

85

Rowiecka Marja

ZBRODNI WOŁYŃSKIEJ

TOM 2

11 ТРАВНЯ 1944 Р.

DOKUMENTY

**ZBRODNI,
WOŁYŃSKIEJ**

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
KOMISJA ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI POLSKIEMU
MUZEUM — ZAMEK TARNOWSKICH W TARNOBRZEGU

DOKUMENTY

ZBRODNI WOŁYŃSKIEJ

TOM 2

Opracowali

Edward Gigilewicz, Leon Popek, Paweł Sokołowski, Tadeusz Zych

WARSZAWA—LUBLIN—TARNOBRZEG 2024

Recenzenci
ks. prof. dr hab. Józef Marecki
dr hab. Maria Dębowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Elżbieta Waga-Krajewska

Redakcja
Irmina Samulska

Korekta
Katarzyna Ziębik

Indeksy osób i nazw miejscowych
Leon Popek, Paweł Sokołowski, Wioletta Woś

Skład i łamanie
Anna Jasińska

Ilustracje na okładce

Fragmenty dokumentów z Księgi brunatnej: ulotka w języku ukraińskim wzywająca Polaków do wyjazdu za San, s. 94 (poz. 1870); zeznanie Marii Nowosielskiej z 6 maja 1944 r., s. 84–85 (poz. 1837) (Muzeum – Zamek Tarnowskich w Tarnobrzegu); Urszula Szumska, 1947 r. (AIPN)

ISBN 978-83-8376-024-7 (IPN druk)
ISBN 978-83-8376-578-5 (IPN pdf)
ISBN 978-83-88660-96-2 (Muzeum – Zamek Tarnowskich w Tarnobrzegu)

Zapraszamy:
www.ipn.gov.pl
www.ksiegarniaipn.pl

Wydawnictwo
Instytutu Pamięci
Narodowej

SPIS TREŚCI

Wstęp (Edward Gigilewicz, Leon Popek, Paweł Sokołowski, Tadeusz Zych)	5
Wykaz skrótów	7
Relacje	
1. Relacje świadków, poz. 1620–1628	35
2. Relacje świadków, poz. 1629–1639	42
3. Relacje świadków, poz. 1640–1671	54
4. Relacje świadków, poz. 1672–1691	74
5. Relacje świadków, poz. 1693–1715	88
6. Relacje świadków, poz. 1716–1727	102
7. Relacje świadków, poz. 1728–1743	114
8. Relacje świadków, poz. 1744–1761	128
9. Relacje świadków, poz. 1744*–1761*	143
10. Relacje świadków, poz. 1762–1808	153
11. Relacje świadków, poz. 1809–1844	186
12. Relacje świadków, poz. 1840*–1844*, 1845–1866	210
13. Relacje świadków, poz. 1867–2075	231
Bibliografia	286
Indeks osób	290
Indeks nazw miejscowych	334

WSTĘP

Zbiór relacji świadków zbrodni wołyńskiej będący przedmiotem niniejszej edycji stanowi kontynuację *Księgi pierwszej*, wydanej jako tom 1. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*¹. Edycja udostępnia badaczom zeznania zawarte w dwóch kolejnych księgach przechowywanych w Muzeum – Zamku Tarnowskich w Tarnobrzegu, nazywanych przez twórców źródła *Księgą zieloną* (*Księgą Z*) oraz *Księgą brunatną* (*Księgą B*). Nazwy te zaczerpnięto od koloru ich okładek. W księgach zawarto kolejne relacje na temat zbrodni wołyńskiej dokonanej na terenie województwa wołyńskiego oraz w Małopolsce Wschodniej, zebrane przez działaczy Komitetu Ziemi Wschodnich od stycznia do lipca 1944 r. W całym zbiorze przechowanym przez Urszulę Szumską² (tzw. Archiwum Szumskiej) zostały one oznaczone numerami od 1620* do 2075 (w tomie 1. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej* wydano poz. 1–1620).

Dwie księgi stanowiące podstawę źródłową niniejszej edycji w warstwie merytorycznej są jednym źródłem, gdyż poszczególne (numerowane) ciągi zeznań zawarte w jednej księdze znajdują swoją kontynuację w drugiej. Oprócz systemu numeracji zespalającego oba zeszyty w obu jednostkach archiwalnych znalazły się stosowne odnośniki wskazujące na istnienie dalszego ciągu relacji w drugiej z ksiąg. Fakt ten sugeruje, że zamiarem twórców źródła było stworzenie zbioru relacji ułożonych według nadanych im numerów porządkowych. Sam proces numerowania poszczególnych pozycji w zbiorze dokumentacyjnym był oczywiście wtórny wobec procesu spisywania relacji. Numery pozycji nadawane przez Urszulę Szumską zostały wpisane najczęściej innym narzędziem pisarskim (innym piórem, niekiedy podkreślone czerwoną kredką) niż tekst zeznań świadków (na ogół zielonym atramentem lub ołówkiem) i umieszczone z reguły na marginesie strony czy dopisane bezpośrednio nad relacją.

¹ *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1, oprac. E. Gigilewicz, L. Popek, P. Sokołowski, T. Zych, Warszawa–Lublin–Tarnobrzeg 2023.

² Urszula Szumska (ur. 1907 r. w Stanisławowie – zm. 1994 r. w Bytomiu), absolwentka Wydziału Historyczno-Filozoficznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w 1930 r. Od tego roku nauczycielka jęz. polskiego i historii w szkołach w Łańcucie, Nisku i Tarnobrzegu. Ceniony pedagog, a także harcerka. W 1936 r. uzyskała doktorat z historii na Uniwersytecie Jana Kazimierza, w 1939 r. została mianowana adiunktem. W czasie sowieckiej okupacji Lwowa uczestniczyła akcji pomocy rodzinom deportowanym w głąb ZSRS, członek Związku Walki Zbrojnej. Po zajęciu Lwowa przez wojska niemieckie prowadziła tajne nauczanie, współdziałała z Radą Główną Opiekuńczą i Polskim Czerwonym Krzyżem. W 1943 r. przez kilka tygodni więziona przez Gestapo. Na polecenie Stronnictwa Narodowego dokumentowała zbrodnie nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej: spisywała relacje i wspomnienia ocalałych i sporządzała listy ofiar. Po wojnie więziona przez NKWD. Zwolniona, wyjechała do Bytomia z materiałami dotyczącymi ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich z OUN-UPA. Wielokrotnie inwigilowana i przesłuchiwana przez UB; podczas rewizji w kwietniu 1947 r. zabrano jej jeden z zeszytów z wykazem Polaków zamordowanych przez Ukraińców na Wołyniu w latach 1942–1943. W 1961 r. adiunkt w Instytucie Historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. Szerzej zob. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 16–27.

W ramach przygotowania zbioru do edycji przeprowadzono gruntowne analizy całego sytemu numerowania pozycji w zespole akt tworzących Archiwum Szumskiej, co z jednej strony umożliwiło uchwycenie istniejących w systemie omyłek, pominieć i powtórzeń dotyczących czy to pojedynczych pozycji, czy całych ich ciągów, a z drugiej – pozwoliło na odtworzenie numerów brakujących przy niektórych relacjach.

Warto zaznaczyć, że w 1944 r. terror OUN-UPA z Wołynia, gdzie śmierć poniosło około 60 tys. Polaków, przeniósł się do województw południowych. W województwie lwowskim zginęło około 25 tys. Polaków, w stanisławowskim – około 18 tys., w tarnopolskim – około 28 tys., w lubelskim – 3 tys. Razem na Kresach Południowo-Wschodnich II RP w latach 1939–1947 z rąk OUN-UPA zginęło, według szacunkowych danych, od 120 do 134 tys. Polaków³.

Powyższe wydarzenia znajdują odzwierciedlenie w kolejnych relacjach świadków, prezentowanych w tomie 2. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*. O ile w tomie 1. zdecydowanie przeważały świadectwa z województwa wołyńskiego, o tyle w tomie 2. dominują relacje z województw: tarnopolskiego, stanisławowskiego i lwowskiego. W aspekcie rzeczowym niniejsza publikacja zawiera zeznania dotyczące zbrodni ludobójstwa popełnionej przez Ukraińców na Polakach w pierwszej połowie 1944 r. w Małopolsce Wschodniej⁴. Jedynie sporadycznie pojawiają się nawiązania do wydarzeń z 1943 r. Wyjątkiem jest też poz. 1639, która dotyczy obozu jenieckiego w Starobielsku (Rosja sowiecka). Tekst źródłowy, nie licząc drobnych dodatków, w całości ma charakter narracyjny (w tomie 1. część pierwsza – tabelaryczny), zeznania opatrzone dokładnym określeniem miejsca i czasem (datą dzienną) wydarzeń oraz własnoręcznymi podpisami świadków.

*Księga brunatna (Księga B)*⁵ została spisana w zeszycie w kratkę, o wymiarach 20,5 × 28,8 cm, oprawiona obustronnie, pierwotnie koloru brunatnego, która w wyniku długoletniego przechowywania uległa spłowieniu. Górna część księgi jest lekko zawilgocona, co wpłynęło na rozmycie początkowych wierszy na stronach, nie ograniczyło jednak czytelności tekstu. Dokument zawiera 84 zapisane karty paginowane (s. 1–168) i 24 niezapisane bez paginacji (tj. 48 stron, z których trzy pierwsze mają margines wykonany czerwoną kredką).

Księga B zawiera też różnego rodzaju dokumenty sporządzone na oddzielnych kartach, wklejone następnie do zeszytu i zintegrowane z nim zarówno w zakresie paginacji, jak i systemu numerowania poszczególnych relacji. Do takich elementów zbioru należy ukraińska ulotka propagandowa, wklejona na s. 94 i oznaczona jako poz. 1870. Samoistnym źródłem recypowanym do księgi jest także list skierowany do Bronisławy Malik, zamieszkałej

³ Według szacunków E. Siemaszko, *Straty ludności polskiej na Wołyniu w wyniku ludobójczych akcji OUN-UPA (1942–1944). Ustalenia aktualne* (referat wygłoszony na międzynarodowej konferencji naukowej „II wojna światowa w stosunkach polsko-ukraińskich. Stan badań, perspektywy badawcze”, Warszawa 5–6 VII 2018 r.). Inne dane dotyczące liczby ofiar w Małopolsce Wschodniej prezentuje Damian Markowski. Jego zdaniem liczba pomordowanych nie przekraczała 35 tys., „nie licząc ofiar, które zginęły z rąk funkcjonariuszy Ukraińskiej Policji Pomocniczej i 4. Pułku Policijnego SS” (D. Markowski, *W cieniu Wołynia. „Antypolska akcja” OUN i UPA w Galicji Wschodniej 1943–1945*, Kraków 2023, s. 417); zob. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 15.

⁴ W tę problematykę wprowadzają opracowania: H. Komański, S. Siekierka, *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach w województwie tarnopolskim 1939–1946*, Wrocław 2006; S. Siekierka, H. Komański, K. Bulzacki, *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach w województwie lwowskim 1939–1947*, Wrocław 2006; H. Komański, S. Siekierka, E. Różański, *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach w województwie stanisławowskim 1939–1946*, Wrocław 2008; J. Marecki, *Misterium iniquitatis. Osoby duchowne i zakonne obrządku łacińskiego zamordowane przez ukraińskich nacjonalistów w latach 1939–1945*, Kraków 2020.

⁵ Muzeum – Zamek Tarnowskich w Tarnobrzegu (w zespole Archiwum Szumskiej nr 21), MHMT 7007.

w Krakowie, informujący o aktualnej sytuacji we Lwowie ze szczególnym uwzględnieniem stosunków polsko-ukraińskich, dodany na wklejce oznaczonej jako s. 105–111 (poz. 1885). Dokument ten nie zawiera podpisu nadawcy, datowany jest we Lwowie 24 marca 1944 r.⁶ Kolejnym źródłem zewnętrznym włączonym do księgi jest fotografia jednej z ofiar – Bronisławy Błaszaków (Błażków), dodana jako strona 147–148 w poz. 2042. *Księga Z* zawiera też wklejkę z gładkiego papieru (w paginacji s. 57–58), oznaczoną jako poz. 1809 w zbiorze relacji, opatrzoną podpisami czterech świadków (poz. 1809). Do osobliwości tej księgi należy zaliczyć także poz. 1833 (s. 80), będącą odpisem listu jednej z siostrzeli felicianek – s. Władysławy, która pozostając w Belzie, poinformowała siostry o aktualnej sytuacji w najbliższej okolicy. Zachowanie właściwej paginacji, uwzględniającej wszystkie wskazane dodatki do księgi, wskazuje, że numeracja stron została sporządzona po zakończeniu procesu spisywania relacji i ich fizycznego scalania (wklejania).

Bardzo istotną kwestią w procesie porządkowania zbioru zeznań będących przedmiotem niniejszej edycji okazała się sprawa systemu numerowania pozycji występujących w tej księdze. W wyniku analiz okazało się, że po poz. 1899 umieszczonej na s. 120 następna pozycja otrzymała numer 2000 zamiast 1900. Wobec braku w tym miejscu stosownej adnotacji o ewentualnym kontynuowaniu ciągu zeznań w *Księdze zielonej* (tak jak ma to miejsce w innych przypadkach tego rodzaju) oraz braku w całej dokumentacji stanowiącej zespół Archiwum Szumskiej odniesień do pozycji z przedziału liczbowego 1900–1999, zaistniałą sytuację należy uznać za omyłkę popełnioną w trakcie nadawania zeznaniom numerów porządkowych, skutkującą brakiem w zbiorze relacji o podanych numerach.

W księdze tej pojawiły się także całe bloki dokumentów bez numeracji. Pierwszy stanowi osiem zeznań umieszczonych po poz. 2009 na stronach 126–129. Po tym bloku kolejne zeznanie, poświęcone wsi Bryńce, umieszczone na s. 130, otrzymało numer 2018. Tym samym uznano, że są to poz. od 2010 do 2017 i w ten sposób oznaczono je na potrzeby edycji.

Kolejna grupa czterech zeznań bez oznaczenia numerów porządkowych rozpoczyna się bezpośrednio po poz. 2018. Numerację wznowiono na s. 133, od poz. 2023, opisującej napad w Hanaczowie, co umożliwiło zrekonstruowanie tych relacji jako poz. 2019–2022. Także po poz. 2025, umieszczonej na s. 134, rozpoczyna się dłuższy zestaw zeznań nieobjętych numeracją, a oznaczanie pozycji wznowiono od numeru 2032 na s. 140. Łącznie numery pominięto tu przy sześciu pozycjach, a zatem tak samo jak w poprzednich wypadkach numery tych relacji można było zrekonstruować jako mieszczące się w przedziale 2026–2031.

Po pozycjach ujętych w systemie numeracji w zakresie 2032–2034 ponownie występuje grupa zeznań bez oznaczeń numerycznych, zawartych na stronach 141–155, a następna pozycja otrzymała numer 2051. Podobnie jak w poprzednich wypadkach, także w tej części dokumentu można było odtworzyć numery poszczególnych pozycji, gdyż ich liczba zgodna jest z liczbą brakujących numerów w utworzonym przez twórców źródła systemie numeracji. Odtworzone numery porządkowe zeznań opatrzone w przypisach edycyjnych adnotacją: „Numer zrekonstruowany”.

Twórcy dokumentu proces numerowania zeznań zakończyli na poz. 2058, umieszczonej na stronach 158–159. Pozostałe dokumenty nie mają już oryginalnej numeracji. Ze względu na to, iż zostały one spisane tą samą ręką co cały ostatni blok zeznań, wydawcy

⁶ Z treści listu wynika, że do adresatki mieli go doręczyć synowie autorki, którzy jako pracownicy niemieckiej firmy transportowej zostali wysłani na Zachód.

postanowili ukończyć proces numerowania, dzięki czemu wydaną w niniejszym tomie dokumentację zamyka poz. 2075, umieszczona na stronach 167–168 *Księgi brunatnej*. Wskazany ostatni numer dokumentu w tej księdze jest zgodny z adnotacją umieszczoną przez twórcę źródła na marginesie strony 167 w postaci: 2073 + 2, co zapewne dotyczy kwestii numerowania relacji⁷. Jednocześnie dopisek ten potwierdza słuszność działań podjętych przez edytorów w zakresie dokończenia procesu numerowania relacji.

Zawarty w *Księdze brunatnej* na stronach 44–56 blok pozycji od 1744 do 1761 ma taką samą numerację jak zeznania w *Księdze zielonej* umieszczone na stronach 56–75. W celu ich rozróżnienia na potrzeby edycji i w przyszłości ułatwienia badaczom jednoznacznego odwoływania się do wskazanych pozycji numery zdublowanych relacji w *Księdze brunatnej* oznaczono dodatkowo znakiem * (1744*–1761*).

Zgodnie z rozpoznany systemem numerowania zeznań nadano także odpowiednie numery pozycjom, które wprawdzie nie otrzymały numerów od twórców dokumentu, ale ich umieszczenie między numerowanymi dokumentami z pozostawieniem wolnej liczby nie budzi wątpliwości co do nadania im odpowiednich numerów pozycji. Tego rodzaju niedokładność dotyczy relacji o zbrodni w Maziarni Wawrzkowej, niemającej w zbiorze żadnego numeru porządkowego. Umieszczenie jej jednak między relacjami 2007 i 2009 pozwala na oznaczenie tego zeznania jako poz. 2008. To samo dotyczy poz. 2053 (znajdującej się między poz. 2052 i 2054) oraz 2055 (umieszczonej między poz. 2054 i 2056).

W tekście pojawiają się ponadto pominięcia numerów przy pojedynczych zeznaniach, przy czym następna relacja zachowuje ciąg numeryczny. W takich sytuacjach, zgodnie z praktyką stosowaną przez samych twórców dokumentu, zeznania oznaczono numerem poprzedniej relacji z dodaniem litery lub – w razie potrzeby – kolejnych liter alfabetu (np. poz. 2032a, wieś Huta Szczerzecka).

Uwzględniając wszystkie opisane zabiegi dokonane przez edytorów w zakresie systemu numeracji zeznań, można wykazać, że *Księga B* zawiera 215 numerowanych zeznań, w tym 147 z oryginalnymi numerami, czyli nadanymi przez twórców źródła, oraz 74 z numerami zrekonstruowanymi lub nadanymi przez edytorów. Podsumowując kwestię numerowania pozycji w tej księdze, należy stwierdzić, że w oryginalnym, czyli nadanym przez twórców źródła systemie numeracji zabrakło zeznań o numerach 1900–1999, 2008, 2010–2017 oraz 2019–2023, 2026–2031, 2035–2050, 2059–2075.

W *Księdze brunatnej* można wyodrębnić cztery charaktery pisma osób spisujących zeznania. Relacje zidentyfikowane jako wpisane do *Księgi B* przez Urszulę Szumską (ręka 1) znajdują się na stronach: 1–29, 36–38, 112–113. Ponadto jej ręką wprowadzona została numeracja zeznań, a także adnotacje wiążące ciągi numeryczne relacji w obu księgach. Jest to pismo o rozciągniętym duku z bardzo charakterystycznym francuskim „r”. Szumska często stosuje skrót „Ukr.”, a datę zapisuje w formacie: „22/III 44 r.”. Do spisania relacji najczęściej używała jasnoniebieskiego atramentu, rzadziej zielonego. Tymi samymi kolorami wprowadzała numery dokumentów, do tego celu używała także ołówka. Od niej pochodzą parafki pojawiające się w różnych częściach księgi, najczęściej wstawiane przy podpisach świadków.

⁷ Nie można wykluczyć, że istniał (lub miał być sporządzony) wykaz (indeks relacji), według którego wprowadzano numery do księgi.

1640

Wies' Autowówka pow. Hrubcho's qui i paraf. Berestek
 Stolkowski Zygmunt lat 36 i jego syn lat 12
 zstąpił ich, co obwoła mijasz Autowówkę a
 Berestek i zabrali kaim i mł. a po nich
 i'heal zapięty alzi to zj to m'jast ni rok
 1943 pierwszy ajimie Hrubcho'skiego celus
 15ta 1944 r. + + + Stolkowski Jan
 paraf. Hrubcho's gmina Hrubcho's pow. Przemysły
 Brzoza Jan ur. 1919 r. napisał był na obwoła
 pnieby noiem wpiersi i jidła kntu w męz.
 napisał na niego 4 poch kniki, kto brat
 i'heal pnieby pnieby mł mł mł mł
 zj to 13 go lutego 1944 z zernow wozynow
 16 go / II 44 r. - Uryga. Michoś

1641

Wies' Hrubcho's gmina Janow pow. Przemysły paraf. Hrubcho's
 ks. Józef Hrubcho'ski i jego matka, Dzwirko Boles
 Taw obziarscy stacji

1642 Wies' Lachowice gmina Janow pow. Przemysły paraf.
 Hrubcho's Hrubcho's

1643 Wies' Firlejów paraf. Firlejów Michoś Lipiecki
 ur. 1914 r. i jego syn Włodzisław lat 9, Michoś
 ki Józef lat 70, Szamowski Włodzisław
 lat około 40 Wene Marja i synowa jej i'heal
 Dzwirko zj to 16 go lutego 1944 r. w męz. Wies' i'heal
 około 100 numerów pnt me pnt pnt
 i ukr. ks. Polski napisał zj Szamowski

34

towni. Nauczycielki Kucurowska Genka i Olania
~~Olenska~~ Polaków (mąż komendant ~~Polacy~~) Ukraińki są
tam nadal.

Zemania uczyniono dnia 13 marca 1944

Grigorij Stanisławski
Korsan Albin

1717 Olesko, pow. Złoczów, parafia rzym. kat. Olesko,
około 3000 mieszkańców, w tym 1/3 część Polaków.
Bolszewicy wywieźli około ~~około~~ 30 Polaków / urzędników,
Poliję i wojskowi. /

Dnia 23 lutego b.r. o godz. 11 przed południem (prapadła)
wypadek Smoliński Jan lat 67, ojciec sernajacego Bronisław
lat 16, z domu i dopiero po dwóch dniach zmarła go
żona Tekla, lat 58 zakażonego w lecie. Wymieniony był
zaduszony, tuż po i całe ciało posiniaczone. W tym dniu
wiecej mordów nie było. Ukraińcy z Polakami dotąd byli
w zgodzie. Ks. Buk, proboszcz miejska nadal w Olesku,
dwie razy dostał wyrok śmierci. Hieronim sekretarz Gudyk,
(imienia nie ma) Potanycia Wiktor, Ukraińcy uczą nadal i
Kucurowska Polka.

Zemania uczyniono dnia 13 marca 1944

Smoliński
Bronisław

1

bardzo dobry Pan i wolał, że Pan i Lwów opuścił na
 dziś tu rzyjemy jak na wulkanie. Dzieją się straszne
 rzeczy frontu i bliska Lwów pora pełniony wojskiem
 i pożar domni. W kościołach posobiony schrony
 dla wojska w całym Lwowie. Na wszystkich placach
 pokopano obszerny jamy od 20-30 mtr szeroki
 i 2 mtr 50 gł. A obecni kopają stolicy czyli okopy
 na różnych większych parcelach i ogrodach
 i walcach morozów betonu i jedynym słowem w
 całym mieście. Z Lwowa w wszystko wywieziony
 i dół wywieziony. A między różnymi instytucjami państwa
 likwidacja. Dużo ludzi wyjechało do Krakowa i
 szkole

Praszy się nie przywrócić mi już do tej kultury państwa
 a wycofali się i co do ludności ten obszar mordowania
 co kilka dni wyświadcza publiczne na wszystkich
 placach i ulicach. Dziś przywożą i więzienia
 30 ludzi i więzienia wyciągnięci na plac kwadrans
 gdzie i stracają różny na cy gdzie najwięcej ludzi
 i tu wykończą wyrok stracają w tył głowy
 a jęczy się i śmieją się i na krótko płynie a public
 ność się przygłusza dźwiękami i jedni uciekają
 dźwięki czy sobie roztapiają i uciekają kobiety
 płaczą. Tam masakra na ulicach i strach
 się podmurzym blady porządek i powie da
 na łagówkach mu brata zastanowi

Fragment listu do Bronisławy Malik z 24 marca 1944 r., Księga brunatna, s. 106 (poz. 1885).

Nie udało się zidentyfikować pozostałych osób uczestniczących w procesie sporządzania zbioru zeznań ujętych w tej księdze. Relacje spisane inną ręką niż Szumskiej odnotowano na stronach 29–35 *Księgi brunatnej* i dla potrzeb edycyjnych przypisano do ręki 2. Charakteryzuje ją pismo staranne, poprawna interpunkcja i pisownia wielkimi literami nazw narodowości „Polak” i „Ukrainiec”. Na początku zdania przed datą dzienną dodawane jest słowo „Dnia”. Początek zeznań spisanych tą ręką zawiera informacje o deportacjach przeprowadzonych w danej miejscowości przez Sowietów.

Pozostała część relacji zawartych w tej księdze została zapisana ręką 3 (s. 35–36, 38–104, 113–168). Jest to pismo ozdobne, wiele liter ma fantazyjne wywinięcia, charakterystyczna jest zwłaszcza litera „W” w wyrazie „Wieś” rozpoczynającym nagłówki poszczególnych zeznań. Relacja zaczyna się na ogół od podania daty dziennej napadu, a kończy formułą: „Zeznanie uczyniono...”, z podaniem daty dziennej zawierającej słownie zapisaną nazwę miesiąca (np. „1 lipca 1944”). Charakterystyczna jest pisownia małą literą narodowości „polak” i „ukrainiec”, ale należy odnotować, że słowo „Niemiec” regularnie pisane jest dużą literą.

Innymi charakterami pisma został oczywiście spisany wspomniany list do Bronisławy Malik, cechujący się językiem gwarowym. Jest to tekst z licznymi wyrażeniami i fleksją typową dla gwary lwowskiej oraz mnogością błędów ortograficznych.

*Księga zielona*⁸, drugi dokument stanowiący podstawę niniejszej edycji, została spisana w skrószycie z ręcznie przygotowanymi zakładkami na poszczególne litery alfabetu (od A do Z). Jest to zeszyt w linię o wymiarach 20 cm × 28,6 cm, w miękkiej oprawie 20,5 cm × 29 cm koloru zielonego. Zawiera 86 oryginalnych kart oraz 8 kart wklejek. Karty zapisane obustronnie otrzymały paginację w zakresie s. 1–159; w zeszycie istnieją też 24 karty niezapisane (niepaginowane), pojawiające się w różnych miejscach dokumentu: oprócz jego końcowej części występują także po stronach: 119, 124, 154 (3 strony). Tekst księgi kontynuowany jest do s. 154, na której znajduje się poz. 1866. Następnich 8 kart (16 stron) pozostaje niezapisanych, a na siedmiu początkowych zaznaczono niebieską kredką jedynie margines. Po tej przerwie relacje kontynuowane są od strony oznaczonej jako 155. W tej części księgi nie występuje już margines, a relacje nie zostały opatrzone numerami, posiadają jednak podpisy świadków. Po tym bloku relacji następuje 9 kart niezapisanych, 19 stron nieliczbowanych, paginacja zostaje wznowiona w zakresie stron 158–159. Na końcu zeszytu znajdują się 4 niezapisane karty z nieliczbowanymi stronami. Łącznie obejmuje on 84 zapisane karty paginowane (s. 1–168) oraz 24 karty niepaginowane. W zeszycie istnieją także strony zapisane jedynie w niewielkiej części, zawierające na przykład jedną krótką relację. Dotyczy to stron o numerach: 6, 22, 64, 72, 79, 82, 90, 123, 124. Inną osobliwością dokumentu są teksty zeznań przerwane inną relacją i kontynuowane na dalszych stronach (np. poz. 1793 ze s. 108 kończy się na s. 111).

Również do *Księgi zielonej* włączono kilka dokumentów sporządzonych na oddzielnych kartach. Po s. 130 do zeszytu dodano wklejkę zapisaną na papierze o wymiarach 21 cm × 29,5 cm. Jest to arkusz papieru kancelaryjnego w kratkę, który złożony na pół, utworzył 4 strony paginowane jako s. 131–134. Zamieszczono na nich obszerny opis wypadków w powiecie kańskim (województwo stanisławowskie), który w zbiorze został ujęty jako pozycje 1840–1848.

⁸ Muzeum – Zamek Tarnowskich w Tarnobrzegu (w zespole Archiwum Szumskiej nr 22), MHMT 7007.

Kolejnym dodatkiem do księgi jest arkusz gładkiego papieru pergaminowego o wymiarach 42,8 cm × 30,8 cm, który złożony na pół, zawiera paginację w zakresie stron 143–146. Zawiera on relację spisana 12 maja 1944 r. przez ks. Tadeusza Pilawskiego, proboszcza z Witkowa Nowego (województwo tarnopolskie). Dokument został włączony do zbioru jako poz. 1857.

Należy zauważyć, że wszystkie dodatki zostały właściwie ujęte w systemie paginacji, co wskazuje, że numerację stron wykonano po zakończeniu prac nad kompozycją dokumentu w warstwie zarówno technicznej, jak i merytorycznej. Potwierdza to także wyłączenie z paginacji stron niezapisanych. Analiza dokumentów wykazała, że nie zachowują one porządku chronologicznego. Księgę rozpoczyna zeznanie datowane na 16 lutego 1944 r. (s. 1, poz. 1640), a w jej końcowej części umieszczono relację z 17 stycznia 1944 r. (s. 149, poz. 1860).

Dość często następuje zmiana charakterów pisma poszczególnych relacji. *Księga zielona* w znacznej części została spisana przez Urszulę Szumską, od niej też pochodzą numery dokumentów. W pierwszej części księgi numery do poz. 1671 (s. 21) wprowadzane są zielonym atramentem, natomiast nad nagłówkiem zeznania od poz. 1693 (od s. 21) do końca zasadniczej części księgi dopisywane są niebieskim atramentem na marginesach i dopiero przy relacjach umieszczonych na końcu księgi, a pochodzących z wcześniejszych zeznań, ponownie pojawia się zielony kolor atramentu. Własnoręcznie przez Urszulę Szumską zostały spisane zeznania na stronach: 1–8, 10–15, 17–22, 23–36, 40–46, 49–50, 56–57, 65–67, 69, 71–73, 74–77, 83, 84, 85–87, 91, 101–102, 109–111, 115–116, 125–130, 149.

Księga zielona zawiera także liczne fragmenty sporządzone tą samą ręką co większość relacji w *Księdze brunatnej*, którą edytorzy oznaczyli jako ręka 3. Znajdują się one na stronach: 36–40, 46–48, 57–64, 70, 77–82, 87–90, 92–101, 102–108, 111–114, 117–124, 135–142, 147–154.

Fragmenty zeznań zostały spisane także przez inne, nierozpoznane dotąd osoby. W przypisach edycyjnych jako sporządzone ręką 4 oznaczono teksty znajdujące się na stronach 9–10, 15–17, 23, 50–55, 67–68, 73–74, 83–84, 91–92, 109, 116. Charakteryzuje je staranne pismo, o bardzo równym duku, zwarte (nowoczesny format zapisu daty: „26 I 44” lub „25 I 1944”).

Natomiast do ręki 5 przypisano relacje oznaczone jako poz. 1656 i 1657 zawarte na stronach 10–11. Zostały one wprowadzone pismem niedbałym, niemal bez interpunkcji, jednak są poprawne pod względem ortograficznym (charakterystyczny format zapisu daty: „26.1.44.”).

Ponadto w księdze można wyodrębnić relacje spisane jeszcze innymi charakterami pisma. Być może tekst w poz. 1666 wpisał na s. 17 sam świadek relacji. Podobnie relacja na s. 109 (poz. 1795) mogła zostać napisana własnoręcznie w księdze przez świadka Stefana Szymańskiego.

Wyjaśnienia przyczyn zaistnienia wszystkich wskazanych osobliwości kompozycyjnych i chronologicznych charakteryzujących ten dokument można dokonać na podstawie rekonstrukcji metody pracy zastosowanej przy tworzeniu tego źródła. Zwracając uwagę na fakt, że – jak wspomniano wyżej – dokument został sporządzony w skrócie z zakładkami literowymi i konfrontując to z wpisami dokonanymi poszczególnymi charakterami pisma, w pełni uzasadniona jest konstatacja, że początkowo *Księgę zieloną* prowadziła Urszula Szumska, dokonując wpisów poświęconych poszczególnym miejscowościom na stronach zgodnych z literami alfabetu, na które zaczynały się ich nazwy. Dopiero po wyczerpaniu

134

W kiniey mój są pamiątkami Pelczy. Są miśki, stół
i in. jeden Sulek nie może. Drugo nie więcej nie oia
bie. Wiermy, że były pelczy.

1843 11 27 18
Stoukova - byty prany i mupno riecha, se v jidnej m
dline samostatne 6. 18. A resta, mdrine 2

1844
Dobrona - A rodniny k tomu navrholomano 7 osob.
Imo, obicniny kery do obiciny v putovali.

1845
Holyn - hymnomanum 10. rok - Harniski nie mogli
ustąpić

¹⁸⁹⁶
Himmelford: Johnstonia nictitans L. 38 pedunculi perispermici
carini. Hoofskjedenge stam midsidig maxillari ad-
marginat. Line Johnstonia nictitans.

1894
Bismarck: *Zabrus obscurus* - *hemiprotensus*;
Kethik Shum
" *Staphylinus* - *rima*
" *Staphylinus* 56.

Elaenia S.C.
Spotted winged green flycatcher: Oortyl zoeof L. 37
" " Eve -
" " White L. 60
Dryobates juv L. 14
Orientalis Eve L. 13

1948
Zawodka... z ciemną, zieloną, masywną kaskadą
z czerwoną skórą 17 let - masywnie pichną.

[illegible]

Do chwili mechanizacji gruntu nie pociągnęli masywnej
morderki - wszedł system pociągów pługów, użyciu
"takim motoryzacja tego". Zrobił mi się, że jest.
to ogólnie zdanie wszystkich, użyciu -

for J. L. L.

Leit, dnie 9. V. 1844.

1654

9

Wies' Borocayce, parafiz i pon. K. rochoń.

[illegible]

++² ⁶5 Maria Gilwies.

Maisterko Borend gm. i paraf. Borend, pow. Lubno.

Lubu, parę tysięcy, Polsewicy, wielu ludzi myśliwiek, między inn. Lachowiczow
 nauczyciel, z druckiem, do niego arestowano prostem, i konarski ten kole
 jankę z obrzeczkiem i matką, Kozł, komend. polski i polu, lit. regoc
 tawali, z druckiem. 27. 11. 43 r. zamordowała ^{prym} polski i ukr. ~~na tartaku~~
 w polu robotnika na tartaku z domu jego narzeczonej. Kierownik
 Kierownik Augustyn i młody kół domu zastrelili i pogrzeba
 no w Lichwinie nast. parafiji, do kościoła polski w Ros. zanie
 misno na cerkiewi na tym cmentarzu nie było było gra
 bow. Blakow. Pogrzebem zajął się mąż narzeczonej, kierownik tartaku.
 26. 11 43 zamordował ^{moja xmi. Polak} obcy młodzi chłopacy, mieli opuszkę, srucmianin
 i powiedzieli, że przystata ich kandermerja nim., aby mąż are
 stować i przeprowadzić rewizję, Zagłębili tylko do szafy,
 kłakali się męzowi ubrać, związali ręce i byli i wyprowa
 dźli z domu i w śpiącej nocy (9 z mraz.) rzucał się na
 niego, rąta chwata i bagnietami zakładał. Ziem. sięgnął tylko
 chwilkotny krzyk i z furą ruszył w stronę rzeki. Równocześnie
 kłakali kolegę meza, Kierownik na Jabłowskiego i 10 przestę, Obyd

tych możliwości, a właściwie miejsca na stronach przeznaczonych na oznaczone litery alfabetu, wpisów zaczęto dokonywać w wolnych miejscach, postępując od początku książki. W procesie tym oprócz Szumskiej uczestniczyli także inni sekretarze przyjmujący zeznania.

Księga Z zawiera 179 numerowanych zeznań mających zasadniczo oryginalną numerację. Dostrzeżono jednak pewne niedokładności, jak np. powtórzenie poz. 1751 i 1784, które oznaczono w edycji odpowiednio jako poz. 1751a i 1784a. Natomiast po relacji nr 1808, znajdującej się na stronach 124–129, umieszczono zeznania z podpisami świadków, jednak bez oznaczeń numerycznych, które zidentyfikowano jako tożsame z zeznaniami w *Księdze pierwszej (Księga A)*, gdzie ich kopie znalazły się pod poz.: 1588, 1544, 1545, 1589, 1611, 1619. Jako zgodne we wszystkich szczegółach z już wydanymi relacjami wyłączono je z korpusu edycyjnego. Prawdopodobnie stanowiły rodzaj brudnopisu, który następnie przeniesiono (przepisano) jako czystopis do *Księgi pierwszej* i oznaczono odpowiednimi numerami. Drugi tego samego rodzaju blok zeznań, zawarty na stronach 155–159, także bez oznaczeń numerycznych, zidentyfikowano jako relacje tożsame z zeznaniami w *Księdze pierwszej* pod poz.: 1591, 1592, 1605, 1612, 1546, 1593, 1606. Za tym blokiem, na stronach 129–130 umieszczono trzy relacje oznaczone jako poz. 1624, 1627, 1628, stanowiące kontynuację relacji z końca *Księgi pierwszej*, którą zamyka relacja 1620. Są to oryginały zeznań opatrzone podpisami świadków. Relacje te zostały wydane w pierwszym bloku relacji niniejszego tomu.

Pewnego rodzaju niedokładność w procesie numeracji zeznań popełnili twórcy źródła w zakresie tekstów umieszczonych na wspomnianej wyżej wklejce oznaczonej jako strony 131–134. Polega ona na zdublowaniu w stosunku do *Księgi brunatnej* numerów od 1840 do 1844. W celu uzyskania przejrzystości w układzie całego edytowanego źródła fragment ten odpowiednio oznaczono jako poz. 1840*–1844*. Trzeba też zauważyć, że znalazły się one na dodatkowych kartkach, wklejonych do książki po bloku relacji 1624–1628, co sprokurowało problemy z oznaczeniem ich właściwymi numerami, czyli uwzględniającymi numerację w *Księdze brunatnej*.

Do pewnego rodzaju osobliwości dokumentu należy także zaliczyć kopię listu Polskiego Komitetu Opiekuńczego we Lwowie do Delegata Rady Głównej Opiekuńczej we Lwowie umieszczoną na stronach 78–79. Dokument ten zawiera relację na temat mordów przeprowadzonych przez Ukraińców w powiecie żółkiewskim (województwo lwowskie). W księdze nie nadano tej relacji osobnego numeru, jednak ze względu na to, iż nie łączy się ona merytorycznie z poprzednim zeznaniem, w edycji otrzymała własny numer (poz. 1763a). Natomiast na s. 118 umieszczono odpis ulotki kolportowanej przez władze niemieckie w kwietniu 1944 r. na terenie powiatu hrubieszowskiego. Być może została ona dostarczona przez świadków zeznania umieszczonego pod poz. 1804 i dlatego jej treść znalazła się bezpośrednio po tej relacji. Zgodne są też daty obu wpisów: 24 kwietnia 1944 r.

W *Księdze zielonej* miejsce sporządzenia zeznania odnotowano dziewięciokrotnie i każdorazowo był to Lwów (13 lutego 1944 r. – poz. 1644, 18 lutego 1944 r. – poz. 1648, 26 lutego 1944 r. – poz. 1671, 22 marca 1944 r. – poz. 1732, 14 kwietnia 1944 r. – poz. 1755, 9 maja 1944 r. – poz. 1848, 12–13 maja 1944 r. – poz. 1853, 12 maja 1944 r. – poz. 1857). Fakt ten wobec braku wskazania innych miejscowości pozwala uznać, że dokument powstał we Lwowie, tak samo jak *Księga brunatna*, w której dwukrotnie oznaczono miejsce powstania relacji we Lwowie (24 maja 1944 r. – poz. 1877 i 24 marca 1944 r. – list włączony do książki jako poz. 1885).

Niektóre treści zawarte w obu księgach były już wcześniej znane badaczom dzięki maszynopisom zdeponowanym przez Urszulę Szumską w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu. W zbiorze przekazanym bibliotece znalazły się dwa maszynopisy zatytułowane *Protokoły księgi zielonej*⁹ oraz *Protokoły księgi brunatnej*¹⁰. Stanowią one wypisy z ksiąg będących przedmiotem niniejszej edycji i mimo że mają charakter całkowicie wtórny wobec edytowanego źródła, należy im także poświęcić nieco uwagi, gdyż przez wiele lat stanowiły najważniejsze źródło w zakresie relacji zebranych przez działaczy Komitetu Ziemi Wschodnich.

Pierwszy z wrocławskich maszynopisów pochodzących ze zbioru Szumskiej. *Protokoły księgi zielonej*, nie zawiera oryginalnej numeracji, a zgodnie z paginacją archiwalną znajduje się na stronach 190–234 zbioru o sygn. Rkps 16273/II. Zbiór ten utworzono z 35 stron spisanych na maszynie oraz jednej strony rękopiśmiennej (s. 192). Włączono do niego także kartę (w paginacji archiwalnej s. 193) z błędnie ponumerowaną relacją 1632 (zamiast 1732). Niektóre relacje pierwotnie (podczas sporządzania maszynopisu) nie zostały opatrzone numerami (np. Boraczyce, s. 197)¹¹, a przy niektórych numery pozycji zgodne z rękopiśmiennym oryginałem zostały dopisane ręcznie ołówkiem (np. poz. 1623, 1768, 1769, 1763).

Między kartami maszynopisu w zbiorze tym znajduje się także oryginalna karta rękopiśmienna, w paginacji archiwalnej oznaczona jako 192, zawierająca relacje o numerach: 1624, 1626 i 1625, opatrzone podpisami dwóch świadków. Można sądzić, iż karta była pierwotnie przeznaczona do wklejenia do jednej z ksiąg rękopiśmiennych – na końcu *Księgi A* lub na początku *Księgi Z*, na co wskazują numery tych pozycji. Uwzględniając to, że na s. 191 tego zbioru umieszczono relacje o numerach: 1621, 1622 i 1623, należy uznać, iż ten fragment protokołów stanowi bezpośrednią kontynuację *Księgi A*, w której ostatnia pozycja została oznaczona pod numerem 1620. Wobec braku innych przekazów w zakresie relacji od numeru 1621 do 1628, ostatecznie postanowiono pozycje te umieścić w pierwszej części niniejszej edycji. Dzięki temu możliwa stała się całkowita rekonstrukcja kompletu relacji o zbrodni wołyńskiej przygotowanych przez działaczy Komitetu.

Maszynopis zdeponowany przez Urszulę Szumską w Ossolineum zawiera także kilka innych relacji, które można zidentyfikować jako pochodzące z *Księgi pierwszej* jej zbioru, czyli *Księgi A*, wydanej w tomie 1. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*. Są to zeznania opatrzone numerami: 1544–1546, 1588–1593, 1604, 1605, 1611, 1612 (oznaczona numerem 1702) oraz 1619¹². W *Protokołach księgi zielonej* znalazło się także kilka relacji pochodzących faktycznie z *Księgi brunatnej*. Są to pozycje 1725 i 1726¹³ oraz 1724¹⁴.

Porównanie tego maszynopisu z jego rękopiśmiennym pierwowzorem, zachowanym w Tarnobrzegu, wykazuje dość liczne dyferencje w zakresie nazw miejscowości, dokumentujące niedokładne odczytywanie rękopisu przez osobę sporządzającą maszynopis lub jej niskie umiejętności w zakresie sztuki pisanja na maszynie. Liczne błędy w pisowni nazw miejscowości można też uznać za zwykłe, nieświadome pomyłki literowe, jak np.:

⁹ BZNO, Rkps 16273/II, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa, Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2: *Protokoły księgi zielonej* (mps), s. 190–234.

¹⁰ *Ibidem*, s. 307–323.

¹¹ Por. poz. 1653b, wieś Boraczyce.

¹² *Protokoły księgi zielonej*..., s. 221, 226–228.

¹³ *Ibidem*, s. 223.

¹⁴ *Ibidem*, s. 229.

Sinna zamiast Sienne (poz. 1623), Janczy – Janczyn (poz. 1642), Ładańce – Ładańce (poz. 1642), Dyderkały – Dederkały (poz. 1650), Burszczówka – Borszczówka (poz. 1653), Pączynie – Poruczynie (poz. 1656), Cecylówka – Cycylówka (poz. 1663), Hukołowce – Hukałowce (poz. 1705), Werkowicze – Warkowicze (poz. 1729), Biały – Białe (poz. 1745), Berezno – Berezne (poz. 1760), Bełzec – Bełż (poz. 1764).

To samo dotyczy pisowni nazwisk, w maszynopisie odnotowano następujące omyłki: Żukowski Derdynand zamiast Żukowski Ferdynand (poz. 1623), Dzuryno – Dżuryno (poz. 1641), Korlik – Koźlik (poz. 1651), Dudzińska – Budzińska (1653a), Konopka – Konopko (poz. 1653b), Rafalski – Rafajski (1653b), Kościa – Kościów (poz. 1656), Skołuba – Skałuba (poz. 1656), Macharska – Machowska (poz. 1661), Macharska – Machowska (poz. 1661), Sewruk – Sewczuk (poz. 1663), Mysyszyn – Myszcyszyn (poz. 1669), Popski – Papski (poz. 1671), Warwoczyn – Warwoczyn (poz. 1671), ks. Wiśniewski – ks. Wiszniowski (poz. 1704), Kargol – Korgol (poz. 1704), Hryćko – Hrych (poz. 1705), Łobuz – Łobór (poz. 1705), Hładny – Kładny (poz. 1706), Grzeszczuk – Greszczuk (poz. 1707), Miluz – Mikus (poz. 1711), Bednarczyk – Bednarczuk (poz. 1713), Mierę Władysława – Mizerę Władysława (poz. 1725), Trochi – Trocki (poz. 1725), Ziomba – Ziombra (poz. 1725), Berecha – Berecka (poz. 1726), Brzozowski – Brzezowski (poz. 1731), Ciewiera – Cićwiera (poz. 1731), Zygadło – Żygadło (w maszynopisie poz. 1732; w rękopisie: poz. 1733), Śronkowski – Gronkowski (poz. 1740), Łobaczy – Łobany (poz. 1744), Naradiej – Naradzaj (poz. 1745), Mendzelowski – Mendzelewski (poz. 1745*), Grylak Antoni – Gryźlak Antoni (poz. 1748), Piezuła – Piczuła (poz. 1749), rodzina Jędrzejowskich – rodzina Jędrzejewskich (poz. 1749), Bakinowski – Bakienowski (poz. 1751), Ogorowie – Ogórowie (poz. 1751).

W maszynopisie *Protokołów księgi zielonej* można także dostrzec różnego rodzaju przeinaczenia dotyczące danych liczbowych czy zwrotów i wyrażeń, co rzutuje niekiedy na wartość merytoryczną przekazu. Do tego rodzaju pomyłek należą zwłaszcza zapisy: „Bronisława [Kwiatkowska] lat 2” zamiast: „lat 21” (poz. 1644); „19 lutego” zamiast: „10 lutego” (poz. 1648); „Wierzbicki – lat 58” zamiast: „lat 38” (poz. 1708); „Gogut zamordowany za miastem” zamiast: „Gogut zamordowany za mostem” (poz. 1751); Piekarczyk Michał – „lat 23” zamiast: „lat 35” (poz. 1751[a]); Smolińska Józefa: „2t l.” zamiast: „25 lat” (poz. 1751[a]).

Kolejną grupę błędów obniżających wartość poznawczą relacji ujętych w maszynopisie stanowią opuszczenia fragmentów i słów występujących w rękopiśmiennym tekście oryginału, np. w opisie poz. 1665 opuszczono nazwisko Nikanor Lewczuk, w poz. 1704 – imiona dzieci (Henryk i Wanda) z rodziny Szczęsnych, w poz. 1710 – nazwisko listonosza (Zabawa Jan), w poz. 1713 brakuje frazy: „Ks. Wiśniewski proboszcz, Kargol – to było morderstwo w Sokołowce”, a w poz. 714a opuszczono część zdania: „W Sokołowce, gdzie była szkoła”.

W ciągu kolejnych zeznań umieszczonych w maszynopisie z Ossolineum brakuje poz. 1666, a jako następną odnotowano relację 1666a¹⁵ i do opisu pod tym numerem dołączono liczący 9 wersów „Wyjątek z listu ks. Symona z Horodła, pisany 7 III 1944 r.”. Natomiast z dość długiego opisu w *Księdze zielonej*, umieszczonego pod poz. 1709, w maszynopisie z Ossolineum znalazły się jedynie 3 zdania końcowe¹⁶. Ponadto zamiast frazy: „i rodzina Snarskich – 7 osób, Holz Władysław” w wyniku serii błędów maszynowych

¹⁵ *Protokoły księgi zielonej...*, s. 200; por. *Księga zielona...*, s. 17.

¹⁶ *Protokoły księgi zielonej...*, s. 205; por. *Księga zielona...*, s. 28–29.

powstał zapis: „i, narscy 7 os. Hol6 Władysław” (poz. 1751). W relacji o zamordowaniu Leona Fileńskiego i Filipa Kuczyńskiego brakuje dopisku, że zostali zabici toporami (poz. 1751[a]). W tej samej relacji opuszczono całe zdanie: „Milicja ukr[aińska] biła nieraz Polaków, lali wodą i znów bili”. W innym miejscu opuszczono wiek ofiary Kutasiewicza: „lat 7” (poz. 1756). Natomiast w poz. 1758 pominięto zdanie: „Zostali w Równem, a co się stało z nimi, nie wiadomo”. W innej relacji znacznemu przekształceniu uległa fraza: „Na roboty do Niemiec dużo wyznaczonych wyjechało z Polaków i Ukr[aińców], ale więcej Polaków”, którą w maszynopisie zapisano następująco: „Na roboty do Niemiec dużo wywieziono” (poz. 1752)¹⁷. Ponadto w maszynopisie wrocławskim ma miejsce zamiana pojedynczych słów, nierzutująca na merytoryczną stronę przekazu, np.: „zeznająca z córką” zamiast: „zeznającej córka” (poz. 1747) oraz „po mężu inne nazwisko” zamiast: „po mężu nazwisko zapomniane” (poz. 1795). Podobnie za wymagające jedynie poprawki o charakterze redakcyjnym można uznać zdanie (poz. 1744): „Straż stale pełniło około 250 ludzi dziennie na 2000 prawie obrońców”, które skorygowano: „Straż stale pełniło około 250 ludzi dziennie (około 2000 obrońców)”. W maszynopisie protokołów można dostrzec także inne poprawki natury redakcyjnej, np. fraza z rękopisu: „mówił, że nic złego nie stanie się im”, została poprawiona: „mówił, że nic złego im się nie stanie” (poz. 1745) czy np. stwierdzenie: „z dzieci darli pasy skóry”, poprawiono na: „z dzieci darli skórę pasami” (poz. 1726). Podobnego rodzaju poprawki dotyczą także poz. 1652, 1670, 1760, 1774.

W maszynopisie pojawiają się również interpolacje wyjaśniające różne szczegóły, jak np. dopisek „niepiśmienna” przed nazwiskiem świadka, który podpisał się trzema krzyżkami, czy dodanie do wyrażenia: „wzięli dzieci” dopisku: „na wychowanie” (poz. 1750).

W *Protokołach księgi zielonej* brakuje relacji o numerze 1733, która powinna w sposób oczywisty znajdować się pomiędzy poz. 1732 i 1734. Porównanie z rękopisem tarnobrzeskim wykazuje, że w maszynopisie znajdującym się w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu pominięto w tym miejscu relację o mordzie w Ciemierzyńcach, w rękopisie umieszczoną pod poz. 1732 i poprzedzającą relację o zbrodni we wsi Grudy, oznaczonej jako poz. 1733. W konsekwencji w maszynopisie relacja dotycząca tej ostatniej miejscowości otrzymała numer 1732. Okazuje się jednak, że w tym maszynopisie zeznanie na temat wypadków w Ciemierzyńcach zostało opisane jako poz. 1632¹⁸. Zatem można uznać, że w konsekwencji błędu (1632 zamiast 1732) relacja ta została umieszczona w innej części wrocławskich archiwaliów. Całkowicie opuszczono natomiast relacje 1735 i 1736. Być może dlatego, że zeznanie 1736 uznano za niekompletne, gdyż w księdze rękopiśmiennej jego początek znajduje się na s. 48, a zakończenie na s. 51, między relacjami 1740 i 1741.

Drugi z wrocławskich maszynopisów, zdeponowanych przez Urszulę Szumską w Bibliotece Ossolineum, zatytułowany *Protokoły księgi brunatnej*, zawiera oryginalną paginację, w zakresie stron 1–16, wprowadzoną w pierwszym wierszu maszynopisu i poprzedzoną skrótem K.B., oznaczającym *Księgę brunatną*. Strona tytułowa nie ma numeracji. Według paginacji archiwalnej maszynopis obejmuje strony 307–323 w zbiorze o sygn. Rkps 16273/II, liczącym łącznie 53 relacje o numerach: 1629–1638, 1672–1691, 1716–1723, 1727, 1744–1746, 1753–1756, 1758–1761. W porównaniu z rękopiśmiennym oryginałem, czyli *Księgą brunatną*, liczącą 158 stron, maszynopis zawiera jedynie wybór

¹⁷ *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209, relacja bez numeru.

¹⁸ *Ibidem*, s. 193.

relacji umieszczonych w tej księdze do strony 56, przy czym jedynie blok pozycji od 1672 do 1691 jest kompletny, w pozostałych brakuje niektórych pojedynczych dokumentów lub kilku kolejnych.

Największe dyferencje między rękopisem tarnobrzeskim a maszynopisem wrocławskim w kwestii podstawowego tekstu *Księgi brunatnej* dotyczą nagłówków zeznań. W maszynopisie często zastosowano inną kolejność przywoływanych jednostek administracyjnych, pomijając przy tym niektóre z nich. Występującą w źródle przy opisie miejscowości, głównie kolonii, frazę „należy do” w maszynopisie wymieniano na łacińskie *ad* (np. poz. 1630).

W zakresie zapisu nazw osobowych między *Protokołami księgi brunatnej* a rękopiśmiennym oryginałem zauważono następujące rozbieżności wynikające w większości z prostych błędów maszynowych: Burek Marian zamiast Burek Marcin (poz. 1629), Swirk – Świrk (poz. 1629), Smoleński – Smoliński (poz. 1633), Banackich – Bernackich (poz. 1636), Boj – Baj (poz. 1637), Szymkiewicz – Szymkowicz (poz. 1638), Ponikowiecki – Panikowiecki (poz. 1676), Brzozowski – Brzezowski (poz. 1682), Migus – Migno (poz. 1692), rodzina Miero – rodzina Mizerów (poz. 1722), Senier – Leniar (poz. 1753*). Błędy tego samego rodzaju dostrzeżono również w zapisach nazw geograficznych: Żorniszcz – Żorniszcz (poz. 1636), Metelna – Metelno (poz. 1636), Giedycze – Didycze (poz. 1636), na Przebraż – na Przebraże (poz. 1636), Rożdżatorze – Rożdżałowie (poz. 1718), Chlebowce – Chlebowice (poz. 1727), Krzywień – Krzywica (poz. 1758).

Należy odnotować także niektóre przypadki pominięcia w maszynopisie pojedynczych wyrazów czy całych fraz rzutujących na walor merytoryczny przekazu. I tak w poz. 1629 opuszczono imię Józef (Burek Józef); w zdaniu: „rzucali kulami zapalającymi” pominięto jego istotną część: „rzucali granatami ręcznymi, budynki oblewali benzyną, strzelali kulami zapalającymi”; w tej samej pozycji nie uwzględniono nazwiska jednego ze świadków – Kazimierza Łamasza; podobnie wśród ofiar w Przysiółku Czernice Zalesie, wymienionych w poz. 1631, opuszczono nazwiska Stefana Molińskiego i Józefa Molińskiego; w poz. 1633 odnotowano brak imienia dyrektora szkoły, który nazywał się Michał Makuch; w poz. 1636, w wyrażeniu, które w oryginale brzmi: „zebrało się kilka rodzin, ażeby było bezpieczniej”, pominięto istotne dla zrozumienia całej frazy słowo „rodzin”; w tej samej relacji, w nagłówku zabrakło określenia: „zamek ks[ięcia] Radziwiłła” (poz. 1636); w poz. 1678 opuszczono frazę: „pop Saudecki umarł”, a w poz. 1684 podpis: „Ks. pol[ski] Jastrzębski Rudolf”; w poz. 1688 opuszczono słowo „nożami” w zwrocie: „przebijali nożami i palili”; w maszynopisie w poz. 1691 jedno ze zdań uzyskało formę: „Pokłuci nożami, strzelano z pistoletu”, podczas gdy w rękopisie czytamy: „Pokłuci nożami i porąbani siekierami, i strzelani z pistoletu”; w poz. 1692 pominięto istotne słowo „milicjanckie” w wyrażeniu: „w niemieckie i milicjanckie mundury”; natomiast w poz. 1719 w zdaniu: „Proboszcz greckokat. i drugi stary (nazwisk brak)” opuszczono występujący w rękopisie dopisek w nawiasie; w wykazie ofiar zawartym w relacji 1753* nie wpisano dwóch pozycji: „2) Jabłoński Józef z żoną i dziećmi” oraz „4) Leniar Marcin z żoną i dziećmi”, i w konsekwencji zmianie uległy też numery punktów podanych w tym zeznaniu; w relacji 1756* opuszczono zdanie: „Matka ocuciła ją silnie, otulając kocami, obmywając rany, rozcierając ciało i silnie opalając izbę”.

Niektóre pomyłki dotyczą cyfr występujących w źródle, na przykład określając wiek Zofii Nieckarz, błędnie podano „lat 20” zamiast: „lat około 28” (poz. 1629); pominięto wiek Marii Urban – lat 65 (poz. 1629); błędnie w maszynopisie odczytano daty „1 i 2 II”

jako „19 II i 21 II”, które w rękopisie zapisano w formie „1-go” oraz „2-go” (poz. 1636); natomiast w poz. 1759* mylnie podano datę napadu: „5 V 1943 r.” zamiast „6 V 1943 r.”.

Podczas porównania maszynopisu z rękopisem odnotowano także różnice dotyczące samego tekstu, które można uznać za nieświadome przeinaczenia wynikające z niewłaściwego odczytania oryginału. Można do nich zaliczyć zwroty: „został zabity na drodze 4 km” zamiast: „został zabity na drodze – 4 kule” (poz. 1636); „okolica zjechała na rabunek i do bandy należeli ludzie miejscowi” zamiast: „okolica zjechała na rabunek i do rabunku, i do bandy należeli ludzie miejscowi” (poz. 1636); „oświecili okna latarkami” zamiast: „oświecili dom latarkami” (poz. 1674); „uciekł z Pyciem” zamiast: „uciekł z życiem” (poz. 1676).

Niektóre z zauważonych różnic powstały w efekcie wstępnej pracy redakcyjnej zmierzającej do poprawienia stylu zeznań, np. zamiast zwrotu: „6 Polaków jest rannych” zapisano: „Z Polaków jest rannych 6” (poz. 1727). Ponadto mimo że w rękopisie wyraźnie użyto ukraińskiej nazwy „Umań”, w maszynopisie został przywołany polski odpowiednik „Humań” (poz. 1719). Z kolei zwrot z rękopisu: „On upominał z ambony” poprawiono w maszynopisie na: „Ksiądz ruski upominał z ambony”, co wynikało z tego, iż w maszynopisie przedstawiono kolejność zdań i dlatego trzeba było wyjaśnić, o którego z księży chodzi (poz. 1754*).

Wymianę w maszynopisie niektórych zwrotów można uznać także za omyłki typowe dla procesu przepisywania tekstu rękopiśmiennego, polegające na użyciu wyrażen bliskoznacznych, jak na przykład: „przy kopaniu kartofli” zamiast występującego w rękopisie: „przy kopaniu ziemniaków” (poz. 1636); „strzelił mu w głowę” zamiast zgodnego z rękopisem: „strzelił mu w czaszkę” (poz. 1745).

W wyniku szczegółowej analizy zawartości *Protokołów księgi zielonej* i weryfikacji podanych w niej numerów przy poszczególnych relacjach ustalono, że w maszynopisie znalazło się 126 zeznań pochodzących z rękopiśmiennej *Księgi zielonej*. Ponadto w tym zbiorze umieszczono 12 relacji pochodzących z rękopiśmiennej *Księgi brunatnej*. Natomiast w maszynopisie zatytułowanym *Protokoły księgi brunatnej* znalazły się 53 zeznania przepisane z rękopiśmiennej *Księgi brunatnej*. Łącznie oba maszynopisy zawierają zatem 191 relacji stanowiących przedmiot także niniejszej edycji. Trzeba też zauważyć, że relacje 1744, 1745, 1746 zostały dwukrotnie przepisane i w konsekwencji znajdują się w obu maszynopisach.

Oba dokumenty wrocławskie są znane badaczom dzięki opublikowaniu ich przez Lucynę Kulińską¹⁹. Bazując na mało precyzyjnych (jak wykazano) maszynopisach, zbiór relacji wydanych przez tę zasłużoną badaczkę powiela występujące w nich błędy, których edytorka oczywiście nie mogła zweryfikować, gdyż nie dysponowała rękopiśmiennym oryginałem. Ponadto w opublikowanych przez nią relacjach pojawiło się wiele nowych niedokładności i przeinaczeń. Wynikają one z trudności związanych z wyżej opisanymi wadami maszynopisu, braku niektórych fraz²⁰ oraz nieumyślnych błędów literowych²¹ i przeinaczeń. Występują też istotne z punktu merytorycznego przeinaczenia, np. w poz. 1665

¹⁹ Zostały one upowszechnione dzięki pracy L. Kulińskiej, *Dzieje Komitetu ziem Wschodnich na tle losów ludności polskich Kresów w latach 1943–1947*, t. 1, Kraków 2002, s. 351–445.

²⁰ Np. w relacji nr 1644 pominięto fragment dotyczący okolicznościach postrzelenia Michała Podkówki (*ibidem*, s. 387); frazę z maszynopisu: „E wagonów”, autorka zapisała z pominięciem litery „E”, podczas gdy w rękopisie jest dokładnie określona liczba tych wagonów, a sformułowanie ma postać: „wyładować 3 wagony amunicji” (poz. 1648).

²¹ Błędy w nazwach: Chinówka – Chiniówka, Opadowski – Osadowski.

zostało użyte sformułowanie: „niewoli polskiej” zamiast: „niewoli bolszewickiej”²². Pojawił się też błąd w zakresie numeracji zeznań, w wyniku którego relację o mordzie w Buszczach oznaczono jako nr 1626 zamiast 1656²³.

Wobec istnienia innych wersji wielu relacji stanowiących przedmiot niniejszej edycji w edytowanym tekście przy numerach takich relacji podano odnośniki bibliograficzne kierujące zarówno do odpowiednich partii obu maszynopisów z Biblioteki Ossolineum, jak i do wymienionej publikacji Lucyny Kulińskiej. Ponieważ rozbieżności omówiono powyżej, w przypisach zrezygnowano z ich szczegółowego odnotowywania. Z powodu mnogości dyferencji w przypisach do edytowanego tekstu odnotowano jedynie te poprawki z maszynopisów, które wprowadzają zmianę istotną jakościowo, stanowiącą świadomą ingerencję w tekst oryginału, zmierzającą do jego poprawienia czy uzupełnienia²⁴.

Wydając rękopiśmienne relacje ze zbioru tarnobrzeskiego, kierowano się przede wszystkim ideą jak najwierniejszego oddania tekstu rękopiśmiennego z uwzględnieniem wszystkich występujących w nim interpolacji, skreśleń, oznaczeń, not i uwag. Ponadto postanowiono odtworzyć układ zbioru relacji zgodnie z zamysłem twórców źródła, wyrażonym w adnotacjach występujących w obu księgach rękopiśmiennych, gdzie wielokrotnie zawarto wskazanie: „ciąg dalszy księga...”, wskazujące na właściwą kolejność spisanych przez nich świadectw. Uwzględniając te uwagi, w niniejszej edycji poszczególne relacje świadków zebrano zgodnie z ich oryginalną numeracją, wyodrębniając jednak bloki pochodzące z poszczególnych ksiąg i ich części.

Dla powtórzonych numerów relacji wprowadzono dodatkowe oznaczenia zgodne z systemem stosowanym przez twórców źródła. Dzięki temu cały zbiór dokumentów staje się bardziej czytelny i tym samym może być pomocny w procesie weryfikacji różnego rodzaju jednostkowych wypisów z trzech ksiąg przechowanych przez Urszulę Szumską, jakie zarówno ona, jak i jej współpracownicy sporządzili na luźnych kartkach. Notatki tego rodzaju (oznaczone numerami pozycji zgodnymi z rękopiśmiennymi oryginałami) zachowały się w zbiorach Muzeum – Zamku Tarnowskich w Tarnobrzegu, i w Ossolineum. Udostępnienie relacji w opisany sposób pomoże też w badaniach nad innymi źródłami zbrodni wołyńskiej, pozwoli na przykład na weryfikację zawartych w nich informacji o charakterze przedmiotowym czy ustalenie zachodzących między nimi filiacji.

Niniejsze wydawnictwo źródłowe przygotowano według tych samych zasad sztuki edytorskiej i instrukcji wydawniczej, jakie określono w nocie edytorskiej opublikowanej w tomie 1. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*. Kierując się tymi zasadami, zachowano wiele specyficznych cech poszczególnych partii materiału, starano się jednak ujednolicić sposób zapisu występujących w nich wyrażań. Dotyczy to zwłaszcza danych o charakterze numerycznym. W tym ostatnim aspekcie w edycji ujednolicono sposób określania proporcji polskich domostw (gospodarstw) do ukraińskich w poszczególnych wsiach, pozostawiając (lub rozpisując do pełnej formy) stosowane najczęściej w tym kontekście słowo „numer” lub inny jego ekwiwalent (np.: „na 400 numerów jest 20 numerów polskich”). Ze względu na nieco odmienny charakter relacji wydanych w tym tomie, bardziej narracyjny,

²² L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 394.

²³ Por. *Księga zielona...*, s. 10; *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 391.

²⁴ Np. taką zmianę wprowadzono we frazie: „Mało młodych zabrali Niemcy na roboty”, która w *Protokołach księgi zielonej* brzmiała: „Niem mało młodych zabrali Niemcy na roboty” (poz. 1751[a]).

doprecyzowania wymagały zapisy wielu nazw osobowych, rzeczowych i geograficznych oraz wyrażen obcego pochodzenia.

Wspomnieć należałoby również o swoistej manierze pisarskiej odnoszącej się w edytowanym źródle do błędnych zapisów (małą literą) nazw narodowości: „polak”, „ukrainiec”, „węgier”, „żyd”, „białorusin”, „rusinka”, „mongoł” (w liczbie zarówno pojedynczej, jak i mnogiej). Tego typu zapisy poprawiano milcząco, czyli bez oznaczania ich przypisami tekstowymi.

Edytorzy podjęli się zadania zliczenia ofiar występujących w *Księdze zielonej* i *Księdze brunatnej*. Ustalono, że w obydwu księgach występuje łącznie 2918 nazw osobowych, w tym odnotowano 2422 imienne ofiary zbrodni wołyńskiej z terenów województw: wołyńskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Do pierwszej liczby należy zaliczyć – oprócz nazwisk ofiar – także nazwiska kapłanów ocalałych z ludobójstwa oraz sprawców zbrodni.

Podobnie jak w tomie pierwszym edycja została wyposażona w szeroki aparat krytyczny. W przypisach opisano i podano dość szczegółową lokalizację 407 miejscowości (gminę, powiat i województwo), występujących w tekście źródłowym. Jedynie 14 nazw geograficznych tam zawartych nie udało się w sposób pełny zidentyfikować, czyli potwierdzić poprawności zapisu i określić położenia w strukturze administracyjnej. Ustalenia poprawnej formy, a także lokalizacji i przynależności administracyjnej poszczególnych miejscowości przywołanych w edytowanym źródle dokonano głównie na podstawie publikacji *Drugi powszechny spis ludności z dn. 9 XII 1931 r.*²⁵ oraz *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*²⁶. Zachowano występujący w tym wykazie sposób opisywania ich lokalizacji (forma nominatywna powiatu, np. pow. Kowel, pow. Sarny), a także występujące w tej publikacji określenia dotyczące charakteru (oraz części) miejscowości. Jest to o tyle istotne, że w swoich relacjach świadkowie z zasady nie określają, czy opisywane przez nich zdarzenie miało miejsce w „kolonii”, „chutorze”, na „wsi”, czy w „majątku” o podanej przez nich nazwie. W przypisach rzeczowych podano też właściwą przynależność administracyjną przywołanych w źródle miejscowości, weryfikując niejednokrotnie dane podawane przez świadków, zwłaszcza jeśli chodzi o przynależność gminną i powiatową poszczególnych miejscowości. Nie uwzględniono w tym zakresie zmian granic administracyjnych gmin i powiatów dokonanych przez władze sowieckie i niemieckie w latach 1939–1943²⁷. W związku z tym w przypisach rzeczowych dotyczących miejscowości uwzględniono ich przynależność administracyjną sprzed II wojny światowej.

Podobną weryfikację zastosowano w odniesieniu do podawanej przez świadków przynależności parafialnej. Zapisy tego drugiego rodzaju sprawdzono na podstawie urzędowych wykazów *Spisu miejscowości diecezji łuckiej według kościelnego podziału administracyjnego z 1938 r.*²⁸ i *Schematismus Archidieceesis Leopoliensis Ritus Latini*²⁹. W wielu przypadkach bardzo pomocne okazały się także strony internetowe: <https://wołyńskie.pl/> oraz

²⁵ *Drugi powszechny spis ludności z dn. 9 XII 1931 r. Województwo wołyńskie*, Warszawa 1938.

²⁶ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, oprac. T. Bystrzycki, Przemysł–Warszawa 1933.

²⁷ G. Hryciuk, *Przemiany narodowościowe i ludnościowe w Galicji Wschodniej i na Wołyniu w latach 1931–1948*, Toruń 2005, s. 37–42.

²⁸ S. Tylus, *Spis miejscowości diecezji łuckiej według kościelnego podziału administracyjnego z 1938 r.*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1999, t. 72,.

²⁹ *Schematismus Archidieceesis Leopoliensis Ritus Latini*, Leopoli 1938, 1939.

<http://www.kresowemiejscowosci.pl>, a także mapy z lat trzydziestych XX w. z lokalizacjami miejscowości, znajdujące się na stronie internetowej <https://www.kami.net.pl/kresy/>.

W wielu wypadkach świadkowie podawali dość precyzyjną przynależność administracyjną miejscowości swojego pochodzenia bądź zamieszkiwania, obejmującą gminę i powiat. Edytorzy uzupełniali wówczas lokalizację, dodając w nawiasach kwadratowych jedynie nazwę województwa. Gdy natomiast świadkowie ograniczali się wyłącznie do podania nazwy miejscowości lub nazwy miejscowości i gminy, pełną lokalizację (miejscowość, jej charakter [wieś, kolonia, miasto], gmina, powiat, województwo) podawano w przypisach rzeczowych. Dotyczyło to również sytuacji, gdy błędnie zostały przekazane przez świadków bądź zapisane przez sekretarzy nazwy miejscowości. Także wówczas określano ich przynależność do gminy, powiatu (a w niektórych przypadkach parafii) i województwa (np. w poz. 1630 Horodec, właściwa nazwa: Horodziec; w poz. 1634 Styniatyn – Steniatyn; w poz. 1636 Radohówka, która powinna w sposób oczywisty znajdować się pomiędzy poz. 1732 a 1734 – Radochówka).

W niniejszym tomie – podobnie jak w poprzednim – uwzględniono korelację zapisów dotyczących ofiar z internetową Bazą Ofiar Zbrodni Wołyńskiej (BOZW)³⁰, uwzględniając stan na koniec 2023 r. Odnotowano wszelkie rozbieżności między bazą a źródłem (m.in. formy zapisu nazwiska, daty śmierci czy miejsca zbrodni). Jednocześnie zrezygnowano z odnotowywania faktu braku ofiary w bazie.

Z analizy treści edytowanego tekstu wynika, że z czasem rozszerzono formularz pytań zadawanych świadkom, dlatego w zeznaniach oprócz danych na temat ofiar zbrodni pojawiają się informacje o osobach deportowanych przez bolszewików, obsadzie placówek duszpasterskich – polskich i ukraińskich – oraz oświatowych. Ponadto można tu także odnaleźć wiele informacji na temat relacji polsko-ukraińskich przed rzezią, z powtarzającą się wielokrotnie odpowiedzią świadków, że „żyli zgodnie”. Rzadko na to pytanie pada w relacjach odpowiedź: „Nie żyli w zgodzie Ukr[aińcy] z Polakami” (poz. 1706).

Istotnym walorem wydanego materiału źródłowego jest także i to, że oprócz nazwisk ofiar, danych ilościowych, nazw miejscowości, w których dokonano mordów, zawiera on szeroki zestaw nazwisk świadków, a także liczne nazwiska oprawców, co nadaje zeznaniom charakter formalno-prawny.

W wielu przypadkach sprawcy wobec swych ofiar stosowali wyjątkowo wyrafinowane tortury. Dotyczyło to szczególnie duchownych (poz. 1710, 1732), kobiet, dzieci i starców (poz. 1622, 1624, 1627, 1632, 1636, 1637, 1671, 1683–1685, 1712, 1719, 1721, 1726, 1736, 1737, 1745, 1747, 1747*, 1749, 1754, 1756, 1756*, 1757*, 1765, 1767, 1770, 1790, 1793, 1819, 1834, 1842, 1865, 2025, 2031, 2036, 2041, 2044, 2048, 2072).

Należy podkreślić fakt, który potwierdzają publikowane obecnie relacje, że często Ukraińcy nie pozwalali pochować na cmentarzach (prawosławnych i rzymskokatolickich) zamordowanych Polaków, a nawet zabraniali pod karą śmierci organizowania i uczestniczenia w pogrzebach tak duchownym, jak i wiernym (zob. poz. 1655, 1824, 1837, 1840*, 1897). W takich sytuacjach ciała zakopywano w przydrożnych rowach, ogrodach i sadach, koło zabudowań gospodarskich, w jamach, w lesie (poz. 1653, 1661, 1898, 2015). Należy dodać, że mordów na ludności polskiej dokonywano także w trakcie pogrzebów ofiar i bezpośrednio po ich zakończeniu (zob. poz. 1750*, 1857).

³⁰ <https://zbrodniawolynska.pl/zw1/form/247,Baza-Ofiar-zbrodni-wolynskiej.html>, dostęp 30 I 2024 r.

W zeznaniach świadków znajdujemy również informacje o celowej profanacji ciał zamordowanych Polaków: beczeszczeniu zwłok, wrzucaniu do studni, zakopywaniu w oborniku (poz. 1620*, 1728, 1813a, 2053). Niektórych ciał w ogóle nie pochowano (poz. 1623, 1714a, 1760*, 1817, 1823, 1844*, 1855, 1858, 1869, 2011, 2014, 2040, 2070). Często zdarzało się, że rodziny nie odnalazły ciał pomordowanych (poz. 1635, 1690a, 1700, 1748, 1756*).

Świadkowie opisują ponadto przykłady profanacji obiektów sakralnych – kościołów, kaplic i klasztorów, polegające na ich paleniu, dewastowaniu, niszczeniu (poz. 1671, 1721, 1722, 1724, 1742, 1833, 1840*, 1842*, 1857, 2035).

Identyfikacji duchownych grekokatolickich, określanych w źródle mianem „księży ukraińskich”, dokonano na podstawie schematyzmów poszczególnych diecezji (eparchii) Kościoła grekokatolickiego, wydanych w latach 1938–1939³¹, oraz prac Dmytra Błażewskiego³². W związku z tym, że podczas wojny nie wydawano już schematyzmów, nie udało się potwierdzić urzędów i funkcji sprawowanych przez tych duchownych podczas wojny czy też faktu ich pracy w miejscowościach przypisywanych im przez autorów relacji (dotyczy to również duchownych Cerkwi prawosławnej). Trzeba zauważyć, że wielu księży grekokatolickich w czasie wojny przeniesiono na inne placówki, a ponadto nowych wyświęcano często w trybie nadzwyczajnym (bez kompletnych studiów seminaryjnych). Dodatkowo kwestię komplikują formy nazwisk ukraińskich podawane w zeznaniach świadków, co do których można przypuszczać, że niejednokrotnie zostały przez nich przeinaczone. Niedokładności w tym zakresie mogą wynikać także z transkrypcji dokonywanej przez osoby spisujące relacje. Dotyczy to występujących w źródle nazwisk zarówno duchownych, jak i nauczycieli, a także oprawców.

Wydawcy wyrażają nadzieję, że prezentowane źródło, poddane szczegółowym analizom, przyczyni się do lepszego rozpoznania wielu opisanych w nim faktów, pozwoli sformułować i usprawnić wiele wniosków badawczych na temat przebiegu samej zbrodni wołyńskiej, jej konsekwencji historycznych i demograficznych.

Edward Gigilewicz, Leon Popek, Paweł Sokołowski, Tadeusz Zych

³¹ *Szematyzm duchowenstwa Lwiwskiej Archieparchii*, Lwów 1938; *Szematyzm wseczestnogo klira Episkopskoj Diecezji Greko-Katoliczeskoj Stanisławowskoj na rok 1938*, Stanisławów 1938; *Szematyzm wsego greko-katolickogo duchowenstwa zlučenich Eparchij Peremiskoj, Sambirskoj i Sanickoj na Rok Bożyj 1938–1939*, Peremyśl 1938.

³² *Byzantine Kyivan Rite Sudents in Pontifical Colleges, and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576–1983)*, Rome 1984; *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988). Annotated List of Priests Who Served Outside of Ukraine*, Rome 1988.

WYKAZ SKRÓTÓW

BOZW	– Baza Ofiar Zbrodni Wołyńskiej
BZNO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
dek.	– dekanat
folw.	– folwark
fut.	– futor
gm.	– gmina
greckokat.	– greckokatolicki
k.	– karta
kol.	– kolonia
ks.	– ksiądz
mps	– maszynopis
OCD	– Ordo Fratrum Carmelitarum Discalceatorum Beatae Mariae Virginis de Monte Carmelo (<i>łac.</i> Zakon Braci Karmelitów Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel – karmelici)
OFMConv	– Ordo Fratrum Minorum Conventualium (<i>łac.</i> Zakon Braci Mniejszych Konwentualnych, franciszkanie konwentualni)
OFMObs	– Ordo Fratres Minores Regularis Observantiae (<i>łac.</i> Zakon Braci Mniejszych Bernardynów, bernardyni)
oryg.	– oryginał
os.	– osada
OUN	– Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów
par.	– parafia, parafialny
pow.	– powiat, powiatowy
poz.	– pozycja
proc.	– procent
rzymskokat.	– rzymskokatolicki
st. kol.	– stacja kolejowa
UPA	– Ukraińska Powstańcza Armia
woj.	– województwo
ZSRS	– Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich

Relacje

1. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1620–1628^{a1}

[poz.] 1620*²

Wieś Kozaczyszczyna³, pow. Horochów, gm. Beresteczko^b

Filipczuk Ignacy – lat 82, córka jego – lat 17, Maria, i wnuczka Zofia Łukasiewicz. Napad był w nocy o godz. 12.00 19 XII [19]43 r. W domu pobili ich i porąbali siekierami, następnie pochowali ich pod gnojem, a córka, która zeznaje, uciekła przez strych. Potem ich pochowała. Było tam 9 domów samych ukraińskich i rodzina ta była mieszana, Filipczuk Ignacy sam był Ukr[aińcem]^c, a żona Polką.

Zeznanie dnia 1 II [19]44 r. córka Filipczuk Danuta

+++^d

[Księga
zielona,
s. 75]

[poz.] ^e1621^e

Wieś Kopań⁵ koło Beresteczka

Błojdów rodzina składająca się z 3 lub 4 osób. Zastrzeleni i spaleni. Działo się na wiosnę [19]43 r., rodzice pomordowanych żyją, matka w Szczurowicach⁶, ojciec pracuje w Brodach przy kolei i mała córka Helena uratowała się spod kul, żyje w Szczurowicach.

Zeznanie dnia 5 II [19]44 r.

^fCwihun Teodor^f

[Księga
zielona,
s. 76]⁴

^a Wszystkie zeznania w zakresie poz. 1620–1628, rozproszone w różnych częściach dokumentu, zostały spisane przez Urszulę Szumską.

^b Obok nazwy miejscowości parafka.

^c W dokumencie ukr.

^d Znak świadka wykonany czerwoną kredką.

^{e-e} W dokumencie numer dopisany ołówkiem, rozmyty w wyniku zawilgocenia lewego brzegu karty.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka wykonany niebieskim atramentem.

¹ Fragment relacji zrekonstruowany na podstawie zeznań rozproszonych w *Księdze zielonej* oraz luźnej karty rękopiśmiennej włączonej do zbioru maszynopisów *Protokoły księgi zielonej*. *Księga A* kończy się na relacji 1620, zawiera komplet 200 stron, czyli 5 arkuszy po 20 kart (40 stron w jednym arkuszu). Można wnioskować, że relacje od numeru 1620 (lub 1621) do 1628 miały stanowić finalnie wkłękę rozpoczynającą *Księgę zieloną* lub kończącą *Księgę A*. Datacja tych relacji (1–9 II 1944 r.) wpisuje je także w układ chronologiczny obu zbiorów.

² Relacja oznaczona została jako 1620*, gdyż w poz. 1620 w *Księdze A* znajduje się oznaczona tym numerem bardzo krótka relacja na temat zbrodni w Świtarzowie, por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. I..., s. 255; *Protokoły księgi zielonej*..., s. 210 (relację poświęconą Kozaczyszczynie umieszczono razem z inną relacją na temat mordu w tej samej wsi, zapisaną w oryg. pod poz. 1762 – w maszynopisie numer dopisano ołówkiem).

³ Brak miejscowości w *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*. Być może chodzi o klasztor Kozackie Mogiły, znajdujący się niedaleko Beresteczka w gm. Tesłuhów, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 191; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 383.

⁵ Kopań, wieś, gm. Tesłuhów, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁶ Szczurowice, dwór, miasteczko, gm. Szczurowice, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

[Księga [poz.] ^a1622^a
zielona, Wieś Kudranka, gm. Ludwipol, par. Tuczyn, pow. Kostopol, [woj. wołyńskie]
s. 76–77]⁷ Bagiński Jan⁸ – lat 30, żona Maria – lat 27, córka – lat 5 i córka – lat 4; Bagiński
Władysław⁹ – lat 21, żona Antonina¹⁰ – lat 19; Bagiński Szczepan¹¹ – lat 30, Bagińska
Teofila¹² – lat 40; Żygadło Aleksander¹³ – około 30 lat; Chodorowski Władysław¹⁴ –
lat 21, Majewski Zygmunt – lat 20, Wiśniewski Julek – około 30 [lat], Chodorowski
Stanisław – lat około 30, Żukowski Aleksander¹⁵ – około 60 [lat] z żoną¹⁶ i syn Ka-
zimierz¹⁷ – 35 lat, i babka ich; Piwek Franciszek¹⁸ – lat 40, syn Stanisław¹⁹ – 16 lat,
Marczuk Jan²⁰ – lat 40, brataniec jego Zefel – 18 lat, bratowa Marcelina²¹ – około 40
lat, Dąbrowska Helena – lat 17,
siostra Józefa – 19 lat. Ciało^b ich znaleziono w okolicznych wioskach, pomordowani w mę-
czeński sposób, ręce podcinane, kobietom odcinali piersi. Mord dokonany w strasznym
sposób, działo się to na drodze w maju 1943 r.

Zeznaje świadek dnia 5 II [19]44 r.

“Reszczyński Wacław^c

^{a-a} *Dopisane na marginesie zielonym atramentem.*

^b *W dokumencie ciało.*

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.*

⁷ Publikacja za maszynopisem *Protokoły księgi zielonej...*, s. 191; por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 383.

⁸ W BOZW istnieje wpis: Bagiński Jan; „syn Franciszki, zamordowany przez upowców wraz z żoną i dziećmi podczas napadu na wieś w czerwcu 1943 r.; szacuje się, że podczas czerwcowego napadu na wieś zginęło ok[olo] 100 osób”; miejsce zbrodni: Dermanka.

⁹ W BOZW istnieje wpis: Bagiński Władysław; wiek: 22 lata, data śmierci: 2 lub 3 VIII 1943 r., miejsce zbrodni: Leonówka, kol.

¹⁰ W BOZW istnieją dwa wpisy: Bagińska Antonina; inna data śmierci: lipiec 1943 r., miejsce zbrodni: Medwedówka; Bagińska Antonina; lat 21, „ujęta przez grupę upowców, kiedy uciekała furmanką do Tuczyzna, następnie doprowadzona wraz z innymi do lasu i zamordowana bagnetem 2 lub 3 VIII 1943 r.”, miejsce zbrodni: Leonówka, kol.

¹¹ W BOZW występuje wpis: Bagiński Szczepan; wiek: 30 lat, miejsce zbrodni: Piotrowica, kol.

¹² W BOZW istnieją dwa wpisy: Bagińska Teofila; inna data śmierci: lipiec 1943 r., miejsce zbrodni: Medwedówka; Bagińska Teofila, wiek: 50 lat, data śmierci: 2 lub 3 VIII 1943 r., miejsce zbrodni: Leonówka, kol.

¹³ W BOZW występuje wpis: Żygadło Aleksander; wiek: 41 lat, inna data śmierci: 3 VIII 1943 r., miejsce zbrodni: Leonówka, kol.

¹⁴ W BOZW występuje wpis: Chodorowski Władysław; wiek: 20 lat, miejsce zbrodni: Piotrowica, kol.

¹⁵ W BOZW figuruje wpis: Żukowski Aleksander; wiek: lat 68, miejsce zbrodni: Piotrowica, kol.

¹⁶ W BOZW występuje wpis: Żukowska Franciszka z d. Kolas, żona Aleksandra Żukowskiego; miejsce zbrodni: Piotrowica, kol.

¹⁷ W BOZW figuruje wpis: Żukowski Kazimierz, syn Aleksandra i Franciszki Żukowskich; wiek: 37 lat, miejsce zbrodni: Piotrowica, kol.

¹⁸ Por. BOZW; wiek: około 45 lat. W opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja, że Franciszek Piwek był mieszkańcem wsi Budki Kudrańskie.

¹⁹ W BOZW widnieje informacja: Piwek Stanisław; „lat 16, syn Franciszka, zamordowany podczas napadu upowców na kolonię Majdan Mokwiński, gm. Berezne, w sierpniu 1943 r.”.

²⁰ Por. BOZW; wiek: ur. 8 V 1904 r., miejsce zbrodni: Budki Kudrańskie, kol.; w opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja: „zamordowany przez upowców wraz z bratową Marceliną podczas napadu na kolonię w sierpniu 1943 r.”.

²¹ Por. BOZW; wiek: 40 lat, miejsce zbrodni: Budki Kudrańskie, kol.; w opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja: „zamordowana przez upowców wraz ze szwagrem Janem podczas napadu na kolonię w sierpniu 1943 r.”.

[poz.] ^a1623^{a22}

[Księga
zielona,
s. 85]

Wieś Leonówka, gm. Tuczy[n], pow. Równe, par.^b Tuczyn, [woj. wołyńskie]
Reszczyński Andrzej²³ – lat 75, syn Fabian²⁴ – ur. 1907 r., z żoną Bronisławą²⁵ – ur. 1919 r.,
i córka jego Jadwiga²⁶ – lat 2; córka Reszczyńskiego Andrzeja, Stefania²⁷ lat [28], 1915
ur.; Reszczyński Roman²⁸, brat Andrzeja – lat około 63, i żona jego Aleksandra²⁹ – lat 54,
syn ich Tomasz³⁰ – lat 18, synowa Romana, Anna³¹ – lat 20; Bagiński Ludwik³² – lat 75,
żona jego Weronika³³ – lat około 60, ich córka Józefa³⁴ – lat 18, syn Waław³⁵ – lat 16,
córka³⁶ – około 14, syn Franciszek – lat 12; Żukowski Florian³⁷ – lat około 50, żona³⁸
jego – lat około 40, syn ich Marian³⁹ – lat 20, i syn Tadeusz⁴⁰ – lat 10, córka Stefania⁴¹ – lat
14; tegoż brat Żukowski Ferdynand⁴² – lat około 40, i żona jego Maria⁴³ – lat około 40,
córka Florentyna⁴⁴ – lat 18, i córka Genowefa – lat 14, i Weronika – lat 16, syn Waław – lat
15; Bagiński Franciszek⁴⁵ – lat około 60, żona jego Marcelina⁴⁶ – lat około 50, jej siostrze-
nica Maria – lat około 17, i dziewczyna, co pasła krowy, Hania – lat około 13. Nester
Dziubek – lat 30, żona jego Zofia – lat 30, z 6 dziećmi i ich matka – lat około 60, z mężem;
Żukowski Franciszek⁴⁷ – około 60 lat, żona jego Jadwiga – lat około 35. Działo się to na

[s. 86]

^{a-a} Numer relacji zapisano zielonym atramentem.

^b W dokumencie paraf.

²² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 218: dopisano ołówkiem 1767, a pod tym numerem w *Księdze zielonej* znajduje się inna relacja na temat mordu w Leonówce, zaczynająca się od słów: „Bagiński Jan, lat 40”...; por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 415–416, gdzie relacja została oznaczona jako poz. 1767.

²³ Por. BOZW; wiek: 74 lata. W opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja: „ujęty przez grupę upowców, kiedy uciekał furmanką do Tuczyzna, następnie doprowadzony wraz z innymi do lasu i zamordowany bagnetem 2 lub 3 VIII 1943 r. Zwłoki pozostały na miejscu zbrodni, tj. w lasku k/kol. Leonówka”; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 231, poz. 1573.

²⁴ Por. BOZW; wiek: 40 lat. Opis okoliczności śmierci jest taki sam jak w przypadku Andrzeja Reszczyńskiego; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 232, poz. 1573.

²⁵ Por. BOZW; wiek: 22 lata. Opis okoliczności śmierci jest taki sam jak w przypadku Andrzeja Reszczyńskiego, a ponadto zamieszczono informację: „Wcześniej, będącej w ostatnim miesiącu ciąży Bronisławie, rozplątano brzuch”; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 232, poz. 1573.

²⁶ Brak w BOZW; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 232, poz. 1573.

²⁷ Por. BOZW; wiek: 28/31 lat. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że była córką Andrzeja i Antoniny Reszczyńskich; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 232, poz. 1573.

²⁸ Por. BOZW.

²⁹ Por. BOZW.

³⁰ Por. BOZW; wiek: 19 lat.

³¹ Por. BOZW; wiek: 25 lat. W opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja, że była córką Ferdynanda i Marii Żukowskich.

³² Por. BOZW; był synem Dominika.

³³ Por. BOZW.

³⁴ Por. BOZW; wiek: 20 lat.

³⁵ Por. BOZW; wiek: 22 lata.

³⁶ Drugą córką Ludwika i Weroniki Bagińskich była zapewne Antonina Bagińska; por. BOZW; wiek: 21 lat.

³⁷ Por. BOZW; wiek: 65 lat, był synem Jana.

³⁸ Por. BOZW. Żoną Floriana Żukowskiego była Bronisława; wiek: 62 lata.

³⁹ Por. BOZW; wiek: 19 lat.

⁴⁰ Por. BOZW.

⁴¹ Por. BOZW; wiek: 15 lat.

⁴² Por. BOZW; wiek: 62 lata; był synem Jana.

⁴³ Por. BOZW; wiek: 56 lat.

⁴⁴ Por. BOZW; wiek: 21 lat.

⁴⁵ Por. BOZW.

⁴⁶ Por. BOZW; wiek: 58 lat.

⁴⁷ Por. BOZW.

drodze pomiędzy Leonówką a Ryświanką⁴⁸. Mordowali bagnetami, a kto uciekał, strzelali. Świadek zgłosił o wypadku do żandarmerii w Tucznynie. Oświadczyli, że nie mają tyle wojska, żeby tam posłać. Sam świadek miał ręce związane i czapkę przestrzeloną w dwóch miejscach. Przez 3 tygodnie ciała pomordowanych nie pochowano, a potem nie wiadomo, co się stało, bo wszyscy musieli wyjechać do Równego, a [na] ten okręg nikt nie chodził. Wioska liczyła około 500 osób, wszyscy Polacy, a tylko jedna rodzina ukr[aińska]. Napad był urządzony przez Ukraińców z sąsiednich wiosek, a mianowicie Żelanka⁴⁹, Sienne⁵⁰, Maciejówka⁵¹, Horodyszcze⁵², Rzeczycza^{a53}. Nazwisko jednego rozpoznał świadek, nazywał się Daniluk Wasyl ze wsi Horodyszcze, Ukr[ainiec] Litwińczuk Borys – lat 19, ze wsi Rzeczycza^a z bratem młodszym Kolą – lat 15. Sołtysiem był Polak Bagiński Antoni. Nauczycielka nazywała się And[rz]ejczyk, była Polką. Działo się to 3 VIII 1943 r.

Zeznaje syn i brat pomordowanych, naoczny świadek, dnia 3 II 1944 r.

^bReszczyński Wacław^b

[poz.] 1624⁵⁴

Wieś Janowa Dolina, gm. Kostopol, par. Kostopol⁵⁵, [woj. wołyńskie]

Pieczynski Stanisław – lat 48, żona jego Paulina – [lat] 48, córka Jadwiga – lat 20, syn Zbigniew – lat 14, zamordowani w budynku przy ulicy C. Zostali spaleni żywcem w piwnicy. Działo się to w Wielki Czwartek Świąt Wielkiej Nocy 1943 r.

Wieś miała ok[olo] 5000–6000, wszystko Polacy, a tylko około 100–200 osób ukr[aińskich].

W napadzie brało udział 12 000 ludzi.

Zeznaje syn pomordowanych, 7 II [19]44 r.

^cPieczynski Władysław^c

[Księga [poz.] ^d1624*^d

zielona, Szczurowice, zbiorowa gmina

s. 129] Zabity sekretarz gminy zbiorowej Zabawka Marian⁵⁶ – lat 35, napadnięto [go] na drodze do Radziechowa⁵⁷. Zakłuty nożami. Działo się to w połowie stycznia [19]44 r.

Zeznanie dnia 5 II [19]44 r.

^eCwihun Teodor^e

^a W dokumencie Życzycza.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka fioletową kredką.

^{d-d} Dopisane zielonym atramentem; powtórzony numer relacji 1624.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka fioletową kredką, obok parafka.

⁴⁸ Ryświanka, kol., gm. Tucznyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁴⁹ Żelanka (Zalanka), kol., gm. Tucznyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁵⁰ Sienne, wieś, majątek, gm. Tucznyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁵¹ Maciejówka, kol., gm. Tucznyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁵² Horodyszcze – istniało kilka miejscowości o tej nazwie w woj. wołyńskim, prawdopodobnie chodzi o wieś w pow. Równe.

⁵³ Rzeczycza, wieś, gm. Tucznyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁵⁴ Publikacja za: *Protokoły księgi zielonej* ..., s. 192 – luźna karta rękopiśmienna z *Księgi A* (zeszyt 1); por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu* ..., s. 384.

⁵⁵ Parafia w Janowej Dolinie została erygowana w 1936 r. (L. Popek, *Świątynie Wołynia*, Lublin 1997, t. 1, s. 93).

⁵⁶ Por. BOZW, gdzie figuruje Zabawka Marian; data śmierci: 8 I 1944 r.

⁵⁷ Radziechów, miasto, gm. Radziechów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

[poz.] 1625⁵⁸

Wieś Słobódka Bołszowiecka, pow. Rohatyn, gm. Bołszowce⁵⁹, par. Bołszowce, [woj. stanisławowskie]

Pietrusiewicz Wojciech – lat 52; Cichoń⁶⁰ i jej córka zamężna – lat 38; Szczepański Rudolf⁶¹ – lat 34, żona jego Magda⁶² – lat 34, i syn Kazimierz – 5 lat; Buczma Ignacy z rodziną⁶³, żona ciężko ranna, a dzieci dwoje zabito; Szymański z rodziną – osób troje⁶⁴; Myczyszynowa⁶⁵ z dwojgiem dzieci; Kruśnicki Kazimierz⁶⁶ – lat ok[oło] 48, z żoną i synem Karolem⁶⁷ – lat 22^a.

[poz.] 1626⁶⁸

Osada Horodło, gm. Buderaż, pow. Zdobunów, par. Mizocz, [woj. wołyńskie]
Studziński Adam⁶⁹ – ur. 1911, zamordowany u sąsiada Sawickiego Wincentego⁷⁰ – lat ok[oło] 30, i Czechowski Józef⁷¹ – lat ok[oło] 26. Zastrzelili ich w nocy 19 V 1943 r. Osada miała 4^b rodzin[y] polskie i 4 ukr[aińskie]. Osada należała do wioski Buderaż. Do czasów mordów żyli w zgodzie.

Zeznaje szwagier, 7 II 1944 r.

“Kowalski”^c

^a Brak dalszego ciągu relacji.

^b Pierwotnie wpisano cyfrę 5, poprawiono na 4.

^c Własnoręczny podpis świadka.

⁵⁸ Publikacja za: *Protokoły księgi zielonej*..., s. 192 – luźna karta rękopiśmienna z *Księgi A* (zeszyt 1); por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 385. Zbrodnię w tej miejscowości opisano także w poz. 1627 i 1632.

⁵⁹ W *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Słobódka Bołszowiecka.

⁶⁰ W BOZW występuje Cichoń (Cichuń) Maria; lat 40, zamordowana 5 II 1944 r. podczas ataku Ukraińców na wieś Słobódka Bołszowiecka.

⁶¹ Por. BOZW; wiek: 35 lat. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że został zamordowany z żoną Marią (Ukraińką) i synem 5 lub 7 II 1944 r.

⁶² Wg BOZW żona Rudolfa Szczepańskiego miała na imię Maria.

⁶³ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci widnieje zapis, że Ignacy Buczma został „zamordowany wraz z synem Janem i córką Izabellą”.

⁶⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano, że ofiara nosiła imię Kazimierz i została zamordowana z żoną Franciszką i córką Kazimierą.

⁶⁵ Wg BOZW Antonina Myszcyszyn (Mysyszyn) została zamordowana wraz z mężem Gustawem i córką Anną podczas napadu banderowców w dniu 5 lub 6 II 1944 r.

⁶⁶ Zapewne chodzi o Kruśelnickiego Kazimierza, męża Eleonory, który został „zamordowany wraz z żoną i synem Karolem” (por. BOZW).

⁶⁷ W BOZW występuje Karol/Lolek Kruśelnicki; wiek: 25 lat.

⁶⁸ Publikacja za: *Protokoły księgi zielonej*..., s. 192 – luźna karta rękopiśmienna z *Księgi A* (zeszyt 1); por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 384.

⁶⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano, że Adam Studziński był gajowym; wiek: 31 lat.

⁷⁰ Por. BOZW; wiek: 32 lata.

⁷¹ Por. BOZW; data urodzenia: 1915 r., data śmierci: 19 lub 20 V 1943 r.

[Księga [poz.] ^a1627^a
 zielona, Wieś Słobódka Bołszowiecka, gm. Bołszowce i parafia
 s. 129] Cichoń⁷² – lat około 60, i jego żona⁷³ – lat około 55, Pietrusiewicz⁷⁴ – lat około 60, Buczma⁷⁵ –
 lat około 45, żonę jego poranili, leży w szpitalu w Stanisławowie, córka⁷⁶ – lat około 17, ona
 była ranna, a lekarz ukr[aiński] Łotocki orzekł, że ona jeszcze z tego się wyleczy, wtedy ją
 dobili. Rodzina Szczepańskich⁷⁷ składająca się z 5 osób. Tam wymordowano 32 osoby⁷⁸,
 z tego zastrzelono 26 osób, a 6 osób porąbano siekierami na drobne kawałki i złożono na kupki.
 [s. 130] Wieś liczyła 120 numerów, w tym 30 numerów rodzin polskich. Ks[iądz] Zajac⁷⁹, przeor,
 a drugi ks. Czosnek⁸⁰ w ukr[aińskim] kościele [i] ks. Swaryczewski⁸¹ mieszkali w Boł-
 szowcach, to jest 1,5 km od wsi. Napad był dnia 5 na 6 I 1944 r. o godz. 8.00 wieczór.
 Udział w napadzie brali Ukr[aińcy] z tej samej wsi i ze wsi okolicznych.

Zeznanie uczyniono dnia 9 II 1944 r.

^dBłahowicz Antoni^d

[poz.] ^e1627^e *82

Wieś Jastrzębice^f, gm. Jastrzębice^g, pow. Sokal, par.^h Krystynopol, [woj. lwowskie]
 Mirczuk Piotr⁸³ – lat 45, i brat Jan⁸⁴ – 44 lat, napad był dnia 26 I [19]44 r., wieczór,
 o godz. 8.00 lub 8.20. Piotra bandyci wywlekli z domu i zamordowali go w sieni, strzelali
 i nożem podcinali gardło, a Jana zamordowali na strychu [?], krew ciekła przez sufit na

^{a-a} *Dopisane zielonym atramentem.*

^b *W dokumencie osób.*

^c *W dokumencie Czosnyk.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka pomarańczową kredką.*

^{e-e} *Dopisane zielonym atramentem.*

^f *W dokumencie Jastrzębica.*

^g *W dokumencie Korczyn.*

^h *W dokumencie paraf.*

⁷² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Cichoń/Cichuń Józef; data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r.

⁷³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Cichoń/Cichuń Maria; wiek: 40 lat, data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r.

⁷⁴ Por. BOZW, gdzie widnieją zapisy: Pietrusiewicz/Pietrusiewicz Antonina; data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r.; Petrusiewicz Wojciech; wiek: 50 lat, data śmierci: 5 lub 6 II 1944 r.

⁷⁵ Por. poz. 1625.

⁷⁶ W BOZW widnieje zapis: Buczma Izabella/Izabela; wiek: 18 (15) lat; por. poz. 1625.

⁷⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Szczepańska Maria (z rodziną); por. poz. 1625.

⁷⁸ W BOZW widnieje rekord: Zbrodnia w miejscowości Słobódka Bołszowiecka 6 II 1944 r., gdzie wymieniono 19 ofiar.

⁷⁹ Ks. Filip Zajac (1892–1951), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1922 r.; od 1937 r. był proboszczem par. Buszcze; na pocz. 1944 r. przeniósł się do Brzeżan; ekspatriowany w lipcu 1945 r., podjął pracę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej Śląska Opolskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni ekspatrianci archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Słownik biograficzny*, Warszawa 2020, s. 924); por. poz. 1656 i 1735.

⁸⁰ O. Bartłomiej (Piotr) Czosnek OCD (1911–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1935 r.; pracował jako wikariusz w par. Wola Gułowska, następnie w klasztorze w Bołszowcach; torturowany i zamordowany prawdopodobnie w marcu 1944 r. (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 166–169).

⁸¹ Ks. Wołod Swaryczewski (Swaryczewskij), duchowny greckokat. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 29).

⁸² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 406.

⁸³ Por. BOZW.

⁸⁴ Por. BOZW.

podłogę. Żony ich Ukr[aińcy]^a wypędzili z domu i budynki podpalili wraz z tymi pomordowanymi. ^bMorderców może rozpoznać^b.

^cWieś ukr[aińska], 300 numerów. Polaków było 3 rodz[iny]^c.

Zeznaje brat [pomordowanych], dnia 8 II [19]44 r.

^dMirczuk Michał^d

[poz.] ^e1628^e

Wieś Szeroka⁸⁵ – Kornelin, gm. Bursztyn, par. Bursztyn⁸⁶

Grabowski Franciszek⁸⁷ – lat 38, wywlekli go z mieszkania, uderzyli kolbą z karabinu w głowę, ogromnie go pobili i dostał potem 2 strzały w głowę, jeden strzał z rewolweru, drugi z karabinu. Potem obrabowali go zupełnie i zostawili zupełnie nagiego, zdarłszy nawet z palca pierścioneł. Działo się to 31 VII 1943 r., wieczór. Udział brało trzech Ukraińców, zamordowany ich poznał i prosił się, żeby go zostawili, na co rzekli: „ty przekłety lachu, giń”.

Zeznaje ojciec zamordowanego, dnia 9 II 1944 r.

^fGrabowski Jan^f

[Księga
zielona,
s. 130]

^a W dokumencie ukr.

^{b-b} Zdanie dopisane i niedokończone, zapewne chodziło o stwierdzenie „Morderców nie można było rozpoznać”.

^{c-c} Dopisane u dołu strony.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka.

^{e-e} Dopisane zielonym atramentem.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka wykonany pomarańczową kredką, obok zielona parafka.

⁸⁵ Brak miejscowości w Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej.

⁸⁶ Bursztyn, miasteczko, gm. Bursztyn, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁸⁷ Por. BOZW.

2. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1629–1639 (KSIĘGA BRUNATNA, S. 1–13)

[poz.] 1629¹

[s. 2] ^aWieś Hanaczów², pow. Przemyślany, gm. Kurowice³, par. Hanaczów

1)^b Woźniak Józef¹ lat 40, Świrk Antonina⁵ – 55 lat; 2) Rembisz^c Władysław⁶ – [lat] 20; 3) Rembisz Józefa⁷ – lat 18, Twerd Jan⁸ – lat 35, syn jego Kazimierz⁹ – lat 3; 4) Partyka Michał¹⁰ – lat 48, jego dwoje dzieci; 5) Maria¹¹ – lat 10, i 6) syn Mikołaj¹² – lat 6, Figurska Maria¹³ – lat 33, córka jej – lat 11 – Katarzyna¹⁴, Skotnik Marcin¹⁵ – lat 60 lub 65; 7) Burek Marcin¹⁶ – lat 38 [^d], bratanek jego; 8) Burek Józef¹⁷ – lat 29, Lipnicki Mikołaj¹⁸ – lat 55, jego żona Katarzyna¹⁹ – lat 34, córka Maria²⁰ – lat 18, i Zofia²¹ – lat 12–14, i córka Józefa²² – lat 10, i syn Jan²³ – lat 4; 9) Uryga Mikołaj²⁴ – lat 55, żona jego; 10) Rozalia²⁵ – lat 50, i córka; 11) Emilia²⁶ – lat 10; 12) Rembisz Piotr²⁷ – lat 55; 13) Jaworski Jan²⁸ – lat 50; 14) Węgrzyn Kazimierz²⁹ – ur. 1909; 15) Urban Maria³⁰ – lat 50;

^a Początek tekstu spisane przez Urszulę Szumską (ręka 1).

^b Jedynie w pierwszym opisie tej księgi oznaczono początkowo ofiary występujące w relacji kolejną liczbą; wykonano to jednak niedokładnie, pomijając wiele osób, dlatego w dalszej części relacji całkowicie odstąpiono od tej metody.

^c W podpisie świadka nazwisko zapisano Rębisz.

^d W dokumencie skreślono stryj.

¹ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 308; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 434.

² Hanaczów, wieś, gm. Hanaczów, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

³ W tym czasie siedzibą gminy był Hanaczów. Kurowice, wieś, dwór, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁴ Por. BOZW.

⁵ Por. BOZW.

⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Rębisz/Rembisz Władysław.

⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Rębisz/Rembisz Józefa.

⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Twerd/Tword Jan; wiek: 33 lata. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że był ojcem Edwarda.

⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Tward/Twerd/Tword Kazimierz. W BOZW brak informacji, że był synem Jana.

¹⁰ Por. BOZW.

¹¹ Por. BOZW.

¹² Por. BOZW.

¹³ Por. BOZW.

¹⁴ Por. BOZW.

¹⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Skotnik Marcin/Marian; wiek: 64 lata.

¹⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Burek Marcin/Marian.

¹⁷ Por. BOZW.

¹⁸ Por. BOZW.

¹⁹ Por. BOZW.

²⁰ Por. BOZW.

²¹ Por. BOZW; wiek: 14 lat.

²² Por. BOZW.

²³ Por. BOZW.

²⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Uryga/Kryga Mikołaj.

²⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano wpis: Uryga/Kryga Rozalia.

²⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Uryga/Kryga Emilia.

²⁷ Brak w BOZW, gdzie znajduje się zapis: Rębisz/Rembisz Piotr.

²⁸ Por. BOZW.

²⁹ Por. BOZW.

³⁰ Por. BOZW; wiek: 55 lat, data śmierci: 3 II 1944 r.; por. poz. 1629.

16) Węgrzyn Klara³¹ – lat 40, Burek Mikołaj³² – lat 50–55; 17) Burek Michał³³ – lat [a] 42, jego żona [b] Anna³⁴ – lat 32, córka Maria³⁵ – lat 10, i druga córka – lat 5³⁶, syn³⁷ – lat 3–4, Łamasz Karolina³⁸ – lat około 20, z 3 miesięcznym dzieckiem, Świrk Józef³⁹ – lat około 29, Nieckarz Albin⁴⁰ – lat około 27, matka Katarzyna⁴¹ – [lat] około 65, Skotnik Katarzyna⁴² – lat 60, córka jej Zofia Nieckarz⁴³ – lat około 28, i Zofii córka, Stanisława Nieckarz⁴⁴ – lat 10, Nieckarz Florian⁴⁵ – lat około 57, i syn jego Jan⁴⁶ – [c] ur. 1920, Nieckarz Rozalia⁴⁷ – lat 65, Karol Nieckarz⁴⁸ – lat 60–65, Nieckarz Marcin⁴⁹ – około 50 lat, Dżoga Rozalia⁵⁰ – lat 38–40, i jej matka Urban Maria⁵¹ – lat 65, Rembisz Józef⁵² – ur. 1909, Nieckarz

Magdalena⁵³ – lat 60, jej córka Rozalia⁵⁴ – lat 25, Figurska Zofia⁵⁵ – lat 52, mąż jej Antoni⁵⁶ – lat 40, jej córka Stanisława Nieckarz⁵⁷ – lat 18. [s. 2]

Napad był dnia 4 II 1944 roku o godz. 8.30 wieczór, trwał do 12.30 w nocy [5 II 1944 r.] Obstąpili wieś dookoła, zapalili wieś z trzech stron, strzelali z ciężkich karabinów maszynowych, rzucali granatami ręcznymi, budynki oblewali benzyną, strzelali kulami zapalającymi, mordowali po domach nożami i siekierami, a kto uciekał, strzelali. Wieś była polska, miała numerów około 300, w mordzie brało udział ok[około] 800 osób, poprzednio grozili Ukr[aińcy] z sąsiednich wsi, że puszcza wieś w gruzy. Księża tam są franciszkanie, ks. katecheta Mikołaj Tokarski⁵⁸, ks. proboszcz

^a W dokumencie skreślono 3.

^b W dokumencie skreślono Mar.

^c W dokumencie skreślono lat.

³¹ Por. BOZW.

³² Por. BOZW; wiek: 52 lata.

³³ Por. BOZW.

³⁴ Por. BOZW.

³⁵ Por. BOZW.

³⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano wpis: Burek, brak imienia.

³⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Burek, brak imienia; „Chłopiec, trzylatek”.

³⁸ Por. BOZW.

³⁹ Por. BOZW.

⁴⁰ Por. BOZW.

⁴¹ Por. BOZW.

⁴² Por. BOZW.

⁴³ Por. BOZW; wiek: 20 lat.

⁴⁴ Wg BOZW Stanisława Nieckarz miała lat 18, lecz Stanisław Nieckarz był 10-latką.

⁴⁵ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Nieckarz Florian; zob poz. 1819, 2005a, 2024.

⁴⁶ Por. BOZW.

⁴⁷ Por. BOZW.

⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 65 lat.

⁴⁹ Por. BOZW.

⁵⁰ Por. BOZW.

⁵¹ Por. BOZW; por. poz. 1629.

⁵² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Rębisz/Rembisz Józef.

⁵³ Por. BOZW.

⁵⁴ Por. BOZW.

⁵⁵ Por. BOZW.

⁵⁶ Por. BOZW.

⁵⁷ Por. BOZW.

⁵⁸ Mikołaj Tokarski OFMConv (1914–1981), duchowny rzymskokat.; profesję wieczystą złożył w 1936 r., następnie studiował w seminarium franciszkańskim w Krakowie, gdzie w 1939 r. przyjął święcenia kapłańskie; w czasie II wojny światowej pracował duszpastersko w par.: Czyszki, Lwów, Morszyn Zdrój, Hanaczów; po wojnie został wikariuszem w Roztoce na Dolnym Śląsku; w 1950 r. podjął studia z zakresu filozofii na KUL, gdzie w 1952 r.

Gacek Celestyn⁵⁹, dyrektor szkoły Kraus Stanisław, nauczyciel nazywał się Cichoń Leopold; 18 osób leży jeszcze w szpitalu, poranieni.

Zeznanie uczyniono dnia 10 II 19[44 r.]

^aKazimiera Łamasz^a, ^aBernard Węgrzyn^a

^aLeontyna Sapiha^a, ^aAgnieszka Rębisz^a

^aŁamasz Kazimierz^a, ^bMarian^b

[s. 3] [poz.] 1630⁶⁰

Kolonia Parośla⁶¹, wszystko należy do Włodzimierca⁶² za Sarnami

Grabowski Jan – lat 47, żona jego Maria – lat 48, syn ich Mieczysław – lat 11, córka [c] Krystyna – lat 8.

Dąbrowska Kazimiera – lat 57, córka jej Maria – lat 17, Dąbrowski Kazimierz – lat około 35. Napad był [d] po Bożym Narodzeniu, w nocy [o] godz. 12.00 ^e1943 r.^e mordowali ich we własnym mieszkaniu siekierami, pochował ich ksiądz proboszcz⁶³ z Włodzimierca. Udział brali Ukr[aińcy] ze wsi Horodziec⁶⁴, oddalone[j] półtora kilometra od Porośla. Zeznaje córka i siostra pomordowanych, która sama była raniona i zdołała uciec.

Zeznanie uczyniono dnia 10 II 1944 r.

+++^g Grabowska Eugenia

uzyskał magisterium, a w 1955 r. doktorat; w 1962 r. w celu prowadzenia badań naukowych wyjechał do Paryża; po powrocie do kraju w 1977 r. został inkardynowany do administratury apostolskiej w Lubaczowie, i jako wikariusz duszpasterzował w parafii Basznia Dolna (Archiwum Franciszkanów Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba w Krakowie, Acta Commissarii Generalis Provinciarum Poloniae sub Gubernio Russiae a die 1-a Septembris 1939 anni usque ad diem 1-mam Februarii 1943 anni, B-IV a-7, s. 3, 53, 105, 229; *Eksterminacja narodu polskiego i Kościoła rzymskokatolickiego przez ukraińskich nacjonalistów w Małopolsce wschodniej w latach 1939–1945. Materiały źródłowe*, cz. 2, oprac. J. Wolczański, Kraków 2006, s. 32).

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^{b-b} Własnoręcznie zapisane czerwoną kredką tylko imię świadka.

^c W dokumencie skreślono G.

^d W dokumencie skreślono oko.

^{e-e} Dopisane nad wierszem.

^f W dokumencie Horodec.

^g Własnoręczny znak świadka czerwoną kredką.

⁵⁹ Celestyn Tadeusz Gacek OFMConv (1914–1986), duchowny rzymskokat.; śluby wieczyste złożył w 1935 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1938 r. w Krakowie; po agresji niemieckiej na ZSRs, w czerwcu 1941 r. wyjechał do Lwowa, następnie był wikariuszem w Czyskach; w czerwcu 1943 r. przeniósł się do Hanaczowa, skąd po drugim napadzie Ukraińców na wieś i plebanię przeniósł się do Lwowa; od września 1944 r. usiłował bezskutecznie podjąć działalność duszpasterską w kilku placówkach na terenie diecezji kamienieckiej, po czym wrócił do Lwowa, następnie wyjechał do rodzinnego Sanoka; w latach 1946–1953 i 1956–1959 był gwardianem klasztoru w Przemyślu, pełnił też funkcje ojca duchownego w seminarium franciszkańskim w Krakowie (1965–1968) i asystenta prowincjonalnego (1968–1974) (R. Kwiatkowski, T. Głowiński, *Franciszkanie w iwienieckim klasztorze* [w:] C. Gacek, *Kronika Iwienca (od 3 V 1939 do 8 VI 1941 roku). Strach i niepewność zwiększają się co dnia...*, Wrocław 2018, s. 25–28).

⁶⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 308; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 435.

⁶¹ Kolonia Parośla, kol., gm. Antonówka, pow. Sarny, woj. wołyńskie.

⁶² Włodzimierzec, miasteczko, gm. Włodzimierzec, pow. Sarny, woj. wołyńskie.

⁶³ Proboszczem był wówczas ks. dziekan Dominik Wawrzynowicz (1889–1969), święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r.; przed II wojną światową i w czasie wojny był proboszczem par. Włodzimierzec i dziekanem dekanatu włodzimierzckiego; po napadzie UPA na kościół we Włodzimiercu w sierpniu 1943 r. opuścił par. i przez pewien czas pracował w Równem; diec. łucką opuścił pod koniec 1943 r.; po wojnie pracował na terenie Polski (L. Popek, *Świątynie Wołynia*, s. 198; M. Dębowska, *Materiały do dziejów diecezji łuckiej. Relacje o stanie dekanatów i parafii 1941–1944*, Biały Dunajec – Lublin – Łuck – Ostróg 2005, s. 131; *eadem*, *Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945*, Rzeszów 2008, s. 452).

⁶⁴ Horodziec, wieś i folw., gm. Antonówka, pow. Sarny, woj. wołyńskie.

[poz.] 1631⁶⁵

Przysiółek [należący] do [wsi] Czernice Zalesie⁶⁶, par. i gm. Suchowola⁶⁷

Moliński Bartłomiej⁶⁸ – lat 64, syn Michał – lat 14; napad był w domu, bandyci wpadli i strzelali z karabinu. Wieś miała 60 numerów. Narodowość Ukr[ainców] z Polakami pół na pół, żyli ze sobą w zgodzie. Zamordowano tam jeszcze: Podgórski Tomasz⁶⁹ – lat 50, syn jego Bronisław⁷⁰ – lat 16, Bajewicz Bronisław⁷¹ – lat 48, i żona jego Paulina⁷² – lat około 40, Moliński Stefan⁷³ – lat 40, Moliński Józef⁷⁴ – lat 24, Moliński Piotr⁷⁵ – lat 50, Moliński Antoni – lat 25, Ignacyk Władysław⁷⁶ – lat 45, Janczyn Józef⁷⁷ – lat 65, i żona jego Tekla – lat około 55, Ziombra Michał⁷⁸ – lat 14, babka jego Małania⁷⁹ – lat 75. Udział brali Ukr[aincy] z tej samej wsi i z okolicznych wsi.

Działo się to 17 I [1944 r.], o godz. 5.00 po południu.

[s. 4]

Zeznanie uczyniono dnia 10 II [19]44 r.

^aMoliński Józef^a

^aMazur Józef^a

[poz.] 1632⁸⁰

Wieś ^bSłobódka Bołszowiecka^b, pow. Rohatyn, gm. i par. Bołszowce

Pietrusiewicz Wojciech – lat około 50, Cichoń Maria⁸¹ – lat 40, mąż jej Józef⁸² ranny – w szpitalu, Szczepański Rudolf⁸³ – lat 35, żona jego Ukr[ainka] i dziecko też zamordowani, Buczma Ignacy⁸⁴ – lat 50, córka jego – lat 18, Izabela⁸⁵, i syn – lat 16, Jan⁸⁶, Szymański Kazimierz⁸⁷ – lat 60, żona jego Franciszka⁸⁸ – lat 50, córka ich Kazimiera⁸⁹ – [lat] 23,

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^{b-b} W dokumencie Słobódka-Bołszowce.

⁶⁵ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 308; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 435.

⁶⁶ Zalesie, wieś, gm. Suchowola, pow. Brody, woj. tarnopolskie. Brak miejscowości Czernice Zalesie w *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*.

⁶⁷ Suchowola, dwór, wieś, gm. Suchowola, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁶⁸ Por. BOZW; wiek: 65 lat. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Wraz z nim zginął 20-letni syn”.

⁶⁹ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁰ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷¹ Por. BOZW; wiek: 40/48 lat, miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷² Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷³ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁴ Por. BOZW; ur. w 1905 r., miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁵ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁶ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁷ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Ziombra/Ziąbra Michał; miejsce zbrodni: Suchowola.

⁷⁹ Być może chodzi o Ziembrę/Ziąbrę Melanię (por. BOZW).

⁸⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 308–309; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 435–436; por. poz. 1625.

⁸¹ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Cichoń/Cichuń Maria.

⁸² Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Cichoń/Cichuń Józef.

⁸³ Por. BOZW.

⁸⁴ Por. BOZW.

⁸⁵ Por. BOZW; wiek: 18 (15) lat.

⁸⁶ Por. BOZW; wiek: 16 (14) lat.

⁸⁷ Por. BOZW.

⁸⁸ Por. BOZW.

⁸⁹ Por. BOZW.

Mysyszyn Anna⁹⁰ – lat 20, i matka⁹¹ jej Ukr[ainka] – lat 40, Podolan ^aJanina⁹² i Władysław⁹³ – lat około 60, Kruszelnicki Kazimierz⁹⁴ – lat 50, żona⁹⁵ ranna zmarła w szpitalu, syn Lolek⁹⁶ – lat 25, Starczewska Maria⁹⁷ – lat 16, Lisko⁹⁸ – lat 30, Zawadzki Jan⁹⁹ – lat około 40, Marszałek¹⁰⁰ – lat około 28. Wieś miała około 200 numerów, większość ukr[aińska], do czasu morderstw żyli w zgodzie. Ksiądz był starorusin Swaryczewski, wydano go, a na jego miejsce dano księdza ukr[aińskiego] z par. Bołszowce. ^bKs[iądz] ukr[aiński] nazywał się Pobihuszcze^{b101}. Udział brali Ukr[aińcy] z tej samej wsi i z okolicznych. Napad był dnia 5 na 6^c II 1944 r. ^co godz. 8.00 wieczorem. Puścili rakiety z okrzykiem: „Bracia, do roboty[!]”. Zaczęli strzelać i drzwi, i okna rąbali siekierami, i ludzi znajdujących się w budynkach rąbali siekierami, odcinali ręce i nogi, głowy i przebijali

[s. 5] sztyletami.

Zeznanie uczyniono dnia 11 II 1944 r.

^dStarczewska Maria^d

^dAdamowska Leontyna^d

[poz.] 1633¹⁰²

Wieś Trędowacz¹⁰³, gm. Gołogóry¹⁰⁴, pow. Złoczów, par. Gołogóry Smoliński Władysław¹⁰⁵ – [lat] około 34–35, Figurniak Maciej¹⁰⁶ – lat 32, Nowak Mikołaj¹⁰⁷ – [lat] około 56 lat, Mazur Piotr¹⁰⁸ – lat 35. Napad był dnia 27 I 1944 r., o godz. 6.00 wiecz[orem]. Udział w mor[dzie] brali bandyci nieznani. Wieś miała około 180 numerów, w tym rodzin polskich było 9, reszta ukr[aińskie]. Na ogół żyli Ukr[aińcy] z Polakami w zgodzie. Ks[iądz] ukr[aiński] w tej wsi nazywał się Peresypko¹⁰⁹, dyr[ektor] szkoły

^{a-a} *Nadpisano nad nazwiskiem.*

^{b-b} *Dopisane na lewym marginesie.*

^{c-c} *Data roczna nadpisana nad datami dziennymi, w dokumencie skreślono styc.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.*

⁹⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Myszczyżyn/Myszyszyn Anna.

⁹¹ W opisie okoliczności śmierci Myszczyżyn/Myszyszyn Anny widnieje informacja: „Zamordowana wraz z ojcem Gustawem oraz matką Antoniną podczas ataku banderowców”.

⁹² Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci widnieje wpis: „ur. 8 IX 1925 r., c. Władysława”.

⁹³ Por. BOZW.

⁹⁴ Por. BOZW.

⁹⁵ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Kruszelnicka Eleonora. W opisie okoliczności śmierci widnieje wpis: „Zamordowana wraz z mężem Kazimierzem i synem Karolem”.

⁹⁶ Por. BOZW, gdzie występuje wpis: Karol/Lolek Kruszelnicki.

⁹⁷ Por. BOZW.

⁹⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Lisko/Lysko Marcela.

⁹⁹ Por. BOZW.

¹⁰⁰ Por. BOZW, gdzie występuje wpis: Marszałek Stanisław.

¹⁰¹ Ks. Bohdan Pobihuszczyj (ur. 1908 r.), duchowny grekokat. archidiecezji lwowskiej, wyświęcony na kapłana w 1936 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 22).

¹⁰² Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 309; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 436.

¹⁰³ Trędowacz, wieś, gm. Trędowacz, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁴ Gołogóry, miasteczko, gm. Gołogóry, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁵ Por. BOZW; wiek: 34 lata.

¹⁰⁶ Por. BOZW.

¹⁰⁷ Por. BOZW.

¹⁰⁸ Por. BOZW; wiek: 36 lat.

¹⁰⁹ Być może chodzi o ks. Petra Peresypkina, duchownego obrządku grekokat., urodzonego w 1899 r., który został wyświęcony w 1930 r. dla archidiecezji lwowskiej (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 48).

ukr[aińskiej] nazywał się Michał Makuch. Władysława Smolińskiego wyciągnęli do sieni i tam mu zadali 19 noży, żył on jeszcze 4 godziny. Piotr Mazur dostał 3 [ciosy] nożem i 2 strzały w oko. Nowak Mikołaj zastrzelony i Figurniak zastrzelony i wrzucony do piwnicy "Kwiatkowski Michał", któremu udało się uciec.

Zeznanie uczyniono dnia 12 II [19]44 r.

^bSmoliński Michał^b

[poz.] 1634¹¹⁰

Kolonia Bubiatyńska¹¹¹, par. Tartaków¹¹², gm. Steniatyn^{c113}, pow. Sokal Ryszatka¹¹⁴ – lat około 50, i żonę jego, i syna – lat 19, i córkę – lat 17, i córka Zofia – lat 10. Działo się [to] dnia 15 I 1944 r. o godz. 10.00 wieczór. Strzelali i te rodziny pomordowali, rabowali, co się dało. Kto zabił, nie wiadomo. Kolonia miała 35 numerów. Sowieci wywieźli prawie całą Kolonię, a tylko przybyło tam 6 rodzin polskich. Zeznająca została sama na tej kolonii, ponieważ była u siostry na innej wsi.

[s. 6]

Zeznanie dnia 12 II 1944 [r].

^bHejsak Teresa^b

[poz.] 1635¹¹⁵

Wieś Jamelna, par. Janów, gm. Janów, pow. Gródek Jagiell[oński], [woj. lwowskie] Koszała Andrzej¹¹⁶ – lat 40, jego brat Józef¹¹⁷ – lat 36, Kulczycki Józef¹¹⁸ – lat 40, Klus¹¹⁹ – lat około 22, Ackerman¹²⁰ ze swoim zięciem, Podsiadło¹²¹ – lat około 40. Mord był 5–6 II [d] 1944 r. w nocy. Bracia Koszały zostali zastrzeleni, Klus i Kulczycki porżnięci nożami i duszeni, łamane ręce i nogi, Ackermana i Podsiadło nie znaleziono. Wieś miała około 150 numerów, większość była Polaków. Ksiądz polski nazywał się Thulle^{e122}, ukr[aiński] –

^{a-a} W dokumencie Kwiatkowskiego Michała.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka niebieską kredką.

^c W dokumencie Styniatyn.

^d W dokumencie skreślono w stycz.

^e W dokumencie Tuillie.

¹¹⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 309; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 436.

¹¹¹ Bobiatyn, wieś, gm. Tartaków, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹¹² Tartaków, miasteczko, dwór, gm. Tartaków, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹¹³ Steniatyn, wieś, dwór, gm. Steniatyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹¹⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Ryszatko/rodzina; por. także wpis: Zbrodnia w miejscowości Kolonia Bubiatyńska, pow. Sokal, par. Tartaków 15 I 1944 r.

¹¹⁵ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 309; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 436.

¹¹⁶ Por. BOZW; wiek: 39 lat.

¹¹⁷ Por. BOZW; wiek: 31 lat.

¹¹⁸ Por. BOZW; wiek: 57 lat, chociaż w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Z innych źródeł lat 40”.

¹¹⁹ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Klus Andrzej/Jędrzej.

¹²⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Ackermann/rodzina.

¹²¹ Por. BOZW, gdzie występuje wpis: Podsiadło Józef; wiek: 41 lat. Maria Podsiadło (wiek: 40 lat), została zamordowana 29 IX 1944 r.

¹²² Ks. Kazimierz Thulle (1885–1957), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1908 r.; od 1933 r. był proboszczem par. Janów k. Lwowa, w latach 1940–1944 pełnił także funkcję dziekana dekanatu Gródek Jagielloński; po napaściach banderowców na parafię we wrześniu 1944 r. zamieszkał we Lwowie; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie Administratury Śląska Opolskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 822).

nie pamięta. Często zdarzało się, że Ukr[aińcy] bili Polaków, wołali do gminy wieczorem i tam bili.

Zeznanie uczyniono dnia 12 II [19]44 r. Udział morderców – nie wiadomo, byli tylko w mundurach niem[ieckich] i policji ukr[aińskiej].

^aStrażnik Antoni^a

[poz.] 1636¹²³

Miasteczko Ołyka, pow. Łuck, zamek ks[ięcia] Radziwiłła, [woj. wołyńskie]

Na 8000 ludzi – 3000 Polaków. Do parafii należała okolica, razem 5000 Polaków. Zaczęło się w okolicy od marca 1943 r. Schutzmani uciekali do band i mordowali Polaków. 25 III [1943 r.] banda odebrała konie, mówili po rosyjsku, ale to byli Ukraińcy, co [było] dowodem, że nazajutrz na posterunku Schutzmanów już nie było w miasteczku. Wszystkie kolonie i domostwa polskie były widownią strasznej [?]

[s. 7] tragedii. 19 V 1943 r. brat i syn zeznającego zostali zamordowani na polu. Ciało brata, którego odnaleźli, miało ślady kul i pchnięć nożami, ciała syna nie odnalazł. Brat przestrzeloną miał głowę, rękę, bok koło serca i przebity nożem od gardła ku sercu. Nie było tygodnia, ażeby nie padali nasi ludzie. Często bandy przebrane po niemiecku i strasznie mordowali. Wymordowali rodzinę Kosteckich¹²⁴ i Bernackich¹²⁵, a między nimi Brzozowskiego¹²⁶, a ciała ich układali na krzyż. Działo się to w jesieni, przy kopaniu ziemniaków [b]. W dniu Wigilii napadli na Ołykę i chociaż Niemcy bronili, zamordowali 14 osób. W domu [c] u Borowskiego¹²⁷, gdzie zebrało się kilka rodzin, ażeby było bezpiecznie, kiedy bandyci się zbliżyli i powiedzieli, że to warta – mieszkańcy otworzyli i wtedy bandyci zaczęli mordować. Ponieważ zgasło światło, bandyci kazali świecić małemu chłopcu świecą i po kolei mordowali: jego matkę Mroczkową¹²⁸, brata Borowskiego¹²⁹ z żoną, Piotrowskiego¹³⁰ – 80 lat, wnuków Borowskiego¹³¹, Piętową¹³² i kilkoro ich dzieci, z czego najmłodsze, jeszcze w kołysce, miało 4 cięcia siekierą, Pięta zdołał uciec, a chłopak, który musiał trzymać świecę, dostał uderzenie siekierą w głowę, jednak był tylko ranny i nazajutrz odesłany do szpitala. Ojciec jego jest na robotach w Niemczech. Drugi dom – zamordowali 5–6 osób, a 8 uciekło. Ci, którzy zginęli, mieli odrąbane ręce

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.*

^b *W dokumencie skreślono 1go Dnia.*

^c *W dokumencie skreślono Mroczków, kiedy bandyci.*

¹²³ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 309–310; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 437–438.

¹²⁴ W BOZW widnieje wpis: Kostylecki (rodzina). Była to „pięcioosobowa rodzina”.

¹²⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Bernacki (rodzina). W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że była to „czterooosobowa rodzina”; data śmierci: 19 II 1943 r.

¹²⁶ W BOZW znajduje się wpis: Brzozowski Stanisław/Bronisław, lecz miejscem zbrodni była kol. Głęboka (Moczulce) w gm. Ołyka.

¹²⁷ Por. BOZW, gdzie znajdują się wpisy: Borowski Zenon; wiek: 65 lat, „zamordowany [...] w wigilijny wieczór”, a także: Borowski, brak imienia; data śmierci: styczeń 1943 r., „zamordowany z trójką wnucząt”.

¹²⁸ Por. BOZW; zapewne chodzi o Mroczek/Mroczo Balbinę. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowana razem z synem Jerzym w domu Borowskiej w wigilijny wieczór 1943 r.”.

¹²⁹ Zob. informacje odnoszące się do Borowskiego w poz. 1636.

¹³⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano rekord: Piotrowski Teofil; ur. 24 IV 1879 r.

¹³¹ W BOZW widnieje zapis: Borowski, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „zamordowany z trójką wnucząt”.

¹³² W BOZW występują zapisy: Pięta Irena; „zamordowana [...] z synem Romanem i córką Wandą”, a także: Pięta, brak imienia; „zamordowana [...] z czwórką dzieci”.

i nogi. Ubrani byli bandyci w białe płachty i ostre siekierki. 15 I [1944 r.] z Przebraża przyjechali Polacy

w 100 furmanek i zabrali, ile mogli Polaków wraz z księdzem do siebie. Po resztę rodzin [s. 8] mieli przyjechać za trzy dni, ale widocznie bandyci już ich nie dopuścili. Na drugi dzień wyjechały rodziny polskie z dworem i majątkiem do Łucka. Zostało sześć rodzin w Ołyce. 19 I [1944 r.], na dzień chrzczenia wody, zaczęli Ukraińcy palić domy, a gdzie nie można było spalić, to rozbierali. Bandyci okrążyli mój dom, wprzód zapalili oborę, broniliśmy się i strzelaliśmy, ale kiedy nie można było im sprostać, uciekli na zamek, gdzie już stanęli Węgrzy. Ojciec, uciekając do zamku – lat 85, został zabity na drodze – 4 kule. Siostra została w domu. Okolice zjechała na rabunek – i do rabunku, i do bandy należeli ludzie miejscowi. Młodzi byli w bandach, a starzy i dzieci rabowali. Byli ze wsi: Czymbierzyn^a i Czembryn^{a133}, Żorniszcz¹³⁴, Nosowicz¹³⁵, Metelno¹³⁶, Łecz¹³⁷, Radochówka^{b138}, Suchowce¹³⁹, Miłowica¹⁴⁰, Zalisocze¹⁴¹, Horianówka¹⁴², Giedycze¹⁴³, Derewianne^{c144}, Didycze¹⁴⁵. Wieś znana jeszcze sprzed wojny jako komunistyczna. Węgrzy odmówili pomocy, za trzy dni szła patrolka w stronę domu i wtedy można było chociaż zakopać ciało. Mając schron koło domu, schowałem trochę bielizny, rzeczy i żywności, i chociaż to wydobyłem, to w drodze, kiedy ewakuowali się z tych okolic Węgrzy, wszystko mi ukradli. 1 II [1944 r.] był termin ewakuacji zamku, jednak partyzantka bolszewicka nie pozwoliła wyjechać tego dnia i od kuli spaliła się wieża zamku. Wyjechali w nocy, ale trzeba było zawrócić, bo partyzanci

ostrzeliwali silnie. Zginął Żyd, z kawalerii Węgrów 3 żołnierzy było rannych, a 9 partyzantów zabitych. 2 II [1944 r.] po południu wyjechali pod konwojem bandy ukraińskiej za cenę limuzyny, bogactwa na zamku i ładowali^d wozy z całą aprowizacją węgier[s]ką, oprócz tego zażądali pozostawienia rodziny Głowackich, którzy sami pozostali, mając małe dziecko, oprócz nich zostało kilka rodzin. Węgrzy wyjechali tylko na koniach i z dwoma wozami dla obsługi sanitarnej i kuchnią. Kiedy opuszczali zamek, szli wszyscy bandyci ze wsi [e] 'Czembryn' rabować i mordować, a za godzinę palił się już zamek. Prowadzili przez bagna i drogi polne. Były 4 rodziny, w Malinie pozostała Słężakowa [s. 9]

^{a-a} *Dopisane zielonym atramentem pod nazwą miejscowości.*

^b *W dokumencie Radochówka.*

^c *W dokumencie Derewianne.*

^d *W dokumencie ładowanych.*

^e *W dokumencie skreślono Ołyki.*

^{f-f} *Nadpisano nad rabować.*

¹³³ Czembryn, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹³⁴ Żorniszcz, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹³⁵ Nosowicz, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹³⁶ Metelno, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹³⁷ Brak miejscowości w *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*.

¹³⁸ Radochówka, wieś, fut., gm. Dziatkiwicz, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹³⁹ Suchowce, wieś, folw., gm. Dziatkiwicz, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹⁴⁰ Miłowica, przedmieście, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹⁴¹ Zalisocze, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹⁴² Horianówka, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹⁴³ Brak miejscowości w *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* i na mapach. Być może chodzi o miejscowość Didycze, która została wymieniona w tekście nieco później (przyp. 264).

¹⁴⁴ Derewianne, wieś, fut., gm. Klewań, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹⁴⁵ Didycze, wieś, gm. Ołyka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

z córeczką w ciąży, bo bandyci kazali ^azostawić ten wóz, na którym jechała, a oprócz tego zażądali, żeby wszyscy Polacy pozostali. Oficer wytargował za rewolwer żonę zeznającego, a on sam ogolił wąsy i siedł między oddziałem Żydów – Węgrów, którzy tam pracowali. Na zamku spotkał opowiadający Konarską z Brodów [i] Borowską Czesławę – nauczycielki z Ołyki. Konarska poznała między bandytami swego ucznia; Wielogórski z żoną, Kobylańska – 60 lat, właścicielka majątku obok Chodackzkowa^{b146}. W Malinach¹⁴⁷ zażądali cywilnych ludzi, uratowali się: Siedlecki z żoną, Ślęzak i 2 rodziny inne. Te rodziny są z Kostopola. Z obozem niemieckim zeznający przyjechali do Lwowa. Ksiądz polski nazywał się Woronowicz Stanisław¹⁴⁸, wyjechał 15 I [19]44 r. na Przebraże¹⁴⁹. Ukr[aiński] nauczyciel nazywał się Woźniuk Daniel,

[s. 10] jego żona Polka, syn również Polak, przechowywali u siebie bandytów, którzy od nich wyskoczyli i zamordowali ojca zeznającego na środku drogi. Ukraińcy – mordercy: Kołoszko, Dudin, Owsiany, Augiel Włodzimierz – z Ołyki, a z Czemyryna, wsi pobliskiej, ukr[aińskiej], nazywali się: Hryniuk, Bułakiewiczów dwóch synów i syn Zubeńko.

Zeznanie uczyniono dnia 14 II 1944 r.

“S. Siedlecki”

[poz.] 1637¹⁵⁰

Wieś Czernica, pow. Brody, gm. Suchowola¹⁵¹, par. Podkamień, [woj. tarnopolskie] Masłowska Wiktoria¹⁵² – lat około 45, syn jej Józef¹⁵³ – lat 15, Wróblewska Józefa¹⁵⁴ – lat 35, jej syn Zbigniew¹⁵⁵ – lat 8, Baj Stanisław¹⁵⁶ – lat 37, Ślęzak Franciszek¹⁵⁷ – lat 35, Stocki Franciszek – lat 32, Szczurba Paweł – lat 40, Kochmański Piotr¹⁵⁸ – lat 37, Masłowski Bole-

^{a-a} *Dopisane nad poprzednim słowem.*

^b *W dokumencie* Hodackzkowa.

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka.*

¹⁴⁶ Chodackzków Mały, Chodackzków Wielki, wieś, kol., dwór, gm. Chodackzków Mały, Chodackzków Wielki, pow. Tarnopol, woj. tarnopolskie.

¹⁴⁷ Malin, wieś, kol., gm. Malin, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

¹⁴⁸ Ks. Stanisław Woronowicz (1895–1961), duchowny rzymskokat. diecezji łuckiej; po ukończeniu seminarium duchownego w Żytomierzu święcenia kapłańskie otrzymał 15 III 1919 r., a następnie został wikariuszem przy katedrze w Łucku; w latach 1921–1928 był proboszczem w Kamieniu Koszyrskim; z jego inicjatywy wzniesiono wówczas kościół w Hołobach Małych; w 1928 r. został mianowany proboszczem par. w Młynowie, a w czerwcu 1939 r. proboszczem kolegiaty w Olyce, która podczas rzezi wołyńskiej była – wraz z pobliskim zamkiem Radziwiłłów – schronieniem ludności polskiej; po zdobyciu Ołyki przez Ukraińców schronił się w Przebrażu, gdzie powstał największy ośrodek polskiego oporu; w maju 1945 r. udał się do Niemodlina w administraturze apostolskiej Śląska Opolskiego, od 1948 r. pełnił posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim (A. Niecko, *Ksiądz Stanisław Woronowicz – Biografia*, <https://antoni.niecko.com/ksiazd-stanislaw-woronowicz-biografia/>; M. Dębowska, *Wołyń 1943. Dezorganizacja i zagłada parafii katolickich. W 80. rocznicę męczeństwa Polaków*, Kraków 2023, s. 148, 151–152).

¹⁴⁹ Przebraże, kol., gm. Trościaniec, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹⁵⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 311; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 438 – błędny numer 1631.

¹⁵¹ W *Skorowidzu miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Czernica.

¹⁵² Por. BOZW.

¹⁵³ Por. BOZW.

¹⁵⁴ Por. BOZW.

¹⁵⁵ Por. BOZW.

¹⁵⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Baj/Boj Stanisław.

¹⁵⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Szlęzak/Ślęzak Franciszek.

¹⁵⁸ Por. BOZW.

ślaw¹⁵⁹ – lat 40, jego syn Feliks¹⁶⁰ – lat 18, Baran Stanisław¹⁶¹ – lat 30, Werner Antoni¹⁶² – lat 58. Napad był dnia 6 II 1944 r. między godz. 3.00 [a] 6.00 po południu. Bandyci napadli z karabinami i strzelali, a Piotra Kochmańskiego¹⁶³ bili specjalnie, łamali mu ręce i nogi. Czterech ludzi w cywilu jechało saniami, naprzeciw nich szedł Piotr Hudyma – ^aUkr[ainiec]^a, syn Piotra i Marii, i powiedział, żeby się wrócili, bo jeszcze niebezpiecznie, i usiadł z nimi na sanie, i pojechał, a oni odrzekli, że jak czas, to zaczekają. W tym dniu nastąpił napad. Wieś ma 500 numerów, czwarta część była Polaków, do czasu morderstwa żyli ze sobą w zgodzie. Ks[iądz] ukr[aiński]¹⁶⁴ uciekł przed morderstwem, ponieważ był b[ardzo] dobry i [b] odmawiał ich od morderstw. Bolszewicy spalili polską kaplicę, bolszewicy nie wywozili Polaków, tylko wywieźli 2 rodziny ukr[aińskie]. Mordowali Polaków tych, którzy mówili w domu po polsku, tych, co mówili po ukr[aińsku], nie mordowali. Udział brali Ukr[aińcy] miejscowi i wiedzieli, kogo chcą mordować. Jan Werner został ranny i Stefan Wróblewski, to jest zięć i ojciec.

Świadkowie naoczni zeznają dnia 14 II 1944 r.

^cWerner Jan^c

[poz. 1637a]¹⁶⁵

[s. 12]

W drodze między ^dWiśniowcem Starym^{d166} a Łanowcami¹⁶⁷, ^eWiśniowiec Stary^e, par. ^eWiśniowiec Stary^e, gm. ^fWiśniowiec^f

Przybyłko Jan¹⁶⁸ – lat około 35, komendant pol[icji] pol[skiej] w Łanowcach, Henciński Marian¹⁶⁹ – lat 40, Kosowski Jan – lat 35, Szorłowski Władysław – lat 50, Mańkowski Wincenty – lat 47, żona jego Maria – lat 38, i córka Danuta – lat 15, żona Przybyłko¹⁷⁰ – lat około 30, Hencińskiego¹⁷¹ żona, Szorłowskiego żona, Szorłowski Józef – lat 32, i żona jego – lat 30. Było razem pomordowanych 130 osób. Spędzili

^{a-a} *Nadpisano nad syn.*

^b *W dokumencie skreślone litery mor.*

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.*

^{d-d} *W dokumencie Wiszniowcami.*

^{e-e} *W dokumencie Wiszniowce.*

^{f-f} *W dokumencie Wiszniowiecka.*

¹⁵⁹ Por. BOZW.

¹⁶⁰ Por. BOZW.

¹⁶¹ Por. BOZW.

¹⁶² Por. BOZW.

¹⁶³ Por. BOZW; wiek: 37 lat; „zamordowany i przybity jak Chrystus”.

¹⁶⁴ Według ostatniego, przedwojennego schematyzmu opiekę duszpasterską nad kościołem w Czernicy z urzędu sprawował proboszcz z Piasecznej (ukr. Pisoczna), ks. Omeljan Kaleniuk, duchowny greckokat. archidiecezji lwowskiej (ur. 1880 r.), wyświęcony na kapłana w 1905 r. (*Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 52).

¹⁶⁵ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 311; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 438–439. W żadnym źródle relacja ta nie została opatrzona własnym numerem.

¹⁶⁶ Wiśniowiec Stary, wieś, gm. Wiśniowiec, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

¹⁶⁷ Łanowce, miasteczko, st. kol., wieś, gm. Łanowce, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

¹⁶⁸ Por. BOZW; miejsce zbrodni: nieustalone.

¹⁶⁹ Por. BOZW; miejsce zbrodni: nieustalone.

¹⁷⁰ W BOZW odnotowano: Przybyłko, brak imienia; „żona Jana Przybyłko”, miejsce zbrodni: nieustalone.

¹⁷¹ W BOZW odnotowano: Hencińska, brak imienia; „zamordowana z mężem Marianem”, miejsce zbrodni: nieustalone.

wszystkich do Buhłowa^{a172}, do sztabu bandyckiego i tam ich wymordowali. Działo się to 5 II 1944 r., w dzień.

Zeznaje świadek i córka pomordowanych dnia 14 II [19]44 r.

^bWiszniewski Edward^b

^bRosiński Tadeusz^b

^bMańkowska Barbara^b

[poz.] 1638¹⁷³

Wieś Boków, gm. Bożyków, pow. Podhajce, par. Boków, [woj. tarnopolskie]

Zaharko Wiktor – lat około 35, żona jego Eugenia¹⁷⁴ – lat 30, córka ich Lusja¹⁷⁵ – lat 7, Kułaczkowski¹⁷⁶ z rodziną – lat około 35, Zaharko Ludwik¹⁷⁷ – lat 40, Krupa Jan¹⁷⁸ – lat 28, Szymkowicz Karol¹⁷⁹, żona¹⁸⁰ jego i 2 córki¹⁸¹, Szymkiewicz [Szymkowicz] Bronisław¹⁸², żona¹⁸³ i 1 córka¹⁸⁴, Ludwik Pilecki¹⁸⁵ i dwoje dzieci¹⁸⁶, a żona sama leży w szpitalu, Cywiński Adam¹⁸⁷ i żona¹⁸⁸ jego, Pilichowski Władysław, żona i dwoje dzieci¹⁸⁹, Gutowie – czterech braci. [c]

[s. 13] Działo się [to z] dnia 10 na 11 II 1944 r., w nocy. Udział w mordzie brali Ukr[aińcy] z tej wioski. Wieś miała, numerów 300 do 400, a w tym do 120 rodzin polskich; do ostatka żyli wszyscy ze sobą w zgodzie. Ks[iaźdz] ukr[aiński] w tej wsi nazywał się Kabłak, ks. polski Chrapko^d Ludwik¹⁹⁰ uciekł przed mordem.

Zeznanie uczyniono dnia 14 II 1944 [r.]

[e]

^a W dokumencie Buchłowa.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono Boków i liczbę 1639.

^d W dokumencie Hrabko.

^e Nieczytelny podpis świadka.

¹⁷² Buhłów, wieś, gm. Wyszogródek, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

¹⁷³ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 311; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 439.

¹⁷⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Zacharków/Zacharko/Zaharko Genowefa/Eugenia; wiek: 37 lat.

¹⁷⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Zaharko/Zacharko Lusja.

¹⁷⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kułaczkowski/rodzina.

¹⁷⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Zaharko/Zacharko Ludwik.

¹⁷⁸ Por. BOZW.

¹⁷⁹ Por. BOZW.

¹⁸⁰ W BOZW widnieją następujące rekordy: Szymkowicz Celestyna (nie podano wieku), Szymkowicz Krystyna (wiek: 19 lat), Szymkowicz Marcela (wiek: 41 lat), Szymkowicz Sabina (wiek: 43 lata).

¹⁸¹ W BOZW nie ustalono osób, które były córkami Karola Szymkowicza.

¹⁸² Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Szymkowicz/Szymkiewicz Bronisław; wiek: 48 lat.

¹⁸³ W BOZW nie ustalono osoby, która była żoną Bronisława Szymkiewicza/Szymkowicza.

¹⁸⁴ W BOZW nie ustalono osoby, która była córką Bronisława Szymkiewicza/Szymkowicza.

¹⁸⁵ Por. BOZW; wiek: 40 lat.

¹⁸⁶ W BOZW widnieją następujące rekordy: Pilecki Ignacy (nie podano wieku), Pilecki Kazimierz (nie podano wieku), Pilecki Michał (wiek: 15 lat).

¹⁸⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Ciwiński/Cywiński/Cewiński Adam; wiek: 38 lat.

¹⁸⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Ciwińska/Cywińska/Cewińska Anna; wiek: 35 lat. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „żona Adama, zamordowana z mężem i córkami: Marią, Janiną i Danutą”.

¹⁸⁹ W BOZW widnieje rekord: Pielechowski/Pielichowski/Pilichowski Kazimierz; wiek: 10 lat. Być może był on synem Władysława.

¹⁹⁰ Ks. Ludwik (Jakub) Chrapko (1889–1970), duchowny rzymskokat.; w 1911 r. wstąpił do dominikanów we Lwowie, przyjmując imię zakonne Jakub; święcenia kapłańskie przyjął w 1917 r.; w 1936 r. opuścił zakon i został inkardynowany do archidiecezji lwowskiej obrządku łac.; w latach 1936–1938 administrator par. Buszcze, a w latach

[poz.] 1639^a

[^b] Miasto Starobielsk, obóz koncentracyjny

Łagier koncentracyjny dla polskich niewolników, jakich podejrzano o udział w walkach z Sowietami. Całość łagru około 28 tysięcy ludzi. Okolone czterema rzędami drutów kolczastych, między którymi są posterunki sow[ieckie], 12 wież z reflektorami. Wybrano stamtąd do pracy 670 osób, zabrano [ich] do zakładu^c Hartmanna (fabryka lokomotyw). Do miejsca przeznaczenia przybyły 52 osoby. Tamtych resztę wymordowano. Działo się to z końcem września 1941 r.

Zeznanie uczyniono 14 II 1944 r.

[^d]

^eZeznania od 1640–1671 zielona książka^e

1938–1944 par. Boków; po atakach banderowców 2 III 1944 r. wyjechał do Brzeżan; ekspatriowany w 1945 r., podjął działalność duszpasterską na terenie ordynariatu gorzowskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 114).

^a W dokumencie skreślono 1638.

^b W dokumencie skreślono Wieś.

^c W dokumencie zawodu.

^d Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka, obok parafka.

^{e-e} Dopisane zielonym atramentem.

3. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1640–1671 (KSIĘGA ZIELONA, S. 1–20)

[s. 1] [poz.] 1640¹

^aWieś Antonówka, pow. Horochów, gm. i par. Beresteczko, [woj. wołyńskie]
Słodkowski Zygmunt – lat 36, i jego syn – lat 12. Złapali ich na drodze między Antonówką
a Beresteczkiem i zabrali konie i wóz, a po nich ślad zaginął. Działo się to w jesieni 1943 r.
Zeznaje ojciec zamordowanego czo[wieka]².

15 II 1944 r.

+++^b Słodkowski Jan

[poz.] 1640a³

Par.^c i wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, [woj. tarnopolskie]
Brzoza [?] Jan⁴ – ur. 1919 r., napad był na dworze. Przebito nożem w pierś i jedna kula
w nogę. Napadło na niego 4 ludzi, kto brał udział w morderstwie, nie wiadomo. Działo
się to 13 II 1944 r.

Zeznanie uczyniono 16 II [19]44 r.

^dUryga Michał^d

[poz.] 1641⁵

Wieś Wołków, gm. Janczyn⁶, pow. Przemyślany, par. Wołków, [woj. tarnopolskie]
Ks[iaźdz] Józef Kaczorowski⁷ i jego matka⁸, Dżuryło Bolesław⁹ – dyżurny stacji.

^a Od tego miejsca tekst pisany niebieskim atramentem przez Urszulę Szumską.

^b Własnoręczny znak świadka.

^c W dokumencie paraf.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 386.

² W maszynopisie zawierającym wybór relacji informacja o świadku otrzymała następującą formę: „Zeznaje ojciec zamordowanego, niepiśmienny Słodkowski Jan” (BOss. Rkps 16274/III, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2, *Protokoły księgi zielonej*, mps, s. 194, dalej cyt.: *Protokoły księgi zielonej*...).

³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 386.

⁴ Por. BOZW.

⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 386.

⁶ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Wołków.

⁷ W BOZW odnotowano, że ks. Józef Kaczorowski, lat 37, były wikary par. w Biłce Szlacheckiej, proboszcz par. w Wołkowie, został zamordowany w nocy z 10 na 11 II 1944 r.: „Sprawcami morderstwa byli prawdopodobnie Andrzej Kościuk z Firlejowa, Hrynko Babiak z Dusanowa i Biłyk z Kurzylic”; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 340–346; por. poz. 1657a.

⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kaczorowska, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Matka księdza proboszcza, zamordowana 9 II 1944 r. w Wołkowie przez bandę UPA”; por. poz. 1657a.

⁹ W BOZW figuruje wpis: Dżuryło Józef; „dyżurny na stacji, zamordowany 9 II 1944 r. we wsi Wołków przez bandę UPA”.

[poz.] 1642¹⁰

Wieś Ładańce, gm. Janczyn¹¹, pow. Przemyślany, par. Wołków, [woj. tarnopolskie]
Kwasnycia [?] ¹² [a]

[poz.] 1643¹³

Wieś Firlejów¹⁴, par. Firlejów

Michał Zieliński¹⁵ – ur. 1911 r., i jego syn Władysław¹⁶ – lat 9, Machowski Józef – lat 70, Szumański Władysław¹⁷ – lat około 40, Wenc Maria¹⁸ i synowa jej, i dziecko. Działo się to 16 II 1944 r. w nocy. Wieś miała około 400 numerów, pół na pół Polaków i Ukr[aińców]. Ks[iaźdz] polski nazywał się Szatko Stanisław¹⁹.

Do czasu morderstwa żyli w zgodzie. Kto brał udział w napadzie, nie wiadomo. [Zamordowanych] w Wołkowie ciała pochowano na cmentarzu w Przemyślanach, a w Firlejowie nie wiadomo. [s. 2]

Zeznanie uczyniono dnia 20 V 1944 r.

^bKuźniar Stanisław^b

[poz.] 1644²⁰

Mitulini²¹, gm. Gołogóry²², pow. Złoczów, [woj. tarnopolskie]

Numerów 240, w tym 70 polskich, oprócz małżeństw mieszanych. Napad dnia 17 I [1944 r.] o godz. 6.00 rano do godz. 9.00 przez Ukraińców [c] uzbrojonych. Zginęli Smoliński Marcin²³ – [lat] 47, z żoną Anastazją²⁴ – spaleni w piwnicy własnego domu; syn jego Michał – lat 23, zabrany przez bandę do lasu na ewentualne wydostanie z niego wiadomości co do organizacji polskich. Podkówka Andrzej²⁵ – lat 68, i syn Szczepan²⁶ – lat 35, kaleka – spaleni potem za swoją zagrodą. Podkówka Michał²⁷ – lat 18^d, syn Leona zastrzelony

^a W dokumencie skreślono Fi.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono z bronią.

^d Poprawione z 28.

¹⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 387.

¹¹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Ładańce.

¹² Prawdopodobnie nazwisko ofiary; w BOZW nie odnotowano ofiary o takim nazwisku.

¹³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 387.

¹⁴ Firlejów, miasteczko, gm. Firlejów, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

¹⁵ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Zieliński Michał/rodzina: „ojciec, matka i syn. Zamordowani przez banderowców w dniach 15–16 II 1944 r. [...] Z innych źródeł [...] zginął Michał Zieliński, lat 33, Władysław Zieliński, lat 9”.

¹⁶ Por. BOZW.

¹⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Szumański/Szumański Władysław; data śmierci: 15 II 1944 r.

¹⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano, że została zamordowana 16 II 1944 r. „z synową Katarzyną i dwójką jej dzieci”.

¹⁹ Ks. Stanisław Szatko (1887–1969), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r.; od 1921 r. był proboszczem par. Firlejów; po napadzie banderowców na Firlejów schronił się w Rohatynie, następnie we Lwowie; ekspatriowany w 1944 r., podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji tarnowskiej, następnie został inkardynowany do diec. włocławskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 771); por. poz. 1661 i 1742.

²⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 194–195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 387.

²¹ Por. *Kopia relacji*..., mps, s. 194 – błąd literowy: Mitzlin.

²² Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Mitulin.

²³ Por. BOZW.

²⁴ Por. BOZW.

²⁵ Por. BOZW.

²⁶ Por. BOZW.

²⁷ Por. BOZW.

w czasie ucieczki²⁸. Złapało go 6 bandytów, jeden na prośbę chciał go puścić, inni chcieli zabić, kazali mu uciekać. Chłopak, widząc, że i tak go zastrzelą, kazał im strzelać, lecz po rozkazie: „Uciekaj[!]” i po jego pierwszym zwrocie, strzelili mu w tył głowy tak, że cała szczeka wyleciała. Ranni: Józefa Kwiatkowska – [lat] 32, siostra jej Bronisława – [lat] 21, i Rokicki Mikołaj – [lat] 37, wszyscy w szpitalu w Złoczowie. Napadli na jedną ulicę polską blisko lasu, bandytów było około 100. [O godz.] 8.30 przyjechało autem Gestapo, 20 ludzi zastrzelili, 2 bandytów, z których jeden był miejscowy – Hnatów Piotr, za co Niemcy spalili [też jego] obejście. Wieczorem bandyci robili odwet, oświetlali wieś rakietami. Od tej chwili na noc część [mieszkańców] przejeżdża

[s. 3] do wsi Nowosiółki²⁹, prawie czysto polskiej³⁰. Reszta rozchodzi się po domach życzliwych Ukraińców. Probostwo jest w Słowicie³¹. Na 400 numerów jest 20 numerów polskich, ale tam stoi teraz wojsko.

Lwów, 13 II 1944 r.

^aMazur Władysław^a

^aSmoliński Jan^a

[poz.] 1645³²

Karolówka (130 numerów, w tym polskich 128), gm. Bukaczowce³³, pow. Rohatyn, [woj. stanisławowskie]

Napad był na wieś Ludwikówkę³⁴ i odgrazali się Karolówce, więc kobiety z dziećmi przyjechały do Lwowa. Mężowie mieli dobytek przenieść do Żukowca³⁵, wieś 400 numerów, polska.

^aMiśkiewicz Anna^a

^aRzepecka Julia^a

[poz.] 1646³⁶

Wieś Pańska Dolina³⁷, między Łuckiem a Młynowem³⁸

Wieś Rybcza³⁹, między Wiśniowcem⁴⁰ a Krzemieniem⁴¹ – bronią się przeciw napadom ukraińskim^c.

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie Rabcza.*

^c *W dokumencie Ukraińskim.*

²⁸ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 194 – zapis zmieniony: „Podkówka Michał, drugi syn, kona śmiertelnie postrzelony w czasie ucieczki”.

²⁹ Nowosiółki, wieś, dwór, gm. Nowosiółki, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

³⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 194 – brak frazy: „prawie czysto polskiej”.

³¹ Słowita, wieś, dwór, gm. Słowita, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

³² Por. *ibidem*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 387.

³³ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Karolówka.

³⁴ Ludwikówka, wieś, dwór, gm. Ludwikówka, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

³⁵ Żukowce, wieś, gm. Wyszogródek, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

³⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 388.

³⁷ Pańska Dolina, kol., gm. Młynów, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

³⁸ Młynów, miasteczko, gm. Młynów, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

³⁹ Rybcza, wieś, gm. Borki, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

⁴⁰ Wiśniowiec Nowy, miasto, gm. Wiśniowiec, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

⁴¹ Krzemieniec, miasto pow., gm. Krzemieniec, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

[poz.] 1647⁴²

We wsi Hradki⁴³ po napadzie uratował się ojciec z synem 18-letnim. Węgrzy zachęcani opisem majątku, jaki poszkodowani zostawili we wsi, dali im 6 żołnierzy jako konwój. W drodze napadli ich Ukraińcy. Polaków obu powiesili. Węgrzy wrócili cało do oddziałów swoich.

[poz.] 1648⁴⁴

10 II [1944 r.] na przedmieściu Dubna⁴⁵, w Surmiczach⁴⁶ byli już bolszewicy. W ciągu poprzedniego tygodnia Niemcy urządzili łapankę mężczyzn do lat 70. Dnia 10 II [1944 r.] dostał się też do obozu zeznający Paraszczuk Anatol razem ze szwagrem, którego wypuścili jako małoletniego, i z teściem, który został zwolniony na podstawie relacji o [a] chorobowym. Do późnej nocy Niemcy gromadzili ludzi na placu miasta i pod silną eskortą mimo ostrzeliwań ze strony bolszewików doprowadzili ich do Werby⁴⁷, następnej stacji kolejowej, gdyż do Dubna pociągi już nie dochodziły. Tu musieli wyładować 3 wagony amunicji na czekające furmanki i zostali załadowani do tych wagonów, i odesłani przez Brody⁴⁸ do Przemyśla, do obozu. Tam byli już mężczyźni z Odessy, Winnicy, Humania i kolejarze ze Zdołbunowa⁴⁹.

[s. 4]

Lwów, 18 II 1944 r.

[Paraszczuk Anatol]

[poz.] 1649⁵⁰

Dnia 19 [II 1944 r.] była p[ani] Borkacka i opowiadała o ewakuacji mężczyzn z Krzemieńca. Po wycofaniu się władz administracyjnych wkroczyły do miasta władze przyfrontowe i Gestapo zajęło się łapaniem mężczyzn prawie że od 12 lat do 70 [lat], nie zważając zupełnie na stan zdrowotny. Transport [b] z Krzemieńca został przeprowadzony do Radziwiłłowa i tam załadowany do wagonów więziennych, i odstawiony do obozu w Przemyśle. Osób około 800.

[poz.] 1650⁵¹

Wieś Zahajce Wielkie, gm. Dederkały, pow. Krzemieniec, par. Dederkały, [woj. wołyńskie] Sadowska Józefa – lat 65, Sadowska Józefa – lat 25, i jej syn Eugeniusz – 1,5 roku, Majchrzak Teresa – lat ok[oło] 28, i jej córka – lat 2, Krupa Józef – lat ok[oło] 50, i żona jego – lat ok[oło] 48, Misiura Jan⁵² – lat 26, żona jego – lat 20, i dwoje dzieci: jedno – lat 2, a drugie – 1 rok, i matka Misiury – lat ok[oło] 55. Wieś liczyła 500 numerów,

^a W dokumencie skreślono stanie.

^b W dokumencie skreślono których.

⁴² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 388.

⁴³ Hradki, wieś, gm. Sudobicz, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁴⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 388.

⁴⁵ Dubno, miasto pow., gm. Dubno, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁴⁶ Surmicze, przedmieście Dubna, gm. Dubno, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁴⁷ Werba, miasteczko, wieś, gm. Werba, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁴⁸ Brody, miasto pow., gm. Brody, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁴⁹ Zdołbunów, miasto, gm. Zdołbunów, pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie.

⁵⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 388.

⁵¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 195; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 388.

⁵² W BOZW odnotowano rodzinę Misiurów, która została wymordowana przez Ukraińców we wsi Zahajce Wielkie między styczniem a majem 1943 r.: „rodzina, w której córka przeszła na prawosławie i została wydana przez męża Ukraińca”.

[s. 5] w tym 10 rodzin polskich. Ks[iaǳ] ukr[aiński] nazywał się Osadowski. Nauczycielstwo: Murzynowski – Polak, Berezeńska – Polka, zamordowana. Do czasów morderstwa żyli Ukr[aińcy] z Polakami w zgodzie. Udział brały miejscowe bandy ukr[aińskie]. Mord był 12 VII 1943 r. Ciała pochowano na polu, pochowali sami Ukr[aińcy].

Zeznanie uczyniono dnia 23 II [19]44 r.

^aSadowski^a

[poz.] 1651⁵³

Wieś Ciuǳków⁵⁴ – Lipica Górna, gm. Lipica Górna, pow. Rohatyn, par. Lipica Dolna Szczepański Alojzy⁵⁵ – lat ok[oło] 40, żona jego Maria⁵⁶ – lat 36, i dwoje ich dzieci: córka⁵⁷ – lat 15, i syn⁵⁸ – lat ok[oło] 10; Ciwiński Jan⁵⁹ – lat ok[oło] 45, i żona⁶⁰ jego – lat ok[oło] 35, i córka⁶¹ ich – lat 18; Pałamarz⁶² – lat ok[oło] 40, zamordowany u rodziny Szczepańskich. Pilipiszyn Józef⁶³ – lat 38. Wieś miała około 20 numerów, to jest właściwie przysiółek, Polaków było 4 numery, wszyscy wymordowani. W Lipicy Dolnej – ks[iaǳ] polski Jastrzębski⁶⁴. Napad był z końcem stycznia 1944 r. Robili to Ukr[aińcy] miejscowi.

Zeznanie uczyniono 23 II 1944 r.

^aKoźlik Józef^a

^aGraża Michał^a

[poz.] 1652⁶⁵

Wieś Wesołówka, gm. Uhorsk, par. i pow. Krzemieniec, [woj. wołyńskie]
Wesołowska Franciszka – lat 75, Mrozowska Konstancja – lat 72, Żurek Czesława⁶⁶ – lat 13, Bindas Anna⁶⁷ –

[s. 6] lat ok[oło] 37 i jej córka Karolina⁶⁸ – lat 16, Gęsiorowski Bolesław – lat 15, Wesołowska Bronisława⁶⁹ – uprowadzona, i Piotr Śliwiński – uprowadzony. Pasnacka-Łasnieńska

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

⁵³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 389.

⁵⁴ Ciuǳków, folw., wieś Lipica Górna, gm. Lipica Górna, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁵⁵ Por. BOZW; data śmierci: 29 I 1944 r.

⁵⁶ Por. BOZW.

⁵⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Szczepańska, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci można przeczytać: „córka Alojzego i Marii”.

⁵⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Szczepański, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci można przeczytać: „syn Alojzego i Marii”.

⁵⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Cywiński/Ciwiński Jan.

⁶⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Cywińska/Ciwińska Helena; „żona Jana”.

⁶¹ Por. BOZW, Cywińska/Ciwińska, brak imienia; „córka Jana i Heleny”.

⁶² Por. BOZW.

⁶³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Lipiszyn/Pilipiszyn Józef.

⁶⁴ Według schematyzmu lwowskiego urząd proboszcza w Lipicy Dolnej od 1920 r. sprawował ks. Rudolf Jastrzębski (ur. 1888 r.), święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r. (*Schematismus Archidioecesis Leopoldis Ritus Latini*, Lwów 1938, s. 43); jego dalsze losy są nieznane (nie odnotowany ani wśród ofiar zbrodni wołyńskiej, ani wśród księży emigrantów).

⁶⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 389.

⁶⁶ Por. BOZW; wiek: 12 lat, data śmierci: 25 IV 1943 r. (Wielkanoc).

⁶⁷ Por. BOZW, gdzie figuruje wpis: Bindas Franciszka; wiek: 40 lat; „wg innego źródła mężczyzna, lat 40 [...] Zamordowana/zamordowany z córką Karoliną”.

⁶⁸ Por. BOZW; wiek: 12 lat.

⁶⁹ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Torturowana przez 2 tygodnie”.

Antonina⁷⁰, Brajak Władysław – lat 40, i córka jego – lat 15, Śliwiński Kazimierz⁷¹ i żona jego Petronela⁷², i córka⁷³ ich (lat ok[oło] 3–4). Numerów wieś miała przeszło 120, pół na pół Polaków z Ukr[aińcami]. Działo się to we wrześniu, a właściwie Śliwińskich zamordowano w Wielką Sobotę 1943 r.⁷⁴. Zeznanie uczyniono dnia 23 II [19]43 r. [sic!]. Udział w napadzie brali Ukr[aińcy] z wsi okolicznych i z tej samej miejscowości. Zeznaje świadek, u którego był mord. Mordowano łopatami i strzelali. Ciała rodziny pochowała córka [i] zeznający świadek⁷⁵.

^aB. Izdebski^a

^aA. Albert^a

[poz.] 1653⁷⁶

[s. 7]

^bWież Borszczówka⁷⁷, par. Hoszcza, pow. Równe

Harasiewicz⁷⁸ – lat ok[oło] 40, i dwoje dzieci: dziewczynka⁷⁹ – lat 12, i syn⁸⁰ – lat 8, zamordowani zostali [we] własnym mieszkaniu, najpierw ich zastrzelili, a później spalili. Krzyżak Józef – lat ok[oło] 35, żona Helena – lat 30, i córka Józefa – lat 12, zastrzeleni we własnym mieszkaniu i spaleni. Krzyżak Maria – lat 45, i syn jej Tadeusz – lat 17, zastrzeleni i spaleni we własnym mieszkaniu. Myślińska Helena – lat 30, zastrzelona i spalona [we] własnym mieszkaniu. Jankowski Kazimierz – lat 2, matka – lat 45, i dziewczynka – lat 4, zastrzeleni i spaleni [we] własnym mieszkaniu. Trockich⁸¹ cała rodzina bardzo pobita i spalona; i jedna osoba Trocka Jadwiga była pobita w głowę i przestrelona w rękę, ale wyzdrowiała. Zeznaje świadek naoczny. Trupy^c pochowano [we] wspólnej jamie. Mordowali Ukr[aińcy] z tej wsi i z wsi sąsiednich.

Zez[nanie] dnia 14 I [1944 r.]

^dPrzybyszewska R.^d

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski.

^c W dokumencie Trupów.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka czerwonym ołówkiem.

⁷⁰ Być może chodzi o odnotowaną w BOZW Łaszczewską Antoninę.

⁷¹ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja: „Inne miejsce zamieszkania – wieś Wesołówka”; wiek: 47 lat.

⁷² Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja: „Inne miejsce zamieszkania – wieś Wesołówka”; wiek: 42 lata.

⁷³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Śliwińska Helena; wiek: 5 lat. W opisie okoliczności śmierci można przeczytać: „Córka Kazimierza i Petroneli. Zamordowana z rodzicami przez upowców (wśród nich był Lipski, ojciec chrzestny Heleny)”.

⁷⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196: „Numerów wieś miała przeszło 120, w tym 50 proc. Polaków. Działo się to we wrześniu 1943 r., z wyjątkiem Śliwińskich, których zamordowano w Wielką Sobotę 1943 r.”.

⁷⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196: „Całą rodzinę pochowała córka, która zeznaje”.

⁷⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 389.

⁷⁷ Borszczówka, kol., gm. Hoszcza, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁷⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano dwa wpisy: Maria Harasiewicz, wiek: 40 lat, „zamordowana wraz z córką, lat 12, i synem, lat 8, podczas pacyfikacji kolonii przez Niemców i policjantów ukraińskich z Równego”, data śmierci: 3 III 1943 r.; Maria Harasiewicz z d. Trocka, „zamordowana podczas pacyfikacji kolonii przez Niemców i policjantów ukraińskich z Równego”; data śmierci: 3 III 1943 r.

⁷⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Harasiewicz Teresa; „córka Marii Harasiewicz”.

⁸⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano wpis: Harasiewicz Zbigniew; „syn Marii Harasiewicz”.

⁸¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Apolonia Trocka, wiek: 23 lata, „córka Rocha Trockiego, [...] zamordowana podczas pacyfikacji kolonii przez Niemców i policjantów ukraińskich z Równego”; Ludwika Trocka, wiek: 20 lat, „córka Rocha Trockiego”; Alojzy Trocki, wiek: 35 lat, „syn Ludwika Trockiego, wnuk Rocha Trockiego, [...] zamordowany razem z żoną z d. Przygodzińska”; Janusz Trocki, wiek: 5 lat, „syn Alojzego Trockiego”; Roch Trocki, wiek: 60 lat, „zamordowany razem z żoną, lat 60”; Witold Trocki, wiek: 30 lat, „syn Rocha Trockiego”; data śmierci wszystkich wymienionych osób: 3 III 1943 r.

[poz.] 1653a⁸²

Wieś Buda, gm. Międzyrzec, pow. Równe, par. Niewirków, [woj. wołyńskie]
Bagiński Franciszek⁸³ – lat 47, postrzelony w stodole. Bagiński Stanisław⁸⁴ – lat 19,
zastrzelony w mieszkaniu i spalony. Bagińska Anna⁸⁵ – lat 35, zastrzelona i spalona
w mieszkaniu, córka jej Bagińska Bronisława⁸⁶ – lat 17, zastrzelona i spalona.

[s. 8] Bagińska Rozalia – lat 50, zastrzelona i spalona. Budzińska Teofilia⁸⁷ – lat 30, [a] postrze-
lona wpadła z małym dzieckiem do studni, tam ją wydostali i umarła na drodze. Działo
się na początek żniw, tj. w sierpniu 1943 r.

Zeznaje 17 I [19]44 r.

^bBagińska^b

[poz. 1653b^c]⁸⁸

Wieś Boroczycze, gm. Brany, par. Horochów, [pow. Horochów, woj. wołyńskie]
Malinowski Stanisław⁸⁹ – lat 80, i żona jego – lat 70 – zamordowani siekierami, i Mali-
nowska Emilia⁹⁰ – wyżej wymieniona żywcem nawet pogrzebana. Konopko Piotr⁹¹ – lat
ok[oło] 55, i jego żona Cecylia⁹² – lat 52, i syn⁹³ – lat 23. Syn ich zastrzelony, bo uciekał,
a jego rodziców^d siekierami porąbali. Wrzos Roman⁹⁴ – lat 20, zastrzelony. Działo się
to podczas ich ucieczki na polu i zostali tam pogrzebani. Marcinkiewicz Kazimierz⁹⁵ –
lat 36, zamordowany. Malinowska Jadwiga⁹⁶ – lat 38, zastrzelona. Subczyńska Kata-

^a W dokumencie skreślono zas.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka wykonany czerwonym ołówkiem, obok dopisek ręką spisującego zeznanie zeznaje kuzyn.

^c Pozycja nie otrzymała numeru i została pominięta przy numeracji.

^d W dokumencie rodzice.

⁸² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 196; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 390.

⁸³ Por. BOZW; wiek: 44 lata. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Schwytyany przez upowców podczas napadu na polskie zagrody w kolonii Buda (Budy) Hruszewska/Lisiecka w lipcu (wg innego źródła w czerwcu) 1943 r. Następnie wraz z 11 mężczyznami zaprowadzony do stodoły, gdzie wszystkim powiązano ręce i nogi kolczastym drutem, a stodołę podpalono. Wszyscy spłonęli żywcem”.

⁸⁴ Por. BOZW.

⁸⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Bagińska Antonina/Anna; „ur. 1898 r. (wg innego źródła lat 65), żona Ferdynanda. Zamordowana przez upowców na progu domu z wnukiem Janem i córkami Bronisławą (i o nieustalonym imieniu) podczas napadu na polskie zagrody w kolonii Buda (Budy) Hruszewska/Lisiecka w lipcu (wg innego źródła w czerwcu) 1943 r.”.

⁸⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Bagińska Bronisława; „ur. 1922 r. (wg innego źródła lat 16), córka Ferdynanda i Antoniny/Anny Bagińskich”.

⁸⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Budzińska, brak imienia; data śmierci: lipiec 1943 r.

⁸⁸ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 197 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 390.

⁸⁹ Por. BOZW; „zginął w trakcie ucieczki ze swoją żoną Emilią”.

⁹⁰ Por. BOZW.

⁹¹ Por. BOZW; wiek: 60 (50) lat; wg BOZW jego żona miała na imię Leontyna, a syn Henryk; data śmierci: 16 VII 1943 r.; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹² Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Konopko Leontyna; wiek: około 50 lat; „zginęła razem z mężem Piotrem i synem Henrykiem”; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Konopko Henryk; „syn Piotra i Leontyny”; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹⁴ Por. *ibidem*.

⁹⁵ W BOZW odnotowano rekord: Marcinkiewicz (rodzina); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹⁶ Por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

rzyna⁹⁷ – lat 83, zamordowana w stodole i spalona. Rafajski Franciszek⁹⁸ – lat około 68, zamordowany jakiś kilometr od domu. Działo się to 16 i 17 VII 1943 r.

Zeznaję bliski krewny i syn wyżej pomordowanych, dnia 18 I [19]44 r.

^aR. Malino[wski]^a

[poz.] 1654⁹⁹

[s. 9]

^bWieś Boroczyce, par. i pow. Horochów

W lipcu, w jakiś piątek o godz. 3.00 po południu napadła banda Ukraińców z mężczyzn i kobiet złożona, uzbrojona w karabiny, siekiery i noże i wymordowała ze 300 osób: męzc[zyn], kobiet i dzieci. Córkę zeznającej, ^cMalinowską Jadwigę^c, postrzelili w nogę i przebito bagnetem czy nożem gardło i tak ją znalazła w zbożu na swoim polu, ale z obawy o życie nie mogła jej pogrzebać i dopiero później ktoś na miejscu ją pogrzebał.

Zeznała 19 I [19]44 r.

+++^d Maria Gilewicz

[poz.] 1655¹⁰⁰

Miasteczko Boremel, gm. i par. Boremel, pow. Dubno, [woj. wołyńskie]

Ludn[ości] parę tysięcy, ^ePolaków może 200^e. Bolszewicy wielu ludzi wywieźli, między innymi Lachowiczową nauczycielkę z dzieckiem, bo męża aresztowano przedtem; Morawską też koleżankę z dzieckiem i matką; żonę komend[anta] policji polskiej, którego aresztowali, z dziećmi 27 XII [19]42 r. zamordowali^f ^gpijani 2^g policjanci ukr[aińscy]; [^h] wywlekli robotnika na tartaku z domu jego narzeczonej, nazwiskiem Michał Augustyn, i na ulicy koło domu zastrzelili i pogrzebano [go] w Złoczówce¹⁰¹, nast[ępn]ej parafii, bo kościół polski w Bor[emlu] zamieniono na cerkiew i na tym cmentarzu nie wolno było grzebać Polaków. Pogrzebem zajął się mąż zeznającej, kierownik tartaku. 26 II [19]43 r. zamordowali ⁱmęża zezn[ającej] Mikołaja Masłowskiego¹⁰² – lat 41ⁱ, obaj młodzi chłopacy,

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka czerwonym ołówkiem.

^b Od tego miejsca zmienia atramentu na granatowy i charakteru pisma – ręka 4.

^{c-c} Nadpisano nad córkę.

^d Własnoręczny znak świadka.

^{e-e} Nadpisano nad tysięcy.

^f W dokumencie zamordowała.

^{g-g} Nadpisano nad policjanci.

^h W dokumencie skreślono na tartaku.

ⁱ⁻ⁱ Nadpisano nad obaj młodzi chłopacy.

⁹⁷ Por. BOZW, gdzie istnieje zapis: Sobczyńska Katarzyna; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹⁸ Por. BOZW, gdzie istnieje zapis: Rafalski Franciszek. W opisie okoliczności śmierci znajduje się zapis: „Został zabrany przez banderowców w dniu 16 VII 1943 r. i prawdopodobnie poniósł śmierć, bo ślad po nim zaginął”; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1566.

⁹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 197; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 390; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 229, poz. 1567.

¹⁰⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 197.

¹⁰¹ Złoczówka, folw., wieś, gm. Boremel, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

¹⁰² Por. BOZW; wiek: 55 lat; data śmierci: 28 II 1943 r.; „uprowadzony i zamordowany przez Ukraińców razem z kierownikiem młyna Stanisławem Jabłońskim (przypuszczalnie przez policjantów ukraińskich z Demidówki). Związane drutem kolczastym i pokłute ciało wypłynęło pod koniec marca/na początku kwietnia 1943 r. na brzeg rzeki Styr”.

mieli opaskę schutzmańską^{a103} i powiedzieli, że przysłała ich żandarmeria niem[iecka], aby męża aresztować i przeprowadzić rewizję. Zaglądnęli tylko do szafy, kazali się mężowi ubrać, związali ręce z tyłu i wyprowadzili z domu i w ciemnej nocy (godz. 9.00 wieczorem) rzuciła się na niego cała chmara i bagnietami zakłuła. Zezn[ajaca] słyszała tylko dwukrotny krzyk i 2 fury ruszyły w stronę rzeki. Równocześnie zabito kolegę męża, kierown[ika] młyna Jabłońskiego¹⁰⁴ – lat 40 przeszło. Obydwu

[s. 10] wrzucono do Styru. Męża znaleziono dopiero po 7 tygodniach, a Jabłońskiego po 10 dn[iach]. Męża pogrzebano w Złoczówce, a Jabl[ońskiego] w Nieświczu¹⁰⁵, bo tam blisko mieszkała jego żona. 10 IV [19]43 r. był napad na Boremel i zamordowano 10 osób, w tym dwoje dzieci małych. Zwłoki tych 2 dz[ieci] wywieźli do Dubna, a inni pogrzebani w Złoczówce. Później wyjechała i tego samego dnia przyszli po zeznającą. Ksiądz też wyjechał¹⁰⁶. Ten napad 10 IV [1943 r.] uczynili b[yli] policjanci ukr[aińscy], którzy przedtem uciekli w lasy. Poznali ich ludzie. Ruski ks[iądz] źle się odnosił do Polaków. On odebrał kościół i miał mieć styczność z bandami.

Zezn[anie] 26 I [19]44 r.

^bMasłowska^b

[poz.] 1656¹⁰⁷

^cBuszcze, gm. Buszcze, pow. Brzeżany, par. Buszcze, woj. tarnopol[skie]

Numerów 180 – 40 proc. Polaków. Bolszewicy nie wywozili, aresztowali około 20 osób, w tym 3 Polaków: Zamojski Stanisław, rolnik; Masny Michał, rolnik; Weron Stanisław. Napad pierwszy 22¹⁰⁸ w godz. 19.00–21.00, osób zginęło 24, a to: Zamojski Eliasza¹⁰⁹ – lat 33, rolnik; brat jego młodszy Mikołaj¹¹⁰; Michalina¹¹¹, żona Michała – lat 35; Zamojski Marian¹¹² – lat 8, bratanek Michała; Wijatyk Anna¹¹³ – lat 60; Mazurek Maria¹¹⁴, córka Anny, – lat 35; Kościów Mikołaj¹¹⁵ – lat 32; Zamojski Antoni¹¹⁶ – lat 34; Zamojski Ignacy¹¹⁷ – lat 65; córka Katarzyna¹¹⁸ – lat 15; Zamojska Agafia¹¹⁹ – lat 65;

^a W dokumencie szuczmańska.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 5.

¹⁰³ Schutzmann – policjant, członek służb porządkowych.

¹⁰⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Jabłoński Jan Mieczysław/Stanisław; wiek: 43 lata, data śmierci: 28 II 1943 r.; kierownik młyna w Boremlu.

¹⁰⁵ Nieświcz, wieś, st. kol., gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

¹⁰⁶ Proboszczem w Boremlu był ks. Aleksander Włodzimierz Odoryk Beń OFM, który opuścił par. w marcu 1943 r. (poz. 1770).

¹⁰⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 391 (z błędnym numerem relacji 1626); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 248, poz. 1608.

¹⁰⁸ W źródle nie określono miesiąca i roku.

¹⁰⁹ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

¹¹⁰ Por. BOZW; wiek: 24 lata.

¹¹¹ Por. BOZW; wiek: 30 lat (wg innego źródła 35 lat).

¹¹² Por. BOZW; wiek: 6 lat.

¹¹³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Wijatyk/Wiatyk Anna; wiek: 50 lat (wg innego źródła 63 lata).

¹¹⁴ Por. BOZW; wiek: 40 lat (wg innego źródła 35 lat).

¹¹⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kościów/Kościła Mikołaj.

¹¹⁶ Por. BOZW, wiek: 30 lat (wg innego źródła 34 lata).

¹¹⁷ Por. BOZW; wiek: 60 lat (wg innego źródła 65 lat).

¹¹⁸ Por. BOZW.

¹¹⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Zamojska Agafia/Agata; wiek: 50 lat.

syn Jan¹²⁰ – lat 19, zaduszony w kominie na plebanii; Skałuba Franciszek¹²¹ – lat 19, siostrzeniec księdza; Załoneczkowski Jan¹²², lekarz – lat 35; Kuźiów Michał¹²³ – lat 67; syn Stanisław¹²⁴ – lat 16; Kubliński Piotr¹²⁵ – lat 55, Fedczyszyn Franciszka¹²⁶ – lat 45; Metyniowska Anna¹²⁷ – lat 15.

Napadli w liczbie 300 bandytów, uzbrojeni w broń palną i maszynową. Bandyci Ukraińcy okoliczni byli prowadzeni

[s. 11]

przez miejscowych. Zachodziły takie wypadki, że prowodyr^a w domu Ukraińcom pokazywał Polaków. 13 osób rannych zostało przewiezionych do Brzeżan. Ksiądz w czasie napadu zdołał uciec do Brzeżan¹²⁸, na drugi dzień wrócił w asyście innych księży i pochował zwłoki pomordowanych. Polacy przeczuwali napad, ale miejscowi Ukraińcy uspiłi ich czujność, zresztą banda była tak uzbrojona, że trudno było mówić o stawianiu im oporu, ograniczono się tylko do ucieczki. W Szumlanach¹²⁹ oddalonych [o] 3 km zaszły te same wypadki prędkiej i padło wtedy 10 Polaków. Transporty do Niemiec – prawie wyłącznie z gminy podawali Polaków. Ukraińcy, którzy wyjechali, ok[oło] 20 proc., przeważnie na własne żądanie, wójt Nakoneczny, sołtys Kucy Bazyli, ks[iądz] rzymskokat. Zając Filip¹³⁰. Cerkiew we wsi sąsiedniej w Poruczynie¹³¹, pop Szaraniewicz żonaty, dzieci dorosłe. Nauczyciel Warchoł Kazimierz poszedł na wojnę za inwazji bolszewickiej. Troje nauczycieli: dyrektor Ukrainiec, nauczyciele – Pawluchówna Maria i Franz Stanisław – obecnie Ukrainiec. W czasie napadu bandyci prawie niczego nie zrabowali.

Zezn[anie] 26 I [19]44 r.

^bZamojski Stanisław^b

[poz.] 1657¹³²

Beresteczko¹³³

Przed Nowym Rokiem przez dwie noce ostrzeliwali zwłaszcza kościół, gdyż i tam gromadzili się Polacy. Niemcy kazali Ukraińcom odstawić furmankami wszystkich Polaków, dając swój konwój aż do Radziechowa, a tu po kilku dniach Biuro Pracy odstawiło ich do obozu we Lwowie, przy ul. Pierackiego.

^cMar[–]Jek^c

^a W dokumencie prowodych.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka niebieskim atramentem, obok parafka.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

¹²⁰ Por. BOZW; wiek: około 17–19 lat.

¹²¹ Por. BOZW; wiek: około 15–17 lat lub 19 lat.

¹²² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Załoneczkowski Jan; wiek: 32 lata.

¹²³ Por. BOZW; wiek: 60 lat (wg innych źródeł 65 lat).

¹²⁴ Por. BOZW.

¹²⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kuźliński Piotr; wiek: 59 lat.

¹²⁶ Por. BOZW.

¹²⁷ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Maziakowska/Metyniowska/Metyniowska Anna; wiek: 16 lat.

¹²⁸ Brzeżany, miasto pow., gm. Brzeżany, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

¹²⁹ Szumłany, wieś, gm. Buszcze, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

¹³⁰ Por. poz. 1626 i 1735.

¹³¹ Poruczyn, wieś, dwór, gm. Buszcze, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

¹³² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹³³ Beresteczko, miasteczko, gm. Beresteczko, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

[s. 12] [poz.] 1657a¹³⁴

^aWieś Wołków, pow. Przemyślany, gm. Janczyn lub Przemyślany¹³⁵, par. Wołków, [woj. tarnopolskie]

Ksiądz Kaczorowski Józef¹³⁶ z matką¹³⁷ swą został zastrzelony obok probostwa pod figurą, a matka zastrzelona [postrzelona] na strychu, zmarła w szpitalu w Przemyślanach. W czasie powrotu z pogrzebu ks. Kaczorowskiego zginął ks. Kwiatkowski¹³⁸ ze Świrza¹³⁹. Czuryło został zastrzelony podczas ucieczki z domu, był volksdeutschem^b.

[poz.] 1657b¹⁴⁰

Wieś Brykoń, gm. Janczyn¹⁴¹, par. Wołków, pow. Przemyślany, [woj. tarnopolskie]
Machner Ferdinand¹⁴², zarządca folwarku, został związany i na saniach uprowadzony w kierunku Ładaniec – wsi czysto ukr[aińskiej]. Działo się to 10 II 1944 r. wieczorem między godz. 6.00 [a] 10.00.

Zeznaje świadek, dnia 24 II 1944 r.

^cMachner Stanisław^c

[poz.] 1658¹⁴³

Par[afia], wieś Podwysokie, pow. Brzeżany, gm. Kurzawy¹⁴⁴, [woj. tarnopolskie]
Ks[ia]dz Faranowski Antoni¹⁴⁵, proboszcz parafii, zastrzelony 1 II 1944 r., pochowany przez parafian.

[poz.] 1658a¹⁴⁶

Wieś Lipica Dolna, gm. i par. też, pow. Rohatyn, [woj. stanisławowskie]
Udałowa Maria¹⁴⁷ – lat 20, dostała 3 cięcia w głowę. Napad był na drodze między Lipicą a Świstelnikami¹⁴⁸. Działo się [to] 18 II 1944 r. wieczorem. Udział brali Ukr[aińcy] z tej wsi.

[s. 13]

Zeznanie uczyniono 24 II [19]44 r.

^cMandziej Michał^c

^cŚliwińska Anna^c

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręką Urszuli Szumskiej.

^b W dokumencie folksdeutsch.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

¹³⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹³⁵ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Wołków.

¹³⁶ Por. poz. 1641.

¹³⁷ Por. poz. 1641.

¹³⁸ W BOZW odnotowano, że ks. Stanisław Kwiatkowski, proboszcz par. Świrz, został „uprowadzony przez Ukraińców ubranych w niemieckie mundury 14 II 1944 r., gdy wracał z pogrzebu ks. Józefa Kaczorowskiego. Napastnicy zaprowadzili rozebranego do kałesonów księdza do wsi Ładańce i tam zamordowali”; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 443–448.

¹³⁹ Świrz, miasteczko, dwór, gm. Świrz, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁴⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹⁴¹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Wołków.

¹⁴² Por. BOZW.

¹⁴³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 198; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹⁴⁴ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Podwysokie.

¹⁴⁵ W BOZW widnieje wpis: ks. Faranowski/Frankowski Antoni; data śmierci: 30 I 1944 r.; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 222–225.

¹⁴⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 199; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹⁴⁷ Por. BOZW.

¹⁴⁸ Świstelniki, wieś, gm. Lipica Dolna, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

[poz.] 1659¹⁴⁹

Par[afia], wieś Hanaczów, gm. Kurowice¹⁵⁰, pow. Przemyślany, [woj. tarnopolskie]
Urban Maria¹⁵¹ – lat 55, zamordowana dnia 3 II 1944 r. Zeznaje syn, który sam był ranny
w udo i leżał w szpitalu w Przemyślanach.

Zeznanie uczyniono 24 II 1944 r.

^aUrban Stanisław^a

[poz.] 1660¹⁵²

Wieś Zarwanica¹⁵³, pow. Podhajce, gm. [Zarwanica]¹⁵⁴ i par. Wiśniowczyk
Michalski Franciszek¹⁵⁵ – lat ok[oło] 50; Mrozowski Bronisław¹⁵⁶ – lat 32; Tauch Alek-
sander¹⁵⁷ – lat ok[oło] 60; Makowski Adam¹⁵⁸ (ur. 1902 r.), Makowski Kazimierz¹⁵⁹
(ur. 1901 r.), Węgrzynowicz Paweł¹⁶⁰ – lat 22. Mord był 18 II 1944 r. przed godz. 8.00
wieczór. Udział w napadzie brali Ukr[aińcy] miejscowi i z wsi okolicznych. Bandyci [^b]
strzelali, potem rąbali siekierami. Ciało pochowała rodzina. Numerów było 218, w tym
około 12–15 rodzin polskich; do czasu morderstwa żyli w zgodzie. Ks[iądz] ukr[aiński]
nazywał się Wasyl Hołowiński¹⁶¹, ks[iądz] polski w Wiśniowczyku Jan Pipusz¹⁶². Nauczy-
cielka, kierowniczka szkoły ukr[aińskiej], nazywała się Stelmach Bronisława.

Zeznanie uczyniono dnia 24 II 1944 r.

^aPiurko [?] Michał^a

[poz.] 1661¹⁶³

[s. 14]

Wieś Firlejów, gm. [i] pow. Rohatyn, par. Firlejów
Kosakowski Franciszek¹⁶⁴ – lat ok[oło] 60; Łopatyńska Helena¹⁶⁵ – lat ok[oło] 60;
urząd[niczka] pocz[towa]; jej służąca Krywin Paulina – lat ok[oło] 60; Kosakowski

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślone litery stł.

¹⁴⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 199; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 392.

¹⁵⁰ Wg BOZW wieś Hanaczów znajduje się w gm. Pohorylce.

¹⁵¹ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Ranni złożyli zeznania, że wśród morderców poznali Ukraińców z Podjarkowa, Pohorylca i Łahodowa”.

¹⁵² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 199; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 393.

¹⁵³ Zarwanica, wieś, gm. Zarwanica, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹⁵⁴ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Zarwanica.

¹⁵⁵ Por. BOZW.

¹⁵⁶ Por. BOZW.

¹⁵⁷ Por. BOZW.

¹⁵⁸ Por. BOZW.

¹⁵⁹ Por. BOZW.

¹⁶⁰ Por. BOZW.

¹⁶¹ Ks. Wasyl Hołowiński (Gołowiński) (ur. 1894 r.), duchowny greckokat. archidiecezji lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1927 r. i w tym samym roku został skierowany do posługi w Zarwanicy (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archidiecezji*, Lwów 1938, s. 40).

¹⁶² Ks. Jan Pipusz (1901–1971), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1923 r.; od 1934 r. był proboszczem par. Wiśniowczyk; zagrożony atakiem ze strony banderowców, schronił się (14 VI 1944 r.) w Podhajcach; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie ordynariatu gorzowskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 610).

¹⁶³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 199; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 393.

¹⁶⁴ Por. BOZW.

¹⁶⁵ Por. BOZW.

Franciszek¹⁶⁶ – lat ok[oło] 53, i jego żona z 5–6 dziećmi; Kosakowski Stanisław¹⁶⁷ z żoną i około 5 dzieci; Kurczyński Piotr¹⁶⁸ – lat ok[oło] 40–45, żona jego i dwoje dzieci; Brzezińska Anna¹⁶⁹ – lat ok[oło] 53, i jej dwie córki; córka zamężna Machowska Maria¹⁷⁰ i jej syn Józef, i Machowska Parania¹⁷¹ – lat 47; rodzina Korczyńskiego Józefa¹⁷² z żoną i 6 dziećmi i ojciec jego; druga rodz[ina] Korczyńskich¹⁷³ – dziewięć osób; Wenc Maria¹⁷⁴, jej synowa¹⁷⁵ i dziecko¹⁷⁶; Gwoździńska Michalina¹⁷⁷ i jej syn Józef¹⁷⁸. Szumański Władysław i jego syn Franciszek¹⁷⁹. Razem około 80 osób. Mord był 15 II [1944 r.] w nocy. Mordowali cały dzień i noc. Mordowali w domach i pod kościołem, ludzi którzy się w kościele schowali. Rano wykopali dół i wszystkich tam pochowali, rąbali drzwi i okna. Mordowali siekierami, nożami i strzelali z karabinu maszynowego. Żonę zeznającego zarżnięto nożem. Wieś miała około 360 numerów, Polaków od 20 do 30 proc. Ks[iądz] pol[ski] Stanisław Szatko¹⁸⁰, a ukr[aiński] ksiądz Orest Durbak¹⁸¹. Mordowali Ukr[aińcy] z wsi okolicznych i swoi Ukr[aińcy].

Zeznanie uczyniono 24 II 1944 r.

^aMachowski [Macharski?] Józef^a

[s. 15] [poz.] 1662¹⁸²

^bKolonia Czarne Łozy¹⁸³, gm. Hoszcza, par. żytyńska

Sommerfeld^c Leon¹⁸⁴ – lat ok[oło] 82, porąbany siekierą, głowa odcięta, zabity pod własnym mieszkaniem; Gołębiowski Feliks¹⁸⁵ – lat 45, zastrzelony był kuzynem Sommerfelda; Gołębiowska Franciszka¹⁸⁶ (ur. 1908 r.), poodcinane ręce i zastrzelona kilkoma kulami w głowę i jej dzieci 2 spalone w mieszkaniu. Działo się to w same żniwa w sierpniu [1943 r.]

Zeznaje świadek dnia 17 I [19]44 r.

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski.*

^c *W dokumencie Zomerfeld.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka wykonany czerwonym ołówkiem.*

¹⁶⁶ Por. BOZW; wiek: 60 lat. W BOZW brak informacji o żonie i dzieciach.

¹⁶⁷ Por. BOZW.

¹⁶⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Korczyński/Kurczyński Piotr; wiek: 40 lat.

¹⁶⁹ Por. BOZW; wiek: 55 lat; „zamordowana z córką”.

¹⁷⁰ Por. BOZW.

¹⁷¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Machowska/Macharska Parascewia/Parania.

¹⁷² Por. BOZW, gdzie odnotowano, że został on zamordowany razem z żoną i dwójką dzieci.

¹⁷³ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Korczyński, brak imienia; liczba ofiar: 9.

¹⁷⁴ Por. BOZW, gdzie znajdują się wpisy: Wenc Maria oraz Wenc Maria/rodzina.

¹⁷⁵ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Wenc Katarzyna.

¹⁷⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Wenc Stanisław. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowany przez Ukraińców wraz z matką Katarzyną i nowonarodzoną siostrą lub bratem oraz z babcią Marią”.

¹⁷⁷ Por. BOZW.

¹⁷⁸ Por. BOZW.

¹⁷⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Szumański/Szymański Franciszek.

¹⁸⁰ Por. poz. 1643 i 1742.

¹⁸¹ Ks. Orest Durbak (ur. 1883 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1909 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 63); por. poz. 1742.

¹⁸² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 199; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 393.

¹⁸³ Czarne Łozy, kol., gm. Buhryń, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹⁸⁴ Por. BOZW.

¹⁸⁵ Por. BOZW.

¹⁸⁶ Por. BOZW; „zamordowana z mężem i dwójką dzieci w sierpniu 1943 r.”.

[poz.] 1663¹⁸⁷

Wieś Cecylówka^{a188}, gm. Tuczyn, par. Tuczyn

Szczurowski Mieczysław¹⁸⁹ – lat 46, zamordowany z żoną¹⁹⁰ – lat 40, i dzie[ćmi] w wieku od 6 do 16 lat, czworo, i Sewczuk¹⁹¹ – ok[olo] lat 30, w tymże mieszkaniu zamordowana i spalona; Gnitecki Michał¹⁹² – lat 21, zastrzelony w plecy. Działo się to w ostatnie dni sierpnia 1943 r.

Zeznaje 17 I [19]44 r.

^bA. Misiewicz^b

[poz.] 1664¹⁹³

Wieś Chiniówka, par. Noworodczyce, [gm. Nowomalin], pow. Zdołbunów, [woj. wołyńskie]

5 VI 1943 r. napadła banda ukr[aińska] na wozach, których było do 50, i kobiety były między nimi. Zamordowano 27 osób – mężczyzn, kobiety i dzieci, i całą wieś ograbiono i spalono. Między zamordowanymi był bratanek zezna[jącego] – Florian Naumowicz¹⁹⁴ – lat 19, i wychowanica zezn[ającego] – Janina Popławska – lat 14. Ci [zostali] zamordowani siekierami i nożami. Brata Zygfryda¹⁹⁵ zamordowano ^dstrzałem w potylicę^d w tej wsi przedtem ok[olo] 2 tygodnie. Zwłoki pogrzebano we wspólnych mogiłach.

Zezn[anie] 19 I 1944 r.

^eNaumowicz Bolesław^e

[poz.] 1665¹⁹⁶

[s. 16]

Wieś Chodaki, gm. Szumsk, pow. Krzemieniec, par. szumska, [woj. wołyńskie]

Ponad 700 mieszk[ańców], Pol[aków] 15 proc., a z rewindykowanymi później do 30 proc. Bolszewicy wywieźli 7 rodzin polskich, ponad 35 osób: Nietyksza Władysław, Śliwiński Józef, Rawski Marian, Groblicka Maria (a mąż w niewoli bolszewickiej) i 3 rodziny z Sannoka zabrane przez bolsz[ewików] i stąd dalej wywiezione prawdopodobnie na skutek donosu sąsiedn[ich] Ukr[aińców]. [Z] 19 III [19]43 r. na 20 III [1943 r.] o godz. 24.00

^a W dokumencie Cecylówka.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka czerwonym ołówkiem.

^c Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny i charakteru pisma – ręka 4.

^{d-d} Nadpisano nad w tej wsi.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Nadpisano nad wyrazem brata.

¹⁸⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 199–200; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 394.

¹⁸⁸ Cecylówka, kol., gm. Tuczyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹⁸⁹ Por. BOZW; „zamordowany razem z żoną i czwórką dzieci”.

¹⁹⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Szczurowska, brak imienia; „zamordowana z mężem i czwórką dzieci (w wieku: 6 lat, 9 lat, 12 lat, 16 lat) w sierpniu 1943 r.”.

¹⁹¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Sewczuk, brak imienia.

¹⁹² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Gnitecki Michał.

¹⁹³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 200; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 394 – z błędnym numerem relacji 1964.

¹⁹⁴ Por. BOZW; „syn Aurelego i Bronisławy. Zarabany siekierą”.

¹⁹⁵ Por. BOZW; wiek: 35 lat; „zamordowany przez bojówkę upowską za ukrywanie ludności żydowskiej w kwietniu 1943 r. (wg innego źródła został zastrzelony przez Petra Przewłockiego)”.

¹⁹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 200; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 394–395.

w nocy zamordowano, zastrzelono^f, brata zeznającego – Juliana Unolda¹⁹⁷ (ur. 1896), Trawińskiego Piotra¹⁹⁸; brat żony zez[nającego] [a] postrzelony przez płuco – Wierzyński (z Puław), ale się wyleczył. Z trzech bandytów poznał zeznający^b jednego [o] nazw[isku] Grzegorz Mielniczuk – lat 20, syn bogatszego gospodarza, za bolsz[ewików] był kom-somolcem^b.

Drugi napad [był] w październiku 1943 r. Zastrzelona Anna Lewandowska – lat 60, i córka Weronika – ok[óło] lat 30, które przyszły po krowy znajdujące się u wnuka Ukraińca Grzegorza Lewandowskiego. Wnuk zameldował bandzie, która je złapała, wywiozła do lasu i zastrzeliła i tam zostały zakopane przy leśniczówce Teremne¹⁹⁹, gdzie dużo pogrzebanych ofiar. Po 19 III [1943 r.] dużo wyjechało, chociaż Ukraińcy wstrzymywali, uspokajali, nawet pili z nimi, mówiąc: „Gdyby przyszedł do ciebie, daj mi znać, a ja cię obronię”, a później nawet sami w bandzie mordowali. W październiku zamordowano również Lewandowskiego (syna Anny) z rodziną: żona i troje dzieci. [c] Lewandowskiego zastrzelili w ogrodzie, a matkę (Rosjankę z Kazania) z dziećmi w mieszkaniu. Przywiązawszy dzieci do matki, zawlekli do jamy w jego własnym ogrodzie i zakopali. Dokonali mordu najbliżsi sąsiedzi – Jan Rawski – [lat] 30, i Arseni Antoni – [lat] 35. To byli wykonawcy bandy banderowców. Brat starszy Lewandowski Antoni – lat 45, który przeszedł na prawosławie, a za czasów polskich [na wyznanie] rzymskokat. – zrewindykowany; Nikanor Lewczuk (lat 52), Afanazy Mielniczuk (lat 30) – zastrzeleni^d. Wierzyńska Nina – lat 30, zaduszona,

[s. 17] Trawińska Stanisława – lat 70 (teściowa zez[nającego]), zginęła bez śladu. Ci, którzy opowiadali [to] zeznającemu, zobaczywszy pomordowanych, uciekli z obawy do Ostroga.

21 I 1944 r.

^eA. Unold^e

Z tej wsi wywieziono do Niemiec do 20 osób, przeważnie Polaków, z nakazu naczelnika rejonu^f Szumska – Ukraińca^f i sołtysów. Ks[iądz] rzymskokat.²⁰⁰ do ostatniej chwili wyjazdu zez[nającego] z Ostroga pozostawał w Szumsku i spełniał swe obowiązki. Nauczyciel Ukrainiec z żoną brał udział w bandzie.

^gA. Unold^g, zeznanie 21 I 1944 r.

¹⁹⁷ Por. BOZW; wiek: około 57 lat; data śmierci: 18 III 1943 r.

^a W dokumencie skreślono Bi.

^{b-b} Dopisano między wierszami.

^c W dokumencie skreślono W n.

^{d-d} Nadpisano nad lat 30.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^{f-f} Nadpisano nad rejonu i sołtysów.

^{g-g} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

¹⁹⁸ Por. BOZW; data śmierci: 18 III 1943 r.

¹⁹⁹ Teremne, leśniczówka, gm. Szumsk, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

²⁰⁰ Ks. Piotr Łowejko (1888–1965), duchowny rzymskokat. diecezji łuckiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1922 r.; w czasie wojny był proboszczem par. Szumsk, dek. Krzemieniec; par. opuścił w maju 1945 r. (L. Popek, *Świątynie Wołynia*, s. 121–122; M. Dębowska, *Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945*, Rzeszów 2008, s. 437).

[poz.] 1666^a

Chorobrów²⁰¹, pow. Sokal

Napad [z] 27 [na] 28^b I 1944 r.^b Inspektor ubezpieczeń Chmielowski Czesław w czasie czynności służbowych.

^cLewczuk [?]^c

[poz.] 1666a²⁰²

^dWieś [kol.] Czerniawa, gm. Buderaż, par. Mizocz, [pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie] Wereszczyńska Helena²⁰³ – lat 56, i mąż jej Karol²⁰⁴ – lat 67, i Woźnicki Stanisław²⁰⁵ – lat 17, jechali furmanką i trzech bandytów dopędziło ich na rowerach na drodze i ich uprowadzili. Ciał nie znaleziono z powodu silnych band, kto tam poszedł, to już więcej nie wrócił. Rodzin było tam około 125, w tym było 12 rodzin polskich, a reszta ukraińskich. W tej wsi zostali spaleni żywcem wszyscy mężczyźni, uciekło tylko ok[oło] 10 mężczyzn, kobiety z dziećmi poszły do innej wsi. [Gdy] wioska Swiatje²⁰⁶ [została] spalona, to uciekli do wsi Czerniawa, wieś spalono z powodu partyzantów. Działo się to przed Wielkanocą 1943 r.

Zeznaje córka pomordowanych dnia 1 II [19]44 r.

^fDanuta Wereszczyńska^f

[poz.] 1667²⁰⁷

[s. 18]

Wieś Sadów, gm. Torczyn i par., pow. Łuck, [woj. wołyńskie]

Świgost Stanisław²⁰⁸ – lat 37, i syn Tadeusz²⁰⁹ – lat 12; Świgost Antoni²¹⁰, brat – lat 22; Świgost Matylda²¹¹ – matka ich – lat 59. Mord był [w] dzień wigilijny, tj. 24 XII 1943 r. – [w] wieczór okrążyli dom i mordowali siekierami i nożami. Strzał był jeden. Kto pochował ciała, nie wiadomo. Wieś miała 300 numerów. Polskich rodzin było 6. Napad był pierwszy na tę rodzinę [Świgostów], a tamtym pięciu rodzinom udało się zbiec.

^a Cała pozycja wpisana jaśniejszym kolorem atramentu; tekst ten mógł być później interpolowany do księgi, co zdaje się sugerować brak tej pozycji w maszynopisie z Ossolineum; być może został wpisany bezpośrednio przez świadka.

^{b-b} Dopisane ołówkiem.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka niebieskim atramentem, obok parafka.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na granatowy oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^e W dokumencie Świąteć.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

²⁰¹ Chorobrów, dwór, wieś, gm. Chorobrów, pow. Sokal, woj. lwowskie.

²⁰² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 200–201; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 395.

²⁰³ W BOZW widnieje zapis: Wereszczyńska Helena; wiek: 57 lat, miejsce zbrodni: Swiatje; data śmierci: 13 VI 1943 r.

²⁰⁴ W BOZW znajduje się wpis: Wereszczyński Karol; wiek: lat 65 lat, miejsce zbrodni: Swiatje; data śmierci: 13 VI 1943 r.

²⁰⁵ W BOZW odnotowano: Woźnicki Stanisław; wiek: 18 lat, miejsce zbrodni: Swiatje; data śmierci: 13 VI 1943 r.

²⁰⁶ Swiatje, wieś, gm. Buderaż, pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie.

²⁰⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 201. Przed tą pozycją w maszynopisie umieszczono *Wyjatek z listu ks. Proboszcza Symona z Horodla, pisany dn. 7 III 1944 r.*; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 395.

²⁰⁸ Por. BOZW.

²⁰⁹ Por. BOZW.

²¹⁰ Por. BOZW.

²¹¹ Por. BOZW.

Wieś Koszów, gm. Torczyn i par., pow. Łuck, [woj. wołyńskie]

Bernadzki Kajetan²¹², żona²¹³ jego i dwóch synów²¹⁴ – lat ok[oło] 30–35. Druga rodzina Bernadzkich – Zenon²¹⁵, syn, i matka jego; Podgórski Marian²¹⁶ – lat ok[oło] 37, i żona²¹⁷ jego, i 2 dzieci²¹⁸; Siatecki²¹⁹ z żoną i 2 dziećmi. Wieś miała rodzin 40 Polaków, a ze dwa razy więcej Ukr[aińców]^a. Udział w napadzie brali Ukr[aińcy] z tej samej wsi w grudniu z początku, tj. poniedziałek przed Wigilią^b 1943 r.

Zeznaje żona i córka pomordowanych dnia 24 II 1944 r.
“Świgost Józefa”^c

[poz.] 1668²²⁰

Wieś Łukowiec Wiszniowski, par. i gm. Żórow [Żurów], pow. Rohatyn, [woj. stanisławowski]

Ordon Józefa²²¹ – lat 32, i troje dzieci: córka – 13 lat, syn Tadeusz (9 lat) i małe 6-miesięczne dziecko. Napad był w domu 10 II 1944 r.

[s. 19] o godz. 7.00 wieczorem. W domu zamordowani, wykradziono ciała, pozostała tylko kałuża krwi na podłodze i w kołysce dziecka. Numerów ma 220, wieś czysto polska. Rodzina, którą napadnięto, była pod lasem, a napad się nie udał, ponieważ wieś zaalarmowano i wojsko brało udział w poszukiwaniu band.

Zeznanie uczyniono 24 II 1944 r.

“Koper [?]”^c

“S. Wołos [?]”^c

^a W dokumencie ukr.

^b W dokumencie wigilia.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

²¹² W BOZW widnieje zapis: Biernacki Kajetan; wiek: około 80 lat.

²¹³ W BOZW znajduje się wpis: Biernacka Leontyna; wiek: około 80 lat.

²¹⁴ W BOZW odnotowano: Biernacki Marcei. W BOZW brak informacji na temat drugiego syna.

²¹⁵ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

²¹⁶ Por. BOZW; wiek: 40 lat.

²¹⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Podgórska Franciszka, żona Mariana; wiek: 38 lat.

²¹⁸ W BOZW odnotowano dwa wpisy: Podgórski, brak imienia; synowie Podgórskich mieli 10 i 12 lat.

²¹⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Siatecki (rodzina). W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Małżeństwo – lat ok[oło] 40, i ich troje dzieci w wieku: 10, 8 i 5 lat”. W BOZW widnieje też drugi wpis: Siatecki, brak imienia; wiek: 40 lat; „kował, zamordowany przez bojowników UPA w lesie sadowskim, przy drodze z Koszowa do Torczyna w maju 1943 r. W tej grupie znajdowały się osoby wyznaczone przez sołtysa do zawiezienia swojej furmanką kontyngentu zboża do Torczyna oraz jadące przy tej okazji do Łucka”.

²²⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 201; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 396.

²²¹ Por. BOZW.

[poz.] 1669²²²

Wieś Słobódka Bolszowiecka, par. Bolszowce, gm. też, pow. Rohatyn

Mysyszyn Antonina²²³ – lat 48, córka jej Anna²²⁴ – lat 18; Szymański Kazimierz²²⁵ z rodziną²²⁶ – 3 osoby; Buczma²²⁷ – 3 osoby z rodziny; Kruszelnicki Kazimierz²²⁸ – 3 osoby²²⁹; Marszałek Stanisław²³⁰. Napad był 5 II 1944 r.

Zeznaje rodzina pomordowanych, dnia 23 II [19]44 r.

^aMyszcyszyn Michał^a

^aMyszcyszyn Włodzimierz^a

[poz.] 1670²³¹

Majątek Leduchów^b, gm. Począjów i par., pow. Krzemieniec, [woj. wołyńskie]

Czepielowskich rodzina – 5 osób, Rutkowski Józef²³² – lat ok[olo] 45, i jego żona – lat 35, i syn Jerzy – lat 7. Napad był w jesieni 1943 r. Czepielowskich zastrzelili w budynku, Rutkowski został uprowadzony, a rodzinę porżnięto nożem. Ciało pochowano na cmentarzu, miejscowi ludzie ich chowali²³³. Zeznanie uczyniono dnia 24 II 1944 r. Kto brał udział, nie wiadomo.

^aAnna Jelak [?]^a

[poz.] 1671²³⁴

[s. 20]

Zeznanie ze wsi Fraga, gm. Podkamień, [c] pow. Rohatyn, [woj. stanisławowskie]

Numerów 140, w tym polskich 30. Kościół w miejscu, klasztor oo. Bernardynów. Napad dnia 19 [II 1944 r.] o godz. 18.30 nagły do wszystkich domów polskich i na klasztor.

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie Ledychów.*

^c *W dokumencie skreślono woj.*

²²² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 201; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 396.

²²³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Myszcyszyn/Mysyszyn Antonina; wiek: 40 lat; „zamordowana wraz z mężem Gustawem oraz córką Anną”.

²²⁴ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Myszcyszyn/Mysyszyn Anna; wiek: 20 lat; „zamordowana wraz z ojcem Gustawem oraz matką Antoniną”.

²²⁵ Por. BOZW; wiek: 60 lat; „zamordowany wraz z żoną Franciszką i córką Kazimierą”; data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r.

²²⁶ W BOZW znajdują się wpisy: Szymańska Franciszka (wiek: 50 lat) i Szymańska Kazimiera (wiek: 23 lata).

²²⁷ W BOZW figurują: Buczma Ignacy (wiek: 50 lat) – ojciec, Buczma Izabella (wiek: 18 [15] lat) – córka, Buczma Jan (wiek: 16 [14] lat) – syn; data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r. W BOZW figuruje również wpis: Buczma Maria/rodzina. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowana z 3-osobową rodziną”; data śmierci: 5/6 II 1944 r.

²²⁸ W BOZW widnieje wpis: Kruszelnicki Kazimierz, wiek: 50 lat; „mąż Eleonory, zamordowany wraz z żoną i synem Karolem podczas jednego z bestialskich ataków Ukraińców na wieś w dniu 5/6 II 1944 r. Mordercami byli prawdopodobnie Ukraińcy z wsi Ruzdzwiany”.

²²⁹ W BOZW odnotowano wpisy: Kruszelnicka Eleonora (wiek: 50 lat) – żona Kazimierza, Kruszelnicki Karol (wiek: 25 lat) – syn Kazimierza i Eleonory.

²³⁰ Por. BOZW; wiek: 28 lat; data śmierci: 5 lub 7 II 1944 r.

²³¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 201; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 396.

²³² W BOZW figuruje wpis: Rutkowski Józef; „uprowadzony i zadżgany nożami przez upowców na wzgórzu zwanym Św. Trójcą w futorze Majdan/Majdan Antonowiecki”; data śmierci: 17 IV 1943 r.

²³³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 201; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 369: „Ciała pochowano na cmentarzu miejscowym i ludzie ich chowali”.

²³⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 396–397.

Bandytów około 400, miejscowi i z okolicy. Zginęło: 2 ojców²³⁵, 2 braci²³⁶ – wszyscy poćwiartowani siekierami; Marciszyn Józef²³⁷ – lat 22, brat jego Piotr²³⁸ – lat 21, stryj Piotr²³⁹ – lat 36; Matys Józef²⁴⁰ – lat 70, syn Jan²⁴¹ – lat 34, i Piotr²⁴² – lat 18; Marciszyn Wasyl²⁴³ – lat 64, syn Kazimierz²⁴⁴ – lat 18; Matys Wasyl – lat 31, brat Jan Marciszyn²⁴⁵ – lat 23; ojciec ich ranny w usta i obity w głowę; Marciszyn Józef – lat 46; Matys Wasyl²⁴⁶ – lat 44; Waclaw Jan²⁴⁷ – lat 38; Marciszyn Wasyl²⁴⁸ – lat 33; Papski Józef²⁴⁹ – lat 80, syn zginął bez wieści – Michał²⁵⁰ – ^alat 23^a; Marciszyn Franciszek²⁵¹ – lat 35, trupa nie znaleziono i tak samo zginął Papski Jan²⁵² – lat 34. Ukraińiec Dołhyj Wasyl²⁵³ – lat 33, zginął w^b obronie Polaków z nim spokrewnionych; Papski Jan²⁵⁴ – lat 54; Czech Władysław²⁵⁵ – lat 35; Matys Józef²⁵⁶ – ^clat 39^c; Marciszyn Jan – lat 31. Ranni: Matys Kazimierz – lat 18; Marciszyn Michał – lat 35; Olszynecki Jan – lat 35, jego szwagier – leżą w Rohatynie, lekarz Ukraińiec zabiegów nie robił.

Dobytke zrabowany, ale palić nie mogli, bo domy mieszane. Marciszyn Jan w czasie napadu leżał chory, bandyci zamordowali mu obu synów starszych, siebie i dwoje dzieci

^{a-a} *Nadpisano nad Michał.*

^b *W dokumencie na.*

^{c-c} *Nadpisano nad Józef.*

²³⁵ W BOZW odnotowano: Szafraniec Stanisław (o. Joachim) OFM; „ur. 26 III 1910 r., franciszkanin [...] Wraz z nim zamordowano [...] brata zakonnego (Sąlek Antoni)” i Euzebiusza Kamińskiego. O. Szafraniec wstąpił do zakonu w 1927 r., w 1931 r. złożył śluby wieczyste, w 1934 r. przyjął święcenia kapłańskie; został zamordowany 19 II 1944 r.; por. J. Marecki, *Misterium...*, s. 654–657.

²³⁶ W BOZW figuruje wpis: Sąlek/Sąleki Antoni (br. Roch) OFM; „ur. 6 II 1905 r., [...] torturowany w piwnicy klasztornej. Przecięty piłą. [...] Wraz z nim zamordowano jeszcze brata Stanisława Szafranca oraz aspiranta zakonnego Euzebiusza Kamińskiego”. Br. Sąlek do zakonu wstąpił w 1934 r., w 1938 r. złożył śluby wieczyste; por. J. Marecki, *Misterium...*, s. 582–585. Aspirant Kamiński wstąpił do zakonu w czasie wojny, lecz ze względu na przeszczody zewnętrzne nie mógł rozpocząć nowicjatu; por. *ibidem*, s. 346–349.

²³⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Marciszyn/Marciszyn Józef; „ur. w 1921 r.”.

²³⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Marciszyn/Marciszyn Piotr.

²³⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Marciszyn/Marciszyn Piotr.

²⁴⁰ Por. BOZW; wiek: 60 lat. „Zamordowany wraz z synami Bronisławem, Janem i Piotrem [...] zabito wówczas 23 mężczyzn”.

²⁴¹ Por. BOZW; „syn Józefa i Agaty, ur. 15 V 1910 r. w Fradze, gdzie też zamieszkiwał wraz z żoną Katarzyną. [...] Pochowany przez braci Michała i Bronisława na miejscowym cmentarzu. [Według innego źródła jego bracia Bronisław i Piotr także ponieśli śmierć w tym napadzie]”.

²⁴² Por. BOZW; „zamordowany wraz z ojcem i braćmi Janem i Bronisławem”.

²⁴³ Por. BOZW; wiek: 64 lub 33 lata.

²⁴⁴ Por. BOZW.

²⁴⁵ Por. BOZW.

²⁴⁶ Por. BOZW.

²⁴⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Waclaw/Wacław Jan.

²⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 64 lub 33 lata.

²⁴⁹ Por. BOZW.

²⁵⁰ Por. BOZW.

²⁵¹ Por. BOZW.

²⁵² Por. BOZW.

²⁵³ Por. BOZW.

²⁵⁴ W BOZW odnotowano jedną osobę o personaliach Jan Papski, wg dokumentu były dwie osoby o tym imieniu i nazwisku – w wieku 34 lata i 54 lata.

²⁵⁵ Por. BOZW.

²⁵⁶ Por. BOZW.

młodszych uratował przyrzeczeniem zmienienia metryki. Zginął Kolanko Stefan²⁵⁷ – lat 34.
Kościół stoi otwarty, ołtarz rozbity granatami;
w kościele tym był cudowny obraz M[atki] Boskiej Cudownej.

[s. 21]

[Nazwiska oprawców:] Duma Wasyl (lat 21), Żaba Jan (lat 30), Żaba Dmytro (lat 21), War-
woczyn Józef (lat 23), Syjłyk Stefan (lat 27), Bil Jan (lat 31), Zawodowski Jan (lat 23).

Lwów, 26 II 1944 r.

^aPapski Bazyli^a

^aMarciszyn Jan^a

[–]^b

^cOd numeru 1672 – 1691 włącznie – księga B.^c

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Parafka.*

^{c-c} *Dopisane niebieskim atramentem.*

²⁵⁷ Por. BOZW.

4. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1672–1691 (KSIĘGA BRUNATNA, S. 13–29)

[s. 13] [poz.] 1672¹

Kolonia Chmurowe *ad* Mołoszkowice, gm. Szkło², pow. Jaworów, [woj. lwowskie]
Wojciech Uhrman³ – ur. 1885, żona Weronika⁴ – 49 lat, syn Edward⁵ – 20 lat, Eugeniusz – lat 13, Jerzy – lat 8, i synowa Weronika – lat 20. Kolonia miała 6 rodzin polskich, ponieważ Sowiet

[s. 14] wywieźli dwadzieścia kilka rodzin. Ukr[aińskich] jest około 16 rodzin. Mord był z 15 na 16 II 1944 r. w nocy. Mord był w budynku, najpierw oświetlili okna, wzywali, żeby otworzyć i pokazać im drogę, następnie pobili okna, wywalili drzwi, najpierw wszystko obrabowali, następnie zaczęli strzelać.

Świadek ich sam pochował najpierw koło domu, a potem zrobiono trumny i pochowano na cmentarzu miejscowym. Mordercy przyjechali furmankami.

Zeznanie uczyniono 29 II [19]44 r.

^aWójtowicz Leon^a

[poz.] 1673⁶

Wiś Mitulin, pow. Złoczów, par. Słowita, gm. Gołogóry
Kwiatkowska Bronisława⁷ – lat 19, Smoliński Marcin⁸ – lat 55, żona jego Natalia⁹ – lat 50, Podkówka Szczepan¹⁰ – lat 30, i jego ojciec¹¹ – lat około 60, Figurniak¹² – lat 20. Wiś miała około 300 numerów. Około 100 rodzin polskich. Ksiądz polski Szelażek Zygmunt¹³. Nauczycielka Stołychna Maria i siostra jej Turczyniewicz Janina, które w czasie mordu uciekły. Napad był dnia 17 II 1944 [r.] o godz. 6.00 rano. Zapalano kulami

[s. 15] zapalającymi, potem strzelano. Cztery osoby zamordowano w mieszkaniu, następnie je^b spalono. Rabunku nie było. Udział brali Ukr[aińcy] z tej samej wsi, jeden został zabity przez Niemców – nazwisko Walorny, a drugi Ukr[ainiec] zabity z sąsiedniej [c] wsi Trę-

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie ich.*

^c *W dokumencie skreślono przy.*

¹ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 312; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 439.

² Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Mołoszkowice.

³ Por. BOZW.

⁴ Por. BOZW.

⁵ Por. BOZW.

⁶ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 312; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 439–440.

⁷ Por. BOZW.

⁸ Por. BOZW; wiek: 47 lat (wg relacji Jana Smolińskiego) lub 55 lat (wg relacji Marii Stołychno).

⁹ Por. BOZW.

¹⁰ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

¹¹ W BOZW figurują wpisy: Podkówka Andrzej (wiek: 68 lat) oraz Podkówka Michał (brak podanego wieku).

¹² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Figurniak/brak imienia.

¹³ Ks. Zygmunt Szelażek (1905–1982), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1932 r.; w latach 1933–1936 był wikariuszem par. w Wyżnianach; w 1936 r. został mianowany administratorem par. Słowita; 12 VI 1944 r. w związku z eskalacją napadów ze strony Ukraińców schronił się w Glinianach, a następnie udał się do Lwowa; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim; w 1952 r. został wybrany i zatwierdzony przez prymasa Stefana Wyszyńskiego na wikariusza kapitulnego ordynariatu (S. Tylus, *Szelażek Zygmunt* [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 19, red. E. Gigilewicz, Lublin 2013, kol. 29–30; M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 775–776).

dowacz^{a14}, jeden z Nowosiółek zgubił płaszcz, a przy zabitych znaleziono noże i brzytwy. Ciała pomordowanych pochowano na cmentarzu miejscowym. Ukr[aińcy] z Pol[akami] nie żyli w zgodzie.

Zeznanie uczyniono dnia 29 II [19]44 r.

^bStołyhno [Stołychwa] Maria^b

[poz.] 1674¹⁵

Wieś Przedrzymichy Małe, gm. i pow. Żółkiew, par. Przedrzy[michy], [woj. lwowskie] Bojda Józef¹⁶, zam. we Lwowie ul. Win[centego] Pola, przyjechał na zakupy i tam go zamordowano. Adamowicz Marian¹⁷ – lat 20, Stebelski Jan¹⁸ – lat około 20, Danielewicz Tadeusz¹⁹ – lat 22. Napad był 17 II 1944 r. godz. 8.00 na wieczór. Było to w mieszkaniu volksdeutscha Kaliszczaka Władysława. Bandyci zajechali furmanką i oświecili dom latarkami, i strzelali przez okna i przez drzwi. Dani[e]lewicz Tadeusz i Bojda Józef zostali zastrzeleni na miejscu, a Adamowicza Mariana i Stebelskiego Jana porwali żywcem, z tym że nad Adamowiczem znęcali się w domu. Pomordowani zaskoczeni zostali na grze w karty.

[s. 16]

[poz.] 1675²⁰

Wieś Dzibułki²¹, pow. Żółkiew, to jest 3 km od wyżej podanych Mord[owani]: Kołodko Maria²² – lat 36, była nauczycielka, obecnie pracowała jako buchalterka w nadleśnictwie; Kuciel Mieczysław²³ – lat 32, prakt[ykant] nadleśnictwa, jego żona Leonarda²⁴ – lat około 30, i matka Leonardy²⁵ – lat około 60; ks[iądz] polsk[i] Kuchta Antoni²⁶, w Dzibułkach był ks. Pasternak – lat 80, starorusin²⁷, dobrze usposobiony do Pol[aków]. Kier[ownik] szkoły Częstochorski, Ukr[ainiec], też uciekł, ponieważ był dobrze usposobiony dla Pol[aków]. Przedrzymichy miały około 90 numerów, w tym 50 proc. ludności polsk[kiej], a Dzibułki numerów z górą 300, w tym około 20 numerów polski[ch]. Ogólnie Pol[acy] z Ukr[aińcami] żyli w zgodzie. W Dzibułkach mord miał

^a W dokumencie Trędowacz.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁴ Trędowacz, wieś, gm. Trędowacz, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁵ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 312; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 440.

¹⁶ Por. BOZW; wiek: 27 lat.

¹⁷ Por. BOZW.

¹⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Stebelski/Stebnicki Jan; wiek: 18 lat.

¹⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Dalniewicz/Danielewicz Tadeusz.

²⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 312; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 440.

²¹ Dzibułki, wieś, dwór, gm. Dzibułki, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

²² Por. BOZW.

²³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kuciel, brak imienia; wiek: około 35 lat.

²⁴ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Kuciel, brak imienia.

²⁵ W BOZW widnieje zapis: brak nazwiska, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Matka Mieczysława i Leonardy”.

²⁶ Ks. Antoni Kuchta (1910–1948), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1934 r.; w latach 1937–1938 był administratorem par. Bobulińce, a w latach 1938–1943 par. Przedrzymichy Małe; po opuszczeniu par. podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji tarnowskiej, a od 1945 r. był kapłanem archidiecezji krakowskiej (M. Leszczyński, *Księga diecezjalni*..., s. 390).

²⁷ Starorusini – nurt polityczny kształtujący się w Galicji Wschodniej w połowie XIX w., podkreślający odrębność narodowości ruskiej (ukraińskiej) od rosyjskiej.

miejsce 27 I 1944 o godz. 8.30 wieczór, udział brali w mord. Ukr[aińcy]^a miejscowi i ze wsi okolicznych. Było to w domu u p[aiństwa] Kucielów. P[an] Kołodko wyciągnięto z domu i zaprowadzono do Kucielu, gdzie wszystkich wymordowano.

Zeznanie uczyniono dnia 28 II 1944 r.

^bMajewski Adam^b

[s. 17] [poz.] 1676²⁸

Wieś Suchowola, gm., par., pow. Złoczów²⁹

Bielecki Jan³⁰ – lat około 40, Chudzik Jan³¹ – lat około 55, Janczyn Antoni³² – lat 38, Moliński Antoni – lat 25, Mazur Paweł³³ – lat 20, Mazurowa Józefa³⁴ – lat 22. Zamordował ją brat rodzony. Maliński Bartłomiej – lat 65, i syn jego – lat 18–20. Stwierdzono przez żandarmerię, że zamordowano 100 osób ogółem. Napad był 17 I 1944 o godz. 3.30 po południu. Milicjant Szereda zabronił mordować niemowlęta, to małych dzieci nie mordowano. Wieś miała 200 numerów polskich, ukr[aińskich] dwa razy więcej. Mordowali, jedna partia rabowała, potem mordowali nożami i strzelali, a potem palili i czekali, aż się wszyscy popalą. Antoni Janczyn został wezwany, żeby się zapisał na cukier po miód, było to w połowie września, więc go tam Dekaluk – Ukr[ainiec] – wyciągnął z domu ludowego i w straszliwy sposób zatłukli. Ks[iaźdz] ukr[aiński] nazywał się Stolar Teodor³⁵. Ks. polski Więclaw Jan³⁶ uciekł z życiem, ponieważ grożono mu zamordowaniem i robiono mu dużo przykrości. Nauczyciel nazywał się Kordydiuk Wasyl – Ukr[ainiec]. Ksiądz i nauczyciel należeli do partii. Udział w mordzie brali: Kuczyński Jan, szwagier Jana Bieleckiego,

[s. 18] którego zamordował, Rogocki Stefan – Ukr[ainiec], który przed mordami miejscowymi przychodził do Suchowoli z pokrwawionymi rękami i chwalił się, ile osób mordował, herszt bandy Panikowiecki Mikołaj, potem Panikowiecki Jan, Pałszak Michał – sołtys Suchowoli, Rogocki Mikołaj, ks[iaźdz] Stolar namawiał. Milicja kom[unistyczna] ukr[aińska] – Kostek Iwan z Kossowa i Sweryda, i Cymbałko, i Dekaluk.

Zeznanie uczyniono dnia 28 II 1944 r.

^bSikorska Anna^b

^a W dokumencie ukr.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

²⁸ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 312–313; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 440–441.

²⁹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Brody.

³⁰ Por. BOZW.

³¹ Por. BOZW.

³² Por. BOZW; „z innych źródeł lat 43. Zginął 3 X 1943 r.”.

³³ Por. BOZW.

³⁴ Por. BOZW.

³⁵ Ks. Teodor Stolar (ur. 1885 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej, święcenia kapłańskie przyjął w 1910 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1927, s. 246).

³⁶ Ks. Jan Więclaw (1881–1960), duchowny rzymskokat. metropolii lwowskiej; wyświęcony w 1906 r.; od 1938 r. był administratorem par. w Suchowoli; po napadzie banderowców na parafię (17 II 1944 r.) schronił się w Brodach; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji tarnowskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 888).

[poz.] 1677³⁷

^aZadwórze³⁸, pow. Złoczów³⁹

1/3 ludności polskiej, około 1500 osób. Kościół w miejscu, ks. Franciszek Wójcicki⁴⁰. Cerkiew w miejscu. Ks[iaźdź] Seniów Michał⁴¹ wyjechał we wtorek rano. Napad ze środy na czwartek 23 II [1944 r.] wyłącznie na kuchnię Komitetu, w noc następną na magazyn kuchni, który był u inkasentki, obrabowali ją całkiem i ranili w rękę. Na przedmieściu Martynówka⁴² napadli na Balanta Pawła, obrabowali go i zbili dnia 24 II [1944 r.] Dnia 27 II [1944 r.] zastrzelili leśniczego Kuciubińskiego⁴³, który 3 tygodnie przedtem wywiózł swoją rodzinę (żonę i córkę) do Krakowa, sam wrócił i w domu nie mieszkał.

^bSikorska Matylda^b

[poz.] 1678⁴⁴

[s. 19]

Złotniki⁴⁵, miasteczko, pow. Podhajce

Napad 22 II [1944 r.] 250 Polaków, Ukraińców więcej. Bandyci uzbrojeni napadli 21 II [1944 r.] [c] w nocy o godz. 11.00 zrabowali gorzelnię w Burkanowie⁴⁶, 18 beczek po 200 l. Bandyci mordowali wszystkich według spisu, strzelając w tył głowy. Zginęli: Moskwa Kazimierz⁴⁷ – lat 40, brat Tomasz⁴⁸ – 50 lat; Cićwiera Władysław⁴⁹ – 35 lat; Skrętowski Władysław⁵⁰ – 30 lat; Taus⁵¹ – 55 lat; Bej [Beja] Binko⁵² – lat 20; Czesław⁵³ – 19 lat; ojciec⁵⁴ ich – 60 lat. Od nazwiska Taus ludzie zabici w Bortnikach⁵⁵, napad był w tym samym dniu. Horodyński Jan⁵⁶ – 20 lat.

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono w dzień o 9tej.

^d W dokumencie Borkanowie.

³⁷ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 313; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 441.

³⁸ Zadwórze, wieś, dwór, gm. Zadwórze, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

³⁹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Przemyślany.

⁴⁰ Ks. Franciszek Wójcicki (1899–1990), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1928 r.; od 1937 r. był administratorem par. Zadwórze; w czasie napadów banderowców 2 IV 1944 r. wyjechał do diecezji tarnowskiej, gdzie kontynuował posługę duszpasterską, następnie pracował na terenie administratury apostołskiej Śląska Opolskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 909).

⁴¹ Ks. Michał Seniów (Michajło Seniów) (ur. 1887 r.), duchowny grekokat. archieparchii lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1912 r. (*Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 31).

⁴² Prawdopodobnie określenie lokalne.

⁴³ W BOZW widnieje wpis: Kuczyński Henryk; wiek: 35 lat; „był leśniczym w Bogdanówce”.

⁴⁴ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 313; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 441; por. poz. 1731.

⁴⁵ Złotniki, wieś, dwór, gm. Złotniki, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

⁴⁶ Burkanów, wieś, dwór, gm. Burkanów, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

⁴⁷ Por. BOZW.

⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 40 lat.

⁴⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Ciciera Władysław; wiek: 35 lat.

⁵⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Skrętowski Władysław.

⁵¹ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Tausz Antoni; wiek: 54 lata.

⁵² Por. poz. 1731.

⁵³ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Beja/Bej Czesław; wiek: 19/22 lata.

⁵⁴ Wg BOZW ojcem Czesława i Binko był Beja/Bej Marian.

⁵⁵ Bortniki, dwór, gm. Bortniki, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁵⁶ Por. BOZW.

W Złotnikach zginął Gandurski Marian⁵⁷ – lat 30, brat⁵⁸ młodszy i ojciec⁵⁹. W Złotnikach^a był kościół, dwaj księża, Dorożyński⁶⁰ i wikary⁶¹, obaj wyjechali, cerkiew – pop Saudecki umarł, a teraz [pop] dojeżdża z Burkanowa^b.

[poz.] 1679⁶²

Sokołów, gm. Złotniki, pow. Podhajce, [woj. tarnopolskie]

Numerów 300, 75 proc. Polaków. Kościół w miejscu. Ks[iądz] Klinger Franciszek⁶³ wyjechał po wypadkach w Złotnikach. Bandyci, przejeżdżając w nocy przez wieś, odgrażają się i ostrzeliwują domy. Ludzie, którzy spodziewają się, że są na listach podobnych, jak były robione w Złotnikach, wyjeżdżają do Lwowa.

°Dąbek Władysław^c

°Śliwiński Władysław^c

[s. 20] [poz.] 1680⁶⁴

Henrykówka, gm. Strzeliska Stare, pow. Bóbrka, [woj. lwowskie]

25 rodzin pol[skich] na 85 numerów. Napady były po wsiach okolicznych i ci, którzy [d] mogli (12 rodzin), wyjechali. Cerkiew w miejscu, pop mieszka w Strzeliskach.

Tuczna⁶⁵, pow. przemysłański, napad 19 II [1944 r.], wtedy też Russocice⁶⁶, pow. Rohatyn, Mełna⁶⁷, Lubsza⁶⁸, Fraga, Podkamień⁶⁹, Jahlusz⁷⁰ i Dziczki⁷¹, i Firlejów, pow. Rohatyn.

°Marcinek Julian^c

^a W dokumencie Złotnikach.

^b Sposób wprowadzenia kolejnego numeru zeznania (nadpisanie nad akapitem) sugeruje, że powstało ono na podstawie relacji tych samych świadków co poz. 1679.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie skreślono mieli.

^e W dokumencie Tuczycze.

^f W dokumencie Rosiacice.

^g W dokumencie Jachłusz.

⁵⁷ Por. BOZW.

⁵⁸ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Gandurski, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Młodszy brat Mariana”.

⁵⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Gandurski, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje zapis: „Ojciec Mariana, zamordowany z dwoma synami”.

⁶⁰ Ks. Wilhelm Leonard Dorożyński (1914–2003), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1938 r.; w latach 1938–1942 był wikariuszem w par. Złotniki, a następnie jej administratorem (1942–1945); w sierpniu 1945 r. podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 166–167); por. poz. 1731.

⁶¹ Wikariuszem w Złotnikach był wówczas ks. Ignacy Tokarczuk; por. poz. 1682, 1731.

⁶² Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 313; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 441.

⁶³ Ks. Franciszek Klinger (1911–1994), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1937 r., a następnie był wikariuszem w Olyce (1937–1939) i proboszczem par. Sokołów nad Strypcą (1939–1945); ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji lubelskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 346).

⁶⁴ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 313; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 442.

⁶⁵ Tuczna (Tuczne), wieś, dwór, gm. Tuczna, pow. Przemysły, woj. tarnopolskie.

⁶⁶ Russocice, przysiółek, gm. Strzeliska Stare, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁶⁷ Mełna, wieś, dwór, gm. Mełna, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁶⁸ Lubsza, wieś, dwór, gm. Lubsza, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁶⁹ Podkamień, miasteczko, gm. Podkamień, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁷⁰ Jahlusz, wieś, dwór, gm. Jahlusz, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁷¹ Dziczki, wieś, gm. Dziczki, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

[poz.] 1681⁷²

^aWieś Sosnów, gm. Siennikowce⁷³, par. Złotniki, pow. Podhajce, [woj. tarnopolskie]
Czarnecki Franciszek⁷⁴ – około 60 lat, Grocki Zbigniew⁷⁵ – [lat] 23, Woźny Emil⁷⁶ – 22 lat,
Czarnecki Józef⁷⁷ – lat 55. Mord był 19 II 1944 r. w nocy. Wieś miała numerów 500, w tym
rodzin polskich około 50. Żyli ze sobą w zgodzie. Ksiądz Ukr[ainiec].

Zeznanie uczyniono 29 II 1944 r.

^bDynowska Karolina^b

[poz.] 1682⁷⁸

Wieś Złotniki, gm. i par., pow. Podhajce

Moskwa Kazimierz⁷⁹, Moskwa – około 64 [lat], Beja Marian⁸⁰ – ^c55 lat^c, Albin⁸¹ – ^d24 lat[a]^d,
Czesław⁸² – 22 lat[a], Gandurski⁸³ – 3 osoby, Paluch⁸⁴, Brzezowski Karol⁸⁵ – około 27 lat,
razem wymordowano 16 osób. Ksiądz polski^e Tokarczuk⁸⁶ uciekł w czasie mordu. Ks[iądz]
Dorożyński⁸⁷ wyjechał [w] przeddzień. Mord był 22 II 1944 r. w dzień [godz.] 8.00 rano.
Wieś miała 700 numerów, mniejszość Polaków.

Ciała pomordowanych pochowano na cmentarzu miejscowym.

[s. 21]

Zeznanie uczyniono dnia 29 II 1944 r.

^bWitwicki Bolesław^b

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Nadpisano nad Marian.

^{d-d} Nadpisano nad Albin.

^e W dokumencie Polski.

⁷² Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 314; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 442.

⁷³ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Sosnów.

⁷⁴ Por. BOZW.

⁷⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Grodzki Zbigniew.

⁷⁶ Por. BOZW.

⁷⁷ Por. BOZW.

⁷⁸ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 314; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 442.

⁷⁹ Zob. poz. 1678.

⁸⁰ Por. BOZW; zob. poz. 1678.

⁸¹ Por. BOZW, gdzie figuruje jako Beja/Bej Albin; wiek: 20/24 lata.

⁸² Zob. poz. 1678.

⁸³ Zob. informacje odnoszące się do Gandurskiego Mariana, jego brata i ojca w poz. 1678.

⁸⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Paluch Jan.

⁸⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Brzezowski/ Brzozowski Karol.

⁸⁶ Abp Ignacy Tokarczuk (1918–2012), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1942 r.; od 15 VIII 1942 r. do 22 II 1944 był wikariuszem w par. Złotniki, a następnie wikariuszem przy kościele pw. św. Marii Magdaleny we Lwowie. Jesienią 1945 r. podjął pracę duszpasterską na terenie diecezji przemyskiej, w 1965 r. został biskupem, a w 1991 r. arcybiskupem (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 825–827); por. poz. 1731.

⁸⁷ Ks. Franciszek Dorożyński (1891–1972), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1914 r.; w latach 1924–1939 był proboszczem par. Olejów, a 1 VIII 1939 r. został proboszczem par. Nawaria (Nawarja); ekspatriowany w 1946 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 165); por. poz. 1678 i 1731.

[poz.] 1683⁸⁸

Par[afia] Tuczne, pow. Przemyślany, gm. Dobrzanica⁸⁹

Górski Piotr⁹⁰ – lat około 70, Iwaśków Ignacy⁹¹ – 80 lat, syn jego Mikołaj⁹² – lat około 38–40, Górski Antoni⁹³ – ur. 1928 r., Górski Andrzej⁹⁴ – lat 35, Szpak Michał⁹⁵ – lat 47. Mord był w sam Popielec, luty 1944 r. W nocy między godz. 8.00 [a] 12.00 mordowano siekierami i nożami. Górski Antoni dostał 13 ran kłutych, a Górski Andrzej 19 ran kłutych. Iwaśków Ignacy 2 razy siekierą w głowę, jego synowi Mikołajowi rozpruli brzuch i zastrzelili go. Wieś miała 240 numerów, 100 rodzin polskich, z tego 30 domów zostało zniszczonych kompletnie i kościoł zrabowali. Do czasów morderstw żyli wszyscy w zgodzie, ponieważ jest tam [a] ludność ogromnie mieszana. Udział w mordzie brali Ukr[aińcy], miejscowi pokazywali, a bandyci przyjechali z lasu. Ksiądz pol[ski] Michał Dutkiewicz⁹⁶ uciekł w poniedziałek przed mordercą. Ksiądz ukr[aiński] Lachowicz⁹⁷ dojeżdżał. Ukr[aiński] ksiądz odmówił wzięcia udziału w pogrzebie, więc ciała pochowano bez księdza na miejscowym cmentarzu.

Zeznanie uczyniono 29 II 1944 r.

^bMaciej Gawel [?]^b

[s. 22] [poz.] 1684⁹⁸

Wieś Danilcze, gm. Puków⁹⁹, par. Lipica Dolna, pow. Rohatyn, [woj. stanisławowskie] Miśkiewicz Ksenia¹⁰⁰ – lat 70, wnuczka Jadwiga Miśkiewicz¹⁰¹ – lat 4, i wnuk Bronisław¹⁰² – 7 miesięcy. Zostali napadnięci w mieszkaniu. Dziecko 7-miesięczne udusili, Jadwigę wyjęli^c ze szafy i zastrzelili. Dziecko bardzo się prosiło i wołało: „babciu!”, a Ksenię wyjęli spod łóżka i trzema uderzeniami zamordowali. Zeznaje syn i ojciec pomordowanych, ponieważ żona jego z dzieckiem uchwalała się w piecu, więc słyszeli wszystko, następnie wszystko zrabowali i podpalili.

^a W dokumencie skreślono miejscowość.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie wyjmowali.

⁸⁸ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 314; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 442.

⁸⁹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Tuczna.

⁹⁰ Por. BOZW; wiek: 76 lat.

⁹¹ Por. BOZW; wiek: 72 lata.

⁹² Por. BOZW; wiek: 45 lat.

⁹³ W BOZW występuje co prawda osoba o tym samym imieniu i nazwisku, lecz mająca około 100 lat.

⁹⁴ Por. BOZW; wiek: 28/35 lat.

⁹⁵ Por. BOZW.

⁹⁶ Ks. Michał Dutkiewicz (1891–1963), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1923 r.; od 1936 r. był proboszczem par. Tuczne; w marcu 1943 r., w obliczu szerzących się napadów Ukraińców, schronił się w Przemyślanach, skąd do 1945 r. dojeżdżał do swojej parafii z posługą duszpasterską; następnie pracował w par. Świrz; ekspatriowany w 1946 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księga diecezjalni...*, s. 175).

⁹⁷ Ks. Gawrił Lachowicz (ur. 1899 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1926 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 17, 63).

⁹⁸ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 314; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 443.

⁹⁹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Danilcze.

¹⁰⁰ Por. BOZW.

¹⁰¹ Por. BOZW.

¹⁰² Por. BOZW.

Gołębiowski Władysław¹⁰³ – lat 50. Napadli go na strychu i tam zakłuli go bagnetami i zastrzelili.

Macek Emilia¹⁰⁴ – lat 25, Witkowska Józefa¹⁰⁵ i jej czworo dzieci, Jakób Józef¹⁰⁶ – lat 60, [a] Macek Maria¹⁰⁷ – lat 30, Jakób Adam¹⁰⁸ – lat 35, Jakób Kazimiera¹⁰⁹ – lat 28, Tłuczak Andrzej¹¹⁰ – lat 55, jego żona Anna¹¹¹, Chudzik Maria¹¹² – lat 50, Miśków Maria¹¹³ – lat 60, Strosińska Aniela¹¹⁴ – lat 65. Mord był z [b] [c] 18 na 19 II [1944 r.] w nocy. Udział w mordzie brali Ukraińcy^d z tej samej

wsi, bo schowana słyszała, jak mówili: „Każdej nocy śpi w domu, a dzisiaj suka uciekła”. [s. 23]

Zajechali trzema furmankami z okolicznych wsi, a razem było 50 Ukr[aińców]. Ciało pochowano we wspólnej mogile na cmentarzu. Wieś miała 150 numerów, w tym polskich rodzin 25. Do czasów niemieckich żyli w nadzwyczajnej zgodzie, dopiero za czasów niem[ieckich] powstały niesnaski. Ksiądz ukr[aiński] Smyk Piotr¹¹⁵.

Zeznanie uczyniono dnia 29 II 1944 r.

^eKs[iądz] pol[ski] Jastrzębski Rudolf¹¹⁶

^eMiśkiewicz Władysław^e

[poz.] 1685¹¹⁷

Wieś Suchowola, par. i gm. Suchowola, pow. Złoczów

Ziombra Władysław¹¹⁸ – lat 12, Podgórski Michał¹¹⁹ – lat 42, Molińska Józefa¹²⁰ – lat 38, Molińska Stefania¹²¹ – lat 20 – wyjechała celem znalezienia swego brata Antoniego tydzień po dokonanym morderstwie i więcej nie wróciła. Zys Władysław¹²² i jego żona, Ziombra

^a W dokumencie skreślono Jakób.

^b W dokumencie skreślono dnia.

^c W dokumencie skreślono 2.

^d W dokumencie ukr.

^{e-c} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁰³ Por. BOZW.

¹⁰⁴ Por. BOZW.

¹⁰⁵ Por. BOZW.

¹⁰⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Jakób/Jakub Józef.

¹⁰⁷ Por. BOZW.

¹⁰⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Jakób/Jakub Adam.

¹⁰⁹ W BOZW odnotowano wpis: Jakób/Jakub Kazimiera.

¹¹⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Tłuczak/Tłuczek Andrzej.

¹¹¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Tłuczak/Tłuczek Anna.

¹¹² Por. BOZW.

¹¹³ Por. BOZW.

¹¹⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Strońska/Strosińska Aniela.

¹¹⁵ Ks. Piotr (Petro) Smyk (1883–1966), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1911 r.; po II wojnie światowej pracował duszpastersko na terenie Niemiec (1946–1951); w 1952 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych i podjął pracę duszpasterską w diasporze ukraińskiej w okolicach Syracuse (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 69; D. Błażejowski, *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988)*. *Annotated List of Priest Who Served Outside of Ukraine*, Rome 1988, s. 213).

¹¹⁶ Por. poz. 1651.

¹¹⁷ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 314–315; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 443; por. poz. 1631.

¹¹⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Ziombra/Ziobra Władysław.

¹¹⁹ Por. BOZW.

¹²⁰ W BOZW znajduje się osoba o tym samym imieniu i nazwisku, lecz urodzona 17 VII 1930 r.

¹²¹ Por. BOZW.

¹²² Por. BOZW; „z relacji świadka Anny Sikorskiej zginął wraz z żoną”.

Michał¹²³ – lat 14, Molińska Tekla¹²⁴, Ukr[ainka], ale mąż jej był Polakiem i dzieci miała samych synów Polaków. Zamordowali ją w okrutny sposób, tak że powyciągano z niej wszystkie kiszki. Janczyn Józef¹²⁵, Podgórski Tomasz¹²⁶ i syn jego Bronisław¹²⁷ spaleni. Moliński Piotr¹²⁸ – lat 55, Moliński Stefan¹²⁹ – lat 42, Bajewicz Bronisław¹³⁰ – lat 42, i jego żona Paulina¹³¹ – 38 lat, oraz ich dwoje dzieci¹³². Ziombra Melania¹³³, też Ukr[ainka], zatłuczona, Moliński Józef¹³⁴ –

[s. 24] lat 25, Ignacyk Władysław¹³⁵ – lat 45, Inglot Stanisław¹³⁶ – lat 48. Mord był 17 I [1944 r.] po południu, 3.30. Mordowali Ukr[aińcy]: Pretuła Łukasz, Kruk Jan, Onyszczyk Michał, Jurczuk Teodor. To jest dalsze zeznanie, które uczynione było 28 II 1944 r., a dziś zeznawo tylko dodatkowo dnia 1 III 1944 r.

^aSikorska Anna^a

[poz.] 1686¹³⁷

Wieś Zadwórze, gm. i par. a pow. Przemyślany

Kuczyński Henryk¹³⁸ – lat około 35, leśniczy z Bohdanówki¹³⁹. Napad był 27 II 1944 r. o godz. 8.00 rano. Napadli go we [c] wsi, gdy jechał z Zadwórza do Bohdanówki. Zestrzelili go [d] strzałami w serce. Wieś ma przeszło 600 numerów, około 30 proc. Polaków. Ksiądz pol[ski] Franciszek Wójcicki¹⁴⁰. Ksiądz ukr[aiński] przed morderstwem zwiął, chociaż był bardzo kontra Polakom. Zwłoki zamordowanego rodzina przywiozła do Lwowa.

Zeznanie uczyniono 1 III 1944 r.

^aP. Jaworski^a

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie Bogdanówka.*

^c *W dokumencie skreślone św.*

^d *W dokumencie skreślono dwoma.*

¹²³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Ziombra/Ziąbra Michał.

¹²⁴ Por. BOZW.

¹²⁵ Por. BOZW.

¹²⁶ Por. BOZW; wiek: 50 lat.

¹²⁷ Por. BOZW; wiek: 16 lat.

¹²⁸ Por. BOZW; wiek: 50 lat.

¹²⁹ Por. BOZW.

¹³⁰ Por. BOZW; wiek: 40/48 lat.

¹³¹ Por. BOZW; wiek: 40 lat.

¹³² Por. BOZW, gdzie figurują dwa identyczne zapisy: Bajewicz, brak imienia (w obu zapisach pojawia się błędne imię ojca: Stanisław).

¹³³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Ziombra/Ziąbra Melania.

¹³⁴ Por. BOZW; ur. w 1905 r.

¹³⁵ Por. BOZW.

¹³⁶ Por. BOZW.

¹³⁷ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 315; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 443.

¹³⁸ Por. BOZW.

¹³⁹ Bohdanówka, leśniczówka, gm. Zadwórze, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁴⁰ Por. poz. 1677.

[poz.] 1687¹⁴¹

Wieś Chałupki¹⁴², pow. i gm. Lwów, par. Barszczowice

[^a] Ciepła – lat około 16, Murmyło¹⁴³ Ukr[ainiec], Sosnowski¹⁴⁴, Oblicki¹⁴⁵, 2 ch[łopców].

Wieś Cepuchy¹⁴⁶, par. Jaryczów Nowy, gm. [i] pow. Lwów

[Zamordowani:] Cepuch Edward, siostra Janina, Starzyński, Cepuch

[s. 25]

[poz.] 1688¹⁴⁷

Wieś Połonice, gm. Zadwórze¹⁴⁸ i par., pow. Przemyślany, [woj. tarnopolskie]

Bigas Paweł¹⁴⁹, Birecki Józef¹⁵⁰, Kazimierczak Franciszek¹⁵¹ i żona jego. Napad był 28 i 29 II 1944 r. w nocy między 12.00 a 1.00. Zgonili mężczyzn w jedną stronę, a kobiety w drugą, potem rabowali, przebijali nożami i palili.

Ze wsi Połonice wyżej wymienieni zostali wysłani [^b] na forszpan do Zadwórze, zagięli we wsi Cepuchy. Ciała ich nie odnaleziono, tylko dużo odzieży znaleziono w lesie. Bandyty byli ze wsi pobliskich.

Zeznanie uczyniono dnia 3 III 1944 r.

“Śłociak Mikołaj”^c

[poz.] 1689¹⁵²

Zadwórze gm., par., pow. Przemyślany

Procakiewicz Józef – lat 35, inż. Kuczyński¹⁵³ – lat około 40, leśniczy. Procakiewicz wracał z pracy z Rozworzan¹⁵⁴ (sąsiednia wioska), znikł w czasie podróży. Inż[ynier] Kuczyński jechał końmi w kierunku stacji kolej[owej] i we wsi Zadwórze został zastrzelony o godz. 7.30 rano. Wieś ma 600 numerów: ukr[aińskich] 450, a 150 rodzin polskich. Ksiądz ukr[aiński] Seniw Michał¹⁵⁵, a polski ksiądz Franciszek Wójcicki¹⁵⁶. Niezgoda była

^a W dokumencie skreślono Ciepła.

^b W dokumencie skreślono nieczytelne litery.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Rozwożan.

¹⁴¹ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 315; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 444.

¹⁴² Chałupki, wieś, gm. Jaryczów Nowy, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹⁴³ W BOZW widnieją wpisy: Murmyła Antoni oraz Murmyło/Murmyła Antoni, jednak w żadnym z nich nie ma informacji o tym, że była to osoba narodowości ukraińskiej.

¹⁴⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Sosnowski Jędrzej; „zamordowany podczas napadu banderowców na polskie osiedle Chałupki, należące do wsi Barszczowice”.

¹⁴⁵ W BOZW widnieją cztery wpisy osób o nazwisku Oblicki: Oblicki Jan, Oblicki Michał, Oblicki Wojciech, Oblicki Grzegorz, lecz trzy pierwsze dotyczą mężczyzn w wieku 50–67 lat. W przypadku Grzegorza Oblickiego brak informacji o wieku ofiary.

¹⁴⁶ Cepuchy, wieś, gm. Jaryczów Stary, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹⁴⁷ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 315 – bez podania numeru relacji; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 444.

¹⁴⁸ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Połonice.

¹⁴⁹ Por. BOZW.

¹⁵⁰ Por. BOZW.

¹⁵¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kazimierczak/Kazimierzczuk Franciszek; „zginął wraz z żoną”.

¹⁵² Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 315; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 444.

¹⁵³ Zob. poz. 1686.

¹⁵⁴ Rozworzany, wieś, dwór, gm. Rozworzany, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁵⁵ Zob. poz. 1677.

¹⁵⁶ Por. poz. 1677, 1686.

między Ukr[aińcami] a Pol[akami]. Mord miał miejsce w Zadwórz 17 II 1944 r., a Kuczyńskiego zamordowano 27 II 1944 r. W nocy z 1 na 2 III [1944 r.] wojsko zastrzeliło 2 ukr[aińskich] bandytów, którzy chcieli napaść

[s. 26] na wieś Zadwórze. Tej samej nocy rozbili gminę w Zadwórz i zabrali polskie Kennkarty i dokumenty.

Zeznanie uczyniono 2 III 1944 r.

^aKraczkowski Kazimierz^a

^aWiniarski Józef^a

[poz.] 1690¹⁵⁷

Wieś Mełna, gm., par. Strzeliska Nowe¹⁵⁸, pow. Bóbrka¹⁵⁹

Stefanowska Albina¹⁶⁰ – [b] ur. 1905, córka Czesława¹⁶¹ – ur. 1929, Jerzy¹⁶² – ur. 1931, Danuta¹⁶³ – ur. 1936, Zbigniew¹⁶⁴ – ur. 1938, i dziecko¹⁶⁵ 3-miesięczne. Mord był dnia 20 II 1944 r. Wieczorem wyrąbali drzwi i rabowali wszystko. Zeznający mąż nie widział zwłok, bo gmina ich pochowała. Razem tam wymordowano 8 rodzin. Wieś miała 130–140 numerów, w tym tylko 8 rodzin polskich, które^c wymordowano.

Zeznanie uczyniono dnia 3 III 1944 r.

^aStefanowski^a

[poz.] 1690a¹⁶⁶

Wieś Mełna,

Dalszy ciąg zeznań rodziny Stefanowskich^{d167}. Rodzinę całą przebijali nożami, małe dziecko rzucono do kamienia, potem zamordowano matkę, potem kolejne dziecko. Jerzy był przebity nożem w bok i tak go zostawiono, od nocy [z] soboty na niedzielę do wtorku, ponieważ czekali, żeby ojciec dziecka przyszedł, we wtorek go dobili. Ciała zabrali bandyci sami, a nie pochowała ich gmina, jak

[s. 28] powiedziało Gestapo zeznającemu wyżej. Ciała zabrali i nie znaleziono ich, [e] pomordowano jeszcze nast[ępujących]: Dąbek Julia¹⁶⁸, syn jej Edward Deutschman¹⁶⁹ z pierw-

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono lat.

^c W dokumencie których.

^d W dokumencie Stefanowska.

^e W dokumencie skreślono zeznanie.

¹⁵⁷ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 315; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 444.

¹⁵⁸ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Mełna.

¹⁵⁹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Rohatyn.

¹⁶⁰ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe; w opisie okoliczności śmierci znajduje się następująca informacja: „Zamordowana przez UPA razem z piątką dzieci (córką Czesławą, lat 14, synem Jerzym, lat 12, córką Danutą, lat 7, synem Zbigniewem, lat 5, 3-miesięcznym dzieckiem)”.

¹⁶¹ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe.

¹⁶² Por. BOZW; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe.

¹⁶³ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe.

¹⁶⁴ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe.

¹⁶⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Stefanowski, brak imienia; miejsce zbrodni: Strzeliska Nowe.

¹⁶⁶ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 316; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 445. W dokumencie poz. 1690a znajdowała się po poz. 1691, odnoszącej się do miejscowości Iwanie Puste.

¹⁶⁷ Zob. poz. 1690.

¹⁶⁸ Por. BOZW.

¹⁶⁹ Por. BOZW.

szego małżeństwa; syn Paweł Dąbek¹⁷⁰ i jej córki, dziecko 4-letni chłopak; Bielawski Józef¹⁷¹, jego żona Helena¹⁷², matka jego, brat Stanisław¹⁷³; Bobrowicz¹⁷⁴ i jego żona¹⁷⁵, syn Bobrowicz Jan¹⁷⁶ i jego żona¹⁷⁷, i dwoje dzieci¹⁷⁸; Dorosz Jan¹⁷⁹ i jego żona¹⁸⁰, dwie córki¹⁸¹; Krzanowska¹⁸², żona adwokata, i jej dwóch synów¹⁸³; Tercz¹⁸⁴ i żona¹⁸⁵. Bandytów nie rozpoznano.

Zeznanie uczyniono 3 III 1944 r.

^aStefanowski^a

^aKmiecik Stanisław^a

[poz.] 1691¹⁸⁶

Wieś Iwanie Puste, par. Mielnica, gm. Krzywczew¹⁸⁷, pow. Borszczów, [woj. tarnopolskie] Biernacki Józef¹⁸⁸ – lat 23, i brat jego Władysław¹⁸⁹ – lat 32, Tustanowski Szczepan¹⁹⁰ – 23 lat[a]. Napad był 18 II wieczor[em] [o godz.] 8.00. Napadli na budynek, wyłamali drzwi, potem strzelali i rąbali siekierami. Udział w mordzie brali Ukr[aińcy] z tej

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

¹⁷⁰ Być może chodzi o znajdujący się w BOZW zapis: Dąbek, brak imienia; data śmierci: 27/28 II 1944 r.

¹⁷¹ Por. BOZW.

¹⁷² Wg BOZW Bielawska Helena była matką Józefa.

¹⁷³ Por. BOZW.

¹⁷⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Bobrowicz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Zamordowany z żoną, synem Janem, synową i dwójką wnucząt”.

¹⁷⁵ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Bobrowicz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Żona ww., zamordowana z mężem, synem, synową i dwójką wnucząt”.

¹⁷⁶ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowany razem z żoną, rodzicami i dwójką dzieci”.

¹⁷⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Bobrowicz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci można przeczytać: „Żona Jana, zamordowana z mężem, teściami i dwójką dzieci”.

¹⁷⁸ Por. BOZW, gdzie figurują dwa wpisy: Bobrowicz, brak imienia. Z opisu okoliczności śmierci dowiadujemy się, że jednym dzieckiem Jana Bobrowicza był syn, a drugim córka.

¹⁷⁹ Por. BOZW.

¹⁸⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Dorosz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci zawarta została informacja: „Żona Jana, zamordowana przez UPA razem z mężem i dwójką córek”.

¹⁸¹ Por. BOZW, gdzie zostały ujęte w dwóch identycznych wpisach: Dorosz, brak imienia.

¹⁸² Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Kozanowska, brak imienia. Z opisu okoliczności śmierci wynika, że była żoną adwokata.

¹⁸³ Por. BOZW, gdzie synowie zostali ujęci w dwóch identycznych wpisach: Kozanowski, brak imienia.

¹⁸⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Tercz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci znajduje się opis: „Zamordowany razem z żoną”.

¹⁸⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tercz, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Żona ww. zamordowana z mężem”.

¹⁸⁶ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 316; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 444–445.

¹⁸⁷ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Iwanie Puste.

¹⁸⁸ Por. BOZW; wiek: 25 lat.

¹⁸⁹ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowany razem z bratem Marianem”.

¹⁹⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tustanowski Stefan/Szczepan.

[s. 27] wsi i ze wsi okolicznych. Urban Władysław¹⁹¹ – lat 45, żona¹⁹² jego – około 40 lat, córka Irena¹⁹³ i Władysława¹⁹⁴, syn Mieczysław¹⁹⁵ i Zbigniew¹⁹⁶, i cztery osoby¹⁹⁷ z innej miejscowości. Pokłuci nożami i porąbani siekierami i strzelani z pistoletu. Wieś miała 450 numerów, 800 mieszkańców, w tym 40 numerów polskich. Do czasu morderstw żyli w zgodzie. Ksiądz Czołhen Jan¹⁹⁸, Ukrainiec^a przeniesiony był tydzień przed mord[erstwami], nowego nie mają. Ks[iądz] pol[ski] Sobolewski Franciszek¹⁹⁹. Nauczyciele Gronowscy. Kier[ownik] szkoły Ukr[iniec] Anastazyjewski Tytus. Pomordowanych pochowano na miejscowym cmentarzu, chowała rodzina i znajomi.

Zeznanie uczyniono 3 III 1944 r.

^bMaruszewski Paweł^b

^bKuśnierz Władysław^b

[poz.] 1692^{c200}

^dRosochowaciec^e, gm. Siemikowce²⁰¹, pow. Podhajce, [woj. tarnopolskie]

Numerów 300, 60 proc. Polaków, wsie okoliczne czysto ukraińskie: Iszczków^{f202}, Bohatkowce²⁰³, Słoboda Żłota^{g204}, Kupczyńce²⁰⁵, Uwsie²⁰⁶. Napad 23 II [1944 r.] o godz. 16.00 – 45 bandytów uzbrojonych w automaty, rewolwery i karabiny, ubrani w niemieckie i milicjanckie [*sic!*] mundury. Przed napadem zawiadomili, że wojsko przybędzie na kwatery. Mordowali mężczyzn, rozmawiali jedynie po polsku. Zginęli: Kurnicki Kornel²⁰⁷ – lat 52,

^a W dokumencie ukr.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie powtórzony nr 1691.

^d Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^e W dokumencie Rosochowalec.

^f W dokumencie Iżków.

^g W dokumencie Słoboda.

¹⁹¹ Por. BOZW.

¹⁹² Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Urban Paulina.

¹⁹³ Por. BOZW.

¹⁹⁴ Por. BOZW.

¹⁹⁵ Por. BOZW.

¹⁹⁶ Wg BOZW syn Władysława i Pauliny Urban miał na imię Tadeusz (w BOZW występuje jako Urban Tadeusz).

¹⁹⁷ Jedną z tych osób był „młody Ukrainiec, prawdopodobnie mieszkaniec Borszczowa lub okolic, zamordowany [...] w domu rodziny Urban” (w BOZW odnotowano zapis: brak nazwiska, brak imienia). Drugą osobą była Alfreda Choina, „żona zarządcy folwarku w Zawale. Zamordowana [...] w domu rodziny Urban” (por. BOZW).

¹⁹⁸ Prawdopodobnie ks. Jan (Iwan) Czyketa (ur. 1885 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej, wyświęcony na kapłana w 1912 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 62).

¹⁹⁹ Ks. Franciszek Sobolewski (1879–1946), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1902 r.; w latach 1923–1945 był proboszczem par. Mielnica Podolska; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostołskiej w Gorzowie Wielkopolskim (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 719).

²⁰⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 316; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 445.

²⁰¹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Rosochowaciec.

²⁰² Iszczków, wieś, gm. Iszczków, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

²⁰³ Bohatkowce, wieś, dwór, gm. Bohatkowce, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

²⁰⁴ Słoboda Żłota, wieś, dwór, gm. Słoboda Żłota, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²⁰⁵ Kupczyńce, wieś, dwór, gm. Kupczyńce, pow. Tarnopol, woj. tarnopolskie.

²⁰⁶ Uwsie, wieś, dwór, gm. Uwsie, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

²⁰⁷ Por. BOZW.

Skupowski Tadeusz²⁰⁸ – lat 23, Łotecki Czesław²⁰⁹ – [lat] 18, Debera Bronisław²¹⁰ – [lat] ^a28^a, Kułakowski Józef²¹¹ – [lat] 58, Migno Kaz[imierz]²¹² – [lat] ^a28^a[?].

Fiaska Michał²¹³ – [lat] 45. Bandyci mieli listy, według których mordowali. Inni uciekli. [s. 29]
Licząc chaty, w których byli, spisanych mieli 30 ludzi. Rodzinom na razie nic nie mówili. Mężczyźni przyjechali pociągiem przez Tarnopol, jednak bilety mogli otrzymać jedynie po uprzednim zgłoszeniu się w tamtejszym biurze pracy i dobrowolnym zgłoszeniu się do wyjazdu do Niemiec.

4 III 1944 r.^b

^cDymowski Modest^c

^dMikowski [Mikawski] Jan^d

^{a-a} *Wiek ofiary nadpisano nad jej imieniem.*

^b *Koniec tekstu spisanego ręką Urszuli Szumskiej.*

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.*

²⁰⁸ Por. BOZW.

²⁰⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Zołecki/Łotecki Czesław.

²¹⁰ Por. BOZW.

²¹¹ Por. BOZW.

²¹² Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Migno Kazimierz; wiek: 24 lata.

²¹³ Por. BOZW, gdzie ujęty został jako: Fiaśko Michał.

5. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1693–1715 (KSIĘGA ZIELONA, S. 20–36)

[s. 21] [poz.] 1693¹

^aZawadka² koło Kałusza, pow. Kałusz, gm. Wierzchnia^b, par. Hołyń³

Kierownik szkoły [Aleksander] Sosnowski⁴ – lat ok[oło] 60, i [Antonina] córka⁵ jego – około 20 lat.

[poz.] 1694⁶

Wiś Stefanówka⁷ – to samo [pow. Kałusz, gm. Wierzchnia, par. Hołyń]

Biernadzki⁸ – gospodarz, Matejczuk Anna⁹ – lat ok[oło] 20, zastępca kierownika [d] Liegenschaftu¹⁰ – Słota¹¹, i sekretarz.

[poz.] 1695¹²

Wiś Broszniów¹³, tartak, inż. Niedzielski¹⁴.

[poz.] 1696¹⁵

Koło Wojniłowa¹⁶, gosp[odarze] – Żak¹⁷ i Nowak¹⁸.

^a Od tego miejsca tekst pisany ręką Urszuli Szumskiej.

^b W dokumencie Wierzchnia.

^c Nadpisano nad nazwiskiem ofiary.

^d W dokumencie skreślono G.

¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 397.

² Zawadka, wieś, gm. Wierzchnia, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

³ Hołyń, wieś, dwór, gm. Hołyń, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Sosnowski Aleksander; „kierownik szkoły powszechnej”; data śmierci: 23/24 II 1944 r.

⁵ W BOZW odnotowano: Sosnowska Antonina; „córka Aleksandra, lat 19”; data śmierci: 23/24 II 1944 r.

⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 397.

⁷ W BOZW odnotowano: Zbrodnia w miejscowości Stefanówka, wieś [pow. Kałusz], w marcu 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „UPA zamordowała i spaliła w miejscowym kościele 200–300 osób narodowości polskiej we wsi Stefanówka, w marcu 1944 r.”.

⁸ W BOZW znajduje się wpis: Bernacki/Biernadzki, brak imienia; „z rodziny Michała Bernackiego została zamordowana 1 osoba podczas napadu UPA na ludność polską, która schroniła się w miejscowym kościele”.

⁹ W BOZW widnieje wpis: Matejczuk, brak imienia/Anna.

¹⁰ Niem. nieruchomości, majątek rolny; na terenach okupowanych przez Niemcy podczas II wojny światowej terminem tym oznaczano majątek zarządzany przez pełnomocnika – Niemca lub volksdeutscha.

¹¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Słota Jan; miejsce zbrodni: Zawadka.

¹² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 397.

¹³ Broszniów, wieś, gm. Broszniów, pow. Dolina, woj. stanisławowskie.

¹⁴ W BOZW odnotowano: Niedzielski; „inżynier leśnictwa, urzędnik tartaku w Broszniowie”; data śmierci: 4 II 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci podała została inna data śmierci: 2 IV 1944 r.

¹⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 397.

¹⁶ Wojniłów, miasteczko, gm. Wojniłów, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁷ W BOZW odnotowano: Żak; data śmierci: 5 II 1944 r.

¹⁸ W BOZW widnieje wpis: Nowak, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Z rodziny Julii Nowak została zamordowana 1 osoba w czasie napadu banderowców na Wojniłów”.

[poz.] 1697¹⁹

[^a] Seredne²⁰, wieś, dróżnik^b

Bołochów²¹, cała rodzina polska, wszyscy wyżej wymienieni²² zostali uprowadzeni w nocy lub też i w dzień, ślad po nich zaginął, działa się [to] 4–5–6 II 1944 r.

Zeznanie uczyniono 6 III [19]44 r.

^cKazimierski [?] ^c

[poz.] 1698²³

Wieś Wodnik, gm. Korzec ^dlub Międzyrzec^d, pow. Równe, par. Korzec, [woj. wołyńskie] Bronowicki Edward²⁴ – lat 72, córka Sabinka²⁵ – lat 22; Zwolska Maria – lat 68, Zwolski Adolf²⁶ – lat 26, Zwolska Helena²⁷ – lat 25, Zwolska Anna²⁸ – lat 35, Zwolski Józef – lat 8. Mord był w czerwcu lub w lipcu [1943 r.] Napad był w nocy. Zeznający nic więcej podać nie umie.

Zeznanie uczyniono 7 III [19]44 r.

^cMaria Danisz [?] ^c

[poz.] 1699²⁹

Wieś Sokołówka^{e30}, gm. Ożydów^f, pow. Brody³¹, par. Ożydów

Zamordowany został ksiądz wikary³², nazwiska nie [^g] pamięta. Napad był [z] 24 na 25 II 1944 r. w nocy. Napad był na wieś i na [^h] plebanię. Świadek był tam krótko, więc nie ma bliższych danych, więc niczego więcej nie podał.

Zeznanie uczyniono 7 III [19]44 r.

^cŁukasik ^c

^a W dokumencie skreślono Dróżnik.

^b W dokumencie Dróżnik.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^{d-d} Nadpisano nad gm. Korzec.

^e W dokumencie Sokołówka Hetmańska.

^f W dokumencie Orzydów.

^g W dokumencie skreślono papież.

^h W dokumencie skreślono pleban.

¹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 397.

²⁰ Seredne, wieś, dwór, gm. Seredne, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

²¹ Bołochów, wieś, dwór, gm. Bołochów, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

²² Prawdopodobnie chodzi o osoby wymienione w poz. 1693–1696.

²³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 397.

²⁴ W BOZW odnotowano: Bronowicki Edward; wiek: 72 (75) lata; „syn Wincentego i Anny, [...] zastrzelony przez upowców udających partyzantów sowieckich, którzy napadli na majątek Hołownica, podpalając wołownię i stertę zboża”; data śmierci: 1 X 1943 r.

²⁵ W BOZW widnieje wpis: Bronowicka Sabina; wiek: 22 lata; „córka Edwarda [...], która po ucieczce ze wsi udała się ze znajomą Ukrainką do swego domu po odzież, zamordowana przez Wasyla Grabowskyja (Grabowskiego)”.

²⁶ W BOZW znajduje się zapis: Zwolski Adolf; wiek: 31 lat; „syn Kaliksta, [...] kaleka. Zamordowany przez upowców w sierpniu 1943 r.”.

²⁷ W BOZW odnotowano: Zwolska Helena; „siostra Adolfa Zwolskiego, [...] zamordowana przez upowców w sierpniu 1943 r.”.

²⁸ W BOZW widnieje zapis: Zwolska Anna; wiek: 32 (34) lata; „córka Antoniego i Bronisławy, żona Józefa, [...] zamordowana wraz z półtorarocznym dzieckiem przez upowców”; data śmierci: 1 X 1943 r.

²⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 202; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 398.

³⁰ Sokołówka, miasteczko, gm. Sokołówka, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

³¹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Złoczów.

³² Por. poz. 1704.

[s. 23] [poz.] 1700³³

^aWieś Daniłowka, gm. Nowomalin, pow. Ostróg³⁴, par. Noworoczycze^b, [woj. wołyńskie] Wieś o charakterze futorów. Numerów 90 parę, w tym pols[kich] ok[oło] 30. Od lutego do czerwca [1943 r.] były ciągłe napady, dopóki wszyscy Polacy nie opuścili wsi. Następujący zostali zamordowani jeszcze w czasie pobytu zeznającej: Kamińska Janina – lat 22, zakłuta na podwórzu, Malinowska Stanisława – lat 19, zamordowana w sąsiedniej wiosce przy domu jej babki i tam pogrzebana, Wysocki Dyonizy – lat 50, zakłuty jakimś 18 razami w piersi; Wysocka Regina, córka jego – lat 14, zabita u swojej ciotki w Teremnem³⁵; Przewłocki Bernard – lat ponad 60, Prz[ewłocki] Witold brat – lat 50, i troje dzieci Witolda – jednej [na imię] Maria, zabici w drodze ucieczki do Ostroga, nie wiadomo, gdzie pogrzebani; Witkowska Stanisława – 17 lat, zamordowana w sąsiedniej wiosce przy pasieniu koni na swojej łące, Naumowicz Anieła – lat 45, zamordowana w drodze do sąsiedniej wioski. Niektórzy z nich pogrzebani na cmentarzu parafialnym. Nauczyciel ukr[aiński] z początku, tj. od paźdz[iernika] 1942 r., odnosił^b się do wszystkich pozornie jednakowo, a wyjechał w maju 1943 r., nie wiadomo dokąd.

Zezn[anie] 21 I 1944 r.

^cMalinowska Paulina^c

[poz.] 1701³⁶

^dWieś Kokorów Nowy^e, par. Poczajów^f, gm. Bereźce, pow. Krzem[ieniec], [woj. wołyńskie] Kamiński Władysław – lat 56, i jego żona Antonina – lat 45, córka Pawliczkowa po mężu – lat 18, i mąż jej Pawliczek Stanisław – ur. 1915 r., i córka – Helena – ur. 1932 r.; Waleria – ur. 1928 r.; Zasadziński Edward³⁷ – ur. 1905 r.; Jan Zygmunt³⁸ – ^gur. 1912 r.^g, i matka³⁹ ich – lat ok[oło] 65. Prócz wyżej wymienionych zamordowano jeszcze 5 rodzin. W Poczajowie^b jest klasztor ukr[aiński]. Udział w napadzie brali Ukraińcy

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 4.

^b W dokumencie Noworoczycze.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^d Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^e W dokumencie Kokorów.

^f W dokumencie Puczajów.

^{g-g} Data urodzenia nadpisana nad imieniem.

^h W dokumencie Puczajowie.

³³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 203; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 398.

³⁴ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Zdołbunów.

³⁵ Teremne, wieś, gm. Nowomalin, pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie.

³⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 203; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 398.

³⁷ W BOZW odnotowano: Malc/Kamiński/ Zasadziński (rodzina); było to „13 osób z rodzin Malcowych, Kamińskich i Zasadzińskich, zamordowanych przez upowców we wsi Kokorów Nowy w 1943 r.”.

³⁸ W BOZW znajduje się zapis: Zasadziński Zygmunt; „syn Franciszka i Józefa. Zamordowany z matką przez upowców we wsi Kokorów Nowy w 1943 r.”.

³⁹ Być może tą osobą była znajdująca się w BOZW Zasadzińska Józefa, „z d. Tyszkiewicz, żona Franciszka, lat 64. Zamordowana z synem przez upowców we wsi Kokorów Nowy w 1943 r. Drugiemu synowi Janowi udało się uciec”.

miejscowi. Napad był 16 X 1943 r. Mordowali^a łopatami i strzelali, ciała wrzucono do studni. Rodzinę Pawliczków i Kamińskich znaleziono na drodze. Wieś była czysto ukr[aińska], a tylko wyżej wymienieni byli Polakami. [s. 24]

Zeznanie uczyniono dnia 24 II [19]44 r.

^bS[tanisława] Mękarska^b

[poz.] 1702⁴⁰

Wieś Wesołówka, gm. Uhorsk, par. i pow. Krzemieniec, [woj. wołyńskie]

Wesołowska⁴¹ – lat 92; Lenartowa – lat 60 kilka, tj. siostra i Żurkówna Jadwiga – lat 14; Bindas⁴² – lat 40, i córka⁴³ jej – lat 18. Napad był dnia 3 XI 1943 r. o godz. 8.00 rano, porżnięto nożami i bito. Ciała ich pochowano w Krzemieńcu. Wieś miała ponad 600 numerów, większość Ukr[aińcy].

Zeznaje dnia 24 II 1944 r.

^bStanisława Mękarska^b

[poz.] 1703⁴⁴

Wieś [kol.] Edwardówka, pow. Dubno, par. Ptyczac, gm. Wołkowyje⁴⁵, [woj. wołyńskie] Mękarski Adam – ur. 1912 r., zastrzelony na podwórzu i pochowany przez żonę. Napad był 29 XII 1942 r.^d

Zeznaje siostra dnia 24 II 1944 r.

^bMękarska^b

[–]^e

^f[poz.] 1704⁴⁶

Wieś Sokołówka, gm. Ożydów, par. Sokołówka, pow. Złoczów

Ks[iaǳz] Wiszniowski Jan⁴⁷ – lat 31; Korgol Jan – lat ok[oło] 68. Mord był 28 II 1944 r. Był napad na plebanię. Jasiński Józef⁴⁸ – lat 68, Szczęsna Jadwiga⁴⁹ – lat 33, i dwoje

[s. 25]

^a W dokumencie Mordowano.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie Ptycze.

^d W dokumencie rok 1943 poprawiono na 1942.

^e Parafka.

^f Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską; od tego miejsca numery kolejnych pozycji dopisywano na marginesie.

⁴⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 203; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 398.

⁴¹ Być może chodzi o Bronisławę Wesołowską (por. BOZW).

⁴² W BOZW znajduje się zapis: Bindas Franciszka; wiek: 40 lat; „zamordowana [...] z córką Karoliną w czasie ataku upowców na wieś Wesołówka 25 kwietnia 1943 r. (Wielkanoc)”.

⁴³ W BOZW odnotowano: Bindas Karolina; wiek: 12 lat.

⁴⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 203; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 399.

⁴⁵ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Werba.

⁴⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 203; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 399.

⁴⁷ Ks. Jan Wiszniowski (1912–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1935 r.; od października 1941 r. był administratorem par. Sokołówka Hetmańska; zatrzymany 28 II 1944 r. przez Ukraińców ubranych w mundury Gestapo pod pretekstem przewiezienia do komendy policji w Olesku, został zastrzelony podczas próby ucieczki; ciało księdza przewieziono przez parafian na plebanię, zostało zabrane przez banderowców i wywiezione w nieznanym kierunku (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 769–772; BOZW; por. poz. 1713 i 1898).

⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 76 lat.

⁴⁹ Por. BOZW.

dzieci – Henryk, Wanda – lat 9 i 3. Mord był 3 III [1944 r.] Wyjechali na drogę w kierunku Ożydowa i zniknęli na drodze, i Ksawera Korgol [*sic!*]. Napad był w dzień. Ks[ia]dz ukr[aiński] nazywał się Seniszyn^a Julian⁵⁰. Było około 40 numerów polskich – i to rodzi-ny mieszane, większość Ukr[aińcy], ponad 1000 numerów. Do czasu morderstwa żyli w zgodzie ze sobą. Ukr[aińcy] uprzedzali ks[ia]dza polskiego, żeby siedział na miejscu, bo mu się nic nie stanie, i za kilka dni go zamordowali.

Zeznanie uczyniono 7 III [19]44 r.

^bDubasiewicz^b

^bJasińska Stefania^b

[s. 26] [poz.] 1705⁵¹

Wieś Harbaszów⁵², pow. Zborów, gm. Hukałowce, par. Olejów
Rząsa Michał⁵³ – lat 43; Błażków Paweł⁵⁴, syn Sylwestra – lat 22; Błażków Marcin⁵⁵,
brat, – lat 16, Sztökel Józef⁵⁶ – lat 52, Błażków Kazimierz⁵⁷ – ur. 1913 r.; Marchocki Ju-
lian – lat 55, Olender Józef⁵⁸ – lat 36, Błażków Michał⁵⁹, syn Józefa (Bojko pseud[onim]).
Mord był [z] 4 na 5 III 1944 r. w nocy. Napadli na budynki, rabowali. Jeżeli Polaka nie
zastali w domu, cały dom zdemolowali, wyżej wymienionych zastrzelili. Wieś miała
183 numery, 835 mieszkańców, w tym było 12 proc. Polaków. Ksiądz polski – wikary
Huchro⁶⁰, ukr[aiński] ks. Melnyk Wasyl⁶¹ – starorusin, nauczycielstwo – Terzecka Janina.
Udział w morderstwie brali ukr[aińcy] miejscowi i z okolicy. Trzech rozpoznano: Ło-
bór Wasyl – syn Wasyla Hrycha, Sobczak Wasyl – syn Piotra i Jaldony Sobczak, Łobór
Piotr – syn Hrycha.

Zeznanie uczyniono 7 III [19] 44 r.

^bRząsa Piotr^b

[–]^c

^a W dokumencie Synyszyn.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.

⁵⁰ Ks. Julian Seniszyn (ur. 1889 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r., proboszcz par. Sokołówka (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej...*, s. 171).

⁵¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 204; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 399.

⁵² Harbaszów (Harbuzów), wieś, gm. Hukałowce, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

⁵³ Por. BOZW.

⁵⁴ Por. BOZW.

⁵⁵ Por. BOZW.

⁵⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano wpis: Szttykiel Józef.

⁵⁷ Por. BOZW.

⁵⁸ Por. BOZW.

⁵⁹ Por. BOZW.

⁶⁰ Ks. Henryk Bolesław Huchro (1906–1969), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1930 r.; w latach 1937–1939 był proboszczem par. Płaucza Mała, w latach 1933–1937 był także administratorem par. Tarnoszyn; 17 IX 1939 r. został wikariuszem w par. Mosty Wielkie; w latach 1940–1944 pracował duszpastersko w Kulikowie i Olejowie; w 1944 r., podczas napadów banderowców wyjechał do Krakowa, w 1945 r. podjął posługę duszpasterską na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej (M. Leszczyński, *Księga diecezjalni...*, s. 277).

⁶¹ Ks. Wasyl Melnyk (1889–1949), duchowny greckokat. eparchii stanisławowskiej; wyświęcony na kapłana w 1923 r.; w 1945 r. przedostał się do Czechosłowacji, a następnie do Niemiec, gdzie w latach 1947–1949 był duszpasterzem akademickim w Monachium (*Szematyzm wseczestnego klira...*, s. 36; D. Błażejowski, *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988)...*, s. 153).

Mosty Wielkie⁶³, par., gm. i pow. Lwów, [woj. lwowskie]

Pawelski Stanisław⁶⁴ – 4 osoby, Guzik Bolesław⁶⁵ i Danuta⁶⁶, Kładny Józef⁶⁷. Wieś Kupiczwola⁶⁸, par. Mosty Wielkie: Kładny Jan⁶⁹, Rączka Józef⁷⁰, Witlicki Kazimierz⁷¹ z żoną⁷² i dzieckiem⁷³. Wieś Wieczorki⁷⁴ – zostali uprowadzeni. Wymordowani w Mostach 27 I [19]44 r., [w] następnych 3 mord[ach] 3 II [19]44 r., [w] następnych 15 II [1944 r.] W Mostach wywieziono około 1000 [osób] za czasów bolszewickich, pozostało około 1200 osób. Naucz[ycielstwo] – kier[ownik] szkoły ^bmęskiej^b Schabowski Józef, Wanda Zajączkowska – kier[owniczka] szkoł[y] żeńskiej. Ks[iądz] ukr[aiński] Bazyli Kłos⁷⁵ – katecheta, a proboszcz Eugeniusz Bodnar⁷⁶, ks[iądz] polski Jan Kielar⁷⁷ – proboszcz, ks[iądz] wikary Aleksander Kozieł⁷⁸. Nie żyli w zgodzie Ukr[aińcy] z Polakami.

Zeznanie uczyniono dnia 7 III [19]44 r.

^cKs[iądz] Jan Kielar prob[oszcz]^c

^a W dokumencie Kupicz Wola.

^{b-b} Nadpisano nad nazwiskiem.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

⁶² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 204; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 399.

⁶³ Zob. BOZW: Morderstwa dokonane przez banderowców w Mostach Wielkich w styczniu 1944 r.; „W styczniu 1944 r. w nocy banderowcy zamordowali 16 rodzin polskich”. Mosty Wielkie, miasteczko i gm., pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁶⁴ Por. BOZW; data śmierci: 27 lub 30 I 1944 r.

⁶⁵ Por. BOZW; wiek: 19 lat; „syn leśniczego”.

⁶⁶ Por. BOZW; wiek: 15 lat; „córka leśniczego”.

⁶⁷ Por. BOZW; wiek: 33 lata; miejsce zbrodni: Kupiczwola.

⁶⁸ Kupiczwola, wieś, gm. Mosty Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁶⁹ Por. BOZW; wiek: 40 lat; miejsce zbrodni: Kupiczwola.

⁷⁰ Por. BOZW; wiek: 33 lata; miejsce zbrodni: Kupiczwola.

⁷¹ Por. BOZW; „zamordowany wraz żoną Rozalią i 3-letnią córeczką o nieznanym imieniu”.

⁷² Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Witlicka Rozalia; „zamordowana wraz mężem Kazimierzem i 3-letnią córeczką o nieznanym imieniu”.

⁷³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Witlicka Maria; wiek: 3 lata; „córka Kazimierza i Rozalii”; Witlicka, brak imienia; wiek: 3 lata; „córka Kazimierza i Rozalii”.

⁷⁴ Wieczorki, przysiółek, gm. Wolica, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁷⁵ Ks. Wasyl (Bazyli) Kłos (ur. 1891 r.), duchowny grekokat. eparchii przemyskiej; wyświęcony na kapłana w 1919 r.; po II wojnie światowej wyjechał do Stanów Zjednoczonych i podjął posługę duszpasterską w Perth Amboy w stanie Nowy Jork (*Szematyzm wsęgo greko-katolickiego duchowenstwa...*, s. 22, 38; D. Błażejowski, *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988)*..., s. 105 – w nocy biograficznej pominięto okres jego posługi duszpasterskiej w czasie II wojny światowej, odnotowano jedynie, że w 1938 r. został katechetą w Mostach Wielkich).

⁷⁶ Ks. Ewgen (Eugeniusz) Bodnar (1885–1979), duchowny grekokat. eparchii przemyskiej; wyświęcony na kapłana w 1913 r.; od 1952 r. pełnił posługę w diasporze ukraińskiej w Stanach Zjednoczonych, w latach 1952–1954 był duszpasterzem w Ford City w stanie Pensylwania (*Szematyzm wsęgo greko-katolickiego duchowenstwa...*, s. 38). W nocy biograficznej, zamieszczonej w publikacji: D. Błażejowski, *Ukrainian Catholic Clergy...* na s. 32, odnotowano, że w latach 1939–1949 ksiądz pracował na terenie Austrii.

⁷⁷ Ks. Jan Kielar (1877–1960), duchowny rzymskokat.; święcenia kapłańskie przyjął w 1902 r.; od 1934 r. był proboszczem par. Mosty Wielkie, po wojnie podjął pracę duszpasterską na terenie archidiecezji gnieźnieńskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 337).

⁷⁸ Ks. Aleksander Kozieł (1914–1999), duchowny rzymskokat.; święcenia kapłańskie przyjął w 1938 r.; w latach 1943–1944 był wikariuszem, następnie (1944–1945) administratorem par. Mosty Wielkie; 30 XI 1945 r. został inkardynowany do administratury apostolskiej Śląska Opolskiego (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 366).

[poz.] 1707⁷⁹

Wieś Olejów, par. też, gm. Hukałowce⁸⁰, pow. Zborów, [woj. tarnopolskie]

Kier[ownik] szkoły Pawłowski⁸¹ – lat 60, Greszczuk Władysław⁸² – lat ok[olo] 30, Wilichowski Kazimierz⁸³ – lat 30, Miąskowski Józef⁸⁴ – lat 23. Mord był na drodze, jechali furmanką, bandyci zabrali ich ze sobą w kierunku [wsi] Manajów⁸⁵ w dniu 4 III 1944 r. o godz. 16.00. Ślad po nich zaginął. Z Manajowa zawiadomili, że ci ludzie leżą pod wsią Manajowem pomordowani.

[s. 28] Wieś ma 500 numerów, Polaków zostało około 100 rodzin. Ks. ukr[aiński] Kostelnij Włodzimierz⁸⁶.

Zeznanie uczynione 8 III [19]44 r.

+++^a

Zeznaje brat, niepiśmienny Miąskowski Piotr

[poz.]^b 1708⁸⁷

Wieś Dytiatyn^{c88}, pow. Rohatyn, gm. Skomorochy Stare⁸⁹, par. Boków, [woj. stanisławowskie] Srokowski Szczepan⁹⁰ lat 62, Szymon Sumisławski⁹¹ lat 73, Mołczan Adam⁹² lat 30, Palczak Karol⁹³ ur. 1905 r., Kwiatkowski Julian⁹⁴ lat 50, Wierzbicki⁹⁵ lat 38, Bodbielski Wincenty⁹⁶ lat 45, Szczucki Jan⁹⁷ lat 39. Mord był w lutym [1944 r.], Szczuckiego i Mołczan[a] zamordowano w biały dzień. Drugi mord był [z] 3 na 4 III [1944 r.], a trzeci mord 5/6 marca, wszystko 1944 r. Udział brali Ukr[aińcy] miejscowi, rozpoznano: Michał[a] Obertas[a] ze wsi Boków, pow. Podhajce.

Zeznanie uczyniono 8 III [19]44 r.

^dKarol Jasiński^d

^dJózef Srokowski^d

^eSrokowski Stanisław^e

^a Własnoręczny znak świadka.

^b Od tego miejsca margines wydzielony czerwoną kreską, na nim wpisywane są kolejne numery zeznań.

^c W dokumencie Dytiatyn.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka ołówkiem.

⁷⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 204; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 400.

⁸⁰ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* gm. Olejów. Hukałowce, wieś, gm. Hukałowce, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

⁸¹ Por. BOZW.

⁸² Por. BOZW.

⁸³ Por. BOZW.

⁸⁴ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Miąskowski/Miaskowski Józef.

⁸⁵ Manajów, wieś, gm. Manajów, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

⁸⁶ Według schematyzmu archieparchii lwowskiej proboszczem w Olejowie od 1927 r. był ks. Iwan (nie Włodzimierz) Kostelnij (ur. 1883 r.), wyświęcony na kapłana w 1911 r. (*Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 61).

⁸⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 204; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 400.

⁸⁸ Zob. BOZW: Zbrodnie w miejscowości Dytiatyn [pow. Rohatyn] marzec–kwiecień 1944 r.

⁸⁹ Dytiatyn leżał w gm. Konkolniki.

⁹⁰ Por. BOZW; data śmierci: marzec 1944 r.

⁹¹ W BOZW odnotowano: Sumiałkowski/Sumiatawski Szymon.

⁹² Por. BOZW.

⁹³ Por. BOZW, gdzie istnieją dwa wpisy dotyczące dwóch różnych osób o tym imieniu i nazwisku: Chodzi zapewne o Karola Palczaka, który był kowalem.

⁹⁴ Por. BOZW.

⁹⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Wierzbicki Józef.

⁹⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Podbielski Wincenty.

⁹⁷ Por. BOZW.

[poz.] 1709⁹⁸

Wieś i par. Markowa⁹⁹, gm. Zawałów, pow. Podhajce

Ks[iądz] Mikołaj Ferens¹⁰⁰, Stanisław Niżałowski¹⁰¹ – lat ok[oło] 44, Ziejnik Michał¹⁰² – lat 50, Korsan Stanisław¹⁰³ – lat 43,

^aKorsan Szymon¹⁰⁴ – lat 42, Kowalski Jakub¹⁰⁵ – lat 36, Kowalski Jan¹⁰⁶ – lat 19, Korsan Jan¹⁰⁷ – lat 60, Witkowski Albin¹⁰⁸, Rafalski Władysław¹⁰⁹ – lat 40, Strzemecki Albin¹¹⁰, Korsan Józef¹¹¹, Karpiński Albin¹¹², Rafalski Józef¹¹³, syn Rafalski Tytus¹¹⁴, Rafalski Jan¹¹⁵, Rafalski Piotr¹¹⁶ – syn Jana, Rafalski Józef¹¹⁷ – syn Jana, Rogowski Władysław¹¹⁸, Zalewski Jan¹¹⁹, Kaliniak Stanisław¹²⁰, Marynowski Józef¹²¹, Marynowska Michalina¹²² z synem¹²³, Nikiel Józef¹²⁴, Nikiel Marian¹²⁵. Wieś miała 255 numerów, trzecia część nar[odowości] polskiej. Ks[iądz] ukr[aiński] Michał Szczurowski był podczas mordu. Mord był [z] 15 na 16 I 1944 r. w nocy. Zjechali furami, z czterech stron otoczyli wieś, strzelali, mordowali siekierami i nożami. Stanisław Niżałowski 17 nożami przebity, 3 cięcia

[s. 29]

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

⁹⁸ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 205 (w maszynopisie na tej stronie brak początku relacji, który znalazł się na s. 216 w paginacji archiwalnej, co dowodzi błędnego ułożenia kart maszynopisu); por. L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 400 (zawiera drugą część relacji) i s. 410 (zawiera pierwszą część relacji – z podaniem jej niepełnego numeru: „170[.]”).

⁹⁹ Markowa, wieś, gm. Zawałów, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁰ Ks. Mikołaj (Ignacy) Ferens (Ferenc, Ferenz) OFMCap (1896–1944), duchowny rzymskokat.; do zakonu wstąpił w 1919 r., ślubny wieczyste złożył w 1923 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1927 r.; brak informacji o inkardynacji do archidiecezji lwowskiej obrządku łac.; administrator parafii w Markowej, według różnych źródeł został zamordowany przez banderowców między 14 a 16 I 1944 r. (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 227–236); por. BOZW, gdzie odnotowano: Ferenc/Ferens Mikołaj.

¹⁰¹ Por. BOZW.

¹⁰² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Ziejnik/Zinik Michał.

¹⁰³ Por. BOZW; wiek: 37 lub 43 lata; „według akt Prokuratury Wojewódzkiej we Wrocławiu był mężem Michaliny i zamordowany został nocą [z] 15 na 16 I 1943 r. przy użyciu noża przez Włodzimierza Kuczmę, który pochodził z Markowej i był policjantem ukraińskim w sąsiedniej Nowej Hucie”.

¹⁰⁴ Por. BOZW; wiek: 44 lata; „zamordowany z synem Józefem”.

¹⁰⁵ Por. BOZW; wiek: 29 lat.

¹⁰⁶ Por. BOZW; wiek: 18 lat.

¹⁰⁷ Por. BOZW; wiek: 70 lat.

¹⁰⁸ Por. BOZW.

¹⁰⁹ Por. BOZW.

¹¹⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Strzemecki/Strzynecki Albin; wiek: 42 lata; por. poz. 1716.

¹¹¹ Por. BOZW; wiek: 22 lata; „syn Szymona, zamordowany z ojcem”.

¹¹² Por. BOZW; wiek: ur. w 1905 r.

¹¹³ Por. BOZW, gdzie widnieją dwa wpisy dotyczące osób o tym samym imieniu i nazwisku: Rafalski Józef, wiek: 38 lat; Rafalski Józef, wiek: 31 lat.

¹¹⁴ Por. BOZW, gdzie widnieją dwa wpisy dotyczące osób o tym samym imieniu i nazwisku: Rafalski Tytus, wiek: 52 lata; Rafalski Tytus, wiek: 62 lata.

¹¹⁵ Por. BOZW; wiek: 70 lat.

¹¹⁶ Por. BOZW; wiek: 44 lata.

¹¹⁷ Zapewne chodzi o występującego w BOZW Józefa Rafalskiego, wiek: 38 lat; wg BOZW 31-letni Józef Rafalski był synem Tytusa.

¹¹⁸ Por. BOZW; wiek: 42 lata.

¹¹⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Zalewski/Zaleski Jan; wiek: 73 lata.

¹²⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Kaliniak/Kalenik Stanisław; wiek: 38 lat.

¹²¹ Por. BOZW; wiek: 35 lat; „zamordowany z żoną Michaliną i synem Michałem”.

¹²² Por. BOZW; wiek: 30 lat; „żona Józefa zamordowana z mężem i synem Michałem”.

¹²³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Marynowski Michał; wiek: 15 lat; „syn Józefa i Michaliny”.

¹²⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Nikiel/Nikel Józef; wiek: 38 lat.

¹²⁵ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Nikiel/Nikel Marian; wiek: 29 lat.

siekierą i 5 kul karabinowych^a. Pochowali ciała ludzkie z Zawadówki¹²⁶, z Nowej Huty¹²⁷ i z Toustobaby¹²⁸ na cmentarzu parafialnym. Do czasu mord[erstwa] żyli w zupełnej zgodzie Polacy z Ukr[aińcami].

Zeznanie uczyniono 9 III [19]44 r.

^bDanilczuk Mikołaj^b

^bStapnicki Antoni^b

[s. 30] ^c[poz.] 1710¹²⁹

Toporów¹³⁰, gm. i par., a pow. Kamionka Strumiłowa¹³¹, [woj. tarnopolskie] Ks[iądz] katecheta Jan [d] Kuszyński¹³², naczelnik poczty Filarowski Władysław¹³³ – lat ok[oło] 30; [e] listonosz Zabawa Jan¹³⁴ – lat ok[oło] 40; telefonistka Genowefa Niespał¹³⁵ (uprowadzona), organista Kocuper¹³⁶ (uprowadzony), Leszek Albin¹³⁷ z rodziną 4-osobową^f. Napad był 16 II 1944 r. po południu o godz. 17.00. Bandy ci strzelali, a potem rąbali żywcem. Księżda żywcem łamali, ręce i nogi. Razem było około 4000 ludności, w tym ok[oło] 1000 Pol[aków]. Do czasu mordów żyli Ukr[aińcy] z Pol[akami] w zgodzie, zapewniając, że nikomu nic się nie stanie. Udział w napadzie brali Ukr[aińcy] z wsi okolicznych. W całym Toporowie były rozstawione warty ukr[aińskie] i dokładnie byli zaznajomieni co do osób i miejsc rodzin polskich. Ciała pochowano na cmentarzu miejscowym. Ks[iądz] ukr[aiński] Jan Robak¹³⁸, a pol[ski] ks. Szul Jan¹³⁹; nauczycielstwo – kier[ownik] Roman Rohatyński, nauczyciel Laszek Jan, kier[ownik] szkoły ukr[aińskiej] [g].

[s. 31] Ksiądz ukr[aiński] organizował [napady] z synem. Syn księdza (Wańka) brał udział w napadach na okoliczne miejscowości. Tenże ksiądz święcił mieczyki i odbierał przy-

^a W dokumencie karabinowe.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Po lewej stronie kart 30 i 31 znajduje się margines wydzielony czerwoną kreską.

^d W dokumencie skreślono Koszy.

^e W dokumencie skreślono [–]mistrz.

^f W dokumencie 4 osób.

^g Fraza niedokończona, pozostawiono wolne miejsce na wpisanie nazwiska.

¹²⁶ Zawadówka, wieś, dwór, gm. Zawadówka, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹²⁷ Huta Nowa, wieś, gm. Monasterzyska, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹²⁸ Toustobaby, wieś, dwór, gm. Toustobaby, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹²⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 205; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 400–401; por. poz. 1778.

¹³⁰ Por. BOZW: Zbrodnia w m. Toporów w dniu 14 lutego 1944 r.

¹³¹ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Radziechów.

¹³² Ks. Jan Kuszyński (1915–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1941 r.; wikariusz par. Toporów; zamordowany przez UPA najprawdopodobniej 14 II 1944 r. (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 439–443); por. poz. 1778, 1781, 1883; por. BOZW; wiek: 29 lat.

¹³³ Por. BOZW.

¹³⁴ Por. BOZW.

¹³⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Niespał Genowefa / Niespał Genowefa.

¹³⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Kocuper Józef.

¹³⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Albin Leszek z rodziną; „zamordowany z trójką rodziny”.

¹³⁸ Ks. Jan Robak, duchowny greckokat. niezidentyfikowany; Kamionka Strumiłowa nie była przed wojną samodzielną parafią, wg *Schematyzmu duchowenstwa Lwowskiej Archidiecezji* od 1935 r. duszpasterzował tu ks. Iwan Celewicz (*ibidem*, s. 22).

¹³⁹ Ks. Jan Szul (1907–1988), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1931 r.; od 1937 r. był proboszczem par. Toporów; w 1945 r. podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostołskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 789); por. poz. 1883.

sięgi od mołojców¹⁴⁰, że będą uśmiercać Lachów^a. Wójt [b] Demczyszyn Stefan wiedział o wszystkim. Grożono 2 razy napadem i oba razy wójt pojechał do Lwowa w sprawie leczenia.

Zeznanie uczyniono 9 III [19]44 r.

“Rohatyński Roman^c

[–]^d

[poz.] 1711¹⁴¹

Wieś Chałupki, gm. Barszczowice, par. też, pow. Lwów, [woj. lwowskie]

Suszałak¹⁴² – lat ok[oło] 44, Zajączkowski Jan¹⁴³ – lat 27, Linkowski Mikołaj¹⁴⁴ – lat 50, Michał Glinkowski¹⁴⁵ – lat ok[oło] 21, Trzaskalik Mieczysław¹⁴⁶ – lat 20, Ciszynski Franciszek¹⁴⁷ – lat 19, Romaszewski Michał¹⁴⁸ – Ukrainiec, Bratkowski Jan¹⁴⁹ – lat 37, Mikus Maria¹⁵⁰ – lat 55, Mudrak Michał¹⁵¹ – lat 37, Kulczycki Józef¹⁵² – lat 36, Oblicki Jan – lat 50¹⁵³, Michał Oblicki¹⁵⁴ – lat 36, Wojciech Oblicki¹⁵⁵ – lat 60–65, Bąk Jan¹⁵⁶ – lat 33, Stadnik Stefan¹⁵⁷, [e] Stadnik Michalina¹⁵⁸ – matka, Murmyła Antoni¹⁵⁹, Ciszynski Michał¹⁶⁰. Mord był

28 II 1944 r. w nocy o godz. 10.30. Strzelali bandyci i mordowali siekierami i bagnietami, [s. 32] bandy nie rozpoznano. Ciała pochowano na cmentarzu. Wieś miała około 40 numerów, większość Polaków, ukr[aińskich] było 4–5 rodzin.

Zeznanie uczyniono 9 III [19]44 r.

“Mudrak Anna^c

“Tomaszewska Maria^c

^a W dokumencie lachów.

^b W dokumencie skreślono Dym.

^{c-e} Własnoręczny podpis świadka.

^d Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.

^e W dokumencie skreślono Stadni.

¹⁴⁰ Mołojec – daw. żołnierz kozacki.

¹⁴¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 205; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 401.

¹⁴² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Suszałak/Szuszałak Michał; wiek: 44/48 lat; „zamordowany podczas napadu banderowców na polskie osiedle Chałupki, należące do wsi Barszczowice”.

¹⁴³ Por. BOZW.

¹⁴⁴ Por. BOZW.

¹⁴⁵ Por. BOZW; wiek: 22 lata.

¹⁴⁶ Por. BOZW; wiek: 22 lata; „uciekinię z Zaolzia, zamordowany razem z ojcem”.

¹⁴⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Cisiński/Giszyński Franciszek.

¹⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 29 lat (według innych źródeł 7 lat).

¹⁴⁹ Por. BOZW.

¹⁵⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Miller/Miler/Milor/ Miluz Maria/Michalina/Maria.

¹⁵¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Mudrak/Miodrak Michał; wiek: 48 lat.

¹⁵² Por. BOZW; wiek: 40 lat.

¹⁵³ Por. BOZW.

¹⁵⁴ Por. BOZW.

¹⁵⁵ Por. BOZW; wiek: 67 lat.

¹⁵⁶ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

¹⁵⁷ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

¹⁵⁸ Por. BOZW; wiek: 60 lat.

¹⁵⁹ Por. BOZW; wiek: 40 lat; „zamordowany przez upowców [...], ponieważ odmówił pójścia do swego szwagra Józefa Sosnowskiego, żeby go wywołać z domu (upowcom zależało na ujęciu Sosnowskiego żywego)”.

¹⁶⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Cisiński/Giszyński Michał; wiek: 26 lat.

[poz.] 1712¹⁶¹

^a Połowce¹⁶², gm. Jagielnica i par., pow. Zaleszczyki

Zamordowano 26 osób – mężczyzn, kobiety i dzieci. Mordowano w okropny sposób, obcinano języki, kobietom piersi, wydłubywano oczy i żywcem ze skóry obdzierali i tak, i pomęczonych rzucano w lesie jagielnickim, jadący chłopci po drzewo dali znać do Czortkowa, gdzie ich pochowano. Tamże więcej Polaków nie było. ^b Działo się w lutym^b. Uhryńkowce¹⁶³, Bezirk [pow.] Zaleszczyki, Chartanowce¹⁶⁴, Bezirk [pow.] Zaleszczyki

[poz.] 1712a¹⁶⁵

Czahor¹⁶⁶, pocz[ta] Koszyłowce¹⁶⁷

Z tych miejscowości uprowadzono pracujących Polaków, którzy pracowali w Liegenschafcie. Zarządca folwarku Wojciechowski¹⁶⁸ – lat ok[około] 50–52; magazynier – lat 30; buchalter Fajzel Stanisław¹⁶⁹ – lat 30; buchalterka Umińska¹⁷⁰ – lat 32;

[s. 33] ^c na Czahorze, pocz[ta] Koszyłowce zamordowano w biały dzień buchaltera Frankla Czesława¹⁷¹ – lat 21. Jego zastrzelono i obrabowano.

[poz.] 1712b¹⁷²

Tłuste¹⁷³, pow. Zaleszczyki

Porwano 2 księży¹⁷⁴, to było w połowie stycznia 1944 r. Urzędnik pocztowy¹⁷⁵ z żoną i dziećmi zamordowany siekierą w okropny sposób. To było tydzień później.

^a *Od tego miejsca po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.*

^{b-b} *Nadpisano nad nie było.*

^c *Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.*

¹⁶¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 205; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 401.

¹⁶² Połowce, wieś, dwór, gm. Połowce, pow. Czortków, woj. tarnopolskie.

¹⁶³ Uhryńkowce, wieś, gm. Uhryńkowce, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁴ Chartanowce, wieś, gm. Chartanowce, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 205; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 401.

¹⁶⁶ Czahor, folw., gm. Koszyłowce, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁷ Koszyłowce, wieś, gm. Koszyłowce, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁸ Chodzi zapewne o odnotowanego w BOZW Wojciechowskiego, brak imienia, który „mieszkał na folwarku w Uhryńkowcach”.

¹⁶⁹ Por. BOZW; gdzie odnotowano: Fajzel/Fajzer Stanisław; wiek: ur. 30 VI 1909 r.

¹⁷⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Umińska, brak imienia.

¹⁷¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Frankiel Czesław; wiek: 20 lat; data śmierci: październik 1941 r.

¹⁷² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 402.

¹⁷³ Tłuste, miasto, gm. Tłuste, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁷⁴ Ks. Bronisław Majka (1913–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1939 r., wikariusz par. Tłuste (J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 478–481). Ks. Stanisław Szkodziński (1887–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1912 r., od 1935 r. proboszcz par. Tłuste (*ibidem*, s. 695–698); por. BOZW, gdzie odnotowano: „15 września 1943 r. [ks. Szkodziński] porwany z plebanii razem ze swoim wikarym księdzem Bronisławem Majką przez Ukraińców”.

¹⁷⁵ Być może chodzi o odnotowanego w BOZW Tadeusza Dolińskiego.

[poz.] 1712c¹⁷⁶

Torskie¹⁷⁷, Bezirk, [pow.] Zaleszczyki

Zastrzelono kierownika¹⁷⁸ poczty we własnym mieszkaniu.

Zeznanie uczyniono 9 III [19]44 r.

^aJ. Tarnawska^a

[poz.] 1713¹⁷⁹

Wieś Kuliki, gm. Boločynów, par. Sokołów[ka] Hetmańska^b, pow. Złoczów, [woj. tarnopolskie] Ks[ia]dz[ę] Wiszniowski^c – proboszcz¹⁸⁰, Kargol¹⁸¹ – to było mord[erstwo] w Sokołówce. Kuliki wieś: Sopotnick[i] Franciszek¹⁸² – lat ok[oło] 46; Fabiański Franciszek¹⁸³ – lat 35; Wiśniowski Józef¹⁸⁴ – lat 37; Krzywicki Józef¹⁸⁵ – lat 50; Michał Wiśniowski¹⁸⁶ – lat 32; Michał Bednarczuk¹⁸⁷ – lat 30; Ostrowski Jan¹⁸⁸ – lat 42; Ostrowski Franciszek¹⁸⁹ – lat 35. [d] Zamordowano też 35 osób – Cyganów^e z dziećmi. Wyrok wykonali Niemcy pod przewodnictwem Ukr[ai]ńców]. Działo

się to [f]. Księdza zamordowano 29 II 1944 r. w [g] dzień, a w nocy wykradziono ciało. [s. 34] Dnia 1 III [1944 r.] pozostałe morderstwa dokonane w ten sposób: zajęli 4 na furman-
kach, 4 na koniach, zwołali ludność, oddzielili mężczyzn od kobiet, mężczyzn postrze-
lali, kobiety puścili wolno. Wieś całą spalili. Wieś miała 34 numery, ocalone zostały
3 chałupy, w tym ukr[ai]ńskich] rodzin było 5, reszta Polacy, trochę miesza. Kierownik
szkoły, świadek Stechnij Tadeusz. Udział w napadzie brali bandyci z okolicznych wsi.
Michał Bendarczyk¹⁹⁰, Michał Wiśniowski¹⁹¹, Ostrowski Jan¹⁹² i Franciszek¹⁹³ oraz
Cygani[e] [h] postrzelani zostali w ubiegłym roku na wiosnę.

Zeznanie uczyniono 10 III [19]44 r.

^aStechnij T.^a

^aStechnijowa A.^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Sokołów.

^c W dokumencie Wiśniowski.

^d W dokumencie skreślono w tem.

^e W dokumencie cyganów.

^f Fraza niedokończona.

^g W dokumencie skreślono no.

^h W dokumencie skreślono zamo.

¹⁷⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 402.

¹⁷⁷ Torskie, wieś, dwór, gm. Torskie, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

¹⁷⁸ Zapewne chodzi o odnotowanego w BOZW Juliana Burakowskiego.

¹⁷⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 402.

¹⁸⁰ Por. BOZW; poz. 1704 i 1898.

¹⁸¹ Por. BOZW; wiek: 68 lat.

¹⁸² Por. BOZW.

¹⁸³ Por. BOZW.

¹⁸⁴ Por. BOZW.

¹⁸⁵ Por. BOZW.

¹⁸⁶ Por. BOZW.

¹⁸⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Bednarczyk Michał.

¹⁸⁸ Por. BOZW.

¹⁸⁹ Por. BOZW.

¹⁹⁰ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

¹⁹¹ Por. BOZW; wiek: 32 lata.

¹⁹² Por. BOZW; wiek: 42 lata.

¹⁹³ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

[poz.] 1714¹⁹⁴

^aWieś Choderkowce, gm. Wybranówka¹⁹⁵, par. Sokołówka, pow. Bóbrka, [woj. lwowskie] Dziurbański Andrzej¹⁹⁶ – lat ok[oło] 52, i syn Józef¹⁹⁷ – lat 19; Raził Józef¹⁹⁸ – lat 19; Kopytko Michał¹⁹⁹ i syn Józef²⁰⁰ – lat 22; Bożykowski Mikołaj²⁰¹ – lat 32;

[s. 35] ^bKondziołko Andrzej²⁰² – lat ok[oło] 29; Dulka Roman²⁰³ – lat 18. Napad był 7 III 1944 r. w nocy od godz. 10.00 do godz. 3.00 rano. Wieś ma około 120 numerów, w tym 40 rodzin polskich. Ks[iądz] polski Jan Jasiński²⁰⁴.

[poz.] 1714a²⁰⁵

W Sokołówce, gdzie była szkoła, zamordowano ojca nauczyciela, który schował się za piec i za tym piecem w pozycji skulonej został porąbany siekierą. Nazywał się Wacław Wąsala²⁰⁶. Mordowali siekierami, nożami i strzelali, potem rabowali. Wszystkich ciał nie pochowano. Wójt ukr[aiński], „czyli sołtys” nazywał [się] Michał Kozak. Polacy z Ukraińcami żyli w zgodzie, nawet przed napadem dali rozporządzenie, żeby nikt z domu nie wychodził po godz. 9.00, żeby spokojnie spali w domu i psów z łańcuchów nie spuszczała, bo im się nic złego nie stanie. Na drugi dzień urządzili napad z morderstwem. Udział w mordzie brali Ukr[aińcy] miejscowi. Nazwiska ich: Ołeksa Trit, Ołeksza Szewczuk, Stefan Dulka, Synowy.

Zeznanie uczyniono dnia 11 III 1944 r.

^dKalomon Piotr^d

^a *Od tego miejsca margines wydzielony czerwoną kreską.*

^b *Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.*

^{c-c} *Napisano nad wójt.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka.*

¹⁹⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 402.

¹⁹⁵ Wybranówka, wieś, gm. Sokołówka, pow. Bóbrka, woj. lwowskie. Choderkowce należały do gm. Sokołówka.

¹⁹⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Dziurbański/Dziórbański Andrzej.

¹⁹⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Dziurbański/Dziórbański Józef.

¹⁹⁸ Por. BOZW.

¹⁹⁹ Por. BOZW.

²⁰⁰ Por. BOZW.

²⁰¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Bożykowski Mikołaj.

²⁰² Por. BOZW.

²⁰³ Por. BOZW; widnieje tam także wpis: Dulka (rodzina); „ojciec i dwóch synów”.

²⁰⁴ Ks. Jan Jasiński (1887–1951), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1912 r.; w latach 1935–1944 był proboszczem par. Sokołówka; w maju 1945 r. podjął posługę duszpasterską w administraturze apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 296).

²⁰⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 402–403.

²⁰⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wąsał Wacław; wiek: 70 lat.

^a[poz.] 1715²⁰⁷

[s. 36]

Wieś Sokołówka, par., też, pow. Bóbrka, gm. urzędowa Wybranówka²⁰⁸

Rozenberg Henryk²⁰⁹ – lat 70, Szmidt Adam²¹⁰ – lat 70, syn jego Jan²¹¹ – lat ok[oło] 40; Ćwik Józef²¹² – lat ok[oło] 35–40; Wąsala Wacław²¹³ – lat ok[oło] 70. Mord był dnia 7 III 1944 r. Udział brali Ukr[aińcy] miejscowi i okoliczni.

Zeznaje córka zamordowanego dnia 11 III [19]44 r.

^b[–] Skokorowska Julia^b

^cDalszy ciąg księga B.^c

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^{c-c} Dopisane niebieskim atramentem – ręką Urszuli Szumskiej.

²⁰⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 206; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 403.

²⁰⁸ Sokołówka należała do gm. Sokołówka.

²⁰⁹ Por. BOZW.

²¹⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Szmidt Adam; por. poz. 1844.

²¹¹ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Szmidt Jan.

²¹² Por. BOZW; wiek: 35/40 lat.

²¹³ Por. poz. 1714a.

6. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1716–1727 (KSIĘGA BRUNATNA, S. 29–44)

[s. 29] [poz.] 1716¹

^aMarkowa, gm. Zawałów, pow. Podhajce, par. rzymskokat.

362 numery, 1/3 część Polaków. Bolszewicy wywieźli 5 rodzin Ukraińców, bo synowie uciekli do Niemiec, z Polaków nie zabrali nikogo. Dnia 14 I [1944 r.] od 12.00 [do] 3.00 rano napadło około 150 bandytów na gromadę, między nimi byli także miejscowi Ukraińcy zamaskowani, więc nazwisk podać nie można. Zeznaje syn, że kijem zamordowali ojca Zinika Michała² – lat 56, podczas snu w domu, matkę i siostrę zostawili. Zeznający Zinik Stanisław – lat 21, wraz z bratem Józefem – lat 19, podczas napadu byli w Zawadówce. Następnie zeznaje Korsoń [b] Albin – lat 18, że ojca jego Stanisława³ – lat 42, który trzymał drzwi, by ich nie puścić, po wywaleniu drzwi wyciągnęli

[s. 30] na podwórze i tam go zabili siekierą (3 uderzenia i 11 nożem). Matkę Michalinę – lat 37, i brata Jana – lat 16, pozostawili. Równocześnie zamordowali księdza Ferenca [Ferenśa] Mikołaja⁴, proboszcza tej parafii, Rafalskiego Tytusa⁵ – lat 62, syna Rafalskiego Józefa⁶ – lat 32, Nikła Jana⁷, Niżałowskiego Tytusa⁸, Niżałowskiego Władysława⁹, Korsonia Szymona¹⁰ z synem Józefem¹¹, Kowalskiego Kubę¹² i Jana¹³ (bracia), Rogowskiego Władysława¹⁴, Rafalskiego Jana¹⁵ (kościelnego) i synów Józefa¹⁶ i Piotra¹⁷, Nikła Mariana¹⁸, Nikła Józefa¹⁹, Zaleskiego Jana²⁰, [c] Kalinika Stanisława²¹, Marynowskiego Józefa²², Marynowską Michalinę²³ i syna Michała²⁴, Witkowskiego Albina²⁵, Korsonia Jana²⁶, Rafalskiego Władysława²⁷,

^a Zmiana charakteru pisma, początek tekstu spisany ręką 2.

^b W dokumencie skreślono Stanisław.

^c W dokumencie skreślono Zaleski.

¹ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 317; por. poz. 1709.

² Por. BOZW, gdzie figuruje rekord: Zienik Michał; wiek: 58 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

³ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Korsan Stanisław; wiek: 37 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

⁴ Por. poz. 1709.

⁵ Por. BOZW; data śmierci: 16 I 1944 r.

⁶ Por. BOZW; wiek: 31 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

⁷ Por. BOZW; wiek: 42 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

⁸ Por. BOZW; wiek: 36 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

⁹ Por. BOZW; wiek: 37 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Korsan Szymon; wiek: 44 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano rekord: Korsan Józef; wiek: 22 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹² Por. BOZW; wiek: 29 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹³ Por. BOZW; wiek: 18 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁴ Por. BOZW; wiek: 42 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁵ Por. BOZW; wiek: 70 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁶ Por. BOZW; wiek: 38 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁷ Por. BOZW; wiek: 44 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁸ Por. BOZW; wiek: 29 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

¹⁹ Por. BOZW; wiek: 38 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁰ Por. BOZW; wiek: 73 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

²¹ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Kaliniak Stanisław; wiek: 38 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²² Por. BOZW; wiek: 35 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²³ Por. BOZW; żona Józefa, wiek: 30 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁴ Por. BOZW; wiek: 15 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁵ Por. BOZW; data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Korsan Jan; wiek: 70 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁷ Por. BOZW; ur. w 1906 r., data śmierci: 10 I 1944 r.

Niżałowskiego Stanisława²⁸, Strzimeckiego Albina²⁹, Karpińskiego Albina³⁰, Rafalskiego Stanisława³¹. Wymienieni byli pomordowani siekierami, nożami i kijami w domach i na podwórzach. Pochowaniem ich zajął się ks. Kania³², proboszcz rzymskokat. parafii Huta, pow. Buczacz. Ranni byli Rafalski Jan, Witkowski Jan (ojciec zamordowanego Albina), Strzimecki Adolf, Cierpiż Józef i Rafalski Stanisław, wszyscy żyją. Do Niemiec na roboty wywieźli Danilczuk Stefanę [a] i Kalinika Józefa, z Ukraińców nikogo. Sołtys w Markowej był Ukraińcem [b], nazywał się Władysław Sewanyk, wójt w Zawałowie Iwan Kiefor. Polacy z Ukraińcami nigdy nie żyli w zgodzie, o napadzie nikt nie przestrzegł, dlatego byli nieprzygotowani.

Nauczycielki Szczurowska G[i]enka i Olania [c] Półówka (mąż – komendant policji^d). [s. 31]
Ukraińki są tam nadal.

Zeznania uczyniono dnia 13 III 1944 r.

^eZinik Stanisław^e

^eKorsan Albin^e

[poz.] 1717³³

Olesko³⁴, pow. Złoczów, par. rzymskokat. Olesko

Około 3000 mieszkańców, w tym 1/3 część^f Polaków. Bolszewicy wywieźli około [g] 30 Polaków (urzędnicy, policja i wojskowi). Dnia 23 II [1944 r.] o godz. 11.00 przed południem [h] wyszedł Smoliński Jan – lat 67, ojciec zeznającego Bronisława – lat 16, z domu i dopiero po dwóch dniach znalazła go żona Tekla – lat 58, zakopanego w lesie. Wymieniony był zaduszony, twarz i całe ciało posiniaczone. W tym dniu więcej mordów nie było. Ukraińcy z Polakami dotąd żyli w zgodzie. Ks[iądz] Buk³⁵, proboszcz, mieszka nadal w Olesku, dwa razy dostał wyrok śmierci. Kierownik szkoły Dudyk (imienia nie zna), Pałanycia Wiktor, Ukraińcy uczą nadal, i Szczepanowska – Polka.

Zeznania uczyniono dnia 13 III 1944 r.

^eSmoliński Bronisław^e

^a W dokumencie skreślono i.

^b W dokumencie skreślono nazwiska nie znają.

^c W dokumencie skreślono Olewka.

^d W dokumencie Policji.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f W dokumencie części.

^g W dokumencie skreślono osób.

^h W dokumencie skreślono napadli.

²⁸ Por. BOZW; wiek: 44 lata, data śmierci: 16 I 1944 r.

²⁹ Por. poz. 1709.

³⁰ Por. BOZW; ur. w 1905 r., data śmierci: 16 I 1944 r.

³¹ Por. BOZW; wiek: 20 lat, data śmierci: 16 I 1944 r.

³² Ks. Antoni Kania (1901–1965), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1925 r.; w latach 1933–1939 był administratorem par. Medyń, w latach 1939–1945 par. Nowa Huta; po napadzie banderowców na Hutę Starą (8 III 1944 r.) schronił się w Monasterzyskach; w latach 1945–1947 pełnił funkcję administratora par. Belż; był kapłanem AK; ekspatriowany w 1947 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 319–320).

³³ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 317.

³⁴ Olesko, miasto, dwór, gm. Olesko, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

³⁵ Ks. Jan Buk (ur. 1868 r.), kapłan archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1894 r.; od 1921 r. był proboszczem par. rzymskokat. w Olesku, dek. Złoczów (*Schematismus Archidioecesis Leopoldis Ritus Latini*, Lwów 1938, s. 108).

[s. 32] [poz.] 1718³⁶

Gmina Korczyn³⁷, pow. Sokal, par. Witków Nowy, pow. Radziechów [sic!]

Około 300 numerów, 5 numerów Polaków, reszta Ukraińcy.

Bolszewicy nie wywieźli nikogo. Dnia 13 II 1944 r. około godz. 6.00 wieczorem [a] Jan Paszkiewicz³⁸ – lat 44, ojciec zeznającego Karola Paszkiewicza – lat 18, wyszedł od znajomego, by ukryć się, po drodze napadli go bandyci i trzema strzałami z rewolweru zabili. Bezpośrednio po morderstwie syn znalazł ojca, dopiero na drugi dzień rano zabrali [go] do domu. Tego samego dnia między godz. 5.00 a 6.00 dwoma strzałami z rewolweru zamordowali prawdopodobnie w drodze do domu brata Mariana³⁹ – lat 17. Oprócz wymienionych więcej wypadków nie było. Rodzina pochowała ich na tamtejszym cmentarzu. Polacy z Ukraińcami żyli w zupełnej zgodzie. Mordu dokonali tamtejsi Ukraińcy, nazwisk nie znają. Na roboty do Niemiec wywieźli Kozyrę Michała. Sołtys nazywa się Stefan Szulkan, do Polaków dobrze usposobiony, a zastępca sołtysa Bereżnicki Andrzej był wrogiem Polaków. Proboszcz grekokat. Włodzimierz Jarka⁴⁰ dobry dla Polaków. Proboszcz grekokat. w Rożdżałowie⁴¹, Kałynycz⁴² (gmina Korczyn należała do niego) na ambonie głosił, że Polaków należy mordować. Nauczyciel Melnyk Toma Ukrainiec również buntował ludność.

Zeznania uczyniono 13 III 1944 r.

^bPaszkiewicz Karol^b

[s. 33] [poz.] 1719⁴³

Kopyczyńce⁴⁴, pow. Czortków, woj. Stanisławów

Około 4000 mieszkańców, połowa Polaków. Bolszewicy wywieźli dość dużo rodzin oficerów, podoficerów. Zeznający Skawiński Karol Ludwik – lat 40, był również w roku 1940 po pobycie w więzieniu wywieziony do Umania⁴⁵, skąd w sierpniu 1941 r. powrócił do Kopyczyniec. W lutym zamordowali bandyci Mietka Reiche⁴⁶ – ^c17 lat^c, Irenę Mordzelewską⁴⁷ – lat 21, [d] skąd przyszli, nie wiadomo. W tym samym czasie zamordowano

^a W dokumencie skreślono ojciec.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Nadpisano nad Reiche.

^d W dokumencie skreślono i Runiewiczza (imię nieznane), lat 23.

³⁶ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 317.

³⁷ Korczyn, wieś, dwór, gm. Korczyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

³⁸ Por. BOZW; data śmierci: 12 II 1944 r.

³⁹ Por. BOZW; data śmierci: 12 II 1944 r.

⁴⁰ Ks. Włodzimierz Jarka, duchowny grekokat. eparchii przemyskiej; w ostatnim, przedwojennym schmatyzmie eparchii przemyskiej został odnotowany jako alumn III roku studiów seminaryjnych (*Szematyzm wsego greko-katolickiego duchowenstwa*..., s. 139).

⁴¹ Rożdżałów, wieś, gm. Korczyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁴² Ks. Kałynycz, właśc. ks. Grigorij Kalinicz (ur. 1895 r.), duchowny grekokat. eparchii przemyskiej; wyświęcony na kapłana w 1923 r., proboszczem w Rożdżałowie był od 1931 r. (*Szematyzm wsego greko-katolickiego duchowenstwa*..., s. 110).

⁴³ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 317–318.

⁴⁴ Miejscowość o takiej nazwie (siedziba pow.) leżała w woj. tarnopolskim. Na taką lokalizację wskazują też informacje zawarte w samej relacji, zwł. dotyczące Niżborga położonego w pow. Kopyczyńce.

⁴⁵ Uman – ukr. nazwa Humania.

⁴⁶ Por. BOZW.

⁴⁷ Por. BOZW.

w Niżborgu⁴⁸ Runiewicza⁴⁹ – lat 23 (imię nieznane), który jako monter wraz z dwoma Ukraińcami naprawiał linie telegraficzne. Bandyci po wylegitymowaniu wypuścili Ukraińców, a do Runiewicza zwrócili się słowami, że takich właśnie poszukują, zatrzymali go. Znaleźli go chłopci zmasakrowanego w okropny sposób, oko wybite, uszy i język obcięty. Pochowano go na cmentarzu w Kopyczyńcach. Ukraińcy na ogół żyli z Polakami w zgodzie i bolszewicy umyślnie rozszerzają wieści, że oni mordują Polaków.

Na roboty do Niemiec wywieźli Polaków bardzo dużo, między innymi Mietka, Waldka i Zenka Szymowskich (synów oficera)! Burmistrz, były profesor gimnazjalny Kuśnierz, bardzo wrogo usposobiony do Polaków. Proboszcz greckokat. i drugi stary (nazwisk brak) dość przychylnie odnosili się do Polaków. Ks[ia]dz [a] Polowecki⁵⁰ miał mówić w cerkwi, że Polaków należy mordować. Proboszcz rzymskokat. Tenerowicz⁵¹ był i nadal przebywa w Kopyczyńcach. Nauczycieli Ukraińców zeznający nie zna.

[s. 34]

Zeznania uczyniono dnia 13 III 1944 r.

Skawiński Ludwik^c

[poz.] 1720⁵²

[Wieś] Bełejów^d, gm. Tróscianiec^e, pow. Dolina⁵³, par. rzymskokat. Sokołów, [woj. stanisławowskie]

Około 300 numerów, 1 rodzina polska, 2 rodziny mieszane.

Ogonowska Maria – lat 27, zeznaje, że [f] 22 VII 1941 r. Ukraińcy aresztowali męża Stanisława – lat 33, wywieźli go do Kałusza⁵⁴, następnie do Stanisławowa, w końcu do obozu w Lublinie, gdzie dotąd przebywa. Po aresztowaniu męża zeznająca pozostała nadal w Bełejowie^g. 4 XI 1943 r. o godz. 11.00 napadli Ukraińcy, prawdopodobnie tamtejsi mieszkańcy, zbili zeznającą, zabrali wszystko prócz urządzenia. Wym[ieniona] wyjechała do rodziny w Huziejowie^{h55}. 23 II 1944 r. o godz. 1.00 w nocy napadli tamtejsi Ukraińcy siostrę Stefanię Dobrzańską⁵⁶ – lat 24, która uciekała przez okno, postrzelili [ją] z karabinu

^a W dokumencie skreślono katecheta.

^b W dokumencie Tenorowicz.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Byłejów.

^e W dokumencie Trósczaniec.

^f W dokumencie skreślono w r.

^g W dokumencie Byłejowie.

^h W dokumencie Hosiejowie.

⁴⁸ Niżborg, wieś, dwór, gm. Wasylkowce, pow. Kopyczyńce, woj. tarnopolskie.

⁴⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Runiewicz Kazimierz; wiek: 32 (23) lata.

⁵⁰ Ks. Polowecki, duchowny greckokatolicki niezidentyfikowany; w ostatnim schematyzmie eparchii stanisławowskiej odnotowano, że proboszczem greckokat. w Kopyczyńcach był ks. Wołodimir Ryżewski (ur. 1903 r.), wyświęcony na kapłana w 1929 r. (*Schematyzm wszechstnogo klira...*, s. 52).

⁵¹ Ks. Stanisław Tenerowicz (1881–1971), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1904 r.; od 1929 r. był proboszczem par. Kopyczyńce; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej Śląska Opolskiego (M. Leszczyński, *Księga diecezjalni...*, s. 818).

⁵² Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 318.

⁵³ Dolina, miasto, gm. Dolina, pow. Dolina, woj. stanisławowskie.

⁵⁴ Kałusz, miasto, gm. Kałusz, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

⁵⁵ Huziejów Nowy, Stary, wieś, gm. Huziejów, pow. Dolina, woj. stanisławowskie.

⁵⁶ Por. BOZW; data śmierci: 25/26 II 1944 r.

i zabrali na sankach ze sobą. Drugą siostrę Marię Melnyk⁵⁷ – lat 33, i brata męża Józefa Ogonowskiego⁵⁸ – lat 35, zabrali ze sobą i ślad [p]o nich zaginął. Ukraińcy namawiali zeznającą, by przeszła na obrządek greckokat., a będzie jej dobrze, bo tylko do rodziny męża są źle usposobieni. Na roboty do Niemiec wywieźli dużo Ukraińców, nazwisk jednak nie zna, gdyż krótko tam mieszkała.

[s. 35] Nazwisk wójta i sołtysa nie pamiętała. Proboszcz w Sokołowie Piotrowski⁵⁹ wyjechał do Stryja. Nauczycielstwa również nie zna.

Zeznanie uczyniono dnia 14 III 1944 r.

^aOgonowska Maria^a

[poz.] 1721⁶⁰

^bSokołówka⁶¹, pow. Bóbrka, par. Sokołówka, woj. lwowskie

Numerów było mniej więcej 200; Ukraińców było więcej jak połowa. Bolszewicy wywieźli kilka osób z inteligencji: 1) p[ani] Kosowska, dyrektorka szkoły, powód nieznan; 2) sp. [szanowni państwo] Zobaczewscy – ojciec, matka, córka i 2 dzieci. P[an] Zobaczewski był rządcą folwarku, zięć był kapitanem. Napad był w nocy z 7 na 8 III 1944 r. Zamordowano męża⁶² zeznającej – ur. 1910 r. Żonę zamknięto w mieszkaniu, męża mordowano w sieniach. Dostał ze 20 ran nożem po całym ciele. Potem zrabowali dom. Zabrano dokumenty zmarłemu. Żona pochowała ciało. Na drzwiach znalazła kartkę, żeby wyprowadziła się do 48 godzin. Tej samej nocy zamordowano 11 mężczyzn i chłopców we wsi. Na wieś napadło około 500 bandytów, 15 mordowało jej męża. Mózg i włosy były przyćepione do ściany sieni. Wójt poprzedniego dnia zapowiedział, żeby Polacy zostali, bo nic złego nie stanie się im. Bandyci mówili po ukraińsku; dwóch chłopców ukraińskich miejscowych pokazywało, gdzie mieszkają Polacy. Wójt podał, którzy chłopcy Polacy mają pojechać do Niemiec jako ochotnicy. Wójt nazywał się Ilko Ronicki. Ksiądz ruski w starszym wieku był dopiero rok; dobrze odnosił się do Polaków. Wójt był u proboszcza rzymskokat. i mówił mu, żeby nie wyjeżdżał, bo nic mu

[s. 36] złego się nie stanie. Ale ksiądz proboszcz Jan Jasiński⁶³ wyjechał 3 dni przedtem do Lwowa. Nauczycielka z mężem i dziećmi wyjechała do Lwowa. Ojca staruszka zostawiła na gospodarstwie i jego zamordowano nożami. Bandyci mieli również karabiny. Koś-

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Zmiana charakteru pisma, początek tekstu spisanego ręką 3.*

⁵⁷ Por. BOZW; data śmierci: 26 II 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci widnieje zapis: „Lat 33, z domu Ogonowska, zamężna za Ukraińca, zamordowana z dwuletnim dzieckiem, uprowadzona z Belejowa i zamordowana w nieustalonym miejscu przez bandę UPA”.

⁵⁸ Por. BOZW; wiek: 40 lat, data śmierci: 25/26 II 1944 r.

⁵⁹ Ks. Wiktor Piotrowski (1899–1977), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1928 r.; od 1930 r. był wikariuszem par. Sokołów k. Stryja, w 1933 r. został jej proboszczem; 27 II 1944 r. opuścił parafię i schronił się w Stryju; ekspatriowany w 1944 r., podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji przemyskiej, a następnie gnieźnieńskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 608).

⁶⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 318.

⁶¹ Sokołówka, wieś, dwór, gm. Sokołówka, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁶² W BOZW odnotowano zapis: Bielański, brak imienia; data śmierci: 8 III 1944 r.

⁶³ Ks. Jan Jasiński (1887–1951), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1912 r.; od 1935 r. był proboszczem par. Sokołówka k. Bóbrki; przed atakiem Ukraińców, już 1 III 1944 r. opuścił parafię i schronił się w Bóbrce, następnie w Bilce Szlacheckiej; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 296).

ciół wewnątrz podpalono. W dzień Ukraińcy gasili ogień i zabierali rzeczy z kościoła. Ksiądz ruski zabrał Najświętszy Sakrament.

Zeznanie uczyniono 15 III 1944 r.

^aWiktoria Bielawska^a

[poz.] 1722⁶⁴

^bPodkamień, gm. i par. pow. Brody

Ludzie ze wsi, z Wołynia, z Czernicy^c, Jaśniszczy⁶⁵, Maleniska^{d66}, Popowiec⁶⁷, Nakwaszy⁶⁸, Palikrów⁶⁹ zebrali się częściowo w klasztorze dominikanów, około 3000 ludzi. Napad na klasztor zaczął się o godz. 18.00 w sobotę 11 [III 1944 r.] [e] Naprzód podjechali końmi i prosili jako wojsko o kwaterę w klasztorze. Wyszedł do nich o. Józef⁷⁰ i inż. [Kazimierz] Sołtysik, otworzyli bramę na wały. Końmi wjechali pod okna kościoła, ale ludność sprzeciwiła się puszczaniu ich do klasztoru. Bandyci zaczęli strzelać od godz. 8.00 w niedzielę i bili do 13.30. Cześć ich zaczęła rąbać wejście, ale zostali odpędzeni. [f] Potem dali rozkaz opuszczenia klasztoru do godz. 14.00, kiedy jednak ludność zaczęła wychodzić, z bramy otworzyli na nich ogień. Wtedy już zaczęła się bezradna ucieczka i przeważnie uratowali się młodzi chłopcy, którzy dotarli do lasów i przeszli nimi do Brodów. Pierwszy zginął sFelek^g Hickman⁷¹ – lat 20, rodzina Mizerów⁷², Kiełyńgier⁷³ – lat 60, rodzina Ochyrów⁷⁴, Wróblewscy⁷⁵ mąż i [–], Gołębiowska, Wróblewski Bronisław – lat 32, Masłowski – [ur.] 1906 [r.],

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Zmiana charakteru pisma; początek tekstu spisano ręką Urszuli Szumskiej.

^c W dokumencie Czernic.

^d W dokumencie Maleniska.

^e W dokumencie skreślono podjechali pod okna.

^f W dokumencie skreślono Na pomoc.

^{g-g} Nadpisano na imieniu Józef.

⁶⁴ Por. *Protokoły księgi brunatnej*..., s. 318.

⁶⁵ Jaśniszcze, wieś, gm. Jaśniszcze, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁶⁶ Maleniska, wieś, gm. Maleniska, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁶⁷ Popowce, wieś, dwór, gm. Koszyłowce, pow. Zaleszczyki, woj. tarnopolskie.

⁶⁸ Nakwasza, wieś, dwór, gm. Nakwasza, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁶⁹ Palikrowy, wieś, gm. Palikrowy, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁷⁰ O. Józef (Kazimierz) Burda OP (1905–1978), duchowny rzymskokat., do nowicjatu dominikanów wstąpił w 1930 r. w Krakowie; święcenia kapłańskie przyjął w 1936 r. we Lwowie; do 1939 r. pracował jako katecheta w Czortkowie; po wybuchu II wojny światowej przebywał w Lublinie i Jarosławiu, 4 XI 1943 r. przybył do Podkamienia. Jest autorem relacji *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu w latach 1943–1944*. Po napadzie Ukraińców na klasztor schronił się w pobliskim miasteczku, po czym powrócił do klasztoru; po przekazaniu 2 VIII 1944 r. władzy w klasztorze o. Krasowi udał się do Krzemieńca, a po krótkim pobycie we Lwowie został skierowany do Żółkwi, gdzie był ostatnim przeorem tamtejszego klasztoru; wysiedlony 29 VI 1946 r., został skierowany do klasztoru w Gdańsku; prześladowany przez aparat komunistyczny, został aresztowany i skazany na 3 lata więzienia; po zwolnieniu pracował w klasztorach w Gdańsku, Poznaniu, Jarosławiu, Borku Starym, Gidlach i ponownie w Warszawie (J.A. Spież, *Wprowadzenie* [w:] J. Burda, *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu w latach 1943–1944*, „Nasza Przyszłość” 2000, t. 93, s. 289–294).

⁷¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Hickman/Huckmann Felicjan.

⁷² Por. BOZW, wg której śmierć ponieśli: małżonkowie Mizera Władysław i Mizera Stanisława oraz ich córka Mizera Jadwiga Maria; por. poz. 1725.

⁷³ Por. poz. 1725.

⁷⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Uchyra/rodzina; por. poz. 1725.

⁷⁵ Por. poz. 1725.

[s. 37] Irena Czynadel – [lat] 18, i matka, Łoźna Zuzanna⁷⁶ – [lat] 17, z matką. Podczas ucieczki z klasztoru bandyci złapali 2 księży: Fijałkowskiego Stanisława⁷⁷ z Wołynia, z Począjowa, i księdza z Jaśniszcz – o. Mikołaja⁷⁸. Powiesili ich na organistównie, na strychu. Oprócz tego zginęli w mieście [Podkamień] ludzie i wieś Palikrowy została otoczona i spalona. Ludności polskiej było też dosyć jeszcze na wsi, gdyż nie wszyscy chowali się w klasztorze. Ci, którzy zostali w klasztorze, zostali też wymordowani, gdyż do późnej nocy słysząc było strzały. Wieczorem paliły się Palikrowy. Od niedzieli są stałe już mordy Polaków, tych którzy się jeszcze uchowali po wsiach, a nie zdołali wyjechać. O[jciec] Leon⁷⁹ zatrzymał się u Martyniuka na Seńce, przedmieście Podkamienia. Volksdeutschom^a kazali wyjeżdżać i mało było wypadków ich mordowania. Ukraińcy miejscowi pokazywali domy polskie^b i nie puszczali do swoich obejść, żeby można się było skryć. Jedna z [c] volksdeutscherek^d Janina z Malenisk poznała w bandzie Pasiecznika Michała – [lat] 25, z Popowic.
^eOchyra Alfons^e
 +++^f Julian Masłowski z Czernic[y]

[poz.] 1723⁸⁰

Hrehorów^g, gm. zbiorowa Żurów, pow. Rohatyn, [woj. stanisławowskie]

We wsi odbywały się zebrania bandytów w sprawie mordów. We wsi było około 90 numerów^h polskich na 220 ukraińskich. Miejscowi brali udział też, a w nocy wystawiali swoje warty po to, żeby Polacy nie mogli się zorganizować. O tym wiedzieli i wójt, i zarząd, ale zupełnie nie przeciwstawiali się temu. Dwa razy obrabowali

[s. 38] Liegenschaft i mordy były po sąsiednich wioskach. We wsi zostało kilka osób, reszta przeniosła się do wsi Łukowiec Wiszniowskiⁱ⁸¹ [j] i Łukowi[e]c Żurowski⁸², wsie czysto

^a W dokumencie Volksdeutschom.

^b W dokumencie Polskie.

^c W dokumencie skreślono Polek.

^d W dokumencie Volksdeutscherek.

^e Własnoręczny podpis świadka.

^f Własnoręczny znak świadka.

^g W dokumencie Hrehnow.

^h W dokumencie NN.

ⁱ W dokumencie Wiśniowski.

^j W dokumencie skreślono gdzie było.

⁷⁶ Por. BOZW; wiek: 15 lub 19 lat, data śmierci: 12 III 1944 r.

⁷⁷ Ks. Stanisław Fijałkowski (1893–1944), duchowny rzymskokat. diecezji łuckiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1916 r. W BOZW odnotowano, że ks. Fijałkowski, ostatni proboszcz par. Począjów, został zamordowany 12 III 1944 r. przez banderowców w czasie głoszenia kazania na mszy św. w klasztorze dominikanów w Podkamieniu (według innych przywołanych tam źródeł zginął 11 III 1944 r.); rozbieżności w sprawie okoliczności jego śmierci omawia Józef Marecki (*idem, Misterium iniquitatis...*, s. 236–241).

⁷⁸ W żadnej z ośmiu przywołanych przez Mareckiego wersji na temat śmierci ks. Fijałkowskiego (*ibidem*, s. 237–238) nie pojawia się informacja o tym, że zginął z nim o. Mikołaj. Przebywający wówczas w Podkamieniu o. Mikołaj (Antoni) Wysocki OP (1888–1978; święcenia kapłańskie w 1912 r.) zdołał uniknąć śmierci (J. Wołczański, *Eksterminacja narodu polskiego i Kościoła rzymskokatolickiego przez ukraińskich nacjonalistów w Małopolsce wschodniej w latach 1939–1945. Materiały źródłowe*, cz. 1, Kraków 2005, s. 78; J. Burda, *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu...*, s. 295–296, przyp. 19; por. poz. 1725).

⁷⁹ O. Leon (Andrzej) Podgórni OP (1892–1953), duchowny rzymskokat., profesję zakonną złożył w 1920 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1925 r.; po wojnie pracował w klasztorach w Lublinie, Krakowie i Gidlach (J. Burda, *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu...*, s. 289–340; S. Dziedzic, *Kresy wciąż bliskie*, Biały Dunajec – Ostróg 2023, s. 199–200).

⁸⁰ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 319.

⁸¹ Łukowiec Wiszniowski, wieś, gm. Żurów, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁸² Łukowiec Żurowski, wieś, gm. Żurów, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

polskie, około 650 numerów^a. Wójt z Hrehorowa – Iwaszków, a komenda[n]tem partyzantki – Bułka Andrzej, ^bBahryj przezwisko^b, zastępcą Bohdan Masłyński [Martyniak?], członkowie: Stumarywski – 32 lat[a], Eugeniusz Matofij, dow[ódca] plutonu Jaźwiński Iwan, reszta 90 ludzi to młodzież ze wsi. Par[afia] polska w Żurowie, na miejscu tylko cerkiew, pop⁸³ ma żonę Polkę, i po przemówieniu w cerkwi [powiedział], że opuści parafię, gdy Ukraińcy zaczną mordować – parafianie przyjęli to z zadowoleniem, ponieważ uważają go jako ko[n]fidenta polskiego.

“Kosioł Antoni”

[poz. 1724]⁸⁴

^dMiasteczko Podkamień i wieś Palikrowy^e, pow. Brody, par. Podkamień, woj. lwowskie Podkamień liczył 1,5 tysiąca Polaków, Ukraińców była większość. Palikrowy była w znacznej większości polska. Liczyła ze 100 gospodarstw polskich. Zeznający za czasów bolszewickich^f nie był tam. Napad miał miejsce [g] w [h] dzień od godziny 12.00, 12 III 1944 r. Był wykonany przez banderowcówⁱ w połączeniu z SS ukraińskim pod zarzutem współdziałania z partyzantami sowieckimi i przechowywania broni. Bandyci rekrutowali się przeważnie z mieszkańców wsi sąsiedniej Czernicy^j, w której koncentrują się uchodźcy – bandyci z Wołynia

w liczbie paru tysięcy ludzi. Ludność polska w Podkamieniu schroniła się do obronnego klasztoru oo. Dominikanów. Bandyci zażądali otwarcia bramy. Księża dominikanie odpowiedzieli odmownie. Próby wyłamania bramy zostały odparte ogniem karabinowym obrońców. Na pomoc bandytom przybyły zorganizowane oddziały^k SS ukraińskiego, którzy granatami utorowali sobie drogę do klasztoru. Obrońcy rzucili się wówczas do ucieczki. Kobiety i dzieci pozostały w kościele i tu zostały wymordowane przez bandytów. Częściowo wywlekano je przed kościół. Zabijano je z karabinów, nożami itd. Liczba ofiar jest bardzo trudna do ustalenia, dlatego że nikt ze świadków bezpośredniej masakry nie został przy życiu. Mężczyźni częściowo uratowali się ucieczką. Zginęło, skromnie licząc, kilkaset osób. Księża próbowali ratować się ucieczką i wyszli z Podkamienia. Los ich jest nieznany, gdyż do 14 III 1944 r. nikt z nich nie przybył do Brodów. Ucieczka ze zniszczonych miejscowości jest bardzo trudna, gdyż po drodze stoją patrole bandyckie.

[s. 39]

^a W dokumencie NN.

^{b-b} Nadpisano nad Andrzej.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Zmiana charakteru pisma, początek tekstu spisany ręką 3.

^e W dokumencie Palikrowa.

^f W dokumencie za czasów polskich.

^g W dokumencie skreślono 12 marca.

^h W dokumencie skreślono nocy.

ⁱ W dokumencie Banderowców.

^j W dokumencie Czernice.

^k W dokumencie oddziału.

⁸³ Według schematyzmu eparchii stanisławowskiej proboszczem grekokat. w Hrehorowie (ukr. Grigoriw) od 1924 r. był ks. Wołodymir Monastyrskij (ur. 1881 r.), wyświęcony na kapłana w 1919 r. (*Schematyzm wczesnego klira...*, s. 35).

⁸⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 229 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 428 (bez podania numeru relacji).

Zginęło kilku braciszków klasztornych w czasie masakry⁸⁵. Klasztor pozostał w ręku bandytów ukraińskich. Nie wiadomo, co zrobiono z kościołem. Po zniszczeniu Podkamienia bezpośrednio zostały zaatakowane Palikrowy^a przez oddziały niemieckiej artylerii. Powód napadu ten sam, co i na Podkamień. Wieś została spalona ogniem artylerii. A na pozostałą ludność polską rzucili się bandyci po ustąpieniu wojska. Większa część ludności zginęła podczas masakry. Inni ratowali się

[s. 40] ucieczką do sąsiednich wsi i do Brodów. Wypadki napadów na sąsiednie wioski polskie odbyły się poprzednio. Napad więc nie powinien być być niespodzianką. Ludność polska była uzbrojona przeciwko bandytom. W Palikrowach^b wojsko rozbroiło mężczyzn i na nich wykonano wyrok na miejscu, zdaje się przez zamknięcie i spalenie w stodołach, kobiety i dzieci razem palono.

Jeden z o[jców] dominikanów szukał schronienia u miejscowego proboszcza ruskiego. Nie wiadomo, co stało się z nim. Zeznający nie umie zeznać, co stało się z inteligencją, bo [c] wyjechał przed zakończeniem akcji. Dlatego należy go traktować nie jako świadka, ale jako informatora.

Zeznanie uczyniono 16 III 1944 r

^dM. Makarewicz^d

[poz. 1725]⁸⁶

Miasteczko Podkamień, pow. Brody

Bolszewicy wywieźli ludność polską z inteligencji, bogatszych, z policji polskiej. P[ani] Początycka z dziećmi i zdaje się [z] mężem, który służył w policji polskiej. P[an] Trocki, [e] wójt, został aresztowany; rodzinę jego później wywieziono. Ludność polska Podkamienia, przypuszczając napad bandycki, w przeważnej ilości skryła się do klasztoru od kilku dni. W klasztorze była kilka razy rewizja, ale broni nie znaleziono. Imiona klasztorne oo. dominikanów są: o[jcowie] Leon⁸⁷, Mikołaj⁸⁸, Dominik⁸⁹, Józef⁹⁰ i Marek⁹¹. Ten ostatni

^a W dokumencie Polikrowa.

^b W dokumencie Polikrowie.

^c W dokumencie skreślono uciekł.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^e W dokumencie skreślono litery z m.

⁸⁵ O. J. Burda wymienia nazwiska zamordowanych braci: „Kryspin Rogowski, staruszek; brat Jan Frączyk, zakryścian, którego widocznie najpóźniej zamordowano, gdyż leżał na samym wierzchu na innych trupach z roztrzaskaną głową. Brat Garciasz Juźwa był zamordowany w miejscu ustępowym, leżał w zastygłej krwi” (*idem, Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu...*, s. 325).

⁸⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 223 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 421.

⁸⁷ Por. poz. 1722.

⁸⁸ Por. poz. 1722.

⁸⁹ O. Dominik Bałdyga OP (1907–1969), duchowny rzymskokat., pierwszą profesję zakonną złożył w 1926 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1931 r.; przebywał w klasztorach we Lwowie, w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu, Borku Starym, Lublinie i Gidlach (J. Burda, *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu...*, s. 296, przyp. 21).

⁹⁰ Zob. poz. 1722.

⁹¹ O. Marek (Michał) Kras OP (1890–1962), duchowny rzymskokat., profesję zakonną złożył w 1908 r., święcenia kapłańskie przyjął w 1915 r.; był syndykiem prowincji i przełożonym klasztoru dominikanów w Podkamieniu; 5 III 1944 r. władzę w klasztorze przekazał o. Józefowi Burdzie, sam wyjechał do Brodów, a następnie do Lwowa; do klasztoru w Podkamieniu powrócił 2 VIII 1944 r.; 9 VI 1945 r. otrzymał od władz sowieckich nakaz opuszczenia klasztoru; po wojnie pracował w klasztorach w Tarnobrzegu i Jarosławiu (J. Burda, *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu...*, s. 294, przyp. 13; s. 300–301).

żyje. Prócz tego było 3 braciszków. Bandyci zamordowali najpierw Antoniego i Marię Wróblewskich, [a]

którzy mieli dom opodal klasztoru. A potem do ich domu ściągali innych ludzi i tu zabi- [s. 41]
li strzałami z karabinów: Mizerę Władysława⁹² z żoną i córką, rodzinę Uchyrów⁹³, Świę-
tojeńską Antoninę, Wróblewskiego Leona⁹⁴, Getingera Franciszka⁹⁵, Wilferda Jana, Sze-
remetę Michalinę. Innych nazwisk nie zna. Do Niemiec wyjechali na roboty: Ziombra
Kazimierz, Bąkowski Jan z żoną, Pawluk Jan. Zeznający nie znał wójta, księdza ruskie-
go i miejscowej inteligencji i nie wie, co z nimi stało się.

Zeznanie uczyniono 16 III 1944 r.

^bKubik Józef^b

[poz. 1726]⁹⁶

Wieś Jaśniszcze, gm. Podkamień koło Brodów, par. Podkamień

Ludności było więcej niż 500 osób, w tym Polaków była trzecia część. Bolszewicy
wywieźli do wojska Caruka Mikołaja, rolnikiem i krawcem był. Zeznający od Bożego
Narodzenia spali po stodółach i chlewach w obawie przed napadem. Dwa razy dobierali
się do domu zeznających, ale nie mieli czym drzwi podważyć. Bandyci zamordowali w tej
wsi Sitkę Stanisława – lat 50, Myszkę Stanisława⁹⁷ – 40 lat, Szlaskę Zbigniewa⁹⁸ – lat 25,
i jego matkę strzałami z karabinów i potem rabowali. Ogólny napad [c] na Jaśniszcze był
11 III [1944 r.] i wtedy polegli wyżej wymienieni, a potem ich gospodarstwa spalono.
Zeznający jednak już uciekli ze wsi, gdyż przypuszczali, że spotka ich los podobny jako
Mazurów^d. Bandyci rekrutowali się z Ukraińców miejscowych i wsi sąsiednich. [e] Rodzina
zeznających mieszkała we wsi Szyszkowce⁹⁹ i tam

bandyci zamknęli ich w mieszkaniu i podpalili. Zagrożeni, uciekli oknem do wsi Male- [s. 42]
niska. Czuli się tam bezpieczni, bo tam byli volksdeutscherzy. SS ukraińskie wyprowa-
dziło volksdeutscherów do Brodów, a na Maleniska urządzili napad 13 III 1944 r. rano.
Bandytów było kilkuset. Dzieci wyprowadzali do stajni, przebijali widłami, a potem
z dzieci darli pasy skóry. Siostrę zeznającego, Kubik Zofię¹⁰⁰ – ^flat 36^f, w poważnym
stanie, przebili widłami brzuch, potem jeden trzymał, a drugi odrzynał głowę nożem,
a wreszcie darli pasy. W ten sposób zabili jej męża, Kubik[a] Józefa¹⁰¹ – lat 32, czworo
dzieci: Marię, [g] Władysława, Stanisława i Antoniego, rodziców: Kubik[a] Józefa – lat

^a W dokumencie skreślono A.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono Wieś Zeszyszkowce.

^d W dokumencie mazurów.

^e W dokumencie skreślono Wieś.

^{f-f} Nadpisano nad w poważnym.

^g W dokumencie skreślono lat.

⁹² W BOZW odnotowano: Mizerę Władysław; zob. informacje odnoszące się do rodziny Mizerów w poz. 1722.

⁹³ Por. poz. 1722.

⁹⁴ Por. poz. 1722.

⁹⁵ Por. poz. 1722.

⁹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 223 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 421–422.

⁹⁷ Por. BOZW.

⁹⁸ Por. BOZW.

⁹⁹ Szyszkowce, wieś, gm. Szyszkowce, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁰ Por. BOZW; „uciekła z Szyszkowiec (gmina Pieniaki) przed banderowcami. Zamordowana pod Maleniskami”.

¹⁰¹ Por. BOZW; „uciekł z rodziną z Szyszkowiec (gmina Pieniaki)”.

73, i Kubik Weronikę – lat 70, brata Kubika, Stanisława – lat 25. We wsi padło dużo ofiar, może jeszcze ze 30 osób: Dayczak [Dajczak?] Stanisław¹⁰² – lat 20, Simon¹⁰³ – lat 50. Wieś liczyła 3 rodziny^a Ukraińców, Polaków ¼ część, a resztę volksdeutscherzy. Ciało zmarłych pogrzebała gmina. Wójt wsi to był volksdeutsch; przed miesiącem wyjechał do Przemyśla, bo ich tam zebrano. Kościoła ruskiego greckokat.^b nie było. Księdza rzymskokat. też nie było. Należeli do par. w Podkamieniu. Inteligencji miejscowej nie było. Niemcy wywieźli na robotę do Niemiec samych Polaków, chłopców i dziewczęta: Sitko Józef, Sitko Zofia, Sitko Aniela, Streher Marian i Józef, Wojciechowski Kazimierz, Kłós Michał, Kielbowicz Czesław, Chmura Jan, Berecka Anna i Bronisława, Marczuk Maria, Koreczuk Katarzyna. W niewoli niemieckiej jest Chmura Andrzej, Zacharek Antoni, Kielbowicz Andrzej. Zeznający uciekli do Brodów, zgłosili się do pracy,

[s. 43] ale czujka ukraińska i tu ich ścigała.

Zeznanie uczyniono 18 III 1944 r.

“Horczyński Tomasz”

“Zacharek Józef”

[poz.] 1727¹⁰⁴

Chlebowice Świrskie¹⁰⁵, pow. Przemyślany, woj. Złoczów [!]

Polaków była trzecia część ludności. Bolszewicy wywieźli 1 Ukraińca. Numerów razem było 300–350. Napad był w nocy między 7.00 a 9.00 z 15 na 16 III [1944 r.] Ukraińcy byli zamiejscowi, miejscowi udzielali informacji. Wstępem do napadu było przyjechanie 2 fur z bandą w biały dzień do wsi, zrabowanie folwarku rządowego oraz prywatnej własności, prywatnego folwarku Gintowta Dziewałtowskiego. W powrotnej drodze do swoich kryjówek zebrano z młyna od mielenia młynarza Adama Dunicza¹⁰⁶. Kilka kilometrów dalej znaleziono zastrzelone zwłoki w rzece. Właściwy napad: jeden z przyczółków wsi został okrążony, [d] około 5 gospodarstw podpalono.

Część mieszkańców zamordowano strzałami z karabinów i granatami. Potem weszli do wsi. Na 36 zamordowanych padło 10 Polaków, 26 Ukraińców, gdyż napad natrafił na opór. W ofiarach ukraińskich znajduje się rodzina księdza ruskiego Tyktora^{e107} (tytuł hierarchii

^a *Nadpisano nad Ukraińców.*

^b *Nadpisano nad ruskiego.*

^{c-e} *Własnoręczny podpis świadka.*

^d *W dokumencie skreślono chaty.*

^e *W dokumencie tyktora.*

¹⁰² W BOZW odnotowano: Dayczak/Dajczak Stanisław; wiek: 20 lat. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że został zamordowany 13 III 1944 r. podczas napadu bandy Ukraińców na wieś Maleniska (gm. Podkamień, pow. Brody).

¹⁰³ W BOZW znajdują się cztery wpisy osób o nazwisku Simon/Szymon, lecz żadna z nich nie zginęła w miejscowości Jaśniszcze.

¹⁰⁴ Por. *Protokoły księgi brunatnej...*, s. 319–320.

¹⁰⁵ Chlebowice Świrskie, wieś, dwór, gm. Chlebowice Świrskie, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Dunicz/Duricz Adam; data śmierci: 26 II 1944 r.

¹⁰⁷ Ponieważ wyraz zapisano wielką literą, prawdopodobnie chodzi o nazwisko Tyktor, a podane w nawiasie objaśnienie sekretarza można uznać za omyłkę sprostowaną przez świadka, który w ten sposób potwierdziłby błędną sugestię spisującego zeznanie. W schematyzmie archieparchii lwowskiej odnotowano duchownego o nazwisku Tiktora Grigorij, ur. w 1910 r. i wyświęcony na kapłana w 1938 r., który bezpośrednio po święceniach objął placówkę duszpasterską w Tucznie (Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii, Lwów 1938, s. 63).

kościelnej) i nauczycielka szkoły ukraińskiej. 6 Polaków jest rannych. Zabici padli od kul. Ofiary są w mężczyznach, kobietach i dzieciach. Nazwiska ich są: [a]

Ciała pomordowanych zostawiono, gmina pochowała je. Najlepszym dowodem, że wieś [s. 44] była uprzedzona o napadzie, jest to, że banda spotkała się z kontratakiem, przez kogo, nie wiadomo. Do Niemiec wywieziono Polaków do 120 osób. Odczuwało się sekaturę¹⁰⁸ Polaków ze strony zarządu gminy Chlebowice. Wójtem był Ukrainiec Matys, a sołtysem Iwan Maluta. Ksiądz ruski¹⁰⁹ odnosił się nieprzychylnie do Polaków. Księdza rzymskokat. nie było. Nauczycielki polskie z rodzinami uciekły przed napadem. Polacy żyli z Ukraińcami w zgodzie.

Zeznanie uczyniono 18 III 1944 r.

^bBłonsz Michał^b

^bHadinger [Hodinger] Adam^b

^cKsięga Z. do nr 1743^c

^a Pozostawiono miejsce do zapisania nazwisk ofiar.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Dopisane ręką Urszuli Szumskiej.

¹⁰⁸ Sekatura – daw. nękanie lub prześladowanie kogoś.

¹⁰⁹ Według ostatniego, przedwojennego schematyzmu archieparchii lwowskiej w Chlebowicach Świrskich od 1906 r. proboszczem był ks. Wołodimir Dawidowicz (ur. 1867 r.), wyświęcony na kapłana w 1899 r.; w 1938 r. do pomocy w duszpasterstwie otrzymał wikariusza ks. Antina Wołoszczaka (ur. 1908 r.), wyświęconego na kapłana w 1938 r. (*Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 63).

7. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1728–1743 (KSIĘGA ZIELONA, S. 36–54)

[s. 36] [poz.] 1728¹

^aWieś Zabłotce^{b2}, gm. Ponikowica^c, pow. Brody, par. Wysocko

Ludności było 3000 do 5000, w tym Polaków z 10 rodzin. Bolszewicy wywieźli kilka rodzin, zeznająca nie wie kogo, bo wtedy nie mieszkała we wsi. Napad był w środę wieczorem 8.00 godz. 15 III [1944 r.] Tego samego dnia rano około godz. 10.00 jakiś Ukrainiec zaprosił inżyniera miejscowego do siebie na obiad i od tej pory zaginął ślad za tym panem. Żona i siostra szukały go beznadziejnie. Wieczorem był napad na stację kolejową. Urzędnikom Niemcom kazano złożyć broń, wyciągnięto kule z lufy i kazano im usiąść na ławce w bezruchu. 5 kolejarzom polskim związano z tyłu ręce i wyprowadzono ich. Jeden z nich zrzucił w drodze więzy z rąk i uciekł, 4 innych w pobliżu zamordowano. Zeznająca znalazła ciało swego męża nieżywe następnego dnia rano. Twarz była zmasakrowana, mózg wypłynął. Nie wie, czy były

[s. 37] ^dinne rany na ciele. Ciała innych pomordowanych podobnie wyglądały. Mąż zeznającej nazywał się Szekiera Michał – lat 55, Smotrz Antoni – lat 45, Kwiecień – lat 32, Giergiel Jan – lat 18. Słyszano w pobliżu strzały, zdaje się, że strzelono im z tyłu głowy. Lepszych informacji mógłby udzielić Giergiel Wacław, brat zamordowanego, który uciekł. Ciała rodzina pochowała. W sierpniu 1943 r. bandyci napadli na księdza polskiego, par. Wysocko. Bandytów było może z 10. Dostał 7 ran kłutych nożami po całym ciele, a potem strzelono mu w oko. Nazwisko księdza Michał Duszeńko³ – lat ok[olo] 60. Był bardzo zacny. Siostra księdza uchroniła się dzięki temu, że skryła się u rodziny Poźniaków we wsi sąsiedniej. Za przechowywanie siostry księdza na 2 tygodnie przed napadem na stację kolejową był napad na dom Poźniaków. Zamordowano siostrę księdza Duszeńko – Bronisławę (nazwiska zeznająca nie pamięta, lat 50), Poźniaka – lat 60, i rodziców Poźniakowej, dwóch staruszków. Poźniakowa z dziećmi schroniła się w sadzie i dzięki temu ocalała. Wieś nie była uprzedzona o napadzie, ale rodziny kolejarzy polskich nocowały na stacji. Zeznająca prosiła sąsiadów Ukraińców, żeby dopomogli złożyć ciało męża i innych pomordowanych do trumny. Ukraińcy z początku opierali się temu, a potem złożyli ze złością i pluli na ciała. Wyczuwało się od dawna nieprzyjemny stosunek miejscowych Ukraińców do Polaków. Wójtem był Ukrainiec, nazwiska nie pamięta. Do Polaków był usposobiony wrogo. Ksiądz grekokat. był nieprzychylnie usposobiony do Polaków. Zdaje się, że on przyczynił się do napadu na księdza polskiego,

^a Zmiana charakteru pisma – ręka 3.

^b W dokumencie Zabłódźce.

^c W dokumencie Pańkowice.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 234 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 433–434.

² Zabłotce, wieś, gm. Ponikowica, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

³ Ks. Michał Duszeńko vel Duszenko (1888–1943), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1911 r.; proboszcz par. w Wysocku (Hallerczyn-Wysocko) (M. Leszczyński, *Księga diecezjalni*..., s. 198–202). Wg BOZW został zamordowany przez Ukraińców (m.in. przez syna miejscowego księdza grekokat.) w nocy z 2 na 3 IX 1943 r., kiedy wracał na rowerze z odpustu do domu. Wraz z nim zginęło 11 jego parafian. Według innych źródeł był proboszczem par. w Kadłubiskach (pow. Brody) i tam zginął 14 IX 1944 r. (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 198–202).

^apo śmierci ks. Duszeńko aresztowano księdza ruskiego i siedzi podobno w więzieniu lwowskim przy ul. Łąckiego. Inteligencji miejscowej nie było. Niemcy wysłali Polaków na roboty do Reichu, nazwiska nieznane. [s. 38]

Zeznanie uczyniono 21 III 1944 r.

^bHelena [?] Szekierowa^b

[poz.] 1729^a

Wieś rodzinna zeznającego nazywa [się] Kolonia Ziniówka^{c5}, gm. Warkowicze, pow. Dubno. Kolonia liczyła 40 mieszkańców polskich, a 3 domy ukraińskie. W pobliżu byli Ukraińcy w większości. [d] Parafia była w [e] Warkowiczach. W czasie żniw 1943 r. był napad na wieś. Bandyci składali się z Ukraińców [ze] wsi sąsiednich. Napad był po południu, bandytów była duża siła. Bandyci strzelali do chat, wioska zaczęła się palić. Do uciekającej ludności strzelano. Zeznający zdołał z rodziną przedrzeć się przez ogień i uciekł do Dubna. Tu dostał się do pracy. Gdy front zbliżył się, [f] zabrano zeznającego jako 20-letniego mężczyznę do Krzemieńca. Zeznający z innymi zabranymi szedł przed frontem niemieckim i kopał okopy. Po zajęciu Krzemieńca ze swoim kierownikiem uciekli do Brodów. Front mieli po prawej stronie. W Brodach byli tylko godzinę i dalej musieli uciekać do Lwowa, bo front zbliżał się. Władze niemieckie wyjechały, zapowiedziano odjazd ostatniego pociągu z ludnością cywilną. Po odjeździe pociągu wycofano mężczyzn do kopania okopów. W mieście była silna strzelanina. Sowietci otoczyli miasto i pociskami armatnimi walono ^gdo środka. Od pocisków miasto płonęło. Ludność kryła się na przedmieściach. Zeznający ^hcybrnął w błocie po kolana, w którym^h pławiła się krew ludzka. Często stapał po trupach. Z uciekających było 4 ranionych. Niektórzy z kierownikiem uciekli, inni, którzy w drodze ustawiali, dostali się sami do Lwowa. Zeznający był 5 dni w drodze z Brodów do Lwowa, 2 dni nic w ustach nie mieli. [s. 39]

Zeznanie uczyniono 21 III 1944 r.

^bPogruszewski Antoni^b

[poz.] 1730^a

Wieś Pieniaki⁷, pow. Złoczów⁸, par. Pieniaki

Wieś liczyła około 260 numerów, w tym Polaków była trzecia część. Bolszewicy wywieźli jedną rodzinę Pazowskich. To byli ludzie majątniejsi. Bandyci wpadali do wsi

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie Zieniówka.

^d W dokumencie skreślono W czasie.

^e W dokumencie skreślono Wark.

^f W dokumencie skreślono ewakuowano.

^g Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^h W dokumencie w której.

⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 233–234 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 433.

⁵ Ziniówka, kol., gm. Warkowicze, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 233 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 432.

⁷ Pieniaki, wieś, dwór, gm. Pieniaki, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁸ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Brody.

Pieniaki co nocy od miesiąca, rabowali Polaków, mężczyzn zabierali ze sobą. Jednej nocy zabrali księdza rzymskokat. Pikota Józefa⁹ – lat ok[olo] 40. Mężczyźni zabrani nazywali się: Broszczakowski Jan¹⁰ – lat 44, to był ojciec zeznającej; Kobyłański Ignacy¹¹ – lat 44; Popowicz Mikołaj¹² – lat 36; Czyżewski Michał¹³ – lat 35; Tymerkiewicz Jan¹⁴ – lat 50, innych nazwisk nie pamięta. W tydzień po zabraniu ojca zeznającej znaleziono na progu domu kartkę, żeby pójść na cmentarz i zabrać sobie zwłoki zamordowanego. Zeznająca poszła na cmentarz ze swoją matką, znalazła tam ślady stóp ludzkich i krwi, ale ciała nie było. Mówiono, że bandyci skryli je. Te kobiety, których rodziny pomordowano albo mają

[s. 40] mężczyzn na froncie za granicą, zastawały na progu domu kartki, żeby wieś opuściły, bo spotka je ten sam los co mężczyzn. Mężczyzn zabrano około 12. Kto napadł na wieś, nie wiadomo. W sąsiednich wsiach byli partyzanci. Bandyci przychodzili zamaskowani. Ojca zamordowanej zabierali jako wojskowi niemieccy i mówili po niemiecku. Po zabraniu ojca cały dom zrabowano doszczętnie. Czego nie mogli zabrać, to darli i niszczyli. Księdza Pikotę wywieźli do wsi sąsiedniej, do domu rodziny polskiej Gworków i tam w piwnicy zamordowano księdza i 4 członków rodziny Gworków¹⁵. Ksiądz greckokat. z początku był trochę niechętny dla Polaków. Ze zbliżeniem się frontu opamiętał się, a nawet ksiądz polski chodził do niego nocować. Ksiądz Pikota odprawił w niedzielę gorzkie żale, a potem wyszedł na werandę, by udać się do księdza ruskiego, i wtedy został porwany. Wójt i jego zastępca Grochmaluk Jan to byli Ukraińcy. Ojca [a] zeznającej zapewniał, że nic złego nie stanie mu się. Inteligencji polskiej nie było, kilka osób, może z 10, wywieziono na roboty do Niemiec.

Zeznanie uczyniono 21 III 1944 r.

^bBroszczakowska Janina^b

^a W dokumencie skreślono zamord.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

⁹ Ks. Józef Pikota (1912–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1936 r.; od 1941 r. był administratorem par. Pieniaki; został uprowadzony przez Ukraińców 27 II 1944 r. i zamordowany prawdopodobnie w Markopolu (J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 535–537). W BOZW znajduje się zapis: Pikota/Pihota/Pihta Józef; wiek: 32 lata, proboszcz i administrator par. Pieniaki; „po odprawieniu w niedzielę gorzkich żali wyszedł, aby odwiedzić księdza ruskiego. Wtedy został porwany przez banderowców ubranych w niemieckie mundury. Wywieziony do sąsiedniej wsi, do rodziny Gworków, i tam w piwnicy zamordowany z 4 osobami z tej rodziny”.

¹⁰ Por. BOZW.

¹¹ Por. BOZW.

¹² Por. BOZW.

¹³ Por. BOZW.

¹⁴ Por. BOZW.

¹⁵ W BOZW widnieją wpisy: Franciszek Gworek; ur. 1 IX 1894 r., „zamordowany z żoną Heleną i dwoma synami: Wiktorem i Mieczysławem w 1943 r.”; Helena Gworek z d. Bebak; ur. 17 VIII 1906 r., „zamordowana z mężem i dwoma synami: Wiktorem i Mieczysławem w 1943 r.”; Mieczysław Gworek; wiek: 16 lat, „syn Franciszka i Heleny z d. Bebak [...]. Zamordowany z rodzicami i bratem Wiktorem w 1943 r.”; Wiktor Gworek; wiek: 18 lat, „syn Franciszka i Heleny z d. Bebak [...]. Zamordowany z rodzicami i bratem Mieczysławem w 1943 r.”.

[poz.] 1731¹⁶

^aWieś Złotniki, pow. Podhajce, par. Złotniki

W przeddzień Środy Popielcowej 1944 r. urządzono napad w biały dzień. Byli ubrani w mundurach niemieckich i w cywilu. Napadli^b na budynki polskich rodzin, mając spisy nazwisk w rękach, i każdego w domu zastali¹⁷. Pomordowani są: Antoni Moskwa¹⁸ – lat ok[oło] 50; Cićwiera Jan¹⁹ – lat 40; Bej Marian²⁰ i dwóch synów, tj. Binek²¹ – lat 24, i Czesław²² – lat 21; Gandurskich trzech, tj. ojciec²³ i dwóch synów²⁴, ojciec miał przeszło 60 lat, a syn[owie] – 27 i 17 lat; Brzezowski²⁵ – lat 20 kilka; Tausz Antoni²⁶ – lat 54. Razem było 15 mężczyzn, kobiet nie mordowano. A teraz zabierają w nocy kobiety. Ks[iądz] polski nazywał się Dorożyński²⁷ i ks. [Ignacy] Tokarczuk²⁸, a ukr[aiński] ks. Antonowycz²⁹. Wójt gminy zbiorowej nazywał się Seń. Udział w mordzie brali Ukr[aińcy] z tej wsi. Ukr[ainiec] Hodyma, zastępca wójta; drugi, do którego [c] domu weszli Ukr[aińcy] celem porozumienia się, kogo umordować – ten Ukr[ainiec] nazywał się Podolak. Tam naładowali karabiny i kazali volksdeutscherowi się prowadzić. Nazywał się on Zbigniew Fritz – lat 17, oprowadzał ich na podstawie tej, że mu dali taki rozkaz.

Zeznanie uczyniono 22 III [19]44 r.

^dZofia Gandurska^d

^a *Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.*

^b *W dokumencie Napady.*

^c *W dokumencie skreślono do.*

^{d-d} *Własnoręczny podpis świadka.*

¹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 233 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 432.

¹⁷ *W dokumencie „każdego, kogo zastali w domu, zastrzelili”.*

¹⁸ Por. BOZW; „rozstrzelany na ulicy w dniu 22 II 1944 r. przez UPA”.

¹⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Cićwiera/Ciewiera Jan; „zamordowany w dniu 22 II 1944 r. w miejscowości Złotniki przez miejscowych bojówkarzy UPA, którymi dowodził Stefan Wojeczko”.

²⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Beja/Bej Marian; wiek: 55/60 lat; „zamordowany z synami Albinem i Czesławem dnia 22 II 1944 r. we wsi Złotniki przez bandę UPA”.

²¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Beja/Bej Albin; wiek: 20/24 lata; „syn Mariana, zamordowany z bratem Czesławem i ojcem dnia 22 II 1944 r.”.

²² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Beja/Bej Czesław; wiek: 19/22 lata; „syn Mariana, zamordowany z ojcem i bratem Albinem dnia 22 II 1944 r.”.

²³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Gandurski, brak imienia; „ojciec Mariana”.

²⁴ Por. BOZW, gdzie widnieją wpisy: Gandurski Marian; wiek: 30 lat, „zamordowany z młodszym bratem i ojcem”; Gandurski, brak imienia; „młodszy brat Mariana”.

²⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Brzezowski/Brzozowski Karol; wiek: 27 lat, data śmierci: 22 II 1944 r.

²⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Tausz/Taus Antoni.

²⁷ Por. poz. 1678 i 1682.

²⁸ Por. poz. 1678 i 1682.

²⁹ Ks. Wołodmyr Antonowycz (ur. 1877 r.), duchowny greckokat. eparchii stanisławowskiej (*Szematyzm wsczesznego klira...*, s. 124).

[poz.] 1732³⁰

^aCiemierzyńce^b, gm. Dunajów, par. Ciemierzyńce^b, pow. Przemyślany, [woj. tarnopolskie] Wieś duża, po parcelacji majątku hr. Potockiego, wokół posiada wiele przysiółków, procent Polaków mały. Zeznający podaje, że rodzice jego przyjechali do wsi w 1920 r. z Sołonki, gm. Niebylec, pow. Rzeszów, [woj. lwowskie], i tu kupili 12 morgów ziemi. W jesieni 1920^c r. Ukraińcy tak pobili ojca Raka Feliksa, że ten w 8 dni umarł³¹. Matka została z 6 dzieci, z których czworo jest w Ciemierzyńcach^b i chcą uciekać do Rzeszowa. Brat ożeniony w pow. przemyskim, a jeden wywieziony na roboty^d do Niemiec. W 1939 r. Ukraińcy podali jako parcelantów Polaków i bolszewicy wywieźli około 20 rodzin, oprócz tych, którzy zdołali uciec, a między nimi rodzina Raków, którzy przechowywali się u oo. karmelitów. W czasie rozbrajania armii polskiej dwie bandy ukraińskie przed wkroczeniem bolszewików mordowały Polaków. Rak, uciekając do lasu przed bandytami, został postrzelony w nogę i odtąd został inwalidą, gdyż ranę musiał aż do ucieczki do Lwowa sam leczyć, a w warunkach złych, gdyż do domu na razie wrócić nie mogli. W Ciemierzyńcach^b przed świętami Bożego Narodzenia zaczęły się napady. Zginął wtedy Wierzbicki Bronisław³² – [lat] 22, zastrzelony, kiedy szedł do Białozora [?] ^eFranciszka^e, którego w tym dniu obrabowano i zbito. Wtedy też postrzelili Sienkiewicza Bolesława, który odstawiony został do szpitala do Lwowa. W styczniu był napad na młyn, gdzie zginęli dwaj: Stachowski Stanisław³³, czeładnik – lat 28, Winiarski Władysław³⁴ – lat 45. Byli wtedy szwagier Jerzy Góral

[s. 44] ^f[i] Muzyka z gorzelni, którzy z przestachu nie mogli odpowiedzieć bandytom, jakiej są narodowości i dlatego uniknęli śmierci. Bandyci po zastrzeleniu tych dwu ludzi mścili się okrutnie nad zwłokami, wymyślając Polakom, że w Londynie budują Polskę. Ciała zastrzelonych zabrali i pojechali dalej do wsi, gdzie zamordowali Czaka Piotra³⁵ – [lat] 49, i Rusickiego Stanisława³⁶ – [lat] 45^g, ukrytych u szwagra Ukra[ńca] Petryka Pawła, ^hktórego przestrelono, gdyż bronił swych krewnych^h. Ciała zabrano. Następnie pojechali dalej i zamordowali braci: Sybków Franciszka³⁷ – [lat] 40, i Józefa³⁸ – [lat] 35ⁱ, i Plecnara Wła-

^a Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski.

^b W dokumencie Ciemierzyńce.

^c Prawdopodobnie błąd pisarski, powinien być rok 1943.

^d W dokumencie do robót.

^{e-e} Nadpisano nad którego.

^f Dalszy ciąg tej relacji znajduje się na s. 44, gdyż stroną 43 zapewne przypadkowo pominięto podczas spisywania relacji, i po stwierdzeniu tego faktu uzupełniono kolejnymi relacjami; potwierdza to taki sam kolor atramentu użyty do spisania obu relacji: 1732 na s. 42 i 44 oraz 1734 na s. 43. Dodatkowo na stronach 42 i 44 znajduje się taki sam znak korektorski sugerujący połączenie tych fragmentów.

^{g-g} Wiek ofiary nadpisano nad ukrytych.

^{h-h} Nadpisano nad ciała zabrano następnie.

ⁱ⁻ⁱ Wiek ofiary nadpisano nad jej imieniem.

³⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 193 (w maszynopisie podano błędny numer tej relacji: 1632, natomiast pod numerem 1732 zamieszczono relację o mordzie we wsi Grudy, która w dokumencie oznaczona została jako poz. 1733).

³¹ Por. BOZW; data śmierci: wrzesień/październik 1943 r.

³² Por. BOZW; wiek: 22 lata.

³³ Por. BOZW; wiek: 23 lata.

³⁴ Por. BOZW.

³⁵ Por. BOZW.

³⁶ Por. BOZW.

³⁷ Por. BOZW.

³⁸ Por. BOZW.

dysława³⁹, zastrzelonych na podwórzu u Bojczyszyna Hilarego, który nie chciał przyznać się, w jakich okolicznościach zostali zamordowani. Bandyci i tych ciała zabrali ze sobą. Ksiądz pochował tylko część mózgów i krew pomordowanych na cmentarzu. Po tych wypadkach ludność przeniosła się do Wicynia⁴⁰, który jest już zorganizowany i gromadzi z pow. złoczowskiego ludność polską, obecnie dochodzi do liczby 5000 osób, co licząc na wieś o 300 numerach, nie może podolać wyżywieniu ludności, jednak daje [jej] chociaż częściowe bezpieczeństwo. Ukraińcy próbowali już napaść na wieś, ale zostali odparci.

W zorganizowaniu Wicynia pomógł wydatnie Ślązak w służbie przymusowej w wojsku, [s. 45] który teraz tam działa jako dezter. Rodzina Raków koniecznie chce przedostać się do Rzeszowa, gdyż mają tam matkę matki, Annę Pałoś, liczącą 111 lat, i inną liczną rodzinę. 17 III [1944 r.] pojechał zeznający po papiery ewakuacyjne do Złoczowa. Komitet nie ma już tam delegatury, jedynie jest w Przemyślanach, a mieszkaniów w domu dawnego P[olskiego] K[omitetu] O[piekuńczego], Ukrainiec, drwił, że trzeba jechać po papiery do Londynu. W Złoczowie jest zupełna dezorganizacja i nawet władze wojskowe nie kierują tam niczym. Z wsi okolicznych z Dunajowa milicja już zupełnie nie spełnia swoich obowiązków, a i SS ukraińskie^a rozeszło się po swoich wsiach uzbrojone kompletnie, jak to ma miejsce w Ciemierzyńcach^b, gdzie włóczą się po wsi z granatami w ręku. 21 III [1944 r.] o godz. 16.00 wyjechał zeznający pociągiem z Dunajowa. Za stacją Białe⁴¹ ludzie, którzy wybiegli ze wsi Pletenice^c, zatrzymali pociąg i dali znać Niemcom, że w tej chwili spadł desant bolszewicki. Niemcy po stwierdzeniu stanu rzeczy (spadochrony leżały na polu, jeden biały z dużym ładunkiem, którego nie pozwolili ruszyć Niemcy, ale też sami go nie zabrali, drugi czerwony,

^dktóry chłopcy – Polacy z Dunajowa, jadący tym pociągiem, podzielili między siebie). [s. 46] Niemcy ostrzeliwali silnie desant^e wycofujących się do lasu sąsiedniego. Niemcy kazali prowadzić powoli pociąg aż do Poluchowa⁴³, a dalej pociąg jechał normalnie.

W Wołkowie w miesiącu lutym został zamordowany w straszny sposób proboszcz, ks. Kaczorowski⁴⁴. Miał 17 ran dużych kręconych w głab ciała, przestrzeloną czaszkę, oko i wbite w jamę ustną zęby. Matkę przestrzelono i cięto 6 razy nożem, żyła jednak i odwieźli ją do szpitala do Przemyślan.

Lwów, 22 III 1944 r.

^fRak Karol^f

^a W dokumencie Ukraińskie.

^b W dokumencie Ciemierzyńcach.

^c W dokumencie Pletynice.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^e W dokumencie desantów.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

³⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Plecnor Władysław.

⁴⁰ Wicyń, wieś, dwór, gm. Wicyń, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

⁴¹ Białe, wieś, gm. Białe, pow. Przemyślan, woj. tarnopolskie.

⁴² Pletenice, wieś, dwór, gm. Pletenice, pow. Przemyślan, woj. tarnopolskie.

⁴³ Poluchów Mały, Wielki, wieś, dwór, gm. Poluchów Mały, Wielki, pow. Przemyślan, woj. tarnopolskie.

⁴⁴ Ks. Józef Kaczorowski (1906–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1932 r.; od 1934 r. administrator par. w Wołkowie (J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 340–346); por. BOZW, gdzie odnotowano, że ks. Kaczorowski został zamordowany w nocy z 10 na 11 II 1944 r.; „sprawcami morderstwa byli prawdopodobnie Andrzej Kościuk z Firlejowa, Hryńko Babiak z Dusanowa i Biłyk z Kurzylic”.

[s. 43] [poz.] 1733⁴⁵

Wieś Grudy⁴⁶, pow. Kostopol, par. Kostopol

Żygadło Feliks⁴⁷ – lat 56, teściowa jego Kotowska⁴⁸ – lat około 60, i jego syn Franciszek – lat 18–19, na własnym podwórzu siekierami i widłami ich pomordowali. Żygadło Edward[a] – lat 50, teściową Sątowską^a – lat 70, i jej męża Sątowskiego Zygmunta – lat 75, przyjechali i w domu pomordowali. Policja Polska z Kostopola ich pochowała. Mordowały bandy ukraińskie, działo się to z początkiem września^b 1943 r.^b Zeznaje sąsiad dnia 17 I [19]44 r. Kamiński Zygmunt – lat 42, zamordowany w domu i wywleczony na ulicy. Słowiński – lat około 50, żona jego Aniela – lat 45, i dzieci od 8 lat do 14 – czworo dzieci. Zamordowani siekierami i widłami, pochowali podobno Ukraińcy sąsiedzi, żeby ciała nie było czuć, bo ludzie się bali.

Zeznanie dnia 17 I [19]44 r.

^cA. Micianycz^c

[poz.] 1734⁴⁹

^dWieś Grabowa, [gm. Grabowa], pow. Kamionka Strum[ilowa], par. Busk⁵⁰, [woj. tarnopolskie] Personel nadleśnictwa: leśniczy Orzechowski⁵¹ – lat około 50–60, Kamiński⁵² – lat około 30, praktykant – lat około 25, i dwóch pracowników – zamordowani w budynku. Strzelali z automatów. Zostali pochowani w Busku we wspólnym grobie. Mord był dnia 26 I [19]44 r. Pochowano 30 I [1944 r.]

Zeznaje^e świadek naoczny dnia 5 II [19]44 r.

^fCwihun Teodor^f

[s. 46] [poz.] 1735⁵³

^gWieś Wolica, gm. Buszcze, pow. Brzeżany, [woj. tarnopolskie]

Ludzi było z 80 numerów, wieś czysto polska. Bolszewicy nie wywieźli nikogo, napad był o godz. 2.00 w nocy z 21 na 22 III [1944 r.] Bandyci otoczyli wieś i podpalili chaty. Kto uciekał, to strzelali do niego. Zabitych może było z 50 osób, kilku jest rannych.

^a W dokumencie teściowa Sątowska.

^{b-b} Rok nadpisano nad wrześniem.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny.

^e W dokumencie Zeznanie.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka niebieskim atramentem, obok parafka.

^g Od tego miejsca zmiana koloru atramentu na czarny oraz zmiana charakteru pisma – ręka 3.

⁴⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 207 (relacja oznaczona jako 1732); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 403 (także oznaczona jako 1732).

⁴⁶ Grudy, kol., gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁴⁷ W BOZW widnieją dwa wpisy dotyczące osób o imieniu i nazwisku Feliks Żygadło, ale zapewne chodzi o 59-letniego Feliksa, który został „zamordowany wraz ze swoją matką (lub teściową), lat 80, podczas upowskiego napadu na kolonię Grudy w końcu sierpnia 1943 r.”.

⁴⁸ W BOZW widnieje zapis: brak nazwiska, brak imienia; wiek: 80 lat. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „zamordowana wraz ze swoim synem (lub zięciem), Feliksem?, lat 59”.

⁴⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 207; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 403.

⁵⁰ Busk, miasto, dwór, gm. Busk, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

⁵¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Orzechowski Jan; wiek: około 50 lat; „Ukraińcy zabili leśniczego, praktykanta i dwóch pracowników”.

⁵² Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Kamiński Kazimierz.

⁵³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 229 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 427–428.

Ocalał tylko 1 dom. Mieszkańcy czuwali do [godz.] 12.00 w nocy, bo zwykle napady są do tej godziny. Gdy bandyci dowiedzieli się o tym, urządzili napad później. Zeznający uciekł wśród strażów. Żona jego spaliła się. Każdego dnia spodziewano się napadu, bo odbywał się on na wsie okoliczne. Bandyci składali się z Ukraińców obcych. Parafia była w Buszczach. Ksiądz Filip Zając⁵⁴ uciekł 2 miesiące temu i mieszka w Brzeżanach. Ksiądz gr[iecko]kat. z wsi sąsiedniej łagodził spory między Polakami a Ukraińcami. Był przeciwny napadom bandyckim. Ale bandy nie słuchały go. To był kapłan starszy wiekiem. Wójt ze wsi zbiorowej to był Nakoneczny, Ukrainiec, ale bardzo dobry człowiek. [b] Ustąpił z urzędowania [c] ok[olo] 2 tygodnie po upadku Tarnopola. Polacy nie posyłali swych dzieci do szkół ukraińskich, uczyli je sami w domu. To było również powodem niechęci ze strony Ukraińców. Dużo Polaków zostało wysłanych na roboty do Niemiec. Wyznaczał ich wójt gminy lub łapano po drogach. Na wsie i przysiółki okoliczne co nocy napadają bandyci i palą wsie podobnie. W kolonii Kalinówce⁵⁵ napad był z niedzieli na poniedziałek (z 18 na 19 III [1944 r.]). Spalono chaty polskie i ruskie. Część ludności uciekła. W okolicy Przemyśla, zdaje się na wieś Lipowce⁵⁶, napadli nieznani ludzie, strzelali i palili do miejscowych. Wieś miała najmniej 40 rodzin, przeważnie ukraińskich. Księdza ruskiego z całą rodziną zabito⁵⁷. We wsi Jakubowce⁵⁸ kazano Polakom wieś opuścić, pozwolili zabrać rzeczy i żywność, tylko zostawić zboże na zasiew. Nic im złego nie zrobiono. Zeznający słyszał tylko o tym.

[s. 47]

d

[s. 48]

Zeznanie uczyniono 23 III 1944 r.

^eDawidek Stanisław^e

[poz.] 1736⁵⁹

Miasteczko Stojanów⁶⁰, pow. Radziechów, par. Stojanów

Na sam Stojanów nie było jeszcze napadu. Tylko na wsie okoliczne: Rzeszowice⁶¹ (zamordowano 5 osób z rodziny Brzuchaczów), kierownika szkoły w Byszowie⁶²; Józef Brzuchacz⁶³ – lat 65; Olga Brzuchacz⁶⁴ z Michalczyków – lat 52 – żona; Mieczysław⁶⁵,

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b W dokumencie skreślone słowa Uciekł również.

^c W dokumencie skreślone prze.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

⁵⁴ Por. poz. 1627 i 1656.

⁵⁵ Miejscowość Kalinówka występuje w gm. Strzeliska Nowe, pow. Bóbrka, oraz gm. Biłka Szlachecka, a także gm. Brzuchowice, pow. Lwów, woj. lwowskie.

⁵⁶ Lipowce, wieś, dwór, gm. Lipowce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁵⁷ Prawdopodobnie chodzi o ks. Józefa Martynowicza (ur. 1881 r.), wyświęcony w 1911 r.; proboszcz w Lipowcach od 1925 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archidiecezji*, Lwów 1938, s. 82).

⁵⁸ Jakubowce, wieś, gm. Budyłów, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

⁵⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 232 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 431–432.

⁶⁰ Stojanów, miasteczko, dwór, gm. Stojanów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

⁶¹ Prawdopodobnie chodzi o Ryszczów, wieś, folwark, gm. Brany, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

⁶² Byszów, kol., gm. Byszów, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁶³ Por. BOZW; „zamordowany [...] razem z żoną Aleksandrą i dziećmi Mieczysławem, Władysławą i Jadwigą”.

⁶⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Brzuchacz Aleksandra/Anna/Olga; „zamordowana [...] razem z mężem Józefem i dziećmi Mieczysławem, Władysławą i Jadwigą”.

⁶⁵ Por. BOZW; „zamordowany [...] razem z rodzicami i siostrami Władysławą i Jadwigą. Przed śmiercią był torturowany, oprawcy obcięli mu palce, nos, uszy i wydłubali oczy”.

syn – lat 38, ciemny⁶⁶ od 2 lat, magister praw; Jadwiga⁶⁷, córka – lat 21, skończone liceum; Władysława⁶⁸ córka – lat 19, skończone liceum. Synowi wydłubano oczy i ucięto język. Żona dostała żelazem po głowie, córki i ojca zamordowano strzałami. Pogrzeb odbył się w asyście 2 księży, delegacji Pol[skiego Kom[itetu] Op[iekuńczego] i 8 żandarmów niemieckich. To było 1 I 1944 r.

Na Maziarni⁶⁹ zamordowano i spalono 5 osób z rodziny Karstów⁷⁰. To było 2 VII 1943 r. W Ordowie⁷¹ 19 I [1944 r.] zamordowano bratanka księdza dziekana Więckowskiego⁷² – lat 23. Pogrzeb odbył się przy asyście Wehrmachtu. Przez okno dostał strzał w głowę z tyłu. 30 V 1943 r. zamordowano na Kępie⁷³ byłego komendanta Policji Polskiej w Tartakowie⁷⁴, Wagnera – lat 62. Uprawdazono i zabito kulami rewolwerowymi. W lipcu ub[iegłego] roku uprawdazono 2 volksdeutscheów polskich, mąż i żona, i zniknęli bez śladu. Obecnie dywizja ukraińskiego SS Hałyczyna⁷⁵ [a] daje Polakom terminy wyjazdów do kilku dni, grożąc ostrymi represjami. Nocami napadają na rodziny polskie, zabierając, co tylko się da i bijąc ludność. Na Jeziorze do 3 domów rzucili granaty, raniąc kilka osób. Ludność żyje w ciągłej trwodze i panice. Gdy przychodzi noc, niemal wszyscy Polacy okoliczni szukają sobie nor, gdzie by mogli noc spędzić. Dotychczas z par. stojanowskiej wyjechało około 700 osób. Młodzież okoliczna obojga płci masowo wyjeżdża dobrowolnie do Niemiec.

Zeznanie uczyniono 23 III 1944 r.^b

[–]^c

[s. 49] [poz.] 1737⁷⁶

^dWieś Haliczany⁷⁷, pow. Horochów, par.^e Nowe Gniezno

Bąkowski⁷⁸ lekarz, emeryt[owany] pułk[ownik] W[ojska] P[olskiego]. Napadli w nocy, związali sznurami, podpalili budynki i związanego kilkakrotnie przeciągnęli przez ogień

^a W dokumencie skreślono ciągle.

^b Fragment relacji dopisany na s. 51 i opatrzony tam podpisem świadka.

^c Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka, obok parafka.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz zmiana charakteru pisma – ręką Urszuli Szumskiej.

^e W dokumencie pow.

⁶⁶ Ciemny – tzn. ociemniały (niewidomy).

⁶⁷ Por. BOZW; „zamordowana [...] razem rodzicami, bratem Mieczysławem i siostrą Władysławą”.

⁶⁸ Por. BOZW; „zamordowana [...] razem rodzicami, bratem Mieczysławem i siostrą Jadwigą”.

⁶⁹ Maziarnia, wieś, gm. Szczurowice, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

⁷⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Karst Władysław (z rodziną); „rodzina Władysława Karsta (małżeństwo z dziećmi, prawdopodobnie 4 osoby) zamordowana przez bandę ukraińską [...]. Razem z nimi została zamordowana Wanda Karst ze Lwowa, kuzynka Władysława Karsta”.

⁷¹ Ordów, wieś, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

⁷² Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Więckowski Alfred; wiek: 30 lat; „pracownik państwowego folwarku w Ordowie”; data śmierci: 17 I 1944 r.

⁷³ Kępa, wieś, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

⁷⁴ Tartaków, miasto, gm. Tartaków, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁷⁵ Dywizja SS Hałyczyna – potoczne określenie 14. Dywizji Waffen SS-Galizien, jednostki utworzonej wiosną 1943 r. przez III Rzeszę z ukraińskich ochotników z Galicji; została uznana przez Międzynarodowy Trybunał Wojskowy w Norymberdze za organizację zbrodniczą.

⁷⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 207; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 403–404.

⁷⁷ Haliczany, wieś, majątek, gm. Brany, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

⁷⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Bąkowski, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci pojawia się informacja, że został „przerznięty piłą”. W BOZW brak informacji o gospodyni oraz dzieciach; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 106, poz. 876, s. 221, poz. 1537.

i potem go dobili, znęcając się nad nim, kopiąc go po twarzy. Zginęli z nim równocześnie jego gospodyni imieniem męża Marcinowa i troje dzieci. Świadek naoczny Marcin siedział w zbożu. Bąkowski leczył wszystkich i miał do nich krótką mowę, żeby go zostawili w spokoju, ponieważ on jako lekarz niesie pomoc wszystkim, nie patrząc na narodowość. Mimo to został zamordowany, chociaż bał się i spał na stacji Zwiniacze⁷⁹, a chłopci z Haliczan przyszedli w wieczór poprzedzający mord do niego, żeby spokojnie pozostał w domu, że ręką swoimi osobami i majątkami, że jemu nic się nie stanie. Działo się to w lipcu, w dzień ruskiego Piotra i Pawła⁸⁰.

Zeznaje dnia 14 I [1944 r.]

^aAndres Jadwiga^a

[poz.] 1738⁸¹

Folwark Uhrynów^{b82}, gm. Czaruków⁸³, par. Sienkiewiczówka^{c84}

Popławska Kazimiera – lat 6, i Popławski Adolf. Kazimiera zamordowana, połamane ręce. Adolf – porąbana ręka, ale żyje. Działo

się to 24 IX 1943 r. Krzyżanowski Piotr⁸⁵ – lat 43, zastrzelony. Szuryńska Paulina – lat 42, [s. 50] zabita siekierą i bagnetem. Działo się to w początkach lipca.

Zeznaje ojciec Popławskiej i syn Popławskiego, dnia 18 I [1944 r.]

^aPopławski Jan^a

^dKrzyżanowska Czesława^d

[poz.] 1739⁸⁶

^eWieś Huszyn⁸⁷, pow. łi par.^f Kowel

Czysto ukraińska wieś. Tam został zamordowany ^gw kwietniu 1943 r. ^gw podwórzu strzałem [h] brat zez[najęcej/go] Florian Unold⁸⁸ – ur. 1906 r., a bratowa Stefania⁸⁹ – lat 32, na ganku

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^b W dokumencie Hrenów.

^c W dokumencie Sienkiewiczze.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka.

^e Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 4.

^{f-f} Nadpisano nad Kowel.

^{g-g} Nadpisano nad w podwórzu.

^h Skreślona litera a.

⁷⁹ Zwiniacze, wieś, majątek, st. kol., gm. Skobelka, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

⁸⁰ Według kalendarza juliańskiego święto Apostołów Piotra i Pawła przypada 29 czerwca, według kalendarza gregoriańskiego był to dzień 11 VII 1943 r.

⁸¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 207; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 404.

⁸² Uhrynów, folw., wieś, gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

⁸³ Zob. poprzedni przypis.

⁸⁴ Sienkiewiczówka, miasteczko, st. kol., gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

⁸⁵ W BOZW istnieje wpis: Krzyżanowski Piotr; „zamordowany podczas napadu miejscowych Ukraińców na konwój ewakuujący polską rodzinę z okolic Sienkiewiczówki do Uhrynowa w sierpniu 1943 r.”.

⁸⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 207; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 404; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 242, poz. 1599.

⁸⁷ Huszyn, wieś, gm. Niesuchoiże (Niesuchojeże), pow. Kowel, woj. wołyńskie.

⁸⁸ Por. BOZW; data śmierci: 28 IV 1943 r.; „kierownik szkoły powszechnej w Huszynie, zamordowany przez Ukraińców [...] wraz z żoną Stefanią”.

⁸⁹ Por. BOZW; data śmierci: 28 IV 1943 r.; „nauczycielka szkoły powszechnej, zamordowana przez Ukraińców [...] wraz z mężem Florianem”.

szkoly przez bandytów^a, którzy kilka razy napadli, ale nie zastali nauczycielstwa, bo [ci] się kryli, a tej nocy zostali w domu. Miejscowa ludność pogrzebała zwłoki koło szkoły⁹⁰.

Zezn[aje] 21 I [19]44 r.

^bA. Unold^b

[poz.] 1740⁹¹

Wieś Hołownica^{c92}, pow. Równe, par. Korzec

Na folwark dzierzawiony przez Niemców napadła ^d26 VIII [19]43 r. o godz. 3.00 nad ranem^d banda Ukraińców z tej samej wsi i dalszych, podobno ze 300, i zamordowała 2 braci Kaczmarzyków: Stanisława – lat 40, Józefa – lat 35, fornała, i Gronkowskiego Jana – lat 2, strzałami, a dziecko nożem pod pachę. Na folwarku było około 100 rodzin. Był to wielki folwark. Pogrzeb w Korcu. Zwykle w nocy trzymało wojsko, a Kozacy w dzień, ale tej nocy nie przyszło wojsko. Na szczęście rano na strzały przyjechał landwirt⁹³ i posłał konie po wojsko, a sam z 1,5 km przyszedł do folwarku niezauważony, bo banda podpaliła kilka domów, a ludzi spędzono na dziedziniec folwarku i już mieli do ludzi strzelać, ale landwirt począł w bandę strzelać z karabinu maszynowego, a bandyci puciekali. Bandyci ^emieli białe opaski z jakimś napisem na lewym ramieniu. Ludność nazywa ich bulbowcami. Napadają oni [na] Niemców i strzelają, i palą, zatrzymują auta, obrabowują, mordują.

Zeznaje 21 I 1944 r.

^fPakulska Antonina^f

Zeznająca leżała także na dziedzińcu, zanim wszystkich [nie] poobdzierali^g. ^h

[poz.] 1741⁹⁴

Miasto Horochów, pow. Horochów, par. Horochów, [woj. wołyńskie]

Ludzi było najmniej 15 000, Polaków była czwarta część. Bolszewicy wywieźli dosyć dużo ludzi, osadników ze 20 rodzin, stałych mieszkańców z 5 rodzin. Nazwisk nie pamięta. Napad na Horochów był 3 razy. Pierwszy był w lecie, drugi w jesieni, a trzeci był z 19 na 20 III [1944 r.] w nocy po godz. 24.00. Dnia poprzedniego Komisarjat kazał

[s. 52] ⁱod godz. 4.00 po południu zasłaniać okna. Zeznający nie umie powiedzieć, ile osób liczyła banda. Do jego domu wpadło ze sześciu bandytów. Gdy zaczęli dobijać się do drzwi,

^a W dokumencie bandytę.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^c W dokumencie Hołownica.

^{d-d} Nadpisano nad banda.

^e Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g W dokumencie poobdzierają.

^h Obok parafka.

ⁱ Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

⁹⁰ Obecnie szczątki są pochowane na miejscowym cmentarzu prawosławnym.

⁹¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 207–208; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 404; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 242–243, poz. 1600.

⁹² Hołownica, majątek, gm. Korzec, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁹³ Niem. rolnik; w okresie okupacji niemieckiej określenie niemieckich osadników rolnych oraz niemieckich zarządców dawnych polskich gospodarstw.

⁹⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 232 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 431 (bez podania numeru relacji).

zeczający wyskoczył oknem. Nie wie, co stało się z jego żoną i córką 14-letnią. Uciekł na stację. Tu spotkał jeszcze 6 znajomych. Razem wyjechali do Lwowa. Słyszał, że spalono 50 domów, między innymi gimnazjum, szkołę powsz[eczną], dom parafialny, szpital, kasę skarbową. Przy trzecim napadzie zamordowali kilka rodzin w mieście. Ksiądz uciekł po drugim napadzie⁹⁵. Nauczycielstwo uciekło. Niemcy wywieźli dużo osób do pracy przymusowej. Niektórzy uciekali do lasu i tu kryli się. Ksiądz ruski był bazylianin, był dobry dla Polaków i żył w zgodzie z księdzem polskim. Nazwiska nie pamięta. Wójt był Ukrainiec, ale z Polakami żył dobrze. Nazwisko Andrzej Weremczuk.

Zeznanie uczyniono 23 III 1944 r.

+++^a

Józef Łaszczewski

[poz.] 1742⁹⁶

Wieś Firlejów, pow. Rohatyn, par. Firlejów

Ludności jest około 1,5 tysiąca. Trzecia część jest Polaków. Bolszewicy wywieźli 2 rodziny polskie: 1) Jakub Zagórski, był gajowym we dworze, z żoną i trojgiem dzieci. 2) Karolina Ładym, rolniczka, z mężem i dzieckiem. Bandyci urządzili na wieś kilka napadów w nocy, zaraz z wieczora: 1 był 15 II [1944 r.], 2 był z 16 na 17 II [1944 r.]

^bTrzecim razem palili domy przed tygodniem. Po drugim napadzie ze 20 rodzin uciekło na zachód. Przy pierwszym napadzie zamordowano 46 osób, przy drugim napadzie coś 44 osób. Ludność polska, gdy zobaczyła, że bandyci otoczyli wieś, skryła^c się do kościoła z tobołkami. Wejście zamknięto. Bandyci około godz. 3.00 po południu zaczęli dobijać się do kościoła. Wyrąbano drzwi. Ludność skryła się do podziemi, ksiądz proboszcz z 6 osobami schował się w zakrystii w szafie, zeczający wraz z dwoma innymi był za obrazem w kościele. Tych ostatnich nie znaleziono. Do szafy w zakrystii dobywano się, ale po jakimś czasie odstąpiono. Do podziemia zaczęto dobijać się i kazano im stamtąd wyjść. Polacy wyszli i zaczęli się modlić przed Najświętszym Sakramentem. Bandyci zrabowali rzeczy kościelne i osobiste, które były w kościele, a ludzi wyprowadzono przed kościół. Tu przetrzymano ich do zmroku, a wtedy pod murem kościoła rozstrzelano. Ciała pomordowanych tej nocy i poprzedniej w liczbie 90 osób pochowano opodal we wspólnym dole. Zeczający był jeszcze kilka dni w Firlejowie, krył się w słomie, a potem wyjechał do Przemyślan. Tu dowiedział się o spaleniu wsi. Zeczający był organistą. Jeden [jego] syn służył w Wojsku Polskim za granicą, drugiego bolszewicy zabrali do wojska, trzeciego przed rokiem Ukraińcy zastrzelili na drodze pod pozorem, że należy do organizacji. ^dUkraińcy przeważnie wystawiali na kontyngent do Niemiec Polaków,

[s. 53]

^a Własnoręczny znak świadka, obok parafka.

^b Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^c W dokumencie skryli.

^d W dokumencie skreślono N.

⁹⁵ Proboszczem par. w Horochowie i jednocześnie dziekanem horochowskim był ks. Aleksander Puzyrewicz (1893–1953), duchowny rzymskokat. diecezji łuckiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1918 r.; na początku 1944 r. z powodu zbliżającego się frontu został przez Niemców zmuszony do ewakuacji za Bug (M. Dębowska, *Kościół katolicki na Wołyniu...*, s. 443).

⁹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 231 (w maszynopisie błędnie podano nr 1683); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 430–431 (bez podania numeru relacji).

ze 30 osób. Trochę ich uciekło w lasy. Wójtem był Ukrainiec Michał Sawicki. Pozornie był dla Polaków dobry.

[s. 54] ^aAle kontyngent zboża np. wypłacali przeważnie Polacy. Wójt mówił, że boi się Ukraińców, bo teraz rządzą ich organizacje. Ksiądz polski nazywał się Stanisław Szatko⁹⁷. Ksiądz po trzecim napadzie pojechał do Lwowa. Ksiądz ruski Durbak⁹⁸, starszy wiekiem, politykował z księdzem polskim i Polakami. Parafianie ruscy nie bardzo go szanowali. Nie miał u nich posłuchu. W czasie trzeciego napadu był we Lwowie na pogrzebie swej żony. Nauczycielami byli sami Ukraińcy.

Zeznanie uczyniono 23 III 1944 r.

^bJan Szczochowicz^b

[poz.] 1743⁹⁹

Wieś Zawałów¹⁰⁰, pow. Podhajce, par. Zawałów

Ludzi było z 300 numerów, w tym Polaków ze 30 numerów. Sowietci wywieźli tylko 1 rodzinę polską: Bieleckich – osób 2. Powód wywiezienia: poprzednie aresztowanie męża. Na Zawałów napady były od grudnia, rabunki i mordowanie. Zeznający uciekł do Lwowa przed miesiącem z [c] córką. We wsi została przy gospodarstwie żona ze swoją matką staruszką 82-letnią. Ostatni napad był w nocy o godz. 8.00 wieczorem z 15 na 16 III [1944 r.] Bandytów było z 50, podobno Wołyniacy, miejscowi pokazywali domy polskie. Na dany znak [d] wylali na zabudowania jakiś tłuszcz i zapalono. Żona zeznającego zdołała uciec z płomieni. Matka staruszka spaliła się na węgiel.

Sąsiednia wieś Zastawcze¹⁰¹, pow. i par. jak wyżej

[s. 55] ^eNumerów było 135, w tym polskich numerów ze 12. Bolszewicy wywieźli 3 rodziny: Pilarzowie – 4 osoby, Kulmanowie – 2 osoby, Michalskich – 3 osoby. Powód wywozu: rodziny policjantów polskich. Napad bandycki był 2 razy: 1. – dwa tygodnie temu, 2. – z 18 na 19 III [1944 r.] z wieczora. Pierwszy napad ograniczył się do spalenia zabudowań rodziny Massatów. Matka z synem i córką^f uciekli na zachód. Zeznający wyjechał w kilka dni potem. O drugim napadzie słyszał od sąsiadów, którzy przyjechali do Lwowa. Spalono 5 zabudowań. [g] Mieszkańcy tych domów poprzednio wyjechali. Morderstw nie było. Wójt gminy, Ukrainiec Piotr Przyszlak, należał do innej partii politycznej aniżeli bandyci, zadzierał się i z Polakami i z Ukraińcami. Przed trzema tygodniami w niedzielę w południe zastrzelono go w mieszkaniu. Na robotę do Niemiec

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^c W dokumencie skreślone W.

^d W dokumencie skreślono zapalono.

^e Po prawej stronie karty margines wydzielony ołówkiem.

^f W dokumencie córka.

^g W dokumencie skreślono Lu.

⁹⁷ Por. poz. 1643 i 1661.

⁹⁸ Por. poz. 1661.

⁹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 231 (w maszynopisie błędnie podano nr 1469); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 429–430 (bez podania numeru relacji).

¹⁰⁰ Zawałów, wieś, gm. Zawałów, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

¹⁰¹ Zastawcze, wieś, dwór, gm. Zawałów, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

nie zabrano nikogo. Brata zeznającego wzięto do lagru, podejrzenie, że inny brat należy do organizacji.

Zeznanie uczyniono 23 III 1944 r.

PS Zeznający przypomniał sobie, że bolszewicy wywieźli z[e] wsi Zawalów rodzinę księdza polskiego Badowskiego Zygmunta¹⁰² za to, że ksiądz był kapłanem wojsk polskich za granicą. Wywieziono matkę – lat 65, siostrę Helenę – lat 30, i brata Franciszka – lat 28¹⁰³.

^aDemkowicz Kazimierz^a

^aSobotkiewicz Mieczysław^a

^bCiąg dalszy ks[ięga] Z.^b

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^{b-b} *Dopisane niebieskim atramentem – ręka Urszuli Szumskiej. W dokumencie B.*

¹⁰² Ks. Zygmunt Badowski (1907–1969), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1930 r.; w latach 1936–1939 był administratorem par. Zawalów; we wrześniu 1939 r. był kapłanem Wojska Polskiego w stopniu majora; podczas okupacji przebywał na terenie diecezji krakowskiej, a w 1946 r. podjął pracę duszpasterską w administraturze apostolskiej w Gdańsku (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 13).

¹⁰³ W maszynopisie nie uwzględniono informacji ujętej jako *post scriptum*.

8. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1744–1761 (KSIĘGA ZIELONA, S. 56–75)

[s.56] ^a[poz.] 1744¹

^bWieś Ostrów² koło Sokala

Czysto polska – tylko 16 rodzin ukr[aińskich]. Napad był 31 III [19]44 r. o godz. 4.00 rano. Wieś spodziewała się napadu od pół roku i przygotowała się odpowiednio. Straż stale pełniło około 250 ludzi dziennie (ok. 2000 obrońców). Głównymi punktami oporu była szkoła i kościół. Ukr[aińcy] z tej wsi opuścili wieś na dzień przed napadem, co było zapowiedzią, że będzie miał miejsce napad. Napadu dokonano ze wszystkich stron, a brali udział mieszkańcy: Głuchowa³, Waniowa⁴, Bezejowa⁵, [wsi] Żabcze Murowane⁶, Siebieczowa⁷, Boratyna⁸, Kłusowa⁹, Madziarek¹⁰ i Nowego Dworu¹¹ koło Krystynopola. Stwierdzono to po zabitych. Razem banda liczyła ponad 600 ludzi. Inicjatorami napadu byli: organizacja ukraińska w Ostrowiu, w skład której wchodził: Mikołaj Sas, Józef Bobek, Michał Mihal, Paweł Być i jego syn, Michał Figas, Paweł Kalisz, ^eGrzegorz Haryczy^e. Zaczęli napad od ostrzeliwania nabojami dum-dum, [^f] ponad 10 karabinów maszynowych, przy czym używali naboji zapalających, którymi z dala podpalali zagrody polskie i gdy one zaczęły się palić, to wtedy podchodzili bliżej i ręcznie podpalali domy kryte blachą. Spośród Polaków zginęło około 60 osób, przeważnie starzy i dzieci, dużo podusiło się w piwnicach od dymu lub też spaliło się w mieszkaniu. Cały dobytek, inwentarz żywy i martwy kompletnie spalony, resztę zabrali Niemcy do wagonów. Obrońcy zgrupowani w szkole nie ponieśli żadnych ofiar, jako też z ludności, nikt nie został nawet ranny.

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^c W dokumencie Żabcza.

^d W dokumencie Klusowa.

^{e-e} Dopisane na dolnym marginesie i do tekstu wprowadzone za pomocą przypisu.

^f W dokumencie skreślono około.

¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 222 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 419–420 (z błędnym numerem relacji 1749).

² Ostrów, wieś, dwór, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

³ Głuchów, wieś, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁴ Waniów, wieś, dwór, gm. Bełż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁵ Bezejów, wieś, gm. Bełż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁶ Żabcze Murowane, wieś, gm. Bełż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁷ Siebieczów, wieś, dwór, gm. Bełż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁸ Boratyn, wieś, dwór, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁹ Kłusów, wieś, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁰ Madziarki, wieś, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹¹ Nowy Dwór, wieś, dwór, gm. Krystynopol, pow. Sokal, woj. lwowskie.

^aSołtys Kazimierz Żurawski, ^bbr[a]t Ukr[aińca] Mihala^{b12}, na 2 tygodnie przedtem zbiegł [s. 57] z rodziną. Ks[iądz] kanonik Wolanin¹³ i katecheta ks. Wanatowicz¹⁴ wytrwali do końca i są przy życiu. Spośród napastników poległo około 30 osób. Szkoły i kościoła nie atakowano, ponieważ zgrupowanie obrony nie dopuściło do ataku. Pierwsza odsiecz ze Lwowa nadeszła w liczbie 5 aut niem[ieckich], druga odsiecz z Sokala w liczbie 1 plutonu SS ukraińskiego^c, której to pomocy ludność nie przyjęła. [^d] Ludność miejscowa rozgoryczona zachowaniem się nacjonalistów ukr[aińskich] spaliła zagrody ukraińskie. Banda [^e] należała do grupy Bandery.

Zeznanie dnia 2 IV 1944 r.

^fJan Łobany^{f15}

PS Wieś 3 razy zwróciła się pisemnie do Generalnego Gubernatora dr. Franka z prośbą o przyjęcie nam z zabezpieczeniem. Na to odpowiedzi nie otrzymano.

^fJan Łobany^f

[poz.] 1745¹⁶

^gWieś Białe^h, gm. Białeⁱ, pow. Przemyślany, par. Dunajów

Domów wszystkich było 580, w tym polskich 380. Bolszewicy nie wywieźli nikogo, na wieś były 2 napady 25 III [1944 r.] i 31 III [1944 r.] Pierwszy napad był o godz. 8.30 wieczorem. Zabito wtedy 22 osoby, 18 osób jest rannych. Bandyci wpadli do domów polskich z automatami, karabinami, granatami, bagnietami i nożami, wszystkich polskich członków rodziny mordowali, a potem dom podpalali. Najpierw zabijali Polaków lepszych i mądrzejszych, a potem wszystkich. Drugi napad rozpoczął się o godz. 6.30 wieczorem.

^jBandytów było z[e] 300. Mówili ze sobą po polsku. Byli ubrani różnie, w mundury przedwojennej policji polskiej, kolejarzy polskich, płaszcze wojskowych polskich przedwojennych, płaszcze sowieckie, ubrania milicji ukraińskiej, niektórzy mieli odznaki SS. Miejscowi Ukraińcy wskazali domy polskie. Bandyci podzielili się na 13 grup i od razu wpadli do [s. 58]

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Nadpisano nad na 2 tygodnie.

^c W dokumencie Ukraiński.

^d W dokumencie skreślono Spali.

^e W dokumencie skreślono najprawdopodobniej.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 3.

^h W dokumencie Białe.

ⁱ W dokumencie Dunajów.

^j Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

¹² W maszynopisie fraza otrzymała postać: „Sołtys Polak Kazimierz Żurawski, brat Ukraińca Mihala” (*Protokoły księgi zielonej*..., s. 222).

¹³ Ks. Stanisław Wolanin (1880–1958), duchowny rzymskokat. diecezji przemyskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1907 r.; w 1932 r. podjął posługę duszpasterską na terenie archidiecezji lwowskiej, pełniąc funkcję administratora par. Świtarzów (1932–1944), następnie par. Ostrów k. Sokala (1944–1951); po korekcie granic w 1951 r. został ekspatriowany i podjął działalność duszpasterską w diecezji lubelskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 904).

¹⁴ Ks. Roman Wanatowicz (1914–1985), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1938 r., następnie był wikariuszem w par. Dobrotwór (1938–1942) oraz par. Ostrów k. Sokala (1942–1944); ekspatriowany w 1944 r., podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji tarnowskiej (*ibidem*, s. 864).

¹⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 222: „Jan Łobacz?”.

¹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 222 (w maszynopisie podano błędnie nr 1861, który dotyczy innej relacji na temat zbrodni w miejscowości Białe); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 420–421 (z błędnym numerem relacji 1861).

wszystkich domów na sygnał rakiety. Około 20 osób wpadło do domu zeznającego. On i jego sąsiad, który był wtedy u niego, uciekli wśród kul. Bandyci zamordowali żonę zeznającego Czajkowską Annę¹⁷ – lat 29, córkę Czajkowską Janinę¹⁸ – lat 13, córkę Czajkowską Marię¹⁹ – lat 8, i córkę Czajkowską Helenę²⁰ – lat 2. [a] Janina miała 1 oko wydłubane, Helena miała odciętą 1 nogę do kolana i 1 rękę do łokcia. Potem ciała polano materiałem łatwopalnym i podpalono. Ciała spaliły się prawie doszczętnie. Równocześnie w tym samym domu zamordowano żonę i 2 dzieci sąsiada, które przypadkowo tam znajdowały się. Żona Antonina Naradzaj²¹ – lat 22, ma ranę z tyłu głowy, zdaje się od kuli, syn Józef Naradzaj²² – lat 4, dostał kulę w plecy i syn Edward Naradzaj – [b] 2 mies[iące], dostał^c kulę w pierś. Dziecko znaleziono pod trupem matki. Tych nie palono. Zeznający nie umieją powiedzieć, ile osób łącznie zostało zamordowanych, bo w czasie napadu uciekli z domu, potem wpadli tylko na chwilę do domu popatrzeć się, co się stało, i uciekli na stację do Białego, a stamtąd do Lwowa. Zeznający dowiedzieli się od znajomych, że bandyci kwaterują teraz we wsi i mordują Polaków w biały dzień, o ile ktoś nie zdołał uciec. Ciała pomordowanych zostały się, nikt ich dotychczas nie pogrzebał. Wójt Babij Antoni dobrze

[s. 59] ^dodnosił się do Polaków, mówił, że nic złego nie stanie się im. Na kontyngent do Niemiec jechali prawie sami Polacy. Podawała ich gmina zbiorowa w Dunajowie.

Zeznanie uczynione 3 IV 1944 r.

^eCzajkowski Józef^e

^eNaradzaj Aleksander^e

[poz.] 1746²³

Wieś Huta Pieniacka, gm. Pieniaki, pow. Brody, par. Pieniaki, [woj. tarnopolskie]
Napad był 23²⁴ II [1944 r.] w południe. Poprzednio były jeszcze 3 razy napady od grudnia 1943 r. Ale wieś była uzbrojona i bandyci zostali odpędzeni. Ofiar w ludziach wtedy nie było. Jedna osoba została postrzelona. Ostatnim razem bandyci na kilkunastu wozach przyjechali do wsi. Było ich bardzo dużo [f]. Mieli na sobie białe płaszcze. Mówili po ukraińsku. Ludzi wyprowadzili na drogę i [g] skupili koło miejscowej kaplicy. Wieś była czysto polska. Polaków rozstrzeliwano i wrzucano do płonących domów. Zamordowano 750 osób, 40 osób było rannych. Z tych dużo w szpitalu umarło. Między innymi

^a W dokumencie skreślono Marianna.

^b W dokumencie skreślono lat.

^c W dokumencie dostało.

^d Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f W dokumencie skreślono około 750.

^g W dokumencie skreślono do.

¹⁷ Por. BOZW.

¹⁸ Por. BOZW.

¹⁹ Por. BOZW.

²⁰ Por. BOZW.

²¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Naradzaj/Naradziej Antonina.

²² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Naradzaj/Naradziej Józef.

²³ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 215 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 412.

²⁴ W świetle dokumentów napad był 28 II 1944 r., zob. np. S.S. Żuk, *Skrawek piekła na Podolu. Huta Pieniacka – Hucisko Brodzkie. Płonące Podole 1944*, Warszawa 2015.

zabrano z domu do kaplicy ojca zeznającej, Karpowicza Jana²⁵ – lat 43 – ślad po nim zaginął. Matkę zeznającej, Karpowicz Karolinę²⁶ – lat 33, siostrę Helenę²⁷ – lat 12, brata Mariana²⁸ – lat 14, babkę Karpowicz – lat 56, [a] ciocię Bąkowską Bronisławę²⁹ – lat 42, wuja Bąkowskiego Leona³⁰ – ^blat 48^b, brata ciotecznego Bąkowskiego Józefa³¹ – lat 14, i zeznającą Karpowicz Janinę – lat 8 – postrzelono i spalono w domu. Zeznająca dostała ranę w rękę, w szyję, w brodę i nogę, głowa i twarz opalona, uciekła z płonącego domu. ^c Zeznająca uciekła do domu sąsiadów, do cioci. Po 2 dniach odwiedziono ją do szpitala [s. 60] w Łodzi. Stamtąd ciocia zabrała ją do Lwowa i tu leczy.

Zeznanie uczyniono 3 IV 1944 r.

^dEmilia Julowa^d

^dPazderska Stefania^d

PS Zeznająca nie mogła podpisać się, bo we wsi nie było szkoły polskiej, a ma dopiero 8 lat. Podpisane jej ciotki dodają, że dziecko przyjechało do Lwowa z silnym rozstrojem nerwowym, bało się ludzi, za każdym hałasem drżało. Teraz już częściowo uspokoiło się.

[poz.] 1747³²

Wieś Żorniska^e, gm. [f] Janów, pow. Gródek Jagielloński, par. Janów, [woj. lwowskie] Wieś była mieszana, większość Ukraińców, Polaków była 1/3. [g] W nocy między godz. 2.00 a 3.00 z 5 na 6 II [1944 r.] przybyło do domu zeznającej 3 mężczyzn: 2 w mundurach [h] gestapowców niemieckich i 1 w mundurze milicjanta ukraińskiego. Wszyscy trzej byli to młodzi ludzie. Milicjant miał twarz czymś usmarowaną, bo cera była mocno brunatna. Aresztowali męża zeznającej – Wakerman[a] Antoni[ego]³³ – lat 67, i zięcia Dziędzickiego Karola³⁴ – lat 30, pod pozorem posiadania broni. Rewizji żadnej nie przeprowadzono, mimo że zeznająca żądała tego. Własnym wozem odjechali w stronę Janowa. Zeznającej obiecali, że panowie rano wrócą, bo jadą tylko na posterunek zrobić zeznanie. Zeznającej córka poszła rano szukać i po drodze znalazła koc, którym mężczyźni owinęli sobie nogi.

^a W dokumencie skreślono B.

^{b-b} Nadpisano nad Leona.

^c Po lewej stronie karty margines wyznaczony czerwoną kreską.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e W dokumencie Żorniska.

^f W dokumencie skreślono D.

^g W dokumencie skreślono Napad był.

^h W dokumencie skreślono woj.

²⁵ Por. BOZW.

²⁶ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

²⁷ W BOZW widnieje Karpowicz Helena; ma jednak 70 lat, miejsce zbrodni zgodne.

²⁸ Por. BOZW.

²⁹ Por. BOZW; wiek: 45 lat.

³⁰ Por. BOZW.

³¹ Por. BOZW; wiek: 16 lat, syn Leona.

³² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 215 (w maszynopisie numer relacji dopisany ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 412–413.

³³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wackerman/Wakerman Antoni; „właściciel majątku ziemskiego i młyna w Żorniskach”.

³⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Dziędzielak/Dziędzielak Karol, wiek: 36 lat.

[s. 61] ^aDalsze^b poszukiwania były utrudnione z powodu wielkiej zawiei śnieżnej. W międzyczasie, po 3 tygodniach od wypadku, zeznająca dostała list z Satanowa³⁵, poczta Horochów, nadany we Lwowie od jakiejś Szczurowskiej, w którym donosi, że panowie w przejeździe na Wołyn u niej nocowali i kazali rodzinę zawiadomić, że obaj żyją [c]. Podpisana ma od obu panów listy, które osobiście doręczy, pocztą ich posyłać nie może. Za tę grzeczność dostała od męża zeznającej wysokie wynagrodzenie. Po siedmiu tygodniach przypadkowo jacyś [d] wieśniacy Wasyl Szoch [e] i Jan Łaziński, obaj Ukraińcy, natknęli się na zwłoki 4 pomordowanych. Mąż zeznającej miał głowę oskalpowaną, brodę rozszarpaną od kuli, oczy wylupane, rękę złamaną i dłonie pocięte bagnetem lub nożem. Zięć nie miał oczu, tył głowy był pocięty i głowę przestrzeloną, mózg leżał na kołnierzu futerka. Prócz tych 2 osób znaleziono Podsiadłę Józefa³⁶ – lat 43, Polak-Mazur^f, miał pierś i plecy pocięte w pasy, obie nogi połamane. Czwarta ofiara to była Kowalska Zofia³⁷ – lat 37, Ukrainka, podejrzana o komunizm, miała twarz pociętą, 1 pierś pociętą czy odciętą i przestrzelona. Rodziny pochowały swoich zmarłych. Tej samej nocy było kilka podobnych wypadków we wsiach okolicznych w Jamelnej³⁸ i w Zielowie³⁹. Zeznająca przechowuje na pamiątkę pokrwawione ubrania swych zmarłych. Podobne wypadki zdarzają się w okolicy od czasu do czasu.

Zeznanie uczyniono 3 IV 1944 r.

^gJózefa Wakermanowa^g

^gWanda Gazdzielewiczowa [?] ^g

[s. 62] ^h[poz.] 1748⁴⁰

Błotnia⁴¹ – wieś, i Zagaj⁴² – przysiółek, gm. Janczyn, pow. Złoczów⁴³, par. Firlejów. W pierwszej połowie lutego [1944 r.] był na wieś napad rabunkowy. Bandytów było z 50⁴⁴. Składali się z Ukraińców z tej wsi i z sąsiednich. Zrabowali 6 gospodarstw. Ludziom nic nie zrobili. Przy tym zabrali zeznającemu z szuflady na strychu [?] papiery, w których były: fotografia księdza proboszcza polskiego Gryźlaka Antoniego⁴⁵, listy od niego,

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b W dokumencie dalsze.

^c W dokumencie skreślono i ma od nich.

^d W dokumencie skreślono kiś.

^e W dokumencie skreślono ukraińcy.

^f W dokumencie polak-mazur.

^{g-g} Własnoręczny podpis świadka.

^h Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

³⁵ Miejscowość o tej nazwie nie występowała w woj. wołyńskim w pow. Horochów. Satanów, miasto, obwód chmielnicki, Ukraina.

³⁶ Por. BOZW; wiek: 41 lat, miejsce zbrodni: Jamelna.

³⁷ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Żorniska.

³⁸ Jamelna (Jamelna), wieś, folw., gm. Domażyr, pow. Gródek Jagielloński, woj. lwowskie.

³⁹ Zielów, wieś, dwór, gm. Domażyr, pow. Gródek Jagielloński, woj. lwowskie.

⁴⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 215–216; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 413–414.

⁴¹ Błotnia, wieś, gm. Janczyn, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁴² Zagaj, przysiółek, gm. Janczyn, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁴³ Wg *Skorowidza miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej* pow. Przemyślany.

⁴⁴ Według Lucyny Kulińskiej było ich 30 (*eadem*, *Dzieje Komitetu*..., s. 413).

⁴⁵ Ks. Antoni Gryźlak (1909–1945), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1933 r.; w latach 1940–1943, rezydując w Błotni, był wikariuszem par. Firlejów; wiosną 1944 r. został wywieziony na roboty do Niemiec, następnie więziony w obozach koncentracyjnych w Gross-Rosen i Flossenbürgu, gdzie zginął 4 III 1945 r. (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni*..., s. 258).

potwierdzenia, że zeznający oddawał prowianty do Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Przemyślanach. Po raz drugi banda wpadła do wsi w nocy z 26 na 27 III [1944 r.] Zeznający skrył się w jamie, którą sobie wykopał w mieszkaniu. Bandytów było przeszło 500. Dom zeznającego otoczyło z 50. Ojcu zeznającego związano ręce z przodu i w bieliźnie z łóżka ściągnięto, głowę sznurem ściągnięto i wywleczono z chaty. Następnego dnia rodzina znalazła ślady stóp i krwi. Ciała nie znaleziono. Śnieg utrudnił szukanie. Matkę zeznającego i żonę uderzono kolbą po głowie i piersi, ale ich nie zabito. Stan ich zdrowia był bardzo poważny. Nazwiska: ojciec Augustyniak Michał – lat 70, matka Augustyniak Anna – lat 66, żona Augustyniak Eudoksja – lat 32 [a]. Żona była Ukrainką. Zeznający po tygodniu chowania się uciekł do Lwowa. Tej samej nocy zamordowano we wsi łącznie 17 osób, samych Polaków. Znikł również bez wieści jeden Ukrainiec, który za czasów bolszewickich piastował urząd jakiś. 28 III [1944 r.] około godz. 6.00 wieczorem bandyci wymordowali we wsi sąsiedniej Podusilnej⁴⁶ rodziny mieszane. Ilość ofiar nieznana [b]. Zeznający twierdzi, że bandyci ścigają go i chcą zamordować za pracę dla Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Przemyślanach. Zeznający mówi, że wszyscy pracownicy P[olskiego] K[omitetu] Op[iekuńczego] w ‘Przemyślanach dostali zawiadomienie, żeby w jak najkrótszym czasie opuścili miasto. [s. 63] Wszyscy wyjechali, prócz czterech rodzin. Ci zniknęli bez wieści. Według^d zdania zeznającego Ukraińcy ‘nie’ dostali od Niemców pozwolenia [na] mordowanie Polaków. Ale oni na własną rękę pragną przez marzec, kwiecień i maj skorzystać z zamieszania [f] i wywalczyć sobie Ukrainę.

Zeznanie uczyniono 4 IV 1944 r.

§Augustyniak Ludwik^g

[poz.] 1749⁴⁷

Kol.^h Cerkwisko, gm. Werba, pow. Dubno, par. Pełcza, [woj. wołyńskie]

Zeznająca opowiada, że w zeszłym roku, około 15 I [1943 r.] aresztowała władza niemiecka jej męża Masłowskiego Jarosława⁴⁸ – lat 41. Powód aresztowania: 5 km od wsi ktoś przerwał druty telefoniczne. Ukraińcy podali jako sprawców najlepszych Polaków z[e] wsi Cerkwiska. Po 5 tygodniach uwolniono wszystkich aresztowanych, gdyż znaleziono właściwych sprawców. Byli nimi Ukraińcy. [i] Do wykrycia ich przyczyniła się jakaś Niemka, której mąż był Czechem. Ta Niemka w międzyczasie wyjechała. Jej męża Ukraińcy zabili, a potem wbili na pal. Działo się to przed żniwami roku zeszłego [1943 r.] W maju 1943 r. szukano za mężem zeznającej. Ale ten ukrywał się. 25 V [1943 r.] o godz. 7.00 rano zeznającej mąż

^a W dokumencie skreślono 3.

^b W dokumencie skreślono bez.

^c Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^d W dokumencie (W) Podług.

^e Nadpisano nad dostali.

^f W dokumencie skreślono walki.

^{g-h} Własnoręczny podpis świadka.

^h W dokumencie Wiś.

ⁱ W dokumencie skreślono Wten.

⁴⁶ Podusilna, wieś, dwór, gm. Janczyn, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁴⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 216; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 414.

⁴⁸ Por. BOZW; ur. w 1908 r.

wyszedł do pracy. Wtedy bandyci schwycili go i zabrali ze sobą. Wieść o nim zupełnie znikła. Żona nie znalazła nawet jego zwłok. W czasie poszukiwania za mężem wpadło raz do chaty 25 Ukraińców. Zeznająca poznała, że byli to ludzie z tej wsi i z sąsiednich. Byli ubrani w mundury niemieckie, sowieckie i cywilne. Mieli granaty, karabiny

[s. 64] ^a ręczne i maszynowe. Tej samej nocy zamordowali około 30 osób. Mordowano ich w okrutny sposób: wydłubywano oczy, łamano ręce, wykręcano palce, łamano nogi, rżnęli piłą w pół, darli pasy, a potem dobijali strzałami. Najpierw mordowali samych mężczyzn, a potem kobiety i dzieci. Opróżnione gospodarstwa rabowali i palili. Między innymi zamordowano bratową zeznającej – Jakubowską Rozalię – lat 30, zięcia Szymczaka Franciszka – lat 35, zięcia Piczuła Stanisława – lat 25. Znajomi: rodzina Jędrzejewskich złożona z 6 osób, Oborska Aniela – lat 72, i Oborska Adela – lat 78. Bogacka – lat 60, Jankowska Petronela – lat 80, Buczkowski Władysław – lat 22, rodzina Borowskich i Serowców złożona z 8 osób skryła się w piwnicy pod domem, bandyci wiedzieli o tym, dom podpalił, wszyscy podusili się. Zamordowano również siostrzenicę zeznającej – Zduniek Marię – lat 16.

Zeznanie uczyniono 5 IV 1944 r.

^b Masłowska Julia^b

[s. 65] [poz.] 1750⁴⁹

^c Janowa Dolina⁵⁰, kopalnia, pow. Kostopol i par. Kost[opol]⁵¹

Holz Władysław⁵² – lat 27, przestrelony w domu, potem spalony. W tym domu spalono 7 rodzin składających się z 19 osób, [m.in.] Pluty Janina⁵³ – około 25 lat, mąż jej – lat 32, i syn – lat 4. Zamordowani nożami, pozostało przy życiu czworo dzieci, rannych, których wzięli: p[an] Romowski Franciszek – dziecko, 2-letni[e] Zygmunt; dwoje^d dzieci wzięła siostra Plutowej. Mieszkają w Kostopolu. Napad miał miejsce w pierwszy i drugi dzień świąt Wielkiejnocy⁵⁴ w 1943 r. Mordowali Ukr[aińcy] z wsi Złazno⁵⁵ i Lubaszki⁵⁶, pow. Kostopol.

Kostopol, dnia 14 I [1944 r.]

^f S. Strumieńska^f

^a Z lewej strony karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^d W dokumencie nowe zdanie zaczynające się od słowa Dwoje.

^e W dokumencie Łazno.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

⁴⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 208 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 404–405 (bez numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 183, poz. 1451; s. 221, poz. 1538 i s. 243, poz. 1601.

⁵⁰ Janowa Dolina, osada, gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁵¹ Par. w Janowej Dolinie istniała od 1936 r. (L. Popek, *Świątynie Wołynia*..., s. 93).

⁵² W BOZW istnieją dwa wpisy dotyczące nazwiska Holc (Tytus oraz brak imienia), lecz żadna z tych osób nie zginęła w Janowej Dolinie.

⁵³ W BOZW odnotowano osoby o nazwisku Pluta: Stanisława, jego żonę Helenę oraz ich syna Janusza.

⁵⁴ Napad miał miejsce w Wielki Piątek, 23 IV 1943 r.; zob. *ibidem*.

⁵⁵ Złazno, wieś, gm. Derażne, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁵⁶ Lubaszka Mała, Wielka, wieś, gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

[poz.] 1751⁵⁷

Janowa Dolina, pow. Kostopol, par. Janowa Dolina

D[okto]r Bakienowski⁵⁸ – lat około 55, z żoną⁵⁹ – lat około 45; Jan Borysowicz⁶⁰ – lat 24; Cezary Jakubowski⁶¹ – ^alat 60^a, z żoną⁶²; Wyżykowska Krystyna⁶³ – lat 27; rodzina Buławskich – 6 osób; rodzina Wolaninów – 4 osoby; Postupalski Bronisław⁶⁴ – lat około 45; Kisielewski Stefan⁶⁵ – lat 40; Mekszteinowie⁶⁶ – 2 osoby i służąca – około lat 50; Rogalińska⁶⁷ pani i jej dwie córki; Wilczopolski⁶⁸, kuzyn Rogalińskiej; rodzina Bohdanowiczów⁶⁹ – 3 osoby; Bogucki⁷⁰ – lat 40; Szeniak⁷¹ – lat 55; Kozłowska Irena – lat 35; Zagórskich rodzina – 3 osoby, [b] matka jej Andruszkowa – lat około 60, i rodzina Snarskich⁷² – 7 osób; Holz Władysław⁷³; Pluta⁷⁴ – rodzina składająca się z 7 osób; Malewiczów rodzina składająca się z 5 osób; Nalepka⁷⁵, furman, i Dąbrowski, furman, zamordowani za Janową Doliną; Jabłoński⁷⁶; Kobyniowa; Gogut⁷⁷ zamordowany za mostem. Wieś Złazno^c – Ogórowie z rodziną – 4 osoby; Kowalewskich rodzina – 8 osób; Przywłockich rodzina – 3 osoby; Grosicki. Polakówna Zofia⁷⁸ z Podłuźnego⁷⁹ została zamordowana o 3 km od Janowych⁸⁰ przez miejscowych – podłużeńskich Ukr[aińców]. Przed zamordowaniem została zgwałcona, rozebrana do naga, w rękę trzymała różaniec. Potem strzał w głowę, ręce i nogi powykręcane. Razem z nią został zamordowany chłopak

[s. 66]

^{a-a} *Nadpisano nad z żoną.*

^b *W dokumencie skreślono teściowa.*

^c *W dokumencie Złazno.*

⁵⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 208 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 405 (bez numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 243–244, poz. 1601.

⁵⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Bakinowski Aleksander; wiek: 50 lat; „lekarz w szpitalu w Janowej Dolinie, wyprowadzony na plac przed szpitalem wraz z innymi pracownikami szpitala w Janowej Dolinie (szpital został podpalony, a przebywający w nim pacjenci spłonęli); zarabany siekierami przez upowców podczas napadu na osadę w nocy z 22 na 23 IV (Wielki Piątek) 1943 r.”.

⁵⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Bakinowska Elżbieta; wiek: 55 lat.

⁶⁰ Por. BOZW; wiek: 21 lat; „student medycyny (wg innej relacji Jan Borysowicz był oficerem rezerwy, kawalerzystą i lekarzem)”.

⁶¹ Por. BOZW.

⁶² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Jakubowska Stanisława; wiek: 54 lata.

⁶³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Wyrzykowska Krystyna; była córką Stanisławy i Cezarego Jakubowskich.

⁶⁴ Brak w BOZW, gdzie występuje jedynie Roman Postupalski.

⁶⁵ Por. BOZW; ur. 1 VII 1904 r.

⁶⁶ Por. BOZW, gdzie istnieje wpis: Meksztajn, brak imienia; „inżynier, zamordowany przez Ukraińców wraz ze swoją żoną”.

⁶⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Rogalińska Jadwiga.

⁶⁸ Por. BOZW, gdzie istnieje zapis: Wilczopolski Stanisław.

⁶⁹ W BOZW występuje jedynie Bogdanowicz Bronisław.

⁷⁰ W BOZW widnieje jedynie Bogucki Jan.

⁷¹ W BOZW odnotowano: Szaniak/Szeniuk?, brak imienia; „legionista, uczestnik obu wojen światowych oraz wojny polsko-bolszewickiej z 1920 r.”.

⁷² Por. BOZW, gdzie widnieje informacja, że była to 6-osobowa rodzina.

⁷³ Por. poz. 1750.

⁷⁴ Por. poz. 1750.

⁷⁵ W BOZW widnieje zapis: Nalepka Michał; ur. 16 VIII 1903 r., data śmierci: 21 III 1943 r., miejsce zbrodni zgodne.

⁷⁶ W BOZW odnotowano: Jabłoński Stefan; ur. 10 IX 1903 r.

⁷⁷ W BOZW istnieje zapis: Gogut Antoni; ur. 31 XII 1908 r.; „ślusarz. Zamordowany w Janowej Dolinie przez bandę ukraińską w dniu 15 III 1943 r., w trakcie dojazdu do pracy”.

⁷⁸ Por. BOZW; wiek: 27 lat, data śmierci: 30 III 1943 r.

⁷⁹ Podłuźne, wieś, gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁸⁰ Chodzi zapewne o Janową Dolinę.

Gołębiowski⁸¹, przeбитy tępym narzędziem po głowie, i kiedy ich odnaleziono na 3 dzień, Gołębiowski jeszcze żył, i w Janowej Dolinie lekarz stwierdził zapalenie opon mózgowych i zapalenie płuc i po 4 godzinach zmarł. Gabryś⁸² zamordowany – lat 60; rodzina Zema-dzików – z ośmiu^a osób, i rodzina Krawczyńskich z sześciu^b osób. Razem wymordowano tam 570 osób

[s. 67] w jedną noc. Działo się to w Wielki Czwartek przed Wielkanocą 1943 r., w nocy od godz. 23.00 do godz. 4.00. Banda składała się z około 1500 osób, w tym były kobiety i podrostki, zadaniem których było podnoszenie słomy i materiałów palnych do oblewa-nia budynków. Banda składała się z chłopów miejscowych z wsi okolicznych – z[e] Złazna, Stawek⁸³, [z] Trubicy^{c84}, Podłużne[go], Hołowin[y]⁸⁵ i innych. Polacy potem rozpoznawali robotników, którzy pracowali w Janowej Dolinie.

Zeznaje dnia 21 I [19] 44 r.
[–]^d

[poz.]^e 1751[a]⁸⁶

^fKolonia Józefówka, gm. ^g par. ^g Korzec, pow. Równe, [woj. wołyńskie]

Okolo 180 numerów. Mniejsza część Polaków. Bolszewicy wywieźli 5 rodzin, sołtys Korzeniowski, Kupiecki – większe gospodarstwo, i inni. Napad był w Wielki Czwartek 1943 r. w nocy, z czw[artku] na piątek. Naprzód pobrali mężczyzn, ograbili ruchomości, szczeg[ólnie] ubrania, pomordowali nożami i ^htopor[ami]^h 2 uciekających – Fileńskiego Le-on⁸⁷ – 22 l[ata], Kuczyńskiego Filipa⁸⁸ – l[at] 35. Pokłóci: Kuczyński Tadeusz⁸⁹ – 18 l[at]; Lubowiecki Paweł⁹⁰ – 50 l[at], Lubowiecki⁹¹, brat, – 40 l[at]; Bagiński Michał⁹² – l[at] 30; Piekarczyk Michał – l[at] 35 – brat zeznającego; żona jego Adela – l[at] 40, dzieci: Janek – 5 l[at], Zygmunt – 3 l[at]; Smolińska Józefa 25 – l[at], [i] Rączkowski Antoni – 20 l[at],

^a W dokumencie 8-miu.

^b W dokumencie 6-ciu.

^c W dokumencie Trubica.

^d Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka czerwoną kredką.

^e Powtórzony nr poz. 1751.

^f Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 4.

^{g-g} Nadpisano nad gm.

^{h-h} Nadpisano nad 2.

ⁱ W dokumencie skreślono Hilary Antoni, lat 20.

⁸¹ W BOZW odnotowano: Gołębiowski Tadeusz; data śmierci: marzec 1943 r. / kwiecień 1943 r.; w opisie oko-liczności śmierci pojawia się informacja: „Lat 10, zamordowany przez upowców podczas drogi ze wsi Podłużne (gm. Kostopol) do Janowej Doliny (gm. Kostopol)”.

⁸² W BOZW odnotowano: Gabryś, imię nieznanne; „kobieta (teściowa człowieka o nazwisku Ziolo) spalona przez Ukraińców w piwnicy własnego domu”.

⁸³ Stawek, wieś, folw., gm. Derażne, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁸⁴ Trubica, kol., gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁸⁵ Hołowin, wieś, gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁸⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 208–209 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 405–406 (bez numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 244–245, poz. 1602.

⁸⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Feliński/Filiński Leon.

⁸⁸ Por. BOZW; ur. w kwietniu 1904 r.

⁸⁹ W BOZW widnieje wpis: Kuczyński Tadeusz; syn Filipa, lat 16.

⁹⁰ Por. BOZW; wiek: 48 lat.

⁹¹ W BOZW widnieje rekord: Lubowiecki Hieronim; wiek: 59 lat.

⁹² Por. BOZW, wiek: 25 lat.

Rączkowska Agata – 18 l[at], Stanisława Rączkowska – l[at] 11, Dżigański Florian – l[at] 30, i inni^a na drogach, których spotkali. 5 mężczyzn pogrzebano w Korcu, z których jednego zwłoki znaleziono i zagrzebano ^bwedług lnu [?] a innych zagrzebano na miejscu mordu. Mówili Ukr[aińcy]^c, że mają Niemcy lub Żydzi wymordować Polaków, a potem sami Ukraińcy z tej samej wsi, z sąsiednich i z bandy bulbowców. Partyzanci sowieccy walczyli nieraz z bulbowcami. Wieś Rzeczek⁹³ już napadli bulbowcy i już ludzi zabrali, i spalili parę mieszkań, a nadeszli partyzanci ^dod Sowietów^d i Ukraińcy odeszli. Mało młodych zabrali Niemcy na roboty do Niemiec⁹⁴, więcej Polaków. Milicja ukr[aińska] biła nieraz Polaków, lali wodą i znów bili. W czasie wojny był tylko nauczyciel ukr[aiński], dzieci pol[skie] prawie że nie chodziły do szkoły, bo nieraz płakały, gdy śpiewano: śmierć Lachom.

Zezn[ają], 22 I 1944 r.

^eHelena Omelczuk^e

+++^f [Piekar]⁹⁵

^gMaria Rakowska^g

[poz.] 1752⁹⁶

Kolonia^{h97}, gm. i par. Beresteczko, pow. Horochów, [woj. wołyńskie]

Ok[oło] 530 mieszk[kańców], w tym trochę mniej niż połowa [Polaków]. Bolszewicy wywieźli 1 rodz[inę] ukr[aińską]. Napad odbył się z 20 na 21 VIII [19]43 r. Zamordowano do 40 osób. Ojciec zeznającej – Kot Henryk – 67 l[at], brat Jan – 32 l[ata], z żoną Józefą – 20 l[at], i trojgiem dzieci: Jan – 4 l[ata], Józef – 2 l[ata], Jadwiga – 6 mies[ięcy] [zamordowani] [u]kluciami i pogrzebano [ich] blisko mieszkania, ruchomy majątek zabrano, a budynki spalono. Zezn[ająca] i brat starszy – l[at] 20, uciekli do Berestecz[ka], wyskoczywszy przez okno. Dwie fury obcych przyjechały i do nich dołączyli się miejscowi, o tym donieśli drudzy, którzy poznali niektórych. Zezn[ająca] pracowała w kuchni w żandarmerii, a gdy był napad na Beresteczko, wyjechała i stamtąd. Na roboty do Niemiec dużo wyznaczonych wyjechało z Polaków i Ukr[aińców], ale więcej [i] Polaków. Nauczyciela Polaka, Stanisława Burdzionga⁹⁸, partyzanci zabrali, a żona Ukrainka została.

Zezn[anie] 25 I 1944 r.

ⁱKot Annaⁱ

^a W dokumencie innych.

^{b-b} W „*Protokołach księgi zielonej*” fraza ta została odczytana jako „według snu”; być może miało być: według lnu, czyli przy polu lnu.

^c W dokumencie ukr.

^{d-d} Nadpisano od sowietów nad i Ukraińcy.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka; ze względu na niewyraźny podpis sekretarz powtórzył dane świadka.

^f Własnoręczny znak świadka.

^{g-g} Własnoręczny podpis świadka.

^h W dokumencie Kolonja.

ⁱ W dokumencie skreślono z.

^{j-j} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

⁹³ Rzeczek, wieś, gm. Korzec, pow. Równe, woj. wołyńskie.

⁹⁴ „Niemale młodych zabrali Niemcy na roboty” (*Protokoły księgi zielonej*..., s. 209, poz. 1751[a]).

⁹⁵ W relacji powołano się na świadka – brata Michała Piekara.

⁹⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209 (w maszynopisie nie podano numeru relacji).

⁹⁷ Prawdopodobnie jest to pierwsza część nazwy miejscowości Kolonia Janówka (zob. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 60, poz. 269 i s. 71, poz. 406).

⁹⁸ Por. *ibidem*.

[s. 69] ⁹⁹ [poz.] 1753¹⁰⁰

^aWieś Janiewiczze^{b101}, gm. Poryck, pow. Włodzimierz, par. Poryck Kowalski Stanisław¹⁰² – lat 7, i Kunefa Maria – lat 18, jej mąż Czesław – lat 21, Adamczuk; Rzeszutko Maria – lat 60, córka Oryszczan Józefa – lat 50 [sic!] – zamordowani. Wywołali ich na ogród i tam ich zastrzelili. Działo się to w lipcu 1943 r. We wsi mieszkało około 22 rodzin, a ukraińskich więcej ze dwa razy. Ksiądz ruski z tej wsi był bardzo dobry i przechowywał Polaków i nauczycielka ukr[aińska] też przechowywała Polaków. Mordowali Ukr[aińcy] z tej wsi. Nazwiska: Haraton Siańko – 28 lat, Szelest Jan – lat około 30. Zeznaje córka i siostra wyżej wymienionych i matka Kowalskiego Stanisława, dziecko – l[at] 7.

Zeznanie było dnia 27 I [19]44 r.

+++^c Kowalska Karolina^c

[s. 70] [poz.] 1754¹⁰³

^dWieś Witków Nowy¹⁰⁴, gm. w miejscu, pow. Radziechów, par. Witków N[owy] Napad był 28 I [1944 r.] w nocy około godz. [w]pół do 12.00. Mężowi zeznającej, Piotrowskiemu Józefowi¹⁰⁵ – lat 30, Ukraińcy w dniu 28 I [1944 r.] po południu przynieśli opaskę i polecieli nocną wartę z jakimś Ukraińcem. Właściwie dyżur nie wypadł wtedy na niego. W czasie wartowania nadjechały 4 wozy Ukraińców i zabrały Piotrowskiego Józefa ze sobą. Wartownika ukraińskiego zostawiono. Wspomnianego zawleczono do lasu i tu w okrutny sposób mordowano. Przestrzelono mu nogę, tak że w jabłku¹⁰⁶ wisiała tylko na skórze, dłonie i palce przestrzelono, kolbami bito po głowie i przebito sztylętym tył głowy. Zeznająca po długich poszukiwaniach, „ale tego samego dnia” znalazła martwe zwłoki i sama je pochowała. Tej samej nocy zamordowano 28 osób w okolicznych wioskach: [f] Hoholów¹⁰⁷, Romanówka¹⁰⁸ koło Tartakowa. Ofiarą padli sami Polacy: mężczyźni, kobiety i dzieci. Ci wszyscy padli od kul w domu, a potem mieszkania podpalono. Bandyci mówili po ukraińsku, mieli karabiny ręczne i maszynowe, granaty i sztylety. Nazwiska pomordowanych:

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^b W dokumencie Janiewiczze.

^c Własnoręczny znak świadka, obok parafka zielonym atramentem.

^d Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 3; na stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{e-c} Nadpisano nad znalazła martwe.

^f W dokumencie skreślono Radwańce; w „Protokołach księgi zielonej” (s. 216) pozostawiono mimo skreślenia w rękopisie.

⁹⁹ U dołu tej strony znajdowała się poz. 1627.

¹⁰⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 250, poz. 1614.

¹⁰¹ Janiewiczze, majątek, wieś, gm. Grzybowica, pow. Włodzimierz, woj. wołyńskie.

¹⁰² Por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 166, poz. 1403.

¹⁰³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 216–217; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 414–415 (bez numeru relacji).

¹⁰⁴ Witków Nowy, miasteczko, dwór, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁵ Por. BOZW.

¹⁰⁶ Zapewne chodzi o staw kolanowy.

¹⁰⁷ Hoholów, wieś, dwór, gm. Korczyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁰⁸ Romanówka, wieś, gm. Stojanów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

- 1) Jenc Jan¹⁰⁹ – lat 50,
- 2) Gryborczykowa z trojgiem dzieci – lat 40 około, dzieci – lat 21, 5 i 2.
- 3) Niemiec z żoną, matką i dwoje dzieci.

Innych nazwisk nie zna, bo pomordowani byli ze wsi sąsiednich. Ukraińcy miejscowi, sąsiedzi twierdzili, że Piotrowski Józef padł niewinnie, bo przypadkowo był na warcie. A może poznał jakiegoś Ukraińca i dlatego bandyci nie mogli już puścić go żywego. W kilka dni potem wpadli do lasu partyzanci bolszewicy i wymordowali 17 bandytów. Reszta uciekła. Zeznająca sama partyzantów nie widziała, ale tak opowiadali ludzie z Radwanic.

Zeznanie uczyniono 6 IV 1944 r.

^aMaria Piotrowska^a

^b[poz.] 1755¹¹⁰

[s. 71]

^cWieś Głuchowice¹¹¹, gm. Winniki¹¹², pow. Lwów

Kościół w Czyszkach¹¹³, we wsi tylko kaplica. Pop¹¹⁴ dojeżdża z Dmytrowic¹¹⁵. Na razie nikt nie dojeżdża, bo proboszcz ukraiński z rodziną wyjechał. Wieś ma 175 numerów, w tym 45 polskich. Trzy tygodnie temu Ukraińcy wybijali okna. Od 10 dni została rozdana ulotka po wsi w języku ukraińskim w sprawie ochrony nocnej wsi prowadzonej przez nacjonalne organizacje ukraińskie, do których mają się zgłaszać miejscowi Ukraińcy. Polakom od godz. 19.00 nie można opuszczać domów. [W nocy] 11/12 IV [1944 r.] spalili Ukraińcy gospodarstwa Jakubiszyna Pawła i Pawluka Andrzeja. Komendant straży pożarnej Jan Hnatów zarządził pomoc w gaszeniu zagrody Pawluka Andrzeja. Na drugi dzień Ukraińcy zagrozili Hanatowowi [*sic!*], że jeżeli jeszcze raz pomoże w gaszeniu ognia, spali się jego dom. Polacy z Głuchowic proszą dla siebie o pomoc, gdyż chcieliby się utrzymać we wsi. Polacy spać u siebie nie mogą, a Ukrainiec żaden nie może, chociażby nawet chciał, przyjąć ich do siebie, gdyż ci z Ukraińców, którzy się nie podporządkowują bandytom, podlegają podobnym szykanom

^dJak i Polacy. Co nocy ludność słyszy przejeżdżające transporty konne, które czasem zatrzymują się w Głuchowicach albo jadą do Czyżkowa¹¹⁶, Gaji¹¹⁷ i innych okolicznych wsi, wyładowując różne rzeczy, jak przypuszczają Polacy – broń. [s. 72]

Lwów, 14 IV 1944 r.

^eChybiło Andrzej^e

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^b Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^c Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁰⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Jenc/Jenca Jan; miejsce zbrodni: Radziechów.

¹¹⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 213; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 411.

¹¹¹ Głuchowice, wieś, gm. Czyszki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹¹² Winniki, miasteczko, gm. Winniki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹¹³ Czyszki, wieś, gm. Czyszki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹¹⁴ Według ostatniego, przedwojennego schematyzmu archieparchii lwowskiej w Dmytrowicach od 1938 r. proboszczem był ks. Iwan Mironczuk (Mironczuk) (ur. 1908 r.), wyświęcony na kapłana w 1936 r. (*Schematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 68).

¹¹⁵ Dmytrowice, wieś, dwór, gm. Czyszki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹¹⁶ Czyżków, wieś, dwór, gm. Czyszki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹¹⁷ Gaje, dwór, wieś, gm. Czyszki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

[s. 73] [poz.] 1756¹¹⁸

^aKostopol pow. i par., [woj. wołyńskie]

Wójcik (lat 50) pasł krowę, nożem wydłubane oczy, uszy obcięte i język, pochowała go żona. Kutasiewicz – lat 7, pasł krowę, zaginął tak, że go nie znaleziono. Zeznaje jego opiekunka^b. Mordowali przed Zielonymi Świętami.

^cS. Strumieńska^c

Majdan Rużyński¹¹⁹, pow. Kostopol

Dzikoński – lat około 30, i jego żona – lat około 28–30 – zamordowani piłą, przecięte^d ciało kawałami. Dzieci ich czworo zastali w Kostopolu przy życiu. Zamordowani w miesiącu sierpniu.

Zeznaje dnia 14 I [1944 r.]

^eS. Strumieńska^e

[poz.] 1757¹²⁰

^fKudranka, par. Tuczyn¹²¹, pow. Równe

Reszczyński Andrzej¹²² – lat 74, w drodze do Równego, uciekając furą, zamordowany. Jechało około 30 fur uciekających. Na 5 furach nadjechało na każdej furze po 6–7 uzbrojonych Ukraińców z tej samej i z sąsiednich wsi. Na czele tych fur jechało konno około 15 Ukr[aińców]^f w niemieckich ubraniach bez masek, uzbrojonych w 2 automaty, a reszta w karabiny, a na furach były i karabiny, [i] noże. Ci na koniach zawołali, że jadą uciekającym na pomoc, uspokajali, żeby się nie bać, że wyjechali z Tuczyzna, gdzie jest żandarmeria, i że wskażą drogę. Było to po połud[niu] [między] 1–2 godz. Koło lasu zatrzymali ten transport i powiązali zdrowych i młodych mężczyzn i w lesie pomordowali nożami, a do uciekających strzelali. Brat zeznającego – lat 26, Wacław, uciekł i stryjeczny brat Gracjan raniony w twarz kulą. Przybyli do Równego. Przed ucieczką zgrupowali po kilka osób, okrążyli ich z nastawionymi karabinami, a 1 Ukr[ainiec]^f nożem mordował i zaraz zdejmowali ubranie z zabitych. Brat zeznającego poznał Ukraińców z tej samej wsi, a jednego nawet po nazwisku – Wasyla [g], a z sąsiednich wsi z widzenia. Siostra zez[nającego] uciekała, ale dotąd jej nie ma, więc prawdop[odobnie] nie uciekła. Ojca, brata z żoną i dzieckiem i innych krewnych pomordowano na^h oczach Wacława. Zeznający wyjechał dzień wcześniej, tj. 3 VIII 1943 r., obecnie chce zeznający szukać żony, którą miano [i] wywieźć do Gliwic.

ⁱReszczyński Jan zeznającyⁱ

^a Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^b W dokumencie podpisana.

^{c-e} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^d W dokumencie przecinając.

^e Od tego miejsca zmiana atramentu oraz charakteru pisma – ręka 4.

^f W dokumencie ukr.

^g Za imieniem pozostawiono wolne miejsce na dopisanie nazwiska.

^h W dokumencie w.

ⁱ W dokumencie skreślono jech.

^{j-j} Własnoręczny podpis świadka.

¹¹⁸ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209 (w maszynopisie nie podano numeru relacji).

¹¹⁹ Miejscowość niezidentyfikowana; być może chodzi o Majdany w pow. Kostopol: Mareniański (gm. Ludwipol), Mokwiński (gm. Berezne) lub Majdan w gm. Stydyń.

¹²⁰ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 209–210 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 231–232, poz. 1573.

¹²¹ Tuczyn, wieś, gm. Tuczyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹²² Por. BOZW; data śmierci: 2/3 VIII 1943 r., miejsce zbrodni: kol. Leonówka.

[poz.] 1758¹²³

Krzywica¹²⁴, par. Dąbrowica, pow. Sarny

Zamordowany:

1) Kałucki Stanisław – lat ok[olo] 34–35, żona i 5 dzieci.

2) Doktor, imię niezn[ane], żona i 6 dzieci i spaleni. Było to po Wielkanocy^a. Widział to Kałucki Antoni; ojciec z żoną [i] ^bsiostrą zeznaj[ącego]^b, Bronisławą. Zostali w Równem, a co się stało z nimi, nie wiadomo. Mordującymi byli Ukraińcy z tej samej wsi i sąsiednich.

^cMałomski Marian z Krzywicy, zeznający dnia 18 I [19]44 r.^c

[poz.] 1759¹²⁵

^dWieś Kraśnica¹²⁶, gm. tuczyńska i par. Tuczyn

Stanisław Słowiński¹²⁷ – lat 78, pojechał z chłopcem Koncewiczem – lat 17, do mleczarni w Pustomytach¹²⁸ i więcej nie wrócili^e. Zostali zamordowani w lesie. Działo się z końcem czerwca [1943 r.]

Zeznaje dnia 18 I [19]44 r.

^fA. Misiewicz^f

[poz.] 1760¹²⁹

Wieś Kuty-Borek¹³⁰, par. i gm. Berezne

Dąbrowskiego Nikodema 2 córki – lat 18 i 20, poszły do wsi pobliskiej, do siostry zamężnej Piwak; uprowadzono ich z innymi do lasu i tam pomordowane. Razem znaleziono 7 osób i ich zabrali, na cmentarzu pochowali.

[s. 75]

Działo się w lipcu 1943 r., zeznaje dnia 18 I 1944 r.

^fA. Misiewicz^f

^a W dokumencie wielkanocy.

^{b-b} Nadpisane nad z żoną.

^{c-c} Własnoręczny wpis świadka z podpisem.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na jasnoniebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^e W dokumencie wrócił.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

¹²³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 210 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 407 (bez podania numeru relacji).

¹²⁴ Krzywica, wieś, gm. Dąbrowica, pow. Sarny, woj. wołyńskie.

¹²⁵ Por. *Protokoły Księgi zielonej*..., s. 210 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 407 (bez podania numeru relacji).

¹²⁶ Kraśnica, kol., gm. Tuczyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹²⁷ Por. BOZW; wiek: 80 lat, data śmierci: 15 V 1943 r., miejsce zbrodni: Pustomyty.

¹²⁸ Pustomyty, wieś, majątek, gm. Tuczyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹²⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 210 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 407 (bez podania numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 232, poz. 1576.

¹³⁰ Borek-Kuty, kol., gm. Berezne, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

[poz.] 1761¹³¹

^aWieś Kutrów¹³², gm. Beresteczko, pow. Horochów, par. Berestecz[ko]

Wieraszek Stanisław – ur. 1895 r., i żona jego Józefa – ur. 1896 r., Edward – lat 5, syn. Mordowali siekierami, odrąbywali głowy i strzelali. Rodzina ich pochowała na cmentarzu. Było 360 numerów, w tym polskich rodzin 7. Udział brali Ukr[aińcy]^b z tej samej wsi i z wsi okolicznych. Ksiądz ukr[aiński] Mikolski¹³³ żył w zgodzie z Polakami, a drugi ks. Pawłowski¹³⁴. Nauczycielką była córka ks[iędza] ruskiego, który przedtem umarł. Nauczyciel nazywał się Jakim Hilko. Działo się to 30 XII 1943 r.

Zeznaje córka pomordowanych rodziców, dnia 29 I [19]44 r.

^cWieraszko Stanisława^c

[^d]

^a Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^b W dokumencie ukr.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok zielona parafraska. Mimo że w relacji figuruje nazwisko Wieraszek, w podpisie znajduje się forma Wieraszko.

^d W tym miejscu Księgi zielonej znajdowała się relacja 1620.

¹³¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 210 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 407 (bez podania numeru relacji).

¹³² Kutrów, wieś, gm. Beresteczko, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

¹³³ Ks. Mikolski – duchowny greckokat. niezidentyfikowany.

¹³⁴ Ks. Pawłowski – duchowny greckokat. niezidentyfikowany.

9. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1744*–1761*¹ (KSIĘGA BRUNATNA, S. 44–56)

[poz.] 1744*²

[s. 44]

Wieś Andrzejówka, gm. Korczyn, pow. Sokal, par. Witków Nowy, [woj. lwowskie]
Napał był z 20 na 21 III [1944 r.] około godz. 11.00. Do chaty wpadło z 10 bandytów –
Ukraińców. Zeznający nie umie powiedzieć, czy to byli ludzie miejscowi czy z okolicy.
Strzałami z karabinu zabili żonę zeznającego, Helenę Sobiecką³ – lat 22, Mariana Sobiec-
kiego⁴, brata – lat 28, Józefa Sobieckiego⁵, brata – lat 26, dziecko Stefana Sobieckiego⁶ – lat
5. Zeznający uciekł przez okno. Potem bandyci zabrali ubrania i zbiegli. Udali się następnie
do 4 innych chat, ale ich mieszkańcy uciekli. Bandyci ograniczyli się do rabowania. Był
to pierwszy napał na wieś. Ukraińcy mówili, że wszystkich Polaków muszą zgładzić (p).

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^aSobiecki Franciszek^a

[poz.] 1745*⁷

[s. 45]

Wieś Zamłynie, gm. Mizocz, pow. Zdobunów, par. Mizocz, [woj. wołyńskie]
Napały były 2. Pierwszy we wrześniu 1942 [r.] Wtedy zamordowano zięcia zeznające-
go, Jankowskiego Maksymiliana⁸ – lat 36. Wyprowadzono go do sieni i tu zastrzelono
z automatu. Bandyci byli Ukraińcami, ale w hełmach i zasmarowani, więc zeznający nie
poznał ich. Drugi napał był 29 I 1943 r. Wtedy 7 bandytów otoczyło dom, 4 weszło do
mieszkania. Byli ubrani w [b] płaszcze i czapki sowieckie, na ręce mieli opaski milician-
tów ukraińskich. Zameldowali się przed zeznającym, że mają zrobić rewizję na broń.
W czasie rewizji zrabowali wszystkie rzeczy tak dokładnie, że zeznający musiał pożyczyć
od sąsiadów bieliznę, żeby syna pochować. Potem zeznającemu i jego żonie kazano od-
wrócić się do ściany, stano przy nich z karabinem, a 1 z nich kazał synowi Tadeuszowi
Lisowi⁹ – lat 22, odwrócić się twarzą do poduszki i strzelił mu w czaszkę. Następnie
opuścili izbę. Ojciec zebrał ze ściany krew i mózg, które tam rozprysły się, złożył je do
czaszki, związał głowę, a potem ciało pochował. Tej samej nocy pół godziny przedtem
bandyci zamordowali w tej samej wsi syna sąsiada – lat 23, Mendzelewskiego Wiktora¹⁰.
Wszystkim członkom rodziny kazano wejść pod łóżko. Przez ten czas rabowano. Potem
synowi kazano wyjść spod łóżka. Ledwie głowę wychylił, strzelono do niego i poszli (p).

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono mundury.

¹ W związku z podwójnym występowaniem w obu Księgach numeracji w zakresie poz. 1744–1761 numery umiesz-
czone w „Księdze brunatnej” dodatkowo oznaczono znakiem *.

² Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 211. W maszynopisie ciąg relacji od poz. 1744 do 1752 omyłkowo włączono do
Protokołów księgi zielonej, mimo że pochodzą z *Księgi brunatnej* (por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 320).

³ Por. BOZW; wiek: 22 (24) lata, miejsce zbrodni: Bojanice.

⁴ Por. BOZW; wiek: 26 lat, miejsce zbrodni: Bojanice.

⁵ Por. BOZW.

⁶ Por. BOZW; „syn Mariana i Heleny”.

⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 211; por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 320; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*,
s. 408.

⁸ Por. BOZW; ur. w 1909 r.; data śmierci: 2 IX 1942 r.

⁹ Por. BOZW.

¹⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Modzelewski/Mądzelewski Wiktor; ur. w 1915 r.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^aLis Jan^a

[s. 46] [poz.] 1746*¹¹

Wieś Lipica Dolna, gm. Lipica Dolna, pow. Rohatyn

W pierwszej połowie lutego [1944 r.] miejscowi Ukraińcy radzili poufnie opuścić wieś dobrowolnie. Mówili, że masowych morderstw nie będzie, bo ludność miejscowa nie chce patrzeć się na to, ale Polaków będą płoszyć. Wtedy zeznający wyjechał z ojcem do Stanisławowa. Ojciec 11 III [1944 r.] wrócił do Lipicy Dolnej, by coś z gospodarstwa przywieźć do domu. Od razu mówił, że jak nie wróci do kilku dni, to znaczy, że nie żyje. Pojechała z nim znajoma kobieta. Ta po powrocie do Stanisławowa opowiadała, że słyszała o zamordowaniu ojca. Nie zna tylko bliższych okoliczności. Ojciec nazywał się Piotr Nawroński¹² – lat 58.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^aNawroński Franciszek^a

[poz.] 1747*¹³

Wieś Białe^b, gm. Białe^b, pow. Przemyślany

Napad miał miejsce w nocy około godz. 10.00 z 25 na 26 III [1944 r.] Bandyci podpalali [c] chaty polskie, o ile te chaty polskie były przy sobie. Jeżeli chaty polskie były między ukraińskimi, radzili sobie w inny sposób. W jednej zagrodzie ojciec był Ukrainiec, matka Polka. Bandyci wpadli do chaty i zabili syna, krajali go nożem wszerej, owinęli w okłótek słomy i wrzucili do ognia. Zabity nazywał się Mazur – lat 12. Następnie bandyci udali się do zagrody Jaworka Franciszka.

Dobijali się do chaty, nie chciano ich wpuścić. Wtedy przez okno wrzucili granat ręczny i chatę podpalono. Jaworek Franciszek uratował się ucieczką. Jego żonę i córkę – ^dlat 16^d, raniono obie

[s. 47] w nogi. Wtedy skryły się w rowie i tu przesiedziały do rana, a nast[ępnie] pociągami udały się do Lwowa. Druga córka zamężna z zięciem, którzy mieszkali obok, zniknęli. Nie wiadomo, co z nimi stało się. Razem wymordowano lub spalono 50 zagród. Zeznający usłyszał o tym od swojej żony, która chwilowo bawiła w Białej.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^aSmalec Wojciech^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Białe.

^c W dokumencie skreślono ws.

^{d-d} Nadpisano nad ranioną

¹¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 211; por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 320; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 409.

¹² Por. BOZW.

¹³ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 211; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 409.

[poz. 1748]*¹⁴

Przedrzymichy Małe, gm. i pow. Żółkiew

Napad był 17 II [1944 r.] W jednej z chat było zebranych 6 mężczyzn i 1 chłopak. Bandyci otoczyli dom i strzelali przez okno i drzwi. Dwóch mężczyzn zabito, dwóch schwytano żywych, trzech uciekło. Bandyci zabrali na sanie zabitych, schwytanych i rzeczy zrabowane. Nazwiska zamordowanych: Bojda Józef¹⁵ – lat 27, Daliniewicz Tadeusz¹⁶ – lat 22; schwytani: Adamowicz Marian¹⁷ – lat 20, Stebelski Jan¹⁸ – lat 18. Ślad po nich zaginął.

[poz. 1749*]¹⁹

Przedrzymichy Wielkie²⁰, gm. i pow. Żółkiew

Zabrano żywych nauczycielkę²¹, Polkę, i jej męża²², Ukraińca, zawieziono ich 4 km dalej w pole, tu zabili strzałami z karabinów i pochowali w polu razem z zamordowanym poprzednio kowalem Majchrem²³ – lat 50. Działo się to mniej więcej 2 tygodnie temu.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^aBojda Paweł^a

[poz. 1750*]²⁴

[s. 48]

Wiś Andrzejówka, pow. Sokal, gm. Korczyn

Napad był w poniedziałek 20 III [1944 r.] Bandyci zabrali około godz. 7.00 wieczorem 2 dzieci gospodarza: Jan Kunach²⁵ – lat 11, i Franciszek Kunach²⁶ – lat 6, i w pobliżu te dzieci zastrzelono. Nast[ępnego] dnia ojciec chował te dzieci na cmentarzu. Po pogrzebie w południe, gdy schodził z cmentarza, bandyci zastrzelili ojca. 21 III 1944 r. około godz. 8.00 wieczorem wywołali z chaty syna zeznałego, Kazimierza Przybyłę²⁷ – lat 33, i uprowadzili go ze sobą. Tu go zastrzelono i pochowano. Poznano, że niektórzy bandyci składali się z Ukraińców miejscowych. W tej samej wsi zabito tego samego dnia Michała Kraske²⁸ – lat, 52 – zastrzelono [go].

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 212; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 409.

¹⁵ Por. BOZW.

¹⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Dalniewicz/Danielewicz Tadeusz.

¹⁷ Por. BOZW.

¹⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Stebelski/Stebnicki Jan.

¹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 212; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 409.

²⁰ Przedrzymichy Wielkie, wieś, gm. Dzibulki, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

²¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: brak nazwiska, brak imienia; data śmierci: 12 III 1944 r.; „miejscowa nauczycielka”.

²² Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: brak nazwiska, brak imienia; data śmierci: 12 III 1944 r.; „mąż nauczycielki”.

²³ Por. BOZW; data śmierci: 12 III 1944 r.

²⁴ Por. *Protokoły księgi zielonej*, s. 212; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 410.

²⁵ Por. BOZW, wg której miejscem zbrodni były Bojanice, a nie Andrzejówka (obydwie miejscowości znajdowały się w pow. sokalskim).

²⁶ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Jana Kunacha w poz. 1750.

²⁷ Wg BOZW – w zależności od źródła – Kazimierz Przybyła miał 3 lub 33 lata, data śmierci: 21 II 1944 r.

²⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Kraśka Michał; data śmierci: 21 II 1944 r.

[poz.] 1751*²⁹

Dwa tygodnie temu we wsi sąsiedniej Obrotów³⁰ zastrzelono Sobieckiego³¹ [a] – lat 56, [b] jego żonę³² – lat 52, Koprowskiego Kazimierza³³ – lat 32, ich zięcia.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^cPrzybyła Władysław^c

[poz. 1752*]³⁴

Wieś Białe, gm. Białe^d, pow. Przemyślany

Ponieważ zagroda zeznającego znajduje się na początku wsi, więc napad zaczął się od niego. Zeznający uciekł, choć strzelano do niego z automatu. Żonę i 15-letnią córkę ręcznym granatem raniono w lewe nogi. Zięć schował się do piwnicy. Bandyci podpaliли chatę. Od czadu zięć zaczął się. Ale po odejściu bandytów przywrócono go do życia. Tej samej nocy zabito około 40 osób: kobiet, mężczyzn i dzieci (w). Domy palono. Zeznający był zajęty ratowaniem

[s. 49] swojej rodziny i nie zwracał uwagi na tamte rzeczy. Miejscowi Ukraińcy mówili: – Jak nie zaprosi się gości, to nic nie będzie. Zdaje się więc, że to byli sąsiedzi.

Zeznanie uczyniono 27 III 1944 r.

^cJaworek Franciszek^c

[poz. 1753*]³⁵

Podkamień, pow. Rohatyn, par. Podkamień

Wszystkich numerów był 300. Polaków było ze 150 numerów. Polaków było więcej jak Ukraińców. Czysto polskich numerów było ze 100. A reszta to byli mieszań. Bolszewicy wywieźli kilka rodzin kolonistów: 1) Ślęk Jakub z żoną i dziećmi, 2) Jabłoński Józef z żoną i dziećmi, 3) Leniar Antoni z żoną i dziećmi, 4) Leniar Marcin z żoną i dziećmi. Napad był 20 II [1944 r.] o godz. wpół do 8.00 wieczorem. Bandytów było ze 600. Podzielili się na partie po 10 do 15 osób i wpadli do chat, gdzie mordowali samych mężczyzn. Mieli ^ebagnety^e, granaty, karabiny i siekiery. Bandyci wpadli do mieszkania zeznającej i tu czterema uderzeniami w głowę zabili jej męża Dżugałę Adama³⁶ – lat 52. Potem głowę odrabali. Egzekucja odbyła się w sieni. Zeznająca poznała, że to są Ukraińcy, nie rozróżnia, czy to są miejscowi, czy zamiejscowi. Tej samej nocy zamordowano 47 mężczyzn, 7 jest rannych. Kobiety i dzieciom nic nie zrobiono. Zamordowano: 1) Paszczykowski

^a W dokumencie najpierw skreślono słowo Sobie, potem je pokreślono.

^b W dokumencie skreślono i.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Dunajów.

^{e-e} Nadpisano nad granaty.

²⁹ Por. *Protokoły książki zielonej*, s. 212; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 410.

³⁰ Obrotów, os., gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

³¹ W BOZW występuje zapis: Sobiecki, brak imienia; data śmierci: 13 III 1944 r., miejsce zbrodni: Obydów; w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „zamordowany z żoną”.

³² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Sobiecka, brak imienia; data śmierci: 13 III 1944 r., miejsce zbrodni: Obydów.

³³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kaprowski/Koprowski Kazimierz; miejsce zbrodni: Obydów.

³⁴ Por. *Protokoły książki zielonej*, s. 212; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 410.

³⁵ Por. *Protokoły książki brunatnej*, s. 320–321.

³⁶ Por. BOZW.

Andrzej³⁷ – lat 40 – bagnetem w pierś; 2) Borodeńko Piotr³⁸ – lat 70 parę – siekierą po całym ciele; 3) Gliński Michał³⁹ – lat 22 – przestrelono głowę; 4) Paszczakowski Jan⁴⁰ – lat 75 – bagnetem w pierś; 5) Makarewicz Bronisław⁴¹ – lat 19 – przebity bagnetem. Ciała rodziny pochowały.

Nikt napadu nie przypuszczał. Ksiądz polski Kazimierz Terlecki⁴² wyjechał 15 X [s. 50] ub[iegłego] roku [1943 r.]. Ksiądz grekokat. Michał Petriw⁴³ był nieprzychylnie usposobiony do Polaków. Wójt Rap [?] Stanisław również Polakom nie sprzyjał. Nauczyciel polski z rodziną wyjechał z początkiem lutego.

Zeznanie uczyniono 28 III 1944 r.

^bAnna Dżugała^b

[poz. 1754*]⁴⁴

Gromada Huta⁴⁵, gm. Kurzany⁴⁶, pow. Brzeżany, par. Narajów
Numerów domów było ze 30 i fabryka szkła. Jedna rodzina była ukraińska. Bolszewicy wywieźli [c] leśniczego, który był wójtem – Kazimierza Krasiczyńskiego, z rodziną i gajowego Uchmana Piotra z rodziną. Napad na wieś był 25 III [1944 r.] o godz. 4.00 po południu. Bandyci w liczbie 200 do 300 wypadli z lasu i osaczyli^d całą gromadę. Bandyci mieli karabiny, automaty, siekiery, granaty ręczne. Wpadali po 10 [dziesięciu] do jednej zagrody. Kobiетom i dzieciom nic nie robili. Zabili około 20 mężczyzn. Paczkowski Izydor⁴⁷ – lat 40 – zastrzelony, Szlachetko Jan⁴⁸ – lat 55 – nie wie, jak zabito, Szlachetko Bronisław⁴⁹ – lat 19 – zastrzelony, Pasznicki Jan⁵⁰ – lat 55 – bili karabinem po głowie. [e] Zagrody zamordowanych podpalili^f, kobiety z dziećmi uciekły. Rodziny pochowały ciała. Po pogrzebie bandyci wpadli drugi raz i wykańczali mordowanie. Wtedy zginął Hofman Wilhelm⁵¹ – lat 50 – zastrzelili, zdaje się. Bandyci to byli Ukraińcy z wsi

^a W dokumencie Petri.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono gajowego.

^d W dokumencie obsaczyli.

^e W dokumencie skreślono Hofm.

^{f-f} W dokumencie podpalili zamordowanych.

³⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Paszczakowski Andrzej; wiek: 38 lat.

³⁸ Por. BOZW; wiek: 68 lat.

³⁹ W BOZW występuje rekord: Gliński Marian; wiek: 21 lat.

⁴⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Paszczakowski Jan; wiek: 78 lat.

⁴¹ Por. BOZW; wiek: 21 lat.

⁴² Ks. Kazimierz Terlecki (1901–1967), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1924 r.; od 1934 r. był administratorem par. Podkamień, którą opuścił w marcu 1944 r., gdy nastąpiła eskalacja napadów ze strony Ukraińców; początkowo przebywał na terenie diecezji tarnowskiej, a następnie podjął posługę duszpasterską w administraturze apostolskiej Śląska Opolskiego i od 1946 r. w administraturze apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 820–821).

⁴³ Ks. Mychajło (Michał) Petriw (ur. 1885 r.), duchowny grekokat. archieparchii lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1912 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 76).

⁴⁴ Por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 321.

⁴⁵ Huta Szklana, os., gm. Kurzany, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

⁴⁶ Kurzany, wieś, gm. Kurzany, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

⁴⁷ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Huta Szklana.

⁴⁸ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Huta Szklana.

⁴⁹ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Huta Szklana.

⁵⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Paśnicki/Pasznicki Jan/Julian; miejsce zbrodni: Huta Szklana.

⁵¹ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Huta Szklana.

sąsiedniej. Miejscowi poznali ich. Napad był niespodziewany. Ale Ukraińcy mówili, że Huta pocierpi, bo w lasach przechowywali się Żydzi. W lesie znaleziono [a] 26 Żydów i jednego Polaka, który, zdaje się, ułatwiał

[s. 51] im życie. Dużo Polaków pojechało do Niemiec na kontyngent. Wybierali ich Ukraińcy. Wójt nazywał się Dmytro Nahirny. To był porządny człowiek i bronił nawet Polaków. Ksiądz rzymskokat. był Antoni Lisak⁵². Ksiądz został na parafii dotychczas. Ksiądz grecko-kat. nazywa się Czopecj^b Wasyl⁵³. On upominał z ambony, żeby nie mordować⁵⁴.

[poz. 1755*]⁵⁵

Wieś sąsiednia [c] Wierzbów⁵⁶, gm. i par. Buszcze, pow. Brzeżany

Napad był z 19 na 20 III [1944 r.] [d] między godz. 8.00 a 10.00. Tu padło 9 mężczyzn. Bili ich siekierami i karabinami. Zamordowanych rzucali w ogień ich płonącego domu. Wiatyk Michał⁵⁷ – lat 45, Nieżyłowski Franciszek⁵⁸ – lat 33, Nieżyłowski⁵⁹ – lat 40, Wróbel⁶⁰ – lat 50, i syn⁶¹ – lat 25, Romanowski Michał⁶² – lat 50, Czernecki Józef⁶³ – lat 28. Zamordowali jedną rodzinę ukraińską Iwanickiego Wasyla⁶⁴ – osób 5, za to, że przechowywali Polaków.

Zeznanie uczyniono 29 III 1944 r.

°Józef Sowa°

^a W dokumencie skreślono 1 pol.

^b W dokumencie Czepil.

^c W dokumencie skreślono Wierzbno.

^d W dokumencie skreślono w nocy.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

⁵² Ks. Antoni Lisak (1889–1970), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1913 r.; w latach 1933–1945 był proboszczem par. Narajów; po zajęciu w 1944 r. kościoła przez Niemców, którzy urządzili w nim magazyn, przeniósł się do Brzeżan; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostolskiej w Gorzowie Wielkopolskim (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 438).

⁵³ Ks. Wasyl Czopecj (1895–1985), duchowny grekokat. archieparchii lwowskiej; wyświęcony na kapłana w 1925 r.; przed wojną był katechetą w Gródku; od 1945 r. przebywał w Karlsruhe w Niemczech, skąd wyjechał do Kanady, gdzie podjął pracę duszpasterską w diasporze ukraińskiej (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 10; D. Błażejowski, *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988)*..., s. 46 – w publikacji tej odnotowano, że w latach 1925–1944 był nauczycielem w Haliczu).

⁵⁴ Układ relacji na stronie rękopisu wskazuje, że powstała ona, tak samo jak poz. 1755, na podstawie zeznań Józefa Sowy.

⁵⁵ Por. *Protokoły książki brunatnej*, s. 321.

⁵⁶ Wierzbów, wieś, gm. Buszcze, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

⁵⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Wiatyk Michał. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Oprawcy przywiązali go do słupa i przypiekali ogniem”.

⁵⁸ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Niżałowski/Nieżałowski Franciszek.

⁵⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano rekord: Nieżałowski Jan. W opisie okoliczności śmierci znajduje się odwołanie do źródła *Antypolska akcja nacjonalistów ukraińskich w Małopolsce Wschodniej i na Wołyniu w świetle dokumentów Rady Głównej Opiekuńczej 1943–1944. Zestawienie ofiar* (red. L. Kulińska i A. Roliński, Kraków 2012), za którym podaje się nazwisko Niżałowski.

⁶⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Wróbel Antoni; wiek: 57 lat.

⁶¹ W BOZW widnieje rekord: Wróbel Józef; wiek: 10 lat.

⁶² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Romaszowski/Romanowski Michał.

⁶³ Por. BOZW.

⁶⁴ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Iwanicki Wasyl/rodzina.

[poz. 1756*]⁶⁵

Wieś Parchacz⁶⁶, par. Krystynopol, pow. Kamionka Strumiłowa⁶⁷

Napad był 22 III [1944 r.] około godz. 1.00 w południe. Dwóch synów i córka zeznającej oraz 4 jeszcze inne osoby szły z tobołkami na stację kolejową, by udać się do Lwowa. Po drodze bandyci porwali najpierw Szeligowskiego Bronisława⁶⁸, Dukacza Władysława⁶⁹, Bałejewicz Anielę⁷⁰ i jej matkę⁷¹. Co z nimi zrobiono, nie wiadomo. Ślad [p]o nich zaginął. Potem porwano na wóz córkę zeznającej – Bukowską Michalinę – lat 16, dwóch synów zeznającej – Bukowskiego Edwarda – lat 18, i Bukowskiego Jana – lat 12 – na drodze zakłuto [ich] bagnetami.

Ciała ich pogrzebano w piasku przy drodze. Po odejściu bandytów ciężko ranni zaczęli ruszać się w ziemi. Zauważyli to Niemcy, którzy przejeżdżali autem. Wykopali chłopców i autem przewieźli ich do szpitala w Krystynopolu. Pobici, zdaje się, będą żyć. Jeden z nich, który dostał bagnetem w szyję, będzie mówił głosem chrapliwym i nie będzie mógł jeść stałych pokarmów. Córkę zeznającej zawieziono 2 km dalej i tu zakłuto 14 bagnetami. Gdy bagniet nie chciał wejść głębiej, popychano go kolanem. Następnie zdarto odzienie, [a] naga wrzucono do rowu i przygnieciono bryłami lodu. Ciężko ranna po jakimś czasie odżyła. Była to już noc. Zdawało się jej, że jakaś pani o długich jasnych włosach podała jej rękę i wydobyła z rowu. Potem postać znikła. Dziewczyna pobiegła do domu oddalonego o 4 km. Tu upadła na łóżko i zemdląła. Matka ocuciła ją silnie, otulając kocami, obmywając rany, rozcierając ciało i silnie opalając izbę. Widocznie chora tonęła, bo oddała ustami ogromne ilości wody. Następnie odwiozła do szpitala we Lwowie. Stan chorej jest bardzo poważny. Nerki i płuca przekłute.

Zeznanie uczyniono 29 III 1944 r.

^bBukowska Antonina^b

[poz. 1757*]⁷²

Miasteczko Zawałów, pow. Podhajce, par. Zawałów

Napady były kilka razy przed 1,5 miesiąca^c, przed miesiącem, przed dwoma tygodniami; za każdym razem mordowali ludzi i rabowali. Ostatni napad był, zdaje się, 17 III [1944 r.] w nocy ok[óło] wpół do 2.00. Wpadło ich ze 20 wozów po 15 bandytów. Mieli karabiny ręczne, granaty, rewolwery, siekiery, noże. Dookoła pasa mieli naboje, granaty ręczne i kule dum-dum. Na 4 rogach miasteczka dali znak strzałami. Wtedy bandyci rozbiegli się po domach polskich. Tu mordowali ludzi, a potem dom[y] podpalali. Niektórzy spłonęli żywcem. Inni ratowali się ucieczką. Nazwisk pomordowanych zeznająca

^a W dokumencie skreślono i.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie 1 1/2 miesiącem.

⁶⁵ Por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 322; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 406 (bez podania numeru relacji).

⁶⁶ Parchacz, wieś, dwór, gm. Parchacz, pow. Sokal, woj. lwowskie.

⁶⁷ Kamionka Strumiłowa, miasto, gm. Kamionka Strumiłowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

⁶⁸ Por. BOZW.

⁶⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Derkacz Władysław.

⁷⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Bielejewicz Adela/Bielejewicz Aniela.

⁷¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Bielejewicz, brak imienia.

⁷² Por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 322 (relacja została tu oznaczona jako poz. 1758); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 407 (bez podania numeru relacji).

nie pamięta. Strzelali, przebijali bagnetami, odrąbywali głowy, ręce i nogi, rozpruwali brzuchy, darli pasy. Głowy wbijali na parkany. Po odejściu bandytów znaleziono na drodze listę ze spisem, kogo ma się przede wszystkim zgładzić ze świata. Zeznająca z synem była zapisana na tej liście [jako] jedna z pierwszych, dlatego że mąż jej był przodownikiem służby śledczej Polskiej Policji Państwowej. Został zamordowany przez Ukraińców 10 IX 1931 r. w Borysławiu, koło furty swojego mieszkania. Powód zamordowania: miał przy sobie spis Ukraińców, którzy napadli na pocztę w Truskawcu i obkradli ją. Mąż zeznającej nazywał się Jakub Buksa. Pamiętnej nocy zeznająca uciekła z synem z płonącego domu. ^aW następnych dniach^a reszta pozostałych przy życiu mieszkańców znalazła na progu kartki, żeby do kilku dni opuścili miasteczko. Niektórym ustnie mówiono, żeby wynieśli się, jeśli chcą życie uratować. Rodziny lub znajomi pochowali zmarłych. Zamordowanych było 32 osoby. Ksiądz Bartosiewicz Michał^b [Mieczysław]⁷³ uratował się ucieczką, pochował zmarłych i uciekł do Lwowa. Ksiądz grekokat. Kociuba⁷⁴ dobrze żył z księdzem rzymskokat. Wójt Banach Mikołaj Ukrainiec zażarty na Polaków. Do zeznającej odnosił się z wielką niechęcią. Milicja ukraińska pomagała mordować. Polacy poznawali, że bandyci składali się z Ukraińców ze wsi swojej i sąsiednich.

[s. 54] Bolszewicy wywieźli kilka rodzin burżujów, posterunkowych, kolonistów. Niemcy wywieźli dużo Polaków na kontyngent. Podawał ich wójt Banach.

Zeznanie uczyniono 29 III 1944 r.

^cHelena Buksa^c

[poz. 1759*⁷⁵]⁷⁶

[^d] Wieś Boratyn, gm. Suchowola, pow. Brody, par. Ponikwa, [woj. tarnopolskie] Pierwszy napad był 6 V 1943 r. o godz. 12.00 w nocy. Postrzelono wtedy żonę zeznającego, Marię Zielińską – lat 53. Drugi napad był 25 XII 1943 r. o godz. 3.00 po północy. 4 bandytów dobijało się do okna i drzwi mieszkania zeznającego, ale sąsiad Ukrainiec spłoszył ich. We wsi było tylko 2 Polaków: zeznający z rodziną i sąsiad, który zmarł około 10 III [1944 r.] naturalną śmiercią. Po raz trzeci bandyci w liczbie kilkudziesięciu napadli na wieś i otoczyli kilka zagród dookoła, by złapać zeznającego. Ten jednak zdołał wymknąć się i zbiec do Brodów, gdzie spotkał swojego syna, który tu był na robocie, a potem wyjechał do Lwowa. Zeznający pamiętnej nocy był w mieszkaniu sąsiada Ukraińca. W domu była żona. Gospodarstwo zrabowano, ale nie spalono. Nie wiadomo, co stało się z żoną. Bandyci w liczbie około 600 osób

^{a-a} W dokumencie *Następnych dni*.

^b W dokumencie błędnie podano imię księdza Michał zamiast Mieczysław.

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka*.

^d W dokumencie skreślono Boreki oraz tyn, nad którymi nadpisano poprawną nazwę miejscowości.

⁷³ Ks. Mieczysław Kazimierz Bartosiewicz (1907–1989), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1933 r.; w latach 1936–1938 był administratorem par. Nowostawce, pracował też jako katecheta w Stanisławowie, w 1939 r. został proboszczem par. Zawałów; w 1944 r. schronił się w Podhajacach, skąd nadal starał się administrować parafią; na plebanii swojej parafii przebywał także podczas napadu Ukraińców 22 XII 1944 r., uratował się dzięki ucieczce; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostołskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 32).

⁷⁴ Proboszczem parafii grekokat. w Zawałowie od 1908 r. był ks. Denis Kociuba (Dionizy Kociubinskij) (ur. 1873 r.) święcenia kapłańskie przyjął w 1898 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archidiecezji*, Lwów 1938, s. 64).

⁷⁵ W numeracji pominięto poz. 1758.

⁷⁶ Por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 322–323.

zamieszkiwali lasy koło Brodów. Gdy wojsko ustępowało, zajęli domy ukraińskie we wsi Boratyn i Czernica. Tu gromadzili inwentarz żywy i martwy, zdobyty na Polakach. W młynie we wsi Czechy⁷⁷ kazali sobie mleć zboże. Bandyci składali się z milicjantów wołyńskich i galicyjskich, z chłopów nawet z Zakarpacia, [a] z mężczyzn miejscowej ludności w latach od 17 do 35 i z

niedorostków ze Lwowa, Brodów i z okolicy. Pułkownik ich mieszkał w Brodach i ten [s. 55] kierował akcją. SS ukraińskie szło z bandytami ręka w rękę. Bandyci mieli fińską broń: automaty na 75 naboí i karabiny maszynowe, i ręczne, granaty. [b] Amunicję kryli w miejscowych kamieniołomach. Mieli nawet swoje telefony. Mieli kontyngent mięsa uchwalony. Ukraińcy utrzymali to w wielkiej tajemnicy. [c] Za zdradzenie jakiejś rzeczy bandyci karali Ukraińców karą cielesną: 25 razy kijem dostał bez względu na wiek. Bandyci składali się zawsze z Ukraińców – sąsiadów. Tam organizacja powstawała. Organizacja powstawała w sierpniu 1943. r. Bandyci zabijali również tych Ukraińców, których [d] podejrzewano o przynależność [e] lub sprzyjanie komunizmowi. Do rannego nocą wieszono księdza greckokat.⁷⁸ Nocą też grzebano zmarłych. Zabitego nie wolno było nikomu ruszyć. Polaków najczęściej mordowano w lesie.

Zeznanie uczyniono 31 III 1944 r.

^fZieliński Józef

[poz. 1760*]⁷⁹

Wieś Poluchów Mały, gm. Dunajów⁸⁰, pow. Przemyślany, par. Wołków
Bandyci nieraz urządzali na wieś napady rabunkowe. Zeznająca nie nocowała w domu od szeregu dni. Mąż jej był powstańcem śląskim. [g] 24 III [1944 r.] w nocy po północy bandyci napadli na [h] Machnerową Honoratę – lat 55, uprowadzili ją ze sobą, wieść o niej zaginęła. Opowiadają, że pod lasem na piaskach leży ciało zamordowanej kobiety, być może, że wyżej wspomnianej. Wieś liczyła mniej więcej 18 rodzin polskich. Niektórzy poprzednio uciekli. Ostatni napad był 27 III [1944 r.] w nocy. Bandyci podpalili domy polskie. Mieszkańcy uratowali się ucieczką.

Spaliły się tylko 2 osoby: 1) matka Machnerów – lat 65, i 2) syn Patyckiego – lat 9 do [s. 56] 12. Zeznająca nie wie, kto należał [d]o bandy. Zdaje się, że ktoś miejscowy wskazywał drogę do mieszkań polskich.

^a W dokumencie skreślono i.

^b W dokumencie skreślono B.

^c W dokumencie skreślono Ny.

^d W dokumencie skreślono Zeznanie.

^e W dokumencie skreślono do.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g W dokumencie skreślono Napad był ostatni.

^h W dokumencie skreślono dom.

⁷⁷ Czechy, wieś, gm. Ponikowica, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

⁷⁸ W Boratynie od 1912 r. proboszczem był ks. Gawrił Kazanowski (ur. 1882 r.), święcenia kapłańskie przyjął w 1902 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archidiecezji*, Lwów 1938, s. 65).

⁷⁹ Por. *Protokoły księgi brunatnej*, s. 323.

⁸⁰ Poluchów Mały należał do gm. Poluchów Mały.

[poz. 1761*]⁸¹

Wieś Wicyń, pow. Złoczów, par. Wicyń

Wieś czysto polska. Za czasów bolszewickich i niemieckich wykonywali wszystkie przepisy prawa. Ludność polska z tej wsi i okolicznych skupiła się tu w liczbie 6000, wzięli ze sobą żywność; broń dostali od Niemców za wzorowe zachowanie. Jest tam dużo inteligencji. Polacy postanowili bronić się.

Zeznanie uczyniono 31 III 1944 [r.]

^aWładysława Febesza^a

^bOpisy doprowadzone do tego miejsca [–]^b

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^{b-b} *Dopisek wykonany przez Urszulę Szumską, obok parafka.*

⁸¹ *Por. Protokoły księgi brunatnej, s. 323.*

10. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1762–1808 (KSIĘGA ZIELONA, S. 76–124)

[poz. 1762]¹

[s. 76]

Wieś Kozaczyszczyna, pow. Horochów, gm. Beresteczko

Filipczuk Magdalena – lat 76, zamordowana na drodze do Beresteczka; zeznaje córka, że zamordowali ją dnia 20 I 1944 r.

Zeznaje córka Filipczuk Danuta dnia 1 II [19]44 r.

+++^a

^b[poz.]^c 1763²

^dWieś Podsosnów, gm. Podhorodyszcze, pow. Bóbrka, par. Hanaczów, [woj. lwowskie] Napad był z 30 na 31 III [1944 r.] o godz. 1.00 w nocy. Cała wieś była ukraińska. Tylko rodzina zeznającego, złożona z 10 osób, była polska. Pamiętnej nocy około 15 do 20 bandytów zaczęło się dobijać do mieszkania zeznającego. Ponieważ drzwi były dobrze zaryglowane, więc bandyci wyłamali drzwi i okno. Mieszkańcy skryli się na strychu. Bandyci zrabowali lepsze rzeczy w mieszkaniu, a potem w przekonaniu, że Polacy ukryli się, podpalili dom. Wtedy mieszkańcy zaczęli skakać przez okno na strychu. W czasie ucieczki został zabity 1-roczny wnuczek^e zeznającego – Kozierski Kazimierz³, granatem ręcznym. Babka, która trzymała dziecko na rękach, została ciężko ranna w udo i leży w szpitalu we Lwowie. Nazywa się Bartlewicz Honorata. Bandyci byli ubrani w płaszcze wojskowe niemieckie. Mieli granaty i karabiny ręczne. Innej broni zeznający nie widział. Mówili w czasie napadu po polsku. Do siebie, prywatnie po ukraińsku. Następnego dnia przyjechał do wsi jakiś nieznany młodzieniec na koniu i po ukraińsku wypytywał zeznającego, co stało się z członkami tej rodziny. Był niezadowolony, że tyle osób uratowało się i kazał wszystkim

natychmiast wieś opuścić. ^fZeznającego przy tym mocno pobił, tak że ledwie z życiem uciekł^f. Tej samej nocy był napad na dom gajowego, oddalony o 3 km. Została zabita rodzina gajowego, złożona z 4 osób⁴. Zabito ich strzałami z karabinów, a potem dom podpalono. Tej samej nocy bandyci napadli na dom Bernackich we wsi sąsiedniej Mikołajów⁵. Matkę zostawiono, a syna jej – lat 18, Bernackiego Kazimierza⁶ wyprowadzono na drogę i tu zastrzelono. Mieszkańcowi następnego domu, Ratuszyńskiemu, z żoną

[s. 78]

^a Własnoręczny znak świadka.

^b W tym miejscu Księgi zielonej znajdowały się relacje 1621–1622.

^c Od tego miejsca na karcie znajduje się margines po prawej stronie, wydzielony czerwoną kreską.

^d Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 3.

^e W dokumencie skreślono a na końcu wyrazu, nadpisano e.

^{f-f} Dopisano na górnym marginesie.

¹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 210 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem; por. poz. 1620*).

² Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 213 (na s. 224 maszynopisu powtórzono początek tej relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 411 (bez numeru relacji), s. 422 (tylko początek relacji bez oznaczenia jej numeru).

³ Por. BOZW.

⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Mischyszyn/rodzina.

⁵ Mikołajów, wieś, gm. Podhorodyszcze, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁶ Por. BOZW.

kazano dom natychmiast opuścić, ale nic im nie zrobiono. Zeznający przypomina sobie, że gajowy nazywał się Myszczyżyn.

Zeznanie uczyniono 14 IV 1944 r.

^aBartlewicz Szymon^a

[poz. 1763a]⁷

Polski Komitet Opiekuńczy

Lwów-powiat

Lp. 56/44

Lwów, dnia 13 IV 1944 [r.]

Do Pana Delegata RGO we Lwowie

Delegatura nasza w Żółkwi zawiadamia nas, że w okolicznych wsiach terrorystyczne bandy ukraińskie wymordowały ostatnio w bestialski sposób około 80 osób narodowości polskiej, a w szczególności w Woli Wysockiej⁸ – 11 osób, w Lipinie^{b9} – 2, w Wiązowej¹⁰ – 16, Janówce¹¹ – 10, we Frynej¹² – 8, Zameczku¹³ – 3, i w Rokitnej¹⁴ – 30. Po dokonanych mordach bandy te podkładają ogień pod gospodarstwa pomordowanych i odczekawszy aż pożar strawi je doszczętnie, odchodzą

[k. 79] spokojnie, przez żadną władzę nieścigane. Napady te powtarzają się nadal, niejednokrotnie odbywają się one tak blisko miasta Żółkiew, że pożar bywa tam dokładnie widziany. Delegat nasz w Żółkwi interweniował u miejscowego Landkomisarza w tej sprawie, prosił o spowodowanie wysyłki ekspedycji karnej lub też zaopatrzenie ludności polskiej w broń – interwencje te jednakowoż nie dały żadnego pozytywnego wyniku.

Za Komitet: podpis nieczytelny

[s. 80] ^c[poz.] 1764¹⁵

Miasteczko Bełz^{d16}, par. w miejscu, pow. Hrubieszów¹⁷

Mąż zeznającej pracował w Hrubieszowie jako urzędnik kolejowy i tam mieszkał. Zeznająca z córką mieszkała w Bełzie. Mniej więcej 2 tygodnie temu ukraińscy bandyci napadli na stację kolejową w Hrubieszowie i tu zamordowali 4 polskich kolejarzy. Reszta kolejarzy polskich uciekła. Zeznająca nie zna bliższych szczegółów mordu, nie znalazła również ciała zmarłego. Nie wie, jaką broń mieli bandyci. Mąż zeznającej nazywał się

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Lihinie.

^c Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^d W dokumencie skreślono ec na końcu wyrazu.

⁷ Kopia tego listu znalazła się także w maszynopisie wrocławskim (por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 213).

⁸ Wola Wysocka, wieś, dwór, gm. Wola Wysocka, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁹ Lipina, wieś, dwór, gm. Wola Wysocka, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁰ Wiązowa, wieś, gm. Turynka, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹¹ Janówka, wieś, gm. Dzibułki, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹² Miejscowość niezidentyfikowana. Prawdopodobnie chodzi o wieś Turynkę w gm. Wola Wysocka, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹³ Zameczek, wieś, dwór, gm. Wola Wysocka, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁴ Rokitno, wieś, dwór, gm. Brzuchowice, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 224; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 422.

¹⁶ Bełz, miasto, gm. Bełz, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁷ Bełz znajdował się w pow. Sokal.

Zabłocki Roman¹⁸ – lat 37. W Bełzie po ustąpieniu wojsk niemieckich w czasie bezkrólewia Ukraińcy wydali pisemny rozkaz, żeby wszyscy Polacy przeprowadzili się do getta^a po Żydach. Najprawdopodobniej chciano ich tam wymordować. Wszyscy Polacy opuścili wtedy Bełz. Zostało tylko 5 niedołączonych starców.

Zeznanie uczyniono 14 IV 1944 r.

^bZabłocka^b

^cAldona Zabłocka^c

[poz.] 1765¹⁹

Wieś Hanaczów, par. [^d] Hanaczów, pow. Przemyślany

Napad był z niedzieli na poniedziałek świąteczny, tj. z 9 na 10 IV [1944 r.] Mąż zeznającej miał wtedy dyżur nocny. Około godz. 4.00 nad ranem dał znać żonie, żeby z dzieckiem uciekała do kościoła, bo zbliżają się bandyci. Bandyci byli ubrani w płaszcze wojskowe niemieckie albo po cywilnemu. Mieli granaty, karabiny ręczne, bagnety i siekiery. Mówili po ukraińsku i sowiecku [^e]. Było ich może kilkuset. ^fLiczą nawet do tysiąca^f. W kościele ukryło się bardzo dużo Polaków.

^gNa pozostałych bandyci napadali, mordowali ich, a domy podpalali. Zabili strzałami z karabinów męża zeznającej, Bednarza Michała²⁰ – lat [^h] 32. [ⁱ] Mąż jej bronił napadniętych jako nocny czuwaj²¹. Zamordowano jakieś 2-letnie dziecko, wydłubano mu oczy, odcięto palce u lewej ręki, a wreszcie odrąbano głowę siekierą. W Hanaczowie i we wsiach okolicznych wymordowano razem 49 osób. Zginęła również matka zeznającej, Węgrzyn Maria²² – lat 47, ciało spalone. Ciotka Figurska Katarzyna²³ – lat 32, dostała kulą dum-dum w prawe ramię i prawą pierś i ma ranę rozerwaną (szarpaną). Bratowa Węgrzyn Magdalena – lat 35, była kluta nożami lub bagnetami po całym ciele. Na obu rękach w okolicy łokcia nożem wycinano ciało. Leży ciężko ranna na plebanii w Hanaczowie. Stryj Kwaśniewski Jan²⁴ – lat 65, kluli [go] nożami, bili i katowali, a potem rzucili do płonącego domu. Napad trwał do godz. 9.00 rano. Ci, którzy uratowali się, uciekają ze wsi, ale Ukraińcy strzelają do nich po drodze. W dniu pamiętnym bandyci chcieli koniecznie dostać się do kościoła, by zamordować księży i ukrytych Polaków. Mężczyźni jednak chwycili za broń, którą poprzednio dostali od Niemców, i odparli bandytów pod las, gdzie ich pokonali. Polacy bili się dzielnie. Dopomagali im Żydzi, którzy byli w lesie.

[s. 81]

^a W dokumencie geta.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Powtórzony podpis świadka tą samą ręką z dodaniem imienia.

^d W dokumencie skreślono P.

^e W dokumencie skreślono w kościele.

^{f-f} Dopisano na dolnym marginesie.

^g Po prawej stronie karty margines wyznaczony czerwoną kreską.

^h W dokumencie skreślono cyfrę 4.

ⁱ W dokumencie skreślono Zez.

¹⁸ Por. BOZW.

¹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 224; L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 422–423.

²⁰ Por. BOZW.

²¹ W maszynopisie wymieniono na stróż (*Protokoły księgi zielonej...*, s. 224).

²² Por. BOZW.

²³ Por. BOZW.

²⁴ Por. BOZW.

Ukraińcy swoich trupów z pola walki przewiązywali sznurem pod pachę i na wozach wywozili. Polacy jednak poznali, że to byli Ukraińcy z wsi sąsiednich. Ukraińcy zapowiedzieli, że teraz nie wolno Polakom iść do wsi ukraińskiej, a Ukraińcowi do polskiej. Kto przekroczy ten zakaz, zostaje zastrzelony.

Zeznanie uczyniono 14 IV 1944 r.

^aBednarz Katarzyna^a

^aKoropotnicka Zofia^a

[s. 82] ^b [poz.] 1766²⁵

Wieś Ruda Krechowiecka^{c26}, gm. Krechów, pow. Rawa Ruska, par. Żółkiew
Na wieś były 3 napady: 1) w nocy z 31 III na 1 IV [1944 r.], 2) z 10 na 11 IV [1944 r.], 3) z 13 na 14 IV [1944 r.] Przy pierwszych dwóch napadach bandyci ograniczyli się do rabowania dobytku Polaków. Mieszkańców w domu nie zastano, bo na noc kryli się poza domem. Trzecim razem kazali Polakom zebrać się, grozili, że inaczej podpalą domy. Polacy uciekli. W nocy banda ^dukraińska^d podpaliła gospodarstwa polskie. Ilość ofiar pomordowanych i rannych jest dotychczas nieznana. Bandyci za pierwszym i drugim razem byli ubrani w mundury sowieckie, jeden tylko w niemieckim na liczbę 8, którzy weszli do domu zeznającego. Trzecim razem byli ubrani w wojskowe mundury SS ukraińskiego. Pierwszym i drugim razem mówili po niemiecku, rosyjsku i polsku. Trzecim razem po ukraińsku. Składali się z Ukraińców zamiejscowych i miejscowych. Wyrażali się: „Gdzie jest polska banda?” albo „Wasze miejsce tam za Sanem. Na naszej ziemi nie będzie ani jeden Polak”. Mieli karabiny ręczne, automaty i granaty i mieli hełmy.

Zeznanie uczyniono 14 IV 1944 r.

^aMaterna Andrzej^a

[s. 83] [poz.] 1767²⁷

^eLeonówka, gm. Tuczyn, par. tuczyńska

Bagiński Jan²⁸ – lat 46, zamordowany z 5 dziećmi, syn Władysław – lat 14, syn Bogdan – lat około 8, córka Władysława – lat około 12, Halina – lat 6. Zarąbani siekierami w mieszkaniu i spaleni²⁹. Paszniewska [^f] Helena – lat 40, i 5 dzieci w tymże mieszkaniu zostali zamordowani. Wąsowska Maria – lat 32 – zamordowana tępym narzędziem, nawet

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Po lewej strony karty margines wydzielony czerwoną kreską.*

^c *W dokumencie Ruda Krechowska.*

^d *Napisano nad podpaliła.*

^e *Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.*

^f *W dokumencie skreślono Władysława.*

²⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 224–225 (w maszynopisie numer relacji dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 423 (bez podania numeru relacji).

²⁶ Ruda Krechowiecka, wieś, gm. Krechów, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

²⁷ Por. poz. 1622; por. BOZW, gdzie odnotowano: Zbrodnia w m. Leonówka w nocy z 1 na 2 sierpnia 1943 r.; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 233, poz. 1577.

²⁸ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci można przeczytać, że Jan Bagiński został „ujęty przez grupę upowców, kiedy uciekał furmanką do Tuczyzna, następnie doprowadzony wraz z innymi do lasu i zamordowany bagnetem 2 lub 3 VIII 1943 r.”.

²⁹ Por. poz. 1622 – podano inne okoliczności śmierci rodziny Bagińskich.

wnętrzości wyjęli. Urbanowicz Grzegorz³⁰ – lat 42 – też na drodze zamordowany tępy m narzędziem. Misiewicz Zygmunt – lat 14 – trzy razy widłami przebity w plecy w stodole, bo podpalony uciekał z ognia. Piotrowska Marcelina³¹ – lat 42 – spalona z pięciorgiem^a dzieci, w pierw porąbane. Kamiński Antoni – lat 46 – też zamordowany, leżał w życie. Rudnicka Zofia – lat 30, rozcięta twarz, oko wycięte, ale żyje. Leczyła się w Równem. Działo się [to] z 1 na 2 VIII 1943 r. w nocy o godz. 23.00.

Zeznają krewni dnia 17 I [19]44^b r.

^cA. Misiewicz^c

[poz.] 1768³²

^dLudwiszcze³³, par. i pow. Krzemieniec

Brodziejewski Michał³⁴ – 55 l[at], żona Henryka³⁵ – ok. 50 l[at], córka Antonina³⁶ – l[at] 16, zięć Staniszewski Władysław³⁷ – l[at] 30, żona Filipina³⁸ – do 30 l[at], i 3 dzieci³⁹ – od 2 mies[ięcy] do 12 l[at]. Dziecko w kołysce zastrzelone. Dnia 29 IV 1943 r. Ukraińcy miejscowi i zamiejscowi czekali koło domu na powracających z pracy wiosennej w polu. Wszyscy [s. 84] zostali zastrzeleni w mieszkaniu. W tej samej wsi zastrzelony na drodze przez miejscowego Ukraińca Grzegorza Danyluka – Józef Eismont⁴⁰ – lat do 30 (a rodzinę poprzednio Eismont wywiózł do Krzemieńca) w d[niu] 30 IV [19]43 r. W tej samej wsi został zastrzelony Piotr Wierzbicki⁴¹ – l[at] 50, i żona Eudokia⁴², która przeszła na obrz[ądek] rzym[sko]-katol[icki] – lat około 45, i jej matka Motra, Rusinka^f, za to, że ich broniła i majątek spalili. Świadkowie ukraińscy^g zeznali przed zeznającymi w Krzemieńcu, dokąd uciekli wcześniej, zanim^h nastąpił ostatni mord, a w czasie poprzednich [mordów] byli zeznający we wsi.

Dnia 18 I 1944 r.

ⁱMogilewicz Zygmunt i żona Anastazjaⁱ

^a W dokumencie 5-ciorga.

^b W dokumencie omyłkowo wpisano 43 zamiast 44.

^{c-e} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 4.

^e W dokumencie Ewdokija.

^f W dokumencie rusinka.

^g W dokumencie Ukraińscy.

^h W dokumencie niż.

ⁱ⁻ⁱ Własnoręczne podpisy świadków złożone tą samą ręką.

³⁰ Por. BOZW.

³¹ Por. BOZW.

³² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 191 (w maszynopisie numer relacji dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 384; por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 233–234, poz. 1578.

³³ Ludwiszcze, wieś, gm. Uhorsk, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

³⁴ Por. BOZW; wiek: 58 lat.

³⁵ Por. BOZW; wiek: 48 lat.

³⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Brodziejewska, brak imienia.

³⁷ Por. BOZW; wiek: 27 lat.

³⁸ Por. BOZW; wiek: 25 lat.

³⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Staniszewski Michał (wiek: 3 miesiące), Staniszewski Janusz (wiek: 4 lata), Staniszevska Antonina (wiek: 7 lat).

⁴⁰ Por. BOZW, gdzie figuruje jako: Ejsmont, brak imienia; „zamordowany przez szkolnego kolegę Ukraińca”.

⁴¹ Por. BOZW; wiek: 60 lat; „zmarł w niedzielę 6 VI 1943 r. wskutek ran ciętych zadanych dzień wcześniej podczas napadu bojówki upowskiej”; miejsce zbrodni: Chiniówka.

⁴² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Franciszka Wierzbicka; wiek: 56 lat, miejsce zbrodni: Chiniówka.

[poz.] 1769⁴³

^aLipniki, par. i gm. Berezne, pow. Kostopol, [woj. wołyńskie]

Okrutny i tragiczny wypadek przeżyli Polacy w tej wsi. Banda [ukr]aińska napadła w nocy w maju 1943 r.⁴⁴ i wymordowała więcej jak 100 osób.

Zeznaje dnia 18 I [19]44 r.

^bA. Misiewicz^b

[poz.] 1770⁴⁵

^cKolonia Lipska, pow. Horochów, par. Boremel

Wszystk[ich] numer[ów] 42, w tym pol[skich] 28 numerów. Z sąsiedn[iego] przysiółka wywieźli bolsz[ewicy] 4 rodziny osadników wojsk[owych]. Około 20 V 1943 r. spalono w Żabeckiej Ziemi⁴⁶ około 1 km odległy dom Wereszczyńskiego. Syn zeznającego pojechał z pomocą, aby wywieźć rzeczy spalonego. Młodszy syn Stanisław – 16 l[at], wyrwał się potajemnie z domu i jego zamordowano blisko tego spaleniska. Drugiego dnia znaleziono go. Miał paznokcie powyrzynane, wielki palec wyrwany, od pasa

[s. 85] do pięt był zbity, czarne ciało, dwie rany klute w piersi. Pogrzebała rodzina z księdzem⁴⁷ w Sienkiewiczówce, bo księdza w Boremlu już nie było, bo tam już był napad. W ten czas zginął przy tym pożarze, a raczej w lasku Dobrowolski – 12, który w tym domu spał, i Józef Gembuś – 30, gdy wracał od pożaru. Ich zakopano koło folwarku Natalina⁴⁸. Nazwisk ani znajomych w napadzie nie zna. Do Niemiec wywieziono z 11 osób, chłopców, a więcej dziewcząt. Od szwagra syna Dominika Sobczyńskiego. Sołtys nazywał się Szadiuk, który był sołtysiem wsi Nowostaw⁴⁹, do kt[órej] kolonia była przyłączona w czasie wojny. Ksiądz pols[ki] Beń Aleksander⁵⁰, któremu grożono,

^a Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka czerwioną kredką.

^c Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 4.

^d W dokumencie Nowostaw; na końcu wyrazu skreślona litera y.

⁴³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 191 (w maszynopisie numer relacji dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 384; por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Zbrodnia w kolonii Lipniki [pow. Kostopol] w nocy z 25 na 26 marca 1943 r.; *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 234, poz. 1579.

⁴⁴ Napad na Lipniki był z 25 na 26 III 1943 r. (E. i W. Siemaszko, *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939–1945*, t. 1, Warszawa 2000, s. 205).

⁴⁵ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 218 (w maszynopisie nie podano numeru pozycji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 415; zob. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 234, poz. 1580.

⁴⁶ Określenie utworzone od miejscowości Żabcze.

⁴⁷ Proboszczem w Sienkiewiczówce był wówczas ks. Dionizy Baran (1913–1995); święcenia kapłańskie przyjął w 1939 r.; od 1940 r. był proboszczem par. Perespa (dek. Kowel); w czasie wojny był również wikariuszem w Kowlu; od 15 VIII 1941 r. pełnił obowiązki proboszcza w Sienkiewiczówce, którą opuścił 24 VI 1943 r. z powodu napadów UPA, następnie zamieszkał w Łucku; 24 VII 1943 r. został mianowany wikariuszem w par. katedralnej w Łucku; diecezję opuścił razem z pracownikami kurii diecezjalnej na początku sierpnia 1945 r. (M. Dębowska, *Kościół katolicki na Wołyniu*..., s. 419–420).

⁴⁸ Natalin, kol., folw., gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

⁴⁹ Nowostaw, wieś, gm. Połonka, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

⁵⁰ O. Aleksander Włodzimierz Odoryk Beń OFM (1912–1991), duchowny rzymskokat.; do zakonu wstąpił w 1930 r.; w 1934 r. złożył śluby wieczyste; po święceniach kapłańskich w 1939 r., pracował w Skarżysku-Kamiennej; we wrześniu 1939 r., uchodząc przed Niemcami, przybył na teren diecezji łuckiej, gdzie podjął posługę duszpasterską w par. Boremel; od marca 1943 r. był wikariuszem przy katedrze w Łucku; następnie pracę duszpasterską kontynuował we Lwowie i od połowy 1944 r. w Kamieńcu Podolskim; aresztowany 26 I 1945 r. przez Rosjan, został skazany na 8 lat pobytu w łagrach; po zwolnieniu w 1953 r. pozostał w Kazachstanie, następnie pracował duszpastersko na Podolu i ponownie w Kazachstanie (M. Dębowska, L. Popek, *Duchowieństwo diecezji łuckiej*..., s. 41–42).

i musiał wyjechać. W ostatnim czasie nauczyciela nie było, a dzieciom było daleko do Nowostawa i nie chodzili.

Zeznaje 20 I 1944^a r.

^bAleksander Szurczyński^{b51}

[poz.] 1771⁵²

°Mosty Wielkie, pow. Żółkiew, par. Mosty Wielkie

W nocy z 5 na 6 III [1944 r.] bandyci napadli na ^dwieś Sielec^{d53}, rodzinę Gieroszyńskich i zamordowali uduszeniem paskiem teściową zeznającego, Gieroszyńską Annę – lat 62, i 2 jej córki Franciszkę – lat 33, i Bronisławę – lat 31. Rano dano znać o napadzie zeznającemu i jego żonie, zamieszkałym w [°] Mostach Wielkich. Obydwoje pojechali do Mostów Wielkich i zabrali ciała pomordowanych do swojego domu. Tu prosili stolarzy Ukraińców, żeby zbili trumny. Ale ci odmówili, bo twierdzili, że za to grozi im kara śmierci. Wreszcie jeden Ukrainiec zdecydował się zrobić trumny. W tym czasie zeznającego wraz z żoną i ojcem żony wzięto na przesłuchanie do sąsiedniego domu ^fukraińskiego^f. Tu pytano się ich, do jakiej organizacji politycznej należeli, kto jeszcze należał do tej organizacji itd. Zeznający twierdzili, że oni sami nigdzie nie należeli, ani o nikim nie wiedzą.

^gW międzyczasie z domu nieznani ludzie zabrali ciała pomordowanych i zniknęły one [s. 88] bez śladu. Zamordowano również stolarza, który obiecał zrobić trumny, [^h] Grzegorz[a]? – lat 48, i naczelnika poczty za to, że [ⁱ] posłał telegram do zeznającego o śmierci ^jrodziny żony^j. Troje pozostałych zabrano na auta i wieziono w nieznanym kierunku. Na prośby ofiar puszczono ich wolno. Ale po drodze schwytano i uprowadzono nie wiadomo gdzie żonę zeznającego Trompus Marię – lat 35, i jej ojca Gieroszyńskiego Wiktora^k – lat 71. Zeznający ze swą dwuletnią córeczką zdołali się uratować. Zeznający dowiadywał się o losie żony i jej ojca i nie mógł nic pewnego dowiedzieć się. Gospodyni księdza ruskiego twierdziła, że są zamordowani.

Zeznanie uczyniono 17 IV 1944 r.

^lMichał Trompus^l

^a W dokumencie omyłkowo wpisano 1943 r. zamiast 1944 r.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka.

^c Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 3; po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{d-d} Nadpisano nad rodzinę Gieroszyńskich. W dokumencie Sielec.

^e W dokumencie skreślono we wsi.

^{f-f} Nadpisano nad domu.

^g Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^h Przed imieniem znajduje się puste miejsce na nazwisko.

ⁱ W dokumencie skreślono przyjął.

^{j-j} Nadpisano nad śmierci.

^k Nadpisano nad lat 71.

^{l-l} Własnoręczny podpis świadka.

⁵¹ W Księdze po tej relacji umieszczono poz. 1623.

⁵² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 224–225 (w maszynopisie numer relacji dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 423 (bez podania numeru relacji).

⁵³ Sielec, wieś, gm. Mosty Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

[poz.] 1772

Wieś Huta Werchobuska⁵⁴, gm. własna, pow. Złoczów, par. Sasów

Przez cały rok bandyci nieraz wpadali do wsi i tu mordowali niektóre rodziny. Ofiary bito żelazem, kolbą karabinów, wycinano mężczyznom części rodne itd. Ostatni napad był na kilka dni przed niedzielą palmową, t[o] z[naczy] mniej więcej 31 III [1944 r.] [a] Jeden ze świadków twierdzi, że to było około 20 III [1944 r.]; wtedy około 600 [b] Ukraińców otoczyło wieś. Mieli oni karabiny ręczne i maszynowe, granaty, siekiery, widły. Byli ubrani po cywilnemu. Składali się z Ukraińców wsi sąsiednich. We wsi było zebranych około 3000 Polaków z tej wsi i z okolicznych. Polacy mieli zamiar bronić się. Bandyci

[s. 89]

po otoczeniu wsi strzelali do mieszkańców z karabinów maszynowych. Do uciekających strzelano. Następnie podpalono wieś, a rannych wrzucono w płomień. Ilość ofiar nie jest ustalona, bo niektórzy ratowali się ucieczką do pobliskiego lasu. Zginęli: mąż zeznającej, Giernat Jan – lat 47, syn Giernat Franciszek – lat 20, siostra Mendalska Ludwika lat – 65, szwagier Mendalski Michał – lat 65, żona brata Zahorodna Emilia⁵⁵ – lat 36, żona drugiego brata Zahorodna Karolina⁵⁶ – lat 52, syn trzeciego brata Zahorodny Mieczysław⁵⁷ – lat 23. Innych nazwisk zeznająca nie pamięta. Ciała zmarłych zostawiono.

Zeznanie uczyniono 17 IV 1944 r.

^dŁucja Giernat^d

[poz.] 1773

Wieś Alfredówka, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Pohorylce, [woj. tarnopolskie]

Na wieś dotychczas nie było żadnego napadu. Ale były napady na wsie sąsiednie: Pohorylce⁵⁸, Turkocin⁵⁹, Hanaczów, Hanaczówka⁶⁰, Podkamień. Zeznająca nie widziała, ale sąsiedzi mówili, że napady urządzają Ukraińcy miejscowi. Zdaje się, że mają karabiny i siekiery, bo swoje ofiary strzelają i rąbią. W ten sposób zginął od siekiery Matejasz – lat 48, syn jego Kazimierz – lat 20 – porwany przez bandytów zginął bez wieści. 10 II [1944 r.] we wsi Pohorylce około godz. 20.00 wieczorem bandyci miejscowi napadli na dom nauczyciela i tu zamordowano strzałami z karabinów ojca, matkę, żonę i dziecko nauczyciela. Zeznająca nie pamięta ich nazwiska. Nauczyciel uratował się w ten sposób, że schował się do komórki, a wejście zasłonięto. We wsi Łahodów⁶¹ z 10 dni temu w nocy bandyci napadli na wieś, domy polskie rabowali i palili. Polacy ratowali się

^a W dokumencie skreślono Wtedy.

^b W dokumencie skreślono bandytów.

^c Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

⁵⁴ Huta Werchobuska, wieś, dwór, gm. Podhorce, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

⁵⁵ W BOZW odnotowano: Zahorodna, brak imienia. Być może jest to Emilia Zahorodna.

⁵⁶ W BOZW odnotowano: Zahorodna, brak imienia. Być może jest to Karolina Zahorodna.

⁵⁷ Por. BOZW; „zamordowany w wyniku ataku oddziału 14 Dywizji SS „Galizien” i UPA na miejscowość Huta Werchobuska”.

⁵⁸ Pohorylce, wieś, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁵⁹ Turkocin, wieś, dwór, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁶⁰ Hanaczówka, wieś, dwór, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁶¹ Łahodów, wieś, dwór, st. kolejowa, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

^aucieczką. Wtedy w czasie ucieczki zastrzelono szwagra zeznającej, Śnieżka Jana⁶² – lat 50, [s. 90]
żonę raniono. Dotychczas na wieś Alfredówkę napadu nie było. Ale miejscowi Ukraińcy
z wójtem na czele mówią Polakom, że teraz już za nich nie ręcą. Kto chce, nie[ch] ra-
tuje się ucieczką. Podobnie mówiono we wsiach sąsiednich i do kilku dni był napad.
Dlatego Polacy opuścili swą wieś i przyjechali do Lwowa. Polacy napadnięci bronią się
siekierą, cepem itd.

Zeznanie uczyniono 18 IV 1944 r.

^bHelena Sobków^b

[poz.] 1774⁶³

[s. 91]

^cWieś Małyńsk⁶⁴, pow. Bereźno, par. Kazimirka⁶⁵

Spalono kościół w Kazimirce. Kacperski – lat około 50, żona jego – lat 40, i dzieci czwo-
ro, najmłodszemu na imię Lusia. Zamordowani zostali siekierą, głowę i nogi porąbane.
[Mordował] Ukr[ainiec] z tej samej wsi.

Zeznaje dnia 14 I [1944 r.]

^eS. Strumieńska^e

[poz.] 1775⁶⁶

^fMatwijowce⁶⁷, par. Szumbar, pow. Krzemieniec

Niewiadomskiego Władysława⁶⁸ uprowadzono z tej wsi i ślad [p]o nim zaginął. Żona
z synkiem Karolem siedziała na ogrodzie pod krzakiem i słyszała krzyk męża, który leżał
w izbie: „Gwałt, panowie, co wy robicie?” ^gi słyszała strzały^g, i po tych strzałach krzyk
zamilkł, a na drugi dzień widać było ślady krwi, którą potem żona Tymka Ostapiuka zacie-
rała te ślady. A Tymko Ostapiuk wywiózł Niewiadomskiego, co jego żona widziała. Żona
zamordowanego żyje z synem w Krzemieńcu i ona to opowiadała, i Kańska Ludwika, która
z nią siedziała pod krzakiem. W tej samej wsi zostali zamordowani Maria Ludkiewicz –
około 47 lat, Józefa Niwińska – ^hdo 30 I[at]^h, w odmienn[ym] stanie, i Julia Holecka⁶⁹ –

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^d W dokumencie Kazimirka.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^f Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 4.

^{g-g} Nadpisano nad i po tych.

^{h-h} Nadpisano nad w odmiennym.

⁶² Por. BOZW.

⁶³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 218 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 416.

⁶⁴ Małyńsk, kol., gm. Bereźne, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁶⁵ Kazimirka (Kazimirka), wieś, gm. Stepań, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

⁶⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 218–219 (w maszynopisie brakuje zdania: „Mieszkają: Tor wyścigowy Lwów”); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 416 (bez podania numeru relacji); por. *Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1..., s. 235, poz. 1581.

⁶⁷ Matwijowce (Matwiejowice), wieś, folw., gm. Katerburg, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie.

⁶⁸ W BOZW znajduje się zapis: Niewiadoski/Niewiadomski/Niewiadowski Władysław; miejscem zbrodni była jednak kol. Jeziorany Szlacheckie.

⁶⁹ W BOZW widnieje zapis: Golecka Julia; wiek: 16 lat, miejsce zbrodni zgodne.

17 lat, i jej babka Holecka⁷⁰. Te 3 ostat[nie] w drodze do Krzemieńca, a Niwińska w domu na progu, jak niosła trawę przy końcu sierpnia. Mordercą [był] Ukrainiec z tej samej wsi – Grzegorz Morożuk.

Zeznają dnia 18 I 1944 r.

^aMogilewicz Zygmunt i żona Anastazja. ^aMieszkają: Tor wyścigowy Lwów⁷¹.

[poz.] 1776⁷²

^bMiasteczko Mizocz⁷³ i par., pow. Dubno

Wielka banda Ukraińców z Mizocza i sąsiedn[ich] wsi napadła miasteczko 5 VIII [19]43 r. i zamordowano przeszło 500 ludzi, i spalono miasteczko. Zeznający uciekł, a gdy powrócił, zastał dom spalony i zamordowanego syna kulą i pociętego na placówce

[s. 92] straży, której ze strony Polaków był członkiem. Wojsko odpędziło bandę i odbył się ogólny pogrzeb, ale są jeszcze pomordowani pod gruzami, bo nie miał się kto zająć wydobyciem. Banda była złożona z mężczyzn i kobiet uzbrojonych w karabiny, noże, topory. Kobiety również mordowały.

Zeznaje d[nia] 19 I 1944 r.

^cJan Moiński^c

^dMosty Wielkie *ad* Żółkiew napad 27/28 około 17 rodzin^{d74}

[–]^e

[poz.] 1777

^fWieś Hanaczów, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Pierwszy napad był 3 II [1944 r.] o godz. [w]pół do 9.00 wieczór i trwał do godz. 12.00. Udział brali Ukraińcy. Część kierownicza bandy była doskonale uzbrojona i wyćwiczona pod względem wojskowym. Pochodziła z [pow.] brzeżańskiego. Pomagali im Ukraińcy z wsi sąsiednich. Ci im pokazywali, gdzie mieszkają Polacy. W napadzie brali udział chłopcy i dziewczęta szkolni. Oni mieli za zadanie palić domy. Nieśli ze sobą zapalone łuczywa. Bandytów było około 800. Mieli karabiny ręczne, maszynowe, granaty, granatniki, ciężkie karabiny maszynowe, siekiery, bagnety. Wieś otoczona ze wszystkich stron nie mogła sprostać obronie. Krótkotrwały opór bandyci zaraz złamali. 55 osób zostało zamordowanych w barbarzyński sposób np.: przez zarąbanie siekierą, zastrzelenie, palenie żywcem. Z liczby 19 ciężko rannych – 2 zmarło. Spalono ogólną ilość domów mieszkalnych i zabudowań gospodarskich – 228. Inwentarza

^{a-a} Własnoręczne podpisy świadków złożone tą samą ręką.

^b Od tego miejsca zmiana charakteru pisma.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka zielonym atramentem.

^{d-d} Dopisek dokonany niebieskim atramentem ręką świadka.

^e Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.

^f Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 3; od tej karty wprowadzono margines po lewej stronie, wydzielony czerwoną kreską.

⁷⁰ W BOZW odnotowano: Golecka Franciszka; wiek: 70 lat; „zamordowana razem z wnuczką Julią”.

⁷¹ Chodzi zapewne o zabudowania na terenie Toru wyścigowego im. Fryderyka Jurjewicza na Persenkówce we Lwowie.

⁷² Por. *Protokoły książki zielonej...*, s. 219 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 416.

⁷³ Mizocz, miasteczko, gm. Mizocz, pow. Zdobunów, woj. wołyńskie.

⁷⁴ Dopisek stanowiący uzupełnienie poz. 1771.

^ażywego 79 sztuk zginęło w płomieniach. 7 II [1944 r.] odbył się manifestacyjny pogrzeb pomordowanych przy ogromnym udziale ^[b] miejscowej ludności i dwóch księży z Przemysłu. Pomordowanych pochowano we wspólnej mogile w trumnach. Drugi napad był 10 IV [1944 r.] w Poniedziałek Wielkanocny około godz. 3.00 nad ranem i trwał do godz. [w]pół do 2.00 w południe. W napadzie brało udział z 1000 bandytów. Większa część w uniformie i uzbrojeniu niemieckim. Wieści dochodziły, że byli to ^[c] partyzanci ukraińscy sprowadzeni specjalnie *ad hoc* z Karpat Wschodnich. Partyzanci ciągnęli ze sobą armatkę. Po drodze zostali rozbici przez Niemców w Świrzu^{d75}, armatkę zabrano im. Niemcy pomieszczyli im szyki. Dlatego spóźnili się i przybyli do wsi w poniedziałek, a nie tak, jak pragnęli przyjść, w Niedzielę Wielkanocną rano w czasie rezurekcji. Armatką chcieli rozbić dwa murowane punkty oporu – plebanie i kościoł. Pomocą i wiadomościami służyli im Ukraińcy ^[e] okoliczni. Ponieważ samoobrona wsi okazała się za słaba i niemożliwym było bronić całej wsi, ograniczono się tylko do obrony trzech punktów: kościoła, 2 plebanii i szkoły. W napadzie zginęło 47 ludzi miejscowych, przeważnie kobiet i dzieci. Ofiary były zamordowane w bestialski sposób: siekierą, zastrzeleniem, klucią bagnetem, spalenie żywcem lub uduszeniem. Większa część wsi została zniszczona materialnie przez spalenie. Około 250 budynków mieszkalnych i wielka ilość zabudowań gospodarskich padło pastwą pożaru. Ponieważ nie mogło być mowy o dalszej obronie i utrzymaniu wsi na posterunku z powodu zasadniczego^f braku broni,

^gzarządzono przymusową ewakuację kobiet, dzieci, starców i ciężko rannych. Jako punkty zborne ^[h] wyznaczonoⁱ na ewakuację: Biłkę⁷⁶, Czystki⁷⁷, Przemyślany, Lwów. Ewakuacja musiała nastąpić, ponieważ wieś została zniszczona w podstawach gospodarczych i mieszkalnych ludności z Hanaczowa, Hanaczówki i dwóch przysiółków Hanaczowa – Za Górą^{j78} i Zakamienną^{k79}. Ewakuacji dokonało dowództwo samoobrony miejscowej z daleko posuniętym milczeniem władz niemieckich. Hanaczówka, Zagóra i Podkamienna zostały kompletnie zniszczone. Na Zagórze, położonej blisko lasu, Ukraińcy ^[l] rabowali i mordowali do godz. [w]pół do 2.00 w dzień. Do dalszych ofiar z napadu dołączyło się za cztery ^[m] dni siedem nowych ofiar, nie mówiąc o ciężko rannych, którzy zostali przewiezieni do Biłki lub do szpitala we Lwowie. Tych siedmiu zabitych zginęło podczas ewakuacji. W Hanaczowie jako w punkcie zbornym wszystkich okolicznych polskich

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b W dokumencie skreślono i.

^c W dokumencie skreślono ukr.

^d W dokumencie Świrzu.

^e W dokumencie skreślono ze.

^f W dokumencie zasadniczej.

^g Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^h W dokumencie skreślono zarząd.

ⁱ W dokumencie wyznaczone.

^j W dokumencie tu i poniżej Zagóry, Zagórze.

^k W dokumencie Podkamiennej.

^l W dokumencie skreślono mor.

^m W dokumencie skreślono 7.

⁷⁵ Świrz, miasteczko, gm. Świrz, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁷⁶ Biłka, wieś, dwór, gm. Janczyn, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁷⁷ Czystki, wieś, dwór, gm. Czystki, pow. Lwów, woj. lwowskie.

⁷⁸ Za Górą, przysiółek, gm. Hanaczów, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁷⁹ Zakamienna, przysiółek, gm. Hanaczów, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

wsi zostali tylko do obrony sami mężczyźni. Sytuacja wsi Hanaczowa po napadzie stała się beznadziejna z powodu oblężenia i okrażenia wsi przez bandy ukraińskie, z powodu żadnego poparcia władz niemieckich i słabego i spóźnionego zainteresowania odnośnych czynników polskich we Lwowie, i z powodu braku amunicji i broni. Sytuacja jest więc krytyczna i nastąpi wkrótce krytyczne przesilenie, jeżeli nie ^[a] przyjdzie szybka i wielka pomoc. Ofiary pogrzebano w większości bez trumien we wspólnej mogile na cmentarzu. Z miejscowej ludności i

[s. 95] ^bogólnego przygnębienia nikt nie był na pogrzebie.

Zeznanie uczyniono 18 IV 1944 r.

^cCelestyn [–]^c

[poz.] 1778

Wieś Pawłów, gm. Chołojów^d, pow. Radziechów, par. Chołojów^d, [woj. tarnopolskie] Zeznający uzupełnia zeznania świadków o Pawłowie podane poprzednio. Zginęli wtedy: Miszczuk Piotr⁸⁰ – lat 68, Sus Józef⁸¹ – lat 20, Schneider Władysław – lat 36. Zginęli oni po morderstwie ogólnym [dokonanym] przez Ukraińców z Pawłowa. 18 km od Pawłowa leży wieś Toporów, gm. w miejscu, ^[e]starostwo Kamionka Strumiłowa. Różnica w napadzie na Pawłów a Toporów jest ta, że na Pawłów napadła zorganizowana banda SS ukraińskiego, a na Toporów miejscowi Ukraińcy ubrani po świecku i [w] mundury sowieckie. Gwiazdki sowieckie na czapkach były z czerwonego papieru, bo po drodze pogubili je. Do wsi przyjechało 18 fur bandytów i tu rozdzielili się na odpowiednie grupy celem ataku. Trzy fury zajęły przed plebanią. W uzupełnieniu dodaje, że napad był 14 II [1944 r.] tuż przed godz. 5.00 po południu. Na plebanii z mężczyzn był tylko ksiądz. Reszta to była rodzina księdza Szuba⁸² lub kilka osób z okolicy, którzy tu przychodzili spać celem ochrony, złożona przeważnie z kobiet i dzieci. Mężczyźni przychodzili na noc trochę później. Bandyci strzelili do wychodzącego z zakrystii na plebanię brata zeznającego, ks. Kuszyńskiego Jana⁸³ – lat 27. Ksiądz zamknął szybko drzwi. Wtedy bandyci wtargnęli na plebanię innymi

[s. 96] ^fdrzwiami. Plebanię doszczętnie zrabowano. Księdzu kazano iść razem i pokazać, gdzie jest broń. Po drodze bili księdza i katowali. Potem kazano mu siadać na furę i chciano zabrać ze sobą. Ale ksiądz powiedział: „Zabijcie mnie, ale ja stąd nie pójdę”. Wtedy strzelano do księdza i położono go trupem. Inni^g obecni na plebanii wykupili się od śmierci złotem. Równocześnie urządzono napad na pocztę, aptekę i dom p[ro]kuratora Lesz-

^a W dokumencie skreślono nastąpi.

^b Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka zielonym atramentem, nazwisko nieczytelne.

^d W dokumencie Hołojów.

^e W dokumencie skreślono powiat.

^f Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^g W dokumencie Inny.

⁸⁰ Por. BOZW; data zbrodni: 1/2 IV 1944 r.

⁸¹ Por. BOZW; data zbrodni: 1/2 IV 1944 r.; por. poz. 1781.

⁸² Ks. Karol Marcin Szuba (1879–1956), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1903 r., następnie pracował jako katecheta w różnych parafiach archidiecezji lwowskiej; w 1934 r. przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Brzuchowicach k. Lwowa; w 1946 ekspatriowany, podjął posługę duszpasterską na terenie diecezji tarnowskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 783).

⁸³ Por. BOZW; wiek: 29 lat; por. poz. 1710, 1781.

ków. Łącznie zginęło wtedy 10 osób. Zamordowani: Filarowski Władysław⁸⁴ – lat 29, listonosz⁸⁵ – lat około 40. Ci zginęli na miejscu, zostali zastrzeleni, prócz tego Filarowski [a] – był uderzony w głowę faszką z naftą i miał dużo szkła w głowie. Zabrano ze sobą Niespałę⁸⁶ – lat 20 parę, i syna organisty⁸⁷ – lat 20 około. Ci zniknęli bez śladu. Na miejscu padła od kuli rodzina Laszków, łącznie 4 osoby: Laszek⁸⁸ z żoną i 2 dzieci.

Zeznanie uczyniono 18 IV 1944 r.

^bKuszyński Piotr^b

[poz.] 1779

Wieś Huta Szczerzecka, gm. Brodki⁸⁹, pow. Lwów, par. Bryńce, [woj. lwowskie]
Napad był 15 IV [1944 r.] około godz. 7.00 wieczorem. Ukraińcy z wsi sąsiednich mówili Polakom miejscowym, że nie mają się czego bać, bo nic złego nie stanie się im^c. Tak jednak mówiono i we wsiach okolicznych, a potem mordowano. Dlatego zwłaszcza mężczyźni od dłuższego czasu kryli się na noc. Pamiętnego dnia przyszli właśnie mężczyźni do domu na kolację. Wtedy wpadli bandyci. Zeznający nie umie ustalić ich liczby.

^dByli ubrani w mundury niemieckie, [byli] w hełmach. Mieli karabiny ręczne i granaty. [s. 97]
Ponieważ Polacy nie byli uzbrojeni, więc zaczęli uciekać w lasy. Do uciekających strzelano. Padło od kul pięciu mężczyzn. Bandyci całą wieś, nawet dwór, spalili. Nazwiska zabitych: Szlachetko Wawrzyniec – lat 30, Szlachetko Mieczysław – lat 22, Kołodziej Wacław⁹⁰ – lat 35, Kołodziej Wojciech⁹¹ – 60 lat, Tarnowski Jan⁹² – lat 47, brat zeznającego.

Zeznanie uczyniono 18 IV 1944 r.

+++^e Kupiniecki Jan

^bTarnowski Józef^b

^bSzlachetko Michał^b

[poz.] 1780

Wieś Wola Wysocka, pow. Żółkiew, par. Żółkiew

Napad był z 30 na 31 III [1944 r.] o godz. 10.00 wieczór. Około 300 bandytów napadło na wieś. Na każdy dom wypadało około 15 bandytów, którzy dom otoczyli. Mordowali wyłącznie mężczyzn. Bandyci składali się z Ukraińców wsi miejscowej i sąsiednich. Mieli ubrania cywilne i mundury niemieckie. Mieli karabiny ręczne i maszynowe, pistolety i granaty. W napadzie zginęli^f od kuli: Kowalowicz Jan – lat 62, Mokodoński Jan (syn Kuby) – lat 50,

^a W dokumencie skreślono mięt w gł.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie mu.

^d Po prawej strony kartki margines wydzielony czerwoną kreską.

^e Własnoręczny znak świadka.

^f W dokumencie zginęło.

⁸⁴ Por. poz. 1710.

⁸⁵ Chodzi o Jana Zabawę (por. poz. 1710).

⁸⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Niespał Genowefa/ Niespał Genowefa.

⁸⁷ Chodzi o Józefa Kocupera (por. poz. 1710).

⁸⁸ Por. poz. 1710.

⁸⁹ W II Rzeczypospolitej należała do gm. Krasów.

⁹⁰ Por. BOZW; data zbrodni: 13 IV 1944 r.

⁹¹ Por. BOZW; wiek: 70 lat, data zbrodni: 13 IV 1944 r.

⁹² Por. BOZW; wiek: 28 lat, data zbrodni: 13 IV 1944 r.

Mokodoń Michał – lat 65, Kowalowicz Michał (syn Sybka) – lat 73, Kowalowicz Andrzej – lat 70, Kowalowicz Wawrzyniec – lat 42, Kowalowicz Michał⁹³ (syn Andrzeja) – lat 39, [a] Rzechaczek Tadeusz⁹⁴ – lat 21, Rzechaczek Józef⁹⁵ – lat 19, Gdakowicz Piotr⁹⁶ – lat 70, Zerzycki Franciszek – lat 30 – pobity w okrutny sposób, szczeka rozbita, zęby powybijane, żyje jeszcze do dzisiejszego dnia. Mokodoński Jan (syn Michała) – lat 58 – owinięto mu głowę szmatami, położono na ziemi i strzelano dwa razy do głowy. Spaleni w swoich zabudowaniach: Duczemiński Franciszek – lat 52, Kowalowicz Michał (syn Jana) – lat 35, Gdakowicz Sebastian – lat 50, Gdakowicz Józef (syn Piotra) – lat 32. Kobiety i dzieci uratowały się, gdyż w domach nie spały. Po morderstwie ci, którzy pozostali przy życiu, wyjechali do Żółkwi.

Wieś Lipina, pow. i par. jak wyżej. Tego samego dnia, ale poprzednio ci sami bandyci wpadli do wsi Lipina. Tu zamordowali Sawkę Wawrzyńca – lat 55, i Kunysza Stanisława – lat 35. Ostatniego najpierw pokłuto bagnetami i wrzucono do ognia swego płonącego budynku. Straże niemieckie bezpośrednio po tym wypadku po zobaczeniu pożaru z Żółkwi przyjechały^c do pomienionych wsi, ale po skonstatowaniu, że mordują tylko Polaków, wrócili^d do miasta.

Zeznanie uczyniono 19 IV 1944 r.

^eDuczymiński Roman^e

[–]^f

[poz.] 1781

Wieś Dmytrów, gm. Chołojów^g, pow. Radziechów, par. Chołojów, [woj. tarnopolskie]
W uzupełnieniu do relacji p[ana] Kuszyńskiego Piotra⁹⁷ zeznający podaje listę pomordowanych w par. Chołojów [h] i we wsiⁱ Dmytrów: Ziółko Katarzyna – lat 69, Zawadzka Rozalia – lat 42, Zawadzki Andrzej – lat 43, Zawadzka Janina – lat 13, Zawadzka Antonina – lat 10, Zawadzki Józef – lat 7, Szczepański Łukasz – lat 70, Ptak Julia – lat 40, Ptak Franciszka – lat 14, Makowski – lat 17, Komonowicz – lat 46, Komonowicz – lat 42, Komonowicz – lat 15. Wieś Pawłów: Sus Franciszek⁹⁸ – lat 50, Sus Józef⁹⁹ – lat 20, Sus Jan¹⁰⁰ – lat 52, Sus Maria¹⁰¹ – lat 43, Sus Stefan¹⁰² – lat 16, Janiszewski Michał¹⁰³ – lat 38, Janiszewska

^a W dokumencie skreślono Mokodoński Jan (syn Michała).

^b Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^c W dokumencie przyjechali.

^d W dokumencie wróciła.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.

^g W dokumencie poprawiono Hołojów na Chołojów.

^h W dokumencie skreślono w gminach.

ⁱ⁻ⁱ Nadpisano nad Dmytrów.

⁹³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kowalewicz Michał; wiek: 40 lat.

⁹⁴ Por. BOZW; wiek: 18 lat.

⁹⁵ Por. BOZW; wiek: 20 lat.

⁹⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Gdakowicz, brak imienia; wiek: 75 lat.

⁹⁷ Por. poz. 1778.

⁹⁸ Por. BOZW.

⁹⁹ Por. BOZW; por. poz. 1778.

¹⁰⁰ Por. BOZW.

¹⁰¹ Por. BOZW.

¹⁰² Por. BOZW; „syn Jana i Marii”.

¹⁰³ Por. BOZW; „mąż Anastazji. Zamordowany z żoną i córką”.

^a[^b] Anastazja¹⁰⁴ – lat 30, Janiszewska¹⁰⁵, Korkosz Józef¹⁰⁶ – lat 54, Korkosz Stanisław¹⁰⁷ – lat 40, Spaczyński Karol¹⁰⁸ – lat 74, Terlikowski Stanisław¹⁰⁹ – [lat] 50, Terlikowska Kazimiera¹¹⁰ – lat 19, Terlikowska Jadwiga¹¹¹ – lat 13, Kuprowski Michał¹¹² (ojciec księdza¹¹³) – lat 75, Błądek Anastazja¹¹⁴ – lat 70, Kuszyński Jan¹¹⁵ – lat 72 (ojciec księdza¹¹⁶), Jaworski Józef¹¹⁷ – lat 18, Jaworski – lat 65, Samborski Stanisław¹¹⁸ – lat 70, Mazurkiewicz Franciszek¹¹⁹ – lat 60, Trochimczuk Jan¹²⁰ – lat 35, Terlikowska Franciszka¹²¹ – lat 14, Zawadzki Piotr¹²² – lat 28, Podenowski Aleksander – lat 34, ks. Kuszyński Jan¹²³ – lat 29, Moteć Zofia i jej narzeczoną, Minczuk Piotr¹²⁴ – lat 70. Wieś Witków: Piotrowski Józef¹²⁵ – lat 28, Bychawski Jan – lat 55, Bychawska Joanna – lat 50, Sobócki Edward – lat 27, Szaner Janina – lat 29, Werner Anastazja (Tarnówka¹²⁶) – lat 45, Werner Jan (Suszno¹²⁷) – lat 44, Werner Anastazja (Suszno) – lat 42, Czarniecki Michał – lat 55, Czarniecka Anna – lat 53, Stocka Maria – lat 65, Kozłowski Franciszek – lat 38, Linard Bolesław – lat 21, Zommer Karol – lat 39, Ożga Bazyli – lat 50, Bojusz Jan – lat 45, Bojusz Józef – lat 15, Danik, Danik, Dziadosz, Ożga, Linartczuk Józef – lat 35, Danik Franciszek – lat 21, Gregorczyk Anna – lat 28, Gregorczyk Jerzy – lat 8, Antoniewicz Jerzy, Rosołowski Franciszek, Kaprowski Kazimierz, Bartochowski, Niemiec Rudolf – lat 40, Niemiec Maria – 32 lat, Niemiec Tadeusz – lat 4, Niemiec Anna – lat 2, Karasiński Bolesław – lat 21, Sobiecki Łukasz – lat 60, Sobiecka Anna – lat 58, Kumach Izidor – lat 45, Kumach Tadeusz – lat 14, Kumach Jan – lat 6, Grabowski Władysław – lat 32, Przybyła Stanisław – lat 28. Bandyci składali się z Ukraińców miejscowych i zamiejscowych. Mieli karabiny

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b W dokumencie skreślono Antonina.

¹⁰⁴ Por. BOZW; „żona Michała. Zamordowana z mężem i córką”.

¹⁰⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Janiszewska, brak imienia; „córka Michała i Anastazji”.

¹⁰⁶ Por. BOZW; wiek: 66 lat, kowal.

¹⁰⁷ Por. BOZW.

¹⁰⁸ Por. BOZW; wiek: 70 lat.

¹⁰⁹ Por. BOZW; „zamordowany z córkami Kazimierą i Aleksandrą”.

¹¹⁰ Por. BOZW; „zamordowana z ojcem i siostrą Aleksandrą”.

¹¹¹ Chodzi zapewne o widniejącą w BOZW Aleksandrę Terlikowską; wiek: 14 lat.

¹¹² W BOZW istnieje wpis: Koprowski Jan; ur. w 1879 r.

¹¹³ Ks. Piotr Kuprowski (1905–1966), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1931 r.; w latach 1941–1944 administrator par. Rawa Ruska; na skutek eskalacji napadów UPA w maju 1944 r. wyjechał do diecezji tarnowskiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 401).

¹¹⁴ Por. BOZW.

¹¹⁵ Por. BOZW.

¹¹⁶ Por. poz. 1778

¹¹⁷ Por. BOZW; wiek: 16 lat.

¹¹⁸ Por. BOZW.

¹¹⁹ Por. BOZW.

¹²⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Truchemczuk Jan.

¹²¹ Por. BOZW.

¹²² Por. BOZW.

¹²³ Por. poz. 1778.

¹²⁴ W BOZW widnieje rekord: Minczuk Piotr.

¹²⁵ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

¹²⁶ Tarnówka, wieś, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

¹²⁷ Suszno, wieś, folw., gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

maszynowe i ręczne, granaty, bagnety. Ofiary swoje mordowali w bestialski sposób. Napady miały miejsce w ostatnich dniach marca 1944 r.

Zeznanie uczyniono 19 IV 1944 r.

[–]^a

[s. 100] ^b[poz.] 1782

Wieś Tyszkówka¹²⁸, gm. Bonów, pow. Jaworów, par. Krakowiec^{c129}

Napad był 7 IV [1944 r.] o godz. 9.30 wieczór i trwał do 8 IV [1944 r.] do 4.00 rano. Na wieś napadło 300 bandytów. Składali się oni z Ukraińców z wsi sąsiednich. Zeznający poznali ich. Byli w cywilnych ubraniach. Mieli karabiny maszynowe, ręczne, granaty, automaty, pistolety, bagnety. Otoczyli wieś i podpalili ją granatami ręcznymi. Do uciekających strzelali. 172 osób uratowało się, uciekając do wsi sąsiednich, 52 osoby zginęły od kul lub ^d[zostali] spaleni w swoich domach, dwie osoby ranne. Wieś była czysto polska. Dookoła byli Ukraińcy. Po odejściu bandytów mieszkańcy wrócili do wsi na chwilę i pochowali zmarłych na podwórzach swoich zabudowań. Następnie wieś opuścili. Nazwiska pomordowanych: Heleniak Agata – lat 55, Bajak Feliks¹³⁰ – lat 50, Bajak Katarzyna – lat 47, Bajak Stanisław – lat 16, Bajak Franciszek – lat 13, Bajak Teresa – lat 8, Bajak Stanisława – lat 4, Bajak Ludmiła – lat 2, Marek Stanisław¹³¹ – lat 43, Marek Maria – lat 38, Marek Franciszek – lat 8, Marek Krystyna – lat 3, Szklany Władysław¹³² – 2 lata, Marek Wojciech¹³³ – lat 66, Marek Ludwik – lat 29, Marek Zofia – lat 26, Marek Barbara – lat 58, Marek Józef – 4 lata, Marek Zygmunt – lat 4, Marek Leszek – lat 8, Marek Zofia – lat 5, Hospod Helena – lat 27, Hospod Stanisław – lat 3, Hospod Łucja – lat 6, Marek Rozalia – lat 78, Marek Bronisława – lat 24, Marek Kazimierz – lat 2, Marek Edward – lat 3, Kulipida Janina¹³⁴ – lat 18, Marek Maria – lat 35, Noga Zofia¹³⁵ (ukraińska służąca), Wojnar Katarzyna¹³⁶ – lat 53, Markocka Aniela – lat 22, Markocki Henryk – lat 2^e, Wojnar Jan¹³⁷ – lat 18, i inni.

Zeznanie uczyniono 20 IV 1944 r.

^fPyrz Alojzy^f

^fSzklany Tomasz [?] ^f

^a *Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.*

^b *Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.*

^c *W dokumencie Krokowiec.*

^d *W dokumencie skreślono od.*

^e *W dokumencie skreślono 3.*

^{f-f} *Własnoręczny podpis świadka.*

¹²⁸ Miejscowość niezidentyfikowana. Prawdopodobnie chodzi o wieś Pyszówka w gm. Szutowa, pow. Jaworów, woj. lwowskie.

¹²⁹ Krakowiec, miasto, gm. Krakowiec, pow. Jaworów, woj. lwowskie.

¹³⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano Bajana Feliksa; wiek: 60 lat, miejsce zbrodni: Pyszówka/Rehberg.

¹³¹ Por. BOZW; wiek: 55 lat; „zamordowany wraz z żoną [...] i dwójką dzieci”.

¹³² W BOZW widnieje zapis: Szklany, brak imienia. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Dziecko Wojciecha Szklany”.

¹³³ Por. BOZW; wiek: 65 lat; „zamordowany wraz z żoną (lat 63), synem Ludwikiem (lat 35), córką (zamężną) Zofią (lat 20), trójką dzieci Ludwika (lat 6, 4 i 2) oraz dzieckiem Zofii (lat 1)”.

¹³⁴ W BOZW występuje Kulbina Janina; „służąca u Andrzeja Marka”.

¹³⁵ Por. BOZW; wiek: 25 lat; „służąca u Franciszka Marka”.

¹³⁶ W BOZW odnotowano Wojnar (rodzina); „rodzina Wojciecha Wojnara, żona (lat 60), córka (lat 21), syn (lat 17) i wnuk (lat 2)”.

¹³⁷ Być może był to syn Wojciecha Wojnara, mający – według BOZW – 17 lat.

[poz.] 1783¹³⁸

Wieś Noworodczyce^a, pow. Ostróg, par. Noworod[czyce], gm. Nowomalin, [woj. wołyńskie]

Zamordowani we wsi: Telicki Marcin – l[at] 45 – pokłuty w pokoju, Telicka Kazimiera, żona – l[at] 38 – pokłuta też w mieszkaniu, i syn Stefan – 11 l[at]. Bandyci wrzucili zwłoki do piwnicy na ziemniaki i drzwi później zabito i tam pozostali. Opowiedział to sąsiad Ukrainiec.

Zeznaje 21 I [19]44 r.

^bMalinowska Paulina^b[poz.] 1784¹³⁹

^cWieś Nowy Zahorów^{d140}, pow. Horochów, par. Koniuchy¹⁴¹

Szumski Julia – lat 43, syn jej Mieczysław. Zostali zastrzeleni w lipcu [19]43 r. Zeznaje siostra zamordowanego.

^eKarolina Raczyńska^e[poz.] ^f1784[a]¹⁴²

Wieś Zboryszów Nowy^g, gm. Brany, [pow.] Horochów, par. Berestecz[ko]¹⁴³, [woj. wołyńskie]

Około 150 rodzin, w tym 15 rodzin Polaków. Wywieźli bolszewicy dwóch osadników – jeden nazywał się Niczek i druga Wesołowska. [Zamordowani:] Włosowski Piotr – lat 55, córka – lat 18, i brat Józef – lat 64; Piotr i Józef zastrzelony, a Franciszka pokłuta bagnetem, ciała pomordowanych pochowali Ukr[aińcy]^h, ci sami, którzy mordowali. Jeden Ukr[ainiec]^h rozpoznany był z tej samej wsi – Słabczuk Wołodka się nazywał. Sołtys nazywał się Fiodor Maszyna [?], w tym okresie nie było księdza¹⁴⁴. Do czasu mordów stosunek między Polakami a Ukr[aińcami] był bardzo dobry. Maciurkowski Józef – lat 54, i cała rodzina składająca się z 7 osób.

^a W dokumencie Noworodczyce.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^d W dokumencie Zagorów.

^{e-c} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^f W dokumencie powtórzony numer zeznania.

^g W dokumencie Nowy Zboryszów.

^h W dokumencie ukr.

¹³⁸ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 219 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 416–417.

¹³⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 218 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 417.

¹⁴⁰ Nowy Zahorów, wieś, gm. Chorów, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

¹⁴¹ Par. istniała w Nowym Zahorowie, lecz nie była obsadzona od początku wojny. Tamtejsi parafianie uczęszczali na nabożeństwa do kościołów w Koniuchach i Porycku (L. Popek, *Świątynie Wołynia...*, s. 68).

¹⁴² Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 219 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 417.

¹⁴³ Od 1935 r. Zboryszów Nowy należał do par. w Łobaczówce (L. Popek, *Świątynie Wołynia...*, s. 53).

¹⁴⁴ Par. w Łobaczówce nie miała własnego proboszcza, obsługiwał ją ks. Eugeniusz Kobylński (1895–1969) z par. Nowe Gniezno w dek. horochowskim, kapłan diec. łuckiej, który święcenia kapłańskie otrzymał w 1925 r. (M. Dębowska, *Materiały do dziejów diecezji łuckiej...*, s. 79).

[s. 102] Butkiewicz Antoni – lat 65, Paszkowski Kamilek¹⁴⁵ – około lat 65, Sachorzewski – lat 60, i jego żona Zofia – lat 55, Zdaniewicz Andrzej – lat 40, i żona jego wraz z dwojgiem dzieci^a, i siostra żony Antonina Kruszyna z domu Wojciechowska, Franciszka Kruszyna byli mordowani w różny sposób: pokłuci, porąbani i postrzelani. Działo się to z 16 na 17 VII 1943 r.

Zeznaje żona pomordowanego Włosowska, dnia 27 I [1944 r.]

^bWłosowska Teofila^b

[poz.] 1785

^cWieś Narajów^d, kol. Stanisławczyk¹⁴⁶, gm. Narajów Miasto^d, pow. Brzeżany, par. Narajów, [woj. tarnopolskie]

Bandyci nieraz napadali na wieś i mordowali pojedyncze rodziny. Więszego napadu na wieś nie było. Pozostała ludność znalazła na progu domów kartki, by wieś opuściła, bo będzie ostry ogień. Wtedy Polacy opuścili wieś. Działo się to w pierwszych dniach marca [1944 r.] Bandyci składali się z Ukraińców z wsi sąsiednich. Nie wie, jak byli ubrani i jaką mieli broń, ale słyszała, że mieli karabiny i noże. Męża zeznającej 2 lata temu Ukraińcy zamordowali, gdy przechodził przez wieś sąsiednią. Nazywał się Bukartyk Michał – lat 36.

Zeznanie uczyniono 20 IV 1944 r.

^eMaria Bukartyk^e

[s. 103] ^fŁwów ul. Berka Joselewicza 6. Zeznająca przyjechała z Brodów i dnia 19 IV [1944 r.] o godz. 9.00 rano udała się pod wskazany^g adres^h do znajomej. Ta znajoma była Ukrainką, ale zdawało się neutralna politycznie. Zeznająca chciała dowiedzieć się o losach tej swojej znajomej. Tymczasem w mieszkaniu zamiast znajomej zastała trzech Ukraińców. Kazali oni zeznającej zdjąć buty. Przestraszona dziewczyna – lat 20, zaczęła uciekać na podwórze. Bandyci napadli ją i pod pozorem, że już niejednego Ukraińca zabiła i nie chce Niemców tylko Sowietów, zaczęli ją bić kułakami i kopać nogami w butach po całym ciele. Zeznająca ma posiniaczoną twarz i piersi. Jak kaszle, to boli ją i krwią pluje. Następnie autem zawieźli ją na policję kryminalną. Tu następnego dnia po przesłuchaniu przez władze niemieckie uwolniono ją.

Zeznanie uczyniono 20 IV 1944 r.

^eDutka Maria^e

^a W dokumencie dziećmi.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka niebieskim atramentem.

^c Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 3.

^d W dokumencie gmina Narajów.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^g W dokumencie wskazanym.

^h W dokumencie adresem.

ⁱ Nadpisano nad swojej.

¹⁴⁵ Por. BOZW.

¹⁴⁶ Stanisławczyk, folw., gm. Narajów Miasto, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

[poz.] 1786

Wieś Suchowola, gm. [a] Suchowola, pow. Brody, par. Suchowola

Od jesieni 1943 r. bandy ukraińskie nieraz w nocy urządzały napady na wieś. Wtedy rabowali lub mordowali poszczególnych ludzi. W ten sposób zginął 3 XI 1943 r.^b wieczorem mąż zeznającej, Janczyn Antoni¹⁴⁷ – lat 46. Bito go bardzo po głowie, wybito zęby i zabito dwoma strzałami z karabinu. Ostatni wielki napad był około 8 I [1944 r.] z wieczora. [c] Trwał od godz. 4.00 po południu do godz. 2.00 w nocy. Mniej więcej 1000 bandytów otoczyło wieś. Składali się z Ukraińców wsi sąsiednich i tutejsi. Mieli ubrania cywilne, wojskowe niemieckie, sowieckie i milicjantów. Posiadali karabiny ręczne, maszynowe, automaty, granaty, bagnety i noże. Około

^d10–15 osób wchodziło do jednego domu. Jeżeli kogoś zastali, to go mordowali, a potem wartościowsze rzeczy zabierali i dom podpalali. Łącznie zamordowano 49 osób. Przeważnie strzelali i rzucali w ogień. Dwom ofiarom odrabiali głowy. Brata zeznającej, Mazura Pawła¹⁴⁸ – lat 22, schwytano po drodze, zdarli z niego ubranie i obuwie i w bieleźnie na sznurku wleczono przez wieś na szosę. Po drodze pytano się go, czy Sowietci są blisko, czy Niemcy uciekają itd. W czasie zeznań bito go. Te męki trwały [od] 2 do 3 godzin. Ręce obie pokłuto nożami, a potem zastrzelono. Bratową zeznającej, Mazur Stanisławę¹⁴⁹ – lat 20, zastano w domu. Pytano, gdzie jest jej mąż. Skoro go nie zastano, zastrzelono [ją] dwoma strzałami. Synkom [e] zamordowanej – 2- i 4-letnim chłopcom, kazano natychmiast dom opuścić. Potem gospodarstwo wraz ze zmarłą spalono. Rodziny pochowały swoich zmarłych na cmentarzu bez udziału księdza. O ile rodziny nie było, chowały ich władze niemieckie. [s. 104]

Zeznanie uczyniono 21 IV 1944 r.

Jedna z zeznających dodaje, że w dniu pamiętnym bandyci wpadli do domu jej ciotki Mazur Anny – lat 50. Tu zastrzelili ją strzałami z karabinu i dom podpalono. Zmarła spaliła się na popiół. Ci, którzy pozostali przy życiu, uciekli do Brodów. Gdy front zbliżał się, mężczyzn zabrano do kopania rowów. Gdy wieziono ich autem, Sowietci zaczęli strzelać do nich. Wtedy zarówno Niemcy, jak i Polacy ratowali się ucieczką. Mąż zeznającej uciekł z kilku innymi do wsi sąsiedniej. Tu Ukraińcy złapali go i zabili.

^fBronisława Mazur^f

^fEugenia Mazur^f

^fJanczyn Antonina^f

^fSys Ksenia^f

^a W dokumencie skreślono Brody.

^b W dokumencie błędnie podano datę 1944.

^c W dokumencie skreślono Mniej.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^e W dokumencie skreślono zezna.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁴⁷ Por. BOZW; wiek: 38 (43) lat, data śmierci: 3 X 1943 r. lub 17 I 1944 r.

¹⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 20 lat.

¹⁴⁹ W BOZW odnotowano: Mazur Stanisława; „zamordowana przez upowców w niewyjaśnionych okolicznościach w 1943 r.”.

[s. 105] ^a[poz.] 1787

Wieś Ruda Brodzka¹⁵⁰, gm. w miejscu, pow. Brody, par. w miejscu

Napad był około 20 III [1944 r.] Ze 700 bandytów około godz. 7.00 wieczór otoczyło wieś. Mieli na sobie ubrania cywilne. Składali się [z] Ukraińców miejscowych i wsi sąsiednich. Posiadali rakiety, karabiny ręczne i maszynowe, granaty, noże i siekiery. 8–10 bandytów wchodziło do jednego domu. Tu mordowali Polaków, a potem podpalali dom. Czekali, aż płomienie cały dom obejmą. Potem dopiero odchodzili. Zeznająca skryła się w stawie wśród szuwarów. Dwie jej córki Broczkowską Stefanię – lat 25, i Broczkowską Magdalenę – lat 30, ciężko raniono strzałami karabinowymi. Zeznająca nie wie, co stało się z nimi. Męża złapano, gdy uciekał i zatopiono w stawie. Nazywał się Broczkowski Jan – lat 71. Bratową zeznającej, Broczkowską Marię – lat 52 – zabito strzałem w głowę, tak że głowę jej roztrzaskano. Dzieci małe, a nawet kobiety przebijano nożami. W ten sposób zginęła np. Łabaszczuk Anna – lat 40, z dwojgiem dzieci – lat 7 i 3. ^b] Zeznająca z powodu starości nie umie powiedzieć, ile osób zginęło. Przypomina sobie 40 nazwisk. Ale było ich znacznie więcej. Prócz tego jest bardzo dużo rannych. Napad trwał do godz. 3.00 rano.

Zeznanie uczyniono 21 IV 1944 r.

^cAgnieszka Broczkowska^c

[poz.] 1788

Wieś Wyrów^{d151}, gm. Streptów¹⁵², pow. Kam[ionka] Strum[iłowa], par. Horpin¹⁵³

Ze dwa tygodnie temu znaleziono we wsi ulotki, żeby Polacy do 6 IV [1944 r.] wynieśli się, bo będzie krwawa rozprawa. Niektórzy

[s. 106] Polacy przenieśli się do wsi sąsiednich. Zeznający usunął z Wyrowa^e żonę, dzieci i matkę, a sam pilnował gospodarstwa. 20 IV [1944 r.] o zachodzie słońca bandyci rozpoczęli napad. Od kilku dni chodzili po wsi zbrojno. Byli oni ubrani w cywilne ubrania, zeznający nie umie powiedzieć, ilu ich było i jaką mieli broń. Byli to Ukraińcy z wsi okolicznych. Domy podpalili, do uciekających strzelano. Zeznający ratował się ucieczką i nie umie powiedzieć, jakie były skutki napadu.

Zeznanie uczyniono 21 IV 1944 r.

^cChrzanowski Jan^c

[poz.] 1789

Wieś Chołojów, gm. w miejscu, pow. Radziechów, par. Chołojów, [woj. tarnopolskie]

Napad był 13 IV 1944 r. w nocy. Ponieważ Polacy spodziewali się napadu, więc ^f] zeznająca z matką kryła się w nocy na stacji kolejowej. Zeznająca nie umie powiedzieć, ilu było bandytów, jak byli ubrani i jaką mieli broń. Gdy wpadli do wsi, wchodziłi do domów

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^b W dokumencie skreślono Razem zginęła.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Werów.

^e W dokumencie Werowa.

^f W dokumencie skreślono kobiety z dziećmi kryły się.

¹⁵⁰ Ruda Brodzka, wieś, dwór, gm. Stanisławczyk, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

¹⁵¹ Wyrów, wieś, dwór, gm. Żelechów Wielki, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹⁵² Streptów nie był siedzibą gm. dla wsi Wyrów.

¹⁵³ Horpin, wieś, dwór, gm. Horpin, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

polskich. Tu zamordowali łącznie ze sześć osób. Inni uciekli. Rannych wrzucano w ogień płonącego domu. Ojciec zamordowanej spalił się tak, że tylko kości zostały. Dlatego nie wiadomo, jak go męczono. Nazywał się Bender Jan – lat 65. Pięciu innych pomordowanych miało ślady strzałów karabinowych. Nazywali się: Kłusek Franciszek – lat 38, Kłusek Józef – lat 15, Kłusek Wanda – lat 16, Ziewa Adolf – lat 20, Ignacy – lat 24.

Zeznanie uczyniono 22 IV 1944 r.

^aEmilia Bender^a

^b[poz.] 1790

[s. 107]

Powiat kałuski, par. [c] Tomaszowce¹⁵⁴

Tomaszowce – napad był [d] z wieczora z 9 na 10 IV [1944 r.] Polaków była połowa ludności. Ogromna, ale nieokreślona ilość bandytów ukraińskich^e napadła na tę gminę liczącą 5 wsi: Tomaszowce-Marcela^f, Dębina¹⁵⁵, Sygłów¹⁵⁶, Niegowce-Pniaki^{g157}, Kopanka^{h158}. Na dany znak napastnicy podpalili równocześnie wszystkie budynki. W podpaleniu brała również udział młodzież szkolna. Do uciekających strzelano z karabinów, rąbano siekierami, widłami kłuto. Padło wtedy około 20 osób. Reszta poprzednio wyjechała do Kałusza lub ratowała się ucieczką. Polacy bronili się sporadycznie. Po napadzie pozostali przy życiu wyjechali do Kałusza lub na zachód. Na wyjeżdżających urządzono napad w Kopanceⁱ. Wtedy zginęło z kilkadziesiąt osób. Liczby jeszcze nie można ustalić. Rodziny poszukują się. Bandyci składali się z Ukraińców – sąsiadów. Mieli ubrania cywilne. Nazwiska pomordowanych: Baran Stanisław¹⁵⁹ – lat 60, Jata¹⁶⁰ – lat 60 [j].

Siostrę zeznającego Śliwę Stanisławę – lat 19, którą uciekała i przepływała przez rzekę, Ukrainiec chciał uderzyć kołem po głowie. Ale ona wywinęła się. Gdy wyszła z rzeki zaczęto do niej strzelać. A potem trzymano za warkocze i duszono za gardło. [k] A potem chciano przebić nożem. Silna dziewczyna wyrwała się im z rąk. Wówczas ktoś usiadł na jej głowie i uciskał do ran, żeby

^b utonęła. I teraz uciekła. Po drodze uderzono ją czymś po twarzy i podbito oko. Zmęczona zatrzymała się chwilę. Wtedy Ukrainiec zaczął ją wypytывать, dlaczego ucieka. Ale zlitował się nad nią i kazał stąd szybko uciekać.

[s. 108]

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^c W dokumencie skreślono Kałusz.

^d W dokumencie skreślono w nocy.

^e Nadpisano nad napadła.

^f W dokumencie Tomaszowce-Marcele.

^g W dokumencie Pniaki.

^h W dokumencie Kopanki.

ⁱ W dokumencie Kopankach.

^j W dokumencie pozostawiono wolne miejsce na dopisanie nazwisk ofiar.

^k W dokumencie skreślono Si.

¹⁵⁴ Tomaszowce, wieś, dwór, gm. Tomaszowce, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁵ Miejscowość niezidentyfikowana. Prawdopodobnie chodzi o miejscowość Dąbrowa w gm. Tomaszowce (poz. 1791).

¹⁵⁶ Miejscowość niezidentyfikowana. Prawdopodobnie chodzi o miejscowość Sychły w gm. Tomaszowce.

¹⁵⁷ Niegowce-Pniaki, os., gm. Tomaszowce, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁸ Kopanka, os., gm. Tomaszowce, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁹ Por. BOZW; wiek: 70 lat.

¹⁶⁰ W BOZW widnieje rekord: Jata Adam, wiek: 52 lata.

Do uciekającego siostrzeńca zeznającego, 13-letniego Bogusława Kocota, bandyci rzucili ogromny kamień i trafili mu w pierś. Następnie chłop łąpał go sznurem; wymknął się mu. Młody parobczak strzelił do niego, ale nie trafił. Oba rękawy ubrania miał przestrzelone. Ale z[e] wszystkich opresji wyszedł cało. Kościół i szkoła zrabowane i spalone.

Zeznanie uczyniono 22 IV 1944 r.

[poz.] 1791

Wieś Dąbrowa, gm. Kałusz, par. Tomaszowce, [woj. stanisławowskie]

Napad był przed 10 IV [1944 r.], spalono wszystkie, tj. osiem gospodarstw. Zabito siedmiu mężczyzn i jedną dziewczynę. Inni uciekli. Zamordowani nosili nazwisko Żaki¹⁶¹.

[poz.] 1792

Wieś Perekosy¹⁶². Spalono wszystkie budynki. Zabito cztery osoby. Napad był [a] 3 IV [1944 r.] Zabity: Pikuła Wojciech¹⁶³ z córką¹⁶⁴ – lat 40 i 15; Wiącek – lat 70. Reszta osób uciekła.

[poz.] 1793

Wieś Ziemianka¹⁶⁵, pow. Kałusz, par. Ziemianka (Dołha^b Wojniłowska)

Napad był w nocy 2 IV [1944 r.] Rabowali, mordowali i palili. Około 40 osób schowało się na plebanii. Bandyci otoczyli budynek murowany plebanii, strzelali i budynek podpalił słomą i materiałami palnymi. Zamknięci uciekli na strych i chcieli ratować się ucieczką. Bandyci strzelali do nich. Uratował się tylko jeden chłopak. Ksiądz za zamkniętymi od-mawiał modlitwę za konających i często powtarzał: „Boże mocny, zmiłuj się nad nami”. Zamknięci z początku krzyczeli, ale pod wpływem modlitwy

°cd. kartka dalej°

[s. III] cd.^d uspokoili się. Nazwisko księdza: Czuba Błażej¹⁶⁶ – lat około 60. W lesie u tokarza schowało się przeszło 20 osób. Bandyci napadli w nocy przed 2 IV [1944 r.] i [e] wymor-dowali wszystkich, znęcając się nad ofiarami; 12 dzieci zatopiono żywcem w studni. Innych rąbano siekierami i strzelano. Uratował się tylko chłopczyk 10-letni, który później

^a W dokumencie skreślono od.

^b W dokumencie Dołka.

^{c-c} Dopisane u dołu strony.

^d W dokumencie dokończenie relacji na s. III–III2.

^e W dokumencie skreślono rąb.

¹⁶¹ Por. BOZW, gdzie widnieją wpisy: Żak Józefa, Żak Michał oraz Zbrodnia w miejscowości Dąbrowa, wieś [pow. Kałusz] w 1944 r.

¹⁶² Perekosy, wieś, gm. Tomaszowce, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁶³ Por. BOZW; wiek: 45 lat.

¹⁶⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła Genowefa; wiek: 18 lat.

¹⁶⁵ Ziemianka (Dołha Wojniłowska), wieś, gm. Tomaszowce, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁶⁶ Ks. Błażej Czuba (1888–1944), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1920 r.; był wikariuszem w par. Grzymałów, Sokołów, Monasterzyska; od 1931 r. administrator par. Dołha Wojniłowska vel Ziemianka (J. Marecki, *Misterium iniquitatis*..., s. 170–174); por. BOZW, gdzie odnotowano, że ks. Błażej Czuba został zamordowany podczas napadów band UPA na polskie gospodarstwa w dniach 31 III/1 IV 1944 r. i 5/6 IV 1944 r. „Wg innego źródła zamordowany 6 IV 1944 r. wraz z polskimi rodzinami, które schowały się na plebanii” (poz. 1842*).

zginął na plebanii. Ukraińcy od 2 lat śpiewają długą pieśń, której część brzmi: „Polakiw wyrzнем, żydij wydusim, a Ukrainu [a] zbudowaty^b musim”.

W całym powiecie kałuskim oprócz miasta nie ma ani jednego Polaka i ludzi pochodzenia polskiego, ani jednego domu polskiego. W Pawlikówce¹⁶⁷ padło bardzo dużo ludzi. Kilku zaledwie ludzi znajduje się w Kałuszu. Wieś Humenów¹⁶⁸, pow. Kałusz; działo się między 2 a 9 IV [1944 r.] Rodzin polskich było kilka. Tamte rodziny uciekły. Została tylko rodzina Jakubowicza Michała – lat 38. Jakubowicz [c] ukrył dzieci do zaufanego Ukraińca, który je odstawił do dziadków. [d] Gdy wrócił, zastał zastrzeloną żonę na podwórzu. Żona nazywała się Jakubowicz – lat 30. Kiedy upomniał się o nią, Ukraińcy strzelili do niego [e], rozebrali do naga, przywiązali do grubej żerdzi, otoczyli słomą i powoli opalali. Płonącego obracali z wszystkich stron i przypiekali. Widział to jego 10-letni synek. Konający okropnie krzyczał. Pod Wojniłowem jednego z Polaków złapano, zdarto z niego pasami skórę, a potem na własnej skórze powieszono w lesie.

^fJózef Śliwa^f

[poz.] 1794¹⁶⁹

[s. 109]

^gWieś Urszulin¹⁷⁰, par. i gm. Tuczyn

Reszczyński Fulgenty – lat 85, poszedł do lasu po hubkę i tam go zamordowali. Działo się [to] z początkiem lipca 1943 r.

Zeznaje dnia 18 I [19]44 r.

ⁱA. Misiewiczⁱ

[poz.] 1795¹⁷¹

^jKolonia Olgin¹⁷², Kołodeż¹⁷³ wieś, pow. [l] Łuck, [woj. wołyńskie]

Ok[oło] 700 mieszk[añców] Pol[aków] ok[oło] 380 r[odzin]. Bolsz[ewicy] wywieźli jedną rodz[inę]. Chrzastowski Jan – ok[oło] 70 l[at], z żoną i córką do Archangielska, bo nie pojechał na furmankę jego syn. 22 VI [19]43 r. Ukraińcy z sąsied[nich] wsi, było ich do 150,

^a W dokumencie skreślono takiej budil.

^b Nadpisano nad musim.

^c W dokumencie skreślono ods.

^d W dokumencie skreślono W.

^e W dokumencie skreślono i ch.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^h W dokumencie Orszulin.

ⁱ⁻ⁱ Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^j Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 4.

^k W dokumencie Kołodeże.

^l W dokumencie skreślono Hor.

¹⁶⁷ Pawlikówka, wieś, gm. Wojniłów, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁶⁸ Humenów, wieś, kol., gm. Wierzhnia, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹⁶⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 219 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 417.

¹⁷⁰ Urszulin, kol., gm. Tuczyn, pow. Równe, woj. wołyńskie.

¹⁷¹ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 220 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 417.

¹⁷² Olgin, kol., gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie. Olgin należał do par. Sienkiewiczówka.

¹⁷³ Kołodeż, wieś, gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie. Kołodeż należał do par. Boremel.

około 2 godz[iny] po poł[udniu] ^anapadli i zginęła^a żona zeznaającego Paulina Szuryńska – 43 l[ata], uderzona karabinem w głowę i bagnetem w piersi przy wyjeździe z domu. Ciało zakopali Ukr[aińcy] na miejscu. Tego samego dnia zginęła Rutkowska Ludka (Ludwika). Pogrzebano zwłoki koło Sienkiewiczówki, gminy, a wiosce Kowbani^{b174}. Nikt nie uprzedzał, owszem przysyłano listy uspokajające: „siedźcie spokojnie, bo nic wam nie będzie”. Ale ludzie wyjechali. Ukraińcy napadający byli z dalszej wioski, więc nazwisk nie zna. Do Niemiec na roboty wywieziono Żmijewską Antoninę – l[at] 28, jeszcze jedna Polka i dwóch Ukraińców. Sołtysa nazw[isko] Uniżony. Nic nie wie o odnoszeniu się do lud[ności] pols[kiej] ks[iędza] rus[kiego]. Ks[iądz] Dobrzański¹⁷⁵ przedtem wyjechał, a ostatni wyjechał razem z ludźmi do Łucka i nauczyciel też. Komendant rejonowy, Niemiec, dał znać, kiedy mają wyjechać, i o tej godz[inie] wyjechali.

Zegn[aje] 20 I [19]44 r.

^cSzuryński Stefan^c

[poz.] 1796¹⁷⁶

^dKolonia Orzeszyn, gm. Poryck, pow. Włodzimierz, par. Poryck, [woj. wołyńskie] Ołaszczuk Antoni¹⁷⁷ – ur. 1895 r., żona Katarzyna¹⁷⁸ – ur. 1904 r., Władysław¹⁷⁹ – ur. 1909 r., Stanisława¹⁸⁰ – [ur.] 1912 r. Wygnali ich

[s. 110] do lasu i tam strzelali. Wystrzelali tam całą kolonię, poobdzierali ich z butów i ubrań, a następnie powrozami wsuwali ich do jam, które poprzednio Sowietzi wykopali. Pryskur Aleksander – ur. 1903 r., i jego 6 dzieci – ur. od 1930 do 1939 r., jego szwagier Mumiak Antoni – ponad 60 lat, i siostra jego Czaplicka – ur. 1905 r., i jej córka – lat 10. Sąsiad Wodek Franciszek¹⁸¹ – lat ponad 60, i jego żona – 65 lat. Rosada Stanisław¹⁸² – lat około 57, żona¹⁸³ jego – lat około 46, córka Janina¹⁸⁴ – lat 16, córka Feliksa¹⁸⁵ – lat 13. Pod-

^{a-a} *Nadpisano nad żoną.*

^b *W dokumencie Kołbani.*

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka, obok zielona parafka.*

^d *Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.*

¹⁷⁴ Kowbań, wieś, gm. Skobelka, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

¹⁷⁵ Ks. Stanisław Dobrzański (1905–1943), duchowny rzymskokat. diecezji łuckiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1930 r., a następnie był wikariuszem we Włodzimierzu Wołyńskim oraz katechetą objazdowym w Stężarzycach i Uściługu; od sierpnia 1934 r. pełnił funkcję administratora nowo utworzonej par. w Sienkiewiczówce; zagrożony aresztowaniem przez policję ukraińską w służbie niemieckiej, udał się do Łucka, a następnie do Żytomierza, gdzie pracował do 12 VIII 1942 r., gdy otrzymał nominację na proboszcza par. Ostrówki; został zamordowany przez UPA 30 VIII 1943 r. razem z grupą 1050 parafian (M. Dębowska, L. Popek, *Duchowieństwo diecezji łuckiej...*, s. 58–59).

¹⁷⁶ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 220 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 417–418.

¹⁷⁷ Por. BOZW; ur. 13 V 1895 r.; „zamordowany z żoną i rodzeństwem (Władysławem i Stanisławą) w czasie napadu na kolonię Orzeszyn/Orzeszyna”.

¹⁷⁸ Por. BOZW; ur. w 1905 r.

¹⁷⁹ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

¹⁸⁰ Por. BOZW; wiek: 26 lat.

¹⁸¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wodak/Wodek (rodzina); „2 nieustalone osoby z rodziny”.

¹⁸² Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Rosada Jan; „zamordowany z żoną i córkami Janiną i Feliksą”.

¹⁸³ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Rosada Janina; „zamordowana z mężem i córkami Janiną i Feliksą [...]. Ranna, mimo próśb o dobicie, została zakopana żywcem”.

¹⁸⁴ Por. BOZW; wiek: 18 lat.

¹⁸⁵ Por. BOZW.

kański Paweł¹⁸⁶ – lat 62, żona jego Katarzyna¹⁸⁷ – l[at] 45, córka Karolina – lat 35 – była głuchoniema, córka Maria¹⁸⁸ – lat 16, syn Franciszek – lat 14. Nowacki Józef¹⁸⁹ poszedł do następnej wsi Gruszków¹⁹⁰ i tam zginął, żona jego Maria – lat około 50, zamordowana, syn Konstanty – lat około 16, córka Nowackiego, po mężu nazwisko zapomniane, i dziecko jej przy piersi. Nowacka Janina, synowa – lat około 30, i 4 jej dzieci drobnych. Paszko Teofil¹⁹¹ – lat 70, żona jego – około 45 lat, syn Piotr – lat około 17, i jeszcze jeden syn i córka Cecylia – lat około 14. Byra Maria¹⁹² – lat około 27, i troje jej dzieci. Wójcik Michalina – ur. 1915 r., i dziecko – lat 5.

Postułka Aleksander¹⁹³ – lat około 80, i synowa jego – lat około 30, i dwoje jej dzieci. [s. III] Podkańska – lat około 27, i dwoje jej dzieci. Kosmała Franciszka¹⁹⁴ – lat około 50, i córka jej Kazimiera – ur. 1919 r., Kaczmarz Jan¹⁹⁵ – ur. [a] 1897 r., Lenart¹⁹⁶ – lat około 45, i córka jej zamężna Rozalia. Gawlik Anna¹⁹⁷ – lat około 40, i córka jej. Perski Stanisław¹⁹⁸ – lat około 44, i żona jego też w tym wieku, imię Elżbieta¹⁹⁹, syn Władysław²⁰⁰ – około 14 lat, Stefan – lat około 10. Z tego domu zginęło 6 osób. W tej wsi było około 320 osób, sami Polacy, a tylko jedna rodzina ukr[aińska]. Bolszewicy wywieźli 2 rodziny: gajowego Ciupa Kazimierz i Kaczmarz wywieziony. Wszystkich ludzi mordowali w ten sposób, jak wyżej podano. [b] Sołtys był Parfimiuk nar[odowości] ukr[aińskiej]. Działo się [to] 11 VII 1943 r.

Zeznaje brat Ołaszczyk dnia 28 I [19]44 r.

“Ołaszczyk”

[poz.] 1797

Wieś Kuhajów^d, gm. Sokolniki^e, pow. Lwów, par. Wołków, [woj. lwowskie]

Napad był w Niedzielę Wielkanocną 9 IV [1944 r.] o godz. 6.00 rano. Około 300 Ukraińców ubranych w mundury wojskowe niemieckie napadło na wieś. Mieli karabiny, granaty

^a W dokumencie lat ok.

^b W dokumencie skreślono Zast.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka niebieskim atramentem.

^d W dokumencie Kochajów.

^e W dokumencie Milatycze.

¹⁸⁶ Por. BOZW; „zamordowany wraz z żoną i 2 dzieci (Marią i Antonim) [...] Uratował się syn Franciszek schowany w przydomowej szkółce drzew”.

¹⁸⁷ Por. BOZW.

¹⁸⁸ Por. BOZW.

¹⁸⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Nowacki Józef/Kazimierz.

¹⁹⁰ Gruszków, wieś, folw., gm. Poryck, pow. Włodzimierz, woj. wołyńskie.

¹⁹¹ W BOZW odnotowano: Paszko (rodzina); „3-osobowa rodzina”.

¹⁹² Por. BOZW, gdzie występuje wpis: Bera Maria (z rodziną); ur. 14 VII 1913 r.; „zamordowana przez banderowców razem z dwoma synami i dwiema córkami w lipcu 1943 r.”.

¹⁹³ W BOZW odnotowano 5-osobową rodzinę Postułeków, zamordowaną w czasie napadu na kolonię Orzeszyn 11 VII 1943 r.

¹⁹⁴ W BOZW widnieje wpis: Kosmała (rodzina); „2 nieustalone osoby z rodziny”.

¹⁹⁵ W BOZW występuje zapis: Kaczmarz (rodzina); „4 nieustalone osoby z rodziny”.

¹⁹⁶ W BOZW odnotowano: Lenart (rodzina); „6-osobowa rodzina”.

¹⁹⁷ W BOZW widnieje wpis: Gawlik (rodzina); „matka z córką”.

¹⁹⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Perski, brak imienia; „zamordowany z żoną i 5 dzieci”.

¹⁹⁹ Por. BOZW.

²⁰⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Perski, brak imienia; pod tym wpisem znajdują się dzieci Elżbiety i Stanisława; liczba ofiar: 5.

ręczne. Wpadli do domu Kalińskiego Stanisława. Sześciu członkom tej rodziny kazano położyć się na ziemi, przykryto ich deską, by krew nie obryzgała mordercy i zastrzelono.

[s. 113] ^a Z sąsiedniego folwarku jeden człowiek przypadł bez wieści. Bandyci mieli ^b zamiar napaść na inne domy. Ale natrafili na oddział wojska niemieckiego, który z nimi stoczył walkę. Zginęło 17 Ukraińców.

Zeznanie uczyniono 22 IV 1944 r.

Łażniowski Jan^c

[poz.] 1798

Wieś Niestanice, gm. Chołojów^d, pow. Radziechów, par. Chołojów^d, [woj. tarnopolskie] W Wielką Środę, tj. 5 IV [1944 r.], w nocy Ukraińcy napadli na dom Mituły Kazimierza – lat 30. Napadnięty ratował się wraz z synami ucieczką w krzaki. Tu został schwytany, związano mu ręce z tyłu, prowadzono go 0,5 km, a potem zastrzelono. W pierwszy dzień Świąt Wielkanocnych, ^e tzn. 16 IV br.^e, ruskich, Ukraińcy zastrzelili dwóch Ukraińców za to, że polecono im wykonanie jakiegoś zadania, a oni nie chcieli podjąć się tego. Na drugą noc zastrzelono rodzinę Pawłowskich, męża i żonę, i mieszkającego w ich domu Bukowskiego Bolesława – lat 46. Dzieci Pawłowskich: Janina – lat 25, i Emilia – lat 19, przebywały wtedy w Radziechowie. Skoro dowiedziały się o śmierci rodziców, pojechały do Niestanic pogrzebać ich ciała. W pogrzebie brała również udział ^fUkrainka^f Białek Katarzyna, która należała do rodziny Pawłowskich. Za to zarówno Białek, jak i Janina, i Emilia zostały zastrzelone następnej nocy. Być może, że wypadków było więcej, ale zeznający wyjechał do Lwowa.

Zeznanie uczyniono 22 IV 1944 r.

Bednarczuk Władysław^c

[s. 114] ^g[poz.] 1799

Wieś Tuczne, gm. Tuczne^h, pow. Przemyślany, par. Tuczne

Na wieś były 2 napady: 1) 20 II [1944 r.], 2) 15 IV [1944 r.] Przy pierwszym napadzie napadło na wieś około 300 bandytów. Byli to Ukraińcy ubrani częściowo w ubrania cywilne, częściowo w wojskowe niemieckie. Mieli automaty, karabiny ręczne, granaty, siekiery. Składali się z Ukraińców miejscowych. Zagrozdili drogę. Mordowali siekierami samych mężczyzn. Padło wtedy sześć osób. Reszta uciekła. Drugim razem bandytów było również 300. Otoczyli wieś, wpadli do domów, mordowali wszystkich Polaków: mężczyzn, kobiety i dzieci, a potem domy podpalali. Tym razem tylko strzelano. Za uciekającymi również padały kule. Padło 70 osób. Ukraińcy wyłapują teraz mężczyzn. Kobiety i dzieci do 21 IV [1944 r.] puszczono i pozwolono uciekać. Od soboty i tych nawet nie wypuszczają. We

^a W dokumencie skreślono Kalińskiego.

^b Po prawej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Hołojów.

^{e-e} Nadpisano nad ruskich.

^{f-f} Nadpisano nad udział; w dokumencie ukrainka.

^g Po lewej stronie karty margines wydzielony czerwoną kreską.

^h W dokumencie Dobrzenice.

wsi Prybeń^{a201} znajduje się sztab ukraińskiej organizacji. Ciała pomordowanych pochowano na cmentarzu we wspólnym grobie. Nazwiska popalonych: Górski Andrzej²⁰² – lat 32, jego dziecko 2-letnie – Władysław, Ostaszewski Wojciech²⁰³ – lat 26, Ostaszewska Wiktoria²⁰⁴ – lat 55, Ostaszewska Katarzyna²⁰⁵ – lat 24, Górski Antoni – lat 17, Słabicki Franciszek²⁰⁶ – lat 60, Słabicki Ignacy – lat 7, Górniak Maria²⁰⁷ – lat 35, Górniak Kazimiera²⁰⁸ – lat 15, Tur Władysław²⁰⁹ – lat 16, Górski Piotr²¹⁰ – lat 65, Górski Maria²¹¹ – lat 35, Winnicka Wiktoria²¹² – lat 35, Iwaśków Ignacy²¹³ – lat 70, Iwaśków Mikołaj²¹⁴ – lat 38, Górski Maria – lat 60, Górski Wiktoria – lat 17, Stopyra Katarzyna – lat 30, Górski Wojciech – lat 60, Górski Maria – lat 60, Górski Rozalia²¹⁵ – lat 30, Górski Marcin²¹⁶ – lat 30.

Zeznanie uczyniono 24 IV 1944 r.

^bSłabicki Michał^b

^bIwanoczko Stanisław^b

[poz.] 1800²¹⁷

[s. 115]

^cWieś Pieczalówka^{d218}, pow. i gm. Kostopol

Janowski Antoni – lat 22, w polu został porwany, związany, wrzucony na wóz i wywieziony w niewiadomym kierunku. Zeznaje siostra dnia 13 I [1944 r.] Mord był w początkach grudnia.

^eS. Strumieńska^e

Dnia 13 I [1944 r.]

^a W dokumencie Prebień.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Zmiana atramentu na jasnoniebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^d W dokumencie Pieczalówka.

^{e-c} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

²⁰¹ Prybeń, os., gm. Dobranica, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

²⁰² Por. BOZW; wiek: 28/35 lat; „oprawcy wydłubali mu oczy i zadali kilkanaście ran siekierą”.

²⁰³ Por. BOZW; wiek: 19 lat; „zamordowany przez banderowców razem z matką Wiktoria i żoną Katarzyną”.

²⁰⁴ Por. BOZW; wiek: 65 lat.

²⁰⁵ Por. BOZW; wiek: 19 lat; „zamordowana przez banderowców razem z mężem Wojciechem i teściową Wiktoria”.

²⁰⁶ Por. BOZW; wiek: 63 lata.

²⁰⁷ Por. BOZW; wiek: 45 lat; „zamordowana przez banderowców razem z córką Katarzyną podczas napadu na polskie zagrody. Zastrzelona, zwłoki spalono”.

²⁰⁸ W BOZW widnieje zapis: Górniak Katarzyna; wiek: 12 lat; „córka Marii”.

²⁰⁹ Por. BOZW; wiek: 16 lat; „zamordowany przez banderowców razem z matką”.

²¹⁰ Por. BOZW; wiek: 76 lat.

²¹¹ W BOZW widnieje wpis: Górski Maria; wiek: 17 lat; „zamordowana przez banderowców razem z bratem Marcinem”.

²¹² Por. BOZW; ur. 7 VII 1907 r.

²¹³ Por. BOZW; wiek: 72 lata.

²¹⁴ Por. BOZW; wiek: 45 lat.

²¹⁵ Por. BOZW; wiek: 28 lat; „zamordowana przez banderowców razem z czteroletnią córką”.

²¹⁶ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

²¹⁷ Por. *Protokoły książki zielonej...*, s. 220 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 418 (bez podania numeru relacji).

²¹⁸ Pieczalówka, wieś, folw., fut., gm. Kostopol, pow. Kostopol, woj. wołyńskie.

[poz.] 1801²¹⁹

Wieś Pustomyty²²⁰, gm. i par. Horochów

Kowalczuk – lat około 45, gajowy, zabrany razem z leśniczym Nowackim i Nowacki zamordowany strzałem tuż przy leśnictwie, ponieważ stawiał opór, a Kowalczuk zaginął bez wieści, było w połowie zimy 1942 r. Żona Kowalczuka do lipca była na gospodarstwie. W lipcu Kowalczukową napadnięto w domu, pobito siekierą, na rękach miała po 2 rany i kilka ran w głowie, dwoje starszych dzieci zarąbano na miejscu, najmłodsze 1,5-letnie uderzone obuchem. W kołysce leżało nieprzytomne tak długo, aż bandyci podpálili kołyskę, dziecko ocknęło się, zaczęło krzyczeć, jeden z bandytów dobił go siekierą. Ulanowska – lat około 40, z trojgiem dzieci zarąbana siekierą, mąż jej skrył się w zboże, córki Roma i Zofia same leczyły się w Horochowie w szpitalu. W mordzie brali udział Ukr[aińcy]^a z tej wsi. Został rozpoznany jeden przez córki Ulanowskiego – Romę i Zofię, nazwisko

[s. 116] jego Nestorowicz, ojciec jego jest wójtem tej wsi. Gospodarstwo z pomordowanymi zostało spalone. Działo się [to] w lipcu 1943 r.

Zeznaje dnia 14 I [1944 r.]

^bAndres Jadwiga^b

Pustomyty, gm. Świniuchy²²¹, par. Skurcze²²²

Ulanowska Józefa – lat 45, córka jej Leokadia – l[at] 17, syn Zygmunt – l[at] 13, Zdzisław – l[at] 10, Wanda – l[at] 8, porąbani w mieszkaniu siekierami 12 VI 1943 r.

Zeznaje mąż zamordowanej dnia 18 I [1944 r.]

^cKonstanty Ulanowski^c

[poz.] 1802²²³

^dWieś Pieczychwosty²²⁴, majątek ziemski, pow. i par. Horochów

1 IV [19]43 r. napadła banda Ukraińców, ok[óło] 150 osób. Dwór – zrabowali go doszczętnie, od 11.00 godz. w nocy do 2.00 w nocy rabowali i ucztowali, a przy odjeździe zastrzelono ojca Michała Makowskiego²²⁵ – l[at] 68, i matkę Zofię²²⁶ – 68 lat. Koło 12 VII [19]43 r. wymordowano wszystkie rodziny we wsi. Opowiedziała o tym zeznającemu

^a W dokumencie ukr.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na czarny oraz charakteru pisma – ręka 4.

²¹⁹ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 220–221 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 418–419; por. BOZW, gdzie odnotowano: Zbrodnia w m. Pustomyty, kolonia w dniu 12/13 lipca 1943 r.

²²⁰ Pustomyty, wieś, kol., gm. Świniuchy, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

²²¹ Świniuchy, miasteczko, wieś, folw., gm. Świniuchy, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

²²² Skurcze, wieś, folw., gm. Czaruków, pow. Łuck, woj. wołyńskie.

²²³ Por. *Protokoły księgi zielonej*..., s. 221 (w maszynopisie numer dopisano ołówkiem); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu*..., s. 419 (z błędnym nr. 1852).

²²⁴ Pieczychwosty, wieś, folw., gm. Podberezie, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

²²⁵ Por. BOZW; ur. 1875 r.; „przed wrześniem 1939 r. pracownik Izby Skarbowej w Horochowie. Razem z żoną po rozpoczęciu wojny niemiecko-sowieckiej przeniósł się z Horochowa do majątku Pieczychwosty, który przed wojną należał do jego siostry Marii Waniewicz z d. Makowska (wywiezionej z córką Marią w 1940 r. na Syberię)”.

²²⁶ Por. BOZW; ur. 1875 r.

siostrzenica Zofia Zakrzewska – 17 l[at], i siostrzeniec Ryszard Zakrz[ewski] – 22 l[ata], którzy pracowali w tym majątku i którzy uciekli do zeznającego. Zeznający i brat zabrali zwłoki [a] rano i pogrzebali w Horochowie.

Zeznano 19 I 1944 r.

^bJ. Makowski^b

[poz.] 1803²²⁷

Kolonia Polanówka²²⁸, par. Łysin, pow. Dubno

Dnia 29 IV [19]43 r. o godz. 11.00 w nocy napadła na kolonię mającą 36 numerów banda Ukraińców z tej kolonii i z sąsiednich wsi w liczbie ok[oło] 100. Między innymi byli Ukraińcy: Władysław Mikołajczuk z kolonii, Kowalczyk Teodor i Soczyński Jakub też z kolonii, z Ochmatkowa²²⁹ Paweł Kazwan. Innych zna zezn[ający] z widzenia, a nazwiska zapomniał. Zostali zamordowani: Roman Boruch – 60 parę ¹lat^c (kulawy), Stanisław Dudkiewicz – l[at] 45, Skowron Mieczysław – l[at] 24. Ten ostatni

²postrzelony nie mógł uciekać i odzież na nim się zapaliła ³od płonącego domu^e. A gdy [s. 117] go dopędzono, zamordowano go i wnętrzności wypuszczono. Zaraz rano miejscowi Polacy pogrzebali zamordowanych i cała kolonia wyjechała, obawiając się dalszych napadów.

Zeznaje 19 I 1944 r.

^bP. Karasiński^b

⁴Zajc Wojciech, szwagier zeznającego^f

[poz.] 1804

⁵Wieś Glinna^{h230}, gm. Płauczaⁱ Mała²³¹, pow. Zborów²³², par. Płauczaⁱ Mała

Napad był 16 IV [1944 r.] po południu. Do wsi wkroczyło 50 bandytów Ukraińców. Mieli ubrania cywilne, uzbrojeni byli w karabiny i automaty. We wsi było pięć domów mieszanych – mężczyźni Polacy, kobiety Ukrainki. Bandyci zabrali na wóz wszystkich mężczyzn, powiązali im ręce i wywieźli do domu jednego gospodarza. Tu nie wiadomo, co z nimi robiono, jak ich męczono. W każdym razie kazano im pić wódkę. A potem dom z ciałami podpalamo. Nazwiska pomordowanych: Zarzycki Wojciech – lat 30, Szczestnowicz Bartłomiej – lat 40, Zarzycki Jan – lat 32, Zarzycki Józef – lat 28, Jan – lat 55.

^a W dokumencie skreślono ra.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Nadpisano nad parę.

^d Od tego miejsca margines z prawej strony karty wydzielony niebieską kreską.

^{e-e} Nadpisano nad się zapaliła.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka zielonym atramentem.

^g Od tego miejsca zmiana charakteru pisma – ręka 3.

^h W dokumencie Glinne.

ⁱ W dokumencie skreślono Płaucza i nadpisano nazwę Połcza.

^j W dokumencie Połcza.

²²⁷ Por. *Protokoły księgi zielonej...*, s. 221 (w maszynopisie nie podano numeru relacji); L. Kulińska, *Dzieje Komitetu...*, s. 419 (bez podania numeru relacji).

²²⁸ Polanówka, kol., gm. Kniahinin, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

²²⁹ Ochmatków, wieś, gm. Kniahinin, pow. Dubno, woj. wołyńskie.

²³⁰ Glinna, wieś, gm. Płaucza Mała, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²³¹ Płaucza Mała, wieś, gm. Płaucza Mała, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²³² Miejscowość Glinna leżała w pow. Brzeżany.

Kolonia sąsiednia Okop^{a233} liczyła 35 gospodarstw polskich. Polakom ciągle Ukraińcy mówili, żeby ustąpili się, bo będzie z nimi źle. Dlatego wszyscy Polacy opuścili kolonię 13 IV [1944 r.]

Zeznanie uczyniono 24 IV 1944 r.

^bFranciszka Laszkowska^b

^bJózefa Laszkowska^b

[s. 118] ^c

Odpis

Polska terrorystyczna banda pod przywództwem Basaja²³⁴, jaka od dłuższego czasu niepokoiła i terroryzowała ukraińskie nasiedlenie hrubieszowskiego powiatu, została zniszczona niemieckimi zbrojnymi siłami. Ukraińcy i spokojne nasiedlenie hrubieszowskiego powiatu mają sposobność znowu zająć się spokojnie swoją gospodarską pracą. [d] Wzywa się ukraińskie zbrojne oddziały z Galicji i Wołynia opuścić te tereny i zaprzestać z napadami na spokojne polskie osiedla. Ich pole popisu jest po tamtej stronie Bugu na terenach, gdzie tymczasowo wdarli się bolszewicy i gdzie panuje terror NKWD. Tam jest ich miejsce. Tam czeka ich ciężka i odpowiedzialna praca: wyniszczenie bolszewizmu. W razie gdyby nasza przestroga nie była uwzględniona i powtórzyłyby się napady na spokojne wsie zamiejscowego i hrubieszowskiego powiatu, niemiecka władza będzie przymuszona postąpić w ten sam sposób, jak postąpiła z polską terrorystyczną bandą Basaja^e. Już najwyższy czas, żeby zrozumieć, że walka na życie i śmierć między Ukraińcami a Polakami na tych terenach to tylko woda na bolszewicki młyn, i która to walka jest spowodowana tylko bolszewickimi agentami.

SS i Polizeiführer na Lubelski^f Dystrykt²³⁵

[s. 119] ^gUlotka była bez daty i w języku ukraińskim, rzucana przed tygodniem.

24 IV 1944 r.

^bŁabany^b

[poz.] 1805

[h] Miasteczko Narajów, gm. w miejscu, pow. Brzeżany, pow. Narajów

Kolonia Zapust Lwowski²³⁶. Napad był 14 IV [1944 r.] od godz. 9.00 wieczorem. Bandyci ⁱukraińscyⁱ, których liczby zeznający nie umie określić, otoczyli wieś. Nie wie również,

^a W dokumencie Okopy.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^d W dokumencie skreślono prawdopodobnie Ks.

^e W dokumencie Basala.

^f W dokumencie Lubliński.

^g Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską

^h W dokumencie skreślono Wieś.

ⁱ⁻ⁱ Nadpisano nad bandyci.

²³³ Okop, kol., gm. Zborów, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

²³⁴ Stanisław Basaj-Kraska „Ryś” (1917–1945), dowódca oddziału Batalionów Chłopskich, działającego głównie na Zamojszczyźnie; został ujęty przez Ukraińców 25 III 1945 r. w Kryłowie i zamordowany (M. Zajączkowski, *Pod znakiem króla Daniela. OUN-B i UPA na Lubelszczyźnie 1944–1950*, Lublin–Warszawa 2016, s. 143–144).

²³⁵ Niem. dowódca policji i SS na dystrykt lubelski. Wówczas funkcję tę pełnił Jakob Sporrenberg.

²³⁶ Prawdopodobnie chodzi o leśniczówkę Pod Zapustem, gm. Narajów Miasto, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

jak byli ubrani. Mieli automaty, karabiny i noże. [a] Domy podpalali. Do uciekających strzelano. Kogo złapali w ręce, mordowali nożami. Padło 50 Polaków, różnej płci i wieku; 10 osób jest rannych. Reszta uratowała się ucieczką. We wsi nie ma ani jednego Polaka. Zmarłych pochowywali miejscowi Ukraińcy z polecenia władz niemieckich na polu w kolonii Zapust^b [Lwowski]. Poległ syn zeznającego Wilk Edward²³⁷ – lat 9, Koziół Franciszek²³⁸ – lat 35 (tego cięto nożami), Koziół Władysława²³⁹ – lat 30, Koziół Kazimierz²⁴⁰ – lat 7.

Zeznanie uczyniono 24 IV 1944 r.

“Wilk Władysław”^c

[poz. 1805b]^d

Hucisko Brodzkie, gm. Jasionów, pow. Brody, par. Ponikwa Wielka, [woj. tarnopolskie]

Napad był 13 II [1944 r.] o godz. wpół do 12.00 w dzień

[e]

^f[poz.] 1806

[s. 120]

Wieś Hucisko, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Bóbrka, par. Rakowiec, [woj. lwowskie]
Napad był 12 IV 1944 r. o godz. 10.30 przed południem. Około 250 Ukraińców wpadło do wsi. Mieli płaszcze wojskowe niemieckie, sowieckie, i czarne. Posiadali, zdaje się, karabiny, noże, piły. Zamordowali 40 mężczyzn i chłopców. Częściowo strzelali do nich, rąbali siekierami lub piłowali. [g] Stankiewicz Józef²⁴¹ – lat 34, był raz przepiłowany, Gryglewicz Antoni²⁴² – lat 48, był piłowany 2 razy w pasie i w udach. Znosił [h] ten ból bez jęku. Mąż zeznającej, Podfigurny²⁴³ Ludwik – lat 31, dostał siekierą w tył głowy. Zamordowanych znoszono do stodół i tu podpalono. Bandyci zbierali z domów rzeczy kosztowniejsze, a domy puszczali z dymem. Wieś liczyła same gospodarstwa polskie, tylko 3 ukraińskie. I te domy spłonęły. Ale Ukraińcom życia nie odbierali. Kobiетom i dzieciom kazano wieś opuścić. Zeznająca przypomina sobie, że padło pięć kobiet. Dwie prosiły, że skoro zabito ich synów, to niech i im życie odbiorą. Dwie kobiety niosły jeść mężom, ukrytym w lesie. Te zabito, a ciała tak pogrzebano, że dotychczas ich nie znaleziono. Tylko ubrania zostały. Jedna kobieta padła przypadkowo. Zeznająca w czasie napadu nie była w Huciskach, bo z dziećmi przebywała we Lwowie w tym czasie. Mąż jej został zabity, gdy jechał na wozie do żony.

Zeznanie uczyniono 25 IV 1944 r.

“Anna Podfigurna”^c

^a W dokumencie skreślono W.

^b W dokumencie Zapusty.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Numer zrekonstruowany.

^e Po wpisie zostawiono wolne miejsce, zapewne w celu późniejszego uzupełnienia zeznania.

^f W dokumencie przed tą stroną pozostawiono jedną czystą stronę bez paginacji, po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^g W dokumencie skreślono J.

^h W dokumencie skreślono do.

²³⁷ Por. BOZW; „wg innego źródła zamordowany 13 IV 1944 r.”.

²³⁸ Por. BOZW; wiek: 36 lat; „mąż Genowefy, ojciec Kazimierza. [...] Wg innego źródła zamordowany 13 IV 1944 r.”.

²³⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Koziół Władysława Genowefa; lat 29.

²⁴⁰ Por. BOZW; wiek: 8,5 lat, data śmierci: 11/12 IV 1944 r.

²⁴¹ Por. BOZW.

²⁴² Por. BOZW.

²⁴³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Podfigurny Ludwik.

[s. 121] ^a[poz.] 1807

Wieś Fraga, gm. Podkamień koło Rohatyna, pow. Rohatyn, par. Fraga

Na wieś były 2 napady: 19 II [1944 r.] i w nocy z 21 na 22 IV [1944 r.] Pierwszy napad był około godz. 7.00 wieczór. Do wsi wpadło przeszło 300 Ukraińców, ubranych w mundury cywilne, przeważnie wojskowe niemieckie i sowieckie. Mieli karabiny ręczne, noże, siekiery i bagnety. Składali się z Ukraińców miejscowych i wsi sąsiednich. Cicho, bez hałasu, wchodzili do domów polskich i [b] stąd wyprowadzano mężczyzn na podwórze i drogi. Wtedy padły 22 osoby i pięć osób rannych. Dwóch zastrzelono, innych mordowano siekierami i nożami. Padł wówczas gwardian oo. Bernardynów we Fradze, o. Szafraniec²⁴⁴ – lat 34. Wnętrznosci miał wyprute nożem, bagnetem przebite usta i ciało bardzo pokaleczone. Dwaj braciszkwie bernardyńscy, brat Roch [Szałek Antoni]²⁴⁵ i brat Euzebiusz [Kamiński]²⁴⁶, porąbani siekierami – głowa porąbana i gardło przecięte. Zamordowano wówczas ojca zeznającego, Matysa Józefa²⁴⁷ – lat 62, brata Matysa Jana²⁴⁸ – lat 33, i brata Matysa Piotra²⁴⁹ – lat 17. Dwóch braci raniono. Drugi napad z 21 na 22 IV [1944 r.] Po pierwszym napadzie mężczyźni skryli się. We wsi pozostały kobiety z dziećmi. Zeznający był wówczas we Lwowie. O napadzie dowiedział się od siostry ciężko rannej i bratowej. Do wsi wpadło około 100 Ukraińców w cywilnych ubraniach. Mieli karabiny i siekiery. Wpadli do domów i tu mordowali pozostałych Polaków. Wtedy padło 17 osób. Reszta uciekła. Ofiary rąbano siekierami i trupy zabierano ze sobą. Resztę majątku zrabowano doszczętnie.

[s. 122] ^cZabito matkę zeznającego: Matys Agatę²⁵⁰ – lat 53. Padła przy drugim napadzie. Zabici przy pierwszym napadzie: Wacław Jan²⁵¹ – lat 37, Marciszyn Józef – lat 24, Marciszyn Piotr – lat 23, Matys Józef²⁵² – lat 37, Marciszyn Jan – lat 24, Matys Bazyli – lat 31, Matys Bazyli²⁵³ – lat 45, Papski Józef – lat 65, Marciszyn Piotr – lat 36, Marciszyn Bazyli – lat 33, Kolonko Stefan²⁵⁴ – lat 36, Papski Jan²⁵⁵ – lat 62, Marciszyn Kazimierz²⁵⁶ – lat 20, Marciszyn Bazyli – lat 72, Czech Władysław²⁵⁷ – lat 38. Zabitych pogrzebały ro-

^a Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^b W dokumencie skreślono tu mordowała.

^c Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

²⁴⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Szafraniec Stanisław (o. Joachim) OFM; ur. 26 III 1910 r., bernaryn, został „zamordowany podczas napadu bojówki OUN/UPA na wioskę Fraga w dniu 19 II 1944 r.” – posiekany na śmierć siekierami; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 654–657.

²⁴⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Szałek/Szałek Antoni (br. Roch) OFM; ur. 6 II 1905 r., bernaryn, został „zamordowany podczas napadu bojówki OUN/UPA na wioskę Fraga w dniu 19 II 1944 r. Torturowany w piwnicy klasztornej. Przecięty piłą”; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 582–584.

²⁴⁶ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Kamiński/Kowalski Euzebiusz, aspirant zakonny bernarynów; został „zamordowany podczas napadu bojówki OUN/UPA na wioskę Fraga w dniu 19 II 1944 r. Torturowany w piwnicy klasztornej, posiekany na śmierć siekierami”; por. J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 346–349.

²⁴⁷ Por. BOZW; wiek: 60 lat.

²⁴⁸ Por. BOZW; wiek: 34 lata.

²⁴⁹ Por. BOZW; wiek: 18 lat.

²⁵⁰ Por. BOZW; wiek: 55 lat, data śmierci: 14 IV 1944 r.

²⁵¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wacław/Wacław Jan; wiek: 38 lat.

²⁵² Por. BOZW; wiek: 39 lat.

²⁵³ Por. BOZW; wiek: 44 lata.

²⁵⁴ Por. BOZW; wiek: 34 lata.

²⁵⁵ Por. BOZW.

²⁵⁶ Por. BOZW; wiek: 18 lat.

²⁵⁷ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

dziny na miejscowym cmentarzu po trzech do jednej mogiły. Zmarłych chowano w paczkach [sic!]. Trzech zakonników bernardyńskich złożono do trupowni i grabarze z zarządzenia gminy zostali pochowani na wierzch, na paczki, bez trumien.

Zeznanie uczyniono 25 IV 1944 r.

^aMatys Michał^a

[poz.] 1808

Miasteczko Świrz^b, pow. Przemyślany, par. Świrz^b

Na miasteczko były trzy napady w odstępach kilkutygodniowych w marcu, ostatni był z początkiem kwietnia [1944 r.] Zeznający uzupełnia, że na sam Świrz^b napadu nie było, tylko na [c] przyległe przedmieście Ług. Przy pierwszym napadzie spalono wszystkie zabudowania polskie, zabito cztery osoby. Bandyci składali się z ludności ukraińskiej. Ilość ich jest niekreślona. Ofiary zastrzelono. W dwa tygodnie potem urządzono drugi napad, gdy Polacy przyszli do swoich gospodarstw zabrać trochę żywności. Napad był w biały dzień. Padło wtedy około 10 osób. Zeznający podaje cztery^d nazwiska członków swojej rodziny: stryj Hołodniak Franciszek – lat 62, stryjeczny brat Hołodniak Wiktor [e] – lat 21, ^fPotaszyńska Katarzyna – lat 30 kilka. Po drugim napadzie pozostali Polacy przyszli do miasta. Ukraińcy z pobliskich wsi napadli na przedmieście w dzień, w pierwszych dniach kwietnia. Skoro nikogo nie zastano, resztę dobytku zrabowano. Na miasteczko napadu nie było, bo jest tam jeszcze wojsko.

[s. 123]

Zeznanie uczyniono 25 IV 1944 r.

^aJan Hałajkiewicz^a

[s. 124–130]²⁵⁸

^a Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Śwież.

^c W dokumencie skreślono wieś.

^d Świadek podał trzy nazwiska.

^e W dokumencie skreślono H.

^f Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kredką.

²⁵⁸ Na stronach 124–130 umieszczono zeznania zidentyfikowane jako tożsame z poz.: 1588, 1544, 1545, 1589, 1611, 1619, 1620, 1624, 1627, 1628 z *Księgi pierwszej*. Zostały one wydane w t. 1 *Dokumentów zbrodni wołyńskiej* (1588, 1544, 1545, 1589, 1611, 1619) oraz w następujących poz. niniejszego tomu: 1620, 1624, 1627, 1628.

11. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1809–1844 (KSIĘGA BRUNATNA, S. 57–91)

[s. 57] [poz. 1809]

Wieś Białe, gm. Dunajów, pow. Przemyślany, par. Dunajów

Wieś liczyła przeszło 500 numerów, w tym polskich numerów było 50 proc. Ukraińcy z sąsiednich wsi urządzali mitingi dla miejscowej ludności, na których zapewniali z całą pewnością, że Polakom nic się nie stanie. Około godz. 9.00 z 25 na 26 III [1944 r.] ze 100 bandytów wpadło do wsi. Wpadali do domów polskich i mordowali, kogo tylko zastali, z wyjątkiem tych członków rodziny, którzy byli Ukraińcami. Musieli mieć co do tego wskazówki od miejscowej ludności. Potem palono zabudowania Polaków. Do uciekających strzelano i żywcem rzucono w ogień.

Bandyci mieli automaty, granaty, rakietnice, brauningi, karabiny ręczne i maszynowe, piki i bagnety. Ogółem spalono przeszło 35 gospodarstw. A zabito około 30 osób: kobiet, mężczyzn i dzieci, 6 osób jest rannych. Chruściel Franciszek – lat 30 – zastrzelony strzałem w głowę; Bednarz Józef¹ – lat 34 – zastrzelony; Zwarycz Michał – lat 30 – zastrzelony; Bednarz Franciszek² – lat 37 – dostał 4 bagnety i kulę. Bednarz Tadeusz³ – lat 14, syn Franciszka – dostał 2 bagnety i kulę. Bednarz Władysław – lat 44, brat Franciszka – dostał jeden bagnet i kulę. Terlecki Karol – lat 40 – zastrzelono w mieszkaniu, dostał postrzał z karabinu i kilka kłuc bagnetem, za uciekającym strzelano z automatu. Drozdowski Władysław – lat 37 – został zastrzelony w mieszkaniu. Tu padła również jego żona Helena – lat 30, dziecko Wanda – lat 8, matka żony Strońska Marcela – lat 50, najemnik (Sowieta) Moraszkow Zenko⁴ – lat 30, i sąsiadka Dąbrowska Maria – lat 40. Bednarz Anna – lat 32 – dostała bagnetem w serce w czasie snu i spaliła się żywcem. Skrzyński Michał – lat 42 – został przyprowadzony do cudzego polskiego obejścia, tam go zastrzelono i wrzucono do ognia. Zagroda Skrzyńskiego leżała między gospodarstwami ukraińskimi. Werna Katarzyna – lat 42 – spalona w domu. Werna Bronisław – lat 10, syn Katarzyny, i 2 jej córki – od 5 do 8 lat – spłonęły również. Bednarz Piotr – lat 40 – zastrzelono w sieni. Babicz Leon – lat 50 – w czasie ucieczki

[s. 58] pamiętnej nocy schwymano go w sąsiedniej wiosce Śniatyn i tam go zastrzelono. Babicz Jan – lat 60 – zastrzelony na swoim zabudowaniu. Kotarski Jan – lat 40, i żona jego Michalina – lat 35, siostra żony Eugenia⁵ – lat 32 – zostali zastrzeleni. Nowosielski Karol – lat 60, i syn jego Stanisław – lat 22 – zastrzeleni. Czajkowska Bronisława – lat 35 – zastrzelona. Nowosielska Aniela – lat 50 – zastrzelona. Sozański Michał – lat 55, kaleka bez 2 nóg i głuchoniemy – zastrzelony. Rodziny lub sąsiedzi zebrali pozostałe szczątki i pochowali we wspólnym grobie na cmentarzu w Białej. Egzekwie na cmentarzu oprawił ksiądz greckokat. Ksiądz rzymskokat. nie było we wsi. Ksiądz greckokat. Pieńkowski Jan⁶, starszy kapłan, nie okazywał Polakom specjalnej niechęci. Wójt

¹ Por. BOZW.

² Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „zamordowany wraz z synem”.

³ Zob. informacje odnoszące się do Franciszka Bednarza w poz. 1809.

⁴ Zapewne jest to Rosjanin, pracownik najemny.

⁵ Brak możliwości przyporządkowania relacji świadka do konkretnej osoby w BOZW ze względu na brak nazwiska siostry żony.

⁶ Ks. Jan Peńkowski (Pinkowskij Iwan) (ur. 1886 r.), duchowny greckokat., święcenia kapłańskie przyjął w 1912 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwiewskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 56).

Ukraińiec Balaj Antoni na zewnątrz był dobry dla Polaków. Co czuł wewnątrz, nie wiadomo.

Zeznanie uczyniono 1 IV 1944 r.

^aNowosielski Kazimierz^a

^aBednarz Józef^a

^aKurek Antoni^a

^aBednarz Wojciech^a

[poz.] 1810

Wieś Rakowiec, gm. Brodki⁷, pow. lwowski, par. Rakowiec, [woj. lwowskie]

[s. 59]

[b] 20 III [1944 r.] około 40 Ukraińców wyjechało z furami do lasu po drzewo dla rządu. Nieznani sprawcy, prawdopodobnie partyzanci, napadli na nich i 27 Ukraińców zastrzelili. Reszta uciekła. Zdaje się jako odwet za to 26 III [1944 r.] około godz. 11.00 przed południem, w czasie mszy, gdy ksiądz miał kazanie w kościele, około 20 osób – bandytów – wpadło do kościoła. Byli ubrani w „niemieckie mundury i w hełmy”, jeden z nich miał wiejski kożuszek. W czasie akcji mówili po niemiecku i po polsku, potem po ukraińsku. Ludzi wraz z księdzem wyciągnięto z kościoła [d] i prowadzono za wioskę pod las. Dużo osób młodszych, zwłaszcza mężczyzn, ukryło się w różnych schowkach w kościele lub po drodze uciekło. Chciała również uciekać żona zeznającego, Czubata Rozalia – lat 23, i siostra Czubata Maria⁸ – lat 16, wraz z kilku innymi osobami. Bandyci strzelali za nimi i położyli je trupem. Obok nich została zastrzelona kobieta z sąsiedniej wsi, Kulczycka Maria⁹ – lat 55. Na miejscu egzekucji pod lasem została gromada starców i dzieci oraz ksiądz Jurasz Błażej¹⁰. Wtedy Ukraińcy miejscowi zaczęli wstawiać się za skazańcami i ręczyli, że oni są niewinni. Wszystkich puszczono. Wszyscy Polacy, mężczyźni w liczbie około 25 osób, wyjechali do Lwowa. Od tego czasu codziennie ukraińskie bandy wpadają do wsi, zwłaszcza wieczorami, i dopytują o mężczyzn. Zeznający dodaje, że skazańców spod lasu wypuszczono za okup kilku tysięcy złotych, które rodzina złożyła bandytom.

[s. 60]

Zeznanie uczyniono 7 IV 1944 r.

^aCzubaty Marcin^a

Zeznający dodaje, że we wsi był kościół polski, w którym msza św. odprawiała się co niedzielę. W cerkwi natomiast nabożeństwa odbywały się co drugą lub trzecią niedzielę. W inne niedziele część ludności ukraińskiej przychodziła do kościoła polskiego. Charakterystyczną rzeczą jest, że w marcu nabożeństwo w cerkwi było 19 III i 26 III (niedziela po niedzieli). Tak jak gdyby w ten sposób chciano odciągnąć w tym dniu ludność ukraińską

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono Około.

^{c-c} W dokumencie niemieckich mundurach i w hełmach.

^d W dokumencie skreślono D.

⁷ Wieś Rakowiec znajdowała się w gm. Krasów.

⁸ Por. BOZW.

⁹ W opisie okoliczności śmierci Marii Czubatej (poz. 1810) widnieje informacja, że „podczas próby ucieczki zginęła Maria Czubata i trzy inne osoby”. Zapewne jedną z tych osób jest Kulczycka Maria.

¹⁰ Ks. Błażej Jurasz (1880–1950), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1909 r.; od 1933 r. był proboszczem par. Rakowiec; ekspatriowany w 1946 r., podjął posługę duszpasterską na terenie administratury apostołskiej we Wrocławiu (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 308).

od kościoła. W czasie napadu na kościół 26 III [1944 r.] część kobiet ukraińskich wybiegła przestraszona z cerkwi. Zdaje się, że inni wtajemniczeni spokojnie modlili się do końca nabożeństwa. Ksiądz greckokat. wrogo odnosił się do Polaków. Natomiast wójt miejscowy, Ukrainiec, był przychylnie nastawiony do ludności polskiej. Przed egzekucją pod wsią własną pierśią zastawił się za Polakami i ręczył za nich swoją osobą.

[poz.] 1811

Wieś Pawłów, gm. Chołojów^a, pow. Radziechów, par. Pawłów

Napad był z 1 na 2 IV [1944 r.] około godz. 11.00 w nocy. Około 200 bandytów uzbrojonych napadło na wieś. Bandyci mieli na sobie płaszcze wojskowe niemieckie, granaty, karabiny maszynowe i ręczne. U jednego gospodarza Ukraińca mieli ukrytą amunicję. Bandyci składali się z Ukraińców miejscowych i zamiejscowych. Zamordowano 40 Polaków, 10 gospodarstw spalono. Dużo Polaków młodych uciekło. Między innymi zamordowano strzałami z karabinów ręcznych męża zeznającej, Terlikowskiego Stanisława¹¹ – lat 53, córki zeznającej: Terlikowską Kazimierę¹² – lat 18, i Terlikowską Jadwigę¹³ – lat 12. Trzecia córka Terlikowska Stanisława – lat 20, zamężna Fuchs, została lekko ranna w prawy bok, ale po przebytych niedawno tyfusie dostała wstrząsu nerwowego i wskutek tego nie może ruszyć się z łóżka. Zeznająca dostała 2 strzały w rękę i w prawe płuco i z synem, który ratował się ucieczką, uciekła do Lwowa. Krewni i sąsiedzi pochowali ciała we wspólnej mogile na cmentarzu. Egzekwie odprawił ksiądz greckokat.¹⁴ Ukraińcy widocznie wiedzieli o napadzie kilka godzin przedtem, bo zarówno ksiądz, jak i wójt Ukrainiec po południu 1 IV [1944 r.] dali znać pobliskim Polakom, by natychmiast uciekali.

Zeznanie uczyniono 12 IV 1944 r.

^bJózefa Terlikowska^b

[poz.] 1812

Wieś Pawłów, gm. Chołojów^a, pow. Radziechów, par. Pawłów

Zeznający potwierdzają zeznanie poprzednie. Uzupełnia: Polaków zamordowano 23, 4^c jest rannych, 7 gospodarstw spalono. Mordowano przeważnie mężczyzn. Nazwiska pomordowanych: Jaworski Józef¹⁵ – lat 18; Mazurkiewicz Franciszek¹⁶ – lat 60; Samborski Stanisław¹⁷ – lat 68; Malec Zofia¹⁸ – lat 18; Terlikowska Józefa – lat 14; Terlikowski Stefan – lat 52 (ranny); Kuszyński Jan¹⁹ – lat 80; Spaczyński Karol²⁰ – lat 80; Korkosz

^a W dokumencie Hołojów.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono 3.

¹¹ Por. BOZW

¹² Por. BOZW; wiek: 19 lat.

¹³ W BOZW odnotowano zapis: Terlikowska Aleksandra; wiek: 14 lat.

¹⁴ Proboszczem był tam od 1936 r. ks. Wasyl Dawidowicz (ur. 1896 r.), święcenia kapłańskie przyjął w 1926 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 68).

¹⁵ Por. BOZW; wiek: 16 lat.

¹⁶ Por. BOZW.

¹⁷ Por. BOZW.

¹⁸ Por. BOZW.

¹⁹ Por. BOZW.

²⁰ Por. BOZW; wiek: 70 lat.

Stanisław²¹ – lat 48 (brat zeznającego); Sus Jan²² – lat 55; Sus Maria²³, żona – lat 40; Sus Stefan²⁴, syn – lat 15; córka roczna ranna²⁵; Korkosz Józef²⁶ – lat 60 (stryjeczny brat zeznającego); Koprowski Michał²⁷ (stryj zeznającego) – lat 65; Sus Franciszek²⁸ – lat 58; Janiszewski Michał²⁹ – lat 37; Janiszewska Anastazja³⁰, żona – lat 32; Janiszewska córka³¹ – dwuletnia. Po zamordowaniu podpalono dom i pilnowano, by płomienie porządnie go objęły i by nikt z rannych nie uciekł. Bandyci mówili językiem ukraińskim, wołyńskim i miejscowym. Bandytów nie poznali. Ale miejscowi musieli pokazywać domy polskie. Najlepszy dowód, że w jednym domu między 9 Ukraińcami mieszkał 1 Polak, i to starszy człowiek, i tu go znaleziono. Zamordowanych pochowano razem prócz 2 (Spaczyński Karol i Kuszyński Jan).

Zeznanie uczyniono 12 IV 1944 r.

^aKorkosz Kazimierz^a

^aKoprowski Gabriel^a

^aGrabczyński Bronisław^a

[poz.] 1813

Miasto Brody, powiat i par. Brody

Zeznająca pochodzi z samego miasta Brody. Ale opowiada, że z 24 na 25 XII ub.r. [1943 r.] we wsi Bołdury³², pow. Brody, bandyci urządzili napad na Polaków. Bandyci nasmarowali sobie twarz sadzą albo mieli maskę na głowie dla niepoznania. Składali się z Ukraińców wsi sąsiednich i swojej. Mieli granaty, bagnety i noże. [b] Zamordowano około 100 osób, a potem spalono w ogniu płonącego domu. Zeznająca nie była świadkiem napadu, tylko słyszała o tym od sąsiadów. Do Brodów przychodzili ranni w czasie napadu i prosili o pomoc.

Zeznanie uczyniono 12 IV 1944 r.

+++^c Pryjmaczuk Weronika [d]

[poz.] 1813a

Miasteczko Bełż, pow. Sokal (teraz Hrubieszów), par. w miejscu

Napady zaczęły się od jesieni 1943 r. Z początku ograniczały się tylko do poszczególnych mordów po wsiach okolicznych. Brali w nich udział Ukraińcy miejscowi i z wsi

[s. 63]

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie dopisano (w.).*

^c *Własnoręczny znak świadka.*

^d *Parafka.*

²¹ Por. BOZW.

²² Por. BOZW.

²³ Por. BOZW.

²⁴ Por. BOZW; wiek: 16 lat.

²⁵ Por. poz. 1839.

²⁶ Por. BOZW; wiek: 66 lat.

²⁷ Por. BOZW.

²⁸ Por. BOZW; ur. w 1895 r.

²⁹ Por. BOZW.

³⁰ Por. BOZW.

³¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Janiszewska, brak imienia; data śmierci: 1/2 IV 1944 r.

³² Bołdury, wieś, dwór, gm. Leszniów, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

okolicznych. Ale dla dezorientacji w czasie napadu posługiwali się językiem polskim. Wymuszali od Polaków większe datki rzekomo na cele organizacji polskich. Byli przedtem wszyscy w ubraniach cywilnych, [a] później częściowo w niemieckich. Mieli karabiny maszynowe i ręczne, granaty, bagnety, brauningi, siekiery, noże, pałki gumowe. Częstsze wypadki mordów zaczęły się od lutego [1944 r.] A od marca były już masowe aresztowania i mordowania, z początku mężczyzn, a potem i kobiet. W kwietniu stworzyli getto^b dla Polaków w Bełzie. Przeznaczono na to 2 ulice: Szaszkiewicza i Zieloną. Polacy zamiast do getta^c rzucili się do ucieczki i pociągiem wyjechali^d na zachód. Do getta^c przeniosło się kilka rodzin starszych osób, niedołężnych. Na razie pozostawiono ich w spokoju. Co teraz dzieje się z nimi, nie wiadomo. Potem w nocy napadli na klasztor ss. Felicjanek, obrabowali je doszczętnie i kazali usunąć się do 12 godzin. Kazano im powiadomić księdza³³, żeby tak samo opuścił plebanię. Następnie plebanię i kościół doszczętnie obrabowano^e. Potem opanowali zupełnie dworzec i zabronili wyjazdu Polakom, a wszystkie rzeczy przeznaczone na nadanie bagażu grabili na rynku i na dworcu. Od początku kwietnia [1944 r.] Polakom nie wolno było wychodzić z domu, porozumiewać się ze sobą, wyglądać oknem, wyjeżdżać. Strzelano pod lada pozorem. Na ratunek Polakom przychodziła

[s. 64] bójka³⁴ polska spod Zamościa i Hrubieszowa. W nocy staczali oni walki z Ukraińcami. Wieczorem zwozili dużo swych rannych do ochronki ukraińskiej, gdzie mieli szpital. Dlatego kazano okna zasłaniać i nie wyglądać przez nie. W czasie bójki zabrali do niewoli pod wsią Wasylów 400 Polaków – bójkowców wraz z pułkownikiem. Ukraińcy mścili się za swoje porażki z bójką polską na cywilnej ludności Bełza. Ukraińcy aresztowali po domach i na ulicy Polaków i Ukraińców bezpartyjnych, prowadzili ich do piwnicy w urzędzie gminnym i tu w straszny sposób mordowano ich: łamano kości, bito kolbami, strzelano, krajano na części, przebijano bagnetem itd. Ofiary rozbierano do naga. Zeznające były świadkiem, jak z tej piwnicy w godzinach popołudniowych wybiegł z krzykiem Ukrainiec bezpartyjny Sobczuk Tadeusz³⁵ – lat 28. Miał nogi połamane, rozbitą głowę, pierś przedziurawioną bagnetem, był tylko w pływkach. Oprawcy po przebicciu piersi bagnetem w piwnicy i stwierdzeniu, że ofiara jeszcze oddycha, bagnetem wbitym mu w pierś obracali, tak że część ciała wyrwano mu. Lekarzowi ukraińskiemu zabroniono udzielać mu pomocy. [?] Wszyscy Ukraińcy też od niego odstąpili, bojąc się następstw. Zaopiekował się nim tylko starszy Ukrainiec, jego sąsiad, który odwiózł go do domu jego narzeczonej Polki. Martynowicz Antoni to było nazwisko tego Ukraińca miłosiernego. Tu sprowadził mu księdza greckokat. Skoro Ukraińcy bandyci dowiedzieli się o tym, około godz. 9.00 wieczorem wpadli

^a W dokumencie skreślono *ler*.

^b W dokumencie *geto*.

^c W dokumencie *geta*.

^d W dokumencie *wyjechała*.

^e W dokumencie *obrabiono*.

^f W dokumencie skreślono *Czę*.

³³ Proboszczem par. rzymskokat. w Bełzie był ks. dr Jakub Dymitrowski (ur. 1886 r.), święcenia kapłańskie przyjął w 1910 r., dziekan bełski (*Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Latini*, Leopoli 1938, s. 32).

³⁴ W znaczeniu: *bojówka*.

³⁵ Por. BOZW; data śmierci: marzec 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się m.in. informacja: „Pobity do nieprzytomności i dobyty strzałem w głowę przez bandę banderowską”.

do domu narzeczonej i tu kolbami roztrzaskali mu głowę. Zmarłego kazano pochować w gnoju. Lewicki Grzegorz, ojciec narzeczonej [a], tej samej nocy zakopał ciało pod płotem na rozkaz bandytów. [s. 65] W małżeństwach mieszanych polską stronę zabijano, a ukraińskiej stronie małżeństwa i rodziny kazano wykopać dół na podwórzu w pobliżu gnoju i tu w nocy ciało pogrzebać. Mnóstwo trupów we wsiach okolicznych, jak w Ostrowie, Wasylowie Wielkim^{b36}, Żabczu, Worochcie³⁷, Żniatynie^{c38}, leży w rozkładzie od miesiąca nieopogrzebanych. Na ulicach Sokala rozlepiono ulotki, w których wzywano Ukraińców do niszczenia Polaków, bolszewików i szkodliwych Ukraińców. Szkodliwymi Ukraińcami nazywają bezpartyjnych. Ukraińcy twierdzą, że desanci [sic!] bolszewicy z Ukrainy łączą się z nimi. Desanci bolszewicy z [d] innych części Rosji sprzyjają Polakom. W Bełzie i „najbliższej” okolicy liczy się zamordowanych na kilkaset osób. Oprócz tego palono domy polskie po wsiach. Nazwiska pomordowanych krewnych: Szurkowsky³⁹ (liczyli kilkanaście osób), Szczerba Klementyna – lat 40, Hegel Feliks – lat 36.

Zeznanie uczyniono 26 IV 1944 r.

^fKlementyna Sukniewicz^f

^fSukniewicz Bronisława^f

^fKowalska Bogumiła^f

[poz.] 1814

[s. 66]

Gmina Czestynie⁴⁰, pow. Żółkiew, par. Horpin, Kolonia Podbe[–]znia^{g41} Kolonia liczyła 6 domów [polskich] i jeden ukraiński. 6 IV [1944 r.] [h] Ukraińcy podrzucili pod bramy domów polskich kartki, w których żądano, żeby Polacy ustąpili z ziemi i przenieśli się tam, gdzie nie ma ziemi ukraińskiej. Od tego czasu Polacy w dzień byli w domu, a w nocy w polu po rowach kryli się. Potem kobiety odprowadziły dzieci swoje do wsi Horpin i Kłodno Wielkieⁱ⁴². Dorośli pilnowali gospodarki nadal. 9 IV [1944 r.], tj. w Niedzielę Wielką, przyjechało 6 mężczyzn na koniach w hełmach i ubraniach wojskowych niemieckich. Mówili oni Polakom, że będą ich pilnować i że nic złego nie stanie się im. Tymczasem w kilka dni potem, 13 IV [1944 r.], przyjechało jeszcze kilkunastu Ukraińców i z wyżej wymienionymi rzekomo wojskowymi niemieckimi napadali na domy polskie. Ukrainki puścili wolno. Polaków mordowali: poprowadzili

^a W dokumencie skreślono tego samego.

^b W dokumencie Wasylowie.

^c W dokumencie Żnietynie.

^d W dokumencie skreślono głę.

^{e-e} Wyraz podkreślony.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g Niezidentyfikowana miejscowość w gm. Czestynie w woj. lwowskim.

^h W dokumencie skreślono polacy.

ⁱ W dokumencie Kłodno.

³⁶ Wasylów Wielki, wieś, dwór, gm. Tarnoszyn, pow. Rawa, woj. lwowskie.

³⁷ Worochta, wieś, dwór, gm. Bełz, pow. Sokal, woj. lwowskie.

³⁸ Żniatyn, wieś, dwór, gm. Żniatyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

³⁹ W BOZW występują dwie osoby o tym nazwisku, lecz żadna z nich nie zginęła w Bełzie.

⁴⁰ Czestynie, wieś, dwór, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁴¹ Miejscowość niezidentyfikowana w gm. Czestynie w woj. lwowskim.

⁴² Kłodno Wielkie, wieś, dwór, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

pod 1 dom, wprowadzali po jednym do szopy i tu męczyli i mordowali swoje ofiary. Zdaje się, [że] łamali im kości i strzelali. Potem szopę podpalili. Padło 6 mężczyzn: mąż zeznającej, Patynek Józef – lat 50, syn Patynek Jan – lat 21, Chrzanowski Mikołaj – lat 44, Braduń Michał – lat 44, Owsiak Paweł – lat 60, Łukowski Jan – lat 70. Reszta ratowała się ucieczką. Łukowski był Polakiem, ale żonę miał Ukrainkę. Potem gospodarstwa polskie spalili.

Zeznanie uczyniono 26 IV 1944 r.

^aPatynek Karolina^a

[s. 67] [s. 67] [poz.] 1815

Wieś Artasów⁴³, gm. w miejscu, pow. Żółkiew, par. Kulików⁴⁴

Były 2 napady: 1) około 15 III [1944 r.], 2) 6 IV [1944 r.] (zdaje się w Wielki Czwartek). Bandyci składali się z Ukraińców. Przy pierwszym napadzie zostali zamordowani: Bąk Michał⁴⁵ – lat 60, i jego żona Bąk Maria⁴⁶ – lat 52. On był Ukrainiec, ona Polka. Demeda⁴⁷ z żoną⁴⁸ – lat 50, i 45 – oboje Polacy. Drugi napad: padło [b] 3 mężczyzn i ^c1 kobieta^c; siostrzeniec zeznającej, Rudnicki Piotr – lat 30 około; Kogut – lat 70; Lesiewicz lat – 70; Lesiewicz Parascewia – lat 45. Siostrzeńca zeznającej wywleczono na podwórze, tu bito go kolbami po całym ciele i pytano: „Kim ty jesteś?”. Zmarły odpowiadał ciągle: „Zabijcie mnie! Polak jestem”. Za uciekającym strzelano z karabinu maszynowego i tym go dobito. Ciało całe^d pokłute kulami. Oko wybite. Nie miał nawet tak całego miejsca jak dłoń. Żona po wielkich trudnościach pochowała go na cmentarzu. Trzy inne osoby zostały wyprowadzone w pole. Nie wiadomo, jakie zadawano im tu męki, ale ciężko ranne ofiary pozostawiono i dopiero w nocy o godz. 12.00 [e] przyszli ich dobić i ciała zabrano w niewiadomym kierunku. W kilka dni potem rozlepiono afisze, by Polacy do 48 godzin opuścili wieś, bo w przeciwnym razie spotka ich kara śmierci. Wtedy rodziny czysto polskie wyjechały. Rodziny mieszane jeszcze [f] pozostały.

Zeznanie uczyniono 27 IV 1944 r.

^aTekla Rudnicka^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono 4.

^{c-c} Nadpisano nad siostrzeniec.

^d Nadpisano nad pokłute.

^e W dokumencie skreślono d.

^f W dokumencie skreślono wyjech.

⁴³ Artasów, wieś, dwór, gm. Dzibulki, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁴⁴ Kulików, miasto, gm. Kulików, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

⁴⁵ Por. BOZW; wiek: 70 lat, data śmierci: 3 III 1944 r., miejsce zbrodni: Artasów.

⁴⁶ Por. BOZW; wiek: 60 lat, data śmierci: 3 III 1944 r., miejsce zbrodni: Artasów.

⁴⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Demeda Augustyn; wiek: 60 lat, data śmierci: 3 III 1944 r., miejsce zbrodni: Artasów.

⁴⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Demeda Eugenia; „żona Augustyna”; wiek: 52 lata, data śmierci: 3 III 1944 r., miejsce zbrodni: Artasów.

[poz.] 1816

[s. 68]

Wieś Kolonia Dębianka^a, gm. Mostki⁴⁹, pow. lwowski, par. Szczerec⁵⁰, kościół filialny Dębianka, [woj. lwowskie]

Napad był z 19 na 20 IV [1944 r.], o godz. 11.00 zaczął się. Byli to Ukraińcy w uniformach wojskowych SS. Było ich około 20. Broń: automaty, rewolwery, karabiny. Tydzień przedtem zabrano z domu, wyprowadzono w pole i tu zabito Kalinowskiego Jana – lat 75, Ukraińca, który sympatyzował z Polakami. W pamiętnym dniu 19 IV [1944 r.] Ukraińcy podpalili 2 chaty polskie i trzecią tego Ukraińca. Domy obstąpili i pilnowali, żeby nikt z nich nie wymknął się. Do uciekających strzelano. Wtedy została zabita żona zeznającego, Fecowicz Ewa – lat 33, i dzieci: Adam – lat 12, Włodzimierz^b – lat 3, i Maria [c] – 1,5 miesiąca. Zeznający z dwójgiem dzieci uratował się ucieczką. Prócz tego [do]padli Winczurę [?] Karola – lat 28, jego żonę Annę – lat 28, i brata Anny, Lisowskiego Józefa – lat 13.

Zeznanie uczyniono 27 IV 1944 r.

^dFecowicz Władysław^d

^dM. Kuczyński^d

[poz.] 1817

Wieś Podlesie, gm. Ożydów, pow. Złoczów, par. Olesko, [woj. tarnopolskie]

We wsi była tylko jedna rodzina polska – zeznającego. Zeznający stale przebywa we Lwowie na robocie. Wczoraj dowiedział się w wielkiej tajemnicy, że jego rodzina przepadła bez wieści. W nocy przed 10.00 22 IV [1944 r.] przyszło do domu kilku Ukraińców, zabrali na wóz wszystkich pozostających w domu i wywieźli ich w las. Ślad [p]o nich zaginął. Byli to ojciec zeznającego: Pietraszewski Florian – lat 43, matka Pietraszewska Olga – lat 44, siostry Adolfina – lat 17, i Helena – lat 10.

[s. 69]

Zeznanie uczyniono 27 IV 1944 r.

^dPietraszewski Jan^d

[poz.] 1818

Tłumacz⁵¹, pow. Stanisławów⁵², par. Tłumacz

Napad był 27 III [1944 r.] o godz. 6.00 wieczór. [e] Około 200 uzbrojonych Ukraińców wpadło do pobliskiej wsi Nadorożnej⁵³. Tu wpadali do domów polskich i mordowali mężczyzn od 15 roku życia do starości. Zdaje się, że Ukraińcy byli powiadomieni o napadzie, bo w ukraińskich domach było ciemno, a w polskich paliło się światło. Padło wtedy 28 mężczyzn, 4 mężczyzn i 2 kobiety są ranne. Skazańcom kazano się kłaść na podłogę i strzelano. Te kobiety, które krzyczały, bito bardzo. Następnie sześciu uzbrojonych

^a W dokumencie Dębianka.

^b W dokumencie Włodzimierza.

^c W dokumencie skreślono lat.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e W dokumencie skreślono Sześciu uzbrojonych ukraińców wpadło do mieszkania.

⁴⁹ Siedzibą gm. dla Kolonii Dębianka był Ostrów.

⁵⁰ Szczerec, wieś, st. kol., gm. Ostrów, pow. Lwów, woj. lwowskie.

⁵¹ Tłumacz, miasto, gm. i pow. Tłumacz, woj. stanisławowskie.

⁵² Siedzibą pow. dla Tłumacza był Tłumacz.

⁵³ Nadorożna, wieś, gm. i pow. Tłumacz, woj. stanisławowskie.

Ukraińców wpadło do mieszkania p[ąństwa] Wierzbickich. [a] Jeden bandyta pilnował kobiet, dwóch pełniło straż na podwórzu, a trzech zabrało dziadka zeznającej, Wierzbickiego Piotra – lat 55, i pod pozorem, że to sprawa wojskowa, wyprowadzono na pole za parkan, około 30 kroków od domu. Tu nożem poderżnięto mu gardło. Następnie złapano Azarkiewicza Józefa⁵⁴ – lat 54, byłego wójta we wsi Nadorożna^b, który uciekł już z rąk bandytów, wylegitymowali go w mieszkaniu p[ąństwa] Wierzbickich i tu zastrzelono. Równocześnie dom podpalono. Ciało Azarkiewicza spłonęło w budynku. Po odejściu bandytów kobiety wyskoczyły z płonącego budynku.

Zeznanie uczyniono 28 IV 1944 r.

^cStudniarzówna Helena^c

^cSawarski Stanisław^c

[s. 70] [poz.] 1819

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice⁵⁵, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Napad pierwszy był 4 II [1944 r.] w nocy. W napadzie brało udział z 300 Ukraińców uzbrojonych w karabiny, bagnety, granaty, noże, siekiery. Mieli częściowo ubrania cywilne, częściowo wojskowe, niemieckie. [d] Jedna grupa otoczyła wieś i strzelała do uciekających, druga grupa równocześnie z 4 stron świata uderzyła na domy polskie. Grupami wpadali do zagród i tu mordowali nożami i siekierami. Padło wtedy 80 osób, 20 rannych zmarło w szpitalu. Mordowali w wyrafinowany sposób. Niekarz [e] Rozalię⁵⁶ [f] – lat 22, [g] – dziewczyna tęga, rozpruli jej brzuch i sadło rzucali o ścianę. Figurskiego Piotra⁵⁷ – lat 40 – rzucono na ziemię, a na niego rzucono Burka Marcina⁵⁸ – lat 35, i obu przebijano na wskroś dużym nożem, zaostrzonym z obu stron. Figurski dostał w ten sposób 15 ran nożem. Jaworski Jan⁵⁹ – lat 56 – dostał 36 ran nożem. Mąż zeznającej, Rembisz [Rębisz] Piotr⁶⁰ – lat 56 – dostał kulą dum-dum w serce, tak że mu pierś rozerwano. Węgrzyn Kazimierz⁶¹ – lat 32 – odcięto mu nożem górną część czaszki, tak że mózg wylał mu się. Burek Józef⁶² – lat 28 – wycięto mu nożem przednią część twarzy, tzn. policzki, nos, wargi, dziąsła i język. Węgrzyn Klara⁶³ – lat 40 – odcięto jej nogi

^a W dokumencie skreślono F.

^b W dokumencie Zadorożna.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie skreślono Wpadali do domów polskich.

^e W dokumencie skreślono Magdalenę.

^f W dokumencie skreślono Magdalena.

^g W dokumencie skreślono rozp.

⁵⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: De Morela Azarkiewicz Józef; data śmierci: 17 III 1944 r.

⁵⁵ Siedzibą gm. dla Hanaczowa był Hanaczów.

⁵⁶ Por. BOZW; wiek: 25 lat.

⁵⁷ W BOZW nie odnotowano Piotra Figurskiego. Widnieje natomiast rekord: Figurski Antoni; ofiara była w tym samym wieku, co Piotr Figurski.

⁵⁸ Por. BOZW; wiek: 38 lat.

⁵⁹ Por. BOZW; wiek: 50 lat.

⁶⁰ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Rębisz Piotr; wiek: 55 lat. W opisie okoliczności śmierci znajduje się zapis: „Wg innego źródła nazwisko: Rembisz”.

⁶¹ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

⁶² Por. BOZW; wiek: 29 lat.

⁶³ Por. BOZW.

siekierą ^[a] w kolanach. Burek Michał⁶⁴ – lat 40, żona – lat 35, dzieci dwoje – rąbano siekierami ciała po kawałku. Trzecia córka, ukryta pod łóżkiem, widziała to wszystko. Nieckarz Florian⁶⁵ – lat 55, chory od 10 lat, ^[b] – połamano ręce i nogi, uszy odcięto, a potem pokłuto nożami. Dostał tyle pchnięć nożem, że nie można było policzyć. Syn jego Jan⁶⁶ – lat 24 – zastrzelony.

Drugi [napad] był z 9 na 10 IV [1944 r.] o godz. 3.00 rano. Padło wtedy również około 80 osób. Rembisz [Rębisz] Grzegorz⁶⁷ – lat 65 – nożem wiercono mu w jednym, [s. 71]
a potem w drugim uchu, następnie nożem wiercono mu dziurę w karku. Wreszcie pokrojono go nożami i wrzucono do rzeki, gdzie zatonął. Klus Kazimierz⁶⁸ – lat 60 – miał twarz i całą głowę^c podziurkowaną nożem. Węgrzyn Andrzej⁶⁹ – lat 83, i jego żona Agnieszka⁷⁰ – lat 85 – pokłuci nożami, zatopieni w rzece. Chybiła Mikołaj – lat 60 – odcięto mu siekierą głowę. Ciała pomordowanych rodziny pochowały na cmentarzu w dużym wspólnym grobie bez trumien i bez ubrania. Następnie Ukraińcy spalili wieś doszczętnie. Zostało jeszcze jako tako całych 10 domów.

Zeznanie uczyniono 29 IV 1944 r.

^dRozalia Rębisz^d

^dJan Węgrzyn^d

[poz.] 1820

Wieś Zawonie⁷¹, gm. Dobrotwór⁷², pow. Mosty Wielkie, par. Dobrotwór

^[e] W pierwszych dniach kwietnia lub ostatnich marca [1944 r.] nad ranem przyszło do wsi kilku wojskowych niemieckich i pod pozorem, że Polacy przechowują Żydów i amunicję, kazano wszystkim Polakom zebrać się w kaplicy miejscowej. Tymczasem z auta pancernego ostrzeliwano wieś i spalono wszystkie, tj. 38 numerów. Spalił się tylko, zdaje się, jeden chłopak, młody sowieta [*sic!*], którego Sowietka przytuliła do siebie. Ten bał się pokazać Niemcom i ukrył się w stodole. Następnie Niemcy zabrali wszystkich mężczyzn, kobietom i dzieciom kazano opuścić wieś. Mężczyźni, zdaje się, są we Lwowie w lagrze. Powiadają, że w tej sprawie jest ręka ukraińska, bo Polacy nie ukrywali ani Żydów, ani broni.

Zeznanie uczyniono 29 IV 1944 r.

^dKatarzyna Sabała^d

^a W dokumencie skreślono po.

^b W dokumencie skreślono nożem.

^{c-e} Nadpisano nad podziurkowaną.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e W dokumencie skreślono Napad był.

⁶⁴ Por. BOZW; wiek: 42 lata.

⁶⁵ Por. BOZW; wiek: 57 lat; por. poz. 1629, 2005a, 2024.

⁶⁶ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Nieckarza Jana w poz. 2005a i 2024.

⁶⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Rębisz Grzegorz.

⁶⁸ Zob. informacje odnoszące się do Klusa Kazimierza w poz. 1878.

⁶⁹ Por. BOZW.

⁷⁰ Por. BOZW.

⁷¹ Zawonie, wieś, gm. Parchacz, pow. Sokół, woj. lwowskie.

⁷² Siedzibą gm. dla miejscowości Zawonie był Parchacz, pow. Sokół, a nie Mosty Wielkie. Dobrotwór, miasteczko, gm. Dobrotwór, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

[s. 72] [poz.] 1820a

Wieś Rozważ⁷³, gm. w miejscu, pow. Złoczów, par. Olesko

Napad był 22 IV [1944 r.] w nocy o godz. 2.00. Bandyci składali się z Ukraińców tej wsi. Zeznająca poznała 3 Ukraińców: Nakoneczny Jan – lat 19, Winniczuk Wasyl – lat 30, Hawryszków^a Władysław – lat 18. Wieś otoczyli. Zeznająca nie umie powiedzieć, ilu było bandytów. Potem wchodzili do poszczególnych domów polskich. Mieli ubrania cywilne. Byli uzbrojeni w karabiny ręczne. Zeznająca i dzieci zdołały uciec. Ukraińcy zabrali ze sobą męża zeznającej, Wojtynę Stanisława – lat 56, i wyprowadzili na podwórze sąsiada Wierzbickiego Juliana⁷⁴ – lat 60. Tu obu mężczyzn i żonę Wierzbickiego, Ukrainkę Horpynę^{b75} – lat 54 – zastrzelili. Zeznająca słyszała ze 16 strzałów karabinowych. Ofiary bardzo jęczały. Następnie ciała zamordowanych zabrano ze sobą. Tej nocy zabito razem 6 osób. Od tego dnia co nocy powtarzały się napady bandyckie. Zabijano mężczyzn, kobiety i dzieci. Podpalono 2 domy i spalono w nich 2 osoby. Reszta pozostałych Polaków opuściła wieś.

Zeznanie uczyniono 29 IV 1944 r.

^cWojtyna Karolina^c

[poz.] 1821

Wieś Huta Szczerzecka, gm. Krasów, pow. Lwów, par. Bryńce

Napad był z 15 na 16 IV [1944 r.] wieczorem. Bandyci to byli Ukraińcy z wsi sąsiednich. Mieli ubrania cywilne, karabiny ręczne, granaty. Otoczyli wieś i podpalili domy. Wieś była czysto polska. Spłonęło około 52 domów, ocalało coś 8 budynków. Polacy ratowali się ucieczką do lasu. Zginęło [od] 6 do 8 osób. Padli: mąż zeznającej, Tarnowski Jan⁷⁶ – lat 46 – zastrzelony kulą w głowę; Kołodziej Wojciech⁷⁷ – lat 60 – dostał kulę w pierś. Ciała pomordowanych rodziny pochowały na miejscu mordu. Tydzień przedtem dwóch młodych Polaków z tej wsi poszło do wsi sąsiedniej Huciska, również czysto polskiej, dowiedzieć się, w jaki sposób odbywają się mordy, kto pada ofiarą, jak ratować się. Ci dwaj młodzieńcy nie wrócili. Znalezione ich ciała w lesie niedaleko wsi ukraińskiej, pokłute nożami. Nazywali się Szlachetko Wawrzyniec⁷⁸ – lat 35, i Szlachetko Mieczysław⁷⁹ – lat 25.

Zeznanie uczyniono 29 IV 1944 r.

^cZofia Tarnowska^c

[poz.] 1822

Wieś Rozważ, gm. w miejscu, pow. Złoczów, par. Olesko

Zeznający potwierdza poprzednie zeznanie i dodaje, że w dniu 22 IV [1944 r.] został również zamordowany syn jego, Wojtyna Władysław⁸⁰ – lat 33. Nie wiadomo, jak go

^a W nazwisku r nadpisano nad y.

^b W dokumencie Horpinę.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

⁷³ Rozważ, wieś, dwór, gm. Biały Kamień, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

⁷⁴ Por. poz. 1825.

⁷⁵ Zob. poz. 1825.

⁷⁶ Por. BOZW; wiek: 28 lat, data śmierci: 13 IV 1944 r.

⁷⁷ Por. BOZW; wiek: 70 lat, data śmierci: 13 IV 1944 r.

⁷⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Szlachetka Wawrzyniec; wiek: 24 lata; zob. poz. 1894.

⁷⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano wpis: Szlachetka Mieczysław; wiek: 24 lata; zob. poz. 1894.

⁸⁰ Por. poz. 1820.

mordowano, bo Władysław całą zimę nocował po rozmaitych sąsiadach. Pamiętnej nocy spał u Ukraińca. Gdy przyszli bandyci, sąsiad musiał go wydać. Ciało zamordowanego zabrano ze sobą.

Zeznanie uczyniono 29 IV 1944 r.

^aJan Wojtyna^a

[poz.] 1823

Wieś Huta Pieniacka, gm. w miejscu, pow. Brody, par. Pieniaki

Napad był [b] 28 II [1944 r.] nad ranem. Około 500 Ukraińców otoczyło wieś. Mieli oni ubrania cywilne i wojskowe SS. Byli uzbrojeni w karabiny ręczne, automaty, granaty, bagnety i siekiery. Potem wszystkich Polaków spędzano do [c] kilku stodół i tu ich podpalono. Do uciekających strzelano. Padło około 800 osób. Mała garstka

uratowała się. Potem spalono wszystkie zabudowania. Nazwiska zamordowanych: Wierzbicki Wojciech⁸¹ – lat 32 – zastrzelony; Wierzbicki Bolesław⁸² – lat 30 – zastrzelony; Wierzbicka Anna⁸³ – lat 20 – spalona; dziesięciomiesięczne dziecko Wierzbickich – spalone. Są to krewni zeznańcego. [d] Niektórych zmarłych rodzina pochowała. Dużo trupów leży nieopogrzebanych, bo Ukraińcy przeszkadzali w tym. Nazwiska spalonych: Sierociuk Franciszek⁸⁴ – lat 60; Hamer Maksymilian – lat 70; Mendelski Adam⁸⁵ – lat 35; Helma Józef – lat 40; żona Franciszka – lat 35; dzieci: Stanisław – lat 17, i Kazimierz – lat 15, i Jan – lat 13. Nazwiska Ukraińców, którzy brali udział w napadzie: Humeniak Stanisław z Pieniak, Dzięgajło Michał z Werchobuża⁸⁶, Szczerbaty Hryćko z Zaskowa⁸⁷ i Koroba z Pieniak.

[s. 74]

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

^aPolanski Bronisław^a

[poz.] 1824

Wieś Udnów⁸⁸, gm. Kulików, pow. Żółkiew, par. Kulików

Napad był 13 III [1944 r.] o godz. wpół do 12.00 w południe. Zarządca folwarku w Udnowie^g już od dłuższego czasu mieszkał we Lwowie, bo bał się napadów. Miał jednak władzom niemieckim wydać krowę na kontyngent. W pamiętnym dniu jechał w tej sprawie

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono 1.

^c W dokumencie skreślono jed.

^d W dokumencie skreślono T.

^e W dokumencie Werdobusza.

^f W dokumencie Odnów.

^g W dokumencie Odnowie.

⁸¹ Por. BOZW.

⁸² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Wierzbicki Bogusław/Bolesław; „zamordowany przez ukraińskich żołnierzy z 14 SS Schützen-Division »Galizien«”.

⁸³ Por. BOZW.

⁸⁴ W BOZW odnotowano rekord: Sierociuk Franciszka; „zamordowana przez ukraińskich żołnierzy z 14 SS Schützen-Division »Galizien«”.

⁸⁵ Por. BOZW.

⁸⁶ Werchobuż, wieś, dwór, gm. Kołtów, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

⁸⁷ Zasków, wieś, gm. Gologóry, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

⁸⁸ Udnów, wieś, dwór, gm. Nadycze, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

do Odnowa. Prosił jednak, żeby za nim jechało wojsko niemieckie dla bezpieczeństwa. Zarządca p[an] Eichelberger Tadeusz – lat 38, z woźnicą, również Polakiem, Tomaszem Zygmunt – lat 37, jechali wózkiem. Wojsko w liczbie siedmiu żołnierzy zatrzymało się na obiad w swoim miejscu postoju. Zarządca na

[s. 75] własne ryzyko jechał dalej. We wsi sąsiedniej Stroniatyn⁸⁹ napadli na nich bandyci i zabili ich strzałami karabinowymi. Ciało pogrzebano w pobliżu. Wojsko robiło poszukiwania za zaginionymi. Wreszcie psy gończe wywęchały miejsce zbrodni. Gmina pochowała [a] na cmentarzu w Odnowie ciało zamordowanego furmana. Wójt Ukrainiec nie chciał z początku zgodzić się na to. Mówił, że Polacy nie mają prawa leżeć na cmentarzu [sic!]. Pozwolił na pogrzeb za opłatą 100 zł.

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

[b]

[poz.] 1825

Wieś Rozwał, pow. Złoczów, par. Olesko

Napad był z 21 na 22 IV [1944 r.] około 12.00 w nocy. Zeznający ukrył się w domu sąsiada Ukraińca. Na gospodarstwie zostali rodzice zeznającego: Wierzbicki Julian⁹⁰ – lat 67, i Wierzbicka Agerfina⁹¹ – lat 59. Pamiętnej nocy [c] 15 uzbrojonych Ukraińców wpadło do wsi i tu zabili obie wyżej wymienione osoby. W jaki sposób mordowano je, nie wiadomo. Słyszano tylko okropne ich jęki, a na miejscu zbrodni było mnóstwo krwi. Ciała zamordowanych bandyci zabrali ze sobą. Tej samej nocy zamordowano jeszcze 2 osoby we wsi Wojtynę Stanisława⁹² – lat 55, i Wojtynę Włodzimierza – lat 30. Część Polaków wyjechała. Zeznający słyszał, że od tego czasu Ukraińcy nieraz urządzali napady na wieś.

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

^dJan Wierzbicki^d

[s. 76] [poz.] 1826

Wieś Sosnów, par. Złotniki, pow. Podhajce

Napad był 19 III [1944 r.] w nocy o godz. 9.00. Do wsi zajechało 500 sań Ukraińców, liczą ich razem około 2000 [e] osób. Mieli przeważnie mundury sowieckie. Posiadali karabiny, granaty, siekiery. Wpadali do poszczególnych domów polskich. Polacy jednak ratowali się ucieczką. Padły tylko 4 osoby: Czernecki Józef⁹³ – lat 50, ojciec zeznającego; Czernecki Franciszek⁹⁴ – lat 53, stryj; Grodzki Zbigniew⁹⁵ – lat 23, i Woźny Emil⁹⁶ –

^a W dokumencie skreślono zmarłych.

^b Nieczytelny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono z.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e W dokumencie skreślono t.

⁸⁹ Stroniatyn, wieś, dwór, gm. Malechów, pow. Lwów, woj. lwowskie.

⁹⁰ Por. poz. 1820a.

⁹¹ Być może chodzi o imię Agafia (zob. poz. 1820a).

⁹² Por. poz. 1820, 1822.

⁹³ Por. BOZW; wiek: 55 lat, data śmierci: 19 II 1944 r.

⁹⁴ Por. BOZW; wiek: 60 lat, data śmierci: 19 II 1944 r.

⁹⁵ Por. BOZW; data śmierci: 19 II 1944 r.

⁹⁶ Por. BOZW; wiek: 22 lata, data śmierci: 19 II 1944 r.

lat 21. Dwie osoby są ranne Łotecki Józef – lat 53, i Łotecka Maria – lat 50. Łotecki Józef został przestrzelony w nogę kulą dum-dum. W szpitalu odcięto mu nogę po kolano.

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

^aCzarnecki Mikołaj^a

^aCzarnecki Bronisław^a

[poz.] 1827

Wieś Hanaczówka, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Napad był z 9 na 10 IV [1944 r.] nad ranem o godz. 3.00. Na wieś napadło z 500 do 600 Ukraińców ubranych po cywilnemu, w ubrania wojskowe niemieckie, sowieckie i SS ukraińskie. Mieli karabiny ręczne, automaty, ciężkie ckm-y^b, granaty, bagnety, siekiery i noże. Otoczyli wieś i wpadli do domów polskich. Nad swoimi ofiarami bardzo znęcali się i obcinali im palce, ręce, nosy, kłuli bagnetami. Razem zamordowano 49 osób. Reszta ratowała się ucieczką. Dużo osób skryło się w kościele. Zamordowano wtedy siostrę zeznającej, Bielecką Helenę – lat 30, i jej dziecko – lat 4, Agatę. W pierwszych dniach marca [1944 r.] był również napad na wieś. Wtedy padło 65 osób. Od dnia 9 IV [1944 r.] powtarzają się [s. 77] napady na wieś.

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

^aBielecka Regina^a

^aBielecki Wojciech^a

[poz.] 1828

Wieś Henrykówka⁹⁷, gm. Strzeliska Stare, pow. Bóbrka, par. Fraga

Napad był w drugiej połowie lutego [1944 r.] około 5.00 rano. Około 100 Ukraińców otoczyło wieś. Mieli ubrania wojskowe niemieckie. Posiadali karabiny i bagnety. Polacy ratowali się ucieczką. 10 mężczyzn zostało zabitych. Ofiary swoje zabijali bagnetami, nożami i siekierami. Cisek Jan – lat 45 – przebito go kilku nożami, a potem siekierą wyrabano mu brzuch. Kochman Marian – lat 17 – dostał 6 pchnięć bagnetem w piersi i rękę. Benedyk Antoni – lat 50 – zakłuty bagnetem. Bydlowski Władysław – lat 17 – zakłuty bagnetem. Bojowski Stanisław – lat 40. Winiarski Michał – lat 40. Żaba Marceli⁹⁸ – lat 40. Majecki Michał – lat 36. Ukraińcy nie pozwolili chować zmarłych, tylko pozostałym kobietom kazano uciekać za San.

Zeznanie uczyniono 1 V 1944 r.

^aMaria Kochman^a

[poz.] 1829

Wieś Podberezie⁹⁹, pow. Horochów, par. Horochów

Napad był 12 VII 1943 o godz. 10.00 w nocy. Ukraińcy w ubraniach wojskowych, niemieckich wpadli do wsi, w której były tylko 3 polskie rodziny. Mieli rewolwery. Zeznająca

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie CKM.

⁹⁷ W BOZW odnotowano: Zbrodnia w kolonii Henrykówka, przynależnej do sołectwa w m. Strzeliska Stare, w dniu 7 III 1944 r.

⁹⁸ Por. BOZW; ur. w 1901 r., data śmierci: 8 III 1944 r.

⁹⁹ Podberezie, wieś, gm. Podberezie, pow. Horochów, woj. wołyńskie.

nie zauważyła, jaką mieli broń i ilu ich było. Dwóch bandytów weszło do mieszkania zeznającej.

[s. 78] Zeznająca uciekła przez okno. Męża jej uderzono w skroń, tak że miał dużego sińca, nie wiadomo czym. Tej nocy zamordowano łącznie 6 osób. Nazwiska: mąż zeznającej, Spaltenstein Jan¹⁰⁰ – lat 59; Dąbrowscy: brat z siostrą – lat 60 i 55; Witkowski¹⁰¹ – lat 35; żona Apolonia¹⁰² – lat 25; dziecko Danuta¹⁰³ – lat [a] 9. Ze wsi uratowała się tylko zeznająca. Nazwisko napastnika: Prytuła – lat około 20.

Zeznanie uczyniono 3 V 1944 r.

^bRozalia Spaltenstein^b

[poz.] 1830

Wieś Bełzec¹⁰⁴, gm. Biały Kamień, pow. Złoczów, par. Biały Kamień

Napad był 23 X 1943 r. o godz. wpół do 10.00 wieczór. Do domu zeznającej wpadło, zdaje się, 4 do 5 Ukraińców ubranych w mundury niemieckie, w hełmach, z rewolwerami w rękach. Zeznająca nie widziała tego, ale świadkowie opowiadali jej, że raniono w szyję, a potem wywieziono na wozie do lasu i tu najprawdopodobniej zabito. Ciała zmarłego nie znaleziono, ale w lesie był wóz, na którym go wieziono, zbroczony krwią. Zmarły nazywał się Ryczel Stanisław – lat 42. Zostawił żonę, 2 synów i tygodniowe dziecko. To maleństwo zmarło w 3 miesiące po śmierci ojca. Tej samej nocy pół godziny przedtem zabito w mieszkaniu w tej samej wsi małżeństwo¹⁰⁵ polskie. Nazwiska zeznająca nie pamięta. Bito ich strasznie po głowie, a potem zastrzelono kulą w głowę. Miejscowi Ukraińcy mówili do siebie, że dobrze sprawiono się w domu zeznającej, bo męża zabrano i słuch [p]o nim zaginął. O sposobie zaś mordowania tego małżeństwa wszyscy we wsi mówią,

[s. 79] bo widział to syn zamordowanych, 12-letni chłopiec. [c] Zeznająca dowiedziała się o sposobie mordu swego męża od Adamowicza Józefa, który obiecał kiedyś więcej szczegółów dopowiedzieć.

Zeznanie uczyniono 4 V 1944 r.

^bMichalina Ryczel^b

^a W dokumencie skreślono 1.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono Zeznanie.

¹⁰⁰ W BOZW odnotowano: Spaltestein Jan. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowany przez upowców na terenie gm. Poryck”; miejsce zbrodni: nieustalone.

¹⁰¹ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Witkowski Michał; data śmierci: 29 VI 1943 r., miejsce zbrodni: nieustalone chociaż w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Wg innego źródła zamordowani w miejscowości Podberezie pow. Horochów”.

¹⁰² Por. BOZW; data śmierci: 29 VI 1943 r.; miejsce zbrodni: nieustalone, chociaż w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Wg innego źródła zamordowani w miejscowości Podberezie pow. Horochów”.

¹⁰³ Por. BOZW; data śmierci: 29 VI 1943 r.; miejsce zbrodni: nieustalone, chociaż w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Wg innego źródła zamordowani w miejscowości Podberezie pow. Horochów”.

¹⁰⁴ Bełzec, wieś, dwór, gm. Biały Kamień, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁵ Zapewne chodzi o Franciszka i Annę Cyranów, jedyne małżeństwo z miejscowości Bełzec, figurujące w BOZW; w opisie okoliczności śmierci można zapoznać się z informacją: „Wg innej relacji zbrodnia miała miejsce w m. Czeremosznia”.

[poz.] 1831

Wieś Maruszka^{a106}, gm. Bezbrudy¹⁰⁷, pow. Złoczów, zbiorowa gm. Krasne, par. Kutkorz¹⁰⁸
Napad¹⁰⁹ był z 2 na 3 V 1944 r. około północy. Najmniej 100 bandytów otoczyło wieś i podpaliło domy, aby w łunach pożaru widzieć uciekających. Mężczyźni i dorosłe kobiety ratowały się ucieczką do lasu lub do rzeki. Tu siedzieli 4 godz[iny] po pas zanurzeni w wodzie. W ten sposób ratował swe życie zeznający z dwoma synami. Matka zeznającego z żoną i malutkim dzieckiem ukryli się w rowie. Ukraińcy spalili wszystkie domy polskie. Zostało tylko 12 domów ukraińskich. Ofiarą padły staruszki i dzieci, którzy nie mogli uciekać. Zeznający podaje 11 nazwisk zamordowanych, ale było ich więcej. Ofiary rąbano siekierami, strzelano i wrzucano w ogień. Rodzina albo sąsiedzi pochowali zmarłych na miejscu mordu. Nazwiska: ciotka zeznającego, Szafranec Maria – lat 75; Wawraszczak Ignacy – lat 81, jego żona – lat 80; Babirecka Anna¹¹⁰ – lat 29; Babirecki Józefat – 11; Gortych Antoni – lat 17; Gortych Paweł – lat 15; Markowska Stefania¹¹¹ – lat 30 (Ukrainka); Cielniak Ignacy¹¹² – lat 78; Denes Mykietyn – lat 45; Denes Zenon¹¹³ – lat 14 (obaj Ukraińcy); Lisiewicz¹¹⁴ – lat 78 (kobieta).

Zeznanie uczyniono 4 V 1944 r.

^bGröss Adam^b

^bGröss Zofia^b

[poz.] 1832

[s. 80]

Miasteczko Bełz, pow. Hrubieszów¹¹⁵, par. w miejscu, [woj. lwowskię]
Siostry felicjanki z Bełza potwierdzają zeznanie uczynione 26 IV 1944 r.¹¹⁶ Tylko uzupełniają, że klasztoru nie zrabowano doszczętnie. Ukraińcy zabrali tylko koce, niektóre prowianty i inne drobne rzeczy. Siostrom dano termin do wyjazdu 20 godzin. Pozwolono im wszystko zabrać. Ale nie pozostawiono czasu do zlikwidowania gospodarstwa. Dlatego siostry musiały [zostawić] wszystkie ziemniaki, zboże, krowy, kury, bibliotekę zakonną, urządzenia klasztoru, urządzenia szkoły, bibliotekę szkolną i nauczycielską.

Zeznanie uczyniono 5 V 1944 r.

^bS. M. Irena Kredycka, przeł[ożona] SS. Felicjanek w Bełzie^b

[poz.] 1833

Siostry felicjanki podają do przeczytania i odpisu list jednej z sióstr felicjanek, która pozostała w Bełzie.

^a W dokumencie Kolonia Maruszka.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁰⁶ Maruszka, os., gm. Krasne, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁷ Bezbrudy, wieś, dwór, gm. Krasne, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁸ Kutkorz, wieś, dwór, gm. Krasne, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁹ W BOZW odnotowano: Zbrodnia w m. Maruszka w nocy z 3 na 4 maja 1944 r.; opisie okoliczności śmierci widniejącej informacja: „W wyniku ataku upowców na miejscowość Maruszka w nocy z 3 na 4 maja 1944 r. zginęło około 60 osób (w tym z imienia i nazwiska ustalono 2 ofiary oraz 4 nazwiska innych rodzin bez bliższych danych)”.

¹¹⁰ W BOZW znajduje się wpis: Birecka Anna – być może jest to ta sama osoba, data śmierci: 3/4 V 1944 r.

¹¹¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Markowski (rodzina); liczba ofiar: nieustalona, data śmierci: 3/4 V 1944 r.

¹¹² Być może chodzi o nazwisko Czerniak (rodzina) (zob. BOZW).

¹¹³ W BOZW występuje zapis: Denis Zenon; wiek: 5 lat.

¹¹⁴ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Lisiewicz (rodzina); liczba ofiar: nieustalona, data śmierci: 3/4 V 1944 r.

¹¹⁵ Bełz znajdował się w pow. Sokal.

¹¹⁶ Por. poz. 1813a.

Droga Siostró Ireno!

Przez Marię donoszę, że obraz na Zamku jest. Siostry klucze kościelne zabrały i ode-
ślały my [*sic!*] w samą Wielkanoc. Lecz niestety już za późno, bo w Wielką Sobotę od
[godz.] 5.00 wieczorem do 11.00 w nocy robili rewizję. Wszystkie zamki i skrzynie
porozbijali. Ornatów nie ruszyli i bielizna leży. Ale nie wiem, czy wszystko w tej [^a], ale
jest jej większa połowa. Nie wiem, czy była [^a] w kościele, na razie nic nie ruszono. Ale
za ołtarzem i w grobowcach wszystko poz[*dz*]ierali. Kościelnemu Wapińskiemu wszystko
ubranie [*sic!*] i to nasi, bo jednego poznali z Sojuszu. Kościół z frontu zamknięty, a z tyłu
od zakrystii jest dzień i noc otwarty, bo zamki porozbijane. Drogie Siostry, módlcie się,
aby to się skończyło jak najprędzej. Polecam się modlitwom.

Siostra Władysława

[s. 81] [poz.] 1834

Wieś Krasne¹¹⁷, par. Kutkorz, pow. Złoczów

Napad był 4 I 1944 r. o godz. wpół do 11.00 w nocy. Około 20 Ukraińców wpadło do
wsi i grupami wpadali do domów polskich. Mieli [^b] mundury kolejowe, wojskowe nie-
mieckie i wojskowe sowieckie. Mówili po polsku, ukraińsku i sowiecku. Mieli karabiny
ręczne, maszynowe, granaty i bagnety. Do domu zeznającej weszło ze 20 bandytów.
Otoczyli dom, wyłamali drzwi i okno i wdarli się do mieszkania. Tu zastali tylko męża
zeznającej, Medyńskiego Michała – lat 43. Zdaje się, że musieli go bardzo męczyć, bo
miał wycięte części rodne [*sic!*], ręce w stawach połamane, bagnetem przebitą pierś
i 2 kule w szyję i w oba uda. Tej samej nocy zamordowano razem 10 osób. [^c] Wtem
padł jeden Niemiec, dlatego że udzielił pomocy Polakowi, i jeden Ukraińiec przez po-
myłkę. Rodzina złożyła ciała do [^d] trumien, 8 trumien polskich wniesiono do kościoła
i stąd po mszy św. wyprowadzono na cmentarz. Poprzednio w jesieni były jeszcze 3
napady. Przy pierwszym napadzie padło 3 Polaków, przy drugim 3 Ukraińców, przy
trzecim 8 Polaków. Nazwiska pomordowanych: Gargas Jakub – lat 30; Kaparnik [^e] –
lat 40; Nadała Tadeusz¹¹⁸ – lat 23; dyrektor z folwarku Pietrycze¹¹⁹ (nazwiska zezna-
jąca nie pamięta) – lat 35; Lubieniecki – lat 50; Dzierzkowski Józef – lat 48; Urban
Bartłomiej – lat 60; Andruszewski Jan – lat 65; Burkier Jan, doktor medycyny – lat
30 (po zastrzeleniu w domu wrzucili do rzeki); Kwiatkowski Stefan – lat 26 (rozpruto
mu brzuch bagnetem).

Zeznanie uczyniono 5 IV 1944 r.

^fMedyńska Michalina^f

^fMedyńska Kazimiera^f

^a W dokumencie pozostawiono miejsce na dopisanie słowa.

^b Powtórzono wyraz mieli.

^c W dokumencie skreślono N.

^d W dokumencie skreślono trumny.

^e W dokumencie skreślono S.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

¹¹⁷ Krasne, wieś, gm. Krasne, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹¹⁸ W BOZW odnotowano jedynie zapis: Nadała Mieczysław; brak informacji o wieku ofiary.

¹¹⁹ Pietrycze, wieś, dwór, gm. Skwarzawa, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

[poz.] 1835

[s. 82]

Wieś Żędowice¹²⁰, gm. Dobrzanica, pow. Przemyślany, par. Tuczne

Napad ostatni był w nocy z 2 na 3 V 1944 r. Poprzednio były jeszcze 2 napady.

1) Pierwszy napad był 1 [a] III [1944 r.] w nocy. Drugi – 12 i 13 IV [1944 r.] Mężczyźni Polacy z miesiąc poprzednio kryli się na noc po lasach. W dniu 1 III [1944 r.], w nocy zamordowano w lesie 3 mężczyzn. Bandyci to byli Ukraińcy ubrani w mundury cywilne, wojskowe niemieckie i sowieckie. Mieli karabiny, siekiery, noże, granaty. W czasie akcji mówili po polsku. Nazwiska pomordowanych przy pierwszym napadzie: mąż zeznającej, Kucharski Józef¹²¹ – lat 53; Tracz Michał – lat 24, i Korczyński Jakub – lat 25. Ukraińcy bardzo znęcali się nad swoimi ofiarami. N[a] p[rzykład] mąż zeznającej miał 10 pchnięć nożem w piersi i brzuch, nożem przebite usta, oczy, uszy, części rodne i czaszkę roztrąskaną siekierą. Po napadzie nieznanego Ukrainiec przyjechał do wsi i miał zebranie dla Polaków miejscowych. Mówił im, żeby po lasach nie chowali się, bo tam niebezpiecznie. Ci trzej mężczyźni padli dlatego, bo sądzono, że to Żydzi. Wyraził się: „Nasz jest las i noc”. Od tego czasu Polacy zostawali w domu.

2) Przy drugim napadzie kilkuset Ukraińców otoczyło wieś i po 8 do 10 wchodziło do jednego domu. W nocy zabito coś 10 Polaków, zabijano ich siekierami i nożami. Wtedy padł zięć zeznającego, Lis Marcin – lat 42. Położyli go twarzą do podłogi i dano z 8 pchnięć nożem w plecy, a potem siekierą rozbito mu czaszkę. 13 IV [1944 r.] w południe jakiś Ukrainiec biegł przez wieś i krzychał: „Uciekajcie, Polacy, idą rżnąć Ukraińców!”. Wtedy dużo Polaków i Ukraińców uciekało w pole. Niektórzy

Polacy zostali w domu. Ci uratowali się. Z Polaków na pole uciekali przeważnie mężczyźni. Ukraińcy otoczyli pole i po kolei pytali się: „Kto ty jesteś?”. Ukraińców odsuwali na bok, a [do] Polaków strzelano na miejscu. Tu padło około 25 Polaków. Wtedy zabito syna zeznającej, Kucharskiego Kazimierza – lat 22. Córka zeznającego, która została w domu, ze strachu nagle w nocy 12 IV [1944 r.] skończyła życie. Nazywała się Mizio Maria [b] – lat 26.

[s. 83]

3) 2 V [1944 r.] w dzień przyjechało do wsi ze 6 wozów z Ukraińcami na kwaterę do jednego z gospodarzy ukraińskich. Ukraińcy miejscowi posłali po nich te wozy. Przed wieczorem chodzili po wsi i, zdaje się pod pozorem zbierania prowiantów orientowali się, gdzie mieszkają Polacy. W nocy napadli na Polaków. Polacy ratowali się ucieczką. Padły wtedy 3 osoby. Wnuczka zeznającego, Mizio Edwarda – lat 8 – zastrzelono w łóżku. Zadworną Katarzynę – lat 44, zarąbano siekierą, jej córkę 12-letnią Józefę też porąbano. [c] W małżeństwach mieszanych stronę ukraińską bito i zmuszano do wydania strony polskiej.

Zeznanie uczyniono 6 V 1944 r.

+^d Reszotnik Dominik

+^d Kucharska Katarzyna

^a W dokumencie skreślono napad.

^b W dokumencie skreślono l.

^c W dokumencie skreślono Ukra.

^d Własnoręczny znak świadka.

¹²⁰ Żędowice, wieś, gm. Dobrzanica, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹²¹ Por. BOZW; ur. w 1899 r.

[poz.] 1836

Miasteczko Mosty Wielkie, pow. Żółkiew, [woj. lwowski]

Napad był 19 VII 1941^a r. w nocy. Było to właściwie masowe aresztowanie Polaków mężczyzn przez Ukraińców. D[okto]r Strońcicki, Ukrainiec, miał przyjaciółkę p. Szarlotę [Charlotte] Klee, volksdeutscherkę. Doktor był komendantem milicji ukraińskiej, a miejscowi Ukraińcy pełnili w niej służbę. Ci Ukraińcy, którzy mieli urazę do

[s. 84] jakiegoś Polaka, przychodzili go w nocy aresztować. Pomagało im w tym wojsko niemieckie. Tej nocy aresztowano ze 40 osób, przeważnie mężczyzn. Po przesłuchaniu, przy którym bito, część osób wypuszczono, a 7 mężczyzn zatrzymano. Tych wyprowadzono do lasu i tu stracono, nie wiadomo jakim sposobem. Słychać było strzały karabinowe i maszynowe. Powodem aresztowania było to, że Niemcy żądali wydania bolszewików. Ukraińcy swoich bolszewików ukryli, a wydali Polaków, którzy nic nie byli winni. P[ani] Klee Szarlota brała w tym również udział. Z końcem 1942 r. Niemcy aresztowali dr. Strońcickiego z jego przyjaciółką za szereg nadużyć. Zeznająca przy tej egzekucji straciła męża Werle[go] Stanisława¹²² – lat 47. [b] Żona dowiedziała się o tym od znajomych. D[okto]r Strońcicki, do którego zeznająca skierowała się, powiedział, że sam odwiózł jej męża do Lwowa. Ale i tak nie będzie widzieć się z nim, bo powiozą go dalej.

Zeznanie uczyniono 6 V 1944 r.

^cWerle Józefa^c

[poz.] 1837

Wieś Chlebowice Świrskie^d, gm. Świrz, pow. Przemyślany, par. Tuczne

Napad był w drugiej połowie kwietnia 1944 r. w dzień. Zeznająca opowiada, że kilka dni przedtem miejscowi Ukraińcy wchodzili do domów polskich i rabowali je doszczętnie. Potem urządzali napady bandyckie na Polaków we wsiach sąsiednich: Chlebowicach, Tucznem, Żędowicach^e itp. Tu mordowali Polaków, a potem rzucali ich do płonącego domu. Osób padło mnóstwo. W Tucznem np. z płomieni wydobyto 80 trupów¹²³ okropnie zniekształconych. Szufłami zbierano

[s. 85] resztki ciała i wnętrzności do wiader i zakopywali w jednej mogile. Tą akcją zajmowali się Ukraińcy, bo Polacy częściowo uciekli lub Ukraińcy nie pozwolili na to. W Chlebowicach Ukraińcy sznurami ściągali ciała do wspólnej jamy, bo Ukrainiec nie dotknie się ciała Polaka. Wielu Polaków psy rozszarpują po śmierci, bo ciała są niepogrzebane. Zamordowano również pamiętnego dnia w kwietniu męża Nowosielskiego Czesława – lat 80, i pasierbicę Kamińską Bronisławę – lat 50. Męża ^fwywleczono na podwórze i bito

^a W dacie rocznej cyfrę 3 poprawiono na 1.

^b W dokumencie skreślono Zezn.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Chlebowice.

^e W dokumencie Rządowicach.

^{f-f} W dokumencie ze znakiem zmieniającym kolejność bito kijem po głowie wywleczono na podwórze i.

¹²² Por. BOZW; data śmierci: marzec/kwiecień 1944 r.

¹²³ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Zbrodnia w m. Tucznia 15 kwietnia 1944 r., w opisie okoliczności śmierci zawarta została informacja: „W efekcie ataku oddziału UPA »Orły« na miejscowość Tucznia 15 kwietnia 1944 r. spalono 23 gospodarstwa i wymordowano 90 Polaków”.

kijem po głowie^f. Męczył się jeszcze na podwórzu 2 dni. Pasierbicę zabito w lesie w czasie ucieczki. Zdaje się, została zakłuta nożami. Ciała nie znaleziono.

Zeznanie uczyniono 6 V 1944 r.

^aNowosielska Maria^a

[poz.] 1838

Wieś Borszów^{b124}, gm. w miejscu, pow. Przemyślany, par. Przemyślany, [woj. tarnopolskie] Napad był 1 XI 1943 r. o godz. 11.00 w nocy. Kilku Ukraińców otoczyło dom zeznającego, wyłamali okno i wdarli się do mieszkania. Zeznający z żoną uciekli. Żona została ranna w udo, ale wyleczyła się. Bandyci zrabowali doszczętnie dom zeznającego, który był człowiekiem majątnym, a potem dom podpalili. Nie pozwolono ratować palących się budynków. Jakiś Ukrainiec grzał sobie ręce od płomieni, bo na dworze było już dosyć zimno. W dwa miesiące potem zastrzelono Pikulskiego Stanisława – lat 50, gdy wracał ze stajni do domu. Zabił go brat zięcia – Ukrainiec, który należał do partii ukraińskiej. Zeznający słyszał tak tylko. Nie może tego podać jako pewnik. Tydzień przedtem zabrano z domu syna Pikulskiego Stanisława z jego młodą małżonką, wywieziono ich do lasu i tu zabito. Zakłuto ich bagnetami i nożami. Nazywali się Pikulski Franciszek – lat 22, z młodą żoną. [s. 86]

Zeznanie uczyniono 6 V 1944 r.

^cMedyński Jan^c

[poz.] 1839

Wieś Pawłów, gm. Chołojów^d, pow. Radziechów, par. Pawłów Napad był 1 IV 1944 r. godz. 11.00 w nocy. Wieczorem zeznający widzieli już członków SS ukraińskiego. Zajechali oni do Ukraińców miejscowych. Wieczorem przyjechali Ukraińcy z wsi sąsiednich. Razem bandytów było około 300. Mieli karabiny ręczne, brauningi, automaty niemieckie, granaty, bagnety. Otoczyli wieś, podzielił się na partie. Każda partia miała wyznaczone 2 do 3 domów polskich. Na 2 końcach wsi zapalono rakiety na krzyż i wtedy Ukraińcy zaczęli wpadać do domów polskich. Jeżeli widzieli, że mężczyzna jest słabszy, nie będzie stawiał oporu, wyłamywali drzwi i okna, dostawali się do domu i tu kulami karabinowymi zabijano wszystkich członków rodziny. Jeżeli mężczyzna stawiał opór, otaczano dom, strzelano do środka z karabinów maszynowych, granatów, a nawet podpalano domy. Zabitych zostało 27 osób, rannych 4 osoby. Reszta osób uciekła. Ofiary zabijano kulami karabinowymi, bagnetami i bito kolbami. Półtoraroczne dziecko Sus¹²⁵ (dziewczynkę) znaleziono w kącie na strychu ciężko ranną. Miało ono przebite prawe płuco, prawą stronę jamy brzusznej, tak że płuco i wątroba były na wierzchu i nos odcięty. Dziecko znajduje się pod opieką lekarską i być może, że będzie żyło. Inni członkowie rodziny tego dziecka są zamordowani. Zabito

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Borszów.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka; w dokumencie Medyński.

^d W dokumencie Hołojów.

¹²⁴ Borszów, wieś, gm. Przemyślany, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹²⁵ Por. poz. 1812.

[s. 87] ^arównież ojca zeznaającego Miszczuka Piotra¹²⁶ – lat 58, i brata ciotecznego Trochimeczuka Jana¹²⁷ – lat 33. Nazwiska Ukraińców rozpoznanych: [b] Mostowyj Stefan – lat 22, Karol Stefan – lat 22, Teśluk Iwan – lat 22, Rud Michał – lat 23, Przyszoński Iwan – lat 23, Mykietnik Wasyl – lat 24, Śpiwek Iwan – lat 33. Ci byli przewodnikami. Było ich 46.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

^cMiszcuk Stefan^c

^cSamborski Kazimierz^c

[poz. 1839a]^d

Wieś Ciemierzyńce, gm. w miejscu, pow. Przemyślany, par. w miejscu

Napad był z 30 IV na 1 V [1944 r.] o godz. 5.00 po południu. Byli to Ukraińcy ze wsi sąsiednich. Było ich ze 150. Byli ubrani w mundury niemieckie, sowieckie, cywilne. Mieli karabiny ręczne, maszynowe, rewolwery, granaty i bagnety. Otoczyli wieś, wchodzili od domu do domu i sprawdzali, czy zostali jeszcze Polacy we wsi. Poprzednio już część Polaków wymordowali Ukraińcy, inni uciekli. We wsi została tylko rodzina zeznaającej. Sądziła, że jako ubogim nic im się nie stanie. Do domu zeznaającej weszło z 10 Ukraińców. Zeznającą z dziećmi wypędzono z domu, a męża wyprowadzono na podwórze i tu zastrzelono. Następnie dom podpalamo. Spalili również wszystkie polskie domy we wsi. Zeznająca szukała ciała męża i nie mogła go znaleźć. Nie wie, czy zginął w płomieniach domu, czy też bandyci zabrali zwłoki ze sobą. Zamordowany nazywał się Prus Antoni¹²⁸ – lat 35.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

^cAniela Prus^c

[s. 88] [poz.] 1840

Wieś Łodyna Nowa^{e129}, gm. Streptów¹³⁰, pow. Kamionka Strum[ilowa], par. ^fHorpin^f

Napad był 27 IV 1944 r. o godz. wpół do 12.00 w nocy. Do wsi wpadło z 300 Ukraińców. Byli w ubraniach niemieckich wojskowych, milicjantów i cywilnych. Mieli karabiny, granaty, bagnety. Wieś otoczyli i równocześnie podpalili wszystkie domy polskie. Padły 4 osoby: mąż zeznaającej, Chrzanowski Władysław – lat 35; Sawczyn Michał – lat 65; Sawczyn Maria – lat 35; Sawczyn Jan – lat 3,5. Wszyscy zostali zastrzeleni, a potem spaleni w ogniu.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

++^g Chrzanowska Zofia

^a W dokumencie dalszy ciąg zeznania znajduje się w dolnej części s. 87, po opisie mordu w Ciemierzyńcach.

^b W dokumencie skreślono Z.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie zeznanie nie uzyskało własnego numeru; jako wpisane w środku poz. 1839 zostało zapewne omyłkowo pominięte w procesie numerowania relacji.

^e W dokumencie Łodyna Nowa.

^{f-f} Nadpisano nad par.

^g Własnoręczny znak świadka.

¹²⁶ Por. BOZW.

¹²⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Truchemczuk Jan.

¹²⁸ Por. BOZW; data śmierci: kwiecień 1944 r.

¹²⁹ Łodyna Nowa, wieś, gm. Żelechów Wielki, pow. Kamionka Strumilowa, woj. tarnopolskie.

¹³⁰ W okresie międzywojennym Streptów nie był siedzibą gm. dla wsi Łodyna Nowa.

[poz.] 1841

[^a] Miasteczko Lubaczów¹³¹, pow. Lubaczów, par. w miejscu

Napad był z 2 na 3 V [1944 r.] w nocy. Banda składała [^b] się z wielkiej ilości Ukraińców (może do 1000) ubranych w mundury [^c] granatowe policji ukraińskiej. Mieli karabiny ręczne, noże rzeźnicze. Zapalili miasteczko z czterech stron. Do uciekających strzelała jedna partia Ukraińców, a druga partia wchodziła do domów i tu mordowała. Padło około 200 osób. Do domu zeznającej wszedł jeden Ukrainiec, drugi stał w sieni. Miał karabin i nóż w ręce. Zeznająca uciekła oknem. Nie wie, co stało się z matką i bratem. Słyszała tylko dwa razy jęki^d brata. Najprawdopodobniej zostali zabici. Matka nazywała się Niepanowa Magdalena – lat 45, brat Niepanow Franciszek – lat 12. Po drodze strzelono do uciekającej. W przebiegu widziała, jak Ukrainiec chwycił ^eza nogi^e 7-letnie dziecko bose i w koszulce, a potem głowę rozbił o mur domu. Rzucił to dziecko i poszedł dalej.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

^fBronisława Niepanow^f

[poz.] 1841a

[s. 89]

Wieś Żelechów Mały¹³², gm. Streptów¹³³, pow. Kamionka Strumiłowa, par. w miejscu Napad był z [^g] 3 na [^h] 4 V [1944 r.] w nocy. Zeznający mieszkał na przysiółku wsi, gdzie było 8 gospodarstw ukraińskich i 2 polskie. Napad był tylko na przysiółek. Ukraińców bandytów było z 15. Mieli ubrania cywilne, jeden tylko miał płaszcz niemiecki. Byli uzbrojeni w karabiny. Uciekający uciekł. Gospodarstwo jego podpalono. W płomieniach zginął i ojciec, matka, i brat stryjeczny zeznającego. Nazwiska ich: Kanas Marcin – lat 63, Kanas Katarzyna – lat 65, Kanas Jan – lat 43. Ciała spłonęły doszczętnie. Matka zeznającego znajdowała się w krytycznej chwili u sąsiada. Stąd ją zabrano, zdaje się najpierw zabito, a potem wrzucono w płomień palącego się domu. Zeznający został obrabowany ze wszystkiego. Wraz z żoną i dziećmi został tylko w tym, w czym uciekł.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

^fKanas Józef^f

^a W dokumencie skreślono W.

^b W dokumencie skreślono ją.

^c W dokumencie skreślono milicjantów.

^d W dokumencie nad wyrazem jęki zapisano cyfrę 2, a nad wyrazami 2 razy wpisano cyfrę 1, co oznacza zmianę kolejności wyrazów.

^{e-e} Nadpisano nad 7-letnie.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g W dokumencie skreślono 2.

^h W dokumencie skreślono 3.

¹³¹ Lubaczów, miasto, gm. i pow. Lubaczów, woj. lwowskie.

¹³² Żelechów Mały, wieś, gm. Żelechów Wielki, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹³³ Od 1934 r. Żelechów Mały należał do gm. Żelechów Wielki.

[poz.] 1842

Wieś Wyrów^a, gm. ^[b] „Streptów^c, pow. Kamionka Strum[ilowa], par. Horpin
Napad był 20 IV 1944 r. przed wieczorem. Na ^[d] kolonię napadło z 20 Ukraińców, pięciu miało ubrania niemieckie, reszta miała ubrania cywilne. Osiemnastu miało karabiny, a dwóch miało rewolwery. Na kolonii było ^[e] 6 domów polskich, po trzech Ukraińców wchodziło do jednego domu. Najpierw Polaków mordowali, a potem domy podpalili. Ciała spłonęły w ogniu. 5 IV 1944 r. Polacy otrzymali ulotki w języku polskim, żeby do 24 godzin opuścili wieś, bo to jest ziemia ukraińska. Wtedy Polacy przenieśli się do wsi Horpin^f na noc. Na dzień wracali do domu. Tu zastali ich Ukraińcy. Pamiętnej nocy zabito sześć osób. Nazwiska: Bratuń Michał – lat 38, mąż zeznający;

[s. 90] Łukowski Jan – lat 73, wujek; Owsiak Paweł – lat 55, mąż drugiej zeznającej; Chrzanowski Mikołaj – lat 40; Patynko Jan – lat 21; Patynko Józef – lat 45. ^[g] Pięciu skazańców postawiono pod mur, zastrzelono, a potem spalono. Bratuń Michał został złapany w polu, bo uciekał, związano mu pasem ręce z tyłu i patykiem zakręcono, a potem odcięto nogi do kolana i wrzucono w ogień.

Zeznanie uczyniono 8 V 1944 r.

^hBratuń Franciszka^h

^hOwsiak Tekla^h

^hBarska Emilia^h

[poz.] 1843

Wieś Hucisko, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Lwów¹³⁴, par. Rakowiec
Napad był 12 IV 1944 r. w dzień między godz. 11.00 a 12.00. 500 uzbrojonych Ukraińców otoczyło Hucisko i przysiółek Miedziaki¹³⁵. Byli ubrani w mundury cywilne¹³⁶, wojskowe niemieckie, SS ukraińskie. Posiadali karabiny maszynowe, automaty, granaty, brauningi, bagnety, siekiery, noże, piły. ^[i] Podzielili się na grupy: jedni mordowali, drudzy rabowali, a trzeci palili. Najpierw łapano mężczyzn tylko, kobiety i dzieci zostawiono. Do jednego domu wchodziło około 4 Ukraińców. W całej wsi padły około ^[j] 63 osoby. Przeważnie mężczyźni. Z kobiet, ^[k] dzieci i starców padły tylko te osoby, które uciekały lub zostały w płonącym budynku. Nad swoimi ofiarami znęcano się bardzo: rąbano ich, piłowano, kluto i strzelano. Synek zeznającego, Kaliciński Tadeusz¹³⁷ – lat 16, został znaleziony na rezydencji, bo z domu uciekał. Ojciec nie widział go po śmierci. Ale sąsiedzi mówili,

^a W dokumencie Werów.

^b W dokumencie skreślono miejscowa.

^{c-c} Nadpisano nad skreślonym wyrazem miejscowa.

^d W dokumencie skreślono wieś.

^e W dokumencie skreślono 8.

^f W dokumencie Horpyta.

^g W dokumencie skreślono Wszystkich.

^{h-h} Własnoręczny podpis świadka

ⁱ W dokumencie skreślono J.

^j W dokumencie skreślono 70.

^k W dokumencie skreślono i.

¹³⁴ Wieś Hucisko leżała w pow. Bóbrka.

¹³⁵ Miedziaki, os., gm. Krasów, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹³⁶ Mundury cywilne – w znaczeniu ubrania.

¹³⁷ Por. BOZW.

że miał obie ręce i nogi obcięte po łokcie i kolana, a potem spalony w ogniu. Ojciec zeznającego, Kaliciński

Marcin¹³⁸ – lat 74, został uderzony siekierą w głowę, a potem zastrzelony. Ojciec żony, [s. 91] Żółkiewicz Michał¹³⁹ – lat 64, został zastrzelony i rzucony w ogień.

Drugi napad był 3 V [1944 r.] w dzień. Padło 7 mężczyzn. Napady Ukraińcy urządzają w dzień, bo w nocy trudno im było złapać z powodu wielkich lasów. ^aNazwisko bandyty^a: Ogonowski Michał – lat 30. Innych nazwisk zeznający nie zna. Wie tylko, że pochodzili oni z wsi sąsiednich: Rakowiec, Polana¹⁴⁰, Suchodół¹⁴¹, Łopuszna¹⁴².

Zeznanie uczyniono 9 V 1944 r.

^cKaliciński Wawrzyniec^c

[poz.] 1844

Wieś Sokołówka, gm. Wybranówka¹⁴³, pow. Bóbrka, par. Sokołówka

Napad był 7 III 1944 r. w nocy o godz. 10.30. Bandytów było około 200. Mieli ubrania cywilne, wojskowe niemieckie i rosyjskie. Posiadali karabiny ręczne, siekiery. Podzielili się na grupy i wchodzili do domów polskich. Kogo [^d] z mężczyzn zastali w domu, to mordowali siekierami lub nożami. Padło wtedy 11 osób¹⁴⁴. Mieszkanie doszczętnie rabowali. Zabito wtedy męża zeznającej, Jana Szmidta – lat 35, i ojca męża, Szmidta Adama – lat 65. Prócz tego padł Ćwik Józef¹⁴⁵ – lat 35. Innych nazwisk zeznająca nie zna. Rodzina i sąsiedzi pochowali ciała swoich zmarłych.

Zeznanie uczyniono 10 V 1944 r.

^cSzmit Paulina^c

^eCiąg dalszy książka Z.^e [^f]

^{a-a} W dokumencie Nazwiska banadytów.

^b W dokumencie Łopuszka.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie skreślono zas.

^{e-e} Dopisek ręką Urszuli Szumskiej.

^f Na marginesie parafka.

¹³⁸ Por. BOZW.

¹³⁹ W BOZW widnieje rekord: Żółkiewicz, brak imienia. Być może chodzi o tę samą osobę.

¹⁴⁰ Polana, wieś, dwór, gm. Krasów, pow. Lwów, woj. lwowskie.

¹⁴¹ Suchodół, wieś, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

¹⁴² Łopuszna, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

¹⁴³ Wieś Sokołówka należała do gm. Sokołówka.

¹⁴⁴ Wg BOZW; rekord: Zbrodnia w m. Sokołówka w dn. 8 marca 1944 r.: „członkowie bandy upowskiej zarabali siekierami 12 osób”.

¹⁴⁵ Por. BOZW; wiek: 35/40 lat, data śmierci: 11 III 1944 r.

12. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1840*–1844*, 1845–1866 (KSIĘGA ZIELONA, S. 131–154)

[s. 131] ^a[poz.] 1840*¹

Powiat Kałusz [woj. stanisławowskie]

Ofiary zbirów ukraińskich w Tomaszowcach:

1. Pechowski Antoni – I[at] 53, zastrzelony przez ukr[aińskiego] polic[janta] Horbowego
2. Tarnowski Stanisław² – I[at] 56, zarąbany przez Michniczuka Michała, s[yn] Hrynia
3. Kwaśnik Jan³ – I[at] 56, zastrzelony przez Łelacieja Sławka
4. Jata Adam⁴ – I[at] 52
5. Wiącek Michał⁵ – I[at] 58
6. Pityński Jan⁶ – I[at] 24
7. Pityńska Maria – I[at] 56
8. Kuszlik Jan⁷ – I[at] 30
9. Kiwak Paweł⁸ – I[at] 55
10. [Kiwak] żona⁹
11. Wienecki Janek¹⁰ – I[at] 21
12. Baran Stanisław¹¹ – I[at] 70 (umysłowo chory)
13. Rymar Antoni¹² – I[at] 80 (spalony)
14. [Rymar] Rozalia¹³ – I[at] 54 (córka – oskalpowana i spalona)
15. Chołody Władysław¹⁴ – 21 I[at]
16. Ekiert Leon¹⁵ – I[at] 41
17. Borowiec Jan¹⁶ – I[at] 54
18. Rębisz Maria¹⁷ – I[at] 33
19. Pikuła Wojciech¹⁸ – I[at] 43
20. [Pikuła] córka¹⁹ – I[at] 18

^a Strony 131–134 dodane do Księgi – karta papieru kancelaryjnego zapisana niebieskim atramentem.

¹ Poz. 1840–1844 zostały opatrzone znakiem *, gdyż dublują numery z Księgi brunatnej.

² Por. BOZW; wiek: 58 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³ Por. BOZW; wiek: 52 lata, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁴ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁵ Por. BOZW; wiek: 57 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁶ Por. BOZW; wiek: 27 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁷ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁸ Por. BOZW; wiek: 60 lat („wg innej relacji lat 72”), data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kiwak Anna; wiek: około 50 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Wianecki, brak imienia; wiek: 21 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹¹ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹² Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹³ Por. BOZW; wiek: 45 lat, data śmierci: marzec 1944 r.

¹⁴ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹⁵ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹⁶ Por. BOZW; ur. w 1887 r. W opisie okoliczności śmierci podano też informację: „lat 54”; zważywszy na datę urodzenia, wiek ofiary powinien wynosić 57 lat; data śmierci: 9/10 lub 11 IV 1944 r.

¹⁷ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹⁸ Por. BOZW; wiek: 45 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

¹⁹ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

21. Dufrat Wincenty²⁰ – l[at] 55 (nożem krajany)
22. Sudał Jan²¹ – l[at] 46 (spalony)
23. Rodzeń Władysław²² – l[at] 26
24. Bors Maria²³ – l[at] 33
25. [Bors, dziecko]
26. [Bors, dziecko]
27. [Bors, dziecko]²⁴
28. Szela Maria²⁵ – l[at] 65
29. [Szela] wnuczka²⁶ – 11 l[at]
30. Krasucki Emil²⁷ – l[at] 40
31. Wilk Alojzy²⁸ – l[at] 40
32. Oskroba Michał²⁹ – l[at] 70
33. Małek Franciszek³⁰ – l[at] 49
34. Jeniec Antoni³¹ – l[at] 64
35. Krasucki Karol³² – l[at] 23
36. [Krasucki] Antoni³³ – l[at] 55
37. [Krasucka] żona³⁴
38. [Krasucki] Jan³⁵ – l[at] 60
39. [Krasucki] Franciszek – l[at] 60
40. [Krasucki] Polko³⁶ z całą rodziną – nieustalona ilość osób
41. Fabianowa z Krasuckich Waleria³⁷ – l[at] 38.

Ofiar będzie więcej, ponieważ na razie trudno ustalić dokładną listę – przybywają wciąż nowi. Z Tomaszowiec uciekli do Kałusza, a następnie dużo wyjechało na zachód. Zwłoki ofiar leżą na polu – tam, gdzie ^aje^a śmierć zastała. Naoczny świadek widział po trzech tygodniach zwłoki obojga Kiwaków, pod mostkiem – Pityńskiego³⁸ i innych. Kościół i szkoła spalone.

^{a-a} *Nadpisano nad gdzie.*

²⁰ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.; „zmarł w męczarniach, oprawcy rozcięli jego brzuch i nasypali soli do wnętrza”.

²¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Sudał Jan; wiek: 43 lata, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

²² Por. BOZW; wiek: 24 lata, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

²³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Bors Maria; wiek: 55 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.; „zamordowana z trójką dzieci”.

²⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Bors, brak imienia; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Troje dzieci Marii Bors”.

²⁵ Por. BOZW; wiek: 65 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.; „zamordowana z wnuczką”.

²⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Szela, brak imienia; „wnuczka Władysława i Marii”; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

²⁷ Por. BOZW; wiek: 38 lat, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

²⁸ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

²⁹ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³⁰ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³¹ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³² Por. BOZW; wiek: 25 lat 25, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³³ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Krasucka Rozalia; wiek: 52 lata, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³⁵ Por. BOZW; wiek: 74 lata, data śmierci: 9/10 IV 1944 r.; „został uprowadzony z domu i zastrzelony za stodołą sąsiada Wasyla i tam zakopany”.

³⁶ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³⁷ Por. BOZW; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

³⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Pityński Jan; data śmierci: 9/10 IV 1944 r.

[s. 132] [poz.] 1841*

Ofiary zbiorów ukraińskich w Pawlikówce, pow. Kałusz:

1. Tłuczek Andrzej³⁹ – l[at] 30
2. Małyka – l[at] 70, żebrak, karzeł – kaleka
3. Górda Józef⁴⁰ – l[at] 53 – męczennik – wszystkie kości połamane [sic!]
4. Krutek Jan⁴¹ – l[at] 55
5. Kupczak Karol⁴² – l[at] 54
6. Koźlik Katarzyna⁴³ – l[at] 60
7. Prokopowicz Ludwik⁴⁴ – l[at] 30
8. Wierzbicki Tadeusz⁴⁵ – l[at] 64
9. Pelc Piotr⁴⁶ – l[at] 50
10. Pondel Józef⁴⁷ – l[at] 54
11. Pelc Alojzy⁴⁸ – l[at] 37
12. Górda Maria⁴⁹ – l[at] 56 – żona Józefa
13. Hodło Roman⁵⁰ – l[at] 32
14. Juras Wojciech⁵¹ – l[at] 35
15. [Juras] Wincenty⁵² – l[at] 40
16. [Juras] Maria – l[at] 35
17. Górdek Jan⁵³ – l[at] 12
18. Kozioł Rozalia⁵⁴ – l[at] 40
19. [Kozioł], dziecko
20. [Kozioł, dziecko]
21. [Kozioł, dziecko⁵⁵]
22. U Jurasów – 6ª dzieci⁵⁶
28. Kuśnierz Krystyna⁵⁷ – l[at] 26

^a W dokumencie 6-ro.

³⁹ Por. BOZW; data śmierci: lipiec 1943 r. lub (wg innych relacji) 1942 bądź 1944 r.

⁴⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Gurdak Józef; data śmierci: lipiec 1943 r. lub (wg innych relacji) 1942 bądź 1944 r.

⁴¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Krutak Jan; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴² Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴³ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴⁴ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴⁵ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.; „zamordowany razem z dwójką dzieci”.

⁴⁶ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴⁷ Por. BOZW; wiek: 40 lat, data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴⁸ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁴⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Gurdak Maria; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Hadłów Roman; ur. 2 IV 1901 r., data śmierci: 5 IV 1944 r.

⁵¹ Por. BOZW; wiek: 43 lata, data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵² Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.; „zamordowany razem z żoną i szóstką dzieci”.

⁵³ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Gurdak Jan; wiek: 10 lat, data śmierci: lipiec 1943 r.

⁵⁴ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵⁵ Por. BOZW, gdzie figurują wpisy: Kozioł Edward, Kozioł Jan, Kozioł Zdzisław – synowie Rozalii; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵⁶ W BOZW znajduje się zapis: Juras Wincenty; „zamordowany razem z żoną i szóstką dzieci”; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵⁷ Por. BOZW; ur. w 1918 r., data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

29. Kuśnierz Anna⁵⁸ – l[at] 24
30. Frydrych Antoni⁵⁹ – l[at] 25
31. Cichowski Władysław⁶⁰ – l[at] 47
32. Biedka Wojciech⁶¹ – l[at] 50
33. Bidicki Konstatny – l[at] 40
34. [Bidicka] dzieci – córki
35. [Bidicka] dzieci – córki
36. Liszka Mieczysław⁶² – l[at] 18
37. Jaźwiński Józef⁶³ – l[at] 25.

Napadu dokonano wieczorem 5 IV [1944 r.] Napastników było bardzo dużo. Poznano komendanta ukr[aińskiej] pol[icji] z Wojniłowa. Wśród napastników byli chłopci z Medyni⁶⁴, Temerowiec^{a65}, Słobódki Wojniłowskiej^{b66} i innych wsi. Przerażeni napadem Polacy uciekali do lasu. Bandyci w dzień przeszukiwali las i kogo znaleźli, ubijali. Dlatego nie można ustalić ilości zabitych.

[poz.] 1842*

[s. 133]

Ziemianka, pow. Kałusz

Dużo ludzi chowało się w nocy do lasu, gdzie było gospodarstwo Tokarza. Tam w nocy 2 IV [1944 r.] dokonano na nich napadu. Dzieci małe mówią, że 12 wrzucono do studni. Resztę osób mordowano w okrutny sposób. Uratował się sam Tokarz. Zginęli wtedy:

1. Tokarz Weronika⁶⁷ – l[at] 34
2. [Tokarz] Kazimiera⁶⁸ – l[at] 12
3. [Tokarz] Stanisława⁶⁹ – l[at] 10
4. [Tokarz] Tadeusz⁷⁰ – l[at] 7
5. [Tokarz] Jadzia⁷¹ – l[at] 5
6. Wiącek Wincenty⁷² – l[at] 52

^a W dokumencie Temerowiec.

^b W dokumencie Słobódki.

⁵⁸ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁵⁹ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁶⁰ Por. BOZW; wiek: około 44 lata, data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁶¹ Por. BOZW; data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁶² Por. BOZW; wiek: 18 lat, data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁶³ Por. BOZW; wiek: 22 lata, data śmierci: 5–7 IV 1944 r.

⁶⁴ Medynia, wieś, gm. Bednarów, pow. Stanisławów, woj. stanisławowskie.

⁶⁵ Temerowce, wieś, dwór, gm. Błudniki, pow. Stanisławów, woj. stanisławowskie.

⁶⁶ Słobódka Wojniłowska, wieś, dwór, gm. Wojniłów, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

⁶⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 5.

⁶⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 5.

⁶⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 5.

⁷⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 5.

⁷¹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 5.

⁷² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wiącek, brak imienia oraz Wiącek/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dolha Wojniłowska-Ziemianka, liczba ofiar: 4.

7. [Wiącek] Anna⁷³ – l[at] 44
8. [Wiącek] Agnieszka⁷⁴ – l[at] 20
9. Jadach, ? – l[at] 30 około
10. [Jadach] Karolina – l[at] 23
11. [Jadach] synek – l[at] 2
12. Tokarz Agata⁷⁵ – l[at] 60
13. Ruła Maria⁷⁶ – l[at] 21
14. Przesmycz Janina – l[at] 10 [sieroty]
15. [Przesmycz] brat – l[at] 5, sieroty
16. Bors Maria⁷⁷ – l[at] 40
17. [Bors] córka
18. [Bors] synek
19. [Bors] synek⁷⁸.

W dziurze pod piecem ocalał się mały chłopczyk Kutyla Józef – zginął następnie na probostwie. Na probostwo dokonano napadu w Niedzielę Palmową w nocy. Bandyci otoczyli probostwo – najpierw ostrzelali, a potem podpalili. Zginęli w płomieniach:

20. ks. Czuba Błażej⁷⁹ – l[at] około 60
21. Pikuła Tomasz⁸⁰ – l[at] 80
22. [Pikuła] Maria⁸¹ – l[at] 70
23. [Pikuła] Franciszek⁸² – l[at] 34
24. [Pikuła] Michalina⁸³ – l[at] 30
25. [Pikuła] Stanisława⁸⁴ – l[at] 4
26. Kutyla Leon⁸⁵ – l[at] 54
27. [Kutyla] Magdalena⁸⁶ – l[at] 44

⁷³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wiącek, brak imienia oraz Wiącek/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dołha Wojniłowska-Ziemińska, liczba ofiar: 4.

⁷⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Wiącek, brak imienia oraz Wiącek/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dołha Wojniłowska-Ziemińska, liczba ofiar: 4.

⁷⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Tokarz/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r., miejsce zbrodni: Dołha Wojniłowska-Ziemińska, liczba ofiar: 5.

⁷⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Ruła, brak imienia; data śmierci: 1944 r., miejsce zbrodni: Dołha Wojniłowska-Ziemińska, liczba ofiar: 2.

⁷⁷ Zapewne chodzi o występującą w BOZW Marię Bors, lat 55, zamordowaną z trójką dzieci we wsi Tomaszowce (por. poz. 1840*).

⁷⁸ Por. poz. 1840*.

⁷⁹ Por. BOZW; ur. 5 I 1888 r., data śmierci: marzec 1943 r. lub 6 IV 1944 r., miejsce zbrodni: Dołha Wojniłowska-Ziemińska; zob. poz. 1793.

⁸⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

⁸¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

⁸² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

⁸³ Por. BOZW; data śmierci: 1944 r.; „spalona wraz z córką na plebanii podczas napadów band UPA”.

⁸⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

⁸⁵ Por. BOZW; data śmierci: 1944 r.; „organista, zamordowany razem z żoną Magdaleną oraz dziećmi Janiną, Stanisławem (wg innej relacji córką Stanisławą), Tadeuszem i Józefem”; por. także wpis: Kutyla/rodzina, gdzie widnieje informacja, że była to 7-osobowa rodzina.

⁸⁶ Por. BOZW.

28. [Kutyła] Janina⁸⁷ – l[at] 20
29. [Kutyła] Bronisław – l[at] 18
30. [Kutyła] Józef⁸⁸ – l[at] 15
31. [Kutyła] Stanisław⁸⁹ – l[at] 10
32. [Kutyła] Tadeusz⁹⁰ – l[at] 6
33. Bajor Jakub⁹¹ – l[at] około 72
34. Kapeć Jan⁹² – l[at] 48
35. [Kapeć] Maria⁹³ – l[at] 38
36. [Kapeć] Jan⁹⁴ – l[at] 17
37. [Kapeć] Michalina⁹⁵ – l[at] 15
38. [Kapeć] Kazimiera⁹⁶ – l[at] 10
39. Kopeć Leokadia⁹⁷ – l[at] 7
40. [Kopeć] Zofia⁹⁸ – l[at] 5
41. Kilar Maria⁹⁹ – l[at] 55
42. [Kilar] Michalina¹⁰⁰ – l[at] 20
43. [Kilar] Władysław¹⁰¹ – l[at] 18
44. [Kilar] Tadeusz¹⁰² – l[at] 16
45. [Kilar] Roman¹⁰³ – l[at] 8
46. [Kilar] Adolf¹⁰⁴ – l[at] 7
47. Loster Antonina – l[at] 34
48. Rudnicka Anna¹⁰⁵ – l[at] 55
49. Magierecki Bolesław¹⁰⁶ – l[at] 32
50. [Magierecka] Anna¹⁰⁷ – l[at] 20
51. Ordyk Bolesław – l[at] 16
52. Pająk Agata – l[at] 38
53. [Pająk] Teresa – l[at] 1

⁸⁷ Por. BOZW.

⁸⁸ Por. BOZW.

⁸⁹ Por. BOZW.

⁹⁰ Por. BOZW.

⁹¹ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Bajor/rodzina; data śmierci: 27 III 1944 r.

⁹² Zapewne chodzi o figurującego w BOZW Kopecia Jana; por. także wpis w BOZW: Kopeć/rodzina; liczba ofiar: 10.

⁹³ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kopeć/rodzina; liczba ofiar: 10.

⁹⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kopeć/rodzina; liczba ofiar: 10.

⁹⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kopeć/rodzina; liczba ofiar: 10.

⁹⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Kopeć/rodzina; liczba ofiar: 10.

⁹⁷ W BOZW znajduje się wpis: Kopeć/rodzina. Być może ofiara była członkiem tej rodziny.

⁹⁸ W BOZW znajduje się wpis: Kopeć/rodzina. Być może ofiara była członkiem tej rodziny.

⁹⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰² Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰³ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Kilar Maria/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹⁰⁵ W BOZW znajduje się wpis: Rudnicki/rodzina. Być może ofiara była członkiem tej rodziny.

¹⁰⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Magierski/Magierecki Bolesław; data śmierci: 31 III/1 IV 1944 r. i 5/6 IV 1944 r.; „zamordowany wraz z żoną Anną i teściową”.

¹⁰⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Magierski/Magierecki Bolesław; data śmierci: 31 III/1 IV 1944 r. i 5/6 IV 1944 r.

54. Lebioda Stanisław¹⁰⁸ – l[at] 49

55. Pikuła Maria¹⁰⁹ – l[at] 37.

Uratował się Kała Franciszek – l[at] 21, ranny – cały czas leżał na dachu, aż bandyci odeszli kościół rabować i palić, wtedy zeskoczył z dachu i uciekł w pola. Słyszał krzyk płonących i modlitwę księdza za umierających.

Bandyci spalili całe probostwo i kościół. Byli chłopci ze Stańkowej¹¹⁰, około 80, z nożami, uzbrojeni.

Równocześnie z akcją na probostwie bandyci palili i mordowali w całej wsi. Ludzie uciekli w pola. Przedtem jeszcze dużo wyjechało do Łukowca¹¹¹, pow. Żydaczów i Kałusza.

Parę tygodni przedtem rąbali w nocy:

– Nieradkę Adama¹¹² – l[at] 45

– [Nieradkę] Wojciecha¹¹³ – l[at] 50

– Jaroszyńskiego Franciszka¹¹⁴ – l[at] 50.

W drodze do Kałusza zamordowano:

– Babuła Antoni¹¹⁵ – l[at] 70

– Pikuła Władysław¹¹⁶ – l[at] 37

– [Pikuła] Stefania¹¹⁷ – l[at] 30

– [Pikuła] Czesław¹¹⁸ – l[at] 8

– [Pikuła] Wanda¹¹⁹ – l[at] 4.

Dotychczas Ziemiańska poniosła 63 ofiar[y].

[s. 134] W każdej wsi są pomordowani Polacy. Są wioski, skąd ani jeden Polak nie uszedł. Dlatego nie wiemy nic o ich losie. Wiemy, że były pożary.

[poz.] 1843*

Stańkowa¹²⁰ – były pożary i na pewno wiedzą, że w jednej rodzinie zamordowano sześć osób. A reszta rodzin?

¹⁰⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Lebioda Stanisław/rodzina; data śmierci: 1944 r., liczba ofiar: 4.

¹⁰⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r.

¹¹⁰ Stańkowa, wieś, dwór, gm. Wierzchnia, pow. Kałusz, woj. stanisławowskie.

¹¹¹ Prawdopodobnie chodzi o Łukowiec Wiszniowski.

¹¹² Por. BOZW; data śmierci: październik 1943 r.; „torturowany i powieszony przez banderowców w lesie”.

¹¹³ W BOZW odnotowano: Nieradka/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 3–6.

¹¹⁴ Por. BOZW; data śmierci: marzec 1943 r.; „torturowany i powieszony przez banderowców w lesie”.

¹¹⁵ Por. BOZW.

¹¹⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

¹¹⁷ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

¹¹⁸ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

¹¹⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Pikuła/rodzina; data śmierci: 1943/1944 r., liczba ofiar: 4–9.

¹²⁰ Zob. BOZW, gdzie odnotowano: Zbrodnia w miejscowości Stańkowa, wieś, [pow. Kałusz] w 1944 r.

[poz.] 1844*

Dąbrowa – z rodziny Żaków¹²¹ zamordowano siedem osób. Trup dziewczyny leży do dzisiaj w potoku.

[poz.] 1845

Hołyń – Wymordowano 10 osób¹²², nazwisk nie mogłem ustalić.

[poz.] 1846

Humenów¹²³ – Jakubowicza Michała – l[at] 38, palono na powolnym ogniu. Uciekającego złapał miejscowy ukraiński nauczyciel. Żonę Jakubowicza rozstrzelano.

[poz.] 1847

Bronowice¹²⁴ – Zabrano z domu i zamordowano: Katlik Marcin¹²⁵, [Katlik] Stefania¹²⁶ – żona, [Katlik] Łódzia – 5 l[at], Gliwiak¹²⁷. Spalili się w płonących budynkach: Ortyl Józef¹²⁸ – l[at] 37, [Ortyl] żona¹²⁹, [Ortyl] matka¹³⁰ – l[at] 60, Dziarski Jan – l[at] 14, Dziarska Ewa – l[at] 13.

[poz.] 1848

Zawadka – Z domu zabrano nauczyciela Sosnowskiego¹³¹ z córką¹³² – około 17 lat, niezwykle piękną.

Z całą pewnością stwierdzono, że w pow. kałuskim spalono wszystkie domy należące do ludności polskiej. Te budynki, które były między ukraińskimi budynkami – rozbierano. Wszystkie kościoły grabiono – względnie więcej jak połowę spalono. Wszystkich Polaków, a nawet pochodzenia polskiego, wymordowano – zostali żywymi ci, którzy uciekli. Napady przygotowywano od dłuższego czasu. Każdy Ukraińiec musiał należeć do organizacji. Duchowieństwo i inteligencja ukraińska przygotowała morderstwa. Ksiądz gr[eco]-kat[olicki] w Tomaszowcach – Gurguła¹³³, nie chciał dać pewnemu chłopcu rozgrzeszenia

¹²¹ Por. BOZW, gdzie widnieją wpisy: Żak Michał, Żak Józefa, brak nazwiska, brak imienia („pracownik najemny u rodziny Żaków”), Zbrodnia w miejscowości Dąbrowa, wieś, [pow. Kałusz] w 1944 r.

¹²² W BOZW odnotowano: Zbrodnia w miejscowości Hołyń, wieś, [pow. Kałusz], w dniu 9 kwietnia 1944 r., liczba ofiar: 9.

¹²³ W BOZW odnotowano: Zbrodnia w miejscowości Humenów, wieś, [pow. Kałusz], w kwietniu 1944 r.

¹²⁴ Miejscowość niezidentyfikowana. Prawdopodobnie chodzi o wieś Bratkowce, gm. Bratkowce, pow. Stryj, woj. stanisławowskie.

¹²⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kotlik Marcin; data śmierci: kwiecień/maj 1943 r.; „zamordowany [...] razem z żoną Stefanią i kilkuletnią córką”.

¹²⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Kotlik Stefania; data śmierci: kwiecień/maj 1943 r.

¹²⁷ W BOZW widnieją rekordy: Gliwak Wiktor („zamordowany wraz z żoną Michaliną (Ukrainka) i trojgiem dzieci”) oraz Gliwak/rodzina („małżeństwo Gliwaków w wieku około 80 lat, zamordowane w czasie napadu banderowców”).

¹²⁸ Por. BOZW; data śmierci: 3 III 1943 r.

¹²⁹ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Ortyl/rodzina; „rodzina Ortyłów oraz inni krewni z wsi Kopanka – 13 osób, zmordowani w czasie napadu banderowców na Bronowice w 1944 r.”.

¹³⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Ortyl/rodzina; „rodzina Ortyłów oraz inni krewni z wsi Kopanka – 13 osób, zmordowani w czasie napadu banderowców na Bronowice w 1944 r.”.

¹³¹ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Sosnowski Aleksander; data śmierci: 23/24 II 1944 r.; „kierownik szkoły powszechnej”.

¹³² Por. BOZW, gdzie figuruje wpis: Sosnowska Antonina; wiek: 19 lat, data śmierci: 23/24 II 1944 r.; „córka Aleksandra”.

¹³³ Prawdopodobnie Ks. Wołodymir Gurguła, absolwent kolegium greckokat. w Wiedniu, pochodził ze wsi Putiatyńce w eparchii stanisławowskiej i na jej terenie mógł podjąć posługę duszpasterską w czasie II wojny światowej; nie

przy wielkanocnej spowiedzi tylko dlatego, ponieważ nie należał do organizacji. Do dzisiaj duchowieństwo gr[eco]kat[olickie] nie potępiło masowych morderstw, owszem słyszałem z ust pewnej Ukrainki: „takim należał się take”¹³⁴. Zdaje mi się, że jest to ogólne zdanie wszystkich Ukraińców.

^aJózef [–]^a

^bLwów, dnia 9 V 1944 r.^b

[s. 135] [poz.] 1849

^cWieś Bohutyn¹³⁵, gm. w miejscu, pow. Zborów, par. Pomorzany¹³⁶

Napad był 27 IV 1944 r. w południe. Syn zeznałego Polak Frenker Franciszek – lat 31, i zięć Ukrainiec pracowali w polu. Nieznany Ukrainiec, uzbrojony, zbliżył się do nich. Obaj mężczyźni zaczęli uciekać. Ukrainiec puścił się w pogoń za synem zeznałego i zastrzelił go. Ciało zmarłego ojciec pochował na cmentarzu. Ukraińcy zabierali się do zbiorowego napadu na wieś, ale na przeszkodzie stanęło im wojsko niemieckie, które weszło do wsi. Ograniczają się więc do pojedynczych napadów na krańcach wsi.

Zeznanie uczyniono 9 V 1944 r.

^dFrenker Wojciech^d

[poz.] 1850

Wieś Łany, gm. Bóbrka, pow. Bóbrka, par. Bóbrka, [woj. lwowski]

Napad był z 6 na 7 V 1944 r. w nocy. Ponieważ napady były już na wsie sąsiednie, więc Polacy ze wsi Łany od dłuższego czasu nie nocowali już w domu, tylko przenosili się do Bóbrki. Na dzień wracali do domu. We wsi została tylko jedna kobieta, staruszka 96 lat – Walewender. Pamiętnej nocy około godz. 11.00 w nocy wpadło do wsi 120 Ukraińców. Mieli przeważnie ubrania cywilne. Część z nich miała mundury milicji ukraińskiej. Byli uzbrojeni w karabiny, automaty, granaty, siekiery i noże. Podzielili się na grupy 10–20 ludzi i otaczali domy polskie, bardzo rozrzucone między gospodarstwami ukraińskimi. Staruszkę Walewender zabito jednym cięciem siekierą w tył głowy. 29 domów polskich spalono, a 14 domów rozbito i

[s. 136] ^erozebrano doszczętnie. Inwentarz żywy i martwy zabrano.

Zeznanie uczyniono 10 V 1944 r.

PS [^f] Bandyci składali się z Ukraińców miejscowych i wsi sąsiednich. Na widok pożaru przyjechało wojsko i niemiecka policja z Bóbrki. Tu przy jednym z palących się domów

występuje w przedwojennych schematyzmach (D. Błażejowski, *Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and Seminaries, Universities...*, s. 272).

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka; nazwisko nieczytelne.

^{b-b} *Dopisano zielonym atramentem.*

^c *Od tego miejsca zmiana atramentu na granatowy oraz charakteru pisma – ręka 3.*

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e *Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.*

^f *W dokumencie skreślono Ukraińcy.*

¹³⁴ Ukr. takim należało się to.

¹³⁵ Bohutyn, wieś, gm. Pomorzany, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

¹³⁶ Pomorzany, miasteczko, dwór, gm. Pomorzany, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

polskich zastała dwóch Ukraińców: Hołówkę Iwana i drugiego nieznanego nazwiska. Obu aresztowała. Hołówka pochodził z Łanów.

^aDec Jan^a

PS Zeznający przez czas pobytu Niemców w Galicji, tj. od 14 VIII 1941 r. do dnia dzisiejszego, był cztery razy aresztowany przez milicję ukraińską pod zarzutem należenia do organizacji, rozrzucania ulotek. Po raz ostatni siedział 48 godzin na komisariacie pod zarzutem należenia do partyzantki. Ukrainiec oskarżał go przed Gestapo, że należy do bandy Polaków, która morduje i podpala. Za każdym razem zeznający udowodnił swoją niewinność.

[poz.] 1851

Wieś Nowosiółki Liskie^b, gm. Milatyn Nowy¹³⁷, pow. Kam[ionka] Strum[iłowa], par. Milatyn, [woj. tarnopolskie]

Napad był z 2 na 3 V [1944 r.] między godz. 12.00 a 1.00 w nocy. Bandyci składali się z Ukraińców miejscowych i wsi sąsiednich. Było ich około 200 w ubraniach cywilnych i wojskowych niemieckich. Mieli karabiny ręczne, automaty, bagnety, granaty. Otaczali domy polskie, wszystkich znalezionych Polaków mordowano, a potem dom palono. Ofiary przeważnie [za]strzelono, niektóre kluto bagnetami.

^cNa podwórzu zeznającego było siedem ^[d] trupów. Ile osób padło we wsi, zeznający nie [s. 137] wie, bo pochował swoich zmarłych i wyjechał. W czasie mordu zeznający stracił żonę Warzoszczak Marię – lat 44, ojca Warzoszczaka Ignacego – lat 82, i matkę Warzoszczak Julię – lat 80; wszyscy zastrzeleni, żonę prócz tego spalono. Nazwiska innych pomordowanych: Babirecka Anna – lat 30, zastrzelona i spalona; Babirecki Józef – lat 13, zakłuty bagnetem; Gortych Wojciech – lat 17, zastrzelony; Gortych Paweł – lat 15, zastrzelony.

Zeznanie uczyniono 10 V 1944 r.

^aWarzoszczak M.^a

[poz.] 1852

Chłopiatyn¹³⁸, gm. [e] Waręż¹³⁹, pow. Hrubieszów, par. Żniatyn

Napad był 8 III 1944 r. o godz. 7.00 wieczorem. 14 uzbrojonych Ukraińców otoczyło dworek ^fbył[ego]^f senatora Potworowskiego¹⁴⁰, obecnie upaństwowiony. Czterech Ukraińców weszło do mieszkania, sterroryzowali mieszkańców, kazali im wylegitymować się. Okazało się, że na 11 osób obecnych, dwóch było Polaków, a dziewięciu Ukraińców.

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Nowosiółki.

^c Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^d W dokumencie skreślono 8.

^e W dokumencie skreślono Warysz.

^{f-f} Nadpisano nad senatorem.

¹³⁷ Milatyn Nowy, wieś, gm. Milatyn Nowy, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹³⁸ Chłopiatyn, wieś, gm. Bełz, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹³⁹ Chłopiatyn należał do gm. Bełz.

¹⁴⁰ Tadeusz Potworowski (1882–1949), ziemianin, administrator majątku Hulcze i Przewodów (pow. Sokal); wiceprezes Związku Ziemiaków; w latach 1928–1930 poseł na Sejm RP, a w latach 1930–1935 członek senatu RP; po ekspatriacji zamieszkał w Krakowie, gdzie był dyrektorem krakowskiego oddziału firmy Zgorol (*Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 4, Warszawa 2009, s. 425).

Wszystkim kazano położyć się na podłogę. Syna zeznającego wyprowadzono z mieszkania na podwórze pod pozorem pokazania świnia i tu ^ago^a zastrzelono. Nazywał się Zbigniew Wąsowicz, lat – 19. Drugi Polak w czasie zamieszania zdołał uciec przez okno. Bandyci ograbili dom doszczętnie. Wszyscy Ukraińcy mieli ubrania cywilne, posiadali karabiny ręczne, rewolwery, granaty, bagnety i karabiny maszynowe. Rekrutowali się oni z młodzieży ukraińskiej wsi: Chłopiatyn, Liski¹⁴¹, Przewodów¹⁴².

Zeznanie uczyniono 11 V 1944 r.

^bWąsowicz^b

[s. 138] ^cMiasteczko¹⁴³, pow. Horochów, gm. Brany, par. Horochów

Było to 25 VI 1943 r., zeznająca z rodziną wyjeżdżała pociągiem ze stacji Horochów i chciała udać się przez Stojanów do Lwowa. Był to pociąg towarowy dla Bahnzugu^d. Gdy pociąg [^e] minął stację kolejową Brany, ogromna banda ukraińska wypadła z lasu i ostrzeliwała pociąg. Maszynista musiał pociąg zatrzymać, bo szyny były rozkręcone. Gdy maszynista cofał pociąg z powrotem do Horochowa, Ukraińcy podłożyli minę na szyny. Pociąg cofający wysadzili w powietrze. Zeznająca z rodziną i innymi jadącymi znajdowała się w ostatnim wagonie towarowym. W innych wagonach ludzi nie było. Dlatego napad ograniczył się tylko do dwóch ofiar: brata i siostry zeznającej. Brat Dylski Marian został ciężko ranny. Siostra Dylska Stefania – lat 39, została kulą dum-dum ciężko ranna w obie nogi, tak że jej rozerwało nogi w okolicy kolan. Następnie strzałem w głowę dobili. Zeznającą wraz [z] córką 8-letnią i dwie jeszcze inne osoby Ukraińcy wyprowadzili prosto [?] do lasu. Po narodzie zaprowadzili ich do polskiego domu i tu trzymali ich cały tydzień. Nie pozwolono im przez ten czas wychodzić z domu. Po tygodniu puszczono na wolną stopę.

Zeznanie uczyniono 11 V 1944 r.

[–]^f

[s. 139] [poz.] 1853

Wieś Połonice^g¹⁴⁴, gm. Zadwórze, pow. Przemyślany, par. Zadwórze

W połowie kwietnia 1944 r. w czasie pracy w polu postrzelili Ukraińcy w nogę Ziobierka Jana – lat 32. Żona odwiozła rannego do szpitala do Lwowa, a sama chciała razem z synem^h również przenieść [się] do Lwowa. Prosiła córkę zeznającego, żeby przez kilka dni przechowała jej w domu u siebie bardziej wartościowe rzeczy. Kiedy obie kobiety z tłumokami na plecach szły do domu zeznającego, zostały po drodze napadnięte przez

^{a-a} *Nadpisano nad zastrzelono.*

^{b-b} *Własnoręczny podpis świadka.*

^c *Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.*

^d *W dokumencie Banzugu, niem. pociąg; być może chodzi o niemiecką obsługę pociągu.*

^e *W dokumencie skreślono przejechał wieś Brany.*

^f *Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.*

^g *W dokumencie Połonica.*

^h *W dokumencie skreślono córką, wyraz synem nadpisano nad córką.*

¹⁴¹ Liski, wieś, gm. Waręż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁴² Przewodów, wieś, dwór, gm. Waręż, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁴³ Miejscowość niezidentyfikowana. Brak bliższych informacji, o jaką miejscowość chodzi w gm. Brany, pow. Horochów.

¹⁴⁴ Połonice, wieś, dwór, st. kol., gm. Zadwórze, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

kilku Ukraińców i zamordowane. Ciała ich nie znaleziono. Nazwiska ich: Zioberko Anastazja – lat 28, syn [a]jej – 6 lat, i córka zeznającego Jakimów Maria – lat 30. Następnie zbiorowe napady na wieś odbyły się w nocy 1) z 5 na 6 V [1944 r.], 2) z 6 na 7 V [1944 r.], 3) z 8 na 9 V [1944 r.] Banda ukraińska liczyła mniej więcej 100 osób. Mieli ubrania przeważnie cywilne, prócz tego wojskowe niemieckie i kolejowe niemieckie. Byli uzbrojeni w karabiny, automaty, granaty, bagnety i dużo amunicji. Przy pierwszym napadzie zabito 3 [osoby], przy drugim 6, a przy trzecim 11 osób obu płci i wieku. Zabijano ich strzałami karabinowymi. Gospodarstwa rabowano doszczętnie. Domy polskie oddalone od domów ukraińskich palono. Zeznający stracił przy trzecim napadzie żonę i czworo wnucząt. Nazwiska ich: Szwadowska Anna – lat 55, [b] Jakimów Stanisława – lat 7, Jakimów Michał – lat 4, Jakimów Helena – lat 2, i Gawroński Zbigniew – lat 4. Ciała ich, zwłaszcza wnucząt, spaliły się doszczętnie. Zostały tylko kości. Nazwiska Ukraińców, którzy brali udział w napadzie: komendant Burak Michał – lat 24, jego zastępca, Pryma Kazimierz – lat 22, Seniów Michał – lat 24, Gnida Piotr – lat 20, Gnida Michał – lat 20, Krawczuk Piotr – lat 20, Kołtun Konstanty – lat 28, Kołtun Michał – lat 20, Antonów Mikołaj – lat 19, Turka Piotr – lat 20, Lis Mikołaj – lat 19, Krystal Mikołaj – lat 21,

Kołtun Mikołaj – lat 25, Burek Tadeusz – lat 20, Krawczuk Mikołaj – lat 57, Narapacha Piotr – lat 32, Krawczuk Stefan – lat 23, Krawczuk Władysław – lat 19, Tarnowski Dmytro – lat 22, Tarnowski Piotr – lat 18, Stasiów Józef – lat 20, Stasiów Piotr – lat 36. Innych nazwisk zeznający nie pamięta. Podani Ukraińcy pochodzili z wsi Połonice.

Zeznanie uczyniono 11 V 1944 r.

“Szwadowski Marek”

Przy trzecim napadzie zamordowano również rodzinę drugiego zeznającego, tj. ojca Kozakiewicz[a] Franciszka¹⁴⁵ – lat 57, matkę Kozakiewicz Marię¹⁴⁶ – lat 51, i brata Kozakiewicz[a] Zygmunta¹⁴⁷ – lat 11. Wszystkich troje zastrzelono. Zeznający potwierdza poprzednie zeznanie.

Lwów, dnia 12 V 1944 r.

“Kozakiewicz Kazimierz”

Przy drugim napadzie zamordowano również siostrę zeznającego, Bigas Stefanię – lat 20. Zabrano ją w nocy z mieszkania w koszuli i ślad po niej zaginął. Mieszkanie zrabowano. Lwów, dnia 13 V 1944 r.

“Bigas Józef”

^a W dokumencie skreślono córka.

^b W dokumencie skreślono Gawrońska Stefania I.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁴⁵ Por. BOZW; „zastrzelony, ciało rzucono w ogień”.

¹⁴⁶ Por. BOZW; „zastrzelona, ciało rzucono w ogień”.

¹⁴⁷ Por. BOZW; „zastrzelony, ciało rzucono w ogień”.

[s. 141] ^a[poz.] 1854

Wieś Stadnia¹⁴⁸, gm. Skwarzawa¹⁴⁹, pow. Złoczów, par. Biały Kamień¹⁵⁰

Napad był 2 IV 1944 r. w nocy około godz. 1.00. Na wieś napadło około 30 Ukraińców uzbrojonych w karabiny ręczne, granaty, automaty, bagnety, siekiery i noże. Byli ubrani w ubrania cywilne, [b] milicji ukraińskiej i płaszcze sowieckie. Grupami wpadali do domów polskich i mordowali zarówno kobiety, jak i mężczyzn. Padło wtedy osiem osób. Ofiary swoje mordowali karabinami i nożami. Nazwiska pomordowanych: Dębowy Jan – lat 42, brat zeznającego; Dębowa Maria, żona zeznającego – lat 35; dzieci zeznającego: Stefania – lat 14, Mieczysław – lat 16; Kobiałka Michał¹⁵¹ – lat 50; Kawałkowa Maria – lat 38; Matwiejszyn – lat 54, bezpartyjny Ukraińiec. Ósmego nazwiska zeznający nie pamięta. Ciała zmarłych pochowano na miejscowym cmentarzu we wspólnej mogile. Ósme nazwisko: Zieliński Józef¹⁵² – lat 48.

Zeznanie uczyniono 11 V 1944 r.

^cDębowy Józef

[poz.] 1855

Wieś Sulatycze¹⁵³, gm. Lachowice¹⁵⁴, pow. Żydaczów, par. Sokołów

Napad był 30 III 1944 r. o godz. wpół do 8.00 wieczorem. We wsi były tylko dwie rodziny polskie. Pamiętnego dnia około 15 Ukraińców było na podwórzu domu zeznającej. Czterech uzbrojonych bandytów weszło do mieszkania i zabrali siostrę zeznającej, Otwonowską Stefanię – lat 22. Wyprowadzili ją w kierunku wsi. W pół godziny potem w tej stronie było widać światła elektryczne i słychać było 5 strzałów. Ciała zmarłej nie znaleziono. Reszta członków rodziny uciekła. 7 IV br. o godz. około 11.00 w nocy.

[s. 142] ^d100 Ukraińców uzbrojonych w karabiny ręczne i maszynowe, granaty i noże wpadło do wsi sąsiedniej Krechówki¹⁵⁵. Tu zamordowano sześć osób i 18 domów polskich spalono. W tym napadzie zeznająca straciła troje krewnych: Kostyszyn Katarzyna¹⁵⁶ – lat 45, i dwoje jej dzieci: Piotr – lat 3, Kazimierz¹⁵⁷ – lat 5. Prócz tego zabito: Błażejowicz Agnieszkę¹⁵⁸ – lat 70, jej męża Franciszka¹⁵⁹ – lat 72, Stecuła [e] Iwan – lat 43, Ukraińiec

^a Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^b W dokumencie skreślono wojsk.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^e W dokumencie skreślono Jan.

¹⁴⁸ Stadnia, os., gm. Bortków, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁴⁹ Stadnia należała do gm. Bortków. Skwarzawa, wieś, dwór, gm. Skwarzawa, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁵⁰ Biały Kamień, miasteczko, dwór, gm. Biały Kamień, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁵¹ Por. BOZW; ur. 19 IX 1889 r., data śmierci: 1 IV 1944 r.

¹⁵² W BOZW widnieje wpis: Zieliński Józef; miejsce zbrodni: Skwarzawa.

¹⁵³ Sulatycze, wieś, gm. Sulatycze, pow. Żydaczów, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁴ Lachowice Podrózne, Lachowice Zarzeczne, wieś, gm. Żurawno, pow. Żydaczów, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁵ Krechówka, wieś, gm. Sokołów, pow. Stryj, woj. stanisławowskie.

¹⁵⁶ W BOZW odnotowano: Kostyszyn Maria Katarzyna; wiek: 38 lat, data śmierci: 8/9 IV 1944 r., miejsce zbrodni: Krechówka.

¹⁵⁷ W BOZW widnieje zapis: Kostyszyn Kazimierz; wiek: 2 lata, data śmierci: 8/9 IV 1944 r., miejsce zbrodni: Krechówka.

¹⁵⁸ W BOZW znajduje się wpis: Błażejowicz Franciszka; wiek: 60 lat, data śmierci: 8/9 IV 1944 r., miejsce zbrodni: Krechówka.

¹⁵⁹ W BOZW odnotowano: Błażejowicz Franciszek; wiek: lat 65, data śmierci: 8/9 IV 1944 r., miejsce zbrodni: Krechówka; „zamordowany (spalony żywcem w stodole) podczas napadu sotni UPA (z ukraińskiej wsi Sulatycze)”.

ożeniony z Polką. Zarówno zeznająca, jak i mieszkańcy wsi Krechówki dali znać o napadzie do Gestapo w Stryju. Gestapo zrobiło wywiad i aresztowało z[e] wsi Sulatycze 40 Ukraińców za udział w napadzie. Zeznająca dowiedziała się, że częściowo zostali już rozstrzelani.

Zeznanie uczyniono 11 V 1944 r.

^aMaria Żak^a

[poz.] 1856

^bMosty Wielkie, pow. Żółkiew, par. w miejscu

W lipcu 1941 r. milicja ukraińska aresztowała męża zeznającej, Michałowicza Franciszka¹⁶⁰ – lat 31, pod zarzutem przekonań komunistycznych. Razem z nim aresztowano jeszcze pięciu mężczyzn z Mostów Wielkich, również pod tym samym zarzutem. Posądzenie było zupełnie fałszywe. Wyprowadzono ich do lasu i tu rozstrzelano. Ukraińcy sami pochowali ciała w lesie i nie pozwolili ich wykopać. Zeznająca udała się z zapytaniem do Gestapo. To jednak twierdziło, że o niczym nie wie. Nazwiska innych pomordowanych: Werli¹⁶¹, Stejmar, Bajor [?], Krzysztof Majcher. Milicjanci pochodzili z Mostów Wielkich i z wsi Butyny¹⁶². Jednego z nich, dr. Strąckiego, Gestapo aresztowało i podobno rozstrzelano. Zeznająca twierdzi, że prowodyr tej bandy – Kopacz, syn księdza ruskiego¹⁶³, występuje ^cw ^dPolskim^d Komitecie Opiekuńczym w Warszawie pod fałszywym nazwiskiem.

[s. 147]

Zeznanie uczyniono 13 V 1944 r.¹⁶⁴

^aMichałowicz Stefan^a

^e[poz.] 1857

[s. 143]

^fSprawozdanie z mordów i zbrodni dokonanych przez bandy ukraińskie na terenie par. obrz[ądku] łac[ińskiego] w Witkowie Nowym

Witków Nowy, miasteczko leżące około 12 km od Radziechowa. Ogólna ilość parafian 1200 dusz, w tym ok[olo] 400 w samym Witkowie, reszta po okolicznych wsiach, a to: 1) Suszno, 2) Feliksówka¹⁶⁵, 3) Obrotów, 4) Tobołów¹⁶⁶, 5) Rożdżałów¹⁶⁷, 6) Andrzejówka, 7) Korczyn, 8) Hoholów, 9) Radwańce¹⁶⁸, 10) Tarnówka, 11) Witków Stary¹⁶⁹. Pierwszą

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono Wieś Połanice.

^c Dokończenie dokumentu na s. 147, umieszczone po dodatku wklejonym na papierze kancelaryjnym; po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^{d-d} Nadpisano nad Komitecie.

^e Dodatek do zeszytu – wklejka spisana na oddzielnych kartkach (s. 143–146).

^f Od tego miejsca zmiana atramentu na zielony oraz charakteru pisma – ręka ks. Tadeusza Piławskiego.

¹⁶⁰ Por. BOZW; data śmierci: marzec/kwiecień 1944 r.

¹⁶¹ Być może jest to odnotowany w BOZW Stanisław; data śmierci: marzec/kwiecień 1944 r.

¹⁶² Butyny, wieś, dwór, gw. Butyny, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁶³ Niezidentyfikowany ksiądz grekokat.

¹⁶⁴ Dokończenie zeznania w poz. 1856 ze s. 142.

¹⁶⁵ Feliksówka, wieś, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁶ Tobołów, przysiółek, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁷ Rożdżałów, wieś, dwór, gm. Korczyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁶⁸ Radwańce, wieś, dwór, gm. Korczyn, pow. Sokal, woj. lwowskie.

¹⁶⁹ Witków Stary, wieś, dwór, gm. Witków Nowy, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

zbrodnią Ukraińców względem moich parafian było spowodowanie wywiezienia na Sybir i [do] Kazachstanu przeszło 350 osób, głównie kolonistów z Tarnówki i innych. Zaraz po wkroczeniu wojsk niemieckich w 1941 r. i po ich przejściu Ukraińcy dokonali kilku poszczególnych mordów na Polakach, a to zamordowano: 1) Józefa Linarczuka 26 VI 1941 r.; 2) Rozdowskiego Franciszka 23 VII 1941 r.; 3) Danika Franciszka 8 [?] VII 1941 r. (zmasakrowany). Z nadejściem roku 1944 zaczęły się masowe mordy i tak 27 I 1944 r.¹⁷⁰ wymordowano w Radwańcach rodzinę gajowego, a to: Helenę Gregorczyk i dwoje dzieci jej, a to Jerzego – lat 16, i Edmunda – lat 8. W tymże dniu w Hoholowie – Bazylego Ożgę i Zimmera Karola oraz w Witkowie Nowym całą rodzinę gajowego Rudolfa Niemca, składającą się z 5 osób, w tym jedno dziecko 2 lata i drugie 4 lata (roztrzaskane czaszki) oraz z ulicy porwano Józefa Piotrowskiego¹⁷¹ z Witkowa i połamawszy mu nogi i ręce oraz zmasakrowawszy głowę, pozostawili go w polu, gdzie w mękach dogorywał od [godz.] ok[olo] 8.00 wieczór do 10.00 w południe. W lutym zamordowano szereg osób po wsiach, a to 8 II [1944 r.] Bolesława [–],

[s. 144] w Korczynie – Perkowicza Jana i Mariannę, w Radziechowie – Bielańskiego Jana. W marcu 1944 r. w Andrzejówce dwoje dzieci – Jan[a] Kunach[a] – lat 12, i Edward[a] – lat 6 – na drugi dzień, gdy ojciec ich Izydor zrobił trumnę i sam zawiózł ich na cmentarz, i wykopał dół, zza figury bandyty ukraiński zabił zrozpaczonego ojca. 21 III [1944 r.] zamordowano Kraszkę Michała¹⁷², Przybyłę Kazimierza¹⁷³, Sobieckiego Łukasza, jego żonę Teklę, Hanasa Stanisława, Karasińskiego Kazimierza (żywcem spalony), Janinę Szosz[–], Jana Bychawskiego, jego żonę Joannę, zięcia Edwarda Sobieckiego (wszyscy z Witkowa Nowego). 29 III [1944 r.] był napad na Polaków w Suszni – zamordowano 9 osób. 7 IV [1944 r.] (Wielki Piątek) w Hoholowie wymordowano 14 osób – dokonali tego dezertjerzy ukraińscy z SS, uzbrojeni i umundurowani w swojej dywizji w mundury. Wszystkich ogółem z mojej parafii wymordowali Ukraińcy, przeważnie cywile – uzbrojeni w karabiny, rewolwery i granaty. Dokonywali tego z obcych stron, jednak listę ofiar otrzymywali i przywódcę, który wskazywał domy – od miejscowych. Te mordy powodowały panikę i przestach. Jedni wyjeżdżali, inni chronili się na noc (przeważnie kobiety i dzieci do mnie na plebanię klasztorną, piętrową, okratowaną i dobrze zamykaną na sztaby). Jednak ustawiczne pogroźki wyludniały parafię z dnia na dzień. Po Świętach Wielkanocnych sytuacja stała się najgroźniejsza, a Ukraińcy wydali Polakom ultimatum, by usunęli się z Witkowa na zachód do 30 IV [1944 r.] Wtedy spożywszy Najśw[iętszy] Sakrament i zostawiwszy

[s. 145] kościół na opiece miejscowych Siostr NMP z Dębicy¹⁷⁴, które za wszelką cenę postanowiły pozostać (stary wiek, choroba), odjechałem do Radziechowa, skąd dojeżdżałem jeszcze przez dwie niedziele z mszą św. do Witkowa.

Dnia 28 IV 1944 r. rano o godz. 3.00, podpaliwszy miejscowy folwark, dopuścili się miejscowi Ukraińcy z Witkowa Nowego, [Witkowa] Starego, Feliksówki, Obrotowa, Suszna, Hoholowa i Korczyna ohydnej świętokradczej zbrodni podpalenia kościoła i plebanii. Starożytny, bo

¹⁷⁰ W BOZW widnieje rekord: Zbrodnia w m. Witków Nowy w dn. 27 stycznia 1944 r., ilość ofiar: 6.

¹⁷¹ W BOZW znajduje się zapis: Piotrowski Józef; data śmierci: 28 I 1944 r., miejsce zbrodni: Wiktów Nowy, wiek: 30 lat.

¹⁷² Por. BOZW, gdzie odnotowano: Kraszka Michał.

¹⁷³ Por. BOZW; wiek: 3 (bądź 33) lata.

¹⁷⁴ Siostry Służebniczki NMP, zwane też służebniczkami dębickimi.

pamiętał czasy króla Władysława IV, kościół w Witkowie widział hordy tatarskie^a, przetrwał wiele wojen, uszanowali go przez 2 lata bolszewicy – jedynie Ukraińcy ze swej szatańskiej nienawiści targnęli się na tę świętość. Podkreślam to, bo jest to tym boleśniesz, że według naocznych świadków dokonali tego bandyci: 1) Baran ze St[arego] Witkowa, 2) Krywyj Aleksander, 3) Szybe, 4) Ćwikilewicz Roman (Witków Nowy), dwóch synów Duszyckiego – St[ary] Witków–Dyki¹⁷⁵, dwóch z Obrotowa i inni. Zaczęli się najpierw dobijać do drzwi klasztornych, chcąc wymordować śpiących. Nie mogąc tego dokonać, nagromadzili słomę pod drzwiami i wzniecali pożar. W klasztorze zapanował przestach i trwoga. Jeden chłopak (Polak), chcąc się dopatrzyć z której strony i kto atakuje, wylazł na sygnaturkę. Bandyci go zobaczyli i poczęli doń strzelać kulami zapalającymi. Wskutek tego zabili chłopca – Stanisława Lubieckiego – lat 18 – i zapalili sygnaturkę. Nie dość na tym, wlaali benzynę do babinca, powodując ogólny pożar całego kościoła, który spłonął wewnątrz, i całe wiązanie dachowe kościoła i klasztoru. Mieszkające 2 km od Witkowa (na Feliksówce^b) wojska niemieckie przyjechały autem na pomoc i zastały płonący już cały kościół, a całe tłumy miejscowych Ukraińców przyglądających się z rozkoszą tej zbrodni. Na wezwanie do ratunku, garstka uczciwych poczęła ratować, reszta zaś poczęła rabować wyrzucane przez okna bieliznę kościelną i inne rzeczy. Zamknięte w klasztorze trzy zakonnice i dwie rodziny – skakali z okien pierwszego piętra – by ratować życie. Na trzeci dzień przyszli jeszcze raz bandyci i podpalił zakrystię, której pierwszy ogień nie objął. Całe społeczeństwo ukraińskie miejscowe na czele z popem Szostakiem¹⁷⁶ solidaryzuje się ze zbrodnią, z radością spoglądając na zniszczenie świątyni Bożej i ostoji polskiej placówki. Bezkarność upewnia ich w tej podłej radości. „Młyny jednak sprawiedliwości Bożej miały powoli, ale dokładnie”. Krew i zbrodnie przez nich dokonane niech spadną na nich i całe pokolenia [sic!].

[s. 146]

Lwów, 12 V 1944 r.

ks. Tadeusz Piławski¹⁷⁷, proboszcz z Witkowa N[owego]^c

[poz.] 1858

[s. 147]

^dWież Żółtańce^{e178}, gm. w miejscu, pow. Żółkiew, par. w miejscu
21 III 1944 r. o godz. 7.00 wieczorem Lipski Jan¹⁷⁹ – lat 24, sędzią gościńcem z domu Bednarskiego Władysława do swojego. W połowie drogi, 50 m od własnego domu, został

^a W dokumencie Tatarskie.

^b W dokumencie Feliksowie.

^{c-c} Własnoręczny podpis autora sprawozdania.

^d Od tego miejsca zmiana atramentu na granatowy oraz charakteru pisma – ręka 3.

^e W dokumencie Żółtańce.

¹⁷⁵ Zapewne chodzi o przysiółek Witkowa Starego.

¹⁷⁶ Ks. Klimentyj Szostak (ur. 1890 r.), duchowny greckokat. archieparchii lwowskiej; wyswięcony na kapłana w 1928 r., od 1938 r. był proboszczem w Witkowie Nowym (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 68).

¹⁷⁷ Ks. Tadeusz Piławski (1906–1952), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1931 r.; w latach 1935–1937 był administratorem par. Bobulińce, w latach 1937–1938 administratorem par. Witków Nowy, 16 V 1938 r. został mianowany proboszczem tej par.; zagrożony atakiem, schronił się 14 V 1944 r. w Radziechowie, następnie wyjechał do Lwowa; w czerwcu 1945 r. ekspatriowany, udał się na Dolny Śląsk i podjął pracę na terenie administracji apostolskiej Dolnego Śląska (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 605). Według relacji ks. Piławskiego we Lwowie znalazł się on już 12 V 1944 r.

¹⁷⁸ Żółtańce, wieś, dwór, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁷⁹ Por. BOZW; wiek: 25 lat, miejsce zbrodni: Żółtańce.

napadnięty przez dwóch Ukraińców, którzy szli z nim razem. W międzyczasie usłyszano dwa strzały rewolwerowe [a]. Trafiły one wymienionego w głowę. Ciała zmarłego nie znaleziono. Po śladach krwi, kopyt końskich i kół wozu rodzina doszła do tego, że ciało zakopano [b] razem z drugim zabitym – Sowietem, 3 km od Żółtaniec, w lesie Rudaniec¹⁸⁰. [c] Dopiero w dwa tygodnie potem ludzie z Rudaniec spostrzegli [d] te zwłoki bardzo płytko zakopane. Gdy kilka dni potem przyszła matka, ciała już nie znalazła. Był tylko dół z kałużą krwi i sznur. Sznurem tym podobno miał związane ręce przed akcją Sowiet, który służył na Zastawie¹⁸¹ w Żółtańcach u Fedia Hereczka. Oba ciała pochowano w jednym dole, a potem razem usunięto. Przestrzeloną czapkę Lipskiego znaleziono na milicji. Milicjanci ukraińscy twierdzili, że czapkę znaleźli na gościńcu. Nie wiedzą jednak, co stało się z Lipskim.

Zeznanie uczyniono 15 V 1944 r.

^eBednarek W.^e

^eAniela Lipska^e

[s. 148] ^f[poz.] 1859

Wieś Wierzblany¹⁸², gm. i pow. Żółkiew, par. Kulików

6 IV 1944 r. o godz. wpół do 1.00 w nocy zeznający wraz z sąsiadem Konarkiem Janem znajdował się na podwórzu swego mieszkania. W dali spostrzegli czterech Ukraińców, którzy zbliżali się do nich. [g] Konarkowi przyłożyli już karabin maszynowy do piersi i chcieli go zabić. Ponieważ jednak zeznający poznał, że Ukraińcy pochodzą ze wsi ^hsąsiedniej^h Smerekowej¹⁸³, więc odstąpili od zamiaru zamordowania Konarka. Zażądali jednak zachowania w tajemnicy tego napadu pod grozą odebrania życia. 11 IV [1944 r.] wszyscy Polacy w liczbie siedmiu gospodarstw otrzymali drukowany w języku ukraińskim nakaz opuszczenia wsi do 48 godzin. Wtedy zeznający wyjechał do Lwowa. Na gospodarstwie zostawił żonę Ukrainkę wraz z małym dzieckiem. 26 IV [1944 r.] o godz. 12.00 w nocy dziewięciu Ukraińców z wsi Smerekowej wpadło do Wierzblan i podpalili gospodarstwo zeznającego i jego brata Łukaszczykiewicza Jana. Żona i dziecko zeznającego uciekliⁱ z płomieni wśród kul karabinowych, które za nimi posyłano. Skryli^j się u sąsiada Ukraińca. Żona poznała jednego z podpalaczy. Gdy w kilka dni potem żądała od niego mieszkania, ten Ukrainiec powiedział jej: [k] „Na^l co tobie mieszkanie? Masz szczęście, żeś uciekła.

^a W dokumencie skreślono w głowę.

^b W dokumencie skreślono w lesie.

^c W dokumencie skreślono W.

^d W dokumencie skreślono iże.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^g W dokumencie skreślono Przy.

^{h-h} Nadpisano nad Smerekowej.

ⁱ W dokumencie uciekło.

^j W dokumencie skryły.

^k W dokumencie skreślono że.

^l W dokumencie na.

¹⁸⁰ Nazwa lokalna lasu należącego do majątku Rudki w gm. Kłodno Wielkie.

¹⁸¹ Zastawa – w znaczeniu strażnica pograniczna.

¹⁸² Wierzblany, przysiółek, gm. Nadycze, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁸³ Smereków, wieś, gm. Nadycze, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

Gdyby mąż był, byłby żywcem spalony”. Nazwiska rozpoznanych Ukraińców: Porożnik Mikołaj – lat 21; Kuźmiński Michał – lat 29; Caryk Iwan – lat 29; Kasik Włodzimierz – lat 27. Pierwszy miał karabin maszynowy, inni mieli karabiny ręczne.

Zeznane uczyniono 15 V 1944 r.

^aMichał Łukaszczykiewicz^a

[poz.] 1860

[s. 149]

^bWieś Tajkury¹⁸⁴, pow. Zdołbunów, par. Tajkury

Budzisiewicz Jan – [c] (ur. 1902), posiekany w trzy kawałki w mieszkaniu, i jego 2 dzieci: Janusz – lat 2, i córka – lat 4, też posiekani^d, a żona jego z małym dzieckiem dostała w głowę, Maria Budzisiewicz z Przybytkowskich, i wyleczyła się w Zdołbunowie, w szpitalu, i jest pod opieką jakiejś pani. Pochowali – ksiądz miejscowy¹⁸⁵ i Węgrzy z ochrony. Pomordowanych było około 38 osób. Działo się [to] w lipcu 1943 r.

Zeznaje świadek 17 I [19]44 r.

^eF. Kuczyński^e

^f[poz.] 1861

^gWieś Białe, gm. w miejscu, pow. Przemyślany, par. Dunajów

Napady band ukraińskich na wieś były 6 razy: 1) 25 III [1944 r.] w nocy, 2) 1 IV [1944 r.] w dzień, 3) 11 IV [1944 r.] [h] z wieczora, 4) 18 IV [1944 r.] nad ranem, 5) 1 V [1944 r.] w nocy, 6) 12 V [1944 r.] z wieczora. To były napady na Białą¹⁸⁶ i wsie okoliczne. Szli zawsze od wsi Podusów¹⁸⁷, zamieszkałej przez samych Ukraińców. Zeznający umieją podać dokładną datę 1 i 6 napadu. Daty innych napadów mylą się może o kilka dni. Przy pierwszym napadzie 18 Ukraińców napadło na wieś Białą i zabili tu około 30 osób nożami, siekierami i karabinami. Ciała wrzucano [i] w płomienie palących się domów. Przy drugim napadzie 14 bandytów zabiło dziewięciu Polaków. Sześciu mężczyzn i trzy kobiety wyprowadzili z domów na drogę, tu ich zastrzelili, zdarli z nich ubranie i ciała zostawili. Przy trzecim napadzie poległo również coś 12 osób. Za czwartym razem^j zabito 30 i kilka osób. Piąty napad – 17 osób. Przy szóstym napadzie zabito 22 oso-

[s. 150]

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Od tego miejsca zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^c W dokumencie pozostawiono lat około.

^d W dokumencie posiekany.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka czerwoną kredką, obok parafka zielonym atramentem.

^f Od tego miejsca na karcie margines po prawej stronie wydzielony niebieską kreską.

^g Od tego miejsca zmiana atramentu na granatowy oraz charakteru pisma – ręka 3.

^h W dokumencie skreślono w.

ⁱ W dokumencie skreślono do.

^j Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

¹⁸⁴ Tajkury, wieś, kol., gm. Zdołbica, pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie.

¹⁸⁵ Ks. Walerian Głowacz (1909–1975), duchowny rzymskokat. diec. łuckiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1934 r.; przyżył napad 11 IV 1943 r., następnie przeniósł się do Zwiahla; po II wojnie światowej, ekspatriowany, podjął działalność duszpasterską na terenie administratury gorzowskiej; był m.in. proboszczem w Walczu (1946–1947) (L. Popek, *Świątynie Wołynia...*, s. 165–166; M. Dębowska, *Dezorganizacja i zagłada parafii katolickich...*, s. 156–158, 163).

¹⁸⁶ Biała, wieś, gm. Dunajów, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁸⁷ Podusów, wieś, dwór, gm. Janczyn, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

lat 49, Martowłos Michał – lat 45, Pudlak Filip – lat 48, Petruch Michał – lat 30. To są prowodyrzy bandy.

Zeznanie uczyniono 15 V 1944 r.

^aJan Stopkiewicz^a

^aBartłomiej Martowłos^a

^aPiotr Szafrński^a

[poz.] 1862

Żółtańce, pow. Żółkiew par. w miejscu

29 VI 1941 r., gdy front przesuwiał się przez gminę zbiorową Żółtańca, od kul armatnich zapalił się dom mieszkalny zeznającej i spłonął doszczętnie z inwentarzem żywym. Mąż zaś w czasie zamieszek wojennych wraz z całym szeregiem innych mężczyzn został postrzelany i padł na miejscu. Zeznająca ciało zmarłego pochowała na miejscowym cmentarzu.

Zeznanie uczyniono 16 V 1944 r.

^aBugno Julia^a

[poz.] 1863

Hanaczów, gm. ^[b]Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Napad był 5 II 1944 r. w nocy. Około 200 Ukraińców ubranych w mundury, [ubrania] cywilne i wojskowe niemieckie otoczyło wieś. Mieli oni karabiny ręczne, maszynowe, granaty i bagnety. Wieś podpalili, spłonęło wtedy 90 gospodarstw. Zabito 65 osób. Mordowano ich w okropny

[s. 151] sposób: rąbano siekierami, przebijano bagnetami, strzelano kulami. Wtedy zabito zięcia zeznającego, Rębisz[a] Józefa¹⁸⁸ – lat 33, padł od kuli. Z 10 na 11 IV [1944 r.] w nocy był drugi napad. Zabito wtedy też coś 60 osób. Zdaje się, że Ukraińców było jeszcze więcej jak za pierwszym razem. Sposób mordowania był taki sam jak przy pierwszym napadzie. Ukraińcy składali się z mieszkańców wsi Siedliska¹⁸⁹, Stanimirz¹⁹⁰ i dalszych wsi. Mówili po ukraińsku.

Zeznanie uczyniono 16 V 1944 r.

^aJaworski Marcin^a

[poz.] 1864

Wieś Pohorylce, gm. zbiorowa Kurowice, pow. Przemyślany, par. Poh[orylce]

Napad był 12 II [1944 r.] o godz. wpół do 8.00 wieczorem. To był napad na szkołę. Około 18 bandytów ukraińskich z wsi sąsiednich Łahodów, Stanimirz, Podhajczyki¹⁹¹ i Turkocin, uzbrojonych w karabiny ręczne i automaty, otoczyło szkołę. Około 10 Ukraińców weszło do szkoły. Zeznający ocalał się dzięki temu, że został dobrze ukryty. Bandyci sprowa-

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono porycka.

^c Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^d W dokumencie Stanimirz.

¹⁸⁸ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Rębisz/Rembisz Józef; wiek: 35 lat.

¹⁸⁹ Siedliska, wieś, dwór, gm. Podhorodyszcze, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

¹⁹⁰ Stanimirz, wieś, dwór, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

¹⁹¹ Podhajczyki, wieś, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

dzili do jednej izby żonę i rodziców żony. Po kompletnym zrabowaniu i zdemolowaniu urządzenia mieszkania zastrzelono trzy wyżej wymienione osoby: żonę Lewandowską Janinę – lat 34, jej ojca Seńczuka Jana – lat 58, i jej matkę Seńczukową Marię – lat 49. Synka zeznającego, Zbigniewa Lewandowskiego – 12 lat – zastrzelono w pokoju na kanapie. W czasie akcji mówili po polsku i ukraińsku. Kierował nimi naczelnik.

Zeznanie uczyniono 16 V 1944 r.

^aMieczysław Lewandowski^a

^b[poz. 1865]

[s. 152]

Wieś Biała, pow. Przemyślany, par. Dunajów

14 I 1944 r. jakiś Ukraińiec w mundurze wojskowym niemieckim uzbrojony w karabin ręczny, sztylet, granaty w niedzielę po sumie przed cerkwią gr[ecker]kat[olicką] miał przemowę do zebranego narodu polskiego i ukraińskiego. Wzywał on Polaków do opuszczenia ukraińskiej ziemi i przeniesienia się za San, jeżeli Polacy nie chcą, żeby rozprawić się z nimi krwawo. Ukraińcy, o ile coś widzieli lub słyszeli, mają milczeć, w przeciwnym razie spotka ich taki sam los jak Polaków. Wzywał Ukraińców, żeby Niemcom nie dali kontyngentu, przed Niemcami kryć się, żeby ich nie wywieźli. Przed bolszewikami, jak będą przychodzić – kryć się. Potem z lasów Ukraińcy będą na nich napadać i mordować ich. Wrogami Ukraińców są: Polacy, bolszewicy, Węgrzy, Niemcy, Żydzi, Białorusini. Tych po kolei będą mordować, żeby wywalczyć sobie Ojczyznę. Tylko tych będą uważać za swoich, którzy będą mieć potwierdzenie narodowości ukraińskiej ze swojej gminy, z powiatu i ze Lwowa, a prócz tego metrykę gr[ecker]kat[olicką]. Upadek Berlina i Moskwy oblicza się od 15 V do 15 VI [1944 r.] Ten czas należy wyzyskać do zbudowania Ukrainy i wypłynięcia na kartę¹⁹² Europy. Przemówca musiał pochodzić z inteligencji ukraińskiej ze Lwowa. Ubiór i wymowa zdradzała, że nie jest to prosty wieśniak ^c(całe uzębienie złote)^c. W dwa tygodnie potem około 270 Ukraińców wpadło w nocy do wsi i zabrali ^d15^d świń^e. Polaków uciekających uspokajali, że nic im się złego nie stanie. 25 III [1944 r.] w nocy wkroczyła do wsi większa banda Ukraińców. Szli z trzech stron. Jedna partia liczyła 500 osób, druga 500 osób, trzecia około 700 osób.

^fOtoczyli wieś, a potem partiami wchodzili do poszczególnych domów polskich. Polaków ^fbardziej politycznie zaangażowanych mordowali w okrutny sposób. Zwykłych Polaków strzelali. Tej nocy padło około 350 osób. Gospodarstwa rabowano, plądrowano i palono. Spłonęło wtedy 250 gospodarstw. Zeznający wraz z rodziną zdołał ukryć się. Cztery tygodnie Ukraińcy szukali go. W dniu krytycznym bandyci strzelali za nim. Po sposobie strzelania zeznający orientował się, że ^g[g] są oni dobrze obznajomieni ze sposobami walki. W trzy dni potem w biały dzień około 370 Ukraińców wpadło do wsi i mordowali Polaków. Ta akcja trwała [od] sześciu do siedmiu tygodni. Przerwa nastąpiła dopiero

[s. 153]

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^{c-c} Dopisane niebieskim atramentem i innym charakterem pisma – ręka Urszuli Szumskiej.

^{d-d} Nadpisano nad świń.

^e Poprawiono słowo świnię na 15 świń.

^f Po prawej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^g W dokumencie skreślono od.

¹⁹² Karta – rusycyzm, oznacza mapę.

około 8 lub 9 V [1944 r.]. Po tym dniu zaczęła się ostatnia akcja. Zeznający twierdzi, że do tego czasu padło około 760 Polaków. Polakom ucinano języki, wydłubywano oczy, [a] uszy, podrzynano gardła, wycinano muskuły, zdzierano skórę. Ofiary swoje zostawiali w okropnych mękach na 2 godziny, potem oblewano spirytusem lub benzyną i wrzucano w płomienie ognia. Niektórym Polakom samym każą sobie kopać grób, związując ręce i nogi, potem męczą swoje ofiary: wydłubują oczy, uszy, biją tępym narzędziem, stają na brzuchu i wyciskają wnętrzności. Niedobite ofiary przysypują żywcem w grobie. Jakubowskiego – lat 75, z żoną – lat 70, i Kępę z żoną i teściową – całą noc bito i tłuczono^b w domu Polaka Kazimierza Szafrąńskiego, a potem rano wyprowadzili do domu Jakubowskiego i tu opalono w płomieniach domu. Zeznającemu opowiadano, że ^cMalinowskiemu Władysławowi^c – lat 37, wydłubano oczy, język, [d] prowadzono po wsi i pokazywano Ukraińcom, jak wygląda Lach.

Zeznanie uczyniono 17 V 1944 r.

^eAntoni Dębiński [?]^e

[s. 154] ^f[poz.] 1866

Wieś Biała, pow. Kamionka Strum[ilowa], par. Milatyn Nowy

Zeznający potwierdza zeznanie poprzednie. Dodaje, że napad na jego rodzinę był w nocy z 2 na 3 III [1944 r.] Stracił wtedy żonę i syna. Żona nazywała się Babirecka Anna – lat 30, i syn Józef – lat 12. Na tym samym gospodarstwie zabito razem z nimi jeszcze pięć osób. Wszystkich siedem osób kluto bagnetami. Babirecką Annę i 40-letnią Wrzozszczak Marię prócz tego spalono. Innych znaleziono zamordowanych w sadzie. Tej samej nocy zabito w Białej przeszło 50 ludzi. Niektórych mordowano w okrutny sposób. Mieli powykręcane ręce, poobcinane palce, rozprute brzuchy. 84-letnią Wrzozszczak Julię nie tylko przebito bagnetem, ale bito ją tępym narzędziem po twarzy, tak że głowę miała zbitą nie do poznania. Markowski Franciszek – lat 30, został w czasie ucieczki przez Ukraińców zapędzony do płonącej stodoły. Przebiegł przez nią i wyskoczył z ognia cały w płomieniach. Ukrył się w głębokim rowie, wypełnionym wodą. Tu ogień zgasił. Silnie oparzonego odwieziono do szpitala we Lwowie, gdzie po 3 dniach życie skończył. Po zamordowaniu gospodarstwa doszczętnie zrabowano, a potem dopiero palono. Po odejściu bandy ukraińskiej miejscowa ludność ukraińska^g w biały dzień rabowała resztę pozostałego dobytku.

Zeznanie uczyniono 20 V 1944 r.

^hBabirecki Władysław^h

[s. 155–159]¹⁹³

^a W dokumencie skreślono języki.

^b W dokumencie tłuczono.

^{c-c} W dokumencie Malinowskiego Władysława.

^d W dokumencie skreślono i.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Po lewej stronie karty margines wydzielony niebieską kreską.

^g W dokumencie Ukraińska.

^{h-h} Własnoręczny podpis świadka, obok parafka niebieskim atramentem.

¹⁹³ Na tych stronach w *Księdze zielonej* znajdują się relacje, które zidentyfikowano jako tożsame z zeznaniami umieszczonymi w *Księdze pierwszej* pod poz.: 1591, 1592, 1605, 1612, 1546, 1593, 1606. Zostały one wydane w tomie I. *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*.

13. RELACJE ŚWIADKÓW, POZ. 1867–2075 (KSIĘGA BRUNATNA, S. 92–168)

[poz.] 1867^a

[s. 92]

^bWieś Turkocin, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Kurowice

Wieś liczyła tylko 4 gospodarstwa czysto polskie. Reszta to były rodziny ukraińskie lub mieszane. W pierwszych dniach maja [1944 r.] kilku uzbrojonych Ukraińców w ubraniach cywilnych przystąpiło do gromady Ukraińców, między którymi stał Kazimierz Matjasz – lat 22, i zażądano, by poszedł z nimi. Za zaginionych ślady zginęły [*sic!*]¹. Na drugi dzień rano matka zaginionego znalazła pod lasem kałużę krwi i onucę [?] syna. Ciała nie było. Ukraińcy nie radzili jej iść głębiej do lasu i szukać zwłok. Powiedziano jej, że powinna ograniczyć się do tego, co znalazła. Innym Polakom radzą, żeby wieś opuścili.

Zeznanie uczyniono 17 V 1944 r.

^cZofia Bąkowska^c

[poz.] 1868

Wieś Szumlany, gm. Bożyków, pow. Podhajce, par. Boków, [woj. tarnopolskie]

Pierwszy napad Ukraińców na Polaków był we wrześniu 1939 r. [*sic!*]. Wtedy wymordowano 32 osoby. W połowie lutego 1944 r. syn zeznającej wywiózł do Lwowa swą młodszą siostrę i wracał do wsi po matkę. Gdy obydwoje ze swoim dobytkiem na wozie wyjeżdżali ze wsi, zostali napadnięci przez bandę Ukraińców. Dobytek im zabrano. Matkę puszczonego, syna zatrzymano. Zaprowadzono go do stajni folwarcznej i tu razem z 13 innymi mężczyznami rozebrano do naga, kazano im położyć się twarzą do ziemi i roztrzaskano im czaszki ostrzem siekiery. Rodziny pochowały swoich zmarłych. [^d] 25 III [1944 r.] był podobno jeszcze jeden napad. Wtedy spalono gospodarstwa i wymordowano wszystkich Polaków, którzy jeszcze zostali.

[s. 93]

Zeznanie uczyniono 17 V 1944 r.

^cRozalia Lis^c

[poz.] 1869

Poluchów Mały, pow. Przemyślany, par. Wołków

Napad był 27 III 1944 r. wieczorem. Około 20 bandytów ukraińskich otoczyło gospodarstwo zeznającego. Kilku ich weszło do domu, reszta rabowała. [^e] Trzej synowie uciekli przez okno. Zeznającemu, jego żonie i córce kazano położyć się na podłodze i bardzo bito ich po głowie. Zeznający dostał 2 razy kolbą po głowie. Bandyci sądzili, że ich zabili i odeszli. Gospodarstwa nie palono, bo leży ono między domami ukraińskimi. Tej nocy spalono 8 gospodarstw polskich. Spłonęła żywcem staruszka sparaliżowana Machmorowa Maria.

^a Od tego miejsca numery relacji wprowadzone przez Urszulę Szumską na marginesie wyznaczonym niebieską kredką. Paginację stron wykonano ołówkiem na marginesie w górnym rogu.

^b Zmiana atramentu na niebieski oraz charakteru pisma – ręka 2.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie skreślono Ze.

^e W dokumencie skreślono Ukraińcy.

¹ Zapewne chodziło o frazę: „po zabranych wszelki ślad zaginał”.

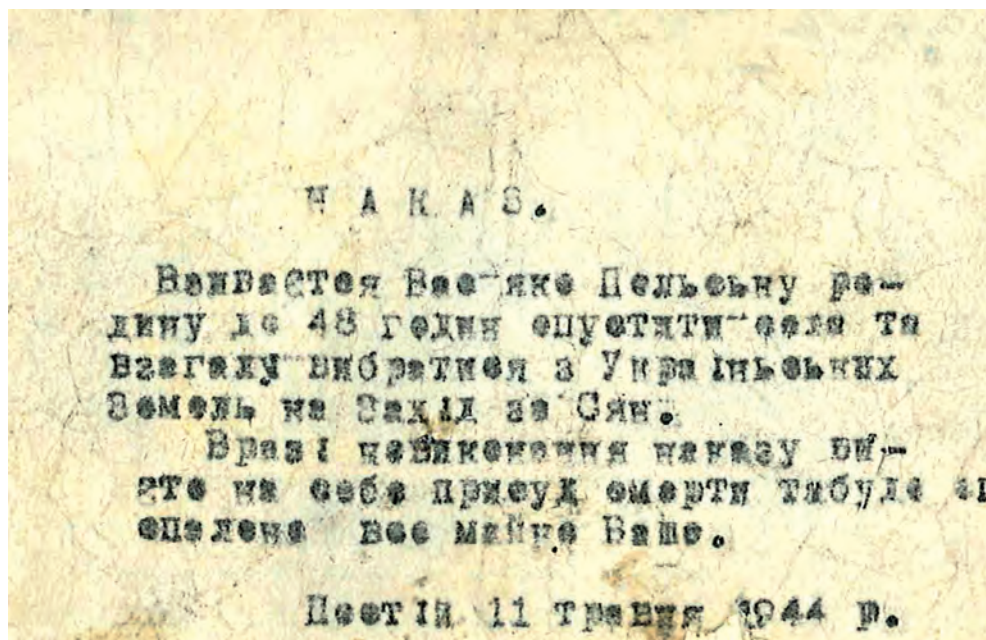
Inne domy były już puste. Następny napad na dom zeznającego był 2 IV [1944 r.] Zebrano wtedy trzech synów zeznającego, związano im ręce z tyłu i wozami odwieźli do lasu. Ciała ich nie znaleziono. Opowiadają ludzie, że w głębi lasu leży 11 osób w bieliźnie, pomordowanych. Żona i córka uciekły. Zeznający też zdołał umknąć. Nie wie jednak, co stało się z żoną i córką, bo dotychczas nie spotkał ich.

Zeznanie uczyniono 17 V 1944 r.

^aMichał Zadrozny [?]^a

[s. 94] [poz.] 1870

^bTakie ulotki Ukraińcy dają za okna i drzwi domów polskich.

Ulotka dołączona do poz. 1870.

Tłumaczenie:

Wzywa się Was jako polską^c rodzinę do 48 godzin opuścić wieś i w ogóle wybrać się z Ukraińskiej Ziemi na Zachód za San. W razie niewykonania nakazu bierzecie na siebie wyrok śmierci i będzie spalony cały Wasz majątek.

Postój, 11 V 1944 r.

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Do dokumentu wklejona ulotka w języku ukraińskim (mps).

^c W dokumencie Polska.

[poz.] 1871

Wieś Drańcza Polska, gm. Radziwiłłów^a, pow. Dubno, par. Radziwiłłów^{a2}, [woj. wołyńskie]
Napad był 1 VI 1943 r. od godz. 5.00 do 10.00 po południu. Około 400 Ukraińców otoczyło wieś, a potem grupami wpadali do domów. Tu mordowali wszystkich ludzi, których zastali. Kazali im kłaść się na podłogę i strzelano ich w głowę lub w plecy. Wtedy padło 47 osób. Reszta uratowała się ucieczką. Potem domy zrabowano i podpalono. Bydło puszczono samopas.

Zeznanie uczyniono 18 V 1944 r.

^bJ. Małecki [?]^b

^bSobczuk^b

^bOrłowska^b

[poz.] 1872

[s. 95]

Chochoniów^{c3}, pow. Rohatyn, par. Konkolniki^{d4}

Napad był w ostatnich dniach marca [1944 r.] w dzień. Do wsi weszło trzech Ukraińców obcych i kilkunastu swoich, razem około 20 osób. Wchodzili oni do domów polskich i tu w dzień strzelali mężczyzn, a w nocy mordowali siekierami kobiety i dzieci. Padło wtedy coś 20 osób. Zeznająca straciła wtedy męża Kostkiewicza Józefa⁵ – lat 54; ojca Klementowskiego Karola⁶ – lat 72; siostrę Witkowską Marię⁷ – lat 47; siostrzenicę Zalewską Władysławę⁸ – lat 22, z 6-miesięcznym dzieckiem Jadwigą⁹; siostrzenicę Witkowską Janinę¹⁰ – lat 21; siostrzenicę Witkowską Helenę¹¹ – lat 15; siostrzenicę Witkowską Marię¹² – lat 10; siostrzeńca Witkowskiego Jana¹³ – lat 14.

Zeznanie uczyniono 20 V 1944 r.

^bKostkiewicz Paulina^b

[poz.] 1873

Chochoniów^e, gm. Skomorochy, pow. Rohatyn, par. Konkolniki^d

Napad był 31 III 1944 r. w nocy. Brali w niej udział Ukraińcy miejscowi i z wsi sąsiedniej. Po kilku wpadało ich do domów polskich i tu mordowali wszystkich, kogo

^a W dokumencie Radziwiłłów.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie Hoholów poprawiono na Hohoniów.

^d W dokumencie Kąkolniki.

^e W dokumencie poprawiono Hohomów na Hohoniów.

² Przed II wojną światową istniała par. w Drańczy Polskiej, którą administrował proboszcz par. Radziwiłłów (L. Popek, *Świątynie Wołynia...*, s. 56).

³ Chochoniów, wieś, gm. Konkolniki, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁴ Konkolniki, miasteczko, dwór, gm. Konkolniki, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

⁵ Por. BOZW; wiek: 55–56 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

⁶ Por. BOZW; data śmierci: 28/29 II 1944 r.

⁷ Por. BOZW; wiek: 48 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci widnieje m.in. informacja: „Zamordowana wraz z czwórką dzieci: Janiną, Heleną, Marią i Janem”.

⁸ Por. BOZW; wiek: 24 lata, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

⁹ Por. BOZW; data śmierci: 28/29 II 1944 r.

¹⁰ Por. BOZW.

¹¹ Por. BOZW.

¹² Por. BOZW; wiek: 11 lat.

¹³ Por. BOZW; wiek: 9 lat.

spotkali. Zabijali ich strzałami z karabinów ręcznych, siekierami, 3 powiesili na drutach kolczastych. W domu zeznającego zamordowano 16 osób. Była to rodzina lub sąsiedzi. Żona zeznającego, Zaleska [Zalewska] Władysława¹⁴ – lat 24, [a] poderżnięto jej [b] gardło. Mimo tego miała jeszcze tyle siły, że odgarnęła 2 metry ziemniaków, podniosła drzwiczki do schronu, w którym było ukrytych 6 mężczyzn i tu po godzinnych mękach skończyła życie. Dziecko zeznającego, 6-miesięczną Jadwigę Zaleską¹⁵, rzucono do komory pod stos trupów. Tu

[s. 96] męczyło się ono przeszło 3 godziny. Matka Zaleska [Zalewska]¹⁶ Karolina¹⁷ – lat 48; siostra Zaleska [Zalewska] Aniela¹⁸ – lat 21; matka żony, Witkowska Maria¹⁹ – lat 47; siostra żony, Witkowska Janina²⁰ – lat 22; siostra żony, Witkowska Helena²¹ – lat 15; brat żony, Witkowski Jan²² – lat 14; siostra żony Witkowska Maria²³ – lat 10; sąsiedzi: Ogonowska Maria²⁴ – lat 35; Ogonowski Kazimierz²⁵ – lat 10; Ogonowski Józef²⁶ – lat 5; Ogonowska Kazimiera – [c] 9 miesięcy; Pawłowski Michał²⁷ – lat 58; Pawłowska Maria²⁸ – lat 23; Pawłowski Jan²⁹ – lat 15; Duniecki Tadeusz³⁰ – lat 15. Wszystkie wyżej wymienione osoby zostały zamordowane w mieszkaniu zeznającego trzema strzałami i rąbane siekierami, a potem spalone w budynku mieszkalnym. Tej nocy zamordowano razem 52 osób w tej wsi. Nazwiska morderców: Sztyfen [?] Kościuk – lat 32, Kurżyński Bohdan – lat [d] 28, Perepiczka Stanisław – lat 38, Muszurek Iwan – lat 32, Hładki Michał – lat 25, Hładki Sztyfen [?] – lat 22, Krecki Bohdan – lat 25, Kościuk Włodzimierz – lat 20, Perepiczka Wasyl – lat 32, Perepiczka Michał – lat 38. Tych zeznający poznał. Innych nazwisk nie zna.

Zeznanie uczyniono 22 V 1944 r.

^eZalewski Marian^e

^eWitkowski Michał^e

^a W dokumencie skreślono oderż.

^b W dokumencie skreślono głowa.

^c W dokumencie skreślono lat.

^d W dokumencie skreślono 1916.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

¹⁴ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Zalewska Władysława; zob. poz. 1872.

¹⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Zalewska Jadwiga; data śmierci: 28/29 II 1944 r.; zob. poz. 1872.

¹⁶ W zeznaniu podawane jest nazwisko Zaleski, jednak świadek z tej samej rodziny podpisał się: Zalewski.

¹⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Zalewska Karolina; wiek: 40–45 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

¹⁸ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Zalewska Amelia/Aniela; data śmierci: 28/29 II 1944 r.

¹⁹ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Marii Witkowskiej w poz. 1872.

²⁰ Por. BOZW; wiek: 21 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.; zob. informacje odnoszące się do Janiny Witkowskiej w poz. 1872.

²¹ Por. BOZW; data śmierci: 28/29 II 1944 r.; zob. informacje odnoszące się do Heleny Witkowskiej w poz. 1872.

²² Por. BOZW; data śmierci: kwiecień 1944 r.; zob. informacje odnoszące się do Jana Witkowskiego w poz. 1872.

²³ Zob. informacje odnoszące się do Marii Witkowskiej w poz. 1872.

²⁴ Por. BOZW; wiek: 33–35 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

²⁵ Por. BOZW; wiek: 12 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

²⁶ Por. BOZW; data śmierci: 28/29 II 1944 r.

²⁷ Por. BOZW; wiek: 55 lat, data śmierci: luty 1944 r.

²⁸ Por. BOZW; wiek: 20 lat, data śmierci: luty 1944 r.

²⁹ Por. BOZW; wiek: 12 lat, data śmierci: 28/29 II 1944 r.

³⁰ Por. BOZW; data śmierci: luty–kwiecień 1944 r.

[poz.] 1874

[s. 97]

Wieś Hucisko, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Lwów, par. Rakowiec
Zeznająca potwierdza zeznanie z dnia 9 V 1944 r.³¹. Dodaje, że w drugim napadzie 3 V [1944 r.] zamordowano jej męża, Podkowicz[a] Michała³² – lat 53. Znalezione go w polu z dużą raną w prawej piersi. O 100 kroków dalej znaleziono również w polu martwe zwłoki Stankiewicza Stanisława³³ – lat 52. Leżał w kałuży krwi. Tego samego dnia w innej stronie pola leżały ciała trzech mężczyzn. Byli oni bardzo zmasakrowani. Jeden z nich nie miał palca u ręki, prawej małżowiny usznej i miał ciało mocno kulami podziurkowane. Nazywał się Kuszliński [Kruszliński] Józef³⁴ – lat 21. Drugi z zamordowanych to był brat zeznającej, Pękalski Józef³⁵ – lat 40. Miał dużą dziurę [a] na piersiach i nodze, zdaje się wywiercone nożem. Trzeci nazywał się Buczkowski Antoni³⁶ – lat 38. Także bardzo zmasakrowany. Rodziny pochowały ciała swoich zmarłych na podwórzach swoich gospodarstw. Gospodarstwa doszczętnie zrabowano, a potem palono. 17 V 1944 r. jacyś obcy Ukraińcy przyszli do wsi i zapowiedzieli, żeby reszta Polaków wyniosła się do 24 godzin, bo Ukraińcy będą ich strzelać i rżnąć. Wtedy reszta Polaków opuściła Huciska.

Zeznanie uczyniono 23 V 1944 r.

^bPodkowicz Anna^b

[poz.] 1875

[s. 98]

Bryńce Zagórne³⁷, gm. Wybranówka, pow. Bóbrka, par. Bryńce Zag[órne], [woj. lwowskie]
Napad był 22 V 1944 r. rano³⁸. Do wsi wpadli Ukraińcy, mieszkańcy wsi sąsiednich, wieś otoczyli i mordowali Polaków, których zastali. Zabijali ich strzałami i palili. Została wtedy zastrzelona żona zeznającego, Szlachetko Maria³⁹ – lat 43, w polu i córka Szlachetko Adela⁴⁰ – lat 18, też w polu. Zeznający nie był świadkiem tego napadu, bo wraz z innymi dziećmi był wtedy we Lwowie. Padło wtedy we wsi bardzo dużo ludzi, podobno około 200. Zastrzelono również siostrę żony, Magdalenę Hrynus – lat 32, szwagra żony, Dmetorko Jan[a] – lat 35, i dwoje jego dzieci Reginę – lat 14, i Ewę – lat 5. Więcej zeznający nie umie powiedzieć, bo nie był bezpośrednim świadkiem napadu.

Zeznanie uczyniono 23 V 1944 r.

^bSzlachetka Michał^b

^a W dokumencie skreślono w p.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

³¹ Por. poz. 1843.

³² Por. BOZW; data śmierci: 12 IV 1944 r.

³³ Por. BOZW; data śmierci: 12 IV 1944 r.

³⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kuszaliński Józef; data śmierci: 12 IV 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „torturowany, wycięto mu genitalia i serce”.

³⁵ Por. BOZW; data śmierci: 12 IV 1944 r.

³⁶ Por. BOZW; data śmierci: 12 IV 1944 r.

³⁷ Bryńce Zagórne należały do gm. Sokołówka.

³⁸ W BOZW widnieje wpis: Zbrodnia w m. Bryńce w nocy z 22 na 23 maja 1944 r.

³⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje rekord: Szlachetka Maria; zob. poz. 1894.

⁴⁰ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Szlachetka Adela; zob. w poz. 1894.

[poz.] 1876

Ucisków, gm. Krasne, pow. Złoczów, par. Busk, [woj. tarnopolskie]

Napad był 10 V 1944 r. o godz. wpół do 11.00 w nocy. Nie wiadomo ile, może z 50 Ukraińców miejscowych i zamiejscowych wpadło do wsi, podzielili się na grupy, wpadali do domów polskich [^a] z zamiarem mordowania Polaków. Gospodarstw polskich było 13. Mieszkańcy jednak zdołali uciec. Ograniczyło się do zamordowania dwóch osób, a rannienia trzech osób. Z tych jedna osoba ranna, żona zeznającego, Wieprzęć Anna – lat 59, zmarła w szpitalu lwowskim. Zabito Solarewicz Helenę – lat 18 – zastrzelono ją trzema strzałami w tył głowy. Kret Jan – lat 22 – także zastrzelony w mieszkaniu. Gospodarstwo zeznającego spalono, bo było oddalone od innych budynków.

[s. 99] Inne domy położone między budynkami ukraińskimi ocalały. Reszcie Polaków kazano wieś opuścić pod grozą śmierci. Domy polskie zrabowano doszczętnie.

Zeznanie uczyniono 24 V 1944 r.

^bWieprzęć Maria^b

^bMikołaj Wieprzęć^b

[poz.] 1877

Huta Pieniacka, gm. Pieniaki, pow. Brody, par. Pieniaki

Napad był 28 II 1944 r. w dzień od godz. 5.00 rano do 3.00 po południu. Powiadają, że cała dywizja ukraińskiego SS wkroczyła do wsi, w której byli zgrupowani Polacy z trzech wsi polskich, razem około 2000 Polaków: Huta Pieniecka, Pieniaki i Hucisko Pieniackie⁴¹. Ukraińcy kazali Polakom opuszczać domy pod pozorem rewizji za bronią. Polaków wszystkich spędzano do miejscowej kaplicy. Tu partiami wybierano, spędzano do pobliskich domów i stodół i żywcem palono. Do uciekających strzelano. Palono w kolejce: mężczyźni dorośli, mężczyźni starsi, kobiety z małymi dziećmi, kobiety z dziećmi większymi, dziewczęta. Skutki napadu były straszne. Na 2000 osób około dziewięć osób uszło całkiem żywych, 150 rannych, [^c] część z tego zmarła. Syn zeznającej uratował w dole na ziemniaki siedmioro małych dzieci od 3 do 7 lat i 60-letnią staruszkę. Wyprowadził ich z domu do jamy, wejście zatkał słomą i śniegiem. Sam usiadł przy jamie i przykrył się zeschniętymi liśćmi. Chłopak nazywa się Mendelski Józef – lat 12.

Zeznanie uczyniono 24 V 1944 r.

^bMendelska Helena^b

^a W dokumencie skreślono i tu.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono leżała.

⁴¹ Hucisko Pieniackie, os., gm. Pieniaki, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

[poz.] 1878

[s. 100]

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznająca potwierdza zeznanie uczynione 29 IV 1944 r.⁴² Dodaje, że Klus Kazimierz⁴³ to był jej ojciec⁴⁴.

Lwów, dnia 24 [a] V 1944 r.

^bŚwirk Szymon^b

[poz.] 1879

Wybranówka, pow. Bóbrka, par. Bryńce Zagórne

Zeznający potwierdza zeznanie o Bryńcach z dnia 23 V 1944 r.⁴⁵ Dodaje tylko, że padło tam [c] pewnością więcej jak 200 osób. W kościele padło coś 30 osób. Ukraińcy tak bili granatami, że ciała zupełnie zmasakrowali, nie można nawet odróżnić, kto to jest. W Wybranówce natomiast większego napadu dotychczas nie było, bo jest wojsko. Dnia 21 V [1944 r.] wieczorem zastrzelili Ukraińcy w polu brata zeznającego, Alfawickiego Wawrzyńca – lat 36, i jego żonę Alfawicką Anastazję – lat 35⁴⁶. W Bryńcach 22 V [1944 r.] zabito siostrę zeznającego, Lajt [Leicht] Karolinę⁴⁷ – lat 37. W Bryńcach padła również rodzina żony zeznającego, Zimmerowie (matka z dziećmi i babka). Ilość osób niewiadoma.

Zeznanie uczyniono 25 V 1944 r.

^bAlfawicki^b

[poz.] 1880

[s. 101]

Wieś Hanaczówka⁴⁸, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Napad był w nocy z 9 na 10 IV [1944 r.] Około 1000 Ukraińców z wsi sąsiednich: Siedliska, Jarkowa⁴⁹, Romanowa⁵⁰, Stanimirza⁵¹, [t] Hanaczówki i Sołowej⁵², napadli na wieś. Podzielili się pracą: jedni palili, drudzy rabowali, a trzeci mordowali. Padło wtedy około 40 osób. Strzelali ich lub rąbali. Zabito wtedy męża zeznającej, Wyspiańskiego Wojciecha – lat 67; brata męża, Wyspiańskiego Mikołaja⁵³ – lat 55; jego żonę Wyspiańską

^a W dokumencie skreślono I.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono najmniej.

^d W dokumencie Rumenowa.

^e W dokumencie Stanimirza.

^f W dokumencie skreślono i.

^g W dokumencie Sułowych.

⁴² Por. poz. 1819 – pod zeznaniem widnieje podpis Rozalii Rębisz.

⁴³ Por. poz. 1819.

⁴⁴ Z relacji wynika, że świadkiem jest kobieta, tymczasem jako świadek podpisał się mężczyzna. Wobec tego, że zawarto tu odwołanie do wcześniejszego zeznania, można uznać, że jest to podpis dodatkowego świadka w sprawie tego mordu.

⁴⁵ Por. poz. 1875.

⁴⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Zbrodnia w m. Wybranówka w 1944 r.

⁴⁷ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Leicht Karolina. Zapewne jest to ta sama osoba.

⁴⁸ Hanaczówka należała do gm. Pohorylce.

⁴⁹ Zapewne chodzi o miejscowość Podjarków, gm. Podhorodyszcz, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁵⁰ Romanów, wieś, dwór, gm. Podhorodyszcz, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

⁵¹ Stanimirz, wieś, dwór, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁵² Sołowa, wieś, dwór, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁵³ Por. BOZW; wiek: 57 lat.

Pelagię⁵⁴ – lat 47; Figurskiego Leona – lat 74. Zginął również bez śladu tego samego dnia syn zeznającej, Wyspiański Michał – lat 25. Nazwiska zamordowanych: Łazowska Katarzyna – lat 55; Szczerbata Maria⁵⁵ – lat 55; Giereszowski Grzegorz – lat 65; Bobko Antoni – lat 30, ^abrat zeznającej^a, Sawicki Kazimierz – lat 30; Szczerbaty Józef – lat 27; Jankowska Pelagia⁵⁶ – lat 60; Piwowar – lat 67; Szerba Karol – lat 30; Łęgowy Mikołaj – lat 70; Chybiła Mikołaj – lat 47. Innych nazwisk zeznająca nie pamięta.

Zeznanie uczyniono 25 V 1944 r.

^bWyspiańska Katarzyna^b

^bAntonina Dołbecka^b

^bMaria Niebylska^b

[poz.] 1881

Cepuchy – Jaryczów Nowy, pow. lwowski, par. Jaryczów Nowy

Napad był 29 II 1944 r. Ukraińcy zabili w lesie i ciała pochowali nie wiadomo gdzie, 9 osób: 5 osób ze wsi Cepuchy i 4 osoby ze wsi sąsiednich. Został wtedy zabity mąż zeznającej Cisiński Wacław – lat 30; syn kuzyna, Cepuch Edward – lat 21; córka kuzynki, Cepuch Janina – lat 30; mąż kuzynki, Starzyński

[s. 102] Michał – lat 35; kuzynki córki, syn Wróblewski Zdzisław – lat 14. Na drugi dzień Ukraińcy zrobili łapankę na Polaków. Złapali Polaków z 15 numerów. Nie wiadomo, co byliby z nimi zrobili, gdyby nie to, że dwóch małych chłopców zdołało uciec i zawiadomiło o napadzie firmę Kirhof⁵⁷. Przyjechało wojsko niemieckie. Rozpoczęła się walka między Niemcami a Ukraińcami. Z tego skorzystali Polacy i uciekli. Gospodarstwa^c zostały zupełnie spalone.

Zeznanie uczyniono 25 V 1944 r.

^bCisińska Maria^b

[poz.] 1882

Wieś Dalnicz⁵⁸, gm. Żółtańce, pow. Żółkiew, par. Kam[ionka] Strum[iłowa]

Napad był w nocy z 27 na 28 I [1944 r.] Około 20 Ukraińców uzbrojonych w karabiny i granaty ręczne wpadło do wsi. Pochodzili oni z Dalnicz i wsi sąsiednich. Zeznający był tego dnia w służbie jako gajowy. W domu została żona z trojgiem dzieci. Ukraińcy żądali otwarcia drzwi. Po odmowie rzucili przez okno do mieszkania granaty i ranili córkę i syna. Żona z dziećmi ukryła się w piwnicy. Ukraińcy weszli do domu, zrabowali mieszkanie doszczętnie, zastrzelili żonę zeznającego, Tiutiunyk Emilię⁵⁹ – lat 35, syna Bronisława – lat 10, córkę Annę – lat 17. Jeden syn ranny w ramię uratował się. Tej samej

^{a-a} *Nadpisano nad Sawicki.*

^{b-b} *Własnoręczny podpis świadka.*

^c *Po literach Gospo- druga część wyrazu została przeniesiona do następnego wiersza, w którym na początku skreślono Z.*

⁵⁴ Por. BOZW; wiek: 56 lat.

⁵⁵ Zob. informacje odnoszące się do Marii Szczerbatej w poz. 2006.

⁵⁶ Zob. informacje odnoszące się do Pelagii Jankowskiej w poz. 2006.

⁵⁷ Prawdopodobnie chodzi o jakiś zakład należący do niemieckiego koncernu przemysłowego Kirchhoff.

⁵⁸ Dalnicz, wieś, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowski.

⁵⁹ W BOZW odnotowano: mord dokonany 27 stycznia 1944 r. na rodzinie gajowego o nazwisku Tiutiunek; w opisie okoliczności śmierci odnotowano: „banderowcy zamordowali, gajowego wraz z żoną i córką”.

nocy zastrzelono w tej samej wsi gajowego Chmysia^a Michała⁶⁰ – lat 41, jego żonę Marię – lat 45, i córkę Krystynę – lat 17. W dwa tygodnie potem we wsi sąsiedniej Tołmaczu⁶¹ zamordowano krawca Piotrowskiego i jeszcze jednego mężczyznę, którego zeznający nie zna. W miesiąc po morderstwie, a więc przy końcu lutego, [s. 103] mieszkańcy polscy Dalnicza otrzymali ulotki, by wieś opuścili. Polacy wieś opuścili, a Ukraińcy gospodarstwa ich zrabowali, a potem rozebrali i spalili. We wsi sąsiedniej Kłodno przed dwoma dniami pojawiły się na słupach i murach domów ulotki pisane w języku ukraińskim, wzywające Polaków do opuszczenia wsi pod grozą śmierci.

Zeznanie uczyniono 26 V 1944 r.

^bTiutiunyk Paweł^b

[poz.] 1883

Miasteczko Toporów, pow. Kamionka Strum[iłowa], par. Toporów

Napad był 14 II [1944 r.] o godz. 5.00 po południu. Około 150 Ukraińców – uzbrojonych w karabiny, automaty, granaty ręczne, bagnety – furami zajęchali do rynku. Broń mieli rosyjską. Starali się upozorować, że są bolszewikami mową, ubraniem, bronią rosyjską i papierowymi gwiazdkami czerwonymi na czapkach. Na rynku podzielili się na grupy. Jedna partia [c] opanowała i zdemolowała probostwo, druga pocztę, trzecia urząd gminny i aptekę. Proboszcz parafii uciekł⁶², katechetę zastrzelono. Nazywał się Kuszyński [d] Jan⁶³ – lat 30. Na pocście zastrzelono naczelnika Filarowskiego Władysława⁶⁴ – lat 29, i listonosza Zabawę Mikołaja⁶⁵ – lat 44. Urzędniczkę pocztową Niespałę Eugenię⁶⁶ – lat 25, uprowadzono do lasu. Ślad [p]o niej zaginął. Razem z nią uprowadzono do lasu

organistę Kocupura Józefa⁶⁷ – lat 42. Ten również znikł bez wieści. Tej samej nocy zo- [s. 104] stało zamordowanych jeszcze 5 osób, członkowie rodziny Laszków: Laszek Albin⁶⁸ – lat 80; jego żona Emilia – lat 70; siostra żony, Kościuszko Aniela – lat 55; syn Albina, Edward – lat 30, i Ukrainiec, który u nich mieszkał, Skomorowski – lat 60 około.

Zeznanie uczyniono 26 V 1944 r.

[e]

^a W dokumencie Hmysia.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono zdemolowała.

^d W dokumencie skreślono Stanisław.

^e Własnoręczny, nieczytelny podpis świadka.

⁶⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano, że gajowy Chmyś został zamordowany z żoną, a ich ciężko ranna córka rozpoznała zbrodniarzy.

⁶¹ Tołmacz, wieś, gm. Kamionka Strumiłowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. lwowskie.

⁶² Por. poz. 1710.

⁶³ Por. poz. 1778, 1781.

⁶⁴ Por. BOZW; wiek: 30 lat.

⁶⁵ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Zabawa Jan; wiek: 40 lat.

⁶⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Niespał Genowefa / Niespał Genowefa. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja, że była telefonistką.

⁶⁷ Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Kocuper Józef. W opisie okoliczności śmierci można przeczytać, że był organistą.

⁶⁸ Por. BOZW, gdzie występuje zapis: Albin Laszek z rodziną. W opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowany z trójką rodziny”.

[poz.] 1884

Wieś Dytiatyn^a, pow. Rohatyn, par. Boków, gm. Skomorochy Stare

Napad był w nocy^b o godz. wpół do 11.00^b z 25 na 26 III [1944 r.] Około 50 Ukraińców z tej wsi i ze wsi sąsiednich napadli na wieś. Padło wtedy 6 osób: żona zeznającego, Kozłowska Anna⁶⁹ – lat 56; Chodeniecka Sabina⁷⁰ – lat 56; Palczak Karol⁷¹ – lat 62; Jakubowski Michał⁷² – lat 72; Szcząbrowska Helena – lat 50, i jej córka – lat 18. Wszyscy zostali postrzeleni. Gospodarstwa ich zostały zrabowane i spalone. Reszta Polaków uciekła. Zeznający poznał 2 Ukraińców ze swojej wioski, którzy brali udział w napadzie. Ich nazwiska: Perepiczka Petro, syn Wasyla – lat 22, i Horbal Iwan – lat 24.

Zeznanie uczyniono 30 V 1944 r.

^cKozłowski Karol^c

[s. 105] ^d[poz.] 1885

List skierowany pod adresem^e Bronisławy Malik, żony posterunkowego, zamordowanego w roku 1939 w[e] Lwowie[e] przy ul. Zielonej^f, obecnie zamieszkałą w Krakowie[e].

[s. 106] Bardzo dobrze Pani zrobiła, że Pani Lwów opuściła na czas, dziś tu żyjemy jak na wulkanie[e]. Dzieją się straszne rzeczy, front się zbliża, Lwów przepełniony wojskiem i pojazdami. W kościołach porobiono schrony dla wojska w całym Lwowie[e]. Na wszystkich placach pokopano obszerne jamy od 20–30 m szerokie i 2 m 50 [cm] gł[ębokie]. A obecni[e]? kopią szanice^g, czyli okopy na różnych większych parcelach i ogrodach, i wałach, murują^h, betonują, jednym słowemⁱ – w całym mieście[e]. Ze Lwowa wszystko wywiezione i dalej wywożą. Urzędy^j, różny instytucje, fabryki likwidują. Dużo ludzi wyjeżdża do Krakowa i okolic.

[^k]

Proszę^l się nie przerażać^m, my już do tej kultury przyzwyczaili się i całej ludności ten obraz mordczy co kilka dni wyświetlają publicznie na wszystkich placach i ulicach. Dziś

^a W dokumencie Detiatyn.

^{b-b} Nadpisano nad z.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Fragment dokumentu obejmujący s. 105–111 został spisany inną ręką, jasnoniebieskim atramentem na oddzielnych kartkach, wpiętych następnie do zeszytu. Dodatek ten został oznaczony jako poz. 1885.

^e W dokumencie adresym.

^f W dokumencie Zielony.

^g W dokumencie szanicy.

^h W dokumencie moróją.

ⁱ W dokumencie słowem.

^j W dokumencie Urzęda.

^k W dokumencie linia pozioma oddzielająca części tekstu.

^l W dokumencie Proszę.

^m W dokumencie przyrażać.

⁶⁹ Por. BOZW; data śmierci: 16 II 1944 r. / kwiecień 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Zamordowana (spaliła się w schronie pod domem) przez nacjonalistów ukraińskich między 16 II 1944 r. a kwietniem 1944 r.”.

⁷⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Chodyncka Sabina; data śmierci: 16 II 1944 r. / kwiecień 1944 r.

⁷¹ Por. BOZW.

⁷² Por. BOZW; data śmierci: kwiecień 1944 r.

przywożą z więzienia 30 ludzi, związane ręce i nogi, na plac Krakowski, gdzie sprzedają różne rzeczy, gdzie najwięcej^a ludzi i, tu wykonują wyrok: strzelają^b w tył głowy. Ofiary się rzucają, giną, krew płynie, a publiczność się przygląda drżąc, jedni uciekają, drudzy oczy sobie zasłaniają, tu i ówdzie kobiety płaczą, tam mężczyzna ucieka, zatrzymuje się pod murem^c, blady, przerażony^d powiada – patrzył, jak mu brata zastrzelili.

^ePo kilku^f dniach przywożą czterdziestu znów w to samo miejsce^g i momentalnie leżą [s. 107] trupy jak głaz, tylko krew z ofiar płynie, a Gestapo^h i Ukraińcy z automatami przygotowanymi do strzału, skierowany[mi] do publicznościⁱ, stoją naokoło trupów [ze] skierowanym wzrokiem na publiczność, czekają na ostygnięcie^j trupów. Po upływie kilku dni przywożą dziesięciu w tej^k samej^l formi[e] i w to samo miejsce^m; dziesięciu strzelają, a na dziesiątego ustawili szubienicęⁿ i katowskim sposobem^o zakładają mu pętlę na szyję, wykonują wyrok, ludność stoi i przygląda się katowski[ej] robocie, kto^p był ten powieszony. Był to Polak z Warszawy^q nazwiskiem Tadeusz Halicki, tak^r wisiał na placu^s przez cały dzień, w ustach nie posiadał ani jednego zęba. W krótkim czasie przywieziono dwunastu na ul. Podwale^t, przed bramą straży pożarnej^u, [i] w ten sam sposób pobili samych młodych chłopców i zabrali [ich]. Przed kilku dniami przywieźli dziesięciu na ul. Ormiański[a] i rozstrzelili. Już na murach pojawiły się listy, czyli obwieszczenia imienne^v: usadzili na karę śmierci 84 osoby^w. Takie nasze^x powodzenie^y we Lwowie^z.

^{aa}Różne^{ab} bandy napadają, palą, zabijają, rabują, a przeważnie karabiny. W tych dniach [s. 108] był napad na wioskę Hanaczów, wymordowali 700^{ac} Polaków, a wioskę spalili.

^a W dokumencie najwięcy.

^b W dokumencie strzylają.

^c W dokumencie murem.

^d W dokumencie przyrażony.

^e W dokumencie dopisano cyfrę 2 – oryginalna paginacja stron listu.

^f W dokumencie kilkoch.

^g W dokumencie mięicy.

^h W dokumencie gestapo.

ⁱ W dokumencie publiczności.

^j W dokumencie ustygnięci.

^k W dokumencie ty.

^l W dokumencie samy.

^m W dokumencie mięicy.

ⁿ W dokumencie szubienicy.

^o W dokumencie sposobym.

^p W dokumencie Kto.

^q W dokumencie warszawy.

^r W dokumencie tay.

^s W dokumencie placo.

^t W dokumencie podwale.

^u W dokumencie pożarny.

^v W dokumencie imienny.

^w W dokumencie osób.

^x W dokumencie naszymy.

^y W dokumencie powodzeni.

^z W dokumencie Lwowi.

^{aa} W dokumencie dopisano cyfrę 3 – oryginalna paginacja stron listu.

^{ab} W dokumencie Rużny.

^{ac} W dokumencie 700 set.

W Brzeżanach był napad na dwór – pomordowano wartę, a koni[e], krowy i świnię uprowadzili ze sobą. To samo było w Potutorach⁷³. W okolicach Brzeżan zostały wysadzone w powietrze^a dwa pociągi. Lwów przygotowany na wkroczeni[e] bolszewików. Gestapo wyjechało, a na Łąckiego⁷⁴ pełnią służbę volksdeutsche^b cywilni.

[c]

Szanowna Pani, jak Pani wiadomo, że mam dwóch synów szoferami i jadą w niemieckich firmach. Obecni[e] zbliża się czas, że będą zmuszeni opuścić Lwów i wyjechać służbowo w stronę Niemiec, lecz żaden z nich nie ma zamiaru wyruszyć ze Lwowa pod angielski[e] baniaki⁷⁵, więc nie wiadomo, jak się to stanie, czy niemiecki[e] wozy zostaną pod wierzbami i parkanami lwowskimi, czy też pod krakowskimi. Wobec tego proszę^d się na wszelki wypadek^e, gdyby coś podobnego zaszło i znalazł się w Krakowi[e], proszę mu pójść na rękę^f, a ja wynagrodzę^g naturalni[e] na wypadek^h.

[s. 109] Straszneⁱ rzeczy, co się u nas dzieje, nie jest człowiek w stanie opisać tego wszystkiego. Nie ma dnia, ażeby nie było kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt osób zamordowanych na każdej z ulic, nie wymieniając nazwy ulicy^k. A także^l i w mieszkaniach, tu doktor, tu adwokat, tam urzędnik i tam urzędnik, tu znów elektromonter, malarz. Murarz Oziębłowski Stanisław – lat 52. Nauczycielka, nauczyciel, leśniczy, gajowy itd., itd.

Wykonawcami tej strasznej, grozą przejmującej^m zbrodni, sąⁿ zbrodniarze i mordercy Ukraińcy. A na czele jako komendanci stoją przeważni[e] ukraińskich parochów⁷⁶, adwokatów i doktorów synowie, są nam dobrze^o znani, nie tyle znamy syn[ów]^p, ile są nam dobrze^o znani rodzice^q. Polaków we wszystkich wioskach palą żywcem w stodółach, dzieciom ręce^r wkładają do sieczkarni i palce^s obcinają; do betonowanych studni dzieci niemowlęta powrzucali i potopili. Miałam sposobność widzieć. Brzeżany i Potutor[y], spalony ‘w okolicy’ wioski polskie, a pośród pogorzelska zwęglone^u zwłoki rodzin

^a W dokumencie powietrzy.

^b W dokumencie folgsdaiczerzy.

^c W dokumencie linia pozioma oddzielająca części tekstu.

^d W dokumencie proszy.

^e W dokumencie wypadyk.

^f W dokumencie ręki.

^g W dokumencie wynagrodzy.

^h W dokumencie wypadyk.

ⁱ W dokumencie straszny.

^j W dokumencie każdy.

^k Nadpisano nad nazwy.

^l W dokumencie tagrze.

^m W dokumencie przyjmują.

ⁿ W dokumencie wykonują.

^o W dokumencie dobrzy.

^p W dokumencie końcowe litery wyrazu w strefie sklejanania kart.

^q W dokumencie rodzicy.

^r W dokumencie ręki.

^s W dokumencie palcy.

^{t-t} Nadpisano nad wioski.

^u W dokumencie zwęglony.

⁷³ Potutory, wieś, st. kol., gm. Potutory, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

⁷⁴ Przy ul. Łąckiego mieściły się dawne budynki policyjne zamienione podczas okupacji na więzienia.

⁷⁵ Chodzi zapewne o angielskie bombardowania na obszarze Niemiec.

⁷⁶ Paroch – w Kościele greckokat. proboszcz.

polских^a, leżała kobieta z dwojg[iem] dzieci, jedno wciśnięte^b w kolanach, zaś drugie przyciśnięte^c do piersi, obok spalonej sieczkarni [d].

[e] Ze Lwowa cała załoga wyjechała, Lwów pusty, tylko krążą sylwetki frontowe, to [s. 110] znaczy wozy pancerne^f uzbrojone w armaty, karabiny maszynowe itd. Lotnictwo po całych dniach aż klekocze^g.

Ludność choć bardzo przerażona^h, lecz ze spokojem oczekujeⁱ z godziny na godzinę zbliżenia się linii bojowej^j. Ludzie opowiadają, że nie mają tyle obawy co do samej^k wojny i frontu, lecz każdy drży ze strachu, że się zbliża SS ukraiński[e], tak zwane stryłci⁷⁷, czyli dobrowolci⁷⁸, ci są bardzo straszni, po nich pozostają zgłiszcza, głązy i trupy. Mam przekonanie^l, bo już widzieliśmy naocznie w Tarnopolu^m, w Brodach, Podhajcachⁿ, Brzeżanach, Potutorach^o, [p] Podhorcach^q itd.

[r]

Szanowna Pani, Ukraińcy, którzy brali czynny udział wraz z Niemcami we wszystkich największych zbrodniach i zamachach, wymordowali 140 000 Żydów, szpitale z żywymi chorymi i lekarzami podpalali, po ulicach jak [do] psów strzelali, masowo do Piaskowni⁷⁹ wozili, dwóch Madziarów^s za Kajzerwaldem [Cesarskim Laskiem] zamordowali.

[t] Droga Pani, ci sami Ukraińcy dziś więją ze Lwowa w okolice Krakowa^u z dokumentami polskimi, które zdobyli na ofiarach ludności Polski^v na bruku Lwowa i w okolicach, tam się maskują jako Polacy i chcą ratować swoje życie.

[r]

^a W dokumencie Rodzin Polskich.

^b W dokumencie wciśniony.

^c W dokumencie przyciśniony.

^d W dokumencie dopisano cyfrę 4 – oryginalna paginacja stron listu, wyjątkowo wprowadzona u dołu strony.

^e W dokumencie dopisano cyfrę 5 – oryginalna paginacja stron listu.

^f W dokumencie pancerny.

^g W dokumencie kłokoczy.

^h W dokumencie przyrażona.

ⁱ W dokumencie oczekuje.

^j W dokumencie bojowy.

^k W dokumencie sami.

^l W dokumencie przykonanie.

^m W dokumencie tarnopolu.

ⁿ W dokumencie podhaicacach.

^o W dokumencie pututorach.

^p W dokumencie skreślono i.t.d.

^q W dokumencie pod horcach.

^r W dokumencie linia pozioma oddzielająca części tekstu.

^s W dokumencie Madjorow.

^t W dokumencie skreślono cyfrę 5, dopisano cyfrę 6 – oryginalna paginacja stron listu.

^u W dokumencie krakowa.

^v W dokumencie polski.

⁷⁷ Stryłci – ukr. strzelcy. Była to 14 Dywizja Grenadierów Waffen SS, potocznie określana w Polsce jako 14 Dywizja Waffen SS-Galizien, utworzona wiosną 1943 r. przez III Rzeszę z ukraińskich ochotników z Galicji; skrót SS tłumaczono jako Strzelcy Siczowi.

⁷⁸ Ukr. ochotnicy.

⁷⁹ Prawdopodobnie chodzi o Górę Piaskową we Lwowie.

Natomiast rodziny ich, patrzymy, jak z dnia na dzień wywożą z miasta przepiękne^a, drogocenne, wspaniałe mahoniowe meble, orzech kaukaski, stoły, krzesła, fotele^b, szafy, lustra, psy[–], tapczany, pianina, fortepiany, lamperie lustrzane, firanki, dywany, kilimy, kuchni[e], piec^c, wanny, lampy elektryczne^d, a nawet^e firanki nocne spod łóżka wywożą na wie[czór]^f. [Na] to wszystko zaśleżyła sobie ukraińska policja^g i po kilku miesiącach ciężki[ej] i żmudnej^h, morderczejⁱ pracy we Lwowie^j. Na tych, których wysłali – jednych na Sybir^k, a drugich na tamten^k świat. Polacy może i usłyszeli słowa wypowiedane przed wami – żegnam was, my giniemy niewinnie w Małopolsce^l Wschodni[ej].

Lwów, 24 III 1944 r.

[s. 112] [poz.] 1885a

^mWiś Demnia⁸⁰, gm. w miejscu, pow. Żydaczów, par. Demnia

Napad był 14 V 1944 r. wieczorem o godz. 8.00 o zmroku. Przyjechali na jednej furze – osób około 12, ubrani w mundury niemieckie, mieli karabiny ręczne, rozmawiali po polsku, niem[iecku] i ukr[aińsku]. Gdy przyjechali, to mówili tylko po polsku, później dopiero po ukraińsku i niem[iecku]. Rozeszli się po domach według spisu Polaków, który mieli ze sobą. Mordowali samych mężczyzn. Zginęli: Kołodziej Ignacy⁸¹ – lat 48, Ogonowski Staszek⁸² – lat 40, Paweł Kupczyński⁸³ – lat [n] 48, jego syn Staszek⁸⁴ – lat 15, Leniart Wojciech⁸⁵ – lat 76, podczas modlitwy przy łóżku, mąż zeznającej Dziobak Jan⁸⁶ – lat 39. Ogółem zginęło osób 6. Po pomordowaniu spalili 3 domy, a w jednym z nich spalono ciało Dziobaka Jana. Kobiety z dziećmi uciekły. Polaków nie ostrzeżono, przeciwnie – mieszkańcy Ukraińcy z tej samej wsi gwarantowali, że nic się nie stanie jeszcze na tydzień przed mordem, tak jakby się bali, by przedwcześnie Polacy ze wsi nie uciekli. Niewątpliwie przewodnikami była ludność miejscowa; bandyci szli wyraźnie do domów polskich, palono też tylko te zagrody polskie, które stały z dala od ukr[aińskich]. Ludność polska osiadła z dziada pradziada. Nienawiść ze strony ukr[aińskiej] [była] do tego stopnia, że msza św. w kościele odbywała się przy zamkniętych drzwiach, a dziecko

^a W dokumencie przypiękny.

^b W dokumencie foteli.

^c W dokumencie piecy.

^d W dokumencie lekryczny.

^e W dokumencie nawyt.

^f Wyraz nieczytelny, końcowe litery w strefie sklejenia kart.

^g W dokumencie policai.

^h W dokumencie żmudny.

ⁱ W dokumencie morderczy.

^j W dokumencie sybir.

^k W dokumencie tamty.

^l W dokumencie małopolsce.

^m Początek tekstu pisanego ręką Urszuli Szumskiej.

ⁿ W dokumencie skreślono około.

⁸⁰ Demnia, wieś, gm. Mikołajów, pow. Żydaczów, woj. stanisławowski.

⁸¹ Por. BOZW.

⁸² Por. BOZW.

⁸³ Por. BOZW.

⁸⁴ Por. BOZW.

⁸⁵ Por. BOZW, gdzie figuruje zapis: Lenart Wojciech; wiek: 75 lat.

⁸⁶ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Dziobała Jan.

polskie nie mogło wyjść na ulicę. Polacy zamykali się w swoich domostwach, w przeciwnym razie narażeni byli na rozliczne szykany.

Zeznanie dn[ia] 30 V 1944 r.

^aDziobak Katarzyna^a

+^b Kupczyńska Bronisława

[poz.] 1886

Mosty Wielkie, pow. Żółkiew

25 III 1944 r. o 5.00 po południu na drodze z Borowego⁸⁷ do Mostów wracało pięcioro osób, w tym córka zeznającej, Maria Haniszewska⁸⁸ – lat 18; narzeczony Piotr Haas⁸⁹ – lat 32 (ciężko ranny); brat Karol Haas – lat 21, zginął; Piotr Buchan [Budzan]⁹⁰ – lat 21, zginął. W odległości 0,5 km od miasta miał miejsce napad. Haas Piotr, dzierżawca młyna, nie spał we wsi, na noc wracał do miasta spać. Tego dnia zostali ostrzeżeni, że ktoś czatuje specjalnie na Haniszewską, córkę legionisty. Mimo ostrzeżenia jednak poszli. Pierwszy został ciężko ranny Piotr Haas, który dogorywa w szpitalu w Przemyśle. Reszta zginęła od kul dum-dum i ciosów zadanych kolbą karabinów. Domyśla się rodzina, że udział w mordzie brali Ukraińcy^c ze wsi Borowy, podejrzewają udział wójta z tej wsi. Haas chciał wieś opuścić wcześniej, ale miejscowi Ukraińcy^d zapewniali go, że mu nic się nie stanie. Córkę obdarto zupełnie z odzienia, martwe przywieziono ciało o godz. 8.00 rano w niedzielę. Gestapo – nie robiono żadnego śledztwa, mimo że rodzina podała dokładnie, z jakiego mieszkania bandyci wypadli. Tego chłopą przetrzymano, a później go wypuszczono.

Zeznanie uczyniono 30 V 1944 r.

^aHelena Haniszewska^a

[poz.] 1887

Wieś Stulsko⁹¹, gm. Mikołajów, par. Mikołajów

[s. 113]

Zamordowany Stanisław Bańka – lat 52, zarządca folwarku, 28 III 1944 r. o godz. 5.30 wieczorem. Mąż zeznającej o napadzie był uprzedzony, ale wierzyć nie chciał. Krytycznego wieczoru szedł z ojcem zeznającej z folwarku do domu, by tam zanoć. W pewnym momencie do nich przystąpiło 3 ludzi w cywilnych ubraniach, prawdopodobnie uzbrojeni w łamane karabiny. Folwark przez cały dzień był obstąpiony przez kilkadziesiąt ludzi, wiedzieli o tym wszyscy, bo nikogo z folwarku nie chcieli wypuścić. Gdy przystąpili, zapytali się o nazwisko i miejsce pobytu żony. Mąż odpowiedział, że żona w Mikołajowie.

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Własnoręczny znak świadka.*

^c *W dokumencie ukr.*

^d *W dokumencie Ukr.*

⁸⁷ Borowe, wieś, przysiółek, gm. Mosty Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowski.

⁸⁸ Por. BOZW; miejsce zbrodni: Wolica; w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Zamordowana przez Ukraińców wraz z Piotrem Budzanem i Antonim Hasem na drodze do Mostów Wielkich”.

⁸⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Has Antoni; miejsce zbrodni: Wolica; zob. informacje odnoszące się do Marii Haniszewskiej w poz. 1886.

⁹⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano rekord: Budzan Piotr; miejsce zbrodni: Wolica; zob. informacje odnoszące się do Marii Haniszewskiej w poz. 1886.

⁹¹ Stulsko, wieś, dwór, gm. Mikołajów, pow. Żydaczów, woj. stanisławowski.

Wtedy usłyszał: „Chodź z nami”. O godz. 7.30 dały się słyszeć 2 strzały, w pół minuty później trzeci strzał. Ojca puścili do domu. Zwłok nie znaleziono. Nikt zresztą nie podjął starań w tym kierunku mimo dokładnego zawiadomienia o wypadku ^ażandarmerii woj-skowej^a. We czwartek zrabowano doszczętnie mieszkanie.

Zeznanie uczyniono 30 V 1944 r.

^bBańkowa Olga^b

[poz.] 1888

Hanaczów, pow. Przemyślany

Mąż zeznającej Bohonos Michał – lat 50, został zamordowany dn. 9 IV 1944 r. W czasie pierwszego napadu zginął mąż siostry, Marcin Skotnik⁹² – lat 60, w lutym.

Zeznanie uczyniono 30 V 1944 r.

^bRozalia Bohonos^b

[poz.] 1889

^cWieś Pleników^{d93}, gm. Dunajów, pow. Przemyślany, par. Ciemrzyńce^e

Na wieś były może ze cztery napady bandytów ukraińskich. Wpadali oni do wsi, [^f] tu rabowali i palili domy polskie. Spalono 8 gospodarstw na 60 gospodarstw polskich. Strat w ludziach nie było, bo Polacy kryli się po lasach. Obecnie dużo Polaków wieś opuściło.

Zeznanie uczyniono 30 V 1944 r.

^bJan Górski^b

[s. 114] [poz.] 1890

Wieś Bryńce Zagórne, gm. Wybranówka⁹⁴, pow. Bóbrka, par. Bryńce Zagórne

Zeznająca potwierdza zeznanie z dnia 23 V 1944 r.⁹⁵ Uzupełnia, że jako bezpośredni świadek napadu wie na pewno, że zamordowanych było 116 osób. Do wsi weszło około 500 Ukraińców. Byli ubrani w granatowe mundury, niemieckie i cywilne. Posiadali karabiny ręczne, maszynowe, granaty, brauningi. Jedni wieś otoczyli, drudzy wchodzili do domów polskich, tu mordowali Polaków strzałami karabinowymi, następnie domy rabowano i podpalano. Przeważnie kazano Polakom kłaść się na podłogę i strzelano do nich. Zeznająca straciła w tym napadzie ojca Kościakiewicza Zachariasza – lat 54; ciotkę Melner Zofię⁹⁶ – lat 56; wujka Melnera Jana⁹⁷ – lat 64; ciotecznego brata Melnera

^{a-a} W dokumencie żandarmerii wojskową.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Zmiana charakteru pisma, początek tekstu spisane ręką 3.

^d W dokumencie Pilników.

^e W dokumencie Ciemrzyńce.

^f W dokumencie skreślono i.

⁹² Por. BOZW; wiek: 64 lata.

⁹³ Pleników, wieś, dwór, gm. Dunajów, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

⁹⁴ Bryńce Zagórne leżały w gm. Sokółówka.

⁹⁵ Por. poz. 1875.

⁹⁶ Por. BOZW; data śmierci: 22 V 1944 r.

⁹⁷ Por. BOZW.

Antoniego⁹⁸ – lat 30; cioteczną bratową Melner Paulinę⁹⁹ – lat 28; cioteczną siostrę [a] Nakoneczną Rozalię¹⁰⁰ – lat 25; ciotecznego szwagra Nakonecznego Józefa¹⁰¹ – lat 25; ich dziecko, Antoniego¹⁰² – lat 6; cioteczną siostrę Pańską Michalinę¹⁰³ – lat 19; cioteczną siostrę Melner Janinę¹⁰⁴ – lat 16. Bandyci to byli Ukraińcy z wsi sąsiednich.

Zeznanie uczyniono 31 V 1944 r.

^bKościakiewicz Helena, 18 lat^b

[poz.] 1891

Wieś Maziarnia^c [d] Wawrzkowa¹⁰⁵, gm. Nieznanów¹⁰⁶, pow. Kam[ionka] Strum[iłowa], par. Busk

Napad był 25 III 1944 r. o godz. kwadrans na 10.00 wieczorem. Do wsi wpadła cała masa Ukraińców, może kilkaset. Zeznająca nie umie powiedzieć, bo z małym dzieckiem była ukryta w gnoju. Ukraińcy wchodzili do domów polskich większymi grupami po 20 do 30 [osób]. Nad swoimi ofiarami bardzo znęcali się: strzelali, rzucali granaty do mieszkania, ręce związywali drutami kolczastymi, język

wycinali, oczy wydłubywali, ręce łamali. We wsi zabito 28 osób. Prócz tego masę trupów [s. 115] znaleziono w lesie; zamordowano je wtedy, gdy poszły szukać swoich zmarłych. Zeznająca straciła bez wieści męża Bednarza Franciszka – lat 46.

Zeznanie uczyniono 31 V 1944 r.

^bTekla Bednarz^b

[poz.] 1892

Wieś Żędownice^e, gm. Dobrzanica, pow. Przemyślany, par. Tuczne

Zeznająca potwierdza zeznania z dnia 6 V 1944 r.¹⁰⁷ Dodaje, że w drugim napadzie zginęło coś 25 osób. Wtedy zabito: męża zeznającej, Słabickiego Piotra¹⁰⁸ – lat 40; syna Słabickiego Jana – lat 16; siostrzeńców Cehaniuk[a] Czesława – lat 22, i Cehaniuk[a] Rudolfa – lat 18; szwagra Cehaniuk[a] Jana – lat 50. Wszystkich postrzelono. Rodziny pochowały ich ciała na cmentarzu.

Zeznanie uczyniono 31 V 1944 r.

^bMaria Słabicka^b

^a W dokumencie skreślono Melner.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie Maziarnia.

^d W dokumencie skreślono Wawrzkowa.

^e W dokumencie Rzędownice.

⁹⁸ Por. BOZW.

⁹⁹ Por. BOZW.

¹⁰⁰ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Nakoneczna Rozalia; data śmierci: 22 V 1944 r.

¹⁰¹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Nakoneczny Józef; data śmierci: 22 V 1944 r.

¹⁰² Por. BOZW, gdzie znajduje się wpis: Nakoneczny Antoni; data śmierci: 22 V 1944 r.

¹⁰³ Por. BOZW.

¹⁰⁴ Por. BOZW.

¹⁰⁵ Maziarnia Wawrzkowa, wieś, gm. Grabowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie (zob. poz. 2008).

¹⁰⁶ Nieznanów, wieś, dwór, gm. Nieznanów, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹⁰⁷ Por. poz. 1835.

¹⁰⁸ W BOZW znajduje się rekord: Słabicki Piotr; ur. w 1903 r.

[poz.] 1893

Wieś Hucisko, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Lwów, par. Rakowiec

Zeznający potwierdza zeznanie z dnia 9 V 1944 r. i 23 V 1944 r.¹⁰⁹ Dodaje, że po pierwszej akcji, tj. 13 IV 1944 r., zeznający został napadnięty w lesie wraz z żoną i córką między godz. 13.00 a 14.00. Zeznający uciekł. Po żonie¹¹⁰ i córce¹¹¹ ślad od tego czasu zaginął. Zeznający nie może dowiedzieć się, co z nimi stało się.

Zeznanie uczyniono 31 V 1944 r.

^aGryglewicz Walenty^a

[s. 116] [poz.] 1894

Wieś Huta Szczerzecka, gm. Krasów, pow. Lwów, par. Bryńce

Zeznające potwierdzają zeznanie z dnia 29 IV 1944 r.¹¹² Dodają, że [b] Szlachetko Wawrzyniec¹¹³ i Mieczysław¹¹⁴ to byli ich krewni. [c] Z 21 na 22 V [1944 r.] we wsi sąsiedniej Bryńce w czasie napadu zginęły: Szlachetko Maria¹¹⁵ – lat 43, i jej córka Szlachetko Adela¹¹⁶ – lat 18, krewna zeznających, które z Huty Szczerzeckiej uciekły do Bryńce.

Zeznanie uczyniono 31 V 1944 r.

^aIlków Maria^a

^{+d} Ilków Rozalia^e

^{+d} Szlachetka Aniela^e

[poz.] 1895

Wieś Trybuchowce¹¹⁷, gm. w miejscu, pow. Buczacz, par. w miejscu

13 IV 1944 r. o świcie SS ukraińskie otoczyło wieś i zabrało wszystkich, 'może ze^f 150 mężczyzn od 15. roku życia do 72. roku życia. Pieszko pędzili ich 5 mil aż do Podhajec. Tu wsadzono ich do pociągu towarowego i zawieziono do Niemiec. Podróż trwała 3 dni. Po drodze nie dawano im nic jeść. Jak pociąg stanął na dłuższy postój, wysiedli oni z pociągu i prosili, żeby im coś dano do zjedzenia. Ukraińcy nie dopuszczali jednak nikogo. W nocy wypędzano ich z pociągu i kazano biegać dookoła wagonów. Kto nie miał siły, tego bito kolbami i nahajkami. Dopiero w lagrze przed Berlinem dano im trochę zupy z trawą. Po rejestracji w Berlinie wysłano ich do Magdeburga. Tu zapisano ich do Arbeitsamtu¹¹⁸,

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie skreślono w tym dniu.*

^c *W dokumencie skreślono Następny napad był.*

^d *Własnoręczny znak świadka.*

^e *Personalia świadka wpisane tą samą ręką co podpis Marii Ilków.*

^{f-f} *Nadpisano nad 150.*

¹⁰⁹ Por. poz. 1843, 1874.

¹¹⁰ Być może chodzi o Michalinę, Rozalię lub Zofię Gryglewicz (por. BOZW).

¹¹¹ Być może chodzi o Michalinę, Rozalię lub Zofię Gryglewicz (por. BOZW).

¹¹² Por. poz. 1821.

¹¹³ Zob. informacje odnoszące się do Wawrzyńca Szlachetki w poz. 1821.

¹¹⁴ Zob. informacje odnoszące się do Mieczysława Szlachetki w poz. 1821.

¹¹⁵ Zob. informacje odnoszące się do Marii Szlachetki w poz. 1875.

¹¹⁶ Zob. informacje odnoszące się do Adeli Szlachetki w poz. 1875.

¹¹⁷ Trybuchowce, wieś, dwór, gm. Trybuchowce, gm. Buczacz, woj. tarnopolskie.

¹¹⁸ Arbeitsamt – niemiecki urząd pracy.

a następnie wieśniacy rozebrali [ich] do pracy przy gospodarstwie. Wieśniacy obchodzili się z nimi możliwie. Obaj zeznający, bracia stryjeczni, dostali się do gospodarza koło Magdeburga. Wikt mieli możliwy. Tylko obaj starsi – około 60 lat, chorzy: 1) na płuca, 2) na żołądek, nie mogli podołać pracy. Po tygodniu prosili o zwolnienie. Po kilkuzastawowym badaniu lekarskim i prześwietleniu dostali karty zwolnienia i powrotu do domu. Po przejeździe przez Warszawę i Kraków dziś rano przyjechali do Lwowa. Do domu obecnie dostać się już nie mogą. Są zmuszeni tułać się między obcymi bez rodziny. [s. 117]

Zeznanie uczyniono 1 VI 1944 r.

^aBruchal Michał^a

^aBruchal Jan^a

Zeznający dodają, że po drodze z Trybuchowic do Podhajec Ukraińcy zastrzelili jednego starca, który nie mógł nadążyć iść, i jeszcze kilku mężczyzn, którzy uciekali.

[poz.] 1896

Wieś Huta Szczerzecka, gm. Krasów, pow. Lwów, par. Bryńce

Zeznająca potwierdza zeznania z dnia 29 IV i 31 V [1944 r.]¹¹⁹ Dodaje, że po napadzie z 15 na 16 IV [1944 r.] przeprowadziła się z rodziną do wsi sąsiedniej, Huty Suchodolskiej. Mąż zeznającej wrócił się jeszcze do domu po prowiant w dniu 18 IV [1944 r.] Gdy szedł drogą wiejską, z lasu wypadli Ukraińcy, zabrali mu Kennkartę i zastrzelili. Nazywał się Alfawicki Michał – lat 28.

Zeznanie uczyniono 1 VI 1944 r.

+^b Alfawicka Zofia

[poz.] 1897

[s. 118]

Wieś Bryńce Zagórne, gm. Wybranówka¹²⁰, pow. Bóbrka, par. w miejscu

Zeznający potwierdza zeznanie z dnia 23 V i 31 V [1944 r.]¹²¹ Dodaje, że stracił wtedy żonę Pudełko Marię¹²² – lat 35, dzieci Zofię¹²³ – lat 8, i Józefę¹²⁴ – lat 5; matkę Pudełko Marię¹²⁵ – lat 66, brata Pudełko Ignacy¹²⁶ – lat 33, szwagra Jabłońskiego Stanisława¹²⁷ – lat 30, brata stryjecznego Pudełko Michała¹²⁸ – lat 50, wujenkę Leicht Agatę¹²⁹ – lat 45, jej córeczka Józefa Leicht¹³⁰ – lat 11; dalszą rodzinę: Gryglewicz Rozalię¹³¹ – lat 45, jej

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Własnoręczny znak świadka.*

¹¹⁹ Por. poz. 1821 i 1894.

¹²⁰ Bryńce Zagórne leżały w gm. Sokółówka.

¹²¹ Por. poz. 1875 i 1890.

¹²² Por. BOZW. Występują tam dwa rekordy: Pudełko Maria I oraz Pudełko Maria II, zawierające te same informacje, dotyczące np. miejsca zbrodni, daty i okoliczności śmierci. Stąd brak możliwości przyporządkowania relacji świadka do konkretnej osoby w BOZW.

¹²³ Por. BOZW.

¹²⁴ Por. BOZW.

¹²⁵ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Marii Pudełko w poz. 1897, przyp. 2107.

¹²⁶ Por. BOZW.

¹²⁷ Por. BOZW.

¹²⁸ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Michała Pudełko w poz. 2058.

¹²⁹ Por. BOZW.

¹³⁰ Por. BOZW.

¹³¹ Por. BOZW.

syn Stanisław¹³² – lat 11, i córka Zofia¹³³ – lat 5, brat matki Leicht Józef¹³⁴ – lat 55; dalszą rodzinę: Zimmer Stanisławę – lat 33, jej córka Zofia – lat 13, druga córka Józefa – lat 10, matka Zimmer Stanisławy, Kocińska Maria¹³⁵ – lat 55. Te osoby strzelano i niektórych palono. Rodziny nie mogły ciał pogrzebać, bo Ukraińcy nie dopuszczają do tego. Niektóre ciała leżą na wierzchu w rozkładzie. Zeznający przypomina sobie, że został również zamordowany stryjeczny brat Pudełko Jan¹³⁶ – lat 23, dzieci drugiego brata stryjecznego: Pudełko Antonina¹³⁷ – lat [a] 10, Bronisława¹³⁸ – lat [b] 5, i Bronisław¹³⁹ – lat [c] 2. Rodzina matki: Michałowski Michał¹⁴⁰ – lat 46, jego żona Maria¹⁴¹ – lat 40, jego córka Franciszka¹⁴² – lat 16, jego synek Józef – lat 12.

Zeznanie czyniono 1 VI 1944 r.

^dPudełko Jan^d

[s. 119] [poz.] 1898

Miasteczko Sokołówka koło Ożydowa, pow. Złoczów, par. w miejscu
Napady były pojedynczo od 1 III [1944 r.] do tej pory prawie. Pierwszy napad Ukraińców na Polaków był właściwie ^ez 13 na 14^e [f] VII 1941 ^gw nocy^g. Wtedy miejscowi Ukraińcy zabrali z domów 12 mężczyzn i aresztowali ich. Sześciu mężczyzn uciekło. Pod lasem rozstrzelano sześciu mężczyzn. Z sześciu uciekających trzech zostało rannych, między innymi zeznający. Z pewnością napady byłyby częstsze, gdyby nie to, że w sprawę wdało się Ortskommando¹⁴³ niemieckie, otoczyli miasteczko, aresztowali [i] rozstrzelali 11 Ukraińców. Od marca po nocach Ukraińcy mordowali Polaków miejscowych pojedynczo. Zabito około 30 osób. W nocy z 22 na 23 III [1944 r.] zajechała fura pełna Ukraińców i matkę zeznającego Mikulską Anielę – lat 58, stryjka Jasiński[ego] Mariana – lat 60, i jego żonę Jasińską Anastazję – lat 60, poduszono w mieszkaniu sznurami, a następnie wywieziono do lasu, wrzucono do rowu i lekko przykryto ziemią. Ofiary swoje Ukraińcy przeważnie dusili lub strzelali. Około 10 III [1944 r.] [h] zabrano z domu proboszcza par. Wiszniowskiegoⁱ (Jana¹⁴⁴, zdaje się) – lat 33. Po drodze zastrzelono go.

^a W dokumencie skreślono 8.

^b W dokumencie skreślono 6.

^c W dokumencie skreślono 3.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^{e-e} Nadpisano nad lipca.

^f W dokumencie skreślono w.

^{g-g} Nadpisano nad 1941.

^h W dokumencie skreślono zamordowano.

ⁱ W dokumencie Wiśniewskiego.

¹³² Por. BOZW.

¹³³ Por. BOZW.

¹³⁴ Por. BOZW.

¹³⁵ W BOZW występuje wpis: Kucińska Maria; data śmierci: 22 V 1944 r., miejsce zbrodni: zgodne.

¹³⁶ Por. BOZW.

¹³⁷ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Antoniny Pudełko w poz. 2018.

¹³⁸ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Bronisławy Pudełko w poz. 2018.

¹³⁹ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Bronisława Pudełki w poz. 2018.

¹⁴⁰ Por. BOZW.

¹⁴¹ Por. BOZW.

¹⁴² Por. BOZW.

¹⁴³ Niem. tymczasowa komenda wojskowa, sprawująca władzę na terytoriach okupowanych.

¹⁴⁴ Por. poz. 1704 i 1713.

Parafianie sprowadzili ciało na probostwo i chcieli urządzić mu odpowiedni pogrzeb. W nocy Ukraińcy ciało wykradli, zawieźli do lasu, rzucili na bagno, gdzie dotychczas podobno pływa w rozkładzie [sic!]. Bandyci to byli Ukraińcy miejscowi, połączeni z Ukraińcami z Wołynia. Nazwiska bandytów: Kozłowski Michał, Kozłowski Miron, Zach Władysław, Kuzyk Władysław, Kuzyk Władysław [sic!], Broczkowski Stefan, Kowal Fed, Poczebski Stefan. Innych nazwisk zeznający nie pamięta. W roku 1941 dla aresztowania 12 Polaków przybyło 180 Ukraińców uzbrojonych. Wszystkim skazańcom związane

z tyłu ręce, a potem wszystkich związane jednym sznurem, ażeby uniemożliwić ucieczkę. [s. 120]

Zeznanie uczyniono 2 VI 1944 r.

^aMikulski Hieronim^a

^aMikulska Adela^a

[poz.] 1899

Wieś Lisko¹⁴⁵, pow. Kamionka Strumiłowa, par. Milatyn Nowy

Napad był w nocy z 8 na 9 IV 1944 r. Do wsi przyszła banda Ukraińców, liczby ich zeznająca nie umie podać. Grupami po 15 osób wchodzili do domów polskich, tu najpierw rabowali rzeczy bardziej wartościowe, a potem strzelali mieszkańców. Tej nocy padło [b] 13 Polaków, wszystkich zastrzelono [plus]^c jedna Ukrainka, która miała wyjść za mąż za Polaka. Zeznająca straciła w tym napadzie męża Władysława Stefana¹⁴⁶ – lat 49, i córkę Władysławę Annę¹⁴⁷ – lat 16. Część Polaków po napadzie opuściła wieś. Na pozostałych Ukraińcy w dzień i w nocy napadają i mordują. Są to Ukraińcy miejscowi.

Zeznanie uczyniono 2 VI 1944 r.

^aAniela Władysław^a

^aMaria Pasięka^a

[poz.] 2000^d

Wieś Zadwórze, pow. Przemyślany, par. Zadwórze

Napad był 11 V [1944 r.] w nocy o godz. wpół do 2.00. Około 30 Ukraińców przeważnie w niemieckich mundurach, w [e] hełmach i z karabinami wpadło do wsi. Byli to przeważnie Ukraińcy z Wołynia wraz z miejscową ludnością. Herszt bandy podług Ausweisu¹⁴⁸ nazywał się Hornycki Iwan, wydany Ausweis: Folwarki Wielkie¹⁴⁹ koło Brodów. Był on osobą znaną we wsi i udawał głupiego, ale zdaje się

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono 14.

^c W dokumencie znak +.

^d Początek błędnej numeracji pozycji, opuszczono numery 1900–1999.

^e W dokumencie skreślono c.

¹⁴⁵ Lisko, wieś, folwark, gm. Milatyn, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹⁴⁶ Por. BOZW; data śmierci: 6/7 IV 1944 r.

¹⁴⁷ Por. BOZW; data śmierci: 6/7 IV 1944 r.

¹⁴⁸ Niem. dokument tożsamości, zaświadczenie o zatrudnieniu wydawane w czasie okupacji niemieckiej.

¹⁴⁹ Folwarki Wielkie, wieś, dwór, gm. Brody, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

[s. 121] był to człowiek sprytny. Tej nocy zabito 18 osób. Cztery osoby spalono żywcem w ogniu, inne postrzelono. Między innymi zastrzelono matkę zeznającej, Gorczycę Katarzynę – lat 45. Wszystkich zmarłych pochowano na cmentarzu miejscowym.

Zeznanie uczyniono 3 VI 1944 r.

^aGorczyca Józefa^a

[poz.] 2001

Wieś Mokrotyn¹⁵⁰, pow. Żółkiew, par. Żółkiew

Napad był 29 V 1944 r., wieczór¹⁵¹. Zeznający nie był bezpośrednim świadkiem zajścia, dlatego nie umie powiedzieć, ilu było bandytów. Był bowiem wtedy w Żółkwi. Tej nocy zabito 3 osoby: żonę zeznającego, Janik Marię – lat 55, i Miśkowiczową z synem. Ciała ich Ukraińcy pochowali w niewiadomym miejscu. Dwa tygodnie wstecz [b] uprowadzili Ukraińcy syna zeznającego Janika Michała – lat 40, wraz z Letkim Michałem. Związano im ręce z tyłu i zabrano ze sobą. Zniknęli bez śladu. Razem we wsi dotychczas zabito 12 osób. Ukraińcy nie urządzają napadów zbiorowych, tylko mordują po kilka osób w nocy i zabierają ich ze sobą. W napadzie biorą udział Ukraińcy miejscowi. Zeznający nazwisk ich nie zna.

Zeznanie uczyniono 3 VI 1944 r.

^{+c} Janik Wawrzyniec

[s. 122] [poz.] 2002

Wieś Żółtańce, pow. Żółkiew, par. w miejscu

[d] Zbiorowego napadu na wieś nie było. Przed Świętami Wielkanocnymi, a więc w pierwszych dniach kwietnia [1944 r.],¹⁵² około godz. 7.00 wieczorem Ukraińcy zabili na drodze i ukryli w niewiadomym miejscu 21-letniego młodzieńca Lipskiego Jana¹⁵³. Około 13 V [1944 r.] uprowadzono, zabito i ukryto ciała matki i dwóch córek: Majcher¹⁵⁴ [brak imienia] – lat 50, Majcher Stefani¹⁵⁵ – lat 18, i Majcher Pauliny¹⁵⁶ – lat 22. Jedną córkę zastrzelono, matkę i drugą córkę kłuto bagnietami. 27 V [1944 r.] w nocy zabito męża zeznającej, Kwaśnicę Konstantego – lat 35. Był on Ukraińcem, ale ożeniony z Polką. Żonie swej, która przebywała we Lwowie, dostarczał prowiantów. W mieszkaniu znaleziono kałużę krwi, ale ciała nie było. Polacy już wyprowadzili się z Żółtaniec. Zostały jeszcze tylko coś 9 Polek i 1 Polak, którzy wnieśli podanie do cerkwi z prośbą o przyjęcie do Kościoła greckokatolickiego.

Zeznanie uczyniono 5 VI 1944 r.

^aAniela Kwaśnica^a

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *W dokumencie skreślono zabi.*

^c *Własnoręczny znak świadka.*

^d *W dokumencie skreślono* Napad był 27 maja br. w nocy.

¹⁵⁰ Mokrotyn, wieś, gm. Mokrotyn, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

¹⁵¹ W BOZW znajduje się wpis: Zbrodnie w m. Mokrotyn; data śmierci: kwiecień–maj 1944 r., liczba ofiar: 87.

¹⁵² W 1944 r. Wielkanoc była 9 kwietnia.

¹⁵³ Por. BOZW; wiek: 25 lat, data śmierci: listopad 1942 r.

¹⁵⁴ Por. BOZW; wiek: 42 lata.

¹⁵⁵ Por. BOZW.

¹⁵⁶ Por. BOZW.

[poz.] 2003

[^a] Miasteczko Sokołówka koło Ożydowa, pow. Złoczów, par. w miejscu
Zeznający potwierdzają w zupełności zeznanie z dnia 2 VI 1944 r.¹⁵⁷ Dodają, że [^b] z pomordowanych w r. 1941 pięć^c osób to byli ich krewni: Dzieńkowski Tadeusz¹⁵⁸ – lat 35, Mikulski Józef – lat 24, Mikulski Mieczysław – lat 19, Jasiński Michał – lat [^d] 21, Jasiński Józef – lat 22. Szósty zabity nazywał się Szczęsny Ludwik – lat 30. W napadzie z 22 na 23 III [1944 r.] zeznająca straciła matkę Piotrowską Annę – lat 40, i dwie siostry Helenę – lat 7, i Wandę – lat 4.

Te ostatnie zostały zamordowane w przysiółku Baczka¹⁵⁹, gm. Turze¹⁶⁰, pow. Radziechów. [s. 123]

Zeznanie uczyniono 6 VI 1944 r.

^ePiotrowska Maria^e

^eDzieńkowski Władysław^e

[poz.] 2004

Wieś Hucisko, gm. Chlebowice Wielkie, pow. Lwów, par. Rakowiec
Zeznająca potwierdza zeznania z dnia 9 V, [^f] 23 V i 31 V [1944 r.]¹⁶¹ Dodaje, że w pierwszym napadzie, 12 IV 1944 r., został zastrzelony i spalony syn zeznającej [^g] Błaszczyszyn Michał¹⁶² – lat 18. Mąż zeznającej został postrzelony, ale silnie poparzony uciekł z płomieni palącego się domu i leczył się w szpitalu we Lwowie przy ul. Rappaporta. Nazywa się Błaszczyszyn Jan – lat 47.

Zeznanie uczyniono 6 VI 1944 r.

+^h Błaszczyszyn Maria

[poz.] 2005

Sokołówka, gm. Wybranówka¹⁶³, pow. Bóbrka, par. Sokołówka
Zeznający potwierdzają w zupełności zeznania z dnia 15 III i 10 V [1944 r.]¹⁶⁴ Dodaje, że Schmidt Adam to był [ⁱ] ojciec zeznającej, a Schmidt Jan to był jej brat. We wsi sąsiedniej Choderkowce tej samej nocy zeznający stracił 4 osoby z rodziny: syna Dulka Romana¹⁶⁵

^a W dokumencie skreślono Wieś Bryńce Zagórne, gmina Wybranówka.

^b W dokumencie skreślono jeden.

^c W dokumencie skreślono iu.

^d W dokumencie skreślono 19.

^{e-c} Własnoręczny podpis świadka.

^f W dokumencie skreślono i.

^g W dokumencie skreślono Z.

^h Własnoręczny znak świadka.

ⁱ W dokumencie skreślono br.

¹⁵⁷ Por. poz. 1898.

¹⁵⁸ Por. BOZW; wiek: 37 lat.

¹⁵⁹ Baczka, przysiółek, gm. Sokołówka, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie.

¹⁶⁰ Turze, wieś, dwór, gm. Toporów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

¹⁶¹ Por. poz. 1843, 1874, 1893.

¹⁶² Por. BOZW.

¹⁶³ Sokołówka należała do gm. Sokołówka.

¹⁶⁴ Por. poz. 1721, 1844.

¹⁶⁵ Por. BOZW, gdzie odnotowano zapis: Dulka (rodzina). W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „Ojciec i dwóch synów zamordowani przez banderowców podczas napadu na wieś 8 marca 1944 r.”.

– lat 23; zięcia Kopytko Józefa¹⁶⁶ – lat 22; jego ojca, Kopytko Michała – lat 50, i szwagra Boni Michała – lat 35.

Zeznanie uczyniono 6 VI 1944 r.

^aDzubańska Katarzyna^a

^aDulka Michał^a

[s. 124] [poz.] 2005a

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznające potwierdzają zeznania z dnia 29 IV i 24 V 1944 r.¹⁶⁷ Dodają, że Węgrzyn Klara¹⁶⁸ to była matka zeznającej. Nieckarz Florian¹⁶⁹ i Nieckarz Jan¹⁷⁰ to byli mąż i ojciec drugiej zeznającej.

Zeznanie uczyniono 6 VI 1944 r.

^aNieckarz Rozalia^a

^aWęgrzyn Karolina^a

[poz.] 2006

Hanaczówka, gm. Pohorylce, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznający [b] potwierdza zeznania z dnia 1 V i 25 V 1944 r.¹⁷¹ Dodaje, że Jankowska Pelagia¹⁷² to była jego żona. Została również zamordowana Szczerbata Maria¹⁷³ – lat 54, matka zięcia. Dostała 14 pchnięć nożem.

Zeznanie uczyniono 6 VI 1944 r.

^aJankowski Michał^a

[poz.] 2007

Wieś Bryńce Zagórne, gm. Wybranówka¹⁷⁴, pow. Bóbrka, par. w miejscu

Zeznający potwierdza zeznanie z dnia 23 V, 31 V i 1 VI [1944 r.] Dodaje, że stracił żonę Jabłońską Katarzynę¹⁷⁵ – lat 30, syna Jabłońskiego Zbigniewa¹⁷⁶ – lat 9, i córkę Jabłońską Krystynę¹⁷⁷ – lat 4. Zastrzelono ich i spalono. Córeczkę rzucono na piec.

Zeznanie uczyniono 7 VI 1944 r.

^aJabłoński Piotr^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie skreślono a.

¹⁶⁶ Por. BOZW.

¹⁶⁷ Por. poz. 1819, 1878.

¹⁶⁸ Zob. informacje odnoszące się do Klary Węgrzyn w poz. 1819.

¹⁶⁹ Zob. informacje odnoszące się do Floriana Nieckarza w poz. 1629, 1819, 2024.

¹⁷⁰ Zob. informacje odnoszące się do Jana Nieckarza w poz. 1629, 1819, 2024.

¹⁷¹ Por. poz. 1827, 1880.

¹⁷² Zob. informacje odnoszące się do Pelagii Jankowskiej w poz. 1880.

¹⁷³ Zob. informacje odnoszące się do Szczerbatej Marii w poz. 1880, gdzie podano, że ofiara miała 55 lat.

¹⁷⁴ Bryńce Zagórne leżały w gm. Sokołówka.

¹⁷⁵ Por. BOZW.

¹⁷⁶ Por. BOZW.

¹⁷⁷ Por. BOZW.

[poz. 2008]^a

[s. 125]

Wieś Maziarnia Wawrzkowa, gm. Nieznanów¹⁷⁸, pow. Kam[ionka] Strum[ilowa], par. Busk
Zeznający potwierdza zeznanie z dnia 31 V [1944 r.]¹⁷⁹ Prostuje tylko, że Ukraińców było
może ze 100. Mąż zeznającej [sic!] Bednarz Franciszek – lat 46, zdaje się pojechał na
zachód. Tak słyszał od znajomych. Ale z pewnością tego twierdzić nie może. Zeznający
sam w czasie poszukiwania swoich zmarłych w lesie stracił dwóch braci – Muzyczaka
Władysław[a]¹⁸⁰ – lat 68, i Muzyczaka Stanisława – lat 72. Prócz tego stracił jeszcze
trzeciego brata w Hucie Szklanej¹⁸¹ koło Brodów także w czasie napadu bandyckiego.
Nazywał się on Muzyczak Franciszek¹⁸² – lat 70.

Zeznanie uczyniono 7 VI 1944.

^bMuzyczak Józef^b

[poz.] 2009

Wieś Bryńce Zagórne, gm. Wybranówka, pow. Bóbrka, par. w miejscu
Zeznający potwierdza zeznania z dnia 23 V, 31 V, 1 VI i 7 VI [1944 r.]¹⁸³ W tym napadzie
stracił 4 członków rodziny: żonę Łukaszewską Stefanę¹⁸⁴ – lat 33, i troje dzieci: Annę¹⁸⁵ –
lat 7, Józef[a] – lat 4, Władysław[a] – lat 2. Zastrzelono ich, a potem na nich położono
słomę i spalono.

Zeznanie uczyniono 8 VI 1944 r.

+++^c Łukaszewski Franciszek

[poz. 2010]^d

[Wieś Bryńce Zagórne]

Następny świadek [^e] dodaje, że stracił żonę Kościów Helenę¹⁸⁶ – lat 27, córkę Stefa-
nię¹⁸⁷ – lat 13, syna Edwarda¹⁸⁸ – lat 11, syna Aleksandra¹⁸⁹ – lat 10. Poprzednie zeznanie
potwierdza.

Zeznanie uczyniono 8 VI 1944 r.

^bMichał Kościów^b

^a Numer zrekonstruowany.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Własnoręczny znak świadka.

^d Numer zrekonstruowany.

^e W dokumencie skreślono owie.

¹⁷⁸ Maziarnia Wawrzkowa leżała w gm. Grabowa.

¹⁷⁹ Por. poz. 1891.

¹⁸⁰ W BOZW występuje osoba o tym samym imieniu i nazwisku, lecz podano tam, że zginęła w Hucie Pieniackiej.

¹⁸¹ Huta Szklana, przysiółek, gm. Pieniaki, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

¹⁸² W BOZW występuje osoba o tym samym imieniu i nazwisku, lecz zginęła w Hucie Pieniackiej; zob. informacje odnoszące się do Franciszka Muzyczaka w poz. 2012.

¹⁸³ Por. poz. 1875, 1890, 1897, 2007.

¹⁸⁴ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowana wraz z trójką dzieci (jedna z córek miała na imię Hanna) podczas napadu ukraińskiego na wieś w dniu 22 maja 1944 r.”.

¹⁸⁵ W BOZW występuje Łukaszewska Hanna – zapewne jest to ta sama osoba; zob. informacje odnoszące się do Stefani Łukaszewskiej w tej samej pozycji.

¹⁸⁶ Por. BOZW.

¹⁸⁷ Por. BOZW.

¹⁸⁸ Por. BOZW.

¹⁸⁹ Por. BOZW.

[s. 126] ^a[poz. 2011]^b

Wieś Brodki, gm. w miejscu, pow. Lwów, par. w miejscu, [woj. lwowski]
Napad był 2 VI [1944 r.] w dzień. Syn zeznającego, który pochodził z wsi Huta [^c] Szczerecka, a w Brodkach był w pracy, w czasie pracy wraz z czterema innymi młodzieńcami został zabrany do lasu i tu ich zamordowano. Nie znaleziono ani ciał zmarłych, ani śladów krwi. Nazwiska zamordowanego^d syna zeznającego: Kaznowski Franciszek – lat 19. Innych nazwisk zeznający nie pamięta. Mówiono, że morderstwa dopuścili się Ukraińcy miejscowi.

Zeznanie uczyniono 8 VI 1944 r.

^eKaznowski Józef^f

[poz. 2012]^b

Wieś Bobutycha^{g190}, pow. Brody, par. Huta Szklana^g

Napad był w pierwszej połowie marca [1944 r.] wieczorem. Około 200 Ukraińców z wsi sąsiednich otoczyło wieś. Do uciekających Polaków strzelano. Kogo złapano, prowadzono do lasu i słuch o nim zaginął. Następnie domy zrabowano i spalono. Małe dzieci rzucano żywcem do ognia. Bobutycha^g to była wieś czysto polska. Liczyła coś 80 numerów. Prawie wszyscy Polacy zostali wybici. Rzadko kto uratował się. Zeznający stracił tu brata Muzyczaka Franciszka¹⁹¹ – lat 70. Dalsza rodzina: Pawlesa Michał – lat 44, jego żona Maria – lat 38, syn Władysław – lat 12, córka Aniela – 6 miesięcy (żywcem w ogniu spalona).

Zeznanie uczyniono 8 VI 1944 r.

^eMuzyczak Józef^f

[s. 127] [poz. 2013]^b

Wieś Dmytrów, gm. Chołojów^h, pow. Kamionka Strumiłowa, par. Chołojów^h

Napad był 31 III [1944 r.] o godz. 11.00 w nocy. Do wsi weszło z 200 Ukraińców, otoczyli wieś, następnie otaczali każdy dom polski, oświetlali go latarkami elektrycznymi, strzelali do środka, do uciekających, a następnie domy podpalali. Zginęło wtedy 29 Polaków plusⁱ dwóch Sowieców plusⁱ sześciu Ukraińców, którzy sprzyjali Sowiecom. Do swoich ofiar strzelali, a być może, że i męczyli, bo widziano u jednej kobiety ręce powykęcane, obok jednego szkieletu spalonego znaleziono siekierę i siekacz, a przy tym słyszano z dala ogromne krzyki mordowanych. Jedna z zeznających straciła w tym napadzie matkę Żrałko Katarzynę – lat 70, siostrę Zawadzką Rozalię – lat 40, szwagra Zawadzkiego – lat 49,

^a W dokumencie zeznania umieszczone na s. 126–129 nie otrzymały numerów.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono y.

^d W dokumencie nadpisano końcówkę -ego zamiast -ych.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f W dokumencie Bogutychy.

^g W dokumencie Szklanna.

^h W dokumencie Hołojów.

ⁱ W dokumencie znak +.

¹⁹⁰ Bobutycha, przysiółek, gm. Pieniaki, pow. Brody, woj. tarnopolskie.

¹⁹¹ Zob. informacje odnoszące się do Franciszka Muzyczaka w poz. 2008.

siostrzeńców: Zawadzką Janinę – lat 14, Zawadzką Antoninę – lat 12, i Zawadzkiego Józefa – lat 8. Inni zamordowani: Walska z dzieckiem, Białowąsowa w stanie odmiennym z dwojgiem dzieci, Mostowy Jan (zginął bez śladu), Gawel Stanisław (utopiony w stawie), Szczepański Łukasz (zastrzelony).

Zeznanie uczyniono 8 VI 1944 r.

^aŻurawska [?] Katarzyna^a

^aMaria Prus^a

^aWeronika Rusin^a

[poz. 2014]^b

Wieś Gaje Lewiatyńskie, gm. Radziwiłłów, pow. Dubno, par. Radziwiłłów, [woj. wołyńskie] Napad był 18 VIII 1943 r. w dzień. Ojciec i żona zeznającego wybrali się w pamiętnym dniu po owies w pole. Wieś liczyła tylko trzy rodziny polskie. Gdy w pierwszych dniach czerwca 1943 r. w nocy został zabity Borowy Franciszek¹⁹² – lat 33, w kilka dni potem wszyscy Polacy wyjechali do Radziwiłłowa. [Dnia] 18 VIII 1943 r., gdy ojciec i żona zeznającego wracali z owsem na wozie do domu, zostali postrzeleni przez Ukraińców. Ciała ich bandyci ściągnęli z wozu i wrzucili do kartofliska. Rodzina ciała nie znalazła. Więcej wypadków mordu we wsi nie było. Ojciec nazywał się [c] Małecki Antoni – lat 67, żona Małecka Olga – lat 21. [s. 128]

Zeznanie uczyniono 9 VI 1944 r.

^aMałecki Józef^a

[poz. 2015]^b

Pobużany¹⁹³, gm. w miejscu, pow. Kam[ionka] Strumiłowa, par. Wolica Der[ewlańska]¹⁹⁴ Napad był [d] z 29 na 30 V [1944 r.] w nocy. Około 16 Ukraińców obcych weszło do domu zeznającego, wywieźli ich do lasu i tu podusili ich rękami. Ciała bandyci pochowali w lesie. Był to ojciec Janiszewski Władysław – lat 56, matka Janiszewska Józefa – lat 48, brat Janiszewski Adam – lat 17, siostra Janiszewska Stanisława – lat 15. Janiszewski Adam został przeбитy nożem w pierś na wylot, gdy 30 V poszedł do domu po rzeczy. Z początkiem maja [1944 r.] został zastrzelony i utopiony w rzece były wójt z czasów polskich, Kisiński Jan – lat 50. Tego samego dnia Ukraińcy wydali ulotki do ludności polskiej, by do 48 godzin wieś opuścili.

Zeznanie uczyniono 9 VI 1944 r.

^aJaniszewski Bronisław^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono Z.

^d W dokumencie skreślono z 28 na 29 m.

¹⁹² Por. BOZW; wiek: 34 lata, data śmierci: 6 VI 1943 r.

¹⁹³ Pobużany, wieś, gm. Busk, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

¹⁹⁴ Wolica Derewlańska, wieś, gm. Grabowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

[poz. 2016]^a

Wieś Kolonia Dębianka^b, gm. Mostki, pow. Lwów, par. Dębianka

Napad był 15 IV 1944 r. o godz. 12.00 w nocy. Kilkunastu Ukraińców wpadło do wsi i wymordowali członków dwóch rodzin polskich. Robili to w ten sposób: domy podpalili, a do uciekających strzelali. Zeznająca straciła wtedy syna Lisowskiego Józefa

[s. 129] – lat 13, córkę Wilczurę Annę – lat 30, i zięcia Wilczura Karola – lat 28. U sąsiada zamordowano: Fecowicz Ewę – lat 26, i jej dzieci: Władysławę – lat 3, Adama – lat 10, niemowlę miesięczne.

Zeznanie uczyniono 9 VI 1944 r.

^cMaria Lisowska^c

[poz. 2017]^a

Wieś Firlejów, gm. Rohatyn, pow. Rohatyn, par. Firlejów

Napad był 16 II 1944 r. [d] około godz. 7.00 wieczorem. Ogromna masa Ukraińców, może z tysiąc, weszło do wsi. Byli ubrani w mundury niemieckie, sowieckie, polskie i cywilne. Posiadali karabiny ręczne, maszynowe, granaty ręczne, bagnety, siekiery i widły. Przyjechali [e] saniami i końmi. Pochodzili ze wsi sąsiednich. Ukraińcy miejscowi pokazywali domy polskie. Ukraińcy wchodzili grupami do tych domów i mordowali wszystkich Polaków, których tam zastali. Dzieci roztrzaskiwali o mur. Nad dorosłymi pastwili się: rżnęli ich nożami, rąbali siekierami, przebijali widłami, piłowali siekierami [sic!]. Tej nocy zabito 46 osób. Reszta osób zdołała się ukryć. Następnego dnia w południe znów Ukraińcy wpadli do wsi. Polacy ukryli się w kościele. Ukraińcy rozbili kościół i wyprowadzili Polaków na cmentarz obok kościoła. Tu, gdy ściemniło się, kobiety rozstrzelano karabinami maszynowymi, a mężczyzn wymordowano. Padło wtedy 67 osób. Między innymi zabito żonę zeznającego, Kossakowską Franciszkę¹⁹⁵ – lat 33. Z początkiem maja [1944 r.] znowu Ukraińcy wpadli do wsi, podpalili dwie chaty i spalili żywcem pięć osób.

Zeznanie uczyniono 10 VI 1944 r.

^cWładysław Kos[s]akowski^c

[s. 130] [poz.] 2018

Wieś Bryńce Zagórne, gm. Wybranówka, pow. Bóbrka, par. w miejscu

Zeznające potwierdzają w zupełności zeznania poprzednie¹⁹⁶. Jedna z nich dodaje, że Pudełko Antonina¹⁹⁷, Bronisława i Bronisław, wymienione 1 VI [1944 r.] to są jej dzieci. Prócz tego straciły matkę Bielawską Rozalię¹⁹⁸ – lat 59, siostrę Ilków Marię – lat 36, jej dziecko Rozalię – lat 10, przyrodną siostrę Kirsch Zofię – lat 19.

Zeznanie uczyniono 10 VI 1944 r.

^cSzydłowska Katarzyna^c

^cStanisława Pudełko^c

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie Dębianka.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie skreślono w nocy.

^e W dokumencie skreślono wozami.

¹⁹⁵ Por. BOZW; wiek: 36 lat.

¹⁹⁶ Por. poz. 1875, 1890, 1897, 2007, 2009.

¹⁹⁷ Zob. informacje odnoszące się do zamordowanych z rodziny Pudełko w poz. 1897.

¹⁹⁸ Por. BOZW.

[poz. 2019]^a

Wieś Grabowa, gm. w miejscu, pow. Kam[ionka] Strum[ilowa], par. Busk
Napad był 27 I [1944 r.] między godz. 4.00 a 5.00 po południu. To był napad na nadleś-
nictwo. Około 20 Ukraińców otoczyło dom, weszli do środka i tu zastrzelili 5 mężczyzn.
Niektórzy z nich prócz tego byli bardzo masakrowani. Zdaje się, [że] byli bardzo bici
kolbami. Niektórych twarzy nawet poznać nie można było. Nazwiska zabitych: syn
Kamieński Kazimierz – lat 30, Orzechowski Jan¹⁹⁹ – lat 62, Mołodecki Zbigniew – lat
22, Kisiel Stanisław – lat 22, Bednarski Władysław – lat 23. Nadleśniczówkę spalono
kompletnie.

Zeznanie uczyniono 10 VI 1944 r.

^bKamieński Wojciech^b

[poz. 2020]^c

Wieś Połonice²⁰⁰, gm. Zadwórze, pow. Złoczów, par. Zadwórze
Napad był z początkiem maja [1944 r.] w nocy. Około 20 Ukraińców miejscowych
wpadło [d] do 3 domów polskich i tu zamordowano 9 osób. Między innymi padła matka
zeznającego, Marciniak Tekla – lat 75. Ofiary swoje strzelali. Jeden dom oddalony od
zabudowań ukraińskich spalili wraz
z ludźmi. Razem we wsi zabito 21 osób. 12 pozostałych osób padło w dwóch poprzednich [s. 131]
napadach 1) z początkiem marca i 2) w drugiej połowie kwietnia [1944 r.] Ciała czterech
mężczyzn znikły bez śladu. Innych zmarłych rodziny pochowały na ogrodach. Zeznają-
cy zdążył matkę swą pochować na cmentarzu. W pierwszym napadzie z początkiem
marca Ukraińcy wymordowali Polaków nie tylko w Połonicach, ale i we wsiach sąsiednich.
Nazwiska poznanych Ukraińców: Krawczuk Mikołaj, syn Ilka; Narepecha Mikołaj;
Krawczuk Michał – były sołtys; Iwaszczuk Paweł; Burek Michał; Burek Kazimierz;
Murzyk [?] Aleksander; Gnida [e] – syn diaka; Prijma Kazimierz; Krawczuk Włodzimierz;
Krawczuk Stefan; Leśko Michał; Leśko Stefan; Senczyszyn Kieryło – nauczyciel miej-
scowy, kierownik bandy; Krawczuk Józef – syn Petroneli; Narepecha Piotr; [f] Kołtun
Michał; Tatuńczak Jan; Turka Piotr; Michajluk Michał. Przed dwoma dniami Gestapo
nad ranem otoczyło wieś i aresztowali [od] 14 do 17 Ukraińców. Do uciekających strze-
lano. Między innymi ^gpodobno^g zabito wtedy Burka Michał[a], który był dowódcą bandy.
Wczoraj znów Gestapo aresztowało siedmiu Ukraińców.

Zeznanie uczyniono 10 VI 1944 r.

^bMarciniak Jan^b

^a Numer zrekonstruowany. W dokumencie od tego miejsca rozpoczyna się kolejny blok zeznań bez oryginalnych numerów porządkowych (do poz. 2022).

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Numer zrekonstruowany.

^d W dokumencie skreślono 3.

^e W dokumencie pozostawiono wolne miejsce na wpisanie imienia.

^f W dokumencie skreślono O.

^{g-g} Nadpisano nad zabito.

¹⁹⁹ Por. BOZW; wiek: około 50 lat, data śmierci: 26 I 1944 r.

²⁰⁰ Połonice należały do pow. Przemyślany.

[poz. 2021]^a

Wieś Hnilcze, gm. Horożanka, pow. Podhajce, par. Hnilcze, [woj. tarnopolskie]

[s. 132]
Napadu zbiorowego na wieś nie było. W napadach pojedynczych zginęło z wsi sześć osób. 20 III [1944 r.] przed południem ojciec zeznającego ze stryjecznym bratem i znajomym ze wsi poszli do lasu po drzewo. Do domu nie powrócili. Śladów morderstwa ani ciała nie znaleziono. Ukraińcy w tym dniu z lasu wrócili. Ojciec nazywał się Pielichowski Leopold – lat 49, stryjeczny brat Pielichowski Wincenty – lat 22, znajomy Szczurek Kazimierz – lat 20. W tydzień potem zabrano w nocy z domu, wywieziono do lasu i tu zniknęli bez śladu – Sługocki Władysław – lat ^[b] 28, i ^[c] Podbielski Ludwik – lat 42. [Dnia] 15 X 1943 r. o godz. 8.00 wieczorem zabrano z domu i uprowadzono do lasu Bylickiego Stanisława²⁰¹ – lat 20. Po tygodniu znaleziono jego ciało w ^dszuwarach^d jeziora. Miał ręce związane sznurem, oczy wydłubane, czaszkę załamana kolbą, dziurę ze strzału rewolwerowego nad prawym okiem, nogi połamane w kostkach (z natury był kulawy na prawą nogę), ramiona obu rąk pieczone żelazem. W czasie egzekucji był przywiązany do drzewa. Był on kuzynem księdza ^[e] Kowalczyka²⁰² ze Stryja. Tej samej nocy w okolicach Hnilcza zostało zamordowanych 30 księży polskich²⁰³.

Zeznanie uczyniono 12 VI 1944 r.

^fPielichowski Stanisław^f

[poz. 2022]^a

Wicyń, pow. Złoczów, par. w miejscu

Było to 25 IV [1944 r.] o godz. wpół do 5.00 rano. Wojsko niemieckie razem z SS ukraińskim otoczyło wieś i zaczęli bombardować wieś z dział i czołgów przez 3 godziny. ^[g] Wieś była czysto polska. Tu kryli się Polacy z wsi sąsiednich. Powodem napadu było to, że Polacy mieli rzekomo ukrywać partyzantów i polskich bojówkarzy. Zniszczono 48 gospodarstw, w tym szkołę, i zabito około 14 osób. Między innymi kilku napadających wyciągnęło ukrytych w jamie brata zeznającej i jakiegoś jego znajomego (nieznanego nazwiska) i obu postrzelono. Brat zeznającej nazywał się Baranowski Franciszek²⁰⁴ – lat 30.

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie skreślono 26.

^c W dokumencie skreślono Matkowski Julian.

^{d-d} Nadpisano nad jeziora.

^e W dokumencie skreślono R.

^{f-f} Własnoręczny podpis świadka.

^g W dokumencie skreślono P.

²⁰¹ Por. BOZW; data śmierci: 13 X 1943 r.

²⁰² Ks. Antoni Kowalczyk (1904–1975), duchowny rzymskokat. archidiecezji lwowskiej; święcenia kapłańskie przyjął w 1927 r.; pracował w wielu par. jako wikariusz i katecheta szkolny; w latach 1937–1939 pracował w Stryju, w latach 1939–1943 był administratorem par. Hnilcze; ekspatriowany w 1945 r., podjął posługę duszpasterską w diecezji płockiej (M. Leszczyński, *Księża diecezjalni...*, s. 365).

²⁰³ Według najnowszych badań w woj. tarnopolskim zginęło z rąk OUN-UPA 42 księży diecezjalnych, zakonników, sióstr zakonnych i kleryków (J. Marecki, *Misterium iniquitatis...*, s. 34).

²⁰⁴ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci można zapoznać się z informacją: „Zamordowany podczas pacyfikacji przeprowadzonej przez oddział SS »Galizien« i bojówkę UPA”.

Jego znajomy był kulami posiekany. Po trzygodzinnej bombardacji²⁰⁵ aresztowano [s. 133] 180 mężczyzn, razem z księdzem²⁰⁶, nauczycielem i sołtysem, wywieziono do Pomorza. Tu po przeglądnięciu dokumentów i szczegółowym przesłuchaniu puszczono ich trzeciego dnia.

Zeznanie uczyniono 12 VI 1944 r.

^aKeyka Wacław [?]^a

^aPaulina Biduch^a

[poz.] 2023

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznająca^b potwierdza zeznanie z dnia 29 IV i ^c24 V^c [1944 r.]²⁰⁷ Dodaje, że w pierwszym napadzie straciła męża Twerda Jana²⁰⁸ – lat 38, i syna Twerda Kazimierza²⁰⁹ – lat 3. Obydwoje postrzelono kulami, zdaje się dum-dum, bo dziecku rozerwało pierś, serce i płuca, wyleciały i upadły na pierś brata starszego. Ten został również ranny, ale wyzdrowiał.

Zeznanie uczyniono 13 VI 1944 r.

^aAgnieszka Twerd^a

[poz.] 2024

Hanaczów, pow. Przemyślany

Zeznający potwierdzają w pełni poprzednie zeznania. Dodają, że Nieckarz Florian²¹⁰ i Jan²¹¹ to ich krewni. Prócz tego w pierwszym napadzie zabito jeszcze ojca żony zeznającego, Nieckarza Karola²¹² – lat 65, i zięcia zeznającej, Nieckarza Mikołaja – lat 24. Trzecia zeznająca straciła w drugim napadzie żonę ^dbrata^d, Wójtowicz [e] Zofię²¹³ – lat 35. Nieckarz Karol dostał 2 kule karabinowe, pół głowy z uchem prawym odrąbane zdaje się szablą, 9 kłuc szablą po całym ciele, lewa ręka pokrojona szablą. Nieckarz Mikołaj dostał dwie kule w pierś na wylot. Wójtowicz Zofia trafiona kulą w serce.

Zeznanie uczyniono 13 VI 1944 r.

^aGołaczyński Tomasz^a

^aMaria Bednarz^a

^aNieckarz Karolina^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Poprawiono z zeznający na zeznająca.

^{c-c} Nadpisano nad dodaje.

^{d-d} Nadpisano nad Wójtowicz.

^e W dokumencie skreślono a Jana lat.

²⁰⁵ W znaczeniu: bombardowaniu.

²⁰⁶ Od 1931 r. administratorem par. rzymskokat. w Wicyniu był ks. prałat Jan Walter (ur. 1901 r.), święcenia kapłańskie przyjął w 1924 r. (*Schematismus Archidioecesis Leopoliensis*..., s. 43).

²⁰⁷ Por. poz. 1819, 1878.

²⁰⁸ Por. BOZW; wiek: 33 lata, data śmierci: 4 II 1944 r.

²⁰⁹ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Tward/Twerd Kazimierz, data śmierci: 4 II 1944 r.

²¹⁰ Por. poz. 1629, 1819, 2005a.

²¹¹ Por. poz. 1819, 2005a.

²¹² Por. poz. 1629.

²¹³ Por. BOZW; wiek: 37 lat, data śmierci: 10 IV 1944 r.

[poz.] 2025

Hanaczów, pow. Przemyślany

Zeznająca potwierdza poprzednie zeznania²¹⁴. W pierwszym napadzie straciła męża Partykę Michała²¹⁵ – lat 51, syna Partykę Mikołaja²¹⁶ – lat 5, i Partykę Marię²¹⁷ – lat 8. Mąż dostał kilka kul karabinowych, pocięto mu głowę nożem i odcięto mu głowę. Synowi rozpruto brzuch i oderżnięto nogi. Córka dostała kilkanaście noży w głowę. Cioteczna wnuczka męża, Figurska Katarzyna²¹⁸ – lat 12, dostała trzy noże w piersi, jeden nóż w oko i jeden nóż w głowę.

Zeznanie uczyniono 13 VI 1944 r.

^aRozalia Partyka^a

[poz. 2026]^b

Słobódka^c Konkolnicka^{d219}, gm. Bołszowce, pow. Rohatyn, par. Konkolniki^e

Napad był 28 III [1944 r.] w nocy od 10.00 do 3.00 [rano]. Nieznana ilość Ukraińców weszła do wsi. Niektórzy z nich mieli mundury wojskowe niemieckie. Była to młodzież męska i żeńska z wsi okolicznych. Grupami wchodzili do domów polskich i tu mordowali wszystkich,

[s. 135] kogo zastali. Zabijali ich [f] strzałami karabinowymi. Tej nocy padło 49 osób. Jeden ze zeznających stracił żonę Wojciechowską Marię²²⁰ – lat 37, i dzieci: Stanisława²²¹ – lat 12, Czesławę²²² – lat 9, Wiktoria²²³ – lat 4. Drugiemu zeznającemu zabito Palczak Michalinę – lat 44. Trzeci zeznający stracił brata Laszkiewicz[a] Antoniego – lat 16, wujka Adamowskiego Mariana – lat 48, i cioteczną siostrę Adamowską Józefę – lat 14. Następnie domy podpalono i ofiary palono w ogniu. Niektórzy, ukryci w piwnicach domów, podusili się od dymu. Frejko Franciszek²²⁴ – lat 42^g, spłonął żywcem w ogniu.

Zeznanie uczyniono 14 VI 1944 r.

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

^b *Numer zrekonstruowany.*

^c *W dokumencie Swoboda.*

^d *W dokumencie Kąkolnicka.*

^e *W dokumencie Kąkolniki.*

^f *W dokumencie skreślono ku.*

^g *Poprawiono wiek z 44 na 42.*

²¹⁴ Por. poz. 1629.

²¹⁵ Por. poz. 1629.

²¹⁶ Por. BOZW; wiek: 6 lat, data śmierci: 4 II 1944 r.

²¹⁷ Por. BOZW; wiek: 10 lat, data śmierci: 4 II 1944 r.

²¹⁸ Por. BOZW; wiek: 11 lat, data śmierci: 4 II 1944 r.

²¹⁹ Słobódka Konkolnicka, wieś, gm. Konkolniki, pow. Rohatyn, woj. stanisławowskie.

²²⁰ Por. BOZW; data śmierci: marzec 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „Zamordowana wraz z czwórką dzieci”.

²²¹ Por. BOZW; data śmierci: luty 1944 r. / kwiecień 1944 r.

²²² Por. BOZW; data śmierci: luty 1944 r. / kwiecień 1944 r.

²²³ Por. BOZW; data śmierci: luty 1944 r. / kwiecień 1944 r.

²²⁴ W BOZW odnotowano zapis: Frejkur Franciszek; miejsce zbrodni: zgodne. Trudno stwierdzić, czy jest to ta sama ofiara.

PS Bratanek jednego z zeznających, [a] Palczak Jan²²⁵ – lat 31, [b] ze swym 2-letniem dzieckiem ukrywał się koło potoku nad brzegiem. Ukraińcy zauważyli go i chcieli go zastrzelić. Ojciec prosił się, by mógł jeszcze dziecko pocałować. Pozwolono mu na to, a potem zabito. Dziecko zostawiono przy życiu. Do rana siedziało na ojcu, przemawiało i tuliło się do martwych zwłok ojca [sic!]. Rano kobiety zabrały dziecko i oddały je matce.

Łaszkiewicz Feliks^c
Wojciechowski Marcełi^c
Palczak Leon^c

[poz. 2027]^d

[s. 136]

Wieś Krzywe²²⁶, pow. Radziechów, par. Radziechów

Pierwszy napad był z 11 na 12 IV [1944 r.] w nocy. Może z 200 Ukraińców z tej wsi i okolicznych weszło do wsi. Ofiarą padło [e] trzech Polaków i dwóch Ukraińców. Reszta Polaków zdołała ukryć się. Nazwiska zamordowanych: Pawełków Stefan – lat 35, Józków Władysław – lat 47, Poraziński Jan – lat 47, Dunas Michał – lat 60, Kowaluk Michał – lat 35. Dwaj ostatni to byli Ukraińcy. Dunasa zastrzelono, dlatego że nie chciał powiedzieć, gdzie ukrywa się Polak, mąż zeznającej. Kowaluka zastrzelono przez pomyłkę za Polaka. Po tym napadzie dużo Polaków opuściło wieś. 22 V [1944 r.] syn zeznającej udał się do domu celem zabrania rzeczy. Jechał na wozie w towarzystwie dwóch żołnierzy niemieckich. Sądził, że oni obronią go. Tymczasem Ukraińcy miejscowi i sąsiedni rozbroili Niemców, a syna zeznającej osadzili na śmierć. Wyrok wydał syn księdza ruskiego, Nabereżnyj Władysław²²⁷. Kolbami karabinu bili go po głowie, tak że głowę miał opuchniętą, czaszka rozbita, mózg wyleciał, oczy wyskoczyły, nos oderwany. Słyszano, jak jeden Ukrainiec mówił do drugiego: „Masz, bij, bo ja już zmęczyłem się, a Mazur²²⁸ twardy” [sic!]. Ciężko rannego zostawiono, inni Ukraińcy odwieźli go do szpitala w Radziechowie. Tu po 10 minutach skończył życie. Nazywał się Białowas Tadeusz – lat 17. Ukraińcy w drodze do szpitala bili go jeszcze. Wieźli go: Michaliszyn Fedko i Krasota Stefan. Szczygielska [f] Zofia, Polka z wsi Krzywe, opowiadała matce o szczegółach zamordowania syna.

Zeznanie uczyniono 15 VI 1944 r.

Stefania Białowas^c

^a W dokumencie skreślono opowiada, że jego.

^b W dokumencie skreślono uciekał.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d Numer zrekonstruowany.

^e W dokumencie skreślono 4.

^f W dokumencie skreślono Z.

²²⁵ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Palczak/Pajczak Jan.

²²⁶ Krzywe, wieś, dwór, gm. Radziechów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

²²⁷ Proboszczem greckokat. w Krzywem był wówczas ks. Iwan Nabereżnyj (ur. 1890 r.), wyświęcony na kapłana w 1916 r. (*Szematyzm duchowenstwa Lwowskiej Archieparchii*, Lwów 1938, s. 68).

²²⁸ Mazur – w znaczeniu Polak.

[s. 137] [poz. 2028]^a

Wieś Huta Szczzerzecka, gm. Krasów, pow. Lwów, par. Bryńce

Zeznająca potwierdza zeznanie z dnia 29 IV, 31 V i 1 VI [1944 r.]²²⁹. Dodaje, że w napadzie z 15 na 16 IV [1944 r.] straciła ojca. Ojciec chciał wypuścić bydło w pole, wtedy Ukraińcy porwali go, uprowadzili w las i tu zamordowali. Znaleziono jego ciało bez oczu, bez nosa, skóra u obu rąk odcięta i od nadgarstka w górę podwinięta, i pokłuty nożem. Nazywał się Gryglewicz Piotr – lat 68. Córka nie mogła ciała pochować, bo Ukraińcy nie pozwolili. Zeznająca uciekała w pole z dwumiesięcznym dzieckiem. Wskutek silnego wiatru dziecko zmarło matce na ręce. Nazywało się Szlachetko Maria Agnieszka. Matka złożyła zwłoki dziecka do skrzyni i pochowała je raz w sadzie, a drugi raz pod domem koło okna. Oba razy Ukraińcy w dzień przychodzili, wykopywali skrzynię, zabierali ją ze sobą, a po stwierdzeniu zawartości odnosili ciało pod dom w skrzyni.

Zeznanie uczyniono 16 VI 1944 r.

^bSzlachetka Maria^b

[poz. 2029]^a

Wieś Ostrów koło Sokala, pow. Hrubieszów²³⁰, par. Ostrów

Napad był 31 III [1944 r.] Około 2000 Ukraińców napadło na wieś o godz. 4.00 rano. Pochodzili z Ostrowa i ze wsi sąsiednich. Wieś była przeważnie polska, liczyła może 15 numerów ukraińskich. Polacy bronili się od godz. 4.00 do 10.00 przed południem. Padło coś 80 Polaków. Przeważnie strzelano ich. Nad niektórymi ofiarami znęcano się. Dwie kobiety zatopiono w studni. Jedna z nich nazywała się Steciuk Elżbieta²³¹ – lat 40. Taborowi Józefowi²³²

[s. 138] odcięto części rodne, kłuto go, a potem spalono. Miał lat 55. Niektórzy ukryci w piwnicy domów splonęli żywcem.

Zeznanie uczyniono 16 VI 1944 r.

^bDołhan Paweł^b

[poz. 2030]^a

Wieś Perespa, gm. Tartaków, pow. Sokal, par. Tartaków, [woj. lwowskie]

Mąż zeznającej trudnił się budowaniem domów. 5 III [1944 r.] znajdował on się na niemieckiej kolonii Swadkowce^{c233} w pracy. Gdy wieczorem o godz. 8.00 szedł spać, wpadło kilku Ukraińców do domu. Wtedy zagrożony w białiznie uciekł przez okno. Ukraińcy dopędzili go i mordowali. Znaleziono jego ciało bez oczu, bez nosa, części rodne odcięte, ręce i ^dnogi^d połamane i powykręcane, wreszcie przeбиты trzema kulami na wylot

^a Numer zrekonstruowany.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie Swadkowice.

^{d-d} Nadpisano nad połamane.

²²⁹ Por. poz. 1821, 1894, 1896.

²³⁰ Ostrów leżał w pow. Sokal.

²³¹ Por. BOZW; wiek: 60 lat.

²³² Por. BOZW, gdzie brak informacji odnośnie do okoliczności zbrodni.

²³³ Swadkowce, kol., gm. Tartaków, pow. Sokal, woj. lwowskie.

w czaszkę, w pierś i w krzyż. Żona ciała zabrała i pochowała na cmentarzu. Nazywał się Makarów Stanisław – lat 33.

3 VI [1944 r.] o zachodzie słońca miejscowi Ukraińcy urządzili napad na wieś i zamordowali 12 Polaków. Jezierski Stefan²³⁴ – lat 60, i jego żona Anna – lat 52, zabici koromysłami²³⁵. Gniedyk – lat 70, z czworaków Liegenschaftu zanieśli ją do domu polskiego, położyli na łóżko i dom podpalili. Gniedyk sparaliżowana spłonęła żywcem. Zeznająca widziała dom sąsiadów po napadzie. Łóżka były połamane, ściany i sufit krwią zbryzgane, na podłodze ślady krwawe ciał ludzkich; zmarłych nie było, spalono je w sąsiednim domu polskim. Mieszkały tu 2 rodziny polskie: 1) Pastuszek Jan²³⁶ – lat 70, [a] i jego matka Pastuszek – lat coś 90, 2) Kus Maria – lat 28, i troje dzieci – lat 5, 3 i 1,5. Pozdrowski – lat 85, żywcem spalony w ogniu. Jezierski Michał²³⁷ – lat 40, też spalony w ogniu. Jego matka Jezierska Tekla – lat 63, i brat Jezierski Franciszek lat – 33, zastrzeleni i pochowani w gnoju [sic!].

[s. 139]

Zeznanie uczyniono 16 VI 1944 r.

^bIrena Makarów^b

^bBurda Tekla^b

PS Zeznające dodają jeszcze nazwiska morderców z wsi Perespy: Natajiłko Łesyk, Czima Wasyl, Faryna Jendrów, Pieter Łucek, Łacinnik, Potap, Hrycaj – prowodyr.

[poz. 2031]^c

Wieś Niedzieliska²³⁸, pow. Przemyślany, par. Świrz

Napad²³⁹ był coś przed trzema tygodniami, a więc w drugiej połowie maja [1944 r.] w nocy. Około 200 Ukraińców miejscowych i z sąsiedztwa otoczyło wieś i grupami wchodzili do domów polskich. Mordowali wszystkich. Padło wtedy 9 osób. Żonę zeznającego, Kutną Annę – lat 35, kluto nożami w piersi i głowę i siekierą rozbito głowę. Dziecku dwuletniemu Kutnemu Michałowi rozpruto brzusek nożem, męczyło się ono jeszcze do wieczora. Mudrak Bronisław – lat 11 – nożem pokłuty w brzuch, ręce w nadgarstkach poobrzynane i skóra podwinięta pod górę. Jaworska Anna – lat 30, i 2 jej siostry Maguliszyn Michalina – lat 18, i Maguliszyn Janina – lat 8 – wszystkie porżnięte nożami.

Zeznanie uczyniono 16 VI 1944 r.

^bKutny Jan^b

^a W dokumencie skreślono ze sw.

^b Własnoręczny podpis świadka.

^c Numer zrekonstruowany.

²³⁴ W BOZW odnotowano wpis: Jezierski Stefan; data śmierci: 18 III 1944 r., lecz miejscem zbrodni był Tarnoszyn (pow. Rawa Ruska).

²³⁵ Koromysło – nakładany na ramiona drewniany pałąk, służący do noszenia wiader z wodą.

²³⁶ W BOZW znajduje się zapis: Pastuszek Jan; data śmierci: 14 X 1945 r., lecz miejscem zbrodni była Pielnia (pow. Sanok).

²³⁷ W BOZW występuje zapis: Jezierski Michał; wiek: 40 lat, data śmierci: marzec 1944 r., lecz miejscem zbrodni była Polanka, kol. (pow. Buczacz).

²³⁸ Niedzieliska, wieś, dwór, gm. Świrz, pow. Przemyślany, woj. tarnopolskie.

²³⁹ W BOZW widnieje wpis: Zbrodnia w m. Niedzieliska w dn. 30 kwietnia 1944 r., liczba ofiar: 19.

[s. 140] [poz.] 2032

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznający potwierdzają zeznania poprzednie. Dodaje jeden z nich, że Nieckarz Mikołaj – lat 24, podany w dniu 13 VI [1944 r.]²⁴⁰, to jego syn. Dodają, że trzeci napad na wieś był z [a]1 na 2 V [1944 r.] nad ranem. Zeznający sam nie był bezpośrednim świadkiem napadu, bo mieszkał wtedy we wsi Biłka Szlachecka^{b241}. Opowiada tylko, że Polacy od czasu do czasu przyjeżdżali do Hanaczowa po prowiant. Skorzystali z tego Ukraińcy, napadli na Polaków i wymordowali. Ilość osób zamordowanych niewiadoma. Zamordowano również syna zeznającego, Wójtowicza Mikołaja – lat 19. Zastrzelono go. Ciała nie pogrzebano. Kobiety wrzuciły ciało do rowu.

Zeznanie uczyniono 16 VI 1944 r.

“Wójtowicz Piotr”^c

[poz. 2032a]

Wieś Huta Szczerczecka, gm. Krasów, pow. Lwów, par. Bryńce

Zeznające potwierdzają poprzednie zeznania²⁴². Dodają, że ich bracia służyli we wsiach sąsiednich: 1) Zieliński Władysław – lat 18, we wsi Brodki, 2) Beziuk Karol – lat 36, we wsi Polany. Pierwszy z nich w połowie maja [1944 r.] został zabrany z domu, gdzie służył, uprowadzony do lasu i tu zamordowany. Sposoby mordu nieznane. Ciała nie znaleziono. Drugi z nich w pierwszych dniach kwietnia [1944 r.], gdy przechodził drogą polną, został napadnięty przez Ukraińców i zabity. Sąsiadka przechodząc tamtędy, zauważyła jego martwe zwłoki bez oczu i uszu. Bliżej nie przypatrywała mu się. Dała o tym znać rodzinie.

Zeznanie uczyniono 17 VI 1944 r.

“Józefa Zielińska”^c

“Anastazja Wojciechowska”^c

[s. 141] [poz.] 2033

Wieś Hanaczówka, gm. Kurowice, pow. Przemyślany

Zeznająca potwierdza poprzednie zeznania. Dodaje, że Szczerbaty Józef – lat 27, podany 25 V [1944 r.]²⁴³, to jest jej mąż.

Zeznanie uczyniono 19 VI 1944 r.

“[Sz]czerbata Antonina”^c

Zamordowany Łęgowy Mikołaj – lat 76.

^a W dokumencie skreślono 9. na 10. kwietnia b.r.

^b W dokumencie Biłce szlacheckiej.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

²⁴⁰ Por. poz. 2024.

²⁴¹ Biłka Szlachecka, wieś, dwór, gm. Biłka Szlachecka, pow. Lwów, woj. lwowskie.

²⁴² Por. poz. 1821, 1894, 1896, 2028.

²⁴³ Por. poz. 1880.

[poz.] 2034

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany

Zeznająca potwierdza zeznania²⁴⁴, dodaje, że 14 IV [1944 r.] przed południem został zabity jej mąż Ilków Stanisław – lat 42, i syn Ilków Józef – lat 14. Obu zastrzelono w polu pod lasem. Ciała pochowano na cmentarzu.

Zeznanie uczyniono 19 VI 1944 r.

[^a] Ilków Zofia ^{+b}

[poz. 2035]^c

Wieś [os.] Gawliki, gm. Dobrotwór, pow. Kamionka Strum[ilowa], par. Dobrotwór, [woj. tarnopolskie]

Napad był w połowie maja [1944 r.] w nocy. Nieznana ilość Ukraińców wpadła do wsi. Polacy, którzy przeważnie wieś zajmowali, ratowali się ucieczką. Padło sześć osób. Przeważnie postrzelono ich. Jeden był pokłuty bagnetami. Cztery osoby z tego spalono. Zeznający stracił siostrę Herlę Janinę – lat 25. 280 domów polskich spalono lub rozebrano. Kaplicę miejscową zrabowano i rozebrano [*sic!*].

Zeznanie uczyniono 20 VI 1944 r.

^dWójtowicz Emil^d

[poz. 2036]^c

[s. 142]

Wieś Rumno²⁴⁵, gm. w miejscu, pow. Rudki, par. Rumno

Napad²⁴⁶ był przed dwoma tygodniami w nocy. Około 500 Ukraińców z wsi sąsiednich wkroczyło do Rumna. Na przodzie jechał prowodyr w powozie, otoczony czterema Ukraińcami z karabinami maszynowymi. Prowodyr rakieta dał znak do rozpoczęcia mord. Wtedy z cerkwi grekokat. proboszcz²⁴⁷ wypuścił ze 100 Ukraińców miejscowych uzbrojonych i umundurowanych. Miejscowi Ukraińcy rabowali i mordowali. Sąsiedni strzelali do uciekających. Tej nocy padło „najmniej” 34 Polaków. Niektórych mordowano w okrutny sposób. Żon^e zeznającego, Kasprzyszak Katarzynę²⁴⁸ – lat 30, odcięto szablą lewą rękę i pierś przebito na wylot. Syn Kasprzyszak Michał²⁴⁹ – lat 3, dostał kolbą karabinu w lewą skroń, bok lewy rozcięto [^g] szablą, szablą rozcięto skórę na czaszce, a potem zdarto ją na

^a W dokumencie skreślono H.

^b Własnoręczny znak świadka.

^c Numer zrekonstruowany.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^{e-e} Nadpisano nad 34.

^f W dokumencie Żonę.

^g W dokumencie skreślono ba.

²⁴⁴ Napadu w Hanaczowie dotyczą poz.: 1629, 1819, 1878, 1888, 2005a, 2023, 2024, 2025, 2032.

²⁴⁵ Rumno, wieś, dwór, gm. Komarno, pow. Rudki, woj. lwowskie.

²⁴⁶ W BOZW widnieje zapis: Zbrodnia w m. Rumno [pow. Rudki woj. lwowskie] w nocy z 2 na 3 VI 1944 r., liczba ofiar: 40.

²⁴⁷ Według ostatniego przedwojennego schematyzmu eparchii przemyskiej proboszczem w Rumnie od 1935 r. był ks. Jarosław Posyczynski (Posyczynskij) (ur. 1883 r.), wyświęcony na kapłana w 1909 r. (*Schematyzm wsęgo greko-katolickiego duchowenstwa...*, s. 52).

²⁴⁸ Por. BOZW; w opisie okoliczności śmierci znajduje się informacja: „zamordowana wraz z dwuletnim synkiem Antonim”.

²⁴⁹ W BOZW widnieje zapis: Kasprzyszak Antoni; wiek: 2 lata; w opisie okoliczności śmierci można przeczytać: „zamordowany przez Ukraińców wraz z matką Katarzyną”.

oba uszy. Dziecko mimo to jeszcze jakiś czas żyło. Krewna dalsza Dżugaj Maria²⁵⁰ – lat 40, żywcem rzucona w ogień. Kościelnemu odcięto głowę²⁵¹. Jakiejś dziewczynie młodej, która w kościele nosiła chorągiew, wydłubano oczy i rozpruto brzuch. O godz. 7.00 rano przyjechało Gestapo i aresztowało księdza greckokat. wraz z synem, który brał również udział w mordzie. Obaj jednak mieli znajomości w SS ukraińskim i po kilku dniach zwolniono ich.

Zeznanie uczyniono 20 VI 1944 r.

^aKarol Kasprzyszak^a

^aZofia Kasprzyszak^a

PS Reszta ukraińskich bandytów uciekła w las.

[s. 143] [poz. 2037]^b

Wieś [c] Uniów, gm. Uniów, pow. Przemyślany, par. Przemyślany, [woj. tarnopolskie] Napad był w połowie stycznia [1944 r.] (zdaje się) w nocy. Wieś była ukraińska. Był tylko jeden dom polski. Gdy Ukraińcy wpadli do [d] domu, mieszkańcy uciekli w krzaki. Wtedy zabrali oni dwóch mężczyzn, męża i brata zeznającej i wystrzelali ich z karabinu maszynowego. Nazwiska pomordowanych: Kordjeszyn [Kordejszyn] Władysław – lat 30, Pawłowski Stanisław – lat 22.

Zeznanie uczyniono 20 VI 1944 r.

^aPawłowska Katarzyna, zam[ężna] Kordejszyn^a

^aRozalia Żuk^a

[poz. 2038]^b

Bakowce²⁵², gm. Strzeliska Nowe^e, pow. Bóbrka, par. Sokołówka

27 III [1944 r.] dwóch mieszkańców [f] Bakowiec wracało z pracy w młynie z Dziewiętnik^{g253} do Bakowiec. Po drodze napadło na nich kilku Ukraińców, skierowało ich do lasu i tu ich zabito. Szczegóły mordu nieznane. Ukraińcy sami ciała pochowali, rodzina ich nie widziała. Nazwiska zamordowanych: Posada Wojciech – lat 30, szwagier zeznającego i drugi²⁵⁴ mieszkaniec Lwowa, który przyjechał na wieś wymienić ubrania na prowiant. Jeden z morderców to był Ukrainiec z wsi Brzeziny²⁵⁵, który jako robotnik pracował w młynie w Dziewiętnikach^h razem z p[anem] Posadą Wojciechem, kierownikiem mły-

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono Hn.

^d W dokumencie skreślono wsi.

^e W dokumencie Strzeliska.

^f W dokumencie skreślono z.

^g W dokumencie Dziewiętnik.

^h W dokumencie Dziewiętnikach.

²⁵⁰ W BOZW widnieją wpisy: Dżugaj Kasztelan Maria; wiek: 65 lat, oraz Dżugaj Szewczycha Maria; wiek: 57 lat.

²⁵¹ Por. BOZW, według której kościelnym w Rumnie był Mateusz Gąsior; wiek: 55 lat.

²⁵² Bakowce, wieś, dwór, gm. Strzeliska Nowe, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

²⁵³ Dziewiętniki, wieś, dwór, gm. Sokołówka, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

²⁵⁴ W BOZW widnieje zapis: brak nazwiska, brak imienia. Z opisu okoliczności śmierci wynika, że ofiarami były następujące osoby: „Mielnik, młynarz w miejscowym młynie, i jego syn Stanisław, około 12–14 lat. Zostali zatrzymani przez banderowców na stacji kolejowej Wybranówka podczas powrotu ze Lwowa do domu i uprowadzeni do lasu, gdzie przywiązani do drzewa, po torturach, m.in. po oskalpowaniu, zostali zamordowani w marcu 1944 r.”.

²⁵⁵ Brzezina, wieś, gm. Sokołówka, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

na. Imię jego Mikołaj, nazwisko nieznane. Tenże Mikołaj chciał zamordować swą żonę i dziecko, dlatego że są Polakami. Ale obie uciekły i ukryły się.

Zeznanie uczyniono 21 VI 1944 r.

^aGargała Franciszek^a

[poz. 2039]^b

[s. 144]

Wieś Łahodów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Pohorylce
Napad był z 18 na 19 VI [1944 r.] w nocy. Niewiadoma ilość Ukraińców urządziła napad na dwa domy polskie i wymordowała w nich po pięciu członków rodziny Polaków i Ukraińców. Pierwsza rodzina składała się z ojca Antoniaka Antoniego²⁵⁶ – lat 50, matki Antoniakowej (Ukr[ainki]) – lat 47, [c] dwóch córek Antoniaków²⁵⁷ – lat 18 i lat 16 (Ukr[ainki]), i syna Antoniaka Mikołaja²⁵⁸ – lat 21. Druga rodzina: matka Nowogrodzka Maria²⁵⁹ – lat 35; dzieci: Nowogrodzka Anna – lat 20, Nowogrodzki Mikołaj – lat 16, Nowogrodzka – lat 7, i brat matki, Kunicki Michał²⁶⁰ – lat 23. Następnej nocy zamordowano Nowogrodzką Katarzynę – lat 26. Wszystkich postrzelano. Ciała pochowano na [d] podwórzu koło domu.

Zeznanie uczyniono 21 VI 1944 r.

^aFlorko Michał^a

[poz. 2040]^b

Milatyn Nowy, gm. w miejscu, pow. Kam[ionka] Strum[ilowa], par. Milatyn
Zbiorowego napadu nie było. Tylko Ukraińcy mordowali Polaków od czasu do czasu po kilku. W roku 1943 po żniwach, zdaje się w sierpniu, dwóch kolejarzy wracało z pracy z Kutkorza do domu, do Milatyna Nowego. Po drodze zostali zamordowani przez Ukraińców – gdy szli przez drogę wiejską, zastrzelono ich. 2 IV 1944 r. po południu zastrzelono na polu brata zeznaającego, Zarembę Piotra – lat 42. Dostał siedem kul w brzuch i dwa pchnięcia bagnetem w lewą skroń i szyję. [e] Razem z nim zabito jeszcze dwóch Polaków, ciała ich zniknęły bez śladu. Nazywali się Grech Piotr – lat 42, i Zajac – lat 44. Kilka dni przedtem, tj. przy końcu marca [1944 r.] ^fpo południu^f [g], ojciec drugiego zeznaającego siedł z Milatyna do Derewlan^{h261} razem z wiejskim listonoszem. Po drodze zamordowano ich. Sposób mordowania nieznany, ciała znikły bez wieści. Nazywali się

[s. 145]

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono córki.

^d W dokumencie skreślono w.

^e W dokumencie skreślono Kilka.

^{f-f} Nadpisano nad skreślonym rano.

^g W dokumencie skreślono rano.

^h W dokumencie Derewian.

²⁵⁶ Por. BOZW; wiek: 55 lat.

²⁵⁷ W BOZW znajduje się wpis: brak nazwiska, brak imienia. Z opisu okoliczności śmierci wynika, że były to 2 Ukrainki, które „zostały zamordowane przez banderowców, ponieważ pomagały ukrywać się Polakom”. Być może tymi Ukrainkami były córki Antoniego Antoniaka.

²⁵⁸ Por. BOZW; wiek: 29 lat.

²⁵⁹ W BOZW widnieje wpis: Nowogrodzka Maria; wiek: 14 lat, miejsce zbrodni: zgodne.

²⁶⁰ Por. BOZW; wiek: 35 lat.

²⁶¹ Derewlany, wieś, dwór, gm. Milatyn Nowy, pow. Kamionka Strumilowa, woj. tarnopolskie.

Filipów Karol – lat 62, i Mogielnicki Józef – lat 41. Kolarze nazywali się Woźniecki Leon – lat 30, i Marczewski Marian – lat 20.

Zeznanie uczyniono 22 VI 1944 r.

^aZaremba²⁶² Michał^a

^bFilipów Stanisław^b

PS Zaremba Michał dodaje, że na kilka tygodni przed zamordowaniem brata dziewięciu Ukraińców przyszło do domu zeznającego i szukali go po wszystkich zakątkach. Nie znaleziono go, bo zdołał z domu uciec. Ale mieszkanie zrabowano doszczętnie.

[poz. 2041]^c

Płaucza^d Wielka²⁶³, gm. [e] w miejscu, pow. Zborów, par. Płaucza^d Mała

Napad był z 25 na 26 III [1944 r.] o godz. wpół do 10.00 w nocy. Około 300 Ukraińców z wsi Płaucza^d Wielka, Płaucza^d Mała, Glinna, Złoczówka²⁶⁴, [f] Krasne, Daniłowce²⁶⁵, a zwłaszcza z Ceniowa²⁶⁶ i Hałastówki²⁶⁷, weszło do wsi. W dwóch ostatnich miejscowościach koncentrowała się organizacja ukraińska jeszcze za polskich czasów. Byli ubrani w mundury wojskowe niemieckie, polskie, sowieckie i cywilne, i w mundurach milicji ukraińskiej. Posiadali karabiny ręczne, maszynowe, granaty, bagnety.

[s. 146] Obstąpili wieś i grupami wchodzili do domów polskich. Zamordowano 60 Polaków, pięciu zmarło później z ran. Zeznający stracił wtedy: matkę żony, Radaczyńską Julię²⁶⁸ lat – 54, Radaczyńską Rozalię²⁶⁹ – lat 15, siostrę żony i córkę Błaszczków^g Bronisławę²⁷⁰ – lat 15. Ta ostatnia dostała bagnetem w kręgosłup, a potem kilka uderzeń kolbą karabinu w krzyż. Ciężko ranna leżała w szpitalu we Lwowie i tu zmarła 19 VI 1944 r. Poniżej jest jej fotografia. Ukraińcy swoje ofiary strzelali, kłuli bagnetami, bili kolbami, młotkiem, a potem palili w ogniu domów. Domy polskie spalano. Gospodarstwa zrabowano. We wsi sąsiedniej Józefówce^{h271} w kilka dni potem w czasie napadu Ukraińcy wzięli po 3 mężczyzn drutem kolczastym, a potem wrzucano ich w ogień płonących domów. W Budyłowie²⁷² 22 III [1944 r.] Ukraińcy zamordowali 25 mężczyzn. Rąbali im ręce, nogi,

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka; litera m w nazwisku nadpisana nad literą b przez spisującego zeznanie.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c Numer zrekonstruowany.

^d W dokumencie Płaucza.

^e W dokumencie skreślono Zborów.

^f W dokumencie skreślono a cała.

^g W dokumencie Błaszczuk, jednak na odwrocie zdjęcia widoczne jest nazwisko Błaszczków, a nazwisko jej ojca, świadka, zapisano jako Błaszczków.

^h W dokumencie Józefce.

²⁶² Możliwa jest też inna forma nazwiska – Zareba.

²⁶³ Płaucza Wielka, wieś, dwór, gm. Płaucza Mała, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²⁶⁴ Złoczówka, wieś, gm. Płaucza Mała, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²⁶⁵ Daniłowce, wieś, gm. Bogdanówka, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

²⁶⁶ Ceniów, wieś, gm. Koniuchy, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²⁶⁷ Hałastówka – miejscowość niezidentyfikowana. Być może chodzi o Augustówkę, gm. Płaucza Mała, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

²⁶⁸ Por. BOZW; data śmierci: 30/31 III 1944 r.

²⁶⁹ Por. BOZW; data śmierci: 30/31 III 1944 r.

²⁷⁰ W podpisie nazwisko jej ojca zostało zapisane przez spisującego zeznanie jako Błaszczków.

²⁷¹ Józefówka, wieś, gm. Pomorzany, pow. Zborów, woj. tarnopolskie.

²⁷² Budyłów, wieś, przysiółek, dwór, gm. Budyłów, pow. Brzeżany, woj. tarnopolskie.

rozcinali brzuchy, wydłubywali oczy. W jednej ze wsi sąsiednich, nazwiska zeznająca nie pamięta, jakimś mężczyźnie rozcięto brzuch, wyciągnięto kiszkę i do jamy brzusznej włożono mu jego zamordowanego trzyletniego synka.

Zeznanie uczyniono 22 VI 1944 r.

^aStefan Bł^a

^bMaria Pankiewicz^b

^cStefan Błażków^c

[poz. 2042]^d

[s. 147]

[s. 148]

Fotografia pośmiertna Bronisławy Błażków, która zmarła 19 VI 1944 r. (zob. poz. 2041).

^e[poz. 2043]^f

[s. 149]

Wieś [g] Hrusiatycze²⁷³, pow. Bóbrka, par. Fraga

Napad był 1 V [1944 r.] w nocy. Około 50 Ukraińców uzbrojonych w karabiny, granaty, bagnety i noże wpadło do 5 rodzin polskich i zamordowali 16^h osób. Strzelali do nich,

^{a-a} Własnoręczny, niedokończony podpis świadka, prawdopodobnie Stefan Błażków.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^{c-c} Dane personalne pierwszego świadka zostały zapisane w pełnej formie przez spisującego zeznanie.

^d Do dokumentacji włączono fotografię ofiary i obie jej strony ujęto w systemie paginacji. Na odwrocie podpisano Błażków Bronisława.

^e W dokumencie połowę strony pozostawiono niezapisaną.

^f Numer zrekonstruowany.

^g W dokumencie skreślono Bu.

^h W dokumencie skreślono 3, które poprawiono na 6.

²⁷³ Hrusiatycze, wieś, dwór, gm. Strzeliska Nowe, pow. Bóbrka, woj. Lwowskie (por. poz. 2064).

rażali siekierami, kłuli bagnietami, cięli nożami. Zeznający stracił ojca Issla Józefa²⁷⁴ – lat 68, matkę Isslową Konstancję²⁷⁵ – lat 65, siostrę Isslównę Jadwigę²⁷⁶ – lat 21, i brata Issla Stanisława – lat 17. Zeznający uratował się tym, że siedział pod łóżkiem.

Zeznanie uczyniono 22 VI 1944 r.

^aIssel Józef^a

^aIssel Helena^a

PS W Hrusiatyczach^b nie ma już ani jednego Polaka^c. Wyjechali oni na zachód albo do Lwowa. We wsi zostali Ukraińcy i urządzają teraz napady na wsie sąsiednie.

[s. 150] [poz. 2044]^d

Wieś Dobrostany, gm. [e] Białogóra, pow. Gródek Jagielloński, par. Białogóra, [woj. lwowskie] [f] Napadu zbiorowego na wieś nie było. Były tam tylko 3 rodziny polskie. 8 IV [1944 r.] o godz. wpół do 5.00 rano nieznani Ukraińcy napadli na syna zeznającej, Ośmakiewicza Adama – lat 12,5; uderzono go, zdaje się, drągiem po głowie, tak że mu górną część czaszki rozbito i ciężko rannego zostawiono. Matka zabrała go do domu, gdzie męczył się jeszcze 1,5 godziny. 16 IV [1944 r.] o godz. 5.00 po południu [g] z 18 Ukraińców weszło do tego samego domu. Członkowie rodziny rozeszli się. Ukraińcy zabrali tylko brata tejże samej zeznającej, a syna drugiego zeznającego Domaradzkiego Stanisława – lat 35. Zaprowadzono go w krzaki pod las i tu zamordowano. Znalezione jego ciało z rękami połamanymi i rozbitą głową. 12 VI [1944 r.] o godz. 11.00 w nocy zabrano z domu Żminkowskiego Filipa – lat 40, przebito [h] mu bagnietem piersi na wylot, wsadzono na wóz i wywieziono na Kolonię Kopankę²⁷⁷. Tu zapalono dom Iłowa Mikołaja – lat 50. Do płonącego domu wrzucono ciężko rannego Żminkowskiego Filipa i spalono łącznieⁱ razem z Iłowem oraz jego synem (zdaje się) Iłowem Bolesławem – lat 9.

[poz. 2045]

Kolonia Mołoszkowice²⁷⁸ obok Dobrosław

16 III [1944 r.] o godz. 12.00 w nocy zastrzelono w domu rodzinę Uhmerów: matkę Uhmerową Bronisławę²⁷⁹ – lat 50, ojca Uhmera Wojciecha²⁸⁰ – lat 53, syna Edwarda²⁸¹ –

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b W dokumencie Brusiaticzach.

^c W dokumencie skreślono ch.

^d Numer zrekonstruowany.

^e W dokumencie skreślono w mi.

^f W dokumencie skreślono Napad był 8 kwietnia b.r. o godz. pół do 5 rano.

^g W dokumencie skreślono ze.

^h W dokumencie skreślono go.

ⁱ⁻ⁱ Nadpisano nad razem.

²⁷⁴ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Lsel Józef.

²⁷⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Lsel Konstancja.

²⁷⁶ W BOZW widnieje zapis: Lsel Jadwiga; była ona „córką Jana i Konstancji”.

²⁷⁷ Kolonia Kopanka, wieś, gm. Białogóra, pow. Gródek Jagielloński, woj. lwowskie.

²⁷⁸ Mołoszkowice, wieś, dwór, gm. Bruchnał, pow. Jaworów, woj. lwowskie.

²⁷⁹ W BOZW odnotowano: Uhrman Weronika; wiek: 49 lat.

²⁸⁰ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Uhrman Wojciech; wiek: 59 lat.

²⁸¹ W BOZW znajduje się zapis: Uhrman Edward; wiek: 20 lat.

lat 21, syna Eugeniusza – lat 14, syn Jerzego – lat 6, i synową Weronikę – lat 22. Mąż Weroniki był ukryty i widział to wszystko.

Zeznanie uczyniono 23 VI 1944 r.²⁸²

^aOśmakiewicz Maria^a

^aJan Domaradzki^a

^aWalenty Domaradzki^a

[poz. 2046]^b

Miasteczko Cieszanów²⁸³, pow. Zamość

Napadu zbiorowego nie było. Tylko od czasu do czasu Ukraińcy zabijali Polaków i zdzierali „Ausweisy”. Robili to Ukraińcy z Cieszanowa. 30 IV [1944 r.] o godz. 7.00 rano zabito męża zeznającej, Lisowskiego Juliana²⁸⁴ – lat 37, gdy wracał z pracy do domu. Dostał dwie kule w prawą skroń, język wyciągnięty, klatka piersiowa zgnieciona kolanami. 5 V [1944 r.] o godz. 1.00 po południu Ukraińcy wpadli do domu Lisowskiego Marcina – lat 52, wyprowadzono go kilka kamienic dalej, tu strzelono mu w czoło, tak że czaszka [c] rozpadła się na dwie części. 2 V [1944 r.] dużo Polaków wyjechało z miasteczka. W nocy z 4 na 5 V [1944 r.] Ukraińcy popalili wszystkie domy polskie, a resztę Polaków mordowano. Zeznająca nie umie powiedzieć, ile osób wtedy padło.

Zeznanie^d uczyniono 23 VI 1944 r.

^aLucyna Lisowska^a

[poz. 2047]^b

Wieś Dziedziłów, gm. Milatyn²⁸⁵, pow. Kamionka Strum[ilowa], par. Jaryczów N[owy], [woj. tarnopolskie]

Zeszłego roku [1943 r.] w lutym ktoś zabił jednego Ukraińca. Ukraińcy podejrzewali, że zrobił to brat zeznającego, Słupski Władysław – lat 27. Przyszli do domu i tu tak go zbili, że krew lała mu się z oczu. Potem zabrali go do koszar. Po trzydniowej męce zbitego, zawieziono go do lasu i tu zastrzelono. Konającego pogrzebano. 18 VI [1944 r.] w nocy Ukraińcy zastrzelili Pszon Anastazję²⁸⁶ – lat 60. Jej zwłoki zabrano na wieś razem z żywym jeszcze Pszonem Bartłomiejem – lat 37. Ten dostał w lesie kilka uderzeń po głowie tępym narzędziem, a potem dwa pchnięcia bagnetem poniżej

żeber. Oba ciała pogrzebano w lesie. 20 VI [1944 r.] w nocy zabrano z domu do lasu [s. 152] matkę zeznającego, Słupską Martę²⁸⁷ – lat 73. Sposoby mordowania nieznane. Ciało martwe sąsiedzi znaleźli w lesie.

Zeznanie uczyniono 23 VI 1944 r.

^aSłupski Jan^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono rozbicia.

^d Poprawiono z zeznającą na zeznanie.

²⁸² Datowanie i podpisy świadków dotyczą także poz. 2044.

²⁸³ Cieszanów, wieś, dwór, gm. Cieszanów, pow. Lubaczów, woj. lwowskie.

²⁸⁴ Por. BOZW.

²⁸⁵ Dziedziłów należał do gm. Dziedziłów.

²⁸⁶ W BOZW widnieje zapis: Pszon Katarzyna; data śmierci: 7 VIII 1944 r.

²⁸⁷ W BOZW odnotowano: Słupska Maria; data śmierci: 6 VIII 1944 r.

[poz. 2048]^a

Wieś Horożanka^b, pow. Podhajce, par. w miejscu

Napadu zbiorowego nie było. W ostatnich dniach kwietnia lub pierwszych maja [1944 r.] w nocy około godz. 9.00 Ukraińcy spalili 3 domy polskie. Część mieszkańców uciekła. dwóch mężczyzn postrzelono w progu domu. Spłonęli oni razem z budynkiem. Nazwiska ich Ilnicki Bronisław²⁸⁸ – lat 32, i Niżałowski Antoni²⁸⁹ – lat 18. 12 V [1944 r.] o godz. wpół do 9.00 wieczór syn zeznającej wracał do domu z mieszkania sąsiada Ukraińca. Rodzina ze swojego mieszkania usłyszała krzyki swego krewnego Klementowskiego Henryka²⁹⁰ – lat 34. Leżał on w pobliżu swego domu. Głowę miał owiniętą kocem sąsiada i cicho pisał. Ukraińcy kopali go nogami po plecach i, zdaje się, bili tępym narzędziem. Lewą rękę miał złamaną w łokciu. Palce u obu rąk powykręcane. A wreszcie dostał dwie kule w głowę na wylot. Męczył się jeszcze trzy dni w szpitalu wojskowym w Horożance^c. Wieś sąsiednia Byszów²⁹¹. [d] 13 VI [1944 r.] Ukraińcy rozrzućli ulotki, by Polacy wynieśli się do 5 dni. Część Polaków została. 18 VI [1944 r.] Ukraińcy zrobili na nich napad. Padło wtedy 22 osób. Przeważnie ich strzelali.

Zeznanie uczyniono 24 VI 1944 r.

^eKlimuntowska [sic!] Karolina^e

[poz. 2049]^a

[s. 153] Wieś Hucisko Turzańskie²⁹², gm. Toporów, pow. Kam[ionka] Strum[ilowa], par. Toporów. Zdaje się w styczniu [1944 r.], a może w lutym kilku Ukraińców przyszło do domu brata zeznającego, kazano mu zabrać się i na wozie powieziono go kilka domów dalej. Tu wprowadzono go do stodoły, zdaje się, zabito dwoma strzałami, a potem stodołę podpalono. Oliwa Mieczysław – lat 37, spalił się prawie doszczętnie. W kwietniu [1944 r.] mniej więcej w nocy przyszli Ukraińcy do domu Jesinowskich i tu zastrzelono ojca Jesinowskiego – lat 54, i syna Jesinowskiego – lat 14. Ciała zamordowanych zastrzelono [sic!].

Zeznanie uczyniono 24 VI 1944 r.

^eOliwa Ignacy^e

[poz. 2050]^a

Wieś Choderkowce^f, gm. Wybranówka, pow. Bóbrka, par. Sokołówka

Napad był 7 III [1944 r.] w nocy. Ukraińców była niewiadoma ilość. Po kilku Ukraińców wchodziło do jednego domu. Tej nocy zostało zabitych dziewięciu Polaków i trzech ranniono. Męża i teścia zeznającej wyprowadzono z domu. Ciała ich znaleziono w pobliżu

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie Chorążanka.

^c W dokumencie Chorążance.

^d W dokumencie skreślono Napad był 18.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f W dokumencie Hordokowce.

²⁸⁸ Por. BOZW; data śmierci: 1944 r.

²⁸⁹ Por. BOZW; wiek: 19 lat, data śmierci: 1944 r.

²⁹⁰ Por. BOZW; wiek: 40 lat; data śmierci: czerwiec 1944 r.; „według innych źródeł zamordowany 12 V 1944 r.”, miejsce zbrodni: Dryszczów.

²⁹¹ Byszów, wieś, gm. Horożanka, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

²⁹² Hucisko Turzańskie, wieś, gm. Toporów, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

na drodze. Mąż miał 19 ran bagnetem, a ojciec 23 ran[y] i jedno uderzenie siekierą w bok. Mąż nazywał się Kopytko Józef²⁹³ – lat 22, teść Kopytko Michał²⁹⁴ – lat 49. Garbaty od urodzenia Kądziołka Andrzej²⁹⁵ – lat 25, dostał ostrzem siekiery w głowę. Burzykowski Mikołaj²⁹⁶ – lat 35, uderzony tępą stroną siekiery w głowę. Brat zeznającej Dulka Roman²⁹⁷ – lat 23, przebity bagnetem w jamę brzuszną. Męczył się do rana. Wuj zeznającej Boni Michał – lat 27, zabity dwoma strzałami w głowę.

Zeznająca była w czasie napadu w ciąży. Dziecko urodziło się następnej nocy w domu [s. 155] Ukraińca. Matka w kilka godzin potem wstała i poszła popatrzeć się na swoje gospodarstwo zniszczone i ciała pomordowanych członków rodziny. Następnie razem matkę i dziecko zabrano do szpitala w Bóbrce. Zdaje się, że te przejścia odbiły się na dziecku, bo jest ono bardzo nerwowe.

Zeznanie uczyniono 24 VI 1944 r.

^aMichał Dulka^a

^aHelena Kopytko^a

[poz.] 2051

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznający potwierdza zeznanie z dnia 29 IV [1944 r.] i następne. Dodaje, że w pierwszym napadzie stracił zięcia Lipnickiego Mikołaja²⁹⁸ – lat 52. Dostał on 7 pchnięć nożem albo bagnetem w jamę brzuszną, język miał wyciągnięty. Został zabity na drodze. Córka zeznającego Lipnicka Katarzyna²⁹⁹ – lat 32, i 4 wnucząt: Maria³⁰⁰ – lat 18, Zofia³⁰¹ – lat 12, Józefa³⁰² – lat 7, i Kazimierz – lat 4, spalili się w piwnicy swojego domu. W tej samej piwnicy spaliła się sąsiadka Uryga Maria – lat 34, z dzieckiem przy piersi.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

^aJan Dyl^a

[poz.] 2052

Drugi zeznający dodaje, że zamordowano mu w Hanaczowie ojca Urygę Mikołaja³⁰³ – lat 55, matkę Urygę Rozalię³⁰⁴ – lat 46, siostrę Urygę Emilię³⁰⁵ – lat 11. Ojca pokłuto nożami. Dostał 28 pchnięć. Matka i siostra spaliły się w domu.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

^aUryga Edward^a

^{a-a} *Własnoręczny podpis świadka.*

²⁹³ Por. BOZW; data śmierci: 8 III 1944 r.

²⁹⁴ Por. BOZW; data śmierci: 8 III 1944 r.

²⁹⁵ Por. BOZW, gdzie widnieje wpis: Kondziołka Andrzej; wiek: 29 lat, data śmierci: 8 III 1944 r.

²⁹⁶ Por. BOZW, gdzie widnieje zapis: Bozykowski Mikołaj; wiek: 32 lata, data śmierci: 8 III 1944 r.

²⁹⁷ Por. BOZW; wiek: 18 lat, data śmierci: 8 III 1944 r.

²⁹⁸ Por. BOZW; wiek: 55 lat.

²⁹⁹ Por. BOZW; wiek: 34 lata.

³⁰⁰ Por. BOZW.

³⁰¹ Por. BOZW; wiek: 14 lat.

³⁰² Por. BOZW; wiek: 10 lat.

³⁰³ Por. BOZW.

³⁰⁴ Por. BOZW; wiek: 50 lat.

³⁰⁵ Por. BOZW; wiek: 10 lat.

[s. 156] [poz. 2053]^a

Wieś Przedrzymichy Wielkie, pow. Żółkiew, par. Kulików

Napad był 13 III [1944 r.] o godz. 10.00 w nocy. Około 45 Ukraińców z tej wsi i z sąsiednich wpadło do wsi. W tej wsi były tylko dwie rodziny polskie i jedna mieszana. Reszta to byli Ukraińcy. Po 15 Ukraińców wchodziło do jednego domu. Zeznająca straciła w tym napadzie męża Majchra Józefa – lat 54. Dostał dwa uderzenia siekierą w głowę. Miał rozbitą czaszkę, szczęki i zęby wybite. Po zabiciu Ukraińcy zabrali go ze sobą i zakopali w polu pod kupką gnoju. Rodzina znalazła jego ciało dopiero po miesiącu. W jednej jamie z nim była zakopana nauczycielka Bynowska Anna³⁰⁶ – lat 34, z mężem Ukraińcem Bynowskim Janem³⁰⁷ – lat 30. Ręce mieli związane z tyłu, następnie postrzeleni.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

^bMaria Majcher^b

[poz.] 2054

Wieś Tucze, gm. Dobrzanica, pow. Przemyślany, par. Tucze

Napad był 15 IV [1944 r.] o godz. wpół do 3.00 po południu. Ukraińcy może w liczbie 100 osób przyszedł z lasu^c. Ale Ukraińcy miejscowi pokazywali drogę do domów polskich. Przeważnie mieli ubrania cywilne. Posiadali karabiny ręczne, maszynowe i granaty. Zabito wtedy więcej jak 90 osób. Przeważnie strzelano i palono w domach. Spalono około 50 gospodarstw. Zeznający stracił wtedy matkę Górską Marię³⁰⁸ – lat 60, i żonę Górską Rozalię³⁰⁹ – lat 30. Obie zastrzelono i spalono. Zeznającego podpalamo żywcem w domu.

[s. 157] Gdy ogień objął cały budynek i Ukraińcy odeszli, wtedy zeznający zdołał uciec z ognia. [d] Był silnie poparzony. Leczył się 9 [e] tygodni w szpitalu w Przemyślanach i w Rzeszowie.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

Górski Wojciech ⁺f

[poz. 2055]^a

Wieś Dytiatyn^g, gm. Skomorochy Stare, pow. Rohatyn, par. Boków

Na wieś było [h] osiem napadów: 1) 13 [i] II [1944 r.] w [j] południe – padły dwie osoby; 2) 13 III [1944 r.] w nocy – padły dwie osoby; 3) 16 III [1944 r.] w nocy – zabito cztery osoby; 4) 23 III [1944 r.] w nocy – zamordowano sześć osób; 5) 2 IV [1944 r.] w dzień po

^a Numer zrekonstruowany.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono y.

^d W dokumencie skreślono Jest.

^e W dokumencie skreślono miesięcy.

^f Własnoręczny znak świadka.

^g W dokumencie Dytiatyn.

^h W dokumencie skreślono 87.

ⁱ W dokumencie skreślono marca.

^j W dokumencie skreślono nocy.

³⁰⁶ W BOZW odnotowano: brak nazwiska, brak imienia. Była to miejscowa nauczycielka.

³⁰⁷ W BOZW odnotowano: brak nazwiska, brak imienia. Był to mąż nauczycielki.

³⁰⁸ W BOZW widnieje wpis: Górską Maria; wiek: 17 lat, oraz Górniak Maria; wiek: 45 lat.

³⁰⁹ Por. BOZW, gdzie znajduje się rekord: Górską Rozalia (z rodziną); wiek: 28 lat. W opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „zamordowana przez banderowców razem z czteroletnią córką w nocy z 21 na 22 lutego 1944 r.”.

południu – padło siedem osób; 6) W kilka dni potem w nocy, z wieczora zabito 15 osób; 7) Koniec maja lub początek czerwca [1944 r.] – zabito 11 osób; 8) 24 V [1944 r.] w dzień po południu – padł jeden mężczyzna. Zeznający stracił w drugim napadzie ojca żony, Srokowskiego Szczepana³¹⁰ – lat 62, i wujka Sumisławskiego Szymona³¹¹ – lat 72. W trzecim napadzie zabito mu szwagra Palczaka Karola³¹² – lat 32. W następnych napadach stracił brata ciotecznego, Kozika Michała³¹³ – lat 43, bratową Kozikową Marię³¹⁴ – lat 39, ich córkę Kozik Emilię³¹⁵ – lat 13, wujecznego brata Pilichowskiego Jana³¹⁶ – lat 40, jego żonę Pilichowską Annę – lat 28, ich dwoje dzieci Marię – lat 14 i Władysława – lat 6, szwagra Gładkowskiego Józefa – lat 34. Nazwiska Ukraińców, którzy brali udział w morderstwach: Skulski (wójt zbiorowej gminy i przewodyr bandy), Łoziński Jan, Łoziński Bazyli, Perepiczko Paweł, Rudko Stefan, Rudko Dymitr, Poczekajło Ambroży (wielki działacz, mąż zaufania). Pochodzili z Dytiatyna^a, Skulski z Lipicy.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

^bJasiński Karol^b

[poz.] 2056

[s. 158]

Wieś Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

11 III [1944 r.] po południu mąż zeznającej po odprowadzeniu ojca do pociągu wracał do domu. Po drodze napadło go około 10 Ukraińców, którzy wypadli z lasu, zabrali go do lasu. Rodzina dotychczas nie znalazła ciała zamordowanego. Nie zna też bliższych szczegółów mordu. Zabity nazywał się Wójtowicz Jan – lat 34.

Zeznanie uczyniono 26 VI 1944 r.

^cStefania Wójtowicz^c

[poz.] 2057

Wieś Hanaczówka, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów

Zeznający potwierdzają poprzednie zeznania³¹⁷. Jedna z nich zeznaje, że Piwowar Antoni – lat 67, to jest jej ojciec. Dostał pchnięcie nożem czy sztyletem w lewą rękę, plecy i piersi. Drugi zeznający uzupełnia, że Figurski Leon – lat 74, to jego stryjko. Ciała pochowano w Hanaczowie na cmentarzu.

Zeznanie uczyniono 27^d VI 1944 r.

^ePiwowar Katarzyna

Figurski Kazimierz^e

^a W dokumencie Detiatyna.

^{b-b} *Własnoręczny podpis świadka.*

^{c-c} *Własnoręczny podpis świadka; w dokumencie Wojtowicz.*

^d *W dokumencie skreślono 6.*

^{e-e} *Oba podpisy świadków zostały wykonane jedną ręką.*

³¹⁰ Por. BOZW.

³¹¹ W BOZW widnieje zapis: Sumiałkowski/Sumiatawski Szymon; wiek: 73 lata.

³¹² Por. BOZW.

³¹³ Por. BOZW.

³¹⁴ Por. BOZW.

³¹⁵ Por. BOZW.

³¹⁶ Por. BOZW, gdzie odnotowano: Pielichowski/Pielechowski Jan.

³¹⁷ Por. poz. 1880, 2033.

[poz.] 2058

Wieś Bryńce Zagórne, gm. w miejscu, pow. Bóbrka, par. Bryńce Zag[órne]

Zeznająca potwierdza poprzednie zeznania³¹⁸. Dodaje, że w tym napadzie straciła męża Pudełko Michała³¹⁹ – lat [a] 48. Zastrzelono go w stodole kilka domów dalej. Ciało jego pochowano na podwórzu gospodarza Kościowa Michała³²⁰. Zeznająca twierdzi, że w Bryńcach

[s. 159] Zagórnych nie ma już Polaków. Zostali tylko Ukraińcy. Toczą się tam teraz zacięte walki [b] band ukraińskich z Węgrami i Mongołami³²¹, którzy walczą po stronie niemieckiej. Aresztowali oni „w domu” herszta bandy ukraińskiej Kahaniaka Michała. Padło lub aresztowano również wielu innych. Nazwisk ich zeznająca nie zna jeszcze.

Zeznanie uczyniono 27 VI 1944 r.

^dJulia Pudełko^d

[poz. 2059]^e

Bryńce Zagórne, pow. Bóbrka, par. w miejscu

Zeznająca potwierdza poprzednie zeznania³²². Dodaje, że mąż jej stracił w tym napadzie matkę Szymańską Rozalię³²³ – lat 70, siostrę Szymańską Katarzynę³²⁴ – lat 50, i brata Szymańskiego Stanisława³²⁵ – lat 27. [f] Matkę i brata zastrzelono i spalono w budynku mieszkalnym. Siostrę zaprowadzono do kościoła; rodzina nie wie, w jaki sposób ich zabito. W Bryńcach nie ma już Polaków. Mieszkają oni częściowo we Lwowie, [w] Dawidowie³²⁶, Starym Siole³²⁷. [W] Bryńcach są teraz Węgrzy i biją się z Ukraińcami.

Zeznanie uczyniono 28 VI 1944 r.

^dWaleria Szymańska^d

^a W dokumencie skreślono 46.

^b W dokumencie skreślono między.

^{c-c} Nadpisano nad herszta.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e Numer zrekonstruowany.

^f W dokumencie skreślono Zas.

³¹⁸ Por. poz. 1821, 1894, 1896, 2028, 2032a.

³¹⁹ Por. BOZW; zob. informacje odnoszące się do Michała Pudełko w poz. 1897.

³²⁰ W poz. 2010 Michał Kościów występuje jak świadek.

³²¹ Chodzi o oddziały kałmuckie (*Kalmucki Korpus Kawalerii. Zbrodnie popełnione na ziemiach polskich w 1944 r. w dokumentach SB*, oprac. R. Sodeł, Lublin 2011).

³²² Por. poz. 1821, 1894, 1896, 2028, 2032a, 2058.

³²³ W BOZW odnotowano zapis: Szymańska Rozalia; lecz miejscem zbrodni jest miejscowość Gaje Wielkie (pow. Tarnopol).

³²⁴ W BOZW widnieje rekord: Szymańska Katarzyna; lecz miejscem zbrodni jest miejscowość Gaje Wielkie (pow. Tarnopol).

³²⁵ W BOZW znajduje się wpis: Szymański Stanisław; lecz miejscem zbrodni jest miejscowość Gaje Wielkie (pow. Tarnopol).

³²⁶ Dawidów, wieś, dwór, gm. Dawidów, pow. Lwów, woj. lwowskie.

³²⁷ Stare Siolo, wieś, dwór, gm. Stare Siolo, pow. Bóbrka, woj. lwowskie.

[poz. 2060]^a

Wieś Chochoniów^b, gm. Skomorochy, pow. Rohatyn, par. Konkolniki^c

Zeznające potwierdzają zeznania z dnia 20 V i 22 V [1944 r.] Jedna z nich dodaje, że rodzina Witkowskich³²⁸ to jej krewni. Drugie, dwie siostry, podają pomordowanych wówczas ojca Salskiego Karola³²⁹ – lat 65, i męża jednej z nich, Mężyńskiego Michała³³⁰ – lat 45. Ojciec w czasie napadu został trzy razy ranny w rękę. Do ciężko chorego w nocy po trzech dniach, w czasie, gdy przy łóżku pielęgnowała go żona,

przyszli Ukraińcy i strzałem z karabinu w pierś dobili go. Męża zeznająca nie widziała po śmierci, nie wie o szczegółach jego mordy. Nie wie, co zrobiono z ciałem. Prócz tego w tym napadzie zginęli: brat męża, Mężyński Marian³³¹ – lat 43; jego żona Kazimiera³³² – lat 32; [d] siostra męża, Czerkowska Ludwina³³³ – lat 47; jej mąż Czerkowski Julian³³⁴ – lat 50 (powieszono go w sadzie na drzewie); ich syn Czerkowski Tadeusz³³⁵ – lat 14 (przestrzelony i powieszony na moście). W Chochoniowie^e nie ma już Polaków. Jeszcze w marcu opuścili oni wieś i przenieśli się do Panowic³³⁶, do Lwowa, [f] Stanisławowa albo do zachodniej Galicji. We wsi zostali sami Ukraińcy. Dalsze losy Chochoniowa^g są zeznającym nieznane.

Zeznanie uczyniono 29 VI 1944 r.

^hMaria Mężyńska^h

^hSalska Helena^h

^hJózefa Witkowska^h

[poz. 2061]^a

Wieś Hnilcze, gm. Horożankaⁱ, pow. Podhajce, par. Hnilcze

Zeznające potwierdzają zeznanie z dnia 12 VI [1944 r.]³³⁷ Podają jeszcze nazwiska pomordowanych członków swojej rodziny. Mąż Gładkowski Józef – lat 33, uduszono go sznurem za szyję. Zabrano go z domu i ślad [p]o nim zaginął. Siostra zeznającej Polczak Józefa – lat 35, była również duszona sznurem i ciągnięta 1,5 km do wsi Chochoniowa^g; była już nieprzytomna, sina, oczy zaszyły krwią, cała krwią oblana. Ukraińcy sądzili, że ją zabili i zostawili ją. Po jakimś czasie odeszła, sznur rozplątała i powoli dowlokła się do domu. Obecnie leczy się. Ona to podała bliższe szczegóły mordy innych osób.

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie Hohoniów.

^c W dokumencie Kąkolniki.

^d W dokumencie skreślono szwagier.

^e W dokumencie Hohoniowie.

^f W dokumencie skreślono i.

^g W dokumencie Hohoniowa.

^{h-h} Własnoręczny podpis świadka.

ⁱ W dokumencie Chorożanka.

³²⁸ W BOZW odnotowano jedynie zapis: Witkowski Jan.

³²⁹ W BOZW widnieje rekord: Solski/Salski Karol.

³³⁰ Por. BOZW; wiek: 42 lata.

³³¹ Por. BOZW, gdzie znajduje się zapis: Mężyński Marian/Michał; wiek: 40 lat.

³³² Por. BOZW, gdzie odnotowano rekord: Mężyńska/Mężyńska Kazimiera; wiek: 36 lat.

³³³ W BOZW odnotowano: Czerkawska Ludwika.

³³⁴ W BOZW widnieje wpis: Czerkowski Julian.

³³⁵ W BOZW znajduje się zapis: Czerkowski Tadeusz.

³³⁶ Panowice, wieś, gm. Horożanka, pow. Podhajce, woj. tarnopolskie.

³³⁷ Por. poz. 2021.

[s. 161] [poz. 2062]^a

Wieś Dytiatyn^b leży obok Hnilcza. Z wymienionych pod datą 26 VI [1944 r.]³³⁸ Palczak Karol³³⁹ to był mąż Palczak Józefy, która odeszła. Gładkowski Józef to był mąż zeznającej (zapisany wyżej). Nazwiska [^c] Ukraińców, którzy mordowali Palczaka Karola i Palczak Józefę: Szmich Wasyl, Nestorko Kaziarek i Pereściuk Michał. Pochodzili z Hnilcza. W chwili napadu paśli bydło.

Zeznanie uczyniono 29 VI 1944 r.
^dStefania Głatkoska^d [Gładkowska]
^dBożek Stanisława^d
Cieślak Emilia +^e
Żuryło Maria +^e

[poz. 2063]^a

Wieś Szlązaki^{f340}, gm. Adamy³⁴¹, pow. Kamionka Strumiłowa, par. Adamy 16 IV [1944 r.] rano wracali z noclegu do domu: Cymbrowska Anna – lat 42; jej [^g] syn po pierwszym mężu, Gugała Bronisław – lat 20; Gugała Kazimiera – lat 18, córka po pierwszym mężu, i córka z drugiego małżeństwa, Cymbrowska Ksaweryna – lat 9. Jechali wozem. W nocy kryli się przed bandami. Po drodze natrafili na minę, która rzekomo miała być podłożona na partyzantów podług zeznań ukraińskich. Zostali wysadzeni w powietrze i wszyscy zginęli. Mąż Anny Cymbrowskiej, a brat zeznającej Cymbrowski, Władysław – lat 38, [^h] na przedmieściu Buska, zwanej Zarokitna³⁴², 30 V [1944 r.] o północy został napadnięty przez Ukraińców w łóżku, tu bito go bokserami³⁴³, a wreszcie zastrzelono trzema strzałami. Ciało pochowano w Busku na cmentarzu. Wieś cała spalona. Zostało całych jeszcze dziewięć domów. Polaków nie ma, wieś była czysto polska. Jeden Ukrainiec wyprowadził się do wsi sąsiedniej.

Zeznanie uczyniono 29 VI 1944 r.
^dChrobak Helena^d

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie Ditiatyn.

^c W dokumencie skreślono morder.

^{d-d} Własnoręczny podpis świadka.

^e Własnoręczny znak świadka.

^f W dokumencie Szlązaki.

^g W dokumencie skreślono syn.

^h W dokumencie skreślono w.

³³⁸ Por. poz. 2055.

³³⁹ Por. BOZW.

³⁴⁰ Szlązaki, wieś, gm. Grabowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

³⁴¹ Adamy, wieś, dwór, gm. Grabowa, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

³⁴² Zarokitna – przedmieście Buska, położone za rzeką Rokitną.

³⁴³ Być może chodzi o uderzenia pięściami.

[poz. 2064]^a

[s. 162]

Wieś Hrusiatycze^b, pow. Bóbrka, par. Fraga, cd. z dn[ia] 22 VI 1944 r.³⁴⁴

Nazwiska morderców Ukraińców: Chendocha Wasyl, Gierycz Josyf, Wysoczański Josyf, Iwanowski Iwan, Mohyla Stefan, Basara Stefan, Luty Stefan.

Zeznanie uczyniono 29 VI 1944 r.

^cBardzik Piotr^c

^cIssel Józef^c

[poz. 2065]^a

Wieś Hnilcze, gm. Horożanka^d, pow. Podhajce, par. Hnilcze

Zeznająca potwierdza zeznanie z dnia 12 VI 1944 r.³⁴⁵ Uzupełnia, że Podbielski Ludwik – lat 42, to był jej mąż. Sługocki Władysław i jej mąż w krytycznej chwili byli w mieszkaniu. Ukraińcy kazali położyć im się na ziemię i obcasami bili ich po głowie. Żonie też grozili śmiercią. Po zrabowaniu i splądrowaniu całego mieszkania obu wymienionych zabrali ze sobą. Rodziny nie wiedzą, co z nimi stało się.

Zeznanie uczyniono 30 VI 1944 r.

^cHelena Podbielska^c

[poz. 2066]^a

Wieś Ładańce, pow. Przemyślany, par. Wołków

Napadu zbiorowego na wieś nie było. Od 10 II [1944 r.] do 7 IV [1944 r.] zabito pojedynczo razem osiem osób. Rodzin czysto polskich było pięć. Reszta to były rodziny ukraińskie lub mieszane. Zeznającego uprzedzono prywatnie w zaufaniu, żeby z rodziną wieś opuścił, bo grozi mu niebezpieczeństwo życia. Wtedy wyjechał on do Lwowa. 7 IV [1944 r.] żona z córkami^e wróciły na wieś w celu zabrania prowiantów z domu. Wtedy Ukraińcy zabrali je na folwark i tu zniknęły bez wieści. Zdaje się, że zostały one zastrzelone albo spalone w stogach słomy. Nazywały się: Rusińska Klementyna – lat 45, [s. 163] i jej córki: Stanisława Maria – lat 17, Daniela Krystyna – lat 17 (bliźnięta). Ciał nie znaleziono. Potem już napadów nie było. Niektórzy Polacy zostali jeszcze we wsi.

Zeznanie uczyniono 30 VI 1944 r.

^cRusiński Leon^c

[poz. 2067]^a

Wieś Łopatyn³⁴⁶, gm. Laszków³⁴⁷, pow. Radziechów, par. Łopatyn

Napad był 28 V [1944 r.] w nocy. Nieznana ilość Ukraińców napadła na polskie rodziny. Mówili po niemiecku. Zabito [f] 11 Polaków. Strzelano ich albo krajano nożami. Zeznająca

^a Numer zrekonstruowany.

^b W dokumencie Rusiatycze.

^{c-c} Własnoręczny podpis świadka.

^d W dokumencie Horożanka.

^e W dokumencie skreślono ą.

^f W dokumencie skreślono 10.

³⁴⁴ Por. poz. 2043.

³⁴⁵ Por. poz. 2021.

³⁴⁶ Łopatyn, miasto, dwór, gm. Łopatyn, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

³⁴⁷ Laszków, wieś, dwór, gm. Laszków, pow. Radziechów, woj. tarnopolskie.

straciła w tym napadzie męża Drozdowskiego [*sic!*] Kazimierza³⁴⁸ – lat 52. Zeznająca została ciężko ranna, dostała strzały w oba ramiona, piersi, podbródek i prawy policzek. [a] Niemcy przewieźli ją do szpitala we Lwowie, gdzie leczyla się. Nazwiska zamordowanych: Drozdowska Anna³⁴⁹ – lat [b] 45, Drozdowska Anna³⁵⁰ – lat 35, Dyńka Michał³⁵¹ – lat 45, jego syn Józef³⁵² – lat 16, Kozakowski Jan³⁵³ – lat 40, jego żona Maria³⁵⁴ – lat 36, ‘ich’ dzieci dwoje; Biber Jan – lat 50, i Kozakowski Stanisław³⁵⁵ – lat 40. [d] Sześć osób zostało rannych.

Zeznanie uczyniono 30 VI 1944 r.

^eRybak Stanisława^e

^eBruzdowska Anna^e

^eRybak Stanisława^e

[s. 164] [poz. 2068]^f

Wieś Horpin, gm. Streptów³⁵⁶, pow. Kamionka Strumiłowa, par. Horpin
Napad był w połowie maja [1944 r.] w nocy. Około 600 Ukraińców ze wsi: Horpin, Łodyna Nowa^g, Nahorce Małe^{h357}, Wyrówⁱ, Sokołów³⁵⁸, Jakimów³⁵⁹, Czestynie³⁶⁰ i Nowy Staw³⁶¹, otoczyli wieś. Mordowali wszystkich, kogo w domu zastali. Padło około 30 osób. Potem gospodarstwa palono. Spłonęło więcej jak 200 gospodarstw. Nad ofiarami znęcano się. Starców strzelano. Dorosłych mężczyzn mordowano w okrutny sposób. Pięciu mężczyzn związano razem łańcuchem od wozu i wrzucono ich żywcem w ogień. Bratun Michał – lat 35, odcięto mu nogi powyżej kolan, ręce przekłuto bagnetami, [l] paskiem związano z tyłu i zakręcono patykiem, dwóch Ukraińców stało nogami na jego piersiach i brzuchu, a trzeci Ukrainiec skrzył głowę w tył. Po tym morderstwie wrzucono ciało w ogień. Na szczęście skóra tylko na nim

^a W dokumencie skreślono N.

^b W dokumencie skreślono 40.

^{c-c} Nadpisano nad dzieci.

^d W dokumencie skreślono Pięć.

^{e-e} Własnoręczny podpis świadka.

^f Numer zrekonstruowany.

^g W dokumencie Łodyna.

^h W dokumencie Nahorce.

ⁱ W dokumencie Byrów.

^j W dokumencie skreślono i.

³⁴⁸ Por. BOZW; data śmierci: 25/26 V 1944 r.

³⁴⁹ Por. BOZW; data śmierci: 25/26 V 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci widnieje informacja: „zamordowana z córką Anną”.

³⁵⁰ Por. BOZW; data śmierci: 25/26 V 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się zapis: „Córka Anny. Zamordowana z matką”. Jest jednak nieprawdopodobne, by była to córka Anny (różnica wieku między ofiarami wynosi zaledwie 10 lat).

³⁵¹ Por. BOZW; data śmierci: 25/26 V 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci można zapoznać się z informacją: „Zamordowany z żoną i synem Józefem”.

³⁵² Por. BOZW; wiek: 12 lat, data śmierci: 25/26 V 1944 r.

³⁵³ Por. BOZW; wiek: 48 lat, data śmierci: 25/26 V 1944 r.; w opisie okoliczności śmierci znajduje się zapis: „Zamordowany z żoną i córką Heleną”.

³⁵⁴ Por. BOZW; wiek: 45 lat, data śmierci: 25/26 V 1944 r.; „Zamordowana z mężem i córką Heleną”.

³⁵⁵ Por. BOZW; wiek: 50 lat, data śmierci: 25/26/27 V 1944 r.

³⁵⁶ Streptów nie był siedzibą gm. dla wsi Horpin.

³⁵⁷ Nahorce Małe, wieś, dwór, gm. Żelechów Wielki, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

³⁵⁸ Sokołów, wieś, gm. Dziedziłów, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

³⁵⁹ Jakimów, wieś, gm. Dziedziłów, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

³⁶⁰ Czestynie, wieś, dwór, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

³⁶¹ Nowy Staw, wieś, gm. Kłodno Wielkie, pow. Żółkiew, woj. lwowskie.

popękała, ale nie spalił się żywcem. Nogi jego odcięte znaleziono o 250 m dalej od miejsca, gdzie był mordowany. Zeznający z rodziną uratował się dzięki temu, że w domu nie nocował.

Zeznanie uczyniono 1 VII 1944 r.

^aBarski Józef^a

[poz. 2069]^b

Wieś Żółtańce, pow. Żółkiew, par. w miejscu

Zeznająca potwierdza zeznanie z dnia 5 VI 1944 r.³⁶², dodaje, że 14 VI [1944 r.] o godz. 4.00 po południu brat zeznającej poszedł do Ukraińca w tej samej wsi odebrać swoją krowę. Krowy tymczasem nie chciano mu oddać. W dodatku porąbano go siekierami.

Brat zeznającej nazywał się Jaszczyszyn Jan³⁶³ – lat 40. Morderca Farach Pryczyn.

Zeznanie uczyniono 1 VII 1944 r.

^bFranciszka Szymanowska^a

[poz. 2070]^b

Wieś Dziewiętniki, gm. Wybranówka, pow. Bóbrka, par. Sokołówka

23 II [1944 r.] Meduń Stanisław – lat 35, i jego żona Meduń Rozalia – lat 30, pojechali do Lwowa do swojego syna, który tu był na stacji na nauce, [c] aby przywieźć mu prowianty. Następnego dnia [d] ^epociągiem^e wracali do domu. Na stacji Wybranówka wysiedli i pieszo chcieli iść do Dziewiętnik. Tu czekali już na nich Ukraińcy, zabrali na wieś, wywieźli do lasu i tu zamordowali. Ciało nie znaleziono. Tylko na drodze na przestrzeni 5 m znaleziono kałużę krwi.

Zeznanie uczyniono 1 VII 1944 r.

^aKokołowicz Ewa^a

[poz. 2071]^b

Wieś Budki Nieznanowskie³⁶⁴, pow. Kamionka Strumiłowa, par. w miejscu

Napad był o północy z 8 na 9 IV [1944 r.] [f] Przeszło 200 Ukraińców obstąpiło wieś. Pochodzili oni ze wsi sąsiednich. Budki Nieznanowskie były wsią czysto polską. Ukraińcy mieli ubrania cywilne i wojskowe niemieckie. Padło wtedy 8 Polaków. Zeznający stracił w tym napadzie brata Łęczynę Emila – lat 32. Siekierą odrąbano mu wzdłuż połowę głowy. Następnie ciało pochowano w jego własnym ogrodzie. Inni zostali zastrzeleni i niektórzy z nich spaleni w ogniu. Następnie Ukraińcy mieszkania zrabowali i spalili. Spłonęło około 215 gospodarstw. Ocalał we wsi tylko jeden kościół drewniany.

Wszyscy Polacy wieś opuścili. Ciała swoich zamordowanych przeważnie pochowano [s. 166] w ogrodach koło domów. Została tylko chudoba postrzelona i niepogrzebana.

Zeznanie uczyniono 1 VII 1944 r.

^aŁęczyna Jan^a

^{a-a} Własnoręczny podpis świadka.

^b Numer zrekonstruowany.

^c W dokumencie skreślono Nast.

^d W dokumencie skreślono wozem.

^{e-e} Nadpisano nad wracali.

^f W dokumencie skreślono O.

³⁶² Por. poz. 2002.

³⁶³ Brak w BOZW, gdzie odnotowano zapis: Jaszczyszyn Jan; data śmierci: 1 X 1943 r., miejsce zbrodni: Zielińce (pow. Borszczów).

³⁶⁴ Budki Nieznanowskie, wieś, gm. Nieznanów, pow. Kamionka Strumiłowa, woj. tarnopolskie.

[poz. 2072]^a

Wieś Rafajłowa, gm. Zielona, pow. Nadwórna, par. Nadwórna, [woj. stanisławowskie]
Napad był około 26 III 1944 r. w nocy. Znaczna, choć nieznana, ilość Ukraińców wpadła do wsi. Pochodzili oni z Rafajłowej, z wsi sąsiednich, a nawet z Wołynia. Zamordowano wtedy około 30 Polaków. Przeważnie zabijano ich tępymi narzędziami. Czasem tylko strzelano. Żona zeznającego, Ruśniak Emilia – lat 43, dostała 12 pchnięć nożem. Gorgoń Karol – lat 30, bronił się i zabił 4 Ukraińców. Za to znęcano się nad nim bardzo: wydłubano mu oczy, wycięto język, a całe ciało zmasakrowano. Ukraińcy przyczepiali Polakom do piersi kartki z napisem: „Jeszcze Polska nie zginęła”. Mówili, że Polska będzie od morza do morza i dlatego usta rozcinali od ucha do ucha [*sic!*]. Zeznający tego nie słyszał sam, tylko inni mu opowiadali. Ukraińcy spalili tylko w czasie napadu jeden dom. Polacy opuścili wieś, przenieśli się do Nadwórnej, a stąd wyjechali na zachód. Ukraińcy domy polskie teraz burzą i niszczą zupełnie.

Zeznanie uczyniono 3 VII 1944 r.

^bRusiniak Jan^b

[s. 167] [poz. 2073]^a

Wieś [c] Nawarja, gm. Sokolniki, pow. Lwów, par. w miejscu, [woj. lwowskie]
29 VI 1944 r. zeznająca ze swym mężem Ziemką Szczepanem – lat 64, pojechali do Szczerca na targ. Tu zaczęli ich milicjanci ukraińscy i kazali się wylegitymować. Zeznająca uciekła. Jej męża zastrzelono pod pozorem, że jest rodzony w Krakowie, a więc jest szpiegiem polskim. Ten sam los spotkał drugiego Polaka z wsi Siemianówka³⁶⁵. Nazwisko jego jest zeznającej nieznane.

Zeznanie uczyniono 3 VII 1944 r.

^bBalbina Ziemba^b

[poz. 2074]^a

Hanaczów, gm. Kurowice, pow. Przemyślany, par. Hanaczów
Zeznający potwierdzają poprzednie zeznania³⁶⁶. Dodają pomordowanych krewnych. Jeden z nich stracił matkę Bednarz Filomenę – lat 70. Dostała kulą w twarz. Drugiemu z nich zabito ojca Kunickiego Stanisława – lat 50. Dostał dwie kule w kark i plecy i nóż w plecy.

Zeznanie uczyniono 3 VII 1944 r.

^bJózef Bednarz^b

^bStasiuk Kazimierz^b

^{+d} Skotniak Genowefa

^a Numer zrekonstruowany.

^{b-b} Własnoręczny podpis świadka.

^c W dokumencie skreślono Glina.

^d Własnoręczny znak świadka.

³⁶⁵ Siemianówka, wieś, dwór, gm. Nawarja, pow. Lwów, woj. lwowskie.

³⁶⁶ Napadu w Hanaczowie dotyczą poz.: 1629, 1819, 1878, 1888, 2005a, 2023, 2024, 2025, 2032, 2034; zamordowanych z rodziny Skotnik wymieniono w poz. 1629 i 1888.

[poz. 2075]

Wieś Zawonie, pow. Sokal, par. Dobrotwór

12 III [1944 r.] o godz. 10.00 przed południem, około 100 Ukraińców w mundurach cywilnych i wojskowych SS strzelało do Polaków zamieszkałych w tej wsi. Wieś była czysto polska i liczyła 36 numerów. Strzelali z karabinów maszynowych. Zabito w ten sposób 12 Polaków. Między innymi męża zeznającej, Kisielewicza Józefa³⁶⁷ – lat 80, i syna Kisielewicza Marcina – lat 22. Reszcie osób kazano zebrać się w miejscowej kaplicy. Tu trzymano ich do wieczora. Następnie mężczyzn

^a[^b] wywieziono do lagru do Niemiec, kobiety i dzieci puszczo[ono]. We wsi nie ma już ani [s. 168]
jednego Polaka. Wszyscy wieś opuścili.

Zeznanie uczyniono 4 VII 1944 r.

+^c Kisielewicz Helena

^a Na marginesie adnotacja ołówkiem 2073 – T 2.

^b Powtórzono słowo mężczyzn.

^c Własnoręczny znak świadka.

³⁶⁷ Por. BOZW; data śmierci: 6 III 1944 r.; „zamordowany przez policję ukraińską podczas pacyfikacji wsi”.

BIBLIOGRAFIA¹

Źródła archiwalne

Archiwum Franciszkanów Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba w Krakowie

Acta Commissarii Generalis Provinciarum Poloniae sub Gubernio Russiae a die 1-a Septembris 1939 anni usque ad diem 1-mam Februarii 1943 anni, sygn. B-IV a-7.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach (AIPN Ka)

AIPN Ka, 02/1614, Sprawa operacyjna dot. Szumska Urszula, imię ojca: Ludwik, ur. 21 II 1907 r. Kontrola operacyjna członka organizacji o nazwie Komitet Ziem Wschodnich, działającej w latach 1943–1945 we Lwowie, a następnie w latach 1945–1947 w Bytomiu, który ujawnił się przed Komisją Likwidacyjną PUBP w Bytomiu w 1947 r.

Muzeum – Zamek Tarnowskich w Tarnobrzegu

Archiwum Urszuli Szumskiej, [Relacje o zbrodni wołyńskiej], *Księga brunatna*, s. 1–168, MZTT 7007. Archiwum Urszuli Szumskiej, [Relacje o zbrodni wołyńskiej] *Księga zielona*, s. 1–159, MZTT 7007.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu – Biblioteka Ossolineum (BZNO)

BOss. Rkps 16273/II, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 1: *Alfabetyczny skorowidz miejscowości*, k. 1–100.

BZNO, Rkps 16273/II, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2: *Protokoły księgi brunatnej* (mps), s. 307–323.

BZNO, Rkps 16273/II, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2: *Protokoły księgi zielonej* (mps), s. 190–234.

BOss. Rkps 16274/III, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2: Kopia relacji nr 1–809, mps, k. 3–20.

BOss. Rkps 16274/III, Archiwum Rady Głównej Opiekuńczej miasta Lwowa. Materiały dotyczące akcji nacjonalistów ukraińskich na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej w latach 1943–1944, cz. 2: *Dane dotyczące wsi Gurów*, pow. Włodzimierz, k. 38–43.

Źródła drukowane

Antypolska akcja nacjonalistów ukraińskich w Małopolsce Wschodniej w świetle dokumentów Rady Głównej Opiekuńczej 1943–1944, oprac. L. Kulińska, A. Roliński, Kraków 2003 („Dokumenty do Dziejów Stosunków Polsko-Ukraińskich 1939–1945”, t. 1).

¹ Bibliografia obejmuje najnowsze pozycje dotyczące zbrodni wołyńskiej, które zostały wykorzystane w niniejszym tomie *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*. Pełną bibliografię zamieszczono w tomie pierwszym wydawnictwa (s. 256–265).

- Antypolska akcja nacjonalistów ukraińskich w Małopolsce Wschodniej w świetle dokumentów Rady Głównej Opiekuńczej 1943–1944*, oprac. L. Kulińska, A. Roliński, Kraków 2012 („Dokumenty do Dziejów Stosunków Polsko-Ukraińskich 1939–1945”, t. 3).
- Antypolska akcja OUN-UPA 1943–1944. Fakty i interpretacje*, red. G. Motyka, D. Libionka, Warszawa 2003.
- Błażejowski D., *Byzantine Kyivan Rite Sudents in Pontifical Colleges, and Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe*, Rome 1984.
- Błażejowski D., *Ukrainian Catholic Clergy in Diaspora (1751–1988). Annotated List of Priest Who Served outside of Ukraine*, Rome 1988.
- Dokumenty zbrodni wołyńskiej*, t. 1, oprac. E. Gigilewicz, L. Popek, P. Sokołowski, T. Zych, Warszawa–Lublin–Tarnobrzeg 2023.
- Eksterminacja narodu polskiego i Kościoła rzymsko-katolickiego przez ukraińskich nacjonalistów w Małopolsce Wschodniej w latach 1939–1945. Materiały źródłowe*, oprac. J. Wołczański, cz. 1–2, Kraków 2005–2006.
- Elenchus ecclesiarum et cleri saecularis et regularis dioecesis Luceoriensis pro anno Domini 1938*, Luceoriae 1938.
- Kirschner H., *Notatki wołyńskie*, Kraków 2010.
- Kwestia ukraińska i eksterminacja ludności polskiej w Małopolsce Wschodniej w świetle dokumentów Polskiego Państwa Podziemnego 1942–1944*, wstęp i oprac. L. Kulińska, A. Roliński, Kraków 2004 („Dokumenty do Dziejów Stosunków Polsko-Ukraińskich 1939–1945”, t. 2).
- Mały rocznik statystyczny 1939*, Warszawa 1939.
- Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Latini*, Leopoli 1938, 1939.
- Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, oprac. T. Bystrzycki, Przemyśl–Warszawa 1933.
- Szematyzm duchowenstwa Lwiwskiej Archieparchii*, Lwów 1927, 1938.
- Szematyzm wsczesznego klira Episkopskiej Diecezji Greko-Katolickieskiej Stanisławowskiej na rok 1938*, Stanisławów 1938.
- Szematyzm wsego greko-katolickiego duchowenstwa zlczenich Eparchij Peremiskoj, Sambirskoj i Sannickoj na Rok Bożyj 1938–1939*, Peremyśl 1938.

Opracowania

- „Biuletyn IPN” 2023, nr 7–8.
- Burda J., *Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu w latach 1943–1944*, oprac. J.A. Spież, „Nasza Przyszłość” 2000, t. 93.
- Dębowska M., *Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945*, Rzeszów 2008.
- Dębowska M., *Materiały do dziejów diecezji diecezji łuckiej. Relacje o stanie dekanatów i parafii 1941–1944*, Biały Dunajec – Lublin – Łuck – Ostrog 2005.
- Dębowska M., *Wołyń 1943. Dezorganizacja i zagłada parafii katolickich. W 80. rocznicę męczeństwa Polaków*, Kraków 2023.
- Dębowska M., Popek L., *Duchowieństwo diecezji łuckiej. Ofiary wojny i represji okupantów 1939–1945*, Lublin 2010.
- Drugi powszechny spis ludności z dn. 9 XII 1931 r. Województwo wołyńskie*, Warszawa 1938.
- Dziedzic S., *Kresy wciąż bliskie*, Biały Dunajec – Otróg 2023.
- Durka J., *Janusz Radziwiłł (1880–1967). Biografia polityczna*, Tarnopol 2023.

- Gigilewicz E., Popek L., *Kościoły i kaplice na Wołyniu z obrazami Włodzimierza Sławosza Dębskiego*, Lublin–Warszawa 2023.
- Hryciuk G., *Przemiany narodowościowe i ludnościowe w Galicji Wschodniej i na Wołyniu w latach 1931–1948*, Toruń 2005.
- Kalmucki Korpus Kawalerii. Zbrodnie popełnione na ziemiach polskich w 1944 r. w dokumentach SB, oprac. R. Sodel, Lublin 2011.
- Keselman S., *Wspomnienia ocalonego. Wołyń 1941–1944*, Warszawa–Wrocław 2022.
- Komański H., Siekierka S., *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach w województwie tarnopolskim 1939–1946*, Wrocław 2004.
- Komański H., Siekierka S., Różański E., *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na Polakach w województwie stanisławowskim 1939–1946*, Wrocław 2008.
- Komoński E., *W obronie przed Ukraińcami. Działania Polaków na Wołyniu i w Galicji Wschodniej w latach 1943–1944 wobec polityki eksterminacyjnej nacjonalistów ukraińskich*, Toruń 2013.
- Kulińska L., *Dzieje Komitetu Ziem Wschodnich na tle losów ludności polskich Kresów w latach 1943–1947*, t. 1–2, Kraków 2002–2003.
- Kulińska, *Wypędzenie Polaków ze wschodnich województw Rzeczypospolitej. Zapomniana i niepotępiona zbrodnia na polskim narodzie dokonana podczas II wojny światowej [w:] Kresy, należna pamięć – nie zemsta. Materiały z konferencji zorganizowanej 8 lipca 2017 roku*, red. K. Bąkała, W. Listowski, T. Skoczek, Warszawa 2017.
- Kulińska L., Partacz C., *Zbrodnie nacjonalistów ukraińskich na Polakach w latach 1939–1945. Ludobójstwo niepotępione*, Warszawa 2015.
- Leszczyński M., *Księża diecezjalni ekspatrianci archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Słownik biograficzny*, Warszawa 2020.
- Majewski P., *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 4, red. naukowy G. Mazur, Warszawa 2009.
- Marecki J., *Misterium iniquitatis. Osoby duchowne i zakonne obrządku łacińskiego zamordowane przez ukraińskich nacjonalistów w latach 1939–1945*, Kraków 2020.
- Markowski D.K., *W cieniu Wołynia. „Antypolska akcja” OUN i UPA w Galicji Wschodniej 1943–1945*, Kraków 2023.
- Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia*, oprac. J. Karbarz-Wilińska, B. Januszewski, Gdańsk–Warszawa 2023.
- Popek L., *Świątynie Wołynia*, t. 1, Lublin 1997.
- Razyhrayev O., *Świat za kratami. System penitencjarny na Wołyniu oraz w Galicji w latach 1918–1939. Monografia*, Drohobych 2023.
- Siekierka S., Komański H., Bulzacki K., *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich w województwie lwowskim 1939–1947*, Wrocław 2006.
- Siemaszko W., Siemaszko E., *Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939–1945*, t. 1–2, Warszawa 2000.
- Siemaszko W., Siemaszko E., *Terror ukraiński i zbrodnie przeciwko ludzkości dokonane przez OUN-UPA na ludności polskiej na Wołyniu w latach 1939–1945*, Warszawa 1998.
- Spież J.A., *Wprowadzenie [w:] J. Burda, Wydarzenia w klasztorze dominikanów w Podkamieniu w latach 1943–1944*, „Nasza Przyszłość” 2000, t. 93.
- Turejko T., *Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego*, Warszawa 2023.
- Tylus S., *Szłażek Zygmunt [w:] Encyklopedia katolicka*, t. 19, red. E. Gigilewicz, Lublin 2013, kol. 29–30.

- Wołczański J., *Eksterminacja narodu polskiego i Kościoła rzymskokatolickiego przez ukraińskich nacjonalistów w Małopolsce Wschodniej w latach 1939–1945. Materiały źródłowe*, cz. 1–2, Kraków 2005–2006.
- Zajączkowski M., *Ukraińskie podziemie na Lubelszczyźnie w okresie okupacji niemieckiej 1939–1944*, Lublin–Warszawa 2015.
- Zajączkowski M., *Pod znakiem króla Daniela. OUN-B i UPA na Lubelszczyźnie 1944–1950*, Lublin–Warszawa 2016.
- Zdziarski P., *Wołyń bez mitów. Kulisy ukraińskiego ludobójstwa na Polakach*, Warszawa 2023.
- Żuk S.S., *Skrawek piekła na Podolu. Huta Pieniacka – Hucisko Brodzkie. Płonące Podole 1944*, Warszawa 2015.

Netografia

<https://www.kami.net.pl/kresy/>

<http://www.kresowemiejscowosci.pl>

<https://wolynskie.pl>

<https://zbrodniawolynska.pl/zw1/form/247,Baza-Ofiar-zbrodni-wolynskiej.html>

Niećko A., *Ksiądz Stanisław Woronowicz – Biografia*, <https://antoni.niecko.com/ksiazd-stanislaw-woronowicz-biografia>.

INDEKS OSÓB*

A

Ackerman (rodzina) 47
Adamczuk 138
Adamowicz Józef 200
Adamowicz Marian 75, 145
Adamowska Józefa 262
Adamowska Leontyna 46
Adamowski Marian 262
Albert A. 59
Alfawicka Anastazja 237
Alfawicka Zofia 249
Alfawicki (brat Wawrzyńca) 237
Alfawicki Michał 249
Alfawicki Wawrzyniec 237
Anastazyjewski Tytus 86
Andres Jadwiga 123, 180
Andruszewski Jan 202
Andruszkowa (matka) 135
Andrzejczyk 38
Antoniak (rodzina) 269
Antoniak Antoni 269
Antoniak Mikołaj 269
Antoniewicz Jerzy 167
Antonowycz Wołodymyr, ks. ukr. 117
Antonów Mikołaj 221
Arseni Antoni 68
Augiel Włodzimierz 50
Augustyn Michał 61
Augustyniak Anna 133
Augustyniak Eudoksja 33
Augustyniak Ludwik 133

Augustyniak Michał 133
Azarkiewicz (De Morela) Józef 194

B

Babicz Jan 186
Babicz Leon 186
Babiak Hryno 54, 119
Babij Antoni 130
Babirecka Anna (l. 30) 201, 219, 230
Babirecka Anna 230
Babirecki Józefat (Józef) 201, 219, 230
Babirecki Władysław 230
Babula Antoni 216
Badowsky (rodzina) 127
Badowska Helena 127
Badowska (matka) 127
Badowski Franciszek 127
Badowski Zygmunt, ks. 127
Bagińska 60
Bagińska (córnka Ludwika i Weroniki) 37
Bagińska Anna 60
Bagińska Antonina 36, 37, 60
Bagińska Bronisława 60
Bagińska Franciszka 36
Bagińska Hanna 37
Bagińska Halina 156
Bagińska Józefa 37
Bagińska Marcelina 37
Bagińska Maria 36, 37
Bagińska Rozalia 60
Bagińska Teofila 60

* W indeksie osobowym ujęto nazwiska i imiona osób występujących w tekście *Księgi brunatnej* i *Księgi zielonej*, jak również w BOZW. Stąd pojawiają się różnice w zapisie nazwisk, np. Bałejewicz Aniela (zapis pochodzący z *Księgi brunatnej*) oraz Bielejewicz Adela / Belejewicz Aniela (zapis z BOZW)

Bagińska Weronika 37
 Bagińska Władysława 156
 Bagiński Antoni 38
 Bagiński Bogdan 156
 Bagiński Dominik 37
 Bagiński Ferdynand 60
 Bagiński Franciszek 37, 60
 Bagiński Jan 36, 37, 60, 156
 Bagiński Ludwik 37
 Bagiński Michał 136
 Bagiński Stanisław 60
 Bagiński Szczepan 36
 Bagiński Wacław 37
 Bagiński Władysław 36, 156
 Bagińskie (dwie córki Jana i Marii) 36
 Baj 25
 Baj/Boj Stanisław 50
 Bajak Ludmiła 168
 Bajak Stanisław 168
 Bajak Teresa 168
 Bajak/Bajan Feliks 168
 Bajak Franciszek 168
 Bajak Katarzyna 168
 Bajak Stanisława 168
 Bajan Feliks zob. Bajak/Bajan Feliks
 Bajewicz Bronisław 45, 82
 Bajewicz Paulina 45, 82
 Bajor 223
 Bajor Jakub 215
 Bakienowska Elżbieta 135
 Bakienowski 23, 135
 Bakinowski zob. Bakienowski
 Balaj Antoni 187
 Balant Paweł 77
 Bałdyga Dominik OP 110
 Bałejewicz/Bielejewicz/Belejewicz Aniela/
 Adela 149
 Bałejewicz/Belejewicz (matka) 149
 Banaccy zob. Bernaccy
 Banach Mikołaj 150
 Bańka Olga 246
 Bańka Stanisław 245, 246
 Baran 225
 Baran Dionizy, ks. 158
 Baran Stanisław 51, 173, 210
 Baranowski Franciszek 260
 Bardzik Piotr 281
 Barska Emilia 208
 Barski Józef 283
 Bartlewicz Honorata 153
 Bartlewicz Szymon 154
 Bartochowski 167
 Bartosiewicz Mieczysław Michał Kazimierz,
 ks. 150
 Basaj-Kraska Stanisław „Rys” 182
 Basara Stefan 281
 Bąk Jan 97
 Bąk Maria 192
 Bąk Michał 192
 Bąkowska Bronisława 131
 Bąkowska Zofia 231
 Bąkowski (lekarz) 122, 123
 Bąkowski Jan 111
 Bąkowski Józef 131
 Bąkowski Leon 131
 Bednarczuk 23
 Bednarczuk/Bednarczyk Michał 99
 Bednarczuk Władysław 178
 Bednarczyk zob. Bednarczuk
 Bednarczyk Michał zob. Bednarczuk/
 Bednarczyk Michał
 Bednarek W. 226
 Bednarski Władysław 225, 259
 Bednarz Anna 186
 Bednarz Filomena 284
 Bednarz Franciszek 186, 247, 255
 Bednarz Józef 186, 187, 284
 Bednarz Katarzyna 156
 Bednarz Maria 261
 Bednarz Michał 155
 Bednarz Piotr 186
 Bednarz Tadeusz 186
 Bednarz Tekla 247
 Bednarz Władysław 186
 Bednarz Wojciech 187
 Bej Albin zob. Beja/Bej Albin
 Bej Binko zob. Beja/Bej Binko
 Bej Czesław zob. Beja/Bej Czesław
 Bej Marian zob. Beja/Bej Marian
 Beja/Bej Albin 79, 117

Beja/Bej Binko 77
 Beja/Bej Czesław 77, 79, 117
 Beja/Bej Marian 77, 79, 117
 Belejewicz Aniela zob. Bałejewicz/
 Bielejewicz/Belejewicz Aniela/Adela
 Belejewicz (matka) zob. Bałejewicz/
 Belejewicz (matka)
 Bender Emilia 173
 Bender Jan 173
 Benedyk Antoni 199
 Beń Aleksander Włodzimierz Odoryk OFM
 62, 158
 Bera Maria zob. Byra/Bera Maria
 Berecha Anna zob. Berecka Anna
 Berecka Anna 23, 112
 Berecka Bronisława 112
 Berezewska 58
 Bereźnicki Andrzej 104
 Bernaccy (rodzina) 25, 48, 153
 Bernacki Kazimierz 153
 Bernadzcy (rodzina Kajetana) 70
 Bernadzki/Biernacki Kajetan 70
 Bernadzki Zenon 70
 Bernadzcy (rodzina Zenona) 70
 Beziuk Karol 266
 Białek Katarzyna 178
 Białowas (rodzina) 257
 Białowas Stefania 263
 Białowas Tadeusz 263
 Białozor Franciszek 118
 Biber Jan 282
 Bidickie (2 córki Konstantego) 213
 Bidicki Konstanty 213
 Biduch Paulina 261
 Biedka Wojciech 213
 Bielański Jan 224
 Bielawska Helena 85
 Bielawska (matka) 85
 Bielawska Rozalia 258
 Bielawska Wiktoria 107
 Bielawski Józef 85
 Bielawski Stanisław 85
 Bieleccy (rodzina) 126
 Bielecka Agata 199
 Bielecka Helena 199
 Bielecka Regina 199
 Bielecki Jan 76
 Bielecki Wojciech 199
 Bielejewicz Adela zob. Bałejewicz/
 Bielejewicz/Belejewicz Aniela/Adela
 Biernacki Józef 85
 Biernacki Kajetan zob. Bernadzki/Biernacki
 Kajetan
 Biernacka Leontyna 70
 Biernacki Marcelli 70
 Biernacki/Bernadzki Michał 88
 Biernacki Władysław 85
 Biernadzki 88
 Bernadzki Michał zob. Biernacki/Bernadzki
 Michał
 Bigas Józef 221
 Bigas Paweł 83
 Bigas Stefania 221
 Bil Jan 73
 Biłyk 54, 119
 Bindas Anna 58
 Bindas Franciszka 58, 91
 Bindas Karolina 58, 91
 Birecka Anna 201
 Birecki Józef 83
 Błahowicz Antoni 40
 Błaszczyszyn Jan 253
 Błaszczyszyn Maria 253
 Błaszczyszyn Michał 253
 Błasków Bronisława 9, 270, 271
 Błasków Stefan zob. Błażków/Błasków
 Stefan
 Błażków Bronisława zob. Błasków
 Bronisława
 Błażejewicz Agnieszka zob. Błażejewicz/
 Błażejewicz Agnieszka
 Błażejewicz Franciszek zob. Błażejewicz/
 Błażejewicz Franciszek
 Błażejewicz Franciszka zob. Błażejewicz/
 Błażejewicz Franciszka
 Błażejewicz/Błażejewicz Agnieszka 222
 Błażejewicz/Błażejewicz Franciszek 222
 Błażejewicz/Błażejewicz Franciszka 222
 Błażejowski Dmytro 81, 92, 93, 148, 218
 Błażków/Błasków Stefan 271

Błażków Kazimierz 92
 Błażków Marcin 92
 Błażków Michał 92
 Błażków Paweł 92
 Błażków Sylwester 92
 Błądek Anastazja 167
 Błoja (rodzina) 35
 Błoja Helena 35
 Błonsz Michał 113
 Bobek Józef 128
 Bobko Antoni 238
 Bobrowicz Jan 85
 Bobrowicz Jan (syn) 85
 Bobrowicz (żona Jana) 85
 Bobrowicz (żona syna Jana) 85
 Bobrowicz (rodzina syna Jana) 85
 Bodnar Ewgen (Eugeniusz), ks. ukr. 93
 Bogacka 134
 Bogucki Jan 135
 Bogdanowicz Bronisław 135
 Bohdanowicze (rodzina) 135
 Bohonos Michał 246
 Bohonos Rozalia 246
 Boj Stanisław zob. Baj/Boj Stanisław
 Bojczyżyn Hilary 119
 Bojda Józef 75, 145
 Bojda Paweł 145
 Bojowski Stanisław 199
 Bojusz Jan 167
 Bojusz Józef 167
 Boni Michał 254, 275
 Borkacka 57
 Borodeńko Piotr 147
 Borowiec Jan 210
 Borowscy (rodzina) 48, 134
 Borowska Czesława 50
 Borowski Zenon 48
 Borowskich (rodzina)
 Borowy Franciszek 257
 Bors (dzieci Marii) 211
 Bors (córka Marii) 214
 Bors (syn Marii) 214
 Borsy (syn Marii) 214
 Bors Maria 211, 214
 Boruch Roman 181
 Borysowicz Jan 135
 Bożykowski Mikołaj zob. Bożykowski/
 Bożykowski/Burzykowski Mikołaj
 Bożek Stanisława 280
 Bożykowski/Bożykowski/Burzykowski
 Mikołaj 100, 275
 Braduń Michał 192
 Brajak (córka Władysława) 59
 Brajak Władysław 59
 Bratkowski Jan 97
 Bratuń Franciszka 208
 Bratuń Michał 208, 282
 Broczkowska Agnieszka 172
 Broczkowska Magdalena 172
 Broczkowska Maria 172
 Broczkowska Stefania 172
 Broczkowski Jan 172
 Broczkowski Stefan 251
 Brodziejewska Antonina 157
 Brodziejewska Henryka 157
 Brodziejewski Michał 157
 Bronowicka Sabina 89
 Bronowicki Edward 89
 Broszczakowska Janina 116
 Broszczakowski Jan 116
 Bruchal Jan 249
 Bruchal Michał 249
 Bruzdowska Anna 282
 Brzezińska Anna 66
 Brzezińskie (córki Anny) 66
 Brzezowski 23, 25
 Brzezowski/Brzozowski Karol 79, 117
 Brzoza Jan 54
 Brzozowski zob. Brzezowski
 Brzozowski Karol zob. Brzezowski/
 Brzozowski Karol
 Brzozowski Stanisław (Bronisław) 48
 Brzuchacz Jadwiga 121, 122
 Brzuchacz Józef 121
 Brzuchacz Mieczysław 121
 Brzuchacz Władysława 121, 122
 Brzuchacz z Michalcuków Olga (Aleksandra,
 Anna) 121
 Buchan/Budzan Piotr 245
 Buczkowski Antoni 235

Buczkowski Władysław 134
 Buczma (córka) 40, 45
 Buczma (mąż) 40
 Buczma (żona) 40
 Buczma (rodzina) 39, 71
 Buczma (syn Ignacego) 45
 Buczma Ignacy 39, 45, 71
 Buczma Izabela (Izabella) 39, 40, 45, 71
 Buczma Jan 39, 45, 71
 Budzan Piotr zob. Buchan/Budzan Piotr
 Budzińska 23, 60
 Budzińska Teofilia 60
 Budzińskie (dziecko Teofilii) 60
 Budzisiewicz Maria z d. Przybytkowska 227
 Budzisiewicz (córka Jana) 227
 Budzisiewicz Jan 227
 Budzisiewicz Janusz 227
 Bugno Julia 228
 Buk Jan, ks. 103
 Bukartyk Maria 170
 Bukartyk Michał 170
 Bukowska Antonina 149
 Bukowska Michalina 149
 Bukowski Bolesław 178
 Bukowski Edward 149
 Bukowski Jan 149
 Buksa Helena 150
 Buksa Jakub 150
 Bulzacki Krzysztof 8
 Bułakiewicz 50
 Buławscy (rodzina) 135
 Bułka Andrzej (pseud. Bahryj) 109
 Burak Michał 221
 Burakowski Julian 99
 Burda Józef (Kazimierz) OP 107, 108, 110
 Burdow Tekla 265
 Burdziong Stanisław 137
 Burek (córka Michała i Anny) 43
 Burek (syn Michała i Anny) 43
 Burek Anna 43
 Burek (bratanek Marcina) 42
 Burek Józef 25, 42, 194
 Burek Kazimierz 259
 Burek Marcin (Marian) 25, 42, 194
 Burek Maria 43

Burek Marian zob. Burek Marcin
 Burek Michał 43, 195, 259
 Burek Mikołaj 43
 Burek Tadeusz 221
 Burkier Jan 202
 Burzykowski Mikołaj zob. Bożykowski/
 Bożykowski/Burzykowski Mikołaj
 Butkiewicz Antoni 170
 Bychawska Joanna 167, 224
 Bychawski Jan 167, 224
 Być Paweł 128
 Być (syn) 128
 Bydłowski Władysław 199
 Bylicki Stanisław 260
 Bynowska Anna 276
 Bynowski Jan 276
 Byra/Bera Maria 177
 Byra (dzieci Marii) 177
 Bystrzycki Tadeusz 28

C

Caruk Mikołaj 111
 Caryk Iwan 227
 Cehaniuk Czesław 247
 Cehaniuk Jan 247
 Cehaniuk Rudolf 247
 Celestyn 164
 Celewicz Iwan, ks. ukr. 96
 Cepuch Edward 83, 238
 Cepuch Janina 83, 238
 Cepuch 83
 Cewińska Anna zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Anna
 Cewińska Danuta zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Danuta
 Cewińska Janina zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Janina
 Cewińska Maria zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Maria
 Cewiński Adam zob. Ciwiński/Cywiński/
 Cewiński Adam
 Chendocha Wasyl 281
 Chmielowski Czesław 69
 Chmura Andrzej 112
 Chmura Jan 112

- Chmyś Krystyna 239
 Chmyś Maria 239
 Chmyś Michał 239
 Chodzeniecka/Chodynietcka Sabina 240
 Chodorowski Stanisław 36
 Chodorowski Władysław 36
 Chodynietcka Sabina zob. Chodzeniecka/
 Chodynietcka Sabina
 Choina Alfreda 86
 Chołody Władysław 210
 Chrapko Ludwik, ks. 52
 Chrobak Helena 280
 Chruściel Franciszek 186
 Chrzanowska Zofia 206
 Chrzanowski Jan 172
 Chrzanowski Mikołaj 192, 208
 Chrzanowski Władysław 206
 Chrzastowscy (rodzina) 175
 Chrzastowski Jan 175
 Chudzik Jan 76
 Chudzik Maria 81
 Chybiła Mikołaj 195, 238
 Chybiło Andrzej 139
 Cichoń (mąż) 40
 Cichoń (rodzina) 39
 Cichoń (żona) 40
 Cichoń/Cichuń Józef 40, 45
 Cichoń Leopold 44
 Cichoń/Cichuń Maria 39, 40, 45
 Cichowski Władysław 213
 Cichuń Józef zob. Cichoń/Cichuń Józef
 Cichuń Maria zob. Cichoń/Cichuń Maria
 Ciciera Władysław zob. Cićwiera/Ciciera
 Władysław
 Cićwiera/Ciewiera Jan 23, 117
 Cićwiera/Ciciera Władysław 77
 Cielniak Ignacy 201
 Ciepla 83
 Cierpiż Józef 103
 Cieślak Emilia 280
 Ciewiera Jan zob. Cićwiera Jan
 Cisek Jan 199
 Cisińska Maria zob. Cizińska/Cisińska Maria
 Cisiński Wacław zob. Ciziński/Cisiński
 Wacław
 Cisiński Franciszek zob. Ciszynski/Cisiński/
 Giszynski Franciszek
 Ciszynski/Cisiński/Giszynski Franciszek 97
 Ciszynski Michał 97
 Ciupa Kazimierz 177
 Ciwińska/Cywińska/Cewińska Anna 52
 Ciwińska/Cywińska/Cewińska Danuta 52
 Ciwińska Helena zob. Cywińska/Ciwińska
 Helena
 Ciwińska/Cywińska/Cewińska Janina 52
 Ciwińska/Cywińska/Cewińska Maria 52
 Ciwiński/Cywiński/Cewiński Adam 52
 Ciwiński/Cywiński Jan 58
 Ciwińscy (rodzina) 58
 Cizińska/Cisińska Maria 238
 Ciziński/Cisiński Wacław 238
 Cwihun Teodor 35, 38, 120
 Cymbaiko 76
 Cymbrowska Anna 280
 Cymbrowska, ksaweryna 280
 Cymbrowski Władysław 280
 Cyran Anna 200
 Cyran Franciszek 200
 Cywińska (żona Adama) 52
 Cywińska/Ciwińska Helena 58
 Cywińska Anna zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Anna
 Cywińska Danuta zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Danuta
 Cywińska Janina zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Janina
 Cywińska Maria zob. Ciwińska/Cywińska/
 Cewińska Maria
 Cywiński Adam zob. Ciwiński/Cywiński/
 Cewiński Adam
 Cywiński Jan zob. Ciwiński/Cywiński Jan
 Czajkowska Anna 130
 Czajkowska Bronisława 186
 Czajkowska Helena 130
 Czajkowska Janina 130
 Czajkowska Maria 130
 Czajkowski Józef 130
 Czak Piotr 118
 Czapliccy (rodzina) 176
 Czarnecki Bronisław 199

Czarnecki Franciszek 79
 Czarnecki Józef 79, 148
 Czarnecki Mikołaj 199
 Czarniecka Anna 167
 Czarniecki Michał 167
 Czech Władysław 72, 184
 Czechowski Józef 39
 Czepielowscy (rodzina) 71
 Czepil Wasyl, ks. ukr.
 Czerkawska Ludwika zob. Czerkowska
 Ludwina
 Czerkowska Ludwina 279
 Czerkowski Julian zob. Czerkowski/
 Czerkowski Julian
 Czerkowski Tadeusz zob. Czerkowski/
 Czerkowski Tadeusz
 Czerkowski/Czerkowski Julian 279
 Czerkowski/Czerkowski Tadeusz 279
 Czernecki Franciszek 198
 Czernecki Józef 198
 Czerniak (rodzina) 201
 Częstochowski 75
 Czima Wasyl 265
 Czopec Wasyl, ks. ukr. 148
 Czosnek Bartłomiej OCD 40
 Czołhen Jan, ks. ukr. 86
 Czuba Błażej, ks. 174, 214
 Czubata Maria 187
 Czubata Rozalia 187
 Czubaty Marcin 187
 Czuryło 64
 Czynadel Irena 108
 Czynadel (matka) 108
 Czyketa Jan (Iwan), ks. ukr. 86
 Czyżewski Michał 116
 Ćwik Józef 101, 209
 Ćwikilewicz Roman 225

D

Dajczak Stanisław zob. Dayczak/Dajczak
 Stanisław
 Dalniewicz Tadeusz zob. Danielewicz/
 Danilewicz/Dalniewicz Tadeusz
 Danielewicz/Danilewicz/Dalniewicz Tadeusz
 75, 145

Danik (1) 167
 Danik (2) 167
 Danik Franciszek 167, 224
 Danilczuk Mikołaj 96
 Danilczuk Stefania 103
 Danilewicz Tadeusz zob. Danielewicz/
 Danilewicz/Dalniewicz Tadeusz
 Daniluk Wasyl 38
 Danisz Maria 89
 Danyluk Grzegorz 157
 Dawidek Stanisław 121
 Dawidowicz Wasyl, ks. ukr. 188
 Dawidowicz Wołodymir, ks. ukr. 113
 Dayczak/Dajczak Stanisław 112
 Dąbek (rodzina) 85
 Dąbek Julia 84
 Dąbek Paweł 85
 Dąbek Władysław 78
 Dąbrowscy (rodzina) 141, 200
 Dąbrowska Helena 36
 Dąbrowska Józefa 36
 Dąbrowska Kazimiera 44
 Dąbrowska Maria 44, 186
 Dąbrowski 135
 Dąbrowski Kazimierz 44
 Dąbrowski Nikodem 141
 Debera Bronisław 87
 Dec Jan 219
 Dekaluk 76
 Demczyszyn Stefan 97
 Demeda Augustyn 192
 Demeda Eugenia 192
 Demeda (rodzina) 192
 Demkowicz Kazimierz 127
 Denes/Denis Mykietyn 201
 Denes/Denis Zenon 201
 Denis Mykietyn zob. Denes/Denis Mykietyn
 Denis Zenon zob. Denes/Denis Zenon
 Derkacz Władysław 149
 Deutschman Edward 84
 Dębiński Antoni 230
 Dębowa Maria 222
 Dębowa Stefania 222
 Dębowska Maria 44, 50, 68, 125, 158, 169,
 176, 227

Dębowy Jan 222
 Dębowy Józef 222
 Dębowy Mieczysław 222
 Dmetorko Ewa 235
 Dmetorko Jan 235
 Dmetorko Regina 235
 Dobrowolski 158
 Dobrzańska Stefania 105
 Dobrzański Stanisław, ks. 176
 Doliński Tadeusz 98
 Dołbecka Antonina 238
 Dołhan Paweł 264
 Dołhyj Wasyl 72
 Domaradzki Jan 273
 Domaradzki Stanisław 272
 Domaradzki Walenty 273
 Dorosz (rodzina) 85
 Dorosz Jan 85
 Dorożyński Wilhelm Leonard, ks. 78, 79, 117
 Drozdowska Anna 282
 Drozdowska Helena 186
 Drozdowska Wanda 186
 Drozdowski Kazimierz 282
 Drozdowski Władysław 186
 Dubasiewicz 92
 Duczemiński Franciszek zob. Duczymiński/
 Duczemiński Franciszek
 Duczemiński Roman zob. Duczymiński/
 Duczemiński Roman
 Duczymiński/Duczemiński Franciszek 166
 Duczymiński/Duczemiński Roman 166
 Dudin 50
 Dudkiewicz Stanisław 181
 Dudzińska zob. Budzińska
 Dudyk 103
 Dufrat Wincenty 211
 Dukacz Władysław 149
 Dulka (rodzina) 100, 253
 Dulka Roman 253
 Dulka Michał 254, 275
 Dulka Roman 100, 275
 Dulka Stefan 100
 Duma Wasyl 73
 Dunas Michał 263
 Dunicz/Duricz Adam 112
 Duniecki Tadeusz 234
 Durbak Orest, ks. ukr. 66, 126
 Duricz Adam zob. Dunicz/Duricz Adam
 Duszenko Michał, ks. zob. Duszeńko/
 Duszenko Michał, ks.
 Duszeńko Bronisława, siostra, księdza 114
 Duszeńko/Duszenko Michał, ks. 114, 115
 Dyszyccy (synowie) 225
 Duszycki 225
 Dutka Maria 170
 Dutkiewicz Michał, ks. 80
 Dyl Jan 275
 Dylska Stefania 220
 Dylski Marian 220
 Dymitrowski Jakub, ks. 190
 Dymowski Modest 87
 Dynowska Karolina 79
 Dyńka Józef 282
 Dyńka Michał 282
 Dziadosz 167
 Dziarska Ewa 217
 Dziarski Jan 217
 Dziedzic Stanisław 108
 Dziedzielak Karol zob. Dziędzicki/
 Dziędzielak/Dziedzielak Karol
 Dzieńkowski Tadeusz 253
 Dzieńkowski Władysław 253
 Dzierzkowski Józef 202
 Dziewałtowski Gintowt 112
 Dziędzicki/Dziędzielak/Dziedzielak Karol 131
 Dziędzielak Karol zob. Dziędzicki/
 Dziędzielak/Dziedzielak Karol
 Dzięgajło Michał 197
 Dzigański Florian 137
 Dzikońscy (rodzina) 140
 Dziobak Jan 244
 Dziobak Katarzyna 245
 Dziobała Jan zob. Dziobak Jan
 Dziórbański Andrzej zob. Dziurbański/
 Dziórbański Andrzej
 Dziórbański Józef zob. Dziurbański/
 Dziórbański Józef
 Dziubek (babka) 37

Dziubek (dziadek) 37
Dziubek (rodzina) 37
Dziubek Nester 37
Dziubek Zofia 37
Dziurbański/Dziórbański Andrzej 100
Dziurbański/Dziórbański Józef 100
Dzubańska Katarzyna 254
Dżuryło zob. Dżuryło
Dżoga Rozalia 43
Dżugaj Maria 268
Dżugała Adam 146
Dżugała Anna 147
Dżuryło Bolesław 23, 54
Dżuryło Józef 54

E

Eichelberger Tadeusz 198
Eismond/Eismont Józef 157
Eismont Józef zob. Eismond/Eismont Józef
Ekiert Leon 210
Eugenia (siostra Kotarskiej Michaliny) 186

F

Fabianowa z Krasuckich Waleria 211
Fabiński Franciszek 99
Fajsel Stanisław zob. Fajzel/Fajsel/Fajzer
Stanisław
Fajzel/Fajsel/Fajzer Stanisław 98
Fajzer Stanisław zob. Fajzel/Fajsel/Fajzer
Stanisław
Farach Pryczyn 283
Faranowski Antoni, ks. 64
Faryna Jendrów 265
Febesza Władysława 152
Fecowicz (dziecko Ewy) 258
Fecowicz Adam 193, 258
Fecowicz Ewa 193, 258
Fecowicz Maria 193
Fecowicz Władysława 193, 258
Fecowicz Włodzimierz 193
Fedczyszyn Franciszka 63
Feliński Leon zob. Fileński/Filiński/Feliński
Leon
Ferenc/Ferenz Mikołaj, ks. zob. Ferens/
Ferenc/Ferenz Mikołaj, ks.

Ferens/Ferenc/Ferenz Mikołaj, ks. 95, 102
Ferenz Mikołaj, ks. zob. Ferens/Ferenc/Ferenz
Mikołaj, ks.
Fiaska/Fiaśko Michał 87
Fiaśko Michał zob. Fiaska/Fiaśko Michał
Figas Michał 128
Figurniak 47, 74
Figurniak Maciej 46
Figurska Katarzyna 42, 155, 262
Figurska Maria 42
Figurska Zofia 43
Figurski Antoni 43, 194
Figurski Kazimierz 277
Figurski Leon 238, 277
Figurski Piotr 194
Fijałkowski Stanisława, ks. 108
Filarowski Władysław 96, 165, 239
Fileński/Filiński/Feliński Leon 24, 136
Filiński Leon zob. Fileński/Filiński/Feliński
Leon
Filipczuk Danuta 35, 153
Filipczuk Ignacy 35
Filipczuk (córka Ignacego) 35
Filipczuk Magdalena 153
Filipczuk Maria 35
Filipów Karol 270
Filipów Stanisław 270
Florko Michał 269
Franciszka Szymanowska 283
Frank Hans 129
Frankel Czesław zob. Frankiel/Frankel
Czesław
Frankiel/Frankel Czesław 98
Frankowski Antoni, ks. zob. Faranowski
Antoni, ks.
Franz Stanisław 63
Frączyk Jan (Fanciszek) br. OP 110
Frejko/Frejkur Franciszek 262
Frejkur Franciszek zob. Frejko/Frejkur
Franciszek
Frencer Franciszek 218
Frencer Wojciech 218
Fritz Zbigniew 117
Frydrych Antoni 213
Fuchs Stanisława z d. Terlikowska 188

G

- Gabrys 136
 Gacek Celestyn OFMConv 44
 Gandurscy (rodzina) 78, 79, 117
 Gandurska Zofia 117
 Gandurski (brat Mariana) 78
 Gandurski (ojciec Mariana) 78
 Gandurski Marian 78, 79
 Gargas Jakub 202
 Gargala Franciszek 269
 Gawel Maciej 80
 Gawel Stanislaw 257
 Gawlik (rodzina) 177
 Gawlik Anna 177
 Gawlik (córka Anny) 177
 Gawronska Stefania 221
 Gawronski Zbigniew 221
 Gazdzielewiczowa Wanda 132
 Gdakowicz Józef (syn Piotra) 166
 Gdakowicz Piotr 166
 Gdakowicz Sebastian 166
 Gembus Józef 158
 Getinger Franciszek 111
 Gęsiorowski Boleslaw 58
 Giereszowski Grzegorz 238
 Giergiel Jan 114
 Giergiel Wacław 114
 Giernat Franciszek 160
 Giernat Jan 160
 Giernat Łucja 160
 Gieroszyńscy (rodzina) 159
 Gieroszyńska Anna 159
 Gieroszyńska Bronisława 159
 Gieroszyńska Franciszka 159
 Gieroszyński Wiktor 159
 Gierycz Josyf 281
 Gigilewicz Edward 7, 30, 74
 Gilewicz Maria 61
 Giszynski Franciszek zob. Ciszynski/Cisinski/
 Giszynski Franciszek
 Glinkowski Michał 97
 Gliński Marian 147
 Gliński Michał 147
 Gliwak Michalina zob. Gliwiak/Gliwak
 Michalina
 Gliwak Wiktor zob. Gliwiak/Gliwak Wiktor
 Gliwiak/Gliwak Michalina 217
 Gliwiak/Gliwak Wiktor 217
 Gładkowska Stefania zob. Glatkoska/
 Gładkowska Stefania
 Gładkowski Józef 277, 279, 280
 Glatkoska/Gładkowska Stefania 280
 Głowaccy (rodzina) 49
 Głowacz Walerian, ks. 227
 Głowiński Tomasz 44
 Gmitecki Michał zob. Gnitecki/Gmitecki
 Michał
 Gnitecki/Gmitecki Michał 67
 Gnida (syn diaka) 259
 Gnida Michał 221
 Gnida Piotr 221
 Gniedyk (kobieta) 265
 Gogut Antoni 23, 135
 Golecka Franciszka zob. Holecka/Golecka
 Franciszka
 Golecka Julia zob. Holecka/Golecka Julia
 Gołaczyński Tomasz 261
 Gołębiowska 107
 Gołębiowska Franciszka 66
 Gołębiowski Feliks 66
 Gołębiowski Tadeusz 136
 Gołębiowski Władysław 81
 Gołowiński Wasyl, ks. ukr. zob. Hołowiński/
 Gołowiński Wasyl, ks. ukr.
 Gorczyca Józefa 252
 Gorczyca Katarzyna 252
 Gorgoń Karol 284
 Gortych Antoni 201
 Gortych Paweł 201, 219
 Gortych Wojciech 219
 Góral Jerzy 118
 Górdak/Górdak Józef 212
 Górdak Maria 212
 Górdak Józef zob. Górdak/Górdak Józef
 Górdak Jan 212
 Górniak Katarzyna 179
 Górniak Kazimiera 179
 Górniak Maria 179, 276
 Górska Maria 1 (l. 35) 179, 276
 Górska Maria 2 (l. 60) 179

Górská Maria 3 (l. 60) 179
 Górská Rozalia 179, 276
 Górská Wiktoria 179
 Górski Andrzej 80, 179
 Górski Antoni 80, 179
 Górski Jan 246
 Górski Marcin 179
 Górski Piotr 80, 179
 Górski Władysław 179
 Górski Wojciech 179, 276
 Grabczyński Bronisław 189
 Grabowska Eugenia 44
 Grabowska Krystyna 44
 Grabowska Maria 44
 Grabowski Franciszek 41
 Grabowski Jan 41, 44
 Grabowski Mieczysław 44
 Grabowski Wasyl 89
 Grabowski Władysław 167
 Graza Michał 58
 Grech Piotr 269
 Gregorczyk Anna 167
 Gregorczyk Edmund 224
 Gregorczyk Helena 224
 Gregorczyk Jerzy 167, 224
 Greszczuk 23
 Greszczuk Władysław 94
 Groblicka Maria 67
 Grochmaluk Jan 116
 Grocki Zbigniew zob. Grodzki/Grocki
 Zbigniew
 Grodzki/Grocki Zbigniew 79, 198
 Gronkowski 23
 Gronkowski Jan 124
 Gronowscy 86
 Grosicki 135
 Gröss Adam 201
 Gröss Zofia 201
 Gryborczykowie (rodzina) 139
 Gryglewicz (rodzina) 248
 Gryglewicz Antoni 183
 Gryglewicz Michalina 248
 Gryglewicz Piotr 264
 Gryglewicz Rozalia 248, 249
 Gryglewicz Stanisław 250

Gryglewicz Walenty 248
 Gryglewicz Zofia 248, 250
 Gryźlak Antoni, ks. 23, 132
 Grylak Antoni zob. Gryźlak Antoni, ks.
 Gugąła Bronisław 280
 Gugąła Kazimiera 280
 Gurguła Wołodymir, ks. ukr. 217
 Gutowie (rodzina) 52
 Guzik Bolesław 93
 Guzik Danuta 93
 Gworek Franciszek 116
 Gworek Helena z d. Bebak 116
 Gworek Mieczysław 116
 Gworek Wiktor 116
 Gworek (rodzina) 116
 Gwoździńska Michalina 66
 Gwoździński Józef 66

H

Hadłów Roman zob. Hodło/Hadłów Roman
 Has Antoni 245
 Haas Karol 245
 Haas Piotr 245
 Hadinger/Hodinger Adam 113
 Halicki Tadeusz 241
 Hałajkiewicz Jan 185
 Hamer Maksymilian 197
 Hanas Stanisław 224
 Haniszewska Helena 245
 Haniszewska Maria 245
 Harasiewicz (rodzina) 59
 Harasiewicz Maria z d. Trocka 59
 Harasiewicz Teresa 59
 Harasiewicz Zbigniew 59
 Haraton Siańko 138
 Haryczy Grzegorz 128
 Hawryszków Władysław 196
 Hegel Feliks 191
 Hejsak Teresa 47
 Heleniak Agata 168
 Helma Franciszka 197
 Helma Jan 197
 Helma Józef 197
 Helma Kazimierz 197
 Helma Stanisław 197

Hencińska (żona Mariana) 51
 Henciński Marian 51
 Hereczka Fedia 226
 Herla Janina 267
 Hickman/Huckmann Felicjan 107
 Hilko Jakim 142
 Hładki Michał 234
 Hładki Szytyfen 234
 Hładny zob. Kładny
 Hnatów Jan 139
 Hnatów Piotr 56
 Hodinger Adam zob. Hadinger/Hodinger
 Adam
 Hołdo/Hadłów Roman 212
 Hodyma 117
 Hofman Wilhelm 147
 Hoł6 Władysław 24
 Holc Tytus zob. Holz/Holc Tytus
 Holc Władysław zob. Holz/Holc Władysław
 Holecka/Golecka Franciszka 162
 Holecka/Golecka Julia 161, 162
 Holz/Holc Tytus 134
 Holz/Holc Władysław 23, 134, 135
 Hołodniak Franciszek 185
 Hołodniak Wiktor 185
 Hołowiński/Gołowiński Wasył, ks. ukr. 65
 Hołówko Iwan 219
 Horbal Iwan 240
 Horbowy 210
 Horczyński Tomasz 112
 Hornycki Iwan 251
 Horodyński Jan 77
 Hospod Helena 168
 Hospod Łucja 168
 Hospod Stanisław 168
 Hrycaj 265
 Hrych 23
 Hrych Wasył 92
 Hryciuk Grzegorz 28
 Hryćko zob. Hrych
 Hryniuk 50
 Hrynus Magdalena 235
 Huchro Henryk Bolesław, ks. 92
 Huckmann Felicjan zob. Hickman/Huckmann
 Felicjan

Hudyma Maria 51
 Hudyma Piotr (ojciec) 51
 Hudyma Piotr (syn) 51
 Humeniak Stanisław 197

I

Ignacyk Władysław 45, 82
 Ilków Józef 267
 Ilków Maria 248, 258
 Ilków Rozalia 248, 258
 Ilków Stanisław 267
 Ilków Zofia 267
 Ilnicki Bronisław 274
 Iłow Bolesław 272
 Iłow Mikołaj 272
 Inglot Stanisław 82
 Issel Helena 272
 Issel Jadwiga 272
 Issel/Lsel Józef 272, 281
 Issel/Lsel Konstancja 272
 Issel Stanisław 272
 Iwanicki (rodzina) 148
 Iwanicki Wasył 148
 Iwanoczko Stanisław 179
 Iwanowski Iwan 281
 Iwaszczuk Paweł 259
 Iwaszków 109
 Iwaśków Ignacy 80, 179
 Iwaśków Mikołaj 80, 179
 Izdebski B. 59

J

Jabłońscy (rodzina) 146
 Jabłońska Katarzyna 254
 Jabłońska Krystyna 254
 Jabłoński Jan (Mieczysław Stanisław) 62
 Jabłoński Józef 25, 146
 Jabłoński Piotr 254
 Jabłoński Stanisław 61, 249
 Jabłoński Stefan 135
 Jabłoński Zbigniew 254
 Jadach 214
 Jadach (syn Karoliny) 214
 Jadach Karolina 214
 Jakimów Helena 221

Jakimów Maria 221
 Jakimów Michał 221
 Jakimów Stanisława 221
 Jakób Adam 81
 Jakób/Jakub Józef 81
 Jakób Kazimiera 81
 Jakub Józef zob. Jakób/Jakub Józef
 Jakubiszyn Paweł 139
 Jakubowicz (dzieci) 175
 Jakubowicz (żona Michała) 175, 217
 Jakubowicz Michał 175, 217
 Jakubowscy (rodzina) 230
 Jakubowska Rozalia 134
 Jakubowska Stanisława 135
 Jakubowski Cezary 135
 Jakubowski Michał 240
 Janczyn Antoni 76, 171
 Janczyn Antonina 171
 Janczyn Józef 45, 82
 Janczyn Tekla 45
 Janik Maria 252
 Janik Michał 252
 Janik Wawrzyniec 252
 Janina z Malenisk 108
 Janiszewska 167
 Janiszewska (córka Michała) 189
 Janiszewska Anastazja 166, 189
 Janiszewska Józefa 257
 Janiszewska Stanisława 257
 Janiszewski Adam 257
 Janiszewski Bronisław 257
 Janiszewski Michał 166, 189
 Janiszewski Władysław 257
 Jankowscy (rodzina) 59
 Jankowska Pelagia 238, 254
 Jankowska Petronela 134
 Jankowski Kazimierz 59
 Jankowski Maksymilian 143
 Jankowski Michał 254
 Janowski Antoni 179
 Jarka Włodzimierz, ks. ukr. 104
 Jaroszyński Franciszek 216
 Jasińska Anastazja 250
 Jasińska Stefania 92
 Jasiński Jan, ks. 100, 106
 Jasiński Józef 91
 Jasiński Józef 253
 Jasiński Karol 94
 Jasiński Marian 250
 Jasiński Michał 253
 Jastrzębski Rudolf, ks. 25, 58, 81
 Jaszczyzyn Jan 283
 Jata Adam 173, 210
 Jaworek (rodzina) 144
 Jaworek Franciszek 144, 146
 Jaworska Anna 265
 Jaworski 167
 Jaworski Jan 42, 194
 Jaworski Józef 167, 188
 Jaworski Marcin 228
 Jaworski P. 82
 Jaźwiński Iwan 109
 Jaźwiński Józef 213
 Jelak Anna 71
 Jenc/Jenca Jan 139
 Jenca Jan zob. Jenc/Jenca Jan
 Jeniec Antoni 211
 Jesinowscy (rodzina) 274
 Jezierska Anna 265
 Jezierska Tekla 265
 Jezierski Franciszek 265
 Jezierski Michał 265
 Jezierski Stefan 265
 Jędrzejewscy (rodzina) 23, 134
 Jędrzejowscy (rodzina) zob. Jędrzejewscy (rodzina)
 Józków Władysław 263
 Julowa Emilia 131
 Juras (6 dzieci Wincentego) 212
 Juras Maria 212
 Juras Wincenty 212
 Juras Wojciech 212
 Jurasz Błażej, ks. 187
 Jurczuk/Jurczyk Teodor 82
 Jurczyk Teodor zob. Jurczuk/Jurczyk Teodor
 Juźwa Garciasz (Dominik), br. OP 110

 K
 Kabłak, ks. ukr. 52
 Kacperscy (rodzina) 161

- Kacperska Lusja 161
 Kaczmarscy (rodzina) 177
 Kaczmarwski 177
 Kaczmarwski Jan 177
 Kaczmarzyk Józef 124
 Kaczmarzyk Stanisław 124
 Kaczorowska (matka, ks. Józefa) 54
 Kaczorowski Józef, ks. 54, 64, 119
 Kahaniak Michał 278
 Kalenik Stanisław zob. Kaliniak/Kalenik Stanisław
 Kaleniuk Omeljan, ks. ukr. 51
 Kaliciński Marcin 209
 Kaliciński Tadeusz 209
 Kaliciński Wawrzyniec 209
 Kaliniak Stanisław zob. Kalinik/Kaliniak Stanisław
 Kaliniak/Kalenik Stanisław 95
 Kalinicz Grigorij, ks. ukr. zob. Kałynycz/
 Kalinicz Grigorij, ks. ukr.
 Kalinik Józef 103
 Kalinik/Kaliniak Stanisław 102
 Kalinowski Jan 193
 Kalińscy (rodzina) 178
 Kaliński Stanisław 178
 Kalisz Paweł 128
 Kaliszczak Władysław 75
 Kalomon Piotr 100
 Kała Franciszek 216
 Kałuccy (rodzina) 141
 Kałucka Bronisława 141
 Kałucki Antoni 141
 Kałucki Stanisław 141
 Kałynycz/Kalinicz Grigorij, ks. ukr. 104
 Kamińska Bronisława 204
 Kamiński Kazimierz 259
 Kamiński Wojciech 259
 Kamińscy (rodzina) 91
 Kamińska Antonina 90
 Kamińska Janina 90
 Kamiński Antoni 157
 Kamiński Kazimierz 120
 Kamiński/Kowalski Euzebiusz, br. OFM 72, 184
 Kamiński (Kamiński) Władysław 90
 Kamiński Zygmunt 120
 Kanas Jan 207
 Kanas Józef 207
 Kanas Katarzyna 207
 Kanas Marcin 207
 Kania Antoni, ks. 103
 Kańska Ludwika 161
 Kaparnik 202
 Kapeć Jan (l. 17) 215
 Kapeć Jan (l. 48) 215
 Kapeć Kazimiera 215
 Kapeć Maria 215
 Kapeć Michalina 215
 Kaprowski Kazimierz 167
 Kaprowski Kazimierz zob. Koprowski/
 Kaprowski Kazimierz
 Karasiński Bolesław 167
 Karasiński Kazimierz 224
 Karasiński P. 181
 Kargol 23, 99
 Karol Stefan 206
 Karpiński Albin 95, 103
 Karpowicz (babka) 131
 Karpowicz Helena 131
 Karpowicz Jan 131
 Karpowicz Janina 131
 Karpowicz Karolina 131
 Karpowicz Marian 131
 Karst (rodzina) 122
 Karst Wanda 122
 Karst Władysław 122
 Karst Władysława 122
 Kasik Włodzimierz 227
 Kasprzyszak Antoni 267
 Kasprzyszak Karol 268
 Kasprzyszak Katarzyna 267
 Kasprzyszak Michał 267, 268
 Kasprzyszak Zofia 268
 Katlik/Kotlik Lodzia 217
 Katlik/Kotlik Marcin 217
 Katlik/Kotlik Stefania 217
 Kawalkowa Maria 222
 Kazimierczak/Kazimierczuk (żona Franciszka) 83
 Kazimierczak/Kazimierczuk Franciszek 83

Kazimierczuk (żona Franciszka) zob.
 Kazimierczak/Kazimierczuk (żona
 Franciszka)
 Kazimierczuk Franciszek zob. Kazimierczak/
 Kazimierczuk Franciszek
 Kazimierski 89
 Kazanowski Gawrił 151
 Kaznowski Franciszek 256
 Kaznowski Józef 256
 Kazwan Paweł 181
 Kądziołka Andrzej zob. Kądziołko/Kądziołka
 Andrzej
 Kądziołko/Kądziołka Andrzej 275
 Keyka Wacław 261
 Kępa (rodzina) 230
 Kiefor Iwan 103
 Kielar Jan, ks. 93
 Kiełbowicz Andrzej 112
 Kiełbowicz Czesław 112
 Kietyńgier (rodzina) 107
 Kilar Adolf 215
 Kilar Maria 215
 Kilar Michalina 215
 Kilar Roman 215
 Kilar Tadeusz 215
 Kilar Władysław 215
 Kirsza Zofia 258
 Kisiel Stanisław 259
 Kisielewicz Helena 285
 Kisielewicz Józef 285
 Kisielewicz Marcin 285
 Kisielewski Stefan 135
 Kisiński Jan 257
 Kiwak Anna 210, 211
 Kiwak Paweł 210, 211
 Klee Charlotta 204
 Klementowski Henryk 274
 Klementowski Karol 233
 Klimuntowska Karolina 274
 Klinger Franciszek, ks. 78
 Klus Andrzej (Jędrzej) 47
 Klus Kazimierz 195, 236
 Kładny 23
 Kładny Jan 93
 Kładny Józef 93
 Kłos Bazyli, ks. ukr. 93
 Kłos Michał 112
 Kłusek Franciszek 173
 Kłusek Józef 173
 Kłusek Wanda 173
 Kmiecik Stanisław 85
 Kobiółka Michał 222
 Kobylańska 50
 Kobylański Ignacy 116
 Kobyliński Eugeniusz, ks. 169
 Kobyniowa 135
 Kochman Maria 199
 Kochman Marian 199
 Kochmański Piotr 50, 51
 Kocińska/Kucińska Maria 250
 Kociuba/Kociubinskij Denis (Dionizyj),
 ks. ukr. 150
 Kociubinskij Denis (Dionizyj), ks. ukr. zob.
 Kociuba/Kociubinskij Denis (Dionizyj),
 ks. ukr.
 Kocot Bogusław 174
 Kocuper Józef 96, 165, 239
 Kogut 192
 Kokołowicz Ewa 283
 Kolanko Stefan 73
 Kolonko Stefan 184
 Kołodko 76
 Kołodko Maria 75
 Kołodziej Ignacy 244
 Kołodziej Wacław 165
 Kołodziej Wojciech 165, 196
 Kołoszko 50
 Kołtun Konstanty 221
 Kołtun Michał 221, 259
 Kołtun Mikołaj 221
 Komański Henryk 8
 Komonowicz (rodzina) 166
 Konarek Jan 226
 Konarska 50
 Koncewicz 141
 Kondziołko Andrzej 100
 Konopka zob. Konopko
 Konopko 23

Konopko (syn Piotra i Cecylii) 60
 Konopko Cecylia 60
 Konopko Henryk 60
 Konopko Leontyna 60
 Konopko Piotr 60
 Kopacz 223
 Kopeć Leokadia 215
 Kopeć Zofia 215
 Koper 70
 Koproński Gabriel 189
 Koproński Jan 167
 Koproński/Kaproński Kazimierz 146
 Koproński Michał 189
 Koproński Michał zob. Kuproński/
 Koproński Michał
 Koptko Helena z d. Dulka 275
 Koptko Michał 254, 275
 Kopytko Józef 100, 254, 274, 275
 Kopytko Michał 100
 Korczyńscy (rodzina 6 osób) 66
 Korczyńscy (rodzina 9 osób) 66
 Korczyński Jakub 203
 Korczyński Józef 66
 Korczyński/Kurczyński Piotr 66
 Kordejszyn Katarzyna z d. Pawłowska 268
 Kordejszyn Władysław zob. Kordjeszyn/
 Kordejszyn Władysław
 Kordjeszyn/Kordejszyn Władysław 268
 Kordyduki Wasył 76
 Koreczuk Katarzyna 112
 Korgol 23, 99
 Korgol Jan 91
 Korgol, ksawera 92
 Korkosz Józef 167, 189
 Korkosz Kazimierz 189
 Korkosz Stanisław 167, 188–189
 Korlik zob. Koźlik
 Koroba 197
 Koropotnicka Zofia 156
 Korsan Albin 103
 Korsan Jan 95
 Korsan Józef 95
 Korsan Józef zob. Korsoń/Korsan Józef
 Korsan Józef (syn Szymona) 95
 Korsan Michalina 95
 Korsan Stanisław 95
 Korsan Stanisław zob. Korsoń/Korsan
 Stanisław
 Korsan Szymon 95
 Korsan Szymon zob. Korsoń/Korsan Szymon
 Korsoń Albin 102
 Korsoń Jan 102
 Korsoń Jan (l. 70) 102
 Korsoń/Korsan Józef 102
 Korsoń Michalina 102
 Korsoń/Korsan Stanisław 102
 Korsoń/Korsan Szymon 102
 Korzeniowski (sołtys) 136
 Kosakowscy (rodzina) 66
 Kosakowski Franciszek (l. ok. 53) 65, 66
 Kosakowski Franciszek (l. ok. 60) 65
 Kosakowski Stanisław 66
 Kosioł Antoni 109
 Kosmala Franciszka 177
 Kosmala Kazimiera 177
 Kosmala (rodzina) 177
 Kosowska 106
 Kossakowska Franciszka 258
 Kossakowski Władysław 258
 Kossowski Jan 51
 Kostecki/Kostylecki (rodzina) 48
 Kostek Iwan 76
 Kostelnyj Iwan (Włodzimierz), ks. ukr. 94
 Kostkiewicz Paulina 233
 Kostkiewicz Józef 233
 Kostylecki (rodzina) zob. Kostecki/
 Kostylecki (rodzina)
 Kostyszyn Katarzyna Maria 222
 Kostyszyn Kazimierz 222
 Kostyszyn Piotr 222
 Koszała Andrzej 47
 Koszała Józef 47
 Kościa zob. Kościów
 Kościakiewicz Helena 247
 Kościakiewicz Zachariasz 246
 Kościów 23
 Kościów Aleksander 255
 Kościów Edward 255

Kościów Helena 255
 Kościów Michał 255, 278
 Kościów/Kościa Mikołaj 62
 Kościów Stefania 255
 Kościuk Andrzej 54, 119
 Kościuk Sztymen 234
 Kościuk Włodzimierz 234
 Kościuszko Aniela 239
 Kot Anna 137
 Kot Henryk 137
 Kot Jadwiga 137
 Kot Jan 137
 Kot Jan (s. Jana) 137
 Kot Józef 137
 Kot Józefa 137
 Kotarska Michalina 186
 Kotarski Jan 186
 Kotlik Łódź zob. Katlik/Kotlik Łódź
 Kotlik Marcin zob. Katlik/Kotlik Marcin
 Kotlik Stefania zob. Katlik/Kotlik Stefania
 Kotowska 120
 Kowal Fed 251
 Kowalczuk 180
 Kowalczuk (rodzina) 180
 Kowalczuk Teodor 181
 Kowalczyk Antoni, ks. 260
 Kowalewicz Michał (syn Andrzeja) zob.
 Kowalowicz/Kowalewicz Michał (syn
 Andrzeja)
 Kowalewscy (rodzina) 135
 Kowalowicz Andrzej 166
 Kowalowicz Jan 165
 Kowalowicz/Kowalewicz Michał (syn
 Andrzeja) 166
 Kowalowicz Michał (syn Jana) 166
 Kowalowicz Michał (syn Sybka) 166
 Kowalowicz Wawrzyniec 166
 Kowalska Bogumiła 191
 Kowalska Karolina 138
 Kowalska Zofia 132
 Kowalski 39
 Kowalski Euzebiusz br. OFM zob. Kamiński/
 Kowalski Euzebiusz br. OFM
 Kowalski Jakub 95, 102
 Kowalski Jan 95, 102
 Kowalski Stanisław 138
 Kowaluk Michał 263
 Kozak Michał 100
 Kozakiewicz Franciszek 221
 Kozakiewicz Kazimierz 221
 Kozakiewicz Maria 221
 Kozakiewicz Zygmunt 221
 Kozakowska Helena 282
 Kozakowska Maria 282
 Kozakowski Jan 282
 Kozakowski Stanisław 282
 Kozakowskie (dzieci Jana i Marii) 282
 Kozanowska zob. Krzanowska/Kozanowska
 Koział Aleksander, ks. 93
 Kozierski Kazimierz 153
 Kozik Emilia 277
 Kozik/Kozikowa Maria 277
 Kozik Michał 277
 Kozikowa Maria zob. Kozik/Kozikowa
 Maria
 Kozioł Edward 212
 Kozioł Franciszek 183
 Kozioł Jan 212
 Kozioł Kazimierz 183
 Kozioł Rozalia 212
 Kozioł Władysława Genowefa 183
 Kozioł Zdzisław 212
 Kozłowska Anna 240
 Kozłowska Irena 135
 Kozłowski Franciszek 167
 Kozłowski Karol 240
 Kozłowski Michał 251
 Kozłowski Miron 251
 Kozyra Michała 104
 Koźlik 23
 Koźlik Józef 58
 Koźlik Katarzyna 212
 Kraczkowski Kazimierz 84
 Kras Marek (Michał) OP 110
 Krasiczyńscy (rodzina) 147
 Krasiczyński Kazimierz 147
 Kraska/Kraśka Michał 145, 224
 Krasota Stefan 263
 Krasucka Rozalia 211
 Krasucki Antoni 211

- Krasucki Emil 211
 Krasucki Franciszek 211
 Krasucki Jan 211
 Krasucki Karol 211
 Krasucki Polko 211
 Kraśka Michał zob. Kraska/Kraśka Michał
 Kraus Stanisław 44
 Krawczuk Ilko 259
 Krawczuk Józef 259
 Krawczuk Michał 259
 Krawczuk Mikołaj 221, 259
 Krawczuk Petronela 259
 Krawczuk Piotr 221
 Krawczuk Stefan 221, 259
 Krawczuk Władysław 221
 Krawczuk Włodzimierz 259
 Krawczyńscy (rodzina) 136
 Krecki Bohdan 234
 Kredycka Irena (s. felicjanka) 201, 202
 Kret Jan 236
 Kruk Jan 82
 Krupa (żona Józefa) 57
 Krupa Jan 52
 Krupa Józef 57
 Kruszelniccy (rodzina Kazimierza) 71
 Kruszelnicka Eleonora 39, 46, 71
 Kruszelnicki Kazimierz 39, 46, 71
 Kruszelnicki Karol (Lolek) 39, 46, 71
 Kruszliński Józef zob. Kuszliński Józef
 Kruszyna Antonina z d. Wojciechowska 170
 Kruszyna Franciszka 170
 Kruśnicka (żona) 39
 Kruśnicki Karol 39
 Kruśnicki Kazimierz 39
 Krutak/Krutek Jan 212
 Krutek Jan zob. Krutak/Krutek Jan
 Kryga Emilia zob. Uryga/Kryga Emilia
 Kryga Mikołaj zob. Uryga/Kryga Mikołaj
 Kryga Rozalia zob. Uryga/Kryga Rozalia
 Kryształ Mikołaj 221
 Krywin Paulina 65
 Krywyj Aleksander 225
 Krzanowska/Kozanowska 85
 Kozanowski 85
 Krzanowscy (rodzina) 85
 Krzywicki Józef 99
 Krzyżak Helena 59
 Krzyżak Józef 59
 Krzyżak Józefa 59
 Krzyżak Maria 59
 Krzyżak Tadeusz 59
 Krzyżanowska Czesława 123
 Krzyżanowski Piotr 123
 Kubik Antoni 111
 Kubik Józef 111
 Kubik Maria 111
 Kubik Stanisław 111
 Kubik Stanisław (l. 25) 112
 Kubik Weronika 112
 Kubik Władysław 111
 Kubik Zofia 111
 Kubliński Piotr 63
 Kucharska Katarzyna 203
 Kucharski Józef 203
 Kucharski Kazimierz 203
 Kuchta Antoni, ks. 75
 Kuciel (rodzina) 76
 Kuciel (matka Leonardy) 75
 Kuciel Leonarda 75
 Kuciel Mieczysław 75
 Kucińska Maria zob. Kocińska/Kucińska
 Maria
 Kuciubiński 77
 Kucy Bazyli 63
 Kuczma Włodzimierz 95
 Kuczyński 83–84
 Kuczyński F. 66, 227
 Kuczyński Filip 24, 136
 Kuczyński Henryk 77, 82
 Kuczyński Jan 76
 Kuczyński M. 193
 Kuczyński Tadeusz 136
 Kuflński Piotr 63
 Kulczycka Maria 187
 Kulczycki Józef 47, 97
 Kulińska Lucyna 26, 27, 35–40, 42, 44–48,
 50–52, 54–67, 69–71, 74–86, 88–101,
 109–111, 114, 115, 117, 120–126, 128–
 136, 138, 139, 141–146, 148, 149, 153–
 159, 161, 162, 169, 175, 176, 179–181

Kulipida Janina 168
 Kulmanowie (rodzina) 126
 Kułaczkowski (rodzina) 52
 Kułakowski Józef 87
 Kumach Izydor 167
 Kumach Jan 167
 Kumach Tadeusz 167
 Kunach Edward 224
 Kunach Franciszek 145
 Kunach Izydor 224
 Kunach Jan 145, 224
 Kunefa Czesław 138
 Kunefa Maria 138
 Kunicki Michał 269
 Kunicki Stanisław 284
 Kunysz Stanisław 166
 Kupeczak Karol 212
 Kupczyńska Bronisława 245
 Kupczyński Paweł 244
 Kupczyński Stanisław 244
 Kupiecki (rodzina) 136
 Kupiniecki Jan 165
 Kuprowski/Koprowski Michał 167
 Kuprowski Piotr, ks. 167
 Kurczyńscy (rodzina) 66
 Kurczyński Piotr zob. Korczyński/Kurczyński
 Piotr
 Kurek Antoni 187
 Kurnicki Kornel 86
 Kurzyński Bohdan 234
 Kus (dzieci Marii) 265
 Kus Maria 265
 Kuszaliński Józef zob. Kuszliński/Kuszaliński
 Józef
 Kuszlik Jan 210
 Kuszliński/Kuszaliński Józef 235
 Kuszyński Jan 167, 188, 189, 239
 Kuszyński Jan (ojciec, księdz) 167
 Kuszyński Jan, ks. 96, 164, 167
 Kuszyński Piotr 165, 166
 Kuśnierz 105
 Kuśnierz Anna 213
 Kuśnierz Krystyna 212
 Kuśnierz Władysław 86
 Kutasiewicz 24, 140
 Kutna Anna 265
 Kutny Jan 265
 Kutny Michał 265
 Kutyla Bronisław 215
 Kutyla Janina 214, 215
 Kutyla Józef 214, 215
 Kutyla Leon 214
 Kutyla Magdalena 214
 Kutyla Stanisław 214, 215
 Kutyla Tadeusz 214, 215
 Kuziów Michał 63
 Kuziów Stanisław 63
 Kuzyk Władysław (1) 251
 Kuzyk Władysław (2) 251
 Kuźmiński Michał 227
 Kuźniar Stanisław 55
 Kwaśnica Aniela 252
 Kwaśnica Konstanty 252
 Kwaśnik Jan 210
 Kwaśniowski Jan 155
 Kwiatkowska Bronisława 23, 56, 74
 Kwiatkowska Józefa 56
 Kwiatkowski Julian 94
 Kwiatkowski Michał 47
 Kwiatkowski Rafał 44
 Kwiatkowski Stanisław, ks. 64
 Kwiatkowski Stefan 202
 Kwiecień 114

 L
 Lachowicz Gawrił, ks. ukr. 80
 Lachowiczowa 61
 Lajt/Leicht Karolina 237
 Laszek Albin 96, 165, 239
 Laszek Edward 239
 Laszek Emilia 239
 Laszek Jan 96
 Laszek (rodzina) 96, 165
 Laszkiewicz Antoni 262
 Laszkiewicz Feliks 263
 Laszkowska Franciszka 182
 Laszkowska Józefa 182
 Lebioda Stanisław 216
 Leicht Agata 249
 Leicht Józef 250

- Leicht Józefa 249
 Leicht Karolina zob. Lajt/Leicht Karolina
 Lenart (rodzina) 177
 Lenart Rozalia 177
 Lenart Wojciech zob. Leniart/Lenart
 Wojciech
 Lenatrowa 91
 Leniar s. 25
 Leniar Antoni 146
 Leniar Marcin 25, 146
 Leniar (rodzina Antoniego) 146
 Leniar (rodzina Marcina) 146
 Leniar (żona Marcina) 25
 Leniar (dzieci Marcina) 25
 Leniart/Lenart Wojciech 244
 Lesiewicz 192
 Lesiewicz Parascewia 192
 Leszczyński Mariusz bp 40, 47, 53, 55, 65,
 74–80, 92, 93, 96, 100, 103, 105, 106,
 127, 129, 132, 147, 148, 150, 164, 167,
 187, 225
 Leśko Michał 259
 Leśko Stefan 259
 Letki Michał 252
 Lewandowscy (rodzina) 68
 Lewandowska Anna 68
 Lewandowska Janina 229
 Lewandowska Weronika 68
 Lewandowski Antoni 68
 Lewandowski Grzegorz 68
 Lewandowski Mieczysław 229
 Lewandowski Zbigniew 229
 Lewczuk 69
 Lewczuk Nikanor 23, 68
 Lewicki Grzegorz 191
 Linarczuk Józef 224
 Linard Bolesław 167
 Linartczuk Józef 167
 Linkowski Mikołaj 97
 Lipiszyn Józef zob. Pilipiszyn/Lipiszyn
 Józef
 Lipnicka Józefa 42, 275
 Lipnicka Katarzyna 42, 275
 Lipnicka Maria 42, 275
 Lipnicka Zofia 42, 275
 Lipnicki Jan 42
 Lipnicki Kazimierz 275
 Lipnicki Mikołaj 42, 275
 Lipska Aniela 226
 Lipski 226
 Lipski Jan 59, 225, 252
 Lis Jan 144
 Lis Marcin 203
 Lis Mikołaj 221
 Lis Rozalia 231
 Lis Tadeusz 143
 Lisak Antoni, ks. 148
 Lisiewicz 201
 Lisiewicz (rodzina) 201
 Lisko/Łysko Marcela 46
 Lisowska Lucyna 273
 Lisowska Maria 258
 Lisowski Józef 193, 258
 Lisowski Julian 273
 Lisowski Marcin 273
 Liszka Mieczysław 213
 Litwińczuk Borys 38
 Litwińczuk Kola 38
 Loster Antonina 215
 Lsel Józef zob. Issel/Lsel Józef
 Lsel Konstancja zob. Issel/Lsel Konstancja
 Lubiecki Stanisław 225
 Lubieniecki 202
 Lubowiecki Hieronim 136
 Lubowiecki Paweł 136
 Ludkiewicz Maria 161
 Luty Stefan 281

 Ł
 Łabany 182
 Łabaszczuk Anna 172
 Łacinnik 265
 Ładym Karolina 125
 Ładym (rodzina) 125
 Łamasz (dziecko Karoliny) 43
 Łamasz Karolina 43
 Łamasz Kazimiera 44
 Łamasz Kazimierz 25, 44
 Łaszczewska Antonina 59
 Łaszczewski Józef 125

Łaziński Jan 132
 Łazowska Katarzyna 238
 Łażniowski Jan 178
 Łelaciej Sławek 210
 Łęczyna Emil 283
 Łęczyna Jan 283
 Łęgowy Mikołaj 238, 266
 Łobaczy zob. Łobany
 Łobany 23
 Łobany Jan 129
 Łobór 23
 Łobór Hrych 92
 Łobór Piotr 92
 Łobór Wasyl 92
 Lobuz zob. Łobór
 Łopatyńska Helena 65
 Łotecka Maria 199
 Łotecki/Zolecki Czesław 87
 Łotecki Józef 199
 Łotocki 40
 Łowejko Piotr, ks. 68
 Łoziński Bazyli 277
 Łoziński Jan 277
 Łożna (matka) 108
 Łożna Zuzanna 108
 Łucek Pieter 265
 Łukasiewicz Zofia 35
 Łukasik 89
 Łukaszczykiewicz (rodzina) 226
 Łukaszczykiewicz Jan 226
 Łukaszczykiewicz Michał 227
 Łukaszewska Anna (Hanna) 255
 Łukaszewska Stefania 255
 Łukaszewski Franciszek 255
 Łukaszewski Józef 255
 Łukaszewski Władysław 255
 Łukowski Jan 192, 208
 Łysko Marcela zob. Lisko/Łysko Marcela

 M
 Macek Emilia 81
 Macek Maria 81
 Macharska zob. Machowska
 Macharska Parania zob. Machowska Parania
 (Parascewia)

Macharski Józef zob. Machowski/Macharski
 Józef
 Machmorowa Maria 231
 Machner Ferdynand 64
 Machner (matka) 151
 Machner Stanisław 64
 Machnerowa Honorata 151
 Machowska 23
 Machowska Maria 66
 Machowska Parania (Parascewia) 23, 66
 Machowski/Macharski Józef 55, 66
 Maciurkowsy (rodzina) 169
 Maciurkowski Józef 169
 Magierecka Anna zob. Magierska/Magierecka
 Anna
 Magierecki Bolesław zob. Magierski/
 Magierecki Bolesław
 Magierska/Magierecka Anna 215
 Magierski/Magierecki Bolesław 215
 Maguliszyn Janina 265
 Maguliszyn Michalina 265
 Majcher (matka Pauliny i Stefanii) 252
 Majcher (kował) 145
 Majcher Józef 276
 Majcher Krzysztof 223
 Majcher Maria 276
 Majcher Paulina 252
 Majcher Stefania 252
 Majchrzak (córka Teresy) 57
 Majchrzak Teresa 57
 Majecki Michał 199
 Majewski Adam 76
 Majewski Zygmunt 36
 Majka Bronisław, ks. 98
 Makarewicz Bronisław 147
 Makarewicz M. 110
 Makarów Irena 265
 Makarów Stanisław 264, 265
 Makowska Zofia 180
 Makowski 166
 Makowski Adam 65
 Makowski J. 181
 Makowski Kazimierz 65
 Makowski Michał 180
 Makuch Michał 25, 47

Malc (rodzina) 90
 Malec Zofia 188
 Malewicz (rodzina) 135
 Malik Bronisława 14, 15, 240
 Malinowska Emilia 60
 Malinowska Jadwiga 60, 61
 Malinowska Paulina 90, 169
 Malinowska Stanisława 90
 Malinowski R. 61
 Malinowski Stanisław 60
 Malinowski Władysław 230
 Maliński Bartłomiej 76
 Maluta Iwan 113
 Małecka Olga 257
 Małecki Antoni 257
 Małecki J. 233
 Małecki Józef 257
 Małek Franciszek 211
 Małomski Marian 141
 Małyka 212
 Mandziej Michał 64
 Mańkowska Barbara 52
 Mańkowska Danuta 51
 Mańkowska Maria 51
 Mańkowski Wincenty 51
 Marchocki Julian 92
 Marcinek Julian 78
 Marciniak Jan 259
 Marciniak Tekla 259
 Marciniszyn Józef zob. Marciszyn/
 Marciniszyn Józef
 Marciniszyn Piotr (l. 23) zob. Marciszyn/
 Marciniszyn Piotr (l. 23)
 Marciniszyn Piotr (l. 36) zob. Marciszyn/
 Marciniszyn Piotr (l. 36)
 Marciniszyn Piotr (stryj) zob. Marciszyn/
 Marciniszyn Piotr (stryj)
 Marcinkiewicz Kazimierz 60
 Marcinkiewicz (rodzina) 60
 Marciszyn Bazyli (l. 33) 184
 Marciszyn Bazyli (l. 72) 184
 Marciszyn Franciszek 72
 Marciszyn Jan (l. 23) 72
 Marciszyn Jan (l. 24) 184
 Marciszyn Jan (l. 31) 72
 Marciszyn Jan 73
 Marciszyn/Marciniszyn Józef 72, 184
 Marciszyn Kazimierz 72, 184
 Marciszyn Michał 72
 Marciszyn/Marciniszyn Piotr (l. 23) 72, 184
 Marciszyn/Marciniszyn Piotr (l. 36) 184
 Marciszyn/Marciniszyn Piotr (stryj) 72
 Marciszyn Wasyl (l. 64) 72
 Marciszyn Wasyl (l. 33) 72
 Marczewski Marian 270
 Marczuk Jan 36
 Marczuk Marcelina 36
 Marczuk Maria 112
 Marczuk Zefel 36
 Marecki Józef, ks. 8, 40, 54, 64, 72, 91, 95,
 96, 98, 108, 114, 116, 119, 174, 184
 Marek Barbara 168
 Marek Bronisława 168
 Marek Edward 168
 Marek Franciszek 168
 Marek Józef 168
 Marek Kazimierz 168
 Marek Krystyna 168
 Marek Leszek 168
 Marek Ludwik 168
 Marek Maria (l. 35) 168
 Marek Maria (l. 38) 168
 Marek Rozalia 168
 Marek Stanisław 168
 Marek Wojciech 168
 Marek Zofia (l. 5) 168
 Marek Zofia (l. 26) 168
 Marek Zygmunt 168
 Markocka Aniela 168
 Markocki Henryk 168
 Markowscy (rodzina) 201
 Markowska Stefania 201
 Markowski Damian 8
 Markowski Franciszek 230
 Marszałek Stanisław 46, 71
 Martowłos Bartłomiej 228
 Martowłos Michał 228
 Martyniak Bohdan zob. Masłyniak/Martyniak
 Bohdan
 Martyniak 108

Martynowicz Antoni 190
 Martynowicz Josif, ks. ukr. 121
 Maruszewski Paweł 86
 Marynowska Michalina 95, 102
 Marynowski Józef 95, 102
 Marynowski Michał 95, 102
 Maśłowska 62
 Maśłowska Julia 134
 Maśłowska Wiktoria 50
 Maśłowski 62, 107
 Maśłowski Bolesław 50–51
 Maśłowski Feliks 51
 Maśłowski Jarosław 133
 Maśłowski Józef 50
 Maśłowski Julian 108
 Maśłowski Mikołaj 61
 Maśłyński/Martyniak Bohdan 109
 Masny Michał 62
 Massat (rodzina) 126
 Maszyna/Miszyna Fiodor 169
 Matejasz 160
 Matejasz Kazimierz 160
 Matejczuk Anna 88
 Materna Andrzej 156
 Matjasz Kazimierz 231
 Matofij Eugeniusz 109
 Matwiejszyn 222
 Matys 113
 Matys Agata 72, 184
 Matys Bazyli (l. 31) 184
 Matys Bazyli (l. 45) 184
 Matys Bronisław 72
 Matys Jan 72, 184
 Matys Józef (l. 37) 184
 Matys Józef (l. 39) 72
 Matys Józef (l. 62) 184
 Matys Józef (l. 70) 72
 Matys Katarzyna 72
 Matys Kazimierz 72
 Matys Michał 72, 185
 Matys Piotr 72, 184
 Matys Wasyl (l. 31) 72
 Matys Wasyl (l. 44) 72
 Maziakowska Anna zob. Metyniowska/
 Maziakowska/Meteniowska Anna
 Mazur 132, 144
 Mazur Anna 171
 Mazur Bronisława 171
 Mazur Eugenia 171
 Mazur Józef 45
 Mazur Józefa 76
 Mazur Paweł 76, 171
 Mazur Piotr 46, 47
 Mazur Stanisława 171
 Mazur Władysław 56
 Mazurek Maria 62
 Mazurkiewicz Franciszek 167, 188
 Mądzelewski Wiktor zob. Mendzelewski/
 Modzelewski/Mądzelewski Wiktor
 Meduń Rozalia 283
 Meduń Stanisław 283
 Medyńska Kazimiera 202
 Medyńska Michalina 202
 Medyński Jan 205
 Medyński Michał 202
 Mekszteinowie (rodzina) 135
 Melner Antoni 246, 247
 Melner Jan 246
 Melner Janina 247
 Melner Paulina 247
 Melner Zofia 246
 Melnyk Maria 106
 Melnyk Toma 104
 Melnyk Wasyl, ks. ukr. 92
 Mendalska Ludwika 160
 Mendalski Michał 160
 Mendelska Helena 236
 Mendelski Adam 197
 Mendelski Józef 236
 Mendzelewski 23
 Mendzelewski/Modzelewski/Mądzelewski
 Wiktor 143
 Mendzelowski zob. Mendzelewski
 Meteniowska Anna zob. Metyniowska/
 Maziakowska/Meteniowska Anna
 Metyniowska/Maziakowska/Meteniowska
 Anna 63
 Meżyńska Kazimiera zob. Mężyńska/
 Meżyńska Kazimiera
 Mękarska 91

Mękarska Stanisława 91
 Mękarski Adam 91
 Mężyna/Meżyńska Kazimiera 279
 Mężyna Maria 279
 Mężynski Marian (Michał) 279
 Mężynski Michał 279
 Miaskowski Józef zob. Miąskowski/
 Miaskowski Józef
 Miąskowski/Miaskowski Józef 94
 Miąstkowski Piotr 94
 Michajluk Michał 259
 Michalczuk Olga zob. Brzuchacz
 z Michalczków Olga (Aleksandra, Anna)
 Michaliszyn Fedko 263
 Michalsey (rodzina) 126
 Michalski Franciszek 65
 Michałowicz Franciszek 223
 Michałowicz Stefan 223
 Michałowska Franciszka 250
 Michałowska Maria 250
 Michałowski Józef 250
 Michałowski Michał 250
 Michniczuk Hryn 210
 Michniczuk Michał 210
 Micianycz A. 120
 Mielniczuk Afanazy 68
 Mielniczuk Grzegorz 68
 Mielnik 268
 Mielnik Stanisław 268
 Miera zob. Mizera
 Miera Władysław zob. Mizera Władysław
 Migno 25
 Migno Kazimierz 87
 Migus zob. Migno
 Mihal 129
 Mihal Michał 128
 Mikawski Jan zob. Mikowski/Mikawski Jan
 Mikolski, ks. ukr. 142
 Mikołajczuk Władysław 181
 Mikowski/Mikawski Jan 87
 Mikulska Adela 251
 Mikulska Aniela 250
 Mikulski Hieronim 251
 Mikulski Józef 253
 Mikulski Mieczysław 253
 Mikus 23
 Mikus/Miller/Miler/Milor Maria 97
 Miler Maria zob. Mikus/Miller/Miler/Milor
 Maria
 Miller Maria zob. Mikus/Miller/Miler/Milor
 Maria
 Milor Maria zob. Mikus/Miller/Miler/Milor
 Maria
 Miluz zob. Mikus
 Minczuk/Miszczyk Piotr 164, 167, 206
 Miodrak Michał zob. Mudrak/Miodrak Michał
 Mirczuk Jan 40
 Mirczuk Michał 41
 Mirczuk Piotr 40
 Mironczuk/Mironczuk Iwan, ks. ukr. 139
 Mironczuk Iwan, ks. ukr. zob. Mironeczuk/
 Mironczuk Iwan, ks. ukr.
 Misiewicz A. 67, 141, 157, 158, 175
 Misiewicz Zygmunt 157
 Misiura (rodzina) 57
 Misiura Jan 57
 Miszczyk Piotr zob. Minczuk/Miszczyk Piotr
 Miszczyk Stefan 206
 Miszyra Fiodor zob. Maszyra/Miszyra
 Fiodor
 Miśkiewicz Anna 56
 Miśkiewicz Bronisław 80
 Miśkiewicz Jadwiga 80
 Miśkiewicz, ksenia 80
 Miśkiewicz Władysław 81
 Miśkiewicz (rodzina) 252
 Miśków Maria 81
 Mituła Kazimierz 178
 Mizera (rodzina) 25, 107, 111
 Mizera Jadwiga Maria 107
 Mizera Stanisława 107
 Mizera Władysław 23, 107, 111
 Mizio Edward 203
 Mizio Maria 203
 Modzelewska Irena 104
 Modzelewski Wiktor zob. Mendzelewski/
 Modzelewski/Mądzelewski Wiktor
 Mogielnicki Józef 270
 Mogilewicz Anastazja 157, 162
 Mogilewicz Zygmunt 157, 162

Mohyla Stefan 281
 Moński Jan 162
 Mokodoń Michał 166
 Mokodoński Jakub 165
 Mokodoński Jan (syn Kuby) 165, 166
 Mokodoński Jan (syn Michała) 166
 Molińska Józefa 81
 Molińska Stefania 81
 Molińska Tekla 82
 Moliński Antoni 45, 76, 81
 Moliński Bartłomiej 45
 Moliński Józef 25, 45, 82
 Moliński Michał 45
 Moliński Piotr 45, 82
 Moliński Stefan 25, 45, 82
 Mołczan Adam 94
 Mołodecki Zbigniew 259
 Monastyrski Wołodimir, ks. ukr. 109
 Moraszkow Zenko 186
 Morawska 61
 Morożuk Grzegorz 162
 Moskwa 79
 Moskwa Antoni 117
 Moskwa Kazimierz 77, 79
 Moskwa Tomasz 77
 Mostowy Jan 257
 Mostowyj Stefan 206
 Moteć Zofia 167
 Motra (matka Wierzbickiej Eudokii) 157
 Mroczek/Mroczko Balbina 48
 Mroczko Balbina zob. Mroczek/Mroczko Balbina
 Mroczkowa zob. Mroczek/Mroczko Balbina
 Mrozowska Konstancja 58
 Mrozowski Bronisław 65
 Mudrak Anna 97
 Mudrak Bronisław 265
 Mudrak/Miodrak Michał 97
 Mumiak Antoni 176
 Murmyła Antoni 83, 97
 Murmyło 83
 Murzyk Aleksander 259
 Murzynowski 58
 Muszurek Iwan 234
 Muzyczak Franciszek 255, 256
 Muzyczak Józef 255, 256
 Muzyczak Stanisław 255
 Muzyczak Władysław 255
 Muzyka 118
 Myczyszyn (rodzina) 39
 Mykietnik Wasyl 206
 Mysyszyn zob. Myszcyszyn
 Mysyszyn Anna zob. Myszcyszyn/Mysyszyn Anna
 Mysyszyn Antonina zob. Myszcyszyn/Mysyszyn Antonina
 Mysyszyn Gustaw zob. Myszcyszyn/Mysyszyn Gustaw
 Myszcyszyn/Mysyszyn Anna 39, 46, 71
 Myszcyszyn 23
 Myszcyszyn (rodzina) 153–154
 Myszcyszyn/Mysyszyn Antonina 39, 46, 71
 Myszcyszyn/Mysyszyn Gustaw 39, 46
 Myszcyszyn Michał 71
 Myszcyszyn Włodzimierz 71
 Myszka Stanisław 111
 Myślińska Helena 59

N

Nabereżnyj Władysław 263
 Nabereżnyj Iwan, ks. greckokat. 263
 Nadała Mieczysław 202
 Nadała Tadeusz 202
 Nahirny Dmytro 148
 Nakoneczna/Nakoneczna Rozalia 247
 Nakoneczny 121
 Nakoneczny/Nakoneczny Antoni 247
 Nakoneczny Jan 196
 Nakoneczny/Nakoneczny Józef 247
 Nakoneczna Rozalia zob. Nakoneczna/Nakoneczna Rozalia
 Nakoneczny Antoni zob. Nakoneczny/Nakoneczny Antoni
 Nakoneczny Józef zob. Nakoneczny/Nakoneczny Józef
 Nalepka Michał 135
 Naradiej zob. Naradzaj
 Naradiej Antonina zob. Naradzaj/Naradiej Antonina
 Naradiej Józef zob. Naradzaj/Naradiej Józef

Naradzaj 23
 Naradzaj Aleksander 130
 Naradzaj/Naradiej Antonina 130
 Naradzaj Edward 130
 Naradzaj/Naradiej Józef 130
 Narapacha Piotr 221
 Narepecha Mikołaj 259
 Narepecha Piotr 259
 Natajilko Lesyk 265
 Naumowicz Aniela 90
 Naumowicz Bolesław 67
 Naumowicz Florian 67
 Naumowicz Zygfryd 67
 Nawroński Franciszek 144
 Nawroński Piotr 144
 Nestorko Kaziarek 280
 Nestorowicz 180
 Niczek 169
 Niebylska Maria 238
 Nieckarz Albin 43
 Nieckarz Florian 43, 195, 254, 261
 Nieckarz Jan 43, 195, 254, 261
 Nieckarz Karol 43, 261
 Nieckarz Karolina 261
 Nieckarz Katarzyna 43
 Nieckarz Magdalena 43
 Nieckarz Marcin 43
 Nieckarz Mikołaj 261, 266
 Nieckarz Rozalia 43, 254
 Nieckarz Rozalia (córka Magdaleny) 43, 194
 Nieckarz Stanisław 43
 Nieckarz Stanisława 43
 Nieckarz Zofia 25, 43
 Niećko Antoni 50
 Niedzielski 88
 Niemiec (rodzina) 139
 Niemiec (rodzina Rudolfa) 224
 Niemiec Anna 167
 Niemiec Maria 167
 Niemiec Rudolf 167, 224
 Niemiec Tadeusz 167
 Niepanow Bronisława 207
 Niepanow Franciszek 207
 Niepanow Magdalena 207
 Nieradek Adam 216
 Nieradek Wojciech 216
 Niespał/Niespała/Niespoł Genowefa (Eugenia) 96, 165, 239
 Niespała Genowefa (Eugenia) zob. Niespał/Niespała/Niespoł Genowefa (Eugenia)
 Niespoł Genowefa (Eugenia) zob. Niespał/Niespała/Niespoł Genowefa (Eugenia)
 Nietyksza Władysław 67
 Niewiadomscy (rodzina) 161
 Niewiadomski/Niewiadowski/Niewiadowski Karol 161
 Niewiadomski/Niewiadowski/Niewiadowski Władysław 161
 Niewiadomski Karol zob. Niewiadomski/Niewiadomski/Niewiadowski Karol
 Niewiadomski Władysław zob. Niewiadomski/Niewiadomski/Niewiadowski Władysław
 Niewiadowski Karol zob. Niewiadomski/Niewiadomski/Niewiadowski Karol
 Niewiadowski Władysław zob. Niewiadomski/Niewiadomski/Niewiadowski Władysław
 Nieżyłowski 148
 Nieżyłowski/Niżałowski Franciszek 148
 Nieżyłowski/Niżałowski Jan 148
 Nikel Józef zob. Nikiel/Nikel Józef
 Nikiel Jan 102
 Nikiel/Nikel Józef 95, 102
 Nikiel Marian 95, 102
 Niwińska Józefa 161, 162
 Niżałowski Antoni 274
 Niżałowski Franciszek zob. Nieżyłowski/Niżałowski Franciszek
 Niżałowski Jan zob. Nieżyłowski/Niżałowski Jan
 Niżałowski Stanisław 95, 103
 Niżałowski Tytus 102
 Niżałowski Władysław 102
 Noga Zofia 168
 Nowaccy (rodzina Konstantego) 177
 Nowacka (córka Józefa) 177
 Nowacka Janina 177
 Nowacka Maria 177
 Nowacki 180
 Nowacki Józef 177
 Nowacki Kazimierz 177

Nowacki Konstanty 177
Nowackie (dziecko córki Józefa) 177
Nowak Julia 88
Nowak Mikołaj 46, 47
Nowogrodzka (córka Marii) 269
Nowogrodzka Anna 269
Nowogrodzka Katarzyna 269
Nowogrodzka Maria 269
Nowogrodzki Mikołaj 269
Nowosielska Aniela 186
Nowosielska Maria 205
Nowosielski Czesław 204
Nowosielski Karol 186
Nowosielski Kazimierz 187
Nowosielski Stanisław 186

O

Obertas Michał 94
Oblicki 83
Oblicki Grzegorz 83
Oblicki Jan 83, 97
Oblicki Michał 83, 97
Oblicki Wojciech 83, 97
Oborska Adela 134
Oborska Aniela 134
Ochyra (rodzina) 107
Ochyra Alfons 108
Ogonowska Kazimiera 234
Ogonowska Maria 105, 106, 234
Ogonowski Józef 106, 234
Ogonowski Kazimierz 234
Ogonowski Michał 209
Ogonowski Stanisław 105, 244
Ogorowie (rodzina) zob. Ogórowie (rodzina)
Ogórowie (rodzina) 23, 135
Olaszczyk 177
Olaszczyk Antoni 176
Olaszczyk Katarzyna 176
Olaszczyk Stanisława 176
Olaszczyk Władysław 176
Olszynecki Jan 72
Olender Józef 92
Oliwa Ignacy 274
Oliwa Mieczysław 274
Omelczuk Helena 137

Onyszczyk Michał 82
Ordon Józefa 70
Ordon (rodzina Józefy) 70
Ordon Tadeusz 70
Ordyk Bolesław 215
Orłowska 233
Ortyl (matka Józefa) 217
Ortyl (żona Józefa) 217
Ortyl Józef 217
Oryszczan Józefa 138
Orzechowski Jan 120, 259
Osadowski, ks. ukr. 58
Oskroba Michał 211
Ostapiuk Tymko 161
Ostaszewska Katarzyna 179
Ostaszewska Wiktoria 179
Ostaszewski Wojciech 179
Ostrowski Franciszek 99
Ostrowski Jan 99
Ośmakiewicz Adam 272
Ośmakiewicz Maria 273
Otwonowska Stefania 222
Owsiak Paweł 192, 208
Owsiak Tekla 208
Owsiany 50
Oziębłowski Stanisław 242
Ożga 167
Ożga Bazyli 167, 224

P

Paczkowski/Paszczański Izidor 147
Pająk Agata 215
Pająk Teresa 215
Pakulska Antonina 124
Palczak (syn Jana) 263
Palczak Jan 263
Palczak Józefa zob. Polczak/Palczak Józefa
Palczak Karol 94, 240, 277, 280
Palczak Leon 263
Palczak Michalina 262
Paluch Jan 79
Pałamarz 58
Pałanycia Wiktor 103
Pałoś Anna 119
Pałszak Michał 76

Panikowiecki 25
 Panikowiecki Jan 76
 Panikowiecki Mikołaj 76
 Pankiewicz Maria 271
 Pańska Michalina 247
 Papski 23
 Papski Bazyli 73
 Papski Jan (l. 34) 72
 Papski Jan (l. 54) 72
 Papski Jan (l. 62) 184
 Papski Józef 72, 184
 Papski Michał 72
 Paraszczuk Anatol 57
 Parfiniuk 177
 Partyka Maria 42, 262
 Partyka Michał 42, 262
 Partyka Mikołaj 42, 262
 Partyka (rodzina) 42
 Partyka Rozalia 262
 Pasiecznik Michał 108
 Pasieka Maria 251
 Pasnacka-Łańniewska Antonina 58, 59
 Pasternak, ks. ukr. 75
 Pastuszek (matka Jana) 265
 Pastuszek Jan 265
 Paszczakowski Izydor zob. Paczkowski/
 Paszczakowski Izydor
 Paszczykowski Andrzej 146–147
 Paszczykowski Jan 147
 Paszkiewicz Jan 104
 Paszkiewicz Karol 104
 Paszkiewicz Marian 104
 Paszko Cecylia 177
 Paszko Piotr 177
 Paszko Teofil 177
 Paszko (syn Teofila) 177
 Paszko (żona Teofila) 177
 Paszkowski Kamil 170
 Pasznicki/Paśnicki Jan (Julian) 147
 Paszniewscy (rodzina) 156
 Paszniewska Helena 156
 Paśnicki Jan (Julian) zob. Pasznicki/Paśnicki
 Jan (Julian)
 Patycki 151
 Patynek Jan 192
 Patynek Józef 192
 Patynek Karolina 192
 Patynko Jan 208
 Patynko Józef 208
 Pawelscy (rodzina) 93
 Pawelski Stanisław 93
 Pawełków Stefan 263
 Pawlesa Aniela 256
 Pawlesa Maria 256
 Pawlesa Michał 256
 Pawlesa Władysław 256
 Pawliczek (rodzina) 91
 Pawliczek (żona Stanisława) 90
 Pawliczek Helena 90
 Pawliczek Stanisław 90
 Pawliczek Waleria 90
 Pawluchówna Maria 63
 Pawluk Andrzej 139
 Pawluk Jan 111
 Pawłowscy (rodzina) 178
 Pawłowska Janina 178
 Pawłowska Emilia 178
 Pawłowska Katarzyna zob. Kordejszyn
 Katarzyna
 Pawłowska Maria 234
 Pawłowski 94
 Pawłowski Jan 234
 Pawłowski, ks. ukr. 142
 Pawłowski Michał 234
 Pawłowski Stanisław 268
 Pazderska Stefania 131
 Pazowscy (rodzina) 115
 Pechowski Antoni 210
 Pelc Alojzy 212
 Pelc Piotr 212
 Perepiczka Michał 234
 Perepiczka Petro 240
 Perepiczka Stanisław 234
 Perepiczka Wasyl 234
 Perepiczko Paweł 277
 Peresypkin Peter zob. Peresypko/Peresypkin
 Peter
 Peresypko/Peresypkin Peter 46
 Pereśeniuk Michał 280
 Perkowicz Jan 224

Perkowicz Marianna 224
 Perska Elżbieta 177
 Perski Stanisław 177
 Perski Stefan 177
 Perski Władysław 177
 Petriw Mychajło (Michał), ks. ukr. 147
 Petruch Michał 228
 Petrusiewicz/Piterusiewicz Antonina 40
 Petrusiewicz/Piterusiewicz Wojciech 40
 Petryk Paweł 118
 Pękaliski Józef 235
 Piczuła 23
 Piczuła Stanisław 134
 Pieczyńska Jadwiga 38
 Pieczyńska Paulina 38
 Pieczyński Stanisław 38
 Pieczyński Władysław 38
 Pieczyński Zbigniew 38
 Piekar 137
 Piekar (brat Michała) 137
 Piekar Adela 136
 Piekar Jan 136
 Piekar Michał 23, 136, 137
 Piekar Zygmunt 136
 Pielechowski Jan zob. Pilichowski/
 Pielechowski/Pielechowski Jan
 Pielechowski/Pielichowski/Pilichowski
 Kazimierz 52
 Pielechowski/Pielichowski/Pilichowski
 Władysław 52
 Pielichowski Jan zob. Pilichowski/
 Pielechowski/Pielechowski Jan
 Pielichowski Kazimierz zob. Pielechowski/
 Pielechowski/Pilichowski Kazimierz
 Pielichowski Władysław zob. Pielechowski/
 Pielechowski/Pilichowski Władysław
 Pielichowski Leopold 260
 Pielichowski Stanisław 260
 Pielichowski Wincenty 260
 Pienkowski/Pinkowskij Jan (Iwan), ks. ukr.
 186
 Pietraszewska Adolfina 193
 Pietraszewska Helena 193
 Pietraszewska Olga 193
 Pietraszewski Florian 193
 Pietraszewski Jan 193
 Pietrusiewicz 40
 Pietrusiewicz Wojciech 39, 45
 Piezuła zob. Piczuła
 Pięta Irena 48
 Pięta Roman 48
 Pięta Wanda 48
 Pihota Józef, ks. zob. Pikota/Pihota/Pihta
 Józef, ks.
 Pihta Józef, ks. zob. Pikota/Pihota/Pihta Józef,
 ks.
 Pikota/Pihota/Pihta Józef, ks. 116
 Pikulska (żona Franciszka) 205
 Pikulski Franciszek 205
 Pikulski Stanisław 205
 Pikuła (córka Wojciecha) 210
 Pikuła Czesław 216
 Pikuła Franciszek 214
 Pikuła Genowefa 174
 Pikuła Maria 214, 216
 Pikuła Michalina 214
 Pikuła Stanisława 214
 Pikuła Stefania 216
 Pikuła Tomasz 214
 Pikuła Wanda 216
 Pikuła Władysław 216
 Pikuła Wojciech 174, 210
 Pilarzowie (rodzina) 126
 Pilawski Tadeusz, ks. 16, 18, 223, 225
 Pilecki (rodzina) 52
 Pilecki Ignacy 52
 Pilecki Ludwik 52
 Pilecki Kazimierz 52
 Pilecki Michał 52
 Pilichowska Anna 277
 Pilichowska Maria 277
 Pilichowski/Pielichowski/Pielechowski Jan
 277
 Pilichowski Kazimierz zob. Pielechowski/
 Pielechowski/Pilichowski Kazimierz
 Pilichowski (rodzina) 52
 Pilichowski Władysław zob. Pielechowski/
 Pielechowski/Pilichowski Władysław
 Pilichowski Władysław 52, 277
 Pilipiszyn/Lipiszyn Józef 58

- Pinkowski Jan (Iwan), ks. ukr. zob.
 Pieńkowski/Pinkowski Jan (Iwan), ks. ukr.
- Piotrowscy (rodzina) 157
- Piotrowska Anna 253
- Piotrowska Helena 253
- Piotrowska Marcelina 157
- Piotrowska Maria 139, 253
- Piotrowska Wanda 253
- Piotrowski 239
- Piotrowski Józef 138, 139, 167, 224
- Piotrowski Teofil 48
- Piotrowski Wiktor, ks. 106
- Pipusz Jan, ks. 65
- Piterusiewicz Antonina zob. Petrusiewicz/
 Piterusiewicz Antonina
- Piterusiewicz Wojciech zob. Petrusiewicz/
 Piterusiewicz Wojciech
- Pityńska Maria 210
- Pityński Jan 210, 211
- Piurko Michał 65
- Piwak z d. Dąbrowska 141
- Piwek Franciszek 36
- Piwek Stanisław 36
- Piwowar 238
- Piwowar Antoni 277
- Piwowar Katarzyna 277
- Plecnar/Plecnor Władysław 118, 119
- Plecnor Władysław zob. Plecnar/Plecnor
 Władysław
- Pluta (rodzina) 134, 135
- Pluta Helena 134
- Pluta Janina 134
- Pluta Janusz 134
- Pluta Stanisław 134
- Pobihuszcze/Pobihuszczyj Bohdan, ks. ukr. 46
- Pobihuszczyj Bohdan, ks. ukr. zob.
 Pobihuszcze/Pobihuszczyj Bohdan, ks. ukr.
- Początyccy (rodzina) 110
- Poczebski Stefan 251
- Poczekajło Ambroży 277
- Podbielska Helena 281
- Podbielski Ludwik 260, 281
- Podbielski Wincenty 94
- Podenowski Aleksander 167
- Podfigórna Anna zob. Podfigurna/Podfigórna
 Anna
- Podfigórny Ludwik zob. Podfigurny/
 Podfigórny Ludwik
- Podfigurna/Podfigórna Anna 183
- Podfigurny/Podfigórny Ludwik 183
- Podgórki Bronisław 82
- Podgórni Leon (Andrzej) OP 108, 110
- Podgórcy (rodzina Mariana) 70
- Podgórska Franciszka 70
- Podgórski Bronisław 45
- Podgórski Marian 70
- Podgórski Michał 81
- Podgórski Tomasz 45, 82
- Podkańska Karolina 177
- Podkańska Katarzyna 177
- Podkańska Maria 177
- Podkańska (rodzina) 177
- Podkański Antoni 177
- Podkański Franciszek 177
- Podkański Paweł 176–177
- Podkowicz Anna z d. Pękalska 235
- Podkowicz Michał 235
- Podkówka (ojciec) 74
- Podkówka Andrzej 55, 74
- Podkówka Leon 55
- Podkówka Michał 26, 55, 56, 74
- Podkówka Szczepan 55, 74
- Podolak 117
- Podolan Janina 46
- Podolan Władysław 46
- Podsiadło Józef 47, 132
- Podsiadło Maria 47
- Pogruszewski Antoni 115
- Polakówna Zofia 135
- Polański Bronisław 197
- Polczak/Palczak Józefa 279, 280
- Polowecki, ks. ukr. 105
- Pondel Józef 212
- Ponikowiecki zob. Panikowiecki
- Popek Leon 7, 30, 38, 44, 68, 134, 158, 169,
 176, 227, 233
- Popławska Janina 67
- Popławska Kazimiera 123
- Popławski Adolf 123

Popławski Jan 123
 Popławski Zygfryd 67
 Popowicz Mikołaj 116
 Popski zob. Papski
 Poraziński Jan 263
 Porożnik Mikołaj 227
 Posada Wojciech 268
 Postułka Aleksander 177
 Postułka (rodzina) 177
 Postupański Bronisław 135
 Postupolski Roman 135
 Potap 265
 Potaszyńska Katarzyna 185
 Potocki, hr. 118
 Potworowski Tadeusz 219
 Pozdrowski 265
 Pożniak (rodzina) 114
 Półówka Olania 103
 Pretuła Łukasz 82
 Prijma Kazimierz 259
 Procakiewicz Józef 83
 Prokopowicz Ludwik 212
 Prus Aniela 206
 Prus Antoni 206
 Prus Maria 257
 Pryjmaczuk Weronika 189
 Pryma Kazimierz 221
 Pryskura (rodzina) 176
 Pryskura Aleksander 176
 Przyszlak Piotr zob. Przyszlak/Pryszlak Piotr
 Prytuła 200
 Przesmycz 214
 Przesmycz Janina 214
 Przewłoccy (rodzina) 90
 Przewłocka Maria 90
 Przewłocki Bernard 90
 Przewłocki Petro 67
 Przewłocki Witold 90
 Przybyła Kazimierz 145, 224
 Przybyła Stanisław 167
 Przybyła Władysław 146
 Przybyłko (żona Jana) 51
 Przybyłko Jan 51
 Przybyszewska R. 59
 Przyszoński Iwan 206

Przyszlak/Pryszlak Piotr 126
 Przywłoccy (rodzina) 135
 Pszon Anastazja 273
 Pszon Bartłomiej 273
 Ptak Franciszka 166
 Ptak Julia 166
 Pudełko Antonina 250, 258
 Pudełko Bronisław 250, 258
 Pudełko Bronisława 250, 258
 Pudełko Ignacy 249
 Pudełko Jan (mąż Marii) 250
 Pudełko Jan (l. 23) 250
 Pudełko Józefa 249
 Pudełko Julia 278
 Pudełko Maria (l. 35) 249
 Pudełko Maria (l. 66) 249
 Pudełko Michał 249, 278
 Pudełko Stanisława 258
 Pudełko Zofia 249
 Pudlak Filip 228
 Pudlak Jakub 227
 Puzyrewicz Aleksander, ks. 125
 Pyrz Alojzy 168

R

Raczyńska Karolina 169
 Radaczyńska Julia 270
 Radaczyńska Rozalia 270
 Radziwiłł, książę 25
 Rafajski 23
 Rafalski zob. Rafajski
 Rafajski Franciszek 61
 Rafalski Jan 95, 102, 103
 Rafalski Józef 95, 102
 Rafalski Józef (syn Jana) 95, 102
 Rafalski Piotr 95, 102
 Rafalski Stanisław 103
 Rafalski Tytus 95, 102
 Rafalski Władysław 95, 102
 Rak (rodzina) 118, 119
 Rak Feliks 118
 Rak Karol 119
 Rakowska Maria 137
 Rap Stanisław 147
 Ratuszyńscy (rodzina) 153

Rawski Jan 68
 Rawski Marian 67
 Raził Józef 100
 Rączka Józef 93
 Rączkowska Agata 137
 Rączkowska Stanisława 137
 Rączkowski Antoni 136
 Reiche Mieczysław 104
 Rembisz/Rębisz Grzegorz 195
 Rembisz/Rębisz Józef 43, 228
 Rembisz/Rębisz Józefa 42
 Rembisz/Rębisz Piotr 42, 194
 Rembisz/Rębisz Władysław 42
 Rembisz Rozalia zob. Rębisz/Rembisz
 Rozalia
 Reszczyńska Aleksandra 37
 Reszczyńska Anna 37
 Reszczyńska Antonina 37
 Reszczyńska Bronisława 37
 Reszczyńska Jadwiga 37
 Reszczyńska Stefania 37
 Reszczyński Andrzej 37, 140
 Reszczyński Fabian 37
 Reszczyński Fulgenty 175
 Reszczyński Gracjan 140
 Reszczyński Jan 140
 Reszczyński Roman 37
 Reszczyński Tomasz 37
 Reszczyński Wacław 36, 38, 140
 Reszotnik Dominik 203
 Rębisz Agnieszka 44
 Rębisz Grzegorz zob. Rembisz/Rębisz
 Grzegorz
 Rębisz Józef zob. Rembisz/Rębisz Józef
 Rębisz Józefa zob. Rembisz/Rębisz Józefa
 Rębisz Maria 210
 Rębisz Piotr zob. Rembisz/Rębisz Piotr
 Rębisz/Rembisz Rozalia 195, 237
 Rębisz Władysław zob. Rembisz/Rębisz
 Władysław
 Robak Jan, ks. ukr. 96
 Robak Wańka 96
 Roch, br. zob. Sałek/Szałek Antoni (Roch) OFM
 Rodzeń Władysław 211
 Rogalińscy (rodzina) 135
 Rogalińska Jadwiga 135
 Rogocki Mikołaj 76
 Rogocki Stefan 76
 Rogowski Kryspin (Karol), br. OP 110
 Rogowski Władysław 95, 102
 Rohatyński Roman 96, 97
 Rokicki Mikołaj 56
 Roliński Adam 148
 Romanowski/Romaszowski Michał 148
 Romaszewski Michał 97
 Romaszowski Michał zob. Romanowski/
 Romaszowski Michał
 Romowski Franciszek 134
 Romowski Zygmunt 134
 Ronicki Ilko 106
 Rosada Feliksa 176
 Rosada Janina 176
 Rosada Janina (córka Stanisława) 176
 Rosada Stanisław 176
 Rosiński Tadeusz 52
 Rosołowski Franciszek 167
 Rozdowski Franciszek 224
 Rozenberg Henryk 101
 Różański Eugeniusz 8
 Rud Michał 206
 Rudko Dymitr 277
 Rudko Stefan 277
 Rudnicka Anna 215
 Rudnicka Tekla 192
 Rudnicka Zofia 157
 Rudnicki Piotr 192
 Ruła Maria 214
 Runiewicz 105
 Runiewicz Kazimierz 105
 Rusicki Stanisław 118
 Rusin Weronika 257
 Rusiniak Jan 284
 Rusińska Daniela Krystyna 281
 Rusińska Klementyna 281
 Rusińska Stanisława Maria 281
 Rusiński Leon 281
 Ruśniak Emilia 284
 Rutkowska (żona Józefa) 71
 Rutkowska Ludwika (Ludka) 176
 Rutkowski Jerzy 71

Rutkowski Józef 71
 Rybak Stanisława (1) 282
 Rybak Stanisława (2) 282
 Ryczel Michalina 200
 Ryczel Stanisław 200
 Rymar Antoni 210
 Rymar Rozalia 210
 Ryszatka/Ryszatko (rodzina) 47
 Ryszatka/Ryszatko Zofia 47
 Ryszatko (rodzina) zob. Ryszatka/Ryszatko
 (rodzina)
 Ryszatko Zofia zob. Ryszatka/Ryszatko Zofia
 Ryżewski Wołodimir, ks. ukr. 105
 Rząsa Michał 92
 Rząsa Piotr 92
 Rzechaczek Józef 166
 Rzechaczek Tadeusz 166
 Rzepecka Julia 56
 Rzeszutko Maria 138

S

Sabala Katarzyna 195
 Sachorzewska Zofia 170
 Sachorzewski 170
 Sadowska Józefa (l. 25) 57
 Sadowska Józefa (l. 65) 57
 Sadowski 58
 Sadowski Eugeniusz 57
 Salska Helena 279
 Salski/Solski Karol 279
 Sałek/Szałek Antoni (Roch) OFM 72, 184
 Samborski Kazimierz 206
 Samborski Stanisław 167, 188
 Sapieha Leontyna 44
 Sas Mikołaj 128
 Saudecki, ks. ukr. 25, 78
 Sawarski Stanisław 194
 Sawczyn Jan 206
 Sawczyn Maria 206
 Sawczyn Michał 206
 Sawicki Kazimierz 238
 Sawicki Michał 126
 Sawicki Wincenty 39
 Sawka Wawrzyniec 166
 Sątowska 120
 Sątowski Zygmunt 120
 Schabowski Józef 93
 Schmidt Adam 253
 Schmidt Jan 253
 Schneider Władysław 164
 Senczyszyn Kieryło 259
 Senior zob. Leniar
 Seniów/Seniw Michał, ks. ukr. 77, 83
 Seniów Michał 221
 Seniszyn/Synyszyn Julian, ks. ukr. 92
 Seniw Michał, ks. ukr. zob. Seniów/Seniw
 Michał, ks. ukr.
 Seń 117
 Seńczuk Jan 229
 Seńczuk Maria 229
 Serowcowie (rodzina) 134
 Sewanyk Władysław 103
 Sewczuk 23, 67
 Sewruk zob. Sewczuk
 Siateccy (rodzina) 70
 Siedlecki (rodzina) 50
 Siedlecki S. 50
 Siekierka Szczepan 8
 Siemaszko Ewa 8, 158
 Siemaszko Władysław 158
 Sienkiewicz Bolesław 118
 Sierociuk Franciszek 197
 Sierociuk Franciszka 197
 Sikorska Anna 76, 81, 82
 Sikorska Matylda 77
 Simon (Szymon) 112
 Sitka Stanisław 111
 Sitko Aniela 112
 Sitko Józef 112
 Sitko Zofia 112
 Skaluba 23
 Skaluba Franciszek 63
 Skawiński Karol Ludwik 104, 105
 Skokorowska Julia 101
 Skołuba zob. Skaluba
 Skomorowski 239
 Skotnik Genowefa 284
 Skotnik Katarzyna 43
 Skotnik Marcin (Marian) 42, 246
 Skowron Mieczysław 181

Skrętkowski/Skrętowski Władysław 77
 Skrętowski Władysław zob. Skrętkowski/
 Skrętowski Władysław
 Skrzyński Michał 186
 Skulski 277
 Skupowski Tadeusz 87
 Słabczuk Wołodka 169
 Słabicka Maria 247
 Słabicki Franciszek 179
 Słabicki Ignacy 179
 Słabicki Jan 247
 Słabicki Michał 179
 Słabicki Piotr 247
 Słociak Mikołaj 83
 Słodkowski (syn Zygmunta) 54
 Słodkowski Jan 54
 Słodkowski Zygmunt 54
 Słota Jan 88
 Słowińscy (rodzina) 120
 Słowińska Aniela 120
 Słowiński 120
 Słowiński Stanisław 141
 Sługocki Władysław 260, 281
 Słupska Marta (Maria) 273
 Słupski Jan 273
 Słupski Władysław 273
 Smalec Wojciech 144
 Smoleński zob. Smoliński
 Smolińska Anastazja 55
 Smolińska Józefa 23, 136
 Smolińska Natalia 74
 Smolińska Tekla 103
 Smoliński 25
 Smoliński Bronisław 103
 Smoliński Jan 74, 103
 Smoliński Jan 56
 Smoliński Marcin 55, 74
 Smoliński Michał 47, 55
 Smoliński Władysław 46, 47
 Smotrz Antoni 114
 Smyk Piotr (Petro), ks. ukr. 81
 Snarscy (rodzina) 23, 135
 Sobczak Jaldona 92
 Sobczak Piotr 92
 Sobczak Wasyl 92
 Sobczuk 233
 Sobczuk Tadeusz 190
 Sobczyńska Katarzyna 61
 Sobczyński Dominik 158
 Sobiecka Anna 167
 Sobiecka (żona) 146
 Sobiecka Helena 143
 Sobiecka Tekla 224
 Sobiecki 146
 Sobiecki Edward 224
 Sobiecki Franciszek 143
 Sobiecki Józef 143
 Sobiecki Łukasz 167, 224
 Sobiecki Marian 143
 Sobiecki Stefan 143
 Sobieckie (dziecko Stefana) 143
 Sobków Helena 161
 Sobolewski Franciszek, ks. 86
 Sobotkiewicz Mieczysław 127
 Sobócki Edward 167
 Soczyński Jakub 181
 Sokołowski Paweł 7, 30
 Solarewicz Helena 236
 Solski Karol zob. Salski/Solski Karol
 Sołtysik Kazimierz 107
 Sommerfeld Leon 66
 Sopotnicki Franciszek 99
 Sosnowska Antonina 88, 217
 Sosnowski 83
 Sosnowski Aleksander 88, 217
 Sosnowski Jędrzej 83
 Sosnowski Józef 97
 Sowa Józef 148
 Sozański Michał 186
 Spaczyński Karol 167, 188, 189
 Spaltenstein Jan 200
 Spaltenstein Rozalia 200
 Spież Jan Andrzej OP 107
 Sporrenberg Jakob 182
 Srokowski Józef 94
 Srokowski Stanisław 94
 Srokowski Szczepan 94, 277
 Stachowski Stanisław 118
 Stadnik Michalina 97
 Stadnik Stefan 97

Staniszeńska Antonina 157
 Staniszeńska Filipina 157
 Staniszeński Janusz 157
 Staniszeński Michał 157
 Staniszeński Władysław 157
 Stankiewicz Józef 183
 Stankiewicz Stanisław 235
 Stapnicki Antoni 96
 Starcewska Maria 46
 Starzyński 83
 Starzyński Michał 238
 Stasiów Józef 221
 Stasiów Piotr 221
 Stasiuk Kazimierz 284
 Stebelski/Stebnicki Jan 75, 145
 Stebnicki Jan zob. Stebelski/Stebnicki Jan
 Stechnij A. 99
 Stechnij Tadeusz 99
 Steciuk Elżbieta 264
 Stecuła Iwan 222
 Stefanowscy (rodzina) 84
 Stefanowska Albina 84
 Stefanowska Czesława 84
 Stefanowska Danuta 84
 Stefanowski 84, 85
 Stefanowski (dziecko) 84
 Stefanowski Jerzy 84
 Stefanowski Zbigniew 84
 Stejmar 223
 Stelmach Bronisława 65
 Stocka Maria 167
 Stocki Franciszek 50
 Stolar Teodor, ks. ukr. 76
 Stołychna/Stołychno/Stołychno Maria 74, 75
 Stołychno Maria zob. Stołychna/Stołychno/
 Stołychno Maria
 Stołychno Maria zob. Stołychna/Stołychno/
 Stołychno Maria
 Stopkiewicz Jan 228
 Stopyra Katarzyna 179
 Strażnik Antoni 48
 Strącki 223
 Streher Józef 112
 Streher Marian 112
 Stronicki 204
 Strońska Aniela zob. Strosińska/Strońska
 Aniela
 Strońska Marcela 186
 Strosińska/Strońska Aniela 81
 Strumieńska S. 134, 140, 161, 179
 Strzemecki/Strzemecki Adolf 103
 Strzemecki/Strzemecki Albin 95, 103
 Strzemecki Adolf zob. Strzemecki/Strzemecki
 Adolf
 Strzemecki Albin zob. Strzemecki/Strzemecki
 Albin
 Studniarzówna Helena 194
 Studziński Adam 39
 Stumarywski 109
 Subczyńska Katarzyna 60–61
 Sudał Jan 211
 Sukniewicz Bronisława 191
 Sukniewicz Klementyna 191
 Sumiałkowski Szymon zob. Sumisławski/
 Sumiałkowski/Sumiatawski Szymon
 Sumiatawski Szymon zob. Sumisławski/
 Sumiałkowski/Sumiatawski Szymon
 Sumisławski/Sumiałkowski/Sumiatawski
 Szymon 94, 277
 Sus (córka Jana) 189, 205
 Sus Franciszek 166, 189
 Sus, ksenia zob. Sys/Sus, ksenia
 Sus Jan 166, 189
 Sus Józef 164, 166
 Sus Maria 166, 189
 Sus Stefan 166, 189
 Suszalak/Szuszalak Michał 97
 Swaryczewski/Swaryczewskij Wołod, ks. ukr.
 40, 46
 Swaryczewskij Wołod, ks. ukr. zob.
 Swaryczewski/Swaryczewskij Wołod,
 ks. ukr.
 Sweryda 76
 Swir zob. Świrk
 Sybek/Sybków Franciszek 118
 Sybek/Sybków Józef 118
 Sybków Franciszek zob. Sybek/Sybków
 Franciszek
 Sybków Józef zob. Sybek/Sybków Józef
 Syłyk Stefan 73

Symon, ks. 23, 69
 Synowy 100
 Synyszyn Julian, ks. ukr. zob. Seniszyn/
 Synyszyn Julian, ks. ukr.
 Sys/Sus, ksenia 171
 Szadiuk 158
 Szafranec Maria 201
 Szafranec Stanisław (Joachim) OFM 72,
 184
 Szafrąński Kazimierz 230
 Szafrąński Piotr 228
 Szaner Janina 167
 Szaraniewicz, ks. ukr. 63
 Szatko Stanisław, ks. 55, 66, 126
 Szcząbrowska (córka Heleny) 240
 Szcząbrowska Helena 240
 Szczepanowska 103
 Szczepańscy (rodzina) 40
 Szczepańska Magdalena 39
 Szczepańska Maria 39, 40, 58
 Szczepańska (żona Rudolfa) 45
 Szczepański Alojzy 58
 Szczepański (dziecko Rudolfa) 45
 Szczepański Kazimierz 39
 Szczepański Łukasz 166, 257
 Szczepański Rudolf 39, 45
 Szczepańskie (dzieci Alojzego i Marii) 58
 Szczerba Karol 238
 Szczerba Klementyna 191
 Szczerba Paweł 50
 Szczerbata Antonina 266
 Szczerbata Maria 238, 254
 Szczerbaty Hryćko 197
 Szczerbaty Józef 238, 266
 Szczestnowicz Bartłomiej 181
 Szczęsna Jadwiga 91
 Szczęsna Wanda 23, 92
 Szczęsny Henryk 23, 92
 Szczęsny Ludwik 253
 Szczęchowicz Jan 126
 Szczucki Jan 94
 Szczurek Kazimierz 260
 Szczurowscy (rodzina) 67
 Szczurowska 67, 132
 Szczurowska Genowefa 103
 Szczurowski Michał, ks. ukr. 95
 Szczurowski Mieczysław 67
 Szczygielska Zofia 263
 Szekiera Michał 114
 Szekiera Helena 115
 Szela (wnuczka Marii) 211
 Szela Maria 211
 Szela Władysław 211
 Szelażek Zygmunt, ks. 74
 Szeligowski Bronisław 149
 Szelest Jan 138
 Szeniak/Szeniuk 135
 Szeniuk zob. Szeniak/Szeniuk
 Szereda 76
 Szeremeta Michalina 111
 Szewczuk Oleksa 100
 Szklany Tomasz 168
 Szklany Władysław 168
 Szklany Wojciech 168
 Szkodziński Stanisław, ks. 98
 Szlachetka/Szlachetko Adela 235, 248
 Szlachetka Aniela 248
 Szlachetka Maria z d. Gryglewicz 264
 Szlachetka Michał 235
 Szlachetka Mieczysław zob. Szlachetko/
 Szlachetka Mieczysław
 Szlachetka Wawrzyniec zob. Szlachetko/
 Szlachetka Wawrzyniec
 Szlachetko Adela zob. Szlachetka/Szlachetko
 Adela
 Szlachetko Bronisław 147
 Szlachetko Jan 147
 Szlachetko Maria 235, 248
 Szlachetko Maria Agnieszka 264
 Szlachetko Michał 165
 Szlachetko/Szlachetka Mieczysław 165, 196,
 248
 Szlachetko/Szlachetka Wawrzyniec 165, 196,
 248
 Szłaska Zbigniew 111
 Szlęzak Franciszek zob. Ślęzak/Szlęzak
 Franciszek
 Szmich Wasyl 280
 Szmid Adam zob. Szmidt/Szmid Adam
 Szmid Jan zob. Szmidt/Szmid Jan

Szmidt/Szmit Paulina 209
 Szmidt/Szmid Adam 101, 209
 Szmidt/Szmid Jan 101, 209
 Szmit Paulina zob. Szmidt/Szmit Paulina
 Szoch Wasyl 132
 Szorłowska (żona Józefa) 51
 Szorłowski Józef 51
 Szorłowski Władysław 51
 Szostak Klimentyj, ks. ukr. 225
 Szosz[–] Janina 224
 Szpak Michał 80
 Sztökel Józef 92
 Szykiel Józef 92
 Szuba Karol Marcin, ks. 164
 Szul Jan, ks. 96
 Szulkan Stefan 104
 Szumański/Szymański Franciszek 66
 Szumański/Szumlański Władysław 55, 66
 Szumlański Władysław zob. Szumański/
 Szumlański Władysław
 Szumska Julia 169
 Szumska Urszula 7, 10, 11, 16, 21, 22, 24,
 27, 35, 42, 54, 64, 69, 86–88, 90, 101, 107,
 109, 113, 117, 122, 127, 134, 138–142,
 152, 156, 158, 161, 169, 175, 179, 209,
 227, 229, 231
 Szumski Mieczysław 169
 Szurczyński Aleksander 159
 Szurkowscy (rodzina) 191
 Szuryńska Paulina 123, 176
 Szuryński Stefan 176
 Szuszałak Michał zob. Suszałak/Szuszałak
 Michał
 Szwadowska Anna 221
 Szwadowski Marek 221
 Szybe 225
 Szydłowska Katarzyna 258
 Szymanowski Mieczysław 105
 Szymanowski Waldemar 105
 Szymanowski Zenon 105
 Szymańska Franciszka 39, 45, 71
 Szymańska Katarzyna 278
 Szymańska Kazimiera 39, 45, 71
 Szymańska Rozalia 278
 Szymańska Waleria 278
 Szymański Franciszek zob. Szumański/
 Szymański Franciszek
 Szymański Kazimierz 39, 45, 71
 Szymański Stanisław 278
 Szymański Stefan 16
 Szymański (z rodziną) 39
 Szymczak Franciszek 134
 Szymkiewicz/Szymkowicz (rodzina) 52
 Szymkiewicz/Szymkowicz Bronisław 52
 Szymkiewicz zob. Szymkowicz
 Szymkowicz (rodzina) zob. Szymkiewicz/
 Szymkowicz (rodzina)
 Szymkowicz 25
 Szymkowicz Bronisław zob. Szymkiewicz/
 Szymkowicz Bronisław
 Szymkowicz Celestyna 52
 Szymkowicz (rodzina) 52
 Szymkowicz Karol 52
 Szymkowicz Krystyna 52
 Szymkowicz Marcelina 52
 Szymkowicz Sabina 52
 Szymowski Mieczysław 105
 Szymowski Waldemar 105
 Szymowski Zenon 105

 Ś
 Ślązak/Szlęzak Franciszek 50
 Ślęk (rodzina) 146
 Ślęk Jakub 146
 Ślęzak (rodzina) 49, 50
 Śliwa Józef 175
 Śliwa Stanisława 173
 Śliwińska Anna 64
 Śliwińska Helena 59
 Śliwińska Petronela 59
 Śliwiński Józef 67
 Śliwiński Kazimierz 59
 Śliwiński Piotr 58
 Śliwiński Władysław 67, 78
 Śnieżek Jan 161
 Śnieżek (żona Jana) 161
 Śpiwek Iwan 206
 Śronkowski zob. Gronkowski
 Świętojeńska Antonina 111
 Świgost (rodzina) 69

Świgost Antoni 69
 Świgost Józefa 70
 Świgost Matylda 69
 Świgost Stanisław 69
 Świgost Tadeusz 69
 Świrk 25
 Świrk Antonina 42
 Świrk Józef 43
 Świrk Szymon 237

 T
 Tabor Józef 264
 Tarnawska J. 99
 Tarnowska Zofia 196
 Tarnowski Dmytro 221
 Tarnowski Jan 165, 196
 Tarnowski Józef 165
 Tarnowski Piotr 221
 Tarnowski Stanisław 210
 Tatuńczyk Jan 259
 Tauch Aleksander 65
 Taus (rodzina) 77
 Taus Antoni zob. Tausz/Taus Antoni
 Tausz/Taus Antoni 77, 117
 Telicka Kazimiera 169
 Telicki Marcin 169
 Telicki Stefan 169
 Tenerowicz Stanisław, ks. 105
 Tercz (rodzina) 85
 Terlecki Karol 186
 Terlecki Kazimierz, ks. 147
 Terlikowska Aleksandra 167, 188
 Terlikowska Franciszka 167
 Terlikowska Jadwiga 167, 188
 Terlikowska Józefa 188
 Terlikowska Józefa (l. 14) 188
 Terlikowska Kazimiera 167, 188
 Terlikowski Stanisław 167, 188
 Terlikowski Stefan 188
 Terzecka Janina 92
 Teśluk Iwan 206
 Thulle Kazimierz, ks. 47
 Tiktor Grigorij 112
 Tiutiunek Anna zob. Tiutiunyk/Tiutiunek
 Anna

Tiutiunek Bronisław zob. Tiutiunyk/
 Tiutiunek Bronisław
 Tiutiunek Emilia zob. Tiutiunyk/Tiutiunek
 Emilia
 Tiutiunek Paweł zob. Tiutiunyk/Tiutiunek
 Paweł
 Tiutiunyk/Tiutiunek Anna 238
 Tiutiunyk/Tiutiunek Bronisław 238
 Tiutiunyk/Tiutiunek Emilia 238
 Tiutiunyk/Tiutiunek Paweł 239
 Tłuczak/Tłuczek Andrzej 81
 Tłuczak/Tłuczek Anna 81
 Tłuczek Andrzej zob. Tłuczak/Tłuczek
 Andrzej
 Tłuczek Andrzej 212
 Tłuczek Anna zob. Tłuczak/Tłuczek Anna
 Tokarczuk Ignacy, ks. 78, 79, 117
 Tokarski Mikołaj OFMConv 43
 Tokarz Agata 214
 Tokarz Jadzia 213
 Tokarz Kazimiera 213
 Tokarz Stanisława 213
 Tokarz Tadeusz 213
 Tokarz Weronika 213
 Tomaszewska Maria 97
 Tracz Michał 203
 Trawińska Stanisława 68
 Trawiński Piotr 68
 Trit Oleksa 100
 Trochi zob. Trocki
 Trochimczuk/Truchemczuk Jan 167, 206
 Trocka z d. Przygodzińska 59
 Trocka Apolonia 59
 Trocka Jadwiga 59
 Trocka Ludwika 59
 Trocki 23
 Trocki (syn Ludwika) 59
 Trocki Alojzy 59
 Trocki Janusz 59
 Trocki Roch 59
 Trocki (rodzina) 59
 Trocki Witold 59
 Trocki 110
 Trompus Maria 159
 Trompus Michał 159

Truchemczuk Jan zob. Trochimczuk/
 Truchemczuk Jan
 Trzaskalik Mieczysław 97
 Tur Władysław 179
 Turczyniewicz Janina 74
 Turka Piotr 221, 259
 Tustanowski Szczepan (Stefan) 85
 Tward/Twerd/Tword Jan 42, 261
 Tward/Twerd/Tword Kazimierz 42, 261
 Twerd Agnieszka 261
 Twerd/Tword Edward 42
 Twerd Jan zob. Tward/Twerd/Tword Jan
 Twerd Kazimierz zob. Tward/Twerd/Tword
 Kazimierz
 Tword Edward zob. Twerd/Tword Edward
 Tword Jan zob. Tward/Twerd/Tword Jan
 Tword Kazimierz zob. Tward/Twerd/Tword
 Kazimierz
 Tylus Stanisław, ks. 28, 74
 Tymerkiewicz Jan 116

U

Uchman/Uhrman Piotr 147
 Uchman/Uhrman (rodzina) 147
 Uchyra (rodzina) 111
 Udałowa Maria 64
 Uhmer/Uhrman Bronisława 272
 Uhmer/Uhrman Edward 74, 272
 Uhmer/Uhrman Eugeniusz 74, 273
 Uhmer/Uhrman Jerzy 74, 273
 Uhmer/Uhrman Weronika (l. 49) 74, 272,
 273
 Uhmer/Uhrman Wojciech 74, 272
 Uhrman Bronisława zob. Uhmer/Uhrman
 Bronisława
 Uhrman Edward zob. Uhmer/Uhrman
 Edward
 Uhrman Eugeniusz zob. Uhmer/Uhrman
 Eugeniusz
 Uhrman Jerzy zob. Uhmer/Uhrman Jerzy
 Uhrman Piotr zob. Uchman/Uhrman Piotr
 Uhrman (rodzina) zob. Uchman/Uhrman
 (rodzina)
 Uhrman Weronika (l. 49) zob. Uhmer/
 Uhrman Weronika (l. 49)

Uhrman Weronika (synowa, l. 22) 74, 273
 Uhrman Wojciech zob. Uhmer/Uhrman
 Wojciech

Ulanowscy (rodzina) 180
 Ulanowska Józefa 180
 Ulanowska Leokadia 180
 Ulanowska Roma 180
 Ulanowska Wanda 180
 Ulanowska Zofia 180
 Ulanowski Konstanty 180
 Ulanowski Zdzisław 180
 Ulanowski Zygmunt 180
 Umińska 98
 Uniżony 176
 Unold A. 68, 124
 Unold Florian 123
 Unold Julian 67
 Unold Stefania 123
 Urban Bartłomiej 202
 Urban Irena 86
 Urban Maria 25, 42, 43, 65
 Urban Mieczysław 86
 Urban Paulina 86
 Urban Stanisław 65
 Urban Tadeusz 86
 Urban Władysław 86
 Urban Władysława 86
 Urban Zbigniew 86
 Urbanowicz Grzegorz 157
 Uryga (córka Mikołaja i Rozalii) 42
 Uryga Edward 275
 Uryga/Kryga Emilia 42, 275
 Uryga Maria 275
 Uryga Michał 54
 Uryga/Kryga Mikołaj 42, 275
 Uryga/Kryga Rozalia 42, 275

W

Wackerman Antoni zob. Wakerman/
 Wackerman Antoni
 Waćław/Waćław Jan 72, 184
 Waćław Jan zob. Waćław/Waćław Jan
 Wagner 122
 Wakerman/Wackerman Antoni 131
 Wakermanowa Józefa 132

Walewender 218
 Walscy (rodzina) 257
 Walter Jan, ks. 261
 Wanatowicz Roman, ks. 129
 Waniewicz z d. Makowska Maria 180
 Waniewicz Maria (córką Marii) 180
 Wapiński 202
 Warchoł Kazimierz 63
 Warwoczyn zob. Warwoczyn
 Warwoczyn 23
 Warwoczyn Józef 73
 Warzoszczak Ignacy 219
 Warzoszczak Julia 219
 Warzoszczak M. 219
 Warzoszczak Maria 219
 Wawraszczak (żona Ignacego) 201
 Wawraszczak Ignacy 201
 Wawrzynowicz Dominik, ks. 44
 Wąsala Waław 100, 101
 Wąsowicz 220
 Wąsowicz Zbigniew 220
 Wąsowska Maria 156
 Wenc (rodzina) 55, 66
 Wenc Katarzyna 55, 66
 Wenc Maria 55, 66
 Wenc Stanisław 66
 Weremczuk Andrzej 125
 Wereszczyńska Danuta 69
 Wereszczyńska Helena 69
 Wereszczyński 158
 Wereszczyński Karol 69
 Wereszczyński Stanisław 158
 Werle Józefa 204
 Werle Stanisław 204
 Werli Stanisław 223
 Werna (rodzina) 186
 Werna Bronisław 186
 Werna Katarzyna 186
 Werner Anastazja (Suszn) 167
 Werner Anastazja (Tarnówka) 167
 Werner Antoni 51
 Werner Jan 51, 167
 Werner Jan (Suszn) 167
 Weron Stanisław 62
 Wesołowska 169
 Wesołowska Bronisława 58, 91
 Wesołowska Franciszka 58
 Węgrzyn Agnieszka 195
 Węgrzyn Andrzej 195
 Węgrzyn Bernard 44
 Węgrzyn Jan 195
 Węgrzyn Karolina 254
 Węgrzyn Kazimierz 42, 194
 Węgrzyn Klara 43, 194, 254
 Węgrzyn Magdalena 155
 Węgrzyn Maria 155
 Węgrzynowicz Paweł 65
 Wianecki Janek zob. Wienecki/Wianecki
 Janek
 Wiatyk Anna zob. Wijatyk/Wiatyk Anna
 Wiatyk/Wijatyk Michał 148
 Wiącek 174
 Wiącek Agnieszka 214
 Wiącek Anna 214
 Wiącek Michał 210
 Wiącek Wincenty 213
 Wielogórski (rodzina) 50
 Wienecki/Wianecki Janek 210
 Wieprzęć Anna 236
 Wieprzęć Maria 236
 Wieprzęć Mikołaj 236
 Wieraszek/Wieraszko Edward 142
 Wieraszek/Wieraszko Józefa 142
 Wieraszek/Wieraszko Stanisław 142
 Wieraszko Edward zob. Wieraszek/Wieraszko
 Edward
 Wieraszko Józefa zob. Wieraszek/Wieraszko
 Józefa
 Wieraszko Stanisław zob. Wieraszek/
 Wieraszko Stanisław
 Wieraszko Stanisława 142
 Wierzbiccy (rodzina) 194
 Wierzbicka Agerfina (Agafia) 198
 Wierzbicka Anna 197
 Wierzbicka Eudokia 157
 Wierzbicka Franciszka 157
 Wierzbicka Horpyna 196
 Wierzbicki 23
 Wierzbicki (dziecko) 197
 Wierzbicki Bolesław (Bogusław) 197

Wierzbicki Bronisław 118
 Wierzbicki Jan 198
 Wierzbicki Józef 94
 Wierzbicki Julian 196, 198
 Wierzbicki Piotr 157, 194
 Wierzbicki Tadeusz 212
 Wierzbicki Wojciech 197
 Wierzyńska Nina 68
 Wierzyński 68
 Więckowski Alfred 122
 Więckowski, ks. 122
 Więclaw Jan, ks. 76
 Wijatyk/Wiatyk Anna 62
 Wijatyk Michał zob. Wiatyk/Wijatyk Michał
 Wilczopolski Stanisław 135
 Wilczur Anna 258
 Wilczur Karola 258
 Wilferd Jana 111
 Wilichowski Kazimierz 94
 Wilk Alojzy 211
 Wilk Edward 183
 Wilk Władysław 183
 Winczur Anna 193
 Winczur Karol 193
 Winiarski Józef 84
 Winiarski Michał 199
 Winiarski Władysław 118
 Winnicka Wiktoria 179
 Winniczuk Wasyl 196
 Wiszniewski Edward 52
 Wiszniowski Jan, ks. 23, 91, 99, 250, 251
 Wiśniewski Jan, ks. zob. Wiszniowski Jan, ks.
 Wiśniewski Julian 36
 Wiśniowski, ks. 23
 Wiśniowski Michał 99
 Witkowscy (rodzina Józefy) 81, 279
 Witkowski Jan 103, 279
 Wiśniowski Józef 99
 Witkowska Apolonia 200
 Witkowska Danuta 200
 Witkowska Helena 233, 234
 Witkowska Janina 233, 234
 Witkowska Józefa 81
 Witkowska Maria (l. 10) 233, 234
 Witkowska Maria (l. 47) 233, 234
 Witkowska Stanisława 90
 Witkowski Albin 95, 102
 Witkowski Jan 233, 234
 Witkowski Michał 200, 234
 Witliccy (rodzina) 93
 Witlicka Maria 93
 Witlicka Rozalia 93
 Witlicki Kazimierz 93
 Witwicki Bolesław 79
 Władyka Aniela 251
 Władyka Anna 251
 Władyka Stefan 251
 Władysław IV król 225
 Władysława (s. felicjanka) 9, 202
 Włosowska Franciszka 169
 Włosowska Teofila 170
 Włosowski Józef 169
 Włosowski Piotr 169
 Wodak Franciszek zob. Wodek/Wodak
 Franciszek
 Wodak (żona) zob. Wodek/Wodak (żona)
 Wodek/Wodak Franciszek 176
 Wodek/Wodak (żona) 176
 Wojciechowska Anastazja 266
 Wojciechowska Czesława 262
 Wojciechowska Maria 262
 Wojciechowska Wiktoria 262
 Wojciechowski 98
 Wojciechowski Kazimierz 112
 Wojciechowski Marcelli 263
 Wojciechowski Stanisław 262
 Wojeczko Stefan 117
 Wojnar Jan 168
 Wojnar Katarzyna 168
 Wojnar Wojciech (rodzina) 168
 Wojtowicz Stefania zob. Wójtowicz/
 Wójtowicz Stefania
 Wojtyna Jan 197
 Wojtyna Karolina 196
 Wojtyna Stanisław 196, 198
 Wojtyna Władysław 196
 Wojtyna Włodzimierz 198
 Wolanin (rodzina) 135
 Wolanin Stanisław, ks. 129
 Wołczański Józef, ks. 44, 108

Wołos S. 70
 Wołoszczak Antin, ks. ukr. 113
 Woronowicz Stanisław, ks. 50
 Woźniak Józef 42
 Woźnicki Stanisław 69
 Woźniecki Leon 270
 Woźniuk Daniel 50
 Woźny Emil 79, 198
 Wójcicki Franciszek, ks. 77, 82, 83
 Wójcik 140
 Wójcik Michalina 177
 Wójtowicz Emil 267
 Wójtowicz Jan 277
 Wójtowicz Leon 74
 Wójtowicz Mikołaj 266
 Wójtowicz Piotr 266
 Wójtowicz/Wojtowicz Stefania 277
 Wójtowicz Zofia 261
 Wróbel Antoni 148
 Wróbel Józef 148
 Wróblewscy (rodzina) 107
 Wróblewska Józefa 50
 Wróblewska Maria 111
 Wróblewski Antoni 111
 Wróblewski Bronisław 107
 Wróblewski Leon 111
 Wróblewski Stefan 51
 Wróblewski Zbigniew 50
 Wróblewski Zdzisław 238
 Wrzos Roman 60
 Wrzoszczak Julia 230
 Wrzoszczak Maria 230
 Wyrzykowska Krystyna zob. Wyżykowska/
 Wyrzykowska Krystyna
 Wysocka Regina 90
 Wysocki Dionizy 90
 Wysocki Mikołaj (Antoni) OP 108, 110
 Wysoczański Josyf 281
 Wyspiańska Katarzyna 238
 Wyspiańska Pelagia 237, 238
 Wyspiański Michał 238
 Wyspiański Wojciech 237
 Wyspiański Mikołaj 237
 Wyszynski Stefan bł. 74
 Wyżykowska/Wyrzykowska Krystyna 135

 Z
 Zabawa Jan 23, 96, 165
 Zabawa Mikołaj 239
 Zabawka Marian 38
 Zabłocka 155
 Zabłocka Aldona 155
 Zabłocki Roman 155
 Zach Władysław 251
 Zacharek Antoni 112
 Zacharek Józef 112
 Zacharko Eugenia (Genowefa) zob. Zaharko/
 Zacharko Eugenia (Genowefa)
 Zacharko Ludwik zob. Zaharko/Zacharko
 Ludwik
 Zacharko Lusja zob. Zaharko/Zacharko
 Lusia
 Zadrożny (3 synów Michała) 232
 Zadrożny Michał 232
 Zadworna Józefa 203
 Zadworna Katarzyna 203
 Zagórscy (rodzina) 125, 135
 Zagórski Jakub 125
 Zaharko/Zacharko Eugenia (Genowefa) 52
 Zaharko/Zacharko Ludwik 52
 Zaharko/Zacharko Lusja 52
 Zaharko Wiktor 52
 Zahorodna Emilia 160
 Zahorodna Karolina 160
 Zahorodny Mieczysław 160
 Zajac 269
 Zajac Filip, ks. 40, 63, 121
 Zajączkowska Wanda 93
 Zajączkowski Jan 97
 Zajączkowski Mariusz 182
 Zajc Wojciech 181
 Zakrzewska Zofia 181
 Zakrzewski Ryszard 181
 Zaleska/Zalewska Aniela (Amelia) 234
 Zaleska/Zalewska Jadwiga 234
 Zaleska/Zalewska Karolina 234
 Zaleska/Zalewska Władysława 234
 Zaleski Jan zob. Zalewski/Zaleski Jan
 Zaleski Jan 102
 Zalewska Aniela (Amelia) zob. Zaleska/
 Zalewska Aniela (Amelia)

Zalewska Jadwiga zob. Zaleska/Zalewska
 Jadwiga
 Zalewska Jadwiga 233
 Zalewska Karolina zob. Zaleska/Zalewska
 Karolina
 Zalewska Władysława zob. Zaleska/Zalewska
 Władysława
 Zalewska Władysława 233
 Zalewski/Zaleski Jan 95
 Zalewski Marian 234
 Załonczkowski/Załuczkowski Jan 63
 Załuczkowski Jan zob. Załonczkowski/
 Załuczkowski Jan
 Zamojska Agafia (Agata) 62
 Zamojska Katarzyna 62
 Zamojska Michalina 62
 Zamojski (bratanek Michała) 62
 Zamojski Antoni 62
 Zamojski Eliaszk 62
 Zamojski Ignacy 62
 Zamojski Jan 63
 Zamojski Marian 62
 Zamojski Mikołaj 62
 Zamojski Stanisław 62, 63
 Zaremba Michał 270
 Zaremba Piotr 269, 270
 Zarzycki Jan (l. 32) 181
 Zarzycki Jan (l. 55) 181
 Zarzycki Józef 181
 Zarzycki Wojciech 181
 Zasadzińska Józefa z d. Tyszkiewicz 90
 Zasadziński Edward 90
 Zawadzka Antonina 166, 257
 Zawadzka Janina 257
 Zawadzka Janina 166
 Zawadzka Rozalia 166, 256
 Zawadzki (mąż Rozalii) 256
 Zawadzki Andrzej 166
 Zawadzki Jan 46
 Zawadzki Józef 166, 257
 Zawadzki Piotr 167
 Zawodowski Jan 73
 Zdaniewicz (rodzina) 170
 Zdaniewicz Andrzej 170
 Zduniek Maria 134

Zefel zob. Marczuk Zefel
 Zemadzik (rodzina) 136
 Zerzycki Franciszek 166
 Ziąbra Melania zob. Ziombra/Ziąbra Melania
 Ziąbra Michał zob. Ziombra/Ziąbra Michał
 Ziąbra Władysław zob. Ziombra/Ziąbra
 Władysław
 Ziejnik/Zinik Michał 95, 102
 Ziejnik/Zinik Józef 102
 Ziejnik/Zinik Stanisław 102, 103
 Ziełńska Józefa 266
 Ziełńska Maria 150
 Ziełński (rodzina) 55
 Ziełński Józef 151, 222
 Ziełński Michał 55
 Ziełński Władysław 55, 266
 Ziomba Balbina 284
 Ziomba Szczepan 284
 Ziewa Adolf 173
 Ziewa Ignacy 173
 Zimmer Józefa 250
 Zimmer Karol 224
 Zimmer Stanisława 250
 Zimmer Zofia 250
 Zimmer (rodzina) 237
 Zinik Józef zob. Ziejnik/Zinik Józef
 Zinik Michał zob. Ziejnik/Zinik Michał
 Zinik Michał 102
 Zinik Stanisław zob. Ziejnik/Zinik Stanisław
 Zioberko Anastazja 221
 Zioberko Jan 220
 Zioło 136
 Ziomba zob. Ziombra
 Ziombra 23
 Ziombra Kazimierz 111
 Ziombra Małania 45
 Ziombra/Ziąbra Melania 45, 82
 Ziombra/Ziąbra Michał 45, 81, 82
 Ziombra/Ziąbra Władysław 81
 Ziółko Katarzyna 166
 Zobaczewscy (rodzina) 106
 Zołecki Czesław zob. Łotecki/Zołecki
 Czesław
 Zommer Karol 167
 Zubeńko 50

Zwarycz Michał 186, 227
Zwolska Anna 89
Zwolska Helena 89
Zwolska Maria 89
Zwolski Adolf 89
Zwolski Józef 89
Zwolski Kalikst 89
Zych Tadeusz 7, 30
Żygadło zob. Żygadło
Żygmunt Jan 90
Żygmunt Tomasz 198
Zys Władysław 81
Zys (żona Władysława) 81

Ż

Żrałko Katarzyna 256

Ż

Żaba Dmytro 73
Żaba Jan 73
Żaba Marceli 199
Żak 88
Żak (rodzina) 217
Żak Józefa 174, 217
Żak Maria 223
Żak Michał 174, 217
Żmijewska Antonina 176
Żminkowski Filip 272
Żółkiewicz Michał 209
Żuk Rozalia 268
Żuk Sulimir Stanisław 130
Żukowska (babka) 36

Żukowska (córka Ferdynanda i Marii) 37
Żukowska (żona Aleksandra) 36
Żukowska (żona Floriana) 37
Żukowska Bronisława 37
Żukowska Florentyna 37
Żukowska Franciszka 36
Żukowska Genowefa 37
Żukowska Jadwiga 37
Żukowska Maria 37
Żukowska Stefania 37
Żukowska Weronika 37
Żukowski Aleksander 36
Żukowski Ferdynand zob. Żukowski
Ferdynand
Żukowski Ferdynand 23, 37
Żukowski Florian 37
Żukowski Franciszek 37
Żukowski Jan 37
Żukowski Kazimierz 36
Żukowski Marian 37
Żukowski Tadeusz 37
Żukowski Wacław 37
Żurawska Katarzyna 257
Żurawski Kazimierz 129
Żurek Czesława 58
Żurkówna Jadwiga 91
Żuryło Maria 280
Żygadło 23
Żygadło Aleksander 36
Żygadło Edward 120
Żygadło Feliks 120
Żygadło Franciszek 120

INDEKS NAZW MIEJSCOWYCH

A

Adamy 280
Alfredówka 160, 161
Andrzejówka 143, 145, 223, 224
Antonówka (pow. Sarny) 44, 54
Archangielsk 175
Artasów 192
Augustówka 270

B

Baczka 253
Bakowce 268
Barszczowice 83, 97
Basznia Dolna 44
Bednarów 213
Belejów 105, 106
Bełz 23, 103, 128, 154, 155, 189, 191,
201, 219
Bełzec 23, 200
Beresteczko 35, 54, 63, 137, 142, 153,
169
Berezne 23, 36, 140, 141, 158
Bereznio 23, 161
Bereźce 90
Bereźne 161
Berlin 229, 248
Bezbrudy 201
Bezejów 128
Biała 227, 229, 230
Białe 23, 119, 129, 146, 186, 227
Białogóra 272
Białozórka 118
Biały 23
Biały Kamień 196, 200, 222
Biłka 163

Biłka Szlachecka 54, 106, 121, 266

Błotnia 132
Błudniki 213
Bobulińce 75, 225
Bobutycha 256
Bogdanówka 77
Bohatkowce 86
Bohutyn 218
Bojanice 143, 145
Boków 53, 94, 231, 240, 276
Böldury 189
Bołochów 89
Bołożynów 99
Bołszowce 39, 40, 45, 46, 71, 262
Bonów 168
Boratyn 128, 150, 151
Borek-Kuty 141
Borek Stary 107, 110
Boremel 61, 62, 158, 175
Borki 56
Boraczyce 22
Boroczyce 22, 60, 61
Borszczów 85, 283
Borszczówka 23, 59
Borszów 205
Bortków 222
Bortniki 77
Borysław 150
Bożyków 52, 231
Bóbrka 77, 78, 84, 100, 101, 106, 121, 153,
183, 199, 208, 209, 218, 228, 235, 237,
246, 249, 253–255, 258, 268, 271, 274,
275, 278, 281, 283
Brany 60, 121, 122, 169, 220
Bratkowce 217

- Brodki 165, 187, 256, 266
 Brody 35, 45, 50, 57, 76, 89, 107, 109–112, 114, 115, 130, 150, 151, 170–172, 183, 189, 197, 236, 243, 251, 255, 256
 Bronowice 217
 Broszniów 88
 Bruchnał 272
 Brykoń 64
 Bryńce 9, 165, 196, 248, 249, 264, 266
 Bryńce Zagórne 235, 237, 246, 249, 253–255, 258, 278
 Brzezina 268
 Brzeżany 40, 53, 62–64, 86, 120, 121, 147, 148, 170, 181, 182, 242, 243, 270
 Brzuchowice 121, 154, 164
 Buczac 103, 248, 265
 Buda (Budy) 60
 Buderaż 39, 69
 Budki Kudrańskie 36
 Budki Nieznanowskie 283
 Budyłów 121, 270
 Buhłów 52
 Buhryń 66
 Bukaczowce 56
 Burkanów 77, 78
 Burszczówka 23
 Bursztyn 41
 Busk 120, 236, 247, 255, 257, 259, 280
 Buszcze (pow. Brzeżany) 27, 40, 52, 62, 63, 120, 121, 148
 Butyny 223
 Byszów 121, 274
 Bytom 7
- C**
 Cecylówka 23, 67
 Ceniów 270
 Cepuchy 83, 238
 Cerkwisko 133
 Chałupki 83, 97
 Chiniówka 26, 67, 157
 Chinówka 26
 Chlebowce 25
 Chlebowice 25, 113, 204
 Chlebowice Świrskie 112, 113, 204
 Chlebowice Wielkie 183, 208, 209, 235, 248, 253
 Chłopiatyn 219, 220
 Chmurowe 74
 Chochoniów 233, 279
 Chodaczków Mały (pow. Tarnopol) 50
 Chodaczków Wielki (pow. Tarnopol) 50
 Chodaki 67
 Choderkowce 100, 253, 274
 Chołojów 164, 166, 172, 178, 188, 205, 256
 Chorobród 69
 Chorów 169
 Ciemierzyńce 24, 118, 119, 206, 246
 Cieszanów 273
 Ciućków 58
 Cecylówka 23, 67
 Cycylówka 23, 67
 Czahor (pow. Zaleszczyki) 98
 Czarne Łozy 66
 Czaruków 62, 123, 158, 175, 180
 Czechy 151
 Czemerzyn 49, 50
 Czerniawa 69
 Czernica 50, 109, 151
 Czernice Zalesie 25, 45
 Czystyn 191, 282
 Czystynie 191
 Czortków 98, 104, 107
 Czymierzyn vel Czemerzyn 49
 Czyszki 43, 44, 139, 163
 Czyżyków 139
- D**
 Dalnicz 238, 239
 Danilcze 80
 Daniłowce 270
 Daniłówka 90
 Dawidów 278
 Dąbrowa 217
 Dąbrowa 173, 174, 217
 Dąbrowica 141
 Dederkały 23, 57
 Demidówka 61
 Demnia 244
 Derażne 134, 136

Derewianne 49
Derewlany 269
Dermanka 36
Dębiana 193, 258
Dębica 224
Dębina 173
Didycze 25, 49
Dmytrowice 139
Dmytrów 166, 256
Dobrosław 272
Dobrostany 272
Dobrotwór 129, 195, 267, 285
Dobrzanica 80, 179, 203, 247, 276
Dolina 105
Dołha Wojniłowska zob. Ziemianka
Domażyr 132
Drańcza Polska 233
Dryszców 274
Dubno 35, 50, 56, 57, 61, 62, 91, 115, 133,
162, 181, 233, 257
Dunajów 118, 119, 129, 130, 146, 151, 186,
227, 229, 246
Dusanów 54, 119
Dyderkały 23
Dyki 225
Dytiatyn 94, 240, 276, 277
Dziatkiewiczze 49
Dzibułki 75, 145, 154, 192
Dziczki 78
Dziedziłów 273, 282
Dziwiętniki 268, 283

E

Edwardówka 91

F

Feliksówce 225
Feliksówka 223, 224
Firlejów 54, 55, 65, 78, 119, 125, 132, 258
Folwarki Wielkie 251
Fraga 71, 72, 78, 184, 199, 271, 281

G

Gaje 139
Gaje Lewiatyńskie 257

Gaje Wielkie 278
Gawliki 267
Gdańsk 107, 127
Gidle 107, 108, 110
Giedycze 25
Glinna 181, 270
Gliwice 140
Głęboka (Moczulce) 48
Głuchowice 139
Głuchów 128
Gołogóry 46, 55, 74, 197
Gorzów Wielkopolski 50, 74, 86, 100, 106,
147, 148
Grabowa 120, 247, 255, 257, 259, 280
Gródek Jagielloński 47, 131, 132, 272
Grudy 24, 118, 120
Gruszów 177
Grzybowica 138
Grzymałów 174

H

Halicz 148
Haliczany 122, 123
Hallerczyn-Wysocko 114
Hałastówka 270
Hanaczów 9, 44, 155, 163, 164, 194, 261,
266, 267, 275, 277, 284
Hanaczówka 160, 163, 199, 237, 254, 266,
277
Hanaczów 42, 43, 54, 65, 153, 155, 160,
162, 163, 194, 199, 228, 237, 241, 246,
254, 261, 262, 266, 267, 275, 277, 284
Harbaszów/Harbuzów 92
Henrykówka 78, 199
Hnilcze 260, 279, 280, 281
Hoholów 138, 223, 224, 233
Hołoby Małe 50
Hołowin 136
Hołownica 89, 124
Hołyń 88, 217
Horianówka 49
Horochów 35, 54, 60, 61, 63, 121–125, 132,
137, 142, 153, 158, 169, 176, 180, 181,
199, 200, 220
Horodło 23, 69

- Horodło (pow. Zdobunów) 39
 Horodyszcze 38
 Horodziec 29, 44
 Horożanka 260, 274, 279, 281
 Horpin 172, 191, 206, 208, 282
 Hoszcza 59, 66
 Hradki 57
 Hrehorów 108, 109
 Hrubieszów 154, 189, 190, 201, 219, 264
 Hrusiatycze 271, 272, 281
 Hucisko 183, 196, 208, 235, 236, 248, 253, 274
 Hucisko Brodzkie 130, 183
 Hukałowce 23, 92, 94
 Hukołowce 23
 Hulcze 219
 Humań/Umań 26, 57, 104
 Humenów 175, 217
 Huszyn 123
 Huta 103
 Huta Nowa 96
 Huta Pieniacka 130, 197, 236, 255
 Huta Stara 103
 Huta Suchodolska 249
 Huta Szczerzecka 10, 165, 196, 248, 249, 256, 264, 266
 Huta Szklana (pow. Brody) 255
 Huta Szklana (pow. Brzeżany) 147, 148
 Huta Werchobuska 160
 Huziejów Nowy 105
 Huziejów Stary 105
- I
- Iszczków 86
 Iwanie Puste 84, 85
- J
- Jagielnica 98
 Jałusz 78
 Jakimów 282
 Jakubowce 121
 Jamelna 47, 132
 Janczy 23
 Janczyn 23, 64, 132, 133, 163, 227
 Janiewiczze 138
 Janowa Dolina 38, 134, 135, 136
 Janów 47, 131
 Janówka 154
 Jarków 237
 Jarosław 107, 110
 Jaryczów Nowy 83, 238, 273
 Jaryczów Stary 83
 Jasionów 183
 Jastrzębice 40
 Jaśniszcze 107, 108, 111, 112
 Jaworów 74, 168, 272
 Jeziorany Szlacheckie 161
 Józefówka (pow. Równe) 136
 Józefówka (pow. Zborów) 270
- K
- Kalinówka (pow. Bóbrka) 121
 Kalinówka (pow. Lwów) 121
 Kałusz 88, 89, 105, 173–175, 210–213, 216, 217
 Kamieniec Podolski 158
 Kamień Koszyrski 50
 Kamionka Strumiłowa 96, 120, 149, 164, 172, 195, 206–208, 219, 230, 238, 239, 247, 251, 255–257, 259, 267, 269, 273, 274, 280, 282, 283
 Karolówka 56
 Katerburg 161
 Kazimirka/Kazimierka 161
 Kępa 122
 Klewań 49
 Kłodno 191, 225, 226, 238, 239, 282
 Kłodno Wielkie 191, 225, 226, 238, 282
 Kłusów 128
 Kniahinin 181
 Kokorów Nowy 90
 Kolonia Bubiattyńska 47
 Kolonia Dębianka 193, 258
 Kolonia Janówka 137
 Kolonia Kopanka 173, 217, 272
 Kolonia Lipska 158
 Kolonia Parośla 44
 Kołodeż 175
 Kołtów 197
 Komarno 267

- Koniuchy 169, 270
 Konkolniki 94, 233, 262, 279
 Kopań 35
 Kopyczyńce 104, 105
 Korczyn 104, 138, 143, 145, 223, 224
 Korzec 89, 124, 136, 137
 Kostopol 36, 38, 50, 120, 134–136, 140, 141, 158, 161, 179
 Koszów 70
 Koszylowce 98, 107
 Kowbań 176
 Kowel 28, 123, 158
 Kozaczyszczyna 35, 153
 Krakowiec 168
 Kraków 9, 43, 44, 77, 92, 107, 108, 110, 219, 240, 242, 243, 284
 Krasne 201, 202, 236, 270
 Krasów 165, 187, 196, 208, 209, 248, 249, 264, 266
 Kraśnica 141
 Krechów 156
 Krechówka 222, 223
 Krystynopol 40, 128, 149
 Krzemieniec 51, 52, 56–58, 67, 68, 71, 90, 91, 107, 115, 157, 161, 162
 Krzywczce 85
 Krzywe 263
 Krzywica 25, 141
 Krzywień 25
 Kudranka (pow. Równe) 140
 Kudranka (pow. Kostopol) 36
 Kuhajów 177
 Kuliki 99
 Kulików 92, 192, 197, 226, 276
 Kupczyńce 86
 Kupiczwola 93
 Kurowice 42, 54, 65, 160, 194, 228, 231, 237, 254, 261, 266, 267, 269, 275, 277, 284
 Kurzany 147
 Kurzawy 64
 Kurzylice 54, 119
 Kutkorz 201, 202, 269
 Kutrów 142
 Kutry-Borek 141
 L
 Lachowice Podrózne 222
 Lachowice Zarzeczne 222
 Ładańce 23
 Łaszków 281
 Leduchów 71
 Leonówka 36–38, 140, 156
 Leszniów 189
 Lipica 277
 Lipica Dolna 58, 64, 80, 144
 Lipica Górna 58
 Lipina 154, 166
 Lipniki 158
 Lipowce 121
 Liski 220
 Lisko 251
 Londyn 118, 119
 Lubaczów 44, 207, 273
 Lubaszka Mała 134
 Lubaszka Wielka 134
 Lublin 105, 107, 108, 110
 Lubsza 78
 Ludwikówka 56
 Ludwipól 36, 140
 Ludwiszcze 157
 Lwów 7, 9, 21, 22, 43, 44, 47, 50, 52, 54–57, 63, 74, 75, 78, 79, 82, 83, 93, 97, 106, 107, 110, 115, 118, 122, 125, 126, 129–133, 139, 144, 149, 150, 151, 153, 154, 158, 161–165, 170, 177, 178, 183, 184, 187, 188, 193, 195–198, 204, 208, 218, 220, 221, 225, 226, 229–231, 235, 240, 242, 243, 244, 248, 249, 252, 253, 256, 258, 266, 268, 270, 272, 278, 279, 281–284
 Ł
 Ładańce 23, 55, 64, 281
 Łahodów 65, 160, 228, 269
 Łanowce 51
 Łany 218
 Łańcut 7
 Łeczań 49

Łobaczówka 169
Łodyna Nowa 206, 282
Łopatyn 281
Łopuszna 209
Łuck 48–50, 56, 62, 69, 70, 123, 158, 175,
176, 180
Ług 185
Łukowiec Wiszniowski 70, 108, 216
Łukowiec Żurowski 108
Łysin 181

M

Maciejówka 38
Madziarki 128
Magdeburg 248, 249
Majdan Mareniański 140
Majdan Mokwiński 36, 140
Majdan Rużyński 140
Malechów 198
Maleniska 107, 108, 111, 112
Malin 50
Małe Hołoby zob. Hołoby Małe
Małyńsk 161
Manajów 94
Markopol 116
Markowa 95, 102, 103
Martynówka 77
Maruszka 201
Matwijowce/Matwiejowice 161
Maziarnia 10, 122
Maziarnia Wawrzkowa 10, 247, 255
Medwedówka 36
Medynia 213
Medyń 103
Mełna 78, 84
Metelna 25
Metelno 25, 49
Miedziaki 208
Mielnica 85, 86
Międzyrzec 60
Mikołajów (pow. Bóbrka) 153
Mikołajów (pow. Żydaczów) 244, 245
Milatyn 269, 273
Milatyn Nowy 219, 230, 251, 269

Miłowica 49
Mitulin 55, 74
Mizocz 39, 69, 143, 162
Młynów 50, 56
Mokrotyn 252
Mołoszkowice 74, 272
Monasterzyska 96, 103, 174
Morszyn Zdrój 43
Moskwa 229
Mostki 193, 258
Mosty Wielkie 92, 93, 159, 162, 195, 204,
223, 245

N

Nadorożna 193
Nadwórna 284
Nadycze 197, 226
Nahorce Małe 282
Nakwasza 107
Narajów 147, 148, 170, 182
Narajów Miasto 170, 182
Natalin 158
Nawarja/Nawaria 79, 284
Niebylec 118
Niedzieliska 265
Niegowce-Pniaki 173
Niemodlin 50
Niestanice 178
Niesuchoiże/Niesuchojeże 123
Nieświcz 62
Niewirków 60
Nieznanów 247, 255, 283
Nisko 7
Niżborg 104, 105
Nosowicze 49
Nowa Huta 95, 96, 103
Nowe Gniezno 122, 169
Nowomalin 67, 90, 169
Noworodczyce 67, 90, 169
Nowosiółek 75
Nowosiółki Liskie 219
Nowosiółki 56
Nowostaw 158
Nowy Dwór 128

Nowy Staw 282
Nowy Zahorów 169

O

Obrotów 146, 223–225
Obydów 146
Ochmatków 181
Odessa 57
Odnów 197, 198
Okop 182
Olejów 79, 92, 94
Olesko 91, 103, 193, 196, 198
Olgin 175
Ołyka 48–50, 78
Opole 7
Ordów 122
Orzeszyn/Orzeszyna 176, 177
Ostróg 44, 68, 90, 169
Ostrów 128, 129, 191, 193, 264
Ostrówki 176
Ożydów 89, 91, 92, 193, 250, 253

P

Palikrowy 107–110
Panowice 279
Pańska Dolina 56
Parchacz 149, 195
Paryż 44
Pawlikówka 175, 212
Pawłów 164, 166, 188, 205
Pączyn 23
Pełcza 133
Perekosy 174
Perespa 158, 264
Pieczalówka 179
Pieczychwosty 180
Pielnia 265
Pieniaki 111, 115, 116, 130, 197, 236, 255, 256
Pietrycze 202
Piotrowica 36
Pleników 246
Pletenice 119
Płucza Mała 92, 181, 270

Płucza Wielka 270
Pobużany 257
Poczajów 71, 90, 108
Podberezie 180, 199, 200
Podhajce 52, 65, 77–79, 86, 94–96, 102, 117, 126, 149, 198, 231, 243, 248, 249, 260, 274, 279, 281
Podhajczyki 228
Podhorce 160, 243
Podhorodyszcze 153, 228, 237
Podjarków 65, 237
Podkamień 50, 71, 78, 107–112, 146, 147, 160, 184
Podlesie 193
Podłuźne 135, 136
Podsosnów 153
Podusilna 133
Podusów 227
Podwysokie 64
Pod Zapustem 182
Pohorylce 65, 160, 199, 228, 237, 254, 269
Polana 209
Polanka 265
Polanówka 181
Połuchów Mały 119, 151, 231
Połuchów Wielki 119
Połonice 83, 220, 221, 259
Połonka 158
Połowce 98
Pomorzany 218, 261, 270
Ponikowica 114, 151
Ponikwa 150
Ponikwa Wielka 183
Popowce 107
Poruczyn 23, 63
Poryck 138, 169, 176, 177, 200
Postój 232
Potutory 242, 243
Poznań 107
Prybeń 179
Przebraż 25
Przebraże 25, 49, 50
Przedrzymichy Małe 75, 145

Przedrzymichy Wielkie 145, 276
 Przemyśl 44, 57, 245
 Przemyślany 42, 54–56, 64, 65, 77, 78,
 80, 82, 83, 112, 118, 119, 121, 125,
 129, 132, 133, 144, 146, 151, 155, 160,
 162, 163, 178, 179, 185, 186, 194, 199,
 203–206, 220, 227–229, 231, 237, 246,
 247, 251, 254, 259, 261, 262, 265–269,
 275–277, 281, 284
 Przewodów 219, 220
 Ptycza 91
 Pustomyty (gm. Świniuchy) 180
 Pustomyty (gm. Tuczyn) 141
 Putiatyńce 217
 Pyszówka 168

 R
 Radochówka 29, 49
 Radwańce 138, 139, 223, 224
 Radziechów 35, 38, 63, 96, 104, 121, 122,
 138, 139, 146, 164, 166, 167, 172, 178,
 188, 205, 223–225, 253, 263, 274, 281
 Radziwiłów 50, 57, 233, 257
 Rafajłowa 284
 Rakowiec 183, 187, 208, 209, 235, 248, 253
 Rawa 191
 Rawa Ruska 156, 167, 265
 Rohatyn 39, 41, 45, 55, 56, 58, 64, 65, 70,
 71, 72, 78, 80, 84, 94, 108, 125, 144,
 146, 184, 233, 240, 258, 262, 276, 279
 Rokitno 154
 Romanów 237
 Romanówka 138
 Rosochowaciec 86
 Roztoka 43
 Rozważ 196, 198
 Rozworzany 83
 Rożdżałów 25, 104, 223
 Rożdżatorze 25
 Równe 24, 37, 38, 44, 49, 59, 60, 66, 67, 89,
 124, 136, 137, 140, 141, 157, 175
 Ruda Brodzka 172
 Ruda Krechowicka 156
 Rudańce 226

 Rudki 226, 267
 Rumno 267, 268
 Russocice 78
 Ruzdwiany 71
 Rybcza 56
 Ryświanka 38
 Rzeczeki 137
 Rzeczycza 38
 Rzeszowice 121
 Rzeszów 118, 119, 276
 Rzyszczów 121

 S
 Sadów 69
 Sanok 44, 67, 265
 Sarny 28, 44, 141
 Satanów 132
 Seńce 108
 Seredne 89
 Siebieczów 128
 Siedliska 228, 237
 Sielec 159
 Siemianówka 284
 Siemikowce 86
 Sienkiewiczówka 123, 158, 175, 176
 Sienne 23, 38
 Siennikowce 79
 Sinna 23
 Skarżysko-Kamienna 158
 Skobełka 123, 176
 Skomorochy Stare 94, 233, 240, 276, 279
 Skurcze 180
 Skwarzawa 202, 222
 Słoboda Złota 86
 Słobódka Bołszowiecka 39, 40, 45, 71
 Słobódka Konkolnicka 262
 Słobódka Wojniłowska 213
 Słowita 56, 74
 Smereków 226
 Sokal 40, 47, 69, 104, 121, 122, 128, 129,
 138, 143, 145, 149, 154, 189, 191, 195,
 201, 219, 220, 223, 264, 285
 Sokolniki 177, 284
 Sokołów 78, 99, 105, 106, 174, 222, 282

Sokołówka 23, 89, 91, 92, 99–101, 106, 209,
235, 246, 249, 253, 254, 268, 274, 283
Sokołówka Hetmańska 89, 91, 99
Sokołówka (pow. Bóbrka) 101, 106, 209
Sokołówka (pow. Złoczów) 89, 91, 250, 253
Sołonka 118
Sołowa 237
Sosnów 79, 198
Stadnia 222
Stanimirz 228, 237
Stanisławczyk 170, 172
Stanisławów 7, 40, 104, 105, 144, 150, 193,
213, 279
Stańkowa 216
Stare Sioło 278
Starobielsk 8, 53
Stawek 136
Stefanówka 88
Steniatyn 29, 47
Stepań 161
Stężarzyce 176
Stojanów 121, 138, 220
Streptów 172, 206, 207, 208, 282
Stroniatyn 198
Stryj 106, 155, 217, 222, 223, 260
Strzeliska Nowe 84, 121, 268, 271
Strzeliska Stare 78, 199
Stulsko 245
Stydyń 140
Suchodół 209
Suchowce 49
Suchowola (pow. Brody) 45, 50, 81, 150,
171
Suchowola (pow. Złoczów) 76, 81
Sudobicze 57
Sulatycze 222, 223
Surmicze 57
Suszn 167, 223, 224
Swadkowce 264
Światje/Świąteć 69
Sychły/Syglów 173
Syracuse 81
Szczerezec 193, 284
Szczurowice 35, 38, 122

Szlązaki 280
Szumbar 161
Szumlany (pow. Brzeżany) 63
Szumlany (pow. Podhajce) 231
Szumsk 67, 68
Szutowa 168
Szyszkowce 111

Ś
Śniatyn 186
Świniuchy 180
Świrz 64, 163, 185, 204, 265
Świrz 80
Świstelniki 64
Świtarzów 35, 129

T
Tajkury 227
Tarnobrzeg 4, 7, 8, 15, 22, 27, 110
Tarnopol 50, 86, 87, 121, 243, 278
Tarnoszyn 92, 191, 265
Tarnówka 167, 223, 224
Tartaków 47, 122, 138, 264
Temerowce 213
Teremne 68, 90
Tesłuhów 35
Tłumacz 193
Tłuste 98
Tobołów 223
Tołmacz 239
Tomaszowce 173, 174, 210, 211, 214, 217
Toporów 96, 164, 239, 253, 274
Torczyn 69, 70
Torskie 99
Toustobaby 96
Trędownacz 46, 74–75
Trościaniec (pow. Dolina) 105
Trościaniec (pow. Łuck) 50
Trubica 136
Trybuchowce 248, 249
Tuczna/Tuczne 78, 80, 112, 178, 203, 204,
247, 276
Tuczyn 36–38, 67, 140, 141, 156, 175
Turkocin 160, 228, 231

Turynka 154
 Turze 253
 Tyszków 168

 U
 Ucisków 236
 Udnów 197
 Uhorsk 58, 91, 157
 Uhrynów 123
 Uhryńkowce 98
 Uniów 268
 Urszulin 175
 Uściąg 176
 Uwsie 86

 W
 Wałcz 227
 Waniów 128
 Waręż 219, 220
 Warkowicze 23, 115
 Warszawa 107, 110, 223, 241
 Wasylów Wielki 191
 Werba 57, 91, 133
 Werchobuż 197
 Werkowicze 23
 Wesołówka 58, 59, 91
 Wiązowa 154
 Wicyń 119, 152, 260, 261
 Wieczorki 93
 Wiedeń 218
 Wierzbłany 226
 Wierzbów 148
 Wierzchnia 88, 175, 216
 Wiktów Nowy 104, 224
 Winnica 57
 Winniki 139
 Wiśniowczyk 65
 Wiśniowiec Nowy 56
 Wiśniowiec Stary 51
 Witków 223
 Witków Nowy 16, 104, 122, 138, 143, 146,
 167, 223–225
 Witków Stary 223–225
 Włodzimierzec 44
 Włodzimierz Wołyński 138, 176, 177
 Wodnik 89
 Wojniłów 88, 175, 213
 Wola Gułowska 40
 Wola Wysocka 154, 165
 Wolica 93, 245
 Wolica Derewlańska 257
 Wolica 120
 Wołkowyje 91
 Wołków 54, 55, 64, 119, 151, 177, 231, 281
 Worochta 191
 Wrocław 22, 24, 78–80, 95, 96, 103, 110,
 150, 187
 Wybranówka 100, 101, 209, 235, 237, 246,
 249, 253–255, 258, 268, 274, 283
 Wyrów 172, 208, 282
 Wysocko 114
 Wyszogródek 52, 56
 Wyżniany 74

 Z
 Zabłotce 114
 Zadwórze 77, 82–84, 220, 251, 259
 Zagaj 132
 Za Górą 163
 Zahajce Wielkie 57
 Zakamienna 163
 Zalesie 25, 45
 Zaleszczyki 98, 99, 107
 Zalisocze 49
 Zameczek 154
 Zamłynie 143
 Zamość 190, 273
 Zaolzie 97
 Zapust Lwowski (zob. Pod Zapustem) 182,
 183
 Zarwanica 65
 Zastawcze 126
 Zasków 197
 Zawadka 88, 217
 Zawadówka 96, 102
 Zawałów 95, 102, 103, 126, 127, 149, 150
 Zawonie 195, 285
 Zborów 92, 94, 181, 182, 218, 270

Zboryszów Nowy 169
Zdołbica 227
Zdołbunów 39, 57, 67, 69, 90, 143, 162,
227
Zielińce 283
Zielona 284
Zielów 132
Ziemianka (Dołha Wojniłowska) 174, 213,
214, 216
Ziniówka 115
Złazno 134, 135, 136
Złoczów 46, 55, 56, 74–77, 81, 89,
91, 99, 103, 112, 115, 119, 131, 132, 152,
160, 193, 196, 197, 198, 200–202, 222,
236, 250, 253, 259, 260
Złoczówka 61, 62, 270
Złotniki 77–79, 117, 198
Zorniszczce 25
Zwiahel 227
Zwiniacze 123

Ż
Żabcze 191
Żabcze Murowane 128, 158
Żelanka/Zalanka 38
Żelechów Mały 207
Żelechów Wielki 172, 206, 207, 282
Żędowice 203, 247
Żniatyn 191, 219
Żorniska 131, 132
Żorniszczce 25, 49
Żółkiew 75, 93, 107, 145, 154, 156, 159, 162,
165, 166, 191, 192, 197, 204, 223, 225,
226, 228, 238, 245, 252, 276, 282, 283
Żółtańce 225, 226, 228, 238, 252, 283
Żórow/Żurów 70
Żukowce 56
Żurawno 222
Żurów 70, 108, 109
Żydaczów 216, 222, 244, 245
Żytomierz 50, 176